AZ.

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLV
D
37
NAPOLI

XLV D 37

אגרת אורחות עלם

ID EST,

ITINERA MUNDI,

SIC DICTA NEMPE

COSMOGRAPHIA,

AUTORE

ABRAHAMO PERITSOL.

Latinâ VERSIONE donavit & NOTAS paſſim adjecit THOMAS HYDE S.T.D. è Coll. Reginæ *Oxon.* Protobibliothecarius Bodlejanus.

Calce exponitur Turcarum
LITURGIA, PEREGRINATIO MECCANA, ÆGROTORUM VISITATIO, CIRCUMCISIO, &c.

Accedit
CASTIGATIO
In *Angelum à S^{to} Joſeph,* al. dictum *de la Broſſe,* Carmelitam diſcalceatum, ſui Ordinis in Iſpahân Perſidis olim Præfectum.

Contentorum in Notis Elenchus Præfationem ſequitur.

OXONII,
E THEATRO SHELDONIANO, MDCXCI.
Impenſis *Henrici Bonwick* Bibliopolæ *Londinenſis,* apud quem proſtant ſub Signo *Rubri Leonis* in Cœmiterio Paulino.

NAPOL

Imprimatur.

JONATH. EDWARDS

Aug. VI. 1690. Vice-Can. *Oxon.*

VIRO
HONORATISSIMO
D. DANIELI FINCH
BARONI DE
DAVENTRIA,
COMITI DE
NOTTINGHAM,
PRINCIPALI REGIS
SECRETARIO,
STEMMATE ET VIRTUTE CLARO,
PROBITATE ET ÆQUITATE SUMMO,
SOBRIO, PIO, JUSTO,
VITA INTEGRO MORIBUSQUE BENIGNO,
CÆTEROQUE
QUO VIRI BONI ORNARI SOLENT DEBENTQUE
CULTU ILLUSTRI,
HANC SUAM OPELLAM
D. D. D. C. Q.
AUTHOR INDIGNUS.

[library stamp]

Honoratissime Domine,

Cum ſolicitus eſſem ut iſte Libellus ſub benigni alicujus Literarum Patroni auſpiciis prodiret, ad Te, ſtatim tanquam ad melioris Literaturæ Aſylum confugiendum duxi, utpote in quo omnimoda Eruditio & polita Doctrina floreat, eluceat, emineat; uti quoque innatus Candor & ex traduce Probitas & Integritas, quæ tam celſum animum ornare, & ad omnium virtutum culmen & faſtigium evehere & promovere ſolent. Ubi enim Literæ meliùs Patrocinium quærent, quàm ubi ipſarum Decus tam magnificè conſervatur, tam potenter defenditur? Et ad quem Literata Virtus ſe tutiùs recipiet, quàm ad illum ubi omnium Virtutum Honos tam eminenter aſſeritur, tam pretioſe æſtimatur? Hi itaque Labores (utcunque tenues) ſe in ampliſſimæ Authoritatis Tuæ tutelam reponere, & inde protectionem quærere, gaudent geſtiuntque. Ut, dum apud vicinos circumquaque exóritur clamórque virûm clangórque tubarum, & terrâ marique ſæviente bello claſſicum canitur, hæ Muſæ inæſtimabili pacis felicitate in patriâ fruentes, tutò à bellorum fremitu quieſcere & deliteſcere valeant. Tibi enim Tuíque ſimilibus debetur, ut dum Arma ſtrepunt foris, chara Pax floreat domi: ut, quamvis effrœnati & immanes Religionis

ligionis hoſtes dentibus frendeant, hamo illorum faucibus injecto morſus prohibeatur. Hoſtes inſurgentes minantur, ſed Deus eſt Adjutor. Ineffabili certè Dei beneficio Eccleſiæ conceditur tales habere Propugnatores & Vindices, ſub quorum umbrâ tutò conquieſcere poſſit donec pertranſierit calamitas, nullam reformidans ruinam, dum Tui inſtar Columnis fulciatur. Vobis itaque miniſtrantibus, Deus Clementiſſimus potente ſuo brachio, brachium hoſtium Regni & Eccleſiæ frangat, Sceptro ferreo immanitatem domet, ſapientiâ ſuâ infinitâ fraudulentas machinationes retegat, truculenta ipſorum conſilia è cœlis irrideat, irrita reddat, & peſſundet. Ut ſic beatum ſit inclytum hoc Regnum Fide purâ, Religione ſincerâ: proſperum ſit Almâ Pace: creſcat Tranquillitate: floreat Prudentiâ: & ſub Tui inſtar Patronis celebretur eruditarum Literarum cultu in perpetuum. Quod ſupereſt, leve hoc Munuſculum, ſicut benignè Te accepturum ſperem, ita ut clementer acceptes ſubmiſſè rogo; idem interim ipſe precatus, ut Deus diu Te ſalvum & incolumem præſtet, & vitam diutinè prorogare dignetur, ut ſerus ad Superos tranſeas. Quod venerabundus à Deo Opt. Max. exoptat & ex animo vovet

Tuî, Illuſtriſſime Domine,
Cultor obſervantiſſimus &
Servus devinctiſſimus

Thomas Hyde.

Dabam Oxonii,
Aug. VI, MDCXC.

BENEVOLO LECTORI

Χαίρειν καὶ εὐπράττειν.

S*Equentis Libri Autographum ſeu Exemplar MS unde hæc Impreſſio deſumpta eſt, extat inter Codices Laudianos in Univerſitatis Oxonienſis Bibliothecâ Publicâ Bodlejanâ: cui adjunximus aliud Exemplar MS Venetiis pro me emptum procuratione Ampliſſimi Viri D. Thomæ Boon Mercatoris Londinenſis, cujus humanitati multa debeo. Hic Liber dicitur Venetiis impreſſus: quod ſi ita factum, hodie reperiri non potuit. Hebraicè ſcriptus eſt paulo ante Angliæ Reformationem, ut ex Authoris Præfatione conſtat. Titulus ſumptus eſt ex* Job XXII. 15. *Stylus maximâ ex parte purè Hebraicus eſt: verba tamen & phraſes Rabbinicæ recentiores ſubinde admiſcentur. Quod autem indifferenter Adjectiva pluralia fœmininæ formæ cum Subſtantivis pluralibus maſculinæ formæ (& vice verſâ) ferè perpetuo & quaſi ex induſtriâ conſtruantur, nemo miretur; cum hujus Linguæ genius talis ſit ut id aliquando etiam in S. Bibliis fiat, Davide Deum precante, ut* עונות ראשונים iniquitatum priorum *recordari nolit. Et in prophetia Jeremiæ memorantur* תאנים טובות ficus bonæ. *Nam pluralium nominum Terminatio non ſemper eorundem Genus vel maſculinum vel fœmininum determinat; uti ſuſpicari liceat, cum ab* אלה *fiat* אלים, *& à* תהלה *fiat* תהלים, *& ab* היכל *fiat vel* היכלים *vel* היכלות, *& à* תאנה *fiat* תאנים, *cum ejuſmodi aliis, & ab* אב Pater *non ſit aliud plurale quam* אבות *eâ terminatione quæ vulgo reputatur fœminina. Sed Genus à formâ ſingulari potius petendum & dignoſcendum eſt: cum ſint quædam pluralia ſuâ naturâ maſculina quæ amant terminationem fœmininam, & ſuâ naturâ fœminina quæ amant terminationem maſculinam. Adeo ut aliquando vocum natura, & non ſemper terminatio reſpicienda ſit.*

Autor fuit Judæus Avenionenſis, cujus nomen פריצול *abſque vocalibus ſcriptum, vulgo effertur* Peritſol, *non ſatis punctualiter. Nam abſentibus Vocalibus, quiſque legit prout ſibi videtur, ut ſemper fit in Propriis exoticis, unde errores multi; & ſubinde in Appellativis. Aliquando paulo aliter ſcribitur* פַּרִיכול: *& utrumque rectius pronuntiandum eſt* Pareſol, *vel potius* Paraſol, *cujus ſignificatio Appellativa eſt i.q.* Quitteſol *ſeu* une Ombrelle *quâ in*

calidio-

calidioribus regionibus utuntur homines ad Caput à Sole tuendum ejuſque calorem arcendum & ardorem amoliendum. Ipſe ſuum nomen aliquando plenius ſcribit אברהם בן פריצול Abraham filius Peritſol: *& apud D. Bartoloccium in Bibliothecâ Rabbinicâ ſcribitur* אברהם בן מרדכי פריסול Abraham filius Mordecai Pareſol. *Iſte alium quoque Librum ſcripſit, (cujus ipſe meminit, & nos in Bibliothecâ Publicâ poſſidemus,) cui Titulus* מגן אברהם Clypeus Abrahami: *eſt ſc.* ויכוח Diſputatio *contra Chriſtianos. Dicitur etiam ſcripſiſſe* פירוש על איוב Commentarium in Job.

Quid Judæus noſter in hoc Opere ſuo præſtiterit, Lector Capitum Elenchum percurrendo melius & facilius percipiet, quàm ut opus ſit repetere. Ignoſcendum eſt nugis de Judæis in Oriente & Septentrione incluſis, quippe quod etiam à pleriſque ejuſdem Gentis hominibus nimis ſuperſtitioſè credatur. Iſte Liber methodicè ſcriptus eſt, verum Coſmographiæ ſcopum & methodum proſequendo, pleraque ſatis bene tractans; Benjamini Itinerarium multis poſt ſe Paraſangis relinquens.

Ego Notas aliquas adjeci, idque plerumque ut rectè ſed obſcurè dicta illuſtrarem, partimque aliquando ut perperam dicta corrigerem & taxarem. Ne autem Libellus in nimiam molem excreſceret, multa notatu digna non tetigi, ea in aptiorem locum reſervans, ſi Deus vitam & vires ſuppeditaverit.

Suaſu Viri admodum Reverendi D. Joh. Fell Epiſcopi Oxon. defuncti, aliquando editurus eram Abulphedæ Geographiam Arabicam: illo autem decedente, Opus intercidit. Donec vero is Autor forte prodeat, ejus locum & vicem aliquâ ex parte ſupplere poteſt iſte Coſmographus, te per plераſque Orbis partes deducendo. Ideoque (Lector Benevole) manum porrige, Librum accipe, per Orbem expatiare iſto duce: Gentes inviſe, præſertim maritimas iſto indice: viam capeſſe per totam Europam, per Aſiam, Africam, & Americam: Polos viſe, Garamantes Indoſque viſita, ad Perſas Arabeſque penetra: deinde itineris feſſus ad Europæos domi relictos rediens, pace ac quiete fruere tam domi quam foris. Vale.

Addenda paginæ 16, poſt verba *eodem nomine gaudeat*

Partium Mundi apud *Seres* nomina Characteribus *Sericis* expreſſa.

四 *ſu quatuor*	歐 *Eu*	亞 *Ya*	利 *Li*	亞 *Ya*
大 *ta magnæ*	羅 *lo*	細 *ſi*	未 *vi*	墨 *me*
州 *cheu partes*	巴 *pa.*	亞 *ya.*	亞 *ya.*	利 *li*
in quas totum				加 *kia*
Mundum dividunt	*Europa.*	*Aſia.*	*Libya.*	*America.*

Seres videntur trium priorum Mundi partium nomina (ut & Philoſophiam ſuam) olim accepiſſe à Græcis; idque non tantum propter conſonantiam & ordinem, ſed & propter *Libya* nomen loco *Africa*, ejuſque apud eos pronuntiationem more Græco *Livya*. *America* autem nomen (utpote nuper in Chinam invectum,) neceſſario habuerint à Luſitania Nautis & Miſſionariis illuc profectis. Alias enim naturali ſuo modo de generali Mundi diviſione longe aliter loqui ſolent. Namque totus citra Chinam Mundus (ut *Europa*, *Aſia*, & *Africa*,) quia ad Sinarum Occaſum, illis dicitur *Si yam*, i. e. *Occidentale mare*; vel *Ta ſi yam*, i. e. *magnum Occidentale mare*. Sic nempe loquuntur totum Continentem Occidentalem & omnia Mundi Regna Sinis Occidentaliora (exceptâ *Tatariâ*,) eo nomine intelligentes. Et hinc inter reliqua, peculiariter nomen ſortitum eſt regnum *Siam* in Indiâ, quia *verſus mare* ſitum *ad occaſum* Sinarum; quod in magno Globo Cæſiano legitur *Sian*, (& ſic apud Garçiam ,) quæ eſt verior ſcriptio. Nam & Sinicum nomen notans *mare*, quod à Miſſionariis & aliis Luſitanico more ſcribitur *Yam*, revera pronuntiandum eſt *Yang*: aliàs enim Sinenſium pronuntiationi non reſpondet; uti plenius (cum aliis ad Sinicam pronuntiationem ſpectantibus) docuimus in Præfatione *EpiSto'a quam de Sinenſium Ponderibus & Menſuris, & Muro magno , & Foliorum planta Cha collectione ſuperſtitioſa* edidimus 1688. Et ſic reliqua fere omnia nomina Sinica deſinentia in *m*, quæ (dicente Martinio) aperto ore pronuntianda ſunt. Noſtrates autem ea ſumpſerunt à ſcriptione Luſitanorum, quorum tamen pronuntiationem ignorarunt, quod mille errores peperit. Hinc in impreſſis Chartis corrigatur *Aynam* Inſula, pro *Haynan*. Sic etiam nomen *Bantam* ab incolis (ut in Epiſtolis Malaicis ad Reges Angliæ olim miſſis obſervavi,) ſcribitur بنتان *Bantan*; quod hodie vocatur سوروسون *Suroſuan*, ut in Regia Bantamenſis Credentialibus Literis (quas 1683 pro Rege Angliæ ex Arabico interpretatus ſum,) ſæpius ſcriptum reperi, tacitâ prorſus nominis *Bantam* mentione. Occidentalis itaque Mundi pars (ut ſupra) dicitur *Si-yang*, & pars Orientalis *Ge-puen* ſeu *Go-pen*, i. e. *Solis origo*; quo etiam nomine peculiariter notatur *Japoniæ* regnum, inde vulgo dictum *Japan*. Ad *Septentrionalia* Mundi regna deſignandum, generale nomen *Tata* (tam *Tatariam* quam *Tataros* notans) nominaſſe ſufficit. China ad *Auſtrum* terminatur mari & *Kiao-chi* Luſitania dictâ (*Cochin-China*, cum quibuſdam Inſulis, quarum major eſt *Hay-nan*, i. e. verbo tenus *mare auſtrale*, hoc ſolo nomine totam illam plagam oramque ſubinde notante. Nam *mare* alias Sinicè vulgo vocari ſolet *Hay*. Ad nudas vero Mundi plagas ſine reſpectu ad regna notandas, habent alia vocabula; ut *Tung*, i. e. *Oriens*; *Si*, i. e. *Occidens*; *Pe*, i. e. *Septentrio*; *Nan*, i. e. *Meridies*. Et hinc Regis Sinarum verſus Aquilonem civitas, ubi in æſtate reſidet, vocatur *Pe-king*, i. e. *Septentrionalis Regia* ſeu *Aula*; & ea verſus Auſtrum ubi in hyeme, *Nan-king*, i. e. *Auſtralis Aula*. Hæc in Ulugh-Beighi & Naſſireddini Tabulis reſcribenda ſunt بيكين *Pekin* & نانكين *Nankin*: pro quibus ex Scribarum ignorantia hodie legitur tantum بنجو *Pangjou*; & in Abulpheda تنجو *Tangjou*, male: nam impunctata invenientes, Puncta pro lubitu appoſuerunt Scribæ. Quin & reliqua fere omnia apud Ulug-Begum Chataica ſeu Sinica vitioſe leguntur: quæ (ſi Literarum Patronis imprimendi ſumptum facere placeret,) facile reſtituere & emendata edere poſſem; additis inſuper plurimis aliis Capitibus, uti de eorum Idololatriâ, opinionibus de Deo & Paradiſo, de Gehennâ & gradibus & modis ſupplicii, de Literaturâ & Libris & Chartâ, & imprimendi modo & antiquitate, de Doctorum virorum Gradibus & modo promovendi in Philoſophiâ, & deinde in Militiâ; & de modo perveniendi ad Dignitates in Aula Regia; cum Pyxide ſortilegâ , & Compaſſo Ventorum, & Symbolo Apoſtolico, & Decalogo, & Familiaribus Colloquiis, & Epiſtolarum Formulis, & aliquot Geographicis, aliiſque pluribus; cum omnium Characteribus Sericis & eorundem Sonis.

LES Romances *quomodo appellentur apud Hebræos. p.* 1. *De Judæorum Computo ſec. Numerum minorem, ſubintelle-cto majori; & nominis* Æræ *derivatio. p.* 2. *Diverſitas no-minum & varietas notionum in appellando* Mundûm *apud varias Gentes. p.* 9. *Ratio nominum* Europæ, Africæ, & Aſiæ, & Afri-cam *olim eundem Continentem fuiſſe cum* Europa; *totius Orbis di-chotomiam exhibens. Quid Judæi intelligant per* Edom, *quid Græci per* Heſperiam. *p.* 12, 13, 14, 15. *Cur* Libya *ſic vocetur. p.* 16. *D. Golii lapſus in vocibus* Aquel Amarig. *p.* 16. Shalem *eſſe* Jeruſhalem, *& ſuccincta ejuſdem Hiſtoria, cum variis hujus urbis nominibus omni ævo apud Hebræos, Arabes Perſas, Samaritanos, Græcos, alioſque: ubi Herodotus emendatur, & Talmudis locus re-ſtituitur. Hujus urbis Antiquitas, Conditor, Reſtaurator, in monte Moriah extructio, & nominis* Jeruſhalaim *in forma Duali reje-ctio. p.* 17, 18, 19. *De* Rimmon *Hiſpaniæ. De* Tanai & Dona *flu-viis, & de* Mæotide palude *quomodo vocetur Arabice? Derivatio nominis* Moldaviæ. *p.* 20. *Nominis* Flacii *origo. Unde venerint* Turcæ. *Literarum in aliquot Græcis nominibus metatheſis. p.* 21. Hungaria, Polachia, Polonia, Dalmatia. Scotiam *à quibuſ-dam perperam habitam fuiſſe pro Inſula. p.* 21. Cilicia *& varia ejus nomina apud Turcas & Arabes. p.* 22. Tanger, Arzilla, & Pheſs, *quorum duo priora aliq. corrupta.* Phœnicum Columnæ *earundem inſcriptio. p.* 22, 23. Mare Oceanum & Mons Atlas, *um eorum nominibus. p.* 23. Tanger *Romanis dicta* Jol. [*Alii olunt* Jol *ſeu* Juliam Cæſaream *eſſe regnum* Alger, *ejuſve oppi-um* Tenez *ab urbe* Alger *in occaſum* 125 *milliaribus diſtans.*] unis. *p.* 24. *Tatarorum* Cam *cur dictus* Magnus Canis. *p.* 25. *De inſula* Taprobana *ſeu* Zeilan *in mari Indico, cum ejuſdem nominibus lingua & literis Zeilanicis. Emendatur* Agathemeres, *illuſtratur* Am. Marcellinus, & Philoſtorgius, & Nicephorus, & *hujus Interpretis Latini error notatur. Refutatur* Gothofredus. *Emendatur* Baronius. *p.* 25, 26. Regis Selanenſis *Titulus & In-colarum Epithetum. Altiſſimus mons* Rohvan. Cinnamomi *no-*

 men

men lingua Selanica, & de Cinganis *ſeu* Singalis *inde denominatis. p.* 26. Eldad Danæus & Benj. Tudelenſis. *p.* 27. Scythi *cur* Sacæ *dicti* : & Σακέα *Perſarum vel potius Chaldæorum Feſtum. p.* 29, Chataia & Kara-Chataia : Scythiam *eſſe* Chataiam : *error in nomine notatur, & ejuſdem ſignificatio Sinica (ſi quam habeat) docetur. p.* 30. Riphæorum *montium nomen fictum. Noſter totum Clima tranſilit. De Climatibus ex* Calcaſhendio & Abulpheda. *p.* 30, 31. Seres *ubi ſint & quinam ſint. p.* 31. *Nominis* Serum *ratio ſeu corruptio parallelis exemplis illuſtrata.* Seres *non à Serica tela, nec hæc ab illis, ſed à lingua Perſica. p.* 32. Gibeltar *ejuſque nomina.* Mariana *refutatur.* Lexicon Geographicum *emendatur. p.* 36. Gades *inſulæ, & quid ſit* Gader *tam antiquo uſu Biblico quam hodierno uſu in Palæſtina. p.* 37, 38. *De* Sinu Magno *taxatur noſter. p.* 39. Machoz *quid ſit. Cur* Cteſiphon *vocetur* Mochuze. *Syrus ſcribens* Ye *pro* Nun *corrigitur.* D. Buxtorfius *in nomine* אחנה *lucem fœneratur. p.* 40, 41. Syriæ & Cœloſyriæ *nomina. p.* 42. *Emendatur* Plinius *legens* Magog *pro* Mabog, *qui locus viros doctos hactenus ſeduxit & eorum accurationem fugit. Emendatur* Strabo *qui* Bambycen *cum* Edeſſa *confundit. Unde fiat nomen* Bambyce. Noſeiræi *quales ſint & ubi ſint. p.* 42, 43. Carthago *quale nomen, cum aliis.* Hannibal, Aſdrubal. Didonis *fraus qua Carthaginenſium Regem circumvenerat portionem terræ emendo. p.* 44. Cananæi *à Joſhua pulſi, in oram Barbaricam conceſſerunt. Hæc res illuſtrata ex* Auguſtino *Hipponis in eadem Ditione Epiſcopo. Quales erant* Κίτιοι, Ἄνακες, Καδμαῖοι. *Quid ſit* οἶνος, λάμπας, παλλακίς, ἱερά, & *Latinorum* Ave. *p.* 45. Plauti *Verſiculus exponitur. In* Euſebii *Præp. Evangelica quid ſit* Χάος, Μὼτ, Ζωφασημὶν, Βεελσάμην, Μισὼρ, Συδὺκ, Τάαυτος, Θωὼρ, Θωὼθ, *ſeu* Θωὺθ, Ἐλιοῦν, Ἶλον, Δαγὼν, Βηρὺθ, Ἐλωεὶμ, Ἀστάρτη, Μὼθ, Βααλτὶς, Ἰεοὺδ, Ἀνωβρέτ. *p.* 45, 46. Ægyptios *magnam ſuæ Theologiæ partem habuiſſe à Phœnicibus. Quid ſit* Ἶσις, Ὄσιρις, Ὧρος, Ἆπις, Σέραπις, Βάκχος, Ταμμοὺζ, Βεελφεγὼρ. *Plura de* Θωὺθ, *ſeu* טעות *ſive* طاغوت : & *de idolis* Al Uza & Al Lât, [*quod non eſt* الاة] Alihat *ſeu* Lea, *ut minus recte* D. *Seldenus de Diis Syris.*] Phœnices *homines* & Phœnix *avis, unde dicta. p.* 47. *De* Mauritania & Ohtor & Sûs *Legati Maroccani patria.*

tria. p. 48. Mauros *non eſſe nigros, ſed albos : at cur nigri cenſeantur. Quale ſit* Freti Gaditani & Mauritaniæ & Maurorum *nomen : ubi de* Iberia *duplici, & de* Ibræo *ſeu* Hebræo *nomine. Hiſpani pronuntiant* b *pro* v, & *vice verſa. p.* 48. *De* Barbaria, *cum ratione nominis. De* Al Gurb, & Al Garbes, & Al Arbes ; & *noſtrorum Mercatorum de nomine* Alarbes *error ab Andaluſenis Hiſpanis acceptus, & de* Judæorum & Maurorum *ex Luſitania expulſione. p.* 49. *Quid Judæi volunt per* Edom. *Quomodo* Roma *vocetur Hebraice. p.* 51. *Quid ſit* Togar, & *quales* Togarmim: Conſtantinopolis, & Archipelagus, & Propontis, & Eliſa *ſeu* Ἕλλας, & Javan, & Rum *ſeu* Rumæa, *cujus prava interpretatio in medicorum Libris multos errores peperit. p.* 52. Stanbol *abbreviatum à* Conſtantinopoli. Ibid. [*eadem ratione qua Myſiæ inferioris urbs* Ioannopolis *vulgo dicitur* Jambol.] Chalcedon *cur dicta* Cœcorum villa. *p.* 52. *Quomodo* Byzantium *in aliqua Turcarum prophetia vocetur, quod quidem nomen ab aliis de alio loco accipitur. Dicta* prophetia *ſuis Characteribus reſtituta. Aliæ Turcarum* prophetiæ *ſuam ruinam minitantes memoratæ. p.* 53. Maris Adriatici *nomina.* Ἐυροκλύδων *fuiſſe vulgarem pronuntiationem pro* Ἐυρακύλων, *eodem modo quo vulgus errabat in* Γόλγοθα *pro* Γογόλθα, & Βοανέργης *pro* Βεναϊρεγές. *p.* 54. [*Sic* Ἔφφαθα *pro* Ἔθπεθα, *cum aliis.*] Ἐπίδαμνος, Δυῤῥαχία, Κόρφος, Φαίαξ, Δρεπάνη, Σχερία. Modon & Coron *quomodo hodie vocentur.* Ἡλλήσποντος, Καλλίπολις, Σέςος, Ἄβυδος, Dardanelli. *p.* 55. Τένεδος, & *variorum locorum nomina Turcica, quæ in medium adducuntur ut inde conſtare poſſit qualis ſit Turcarum mos in mutandis locorum nominibus, ut ſolent Victores. p.* 55. *De mari* Euxino, & *de* Cimmerio. *p.* 57. *De* Beryto. *p.* 58. Æſtuarium *maris inter Ægyptum & Palæſthinam p.* 59. *De mari* Sûph & Sûpha *herba. p.* 60. [*Hoc in Monumento Sinico vocatur* Coralli rubri mare.] Aram-Soba, *ubi ſit, de cujus ſitu expenditur locus Biblicus* 2 Sam. VIII. 3, *collatus cum* 1 Chr. XVIII. 3. *p.* 60, 61. *De* Caravanis & Seraglio. *p.* 61. *Emendatur D. Bartolocii Citatio in Bibliotheca ſua Rabbinica. p.* 63. *Quomodo* (*ſec. noſtri authoris ſententiam*) *mare* Caſpium *evacuatur per aſcenſum in nubes. Docetur autem verior ratio qua Maris Caſpii aquæ exhauriantur. p.* 64, 65. *Quia vero hoc mare abſque ullo viſibili diminutione aut decurſu ſubſiſtere videtur, noſtro Authori vocatur* Mare mortuum. *p.* 65. *Varia*

maris Caſpii *nomina, & cur vocetur* Caſpium, *& cur* Hyrcanum. *p.* *65,66. Taxatur D. Golius qui in notis ad Alferganium confundit* Eracas, *earumque ſitum male deſcribit, ſeductus fortaſſis nomine* Eracan, *i. e.* Cupha & Baſra, *quæ ambæ in* Eracarum *altera ſeu Chaldæa ſitæ ſunt. Duarum enim* Eracarum *una eſt in medio Perſidis, quæ eſt* Erac Perſarum *; & altera (quæ eſt* Babylonia & Chaldæa*) eſt juxta Arabiam, ideoque dicta* Erac-Arabum : *& in hacce* Erac *majore ſunt adhuc duæ* Eracæ *minores, quas ille pro duabus majoribus perperam accepit, egregio* παροράματι *: cum certe rectiora noverit, ſi attentius rem perpendiſſet. Sed aliquando vel nimium feſtinant vel dormitant Authores optimi. p. 65,66. Qualia nomina ſint* Abghun & Aſghun & Aboſghun *explicatur ; cum* Aſterabad, *aliiſque. p. 67.* mons Taurus *cur ſic dictus. Judæorum fabula de Deſerto* Chabor. *p. 70. De uſu & origine vocis* Ambaſciator. *p. 70,71.* Schiavonia, Raguſa, Ἐπίδαυρος, Αὐλωνία, Ὕδρους. *p. 71.* Morea *cur ſic vocetur. p. 72. Deſcribitur ubi ſit* Terra Uz *Jobi patria, quo tempore vixit* Job, *qualis fuerit, & quales ejus Amici. Qualis fuerit & ubi fuerit* Balaam. Βόστρα *ſeu* Boſra *ſec. Ptol. eſt in terra* Edom : [*quod confirmatur ex* Iſa. XXXIV, 5, 7. Gladius meus diſcendet in Edom : --quia Sacrificium Domino in Boſra, & magna cædes in terra Edom.] *Inundationis in Arabia famoſiſſimæ mentio. p. 72, 73, 74. Quales fuerint* Maunæi *ſeu* Minnæi *ex* 1 Chr. XXVI. *7, ubi detegitur in S. Bibliis Scribarum lapſus in* Ammonim *pro* Maunim *facta literarum metatheſi. Et ſic* 2 Sam. VIII. 12, *legitur* Edom *pro* Aram. *p. 74.* Damiata *ſeu* Caphtor. *p. 75.* Corbachia & Sinigallia. *p. 76.* Trenta *dicta* Sheloſhim. *p. 77.* Aquæ mortuæ *urbs Occitaniæ.* Andaluſia *ſeu Hiſpania Bætica. p. 79. Oceanum Britannicum memoratur. p. 80. Turcarum* Galeæ *ſeu* Galeræ, *earumque nomina & ſpecies. p. 80,81. Quale nomen ſit* Arſenal, *ejuſque varia nomina, & antiquitas. p. 82.* Cymbarum *Turcicarum nomina. p. 83.* Socutra *inſula cur ſic dicta, &* Ain-zarba *Dioſcoridis patria.* Αδικόπολις. *p. 86.* Sues & Mecca. *Noſtri authoris error collocando* Meccam *juxta* Babolmandel & Aden, *qui ſeductus videtur per aliquod Itinerarium ; quod etiam ſecutus eſt D. Blaeu in Globo, duplicem conſtituens* Meccam, *quarum altera ea eſt quam noſter vult : ille autem corrigitur , & Globorum & Chartarum inſignis quidam ſuetus error in aſſignando locorum ſitum notatur.*

notatur. Ptolemæum etiam in eoſdem incidiſſe errores, ut omnibus Geographis pronum eſt. p. 87. Peru *quomodo vocetur in S. Bibliis. p.* 89. *D. Bartoloccii lapſus pro* Shevatim *legendo* Shevataim, & *vertendo* Duas Tribus. *p* 90. *Refutatio fabulæ Judæorum de* Judaico Legato *qui à Deſerto Chabor in Europam miſſus ab eis credebatur. p.* 91. Gjudda *in territorio Meccæ, & eſt Portus ejus.* Bombarbæ & Sclopeti *Hebræis* Cava metalla. *p.* 92. *Cur* Papa *dictus ſit* Epipior. *p.* 93. *Quid* Eccleſ. XII. 11, *intelligatur per* Baale Aſuppoth, *quod in Verſione Anglica male vertitur* Maſters of Aſſemblies. *p.* 94. *Dictæ Judæorum fabulæ continuatio, quod ſc. dictus eorum Legatus quaſi cum triumpho mulæ inſidens intraverit in D. Petri Eccleſiam Romæ, & uſque ad ſummum Altare penetraverit. p.* 96. *Notatur Judæorum invidia, quod Chriſtianorum Eccleſias vocent* Excelſa, *eodem nomine quo Idolorum excelſa loca intelliguntur: & quod ægre dignentur* Sancti *Epitheton ſeu Titulum Sanctorum Chriſtianorum nominibus præmittere, cum id ſemper faciant Sanctis ſuis. p.* 96, 97. Caput Bonæ *ſpei quomodo olim dictum. p.* 98. Bretini & Azanagi *quales ſint, & horum nominum ratio. p.* 99. *Lignum* Verzin. *p.* 101. Amomi *deſcriptio ex Arabibus & Perſis, & Plinii & Dioſcoridis deſcriptio vera ab Europæis Botaniſtis perperam intellecta. p.* 101, 102, 103. *Quale animal ſit* Shaphan & Yarbûa. *p.* 104. *Judæorum ex Portugallia exilium. p.* 110. *Deſcribitur* Sanguis Draconis, *cum nominis ratione, & aliis ejus nominibus. Detegitur D. Golii lapſus in Lexico in voce* ارقان Ircan, *ut ille legit: quod tamen non eſt Arabicum ſed exoticum, ſc. duo vocabula Turcica in unum nomen compoſita. p.* 110, 111. *Deſcribitur aliud* Sanguinis Draconis *genus, mercatoribus dictum* Dragons bloud in drops, *quod provenit ex fructu Arundinis dictæ* Dragons bloud cane. *p.* 111. Madera *inſula. p.* 113. *Mel cannarum ſeu Saccharum. p.* 114. Canariæ & Canibales *à Canibus. p.* 115. [*Sic etiam videntur* Celebes *dicti à* כלב كلب Celeb, *i. e.* Canis: *adeo ut* Celebes *idem ſonet quod* Canibales, *quia edunt crudas carnes ad inſtar canum. In Syria & Corduenis eſt Gens dicta* Celbii *à* Celeb, *i.e.* Canis, *quia adorant* Canem *nigrum.*] *Nigritarum mos, ubi Rex prima*

nocte

nocte concumbit cum aliorum Sponſa. p. 116. *Quid ſit* מכפחת & כעיף. *p.* 118. *Inſula ſolarum* mulierum, *& alia* Marium. *p.* 119. Stapole *quid ſit. p.* 122. Tegazza & Niger *Æthiopiæ flumina.* Tambut & Melli, *regiones ſic dictæ. p.* 123. Biledulgjerid *quid ſit & ubi ſit. p.*124. Struthiocamelorum *mentio in Credentialibus Literis Legati Maroccani.p.*124.Linctores & Sectores,*duæ Locuſtarum ſpecies. De fœminis apud Caput Bonæ ſpei. p.* 125. *Mos Nigritarum in tumefaciendo Membrum virile. p.* 131, 182. *Vinum ex Palmis.* Palmæ Cerebellum *apud Plutarchi Interpretem Latinum perperam verſum* Cerebrum Phœnicis.*p.* 132. Caſſamaſſa.*p.*140.*Æthiopia Gemmas non gignit.p.*141. [Ut plurimum, *Heb.* per viam latitudinis*: dele hanc totam Notam: nam abeſſe debet. p.* 141.] Mare rubrum *cur ſic dictum. p.* 146. *Qualis ſit* Ventus *memoratus* Jonæ IV. 8, *exponitur*: [*qui in Verſione Angl. minus bene vertitur* ventus vehemens *ſeu* ſilens, *quæ ſibi invicem contradictoria.*] *p.* 146. *Qua in re fundetur* Fluvii Sabbatici *fabula. Corrigitur noſter perperam legens* Lachlach *pro* Chalach, *&c. p.* 149. *Adducitur Talmudis locus de* præſtantia Sabbati, & Tyranni Rufi *hiſtoria.p.*150. *De* fluvio Sabbatico *& fabuloſo ejus Sabbatiſmo, ubi* Joſephus *contrait receptæ ſententiæ. p.* 150. Clypeus Abrahami, *alius hujus Authoris Liber contra Chriſtianos. Fabula de* Judæis *in Calecut. p.* 151. *Via ſeu iter fabuloſum* à Chabor *ad* Italiam *deſcribitur. p.* 152. *De nomine* Calecut. Preti-gjani *qui vulgo* Presbyter Joannes, *cujus nomen enucleatur, regnum deſcribitur, & vulgatus Europæorum error collocando eum in Æthiopia*) *refutatur. p.* 153, 154, 155. *Liber à* Presbytero Joanne *ſcriptus. p.*156. *Varii Orientalium Principum* Tituli. *Nomen* Κάεσαρος *unde factum. p.* 156. *Tituli Regum Æthiopiæ enumerati, inter quos nullus* Presbyter Joannes. *p.* 156, 157. *Alius Liber Hebraicus* Presbyteri Joannis *vel de eo. p.* 157. Jeſuatorum *Societas. p.* 157, 158. Ambræ *nomina & deſcriptio prolixa ex Orientalium ſententia. p.* 159, 160, 161. Cahrobâ *ſeu Succinum. p.*158. Belzui *ſeu* Benzoin *prolixe deſcribitur, & nominis ratio affertur. p.* 162, 163. [*Hodierni Botaniſtæ credunt ex* Thapſia tenuifolia *colligi* Aſſa-fœtidam.] Rhabarbarum,

barum, Margaritæ, Santalum. *p. 164.* Sandalum. *p. 165.* Babolmandab, *cur ſic dictum. p. 167. De Religione Sectæ* Sophorum *in Perſide, ex quibus ortus* Iſmael Sophi *Perſarum Rex, unde omnes ex eadem familia Reges uſque hodie vocantur Sophi. p. 168.* Curd *ſeu* Curdiſtan, Cordveni. *p. 169. Unde Canes aquatici* Spaniells *vocentur. p. 173.* Cambalac *urbs, & ratio nominis ex lingua Mogolo-Tatarica. 177. Inſulæ* Alger *nomen Arabicum, & Prætoris Titulus. p. 179. Inſigniores aliquot Stellæ prope Polum auſtrinum. p. 185. Lingua maris Ægyptii. p. 191.* Maimonidis & Nachmanidis *diſſentio de* Domino apparente Abrahamo, *&c. p. 192.*

Elenchus præcipuorum quæ in Notis ad Ritus Turcarum.

DE prece Pomeridiana Turcarum, ſeu quæ inter duas Veſperas; [*cujus nomen Turcicum* Ikindi, *videtur etiam ſignificare* inter duo, *ſc. tempora, duaſve veſperas,*] *De eorum* Purificatione *ſeu* Luſtratione *dicta* Abdeſt, [*i. e.* Aqua manuum *ſeu* manualis. *Si autem quis ſit in itinere aut loco ubi non datur aqua, poteſt mundare ſe herbis aut arena, quod poſt mictum aut ſeceſsum feciſſe, vocatur* تيمم بصعيد الارض او بحشايش الصحراء *Tayammum* luſtratio puriore terræ pulvere aut herbis agri *p. 1.*] *De Libro* Sunna. *Fidei Mohammedanæ* Teſſera. *p. 2.* Alcoranus *cur ſic dictus. De Idolo* Acbar *p. 4.* Dominus Mauzzim *in* Dan. XI. 31, *exponitur. De* Mufti. *p. 8. De Caſtigatione dicta* Drub, *& de* Columbari. *De Officiariis Eccleſiaſticis. p. 9. De partium Alcorani Lectione pro Fundatoribus aut Benefactoribus in Templis vel in Sanctorum Monumentis.* [*Nam per Orientem Sanctorum Monumenta in egregiis Structuris* (*cum Cameris pro Cuſtodibus*) *religioſiſſime ſervantur, cum magna pompa & cuſtodia perpetua, lucernis die nocteque ardentibus; & à plurimis devotis hominibus, cum ſumma veneratione & pecuniarum oblatione ſolenniter viſitari ſolent. Ibi enim in tam ſacro loco preces fudiſſe, magni momenti habetur. p.* 10.] *De Turcicis* Nummis, *& quid ſit*

ſit Aſper *vulgo dictus, &* Groſh *ſeu* Crûſh *unde dicatur. p. 10.* Bagdad *ſitu diſtare à* Babylonia. *p. 11.* Templum Meccanum *olim Idololatricum, & de* Abraha Elephantum Domino, *& de* Æra *inde dicta* Annus Elephantum. *p. 12. De Turcarum* Victimis, *& de* Beiram *duplici, & de* Ramazan. *p. 16. De* Angelo mortis. *p. 19. De* percuſſione Sepulchri, *& de ſtatu mortuorum: ubi D. Buxtorfiii lapſus quidam notatur. p. 19. Locus* Pſal. XVIII, *à Judæis olim perperam intellectus. An Turcarum fœminæ Paradiſo fruitura ſint. De Turcarum & Judæorum* Circumciſione. *Tituli τοῦ* Tatar-chan, & Imperatoris *Turcarum, &* Vezîri *ſupremi.*

Quæ in præcedente Elencho Uncis incluſa, de novo addita ſunt, ut ſuis locis inſerantur; excepta unica Nota quæ delenda eſt.

Errata in Notis ad Itinera Mundi.

PAg. 20. lin. 1, pro *nobis*, lege *urbis*. 24. 1, *dicit*. 30. 4, *alteram*: 17, *climata*: 36, *cum 40 minutis*. 41. 4, עיר: 32, *ſita*: 35, poſt *copula*, adde *vel pro eà legendum eſt* طو *ea eſt*. 42. 16, *doctos*. 43. 11, [illegible]. 49. 40, *præter*. 53. 6, poſt *veniet*, adde *& Chriſtianorum regnum capiet, &c.* 60. 17, *ea*. 96. 8, *verpus*. 153. 17, *Abyſſinorum*. 161. 2, *Quarta*. 163. 16, pro *Frutice ſeu Ferulâ*, lege *plantâ tricubitali Ferulaceâ*. 164. 8, *Ferulacea*: 16, *Hiltit fætens ex Engjudân ſeu Laſere fœtente, eſt nigrum ſeu ſubfuſcum*. 167. ult, *naufragia*. 168. 16, poſt *ultimum*, adde (*quem putant eſſe primum*,). 169. ult, poſt *Gjezâir ſeu*, adde *Inſularum, ſc.* 180. 4, *talis*. 189. 2, *hic*. 191. ult, *animum*.

Errata in Notis ad Relig. Turc.

12. 17, *parte*. 13. 6, *dedidit*. 19. 4. *Prehenſor*: ult, *ſolet*. 20. 6, *Dictorum*. 23. 1, *dicti*.

AUTHORIS

PRÆFATIO.

להניח רבים מעצבון דטרדות
והיגנונות אשר מקצתם לפעמים
כאשר יבקשו להשקיט המיית
עצבתם ויגונם ילכו לקרוא בקריאות
שירות באהבי זמה ובספרי מלחמות
קדמונות אשר בקריאתם לא היו
ולא נבראו אלא למשל נבראות
ובהם בכל מאד יעיינו ויעמיקו
ובילדי נכרים יספיקו על כן אמרתי
אני אברהם פריצול בן מרדכי
מאביניון נ״ע גר פירארא לאהבת
נבירים ידירים חשובים זרע
קדש מצבתם אשר אהבתים לחבר
לכבודם היום חדש חשון רפ״ה

AD ſublevandum multis dolorem moleſtiarum & anxietatum, quas quidam eorum aliquando habentes, quærendo ſedare tumultum doloris & anxietatis ſuæ, conferunt ſe ad lectionem [1] Cantilenarum de Amoribus laſcivis, & Librorum de bellis [2] antiquis, quæ prout leguntur nunquam fuerunt, nec [3] extiterunt, ſed tantum parabolice excogitata ſunt; & tamen in ea vehementer intenti ſunt & profundius ſe immergunt, alienis partubus contenti: Idcirco dixi ego Abraham Peritſol filius Mardecai de Avignon (cujus [4] quies ſit in Paradiſo) commorans in Ferrara, In gratiam virorum dilectorum præſtantium (ſemen ſanctum Stemma eorum) quos amore proſecutus ſum, me compoſiturum in honorem eorum hodie in menſe [5] Cheſhvan, [anno] 285 ſe-

1 *Cantilenarum*] Intelliguntur Cantilenæ amatoriæ, obſcœnæ & laſcivæ. 2 *Bellis*] ſc. fictis Bellis, i. e. *les Romances*, ad fallendum tempus & pellendas curas graviores. 3 *Extiterunt*] Voces נבראו & נבראות propriè *creata ſunt*; ſed uſu communi *producta* vel *facta ſunt* ſignificant. Codex Venetus MS quem à Venetiis nactus ſum, pro נבראות legit נכתבו *ſcripta ſunt*, eodem ſenſu. 4 *Quies*] Cod. Ven. legit נפשו *anima ejus*, vel *cujus Anima ſit in Paradiſo* 5 *Cheſhvan*] Indifferenter ſic dici ſolet pro *Marcheſhvan*, i. e. Menſis *October*.

לפּק את דברי האגרת הזאת בכתב עברי החדשה במלאכת קצת מהלכי עולם חקוקה וחרושה היא הנקראת קוסמוגראפיאה בלשון עמים לשמח נפש עגומים בפרכום הגדות אמתיות חדשות גם ישנות הנודעים למעיינים בה ובחקירות אופני האקלימים ורוב הישובים והמדברות הימים והנהרות ההרים והיערות כפי מה שבינותי בקצת ספריהם והיהודים אשר נמצאו מחדש ומלכיהם ומציאות הבשמים והפלפל אשר בגלילותיהם ומקום נהר סבטיון אשר בהודו למעלה מפרס במושבותיהם וחדשות אחרות נמצאו מחדש בארצות כוש וגוייהם ואת תהיה הגדת ספורי באגרת הזאת להגיד רוב העיקרים האלה כאשר תשיג ידי:

cundum [1] ſupputationem minorem, verba hujus Tractatus ſcriptura Hebræa, *viz.* quicquid novum in operibus quorundam eorum qui Mundum perambularunt deſcriptum & exaratum eſt, quod lingua Gentium vocatur COSMOGRAPHIA; ad lætificandum contriſtatorum animum publicatione Hiſtoriarum verarum tam recentium quam antiquarum, quæ notæ ſunt contemplantibus eas; idque per inquiſitionem quomodo ſe habent Climata, & magna pars Habitationum & Deſertorum, Marium & Fluminum, Montium & Sylvarum, prout intelligere potui ex aliquibus Librorum eorum; & de Judæis noviter repertis eorumque Regibus; & de inventione Aromatum & Piperis quæ ſunt in Regionibus illorum; & de loco Fluminis [2] Sabbatici quod eſt in [3] India ſupra Perſidem in ſedibus eorum; & de aliis rebus de novo repertis in terris Cuſh & Gentibus earum. Et talis erit Hiſtoriæ meæ narratio in hoc Tractatu, ut enarrare poſſim majorem partem fundamentalium iſtorum, prout aſſequi poterit manus mea.

1 *Supput. min.*] Sic vulgò reddi ſolet: *a. v.* *ſecundum particularitatem minorem*, ſeu *particulare* aut *ſpeciale minus*, omittendo ſc. Millenarios ſeu numeros majores, (ut quando dicimus 86 pro 1686,) ab D.C. ducta Æta, ſeu *Era* ut apud Marianum rectius ſcribitur. *Era* enim nomen ad noſtrum uſum omnino veniſſe videtur per Hiſpanos ab Arabibus, ſcilicet à Verbo ارخ *Erah* ſeu *Erach*, i. e. *Computavit à certo tempore.* Et in ſecunda Conj. ارخ الكتاب *Erava librum*, ſi ita dicere liceat, i. e. *tempus ei adſcripſit.* Hinc Nomen ارخة *Erha* ſeu *Ercha*, eſt ipſa *Epocha*; quæ tamen hodie plerumque dicitur تاريخ *Tarich*, (deducto Nomine Verbali ab eodem Verbo,) i. e. *Adſcriptio temporis Libro vel rei geſta, adnotatio temporis quo aliquid dictum vel factum eſt.* 2 *India*] Hebræis *Hodu*, ut in S. Bibliis, Cod. Ven. בארץ הודו *in terra Hodu.* 3 *Sabbatico*] De Flumine Sabbatico infra dicetur, in Notis ad Cap. XXIV.

ולא

ולא אביט אל עניי השכל אנשי לצון הלהוטים אחרי ההבל אשר יכשר להם הלצנות הרבה ממעט שמע חכמה כזאת אשר בין חכמים תתהלל ולפני מלכים תתיצב לרעת בה מפלאי השם אשר ברא בהבדל המקומות וחכמת הטבעים אשר הטביע השם במציאות ברזל מעפר יוקח ומקום לזהב יזוקו וארץ ספיר אבניה במצי־אות מקומות הקרובים לזריחה:

וצא ולמד כמה החכימה התורה האלהית והרחיבה נפשה במקומות הצריכים להגיד הגבולים והשוכנים בישובים בקוי הרוחות והרצועות בספר בראשית בהגדת כל תולדות העמים וגבולותיהם במושבותם לגוייהם ובגבולי הארץ ועריהם ושתי את גבולך מים סוף וכו׳ ואמר במשנה תורה פנו וסעו וכו׳ ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת ובאלה מסעי פרטות המסעות כלם ובחלוקת הארץ אמר והיו תוצאותיו הימה ויצא חצר־אדר ועבר עצמונה ורבים מאלה בספר יהושע:

Non autem reſpiciam deſtitutos intellectu, atque deriſores, inflammatos in vanitatem, quibus magis placet deridere quam audire ſcientiam talem quæ inter Sapientes laudatur & coram [1] Regibus ſe ſiſtit, per quam nota fiunt mirabilia Dei quæ creavit, in diſcriminatione locorum & intelligentia naturarum quas Deus Mundo indidit. *Ferrum ex pulvere deſumitur* : &, *Eſt locus quo aurum colliquefaciunt* : &, *Terra cujus lapides ſunt Sapphir*. Hæc per inventionem locorum quæ proxima ſunt Orienti.

Exi & diſce quam ſapienter egerit Lex Divina & dilataverit ſe & expatiata ſit in locis neceſſariis, ad declarandum Terminos & eos qui incolunt habitata-loca, per lineas ventorum & [2] Rumbos, in Libro Geneſeos, in Hiſtoria omnium Generationum populorum & Terminorum eorum in ſedibus ſuis ſecundum Gentes ſuas, & Terminorum Terræ [Iſraelis] & Civitatum eorum. *Et ponam Terminum tuum à mari Suph*, &c. Et dixit in Deuteronomio, *Aſpicite & proficiſcimini*, &c. *Terra Canaanitæ & Libanon, uſque ad Flumen magnum, Flumen Euphratem.* Et in [Sectione] *Elle Mas'e*, eſt particularis recenſio itinerum omnium. Et in Diſtributione Terræ dixit, *Et erunt exitus ejus verſus mare* : &, *Egredietur ad Chatſar-Addar, & tranſibit ad Atſmon.* Et multa talia ſunt in Libro Joſuæ.

1 *Regibus*] Cod. Ven. legit מלאכים *Angelis*, minus bene. 2 *Rumbos*] i.e. Rhombos Ventorum quaquaverſus flent: nam רצועה in genere ſignificat quemvis *Faſciculum Lineamve*, ſive diſterminationis ſive aliter. Et hic quidem notat vel *Meridianos* vel *Parallelos* vel qualvis alias *Lineas* quæ Globum undequaque ſecant dividuntque.

אמנם אוכלי הבצלים והשום המזוהמים מני בטן כאשר יקראו באלה ילכו עליהם ויעבירו כי לא ידעו מה הוא ובודאי דבר השם הוא ולא לתוהו מכתבו וגם כי ידע אופן הישוב בו ופרטי פלאות השם אשר הטביע בעולמו:

ואנכי בכל כחי אשתדל להגיד ולכתוב הדברים העקריים והרא־שיים במלאכה הזאת בדרך כללות הזכרת המקומות כי בפרטם פרט ופרט לא יכילם ספר ואין חקר להבינה ואף הנוצרים ראשי חכמי המלאכה הזאת לא יכלו להגיד הכל אף כי נשמטו ושכחו ולא ידעו רק מה שיכלו להשיג וקראו שמות זרות דרך הסכמה עליהם אם שיהיו שמות קדומים או שמות חדשות אלך אחרי עק־בותם ואקרא להם שמות במעט הכללים אשר אזכיר בשמות אשר נבלו ראשונים והמשכיל יבין במה שאכתוב כי ידעתי ייטב למבינים וימתק לחכמים:

ויען כי זאת האגרת תסוב ע־יינה על אורחות המציאות התחתון

Verum comedentes cæpas & allium, qui ſpurcati ſunt ab ipſo utero, quando legunt iſta, prætereunt illa & tranſeunt, quia neſciunt quid ſit. At certe verbum Dei eſt, quod non eſt ſcriptum inaniter; ſed ut per illud ſciatur quomodo ſe habeat Orbis habitabilis, & particularitates mirabilium Dei quæ implantavit in Mundo ſuo.

Et ego omnibus viribus meis conabor narrare & ſcribere res fundamentales & principales in hoc negotio, per modum generalem commemorationis locorum: nam ſpecificando ſingula particularia, quivis Liber non contineret ea nec eſſet perſcrutatio ad intelligendum. Imo ne quidem Chriſtiani qui præcipui fuit callentium hoc negotium, poſſunt enarrare omnia, quin omittant & negligant; nec ſciunt niſi parum illud quod ipſi potuerunt aſſequi; & vocarunt [loca] nominibus peregrinis per modum [1] conſenſionis in ea. Sive autem ſint nomina antiqua ſive nomina moderna, ſequar veſtigia illorum, & in aliquibus generalium quæ commemoraturus ſum, ea [loca] vocabo nominibus quæ determinarunt antiqui. Et prudens intelliget ea quæ ſcripſero: novi enim quod placebit intelligentibus, & dulce erit Sapientibus.

Et propterea quod hujus [2] Tractatus Argumentum circumeat per itinera hujus Mundi inferioris & ſe-

[1] *Conſenſionis*] i.e. talia locorum nomina quæ ab eis communiter recepta ſunt generali quodam conſenſu.
[2] *Tractatus*] Heb. *Iggereth* proprie eſt *Epiſtola*, i.q. Arab. رسالة: ſed tam hoc quam illud communi uſu eſt quivis *Libellus* ſeu *Tractatus* minor.

והליכתיו

והליכתיו ומה שנמצא מימים קרמוניות וגם מחדש היום בחכמת מלאכת המלחות בים וביבשה קראתי שם האגרת הזאת אורחות עולם ואחלקנה לפרקים קטנים נחלקים ונפרדים להודיע ולהגיד לרבים מה שבינותי ומצאתי כתוב ושמעתי מאנשי אמת וקצת מה שיזמין השם לידי וה׳ יהיה בעזרתי אמן:

mitas ejus, & quicquid repertum fuit à diebus antiquis & quoque de novo hodie per experientiam Artis Navigatoriæ per mare, & etiam per Continentem, vocavi nomen Tractatus iſtius, ITINERA MUNDI. Et diſtribuam illum in Capitula parva, diviſa & diſtincta, ad notificandum & narrandum multis id quod intellexi & inveni ſcriptum, & audivi à viris veritatis, & partem eorum quæ paraverit Deus ad manus meas. Et Deus ſit in auxilium meum, Amen.

פרק א׳ בהזכרת אופן צורת המציאות התחתון בכללו הים והיבשה באיכותו:

CAPUT I. *Commemoratur quomodo ſe habeat figura Mundi inferioris in genere, ſc. Maris & Aridæ* [*ſeu Continentis,*] *cum qualitate ſua.*

פרק ב׳ בחלוקת הישוב אשר בצפונו של כדור לשלשה חלקים כלו לפי דעת הקדומים אשיאה אפריקה ואיברופא וסימני תחומיהם אנה הם:

CAPUT II. *De Diviſione Orbis-habitabilis qui eſt in Septentrionali parte Globi, in tres partes, quæ ſecundum opinionem antiquorum ſunt Aſia, Africa, & Europa; una cum ſignis Terminorum earundem quouſque pertingant.*

פרק ג׳ בחלוקת הישוב הצפוני בכדור הנזכר לשבעה איקלימים ברצועה ארוכה מן המזרח אל המערב באורך ומקום מחלוקתם והתחלתם ברוחב מן הדרום אל הצפון ואי זה מקום מנוחתם:

CAPUT III. *De diviſione Orbis habitabilis in Globo prædicto, in 7 Climata per lineam extenſam ab Oriente in Occidentem longitudine, una cum loco partitionis & initii eorundem latitudine à Meridie in Septentrionem. & ubi ſit locus quo deſinunt.*

פרק ד׳ יזכור בו מה שחלקו הכמי המלאכה הזאת הישוב הזה הנ׳ למעלות וחלקים ורצועות:

CAPUT IV, *In quo commemorat* [*Author*] *quod hujus Artis periti diviſerunt iſtum Orbem-habitabilem ſecundum Gradus, & Partes, & Lineas.*

פרק ה׳ יודיע אורך הישוב בקו ישר עם הבלתי מיושב שבו וצורתו והים האמצעי מידיטיראניאו וגבוליו וארכו מראשו בסופו:

CAPUT V, *Deſcribit longitudinem Orbis habitabilis linea recta, una cum non-habitata parte quæ in eo, & figuram ejus, & mare Medium ſeu Mediterraneum & limites ejus, & longitudinem ejus ab initio ad finem.*

פרק ו׳ בביאור המקומות אשר בכל אורך שפת ים אפריקא ובארבאריאה ממזרח למערב לאורך ישר:

CAPUT VI, *De deſcriptione locorum quæ ſunt per totam longitudinem oræ maris Africæ & Barbariæ ab ortu ad occaſum longitudine recta.*

פרק

פרק ז׳ נבאר מחוזות כלם הידועים במלכות נוצרים אדום אשר באיברופא מתחיל מאנגליאה ואיסקוציאה וליכנס במיצר גיבילטאר עם כל אורך הים האמצעי ושפתו עד דרך מבוא ים אדריאנו המגיע לויניציאה ואיכטריאה ולא יותר:

CAP. VII, *Explicabimus territoria omnia quæ nota ſunt in Chriſtianorum regno Edom quod in Europa, incipiendo ab Anglia & Scotia, & ingrediendo per Fretum Gibeltar in totam longitudinem Maris Medii ejuſque oræ uſque ad viam introitus Maris Adriatici quod pertingit ad Venetias & Iſtriam, & non ultra.*

פרק ח׳ בגבולים אשר אחורי גבול דרך ים אפריקא נגד יינובא ורומי מתחיל ממיצר גיבילטאר ויעבור על מצרים וגבול נילוס ומוצאו ואחר דרך ים סוף וקוטב ארץ ישראל ויפו וברוט וליציאה וציליציאה:

Cap. VIII, *De terminis qui ſunt poſtremi limites viæ Maris Africani è regione Genovæ & Romæ, incipiendo à Freto Gibeltar, & deinde tranſeundo ad Ægyptum & limites Nili & exitum ejus, & poſt viam Maris Suph, & per polum Terræ Iſrael, & Joppam, & Berytum, & Lyſiam, & Ciliciam.*

פרק ט׳ בגבולי פרס וים פרס וגלילות הודו כלם ובבל ומדי והרי קאספיאו וים קאספיאו המת: ויהודים סגורים לדעת הסופרים וטאראפובאנה:

CAP. IX, *De limitibus Perſiæ & Maris Perſici, & de omnibus regionibus Indiæ, & de Babele, & Medis, & Montibus Caſpiis, & Mari Caſpio quod mortuum eſt. Et de Judæis incluſis, ſecundum opinionem Authorum.* Et de *Taprobana.*

פרק י׳ להודיע גבולי ארץ ישראל לבדה וסביבותיה לארבעת רוחותיה ומעבר לאמיק ומדבר חבור אשר זה נודיע אמתתו ממקום אחר:

CAP. X, *Deſcribit limites Terræ Iſrael ſolius, eique circumjacentia ad quatuor plagas ejus: & tranſitum ad Meccam & Deſertum Chabor, cujus rei veritatem aliunde etiam notiorem faciemus.*

פרק יא לבאר גבולות הים והשוכנים למעלה מהים ללכת מויניציאה לקוסטאנטינופולי ואליספונטי והאיים הרבים בארציפילינו וללכת ביפו או בארוט ואליכסנדריאה של מצרים:

CAP. XI, *Eſt ad deſcribendum terminos maris & incolentium ſupra mare qua itur à Venetiis ad Conſtantinopolim & Helleſpontum & inſulas plurimas in Archipelago & qua itur ad Joppam aut Berytum, & Alexandriam Ægipti.*

פרק יב׳ לבאר המקומות העקריות והראשיות בדרך יס מויניציאה לפלאנדריס וללכת במיצר גיבילטירא ופורטוגאל ואנגליאה וסקוציאה ואיבירניאה סמוך ליבשת פלנדרים:

CAP. XII, *Eſt ad deſcribendum præcipua & principalia loca per viam maris à Venetiis ad Flandriam, & qua itur ad Fretum Gibeltar, & Portugalliam, & Angliam, & Scotiam, & Hiberniam, quæ ſunt prope Continentem Flandriæ.*

פרק י״ג נזכיר בו מהלך אופירה מדברי הנביאים לאחורי היבשת דרך ים איך הוא ואנה הוא לאחורי כוש היא באפריקא השפלה הצריך להודיע באגרת הזאת:

CAP. XIII, *In eo commemorabimus iter ad Ophir ex verbis Prophetarum per poſteriora Continentis via maris, quomodo ſit, & quouſque ſit, per poſteriora Æthiopiæ quæ eſt in Africa inferiori: quod neceſſarium erat exponere in Tractatu iſto.*

פרק י״ד על דבר היהודים מהי׳ שבטים ועניינו

CAP. XIV, *De re Judæorum ex* 10 *Tribubus:*

ומהלכו

ומהלכו אשר בא ממדבר חבור לפי המגידים׳ אשר במדברות אשיאה וארא͏ביאה פיליקש בשנת רפ״ד לפ״ק׃

פרק ט״ו על מלחות מלך פורטוגאל בים אוקינוס כאשר רצה בראשונה ללכת דרך ארץ כוש השפלה בדרום היא איטיאופיאה לקאוו ריבונא ספיראנצא ובכל המקומות אשר מצאו והיהודים ומדבר חבור׃

פרק י״ו בבאור קצת מקומות חדשות באיטיאופיאה אשר מצאו עם פורטוגאלי מן הקודם אל המתאחר והשמות החדשים אשר הושמו עליהם והחדושים הטובים אשר בהם׃

פרק י״ז על אי מדירא וטעם שמה וטוב ענינה׃

פרק י״ח על מה שנסעו מאי מדירא ומצאו שבעה איים נקראים קאנאריאי ומקאנאריאי לאיי קאניבאל מוצא הזהב לרוב אוכלי בשר אדם והם אלו בתוך הים כימינם והאיים קאנאריאי האלו רחוקים מן היבשה לראש לבן הוא קאוו ביאנקו׃

פרק י״ט על מוצא דרך יבשת דרומית לצאת מפורטוגאל עד נגד קאוו קאנטין וקאוו ביאנקו וקאוו וירדי ובאור גלילות באמצע היבשת ובתוך ההרים וענין חלוף מלח בזהב ודברים רבים אחרים׃

פרק כ׳ בגבולי קאוו ביאנקו לעם זינאגי והנהר הגדול המפסיק בין קאוו ביאנקו לקאוו וירדי התחלת השחורים האמתיים׃

פרק כא יוריע בו מנהגי גלילות קאפו וירדי וסינינא וגאמברא ובונדומיל׃

פרק כב׳ על משך צלעי היבשה אשר על שפת ים אוקינוס אחר עבור המקומות הנזכרים הם קאפו וירדי ונהרותיו וסינינא ונהרותיו וגאמברא ונהרותיו׃

& de negotio ejus & itinere ejus qui venit à Deſerto Chabor ſecundum Hiſtorices, quod fuit per Deſerta Aſiæ & Arabiæ felicis hoc anno 284 ſecundum ſupputationem minorem.

CAP. XV, *De navigatione regis Portugalliæ in mari Oceano, quando primo voluit ire per viam terræ Cuſh inferioris in meridie (ea ſc. eſt Æthiopia) ad Caput Bonæ ſpei, & de omnibus aliis locis quæ invenerunt. Et de Judæis, & Deſerto Chabor.*

CAP. XVI, *De deſcriptione aliquot novorum Locorum in Æthiopia quæ invenerunt populi Portugallenſes à primo eunte ad poſtremum, una cum Nominibus novis quæ eis impoſita ſunt, & novitatibus bonis quæ ſunt in eis.*

CAP. XVII, *De Inſula Madera, deque ratione Nominis ejus, & bono negotio ejus.*

CAP. XVIII, *Quomodo profecti ſunt ab Inſula Madera, & invenerunt 7 Inſulas vocatas Canarias; & à Canariis ad Inſulas Canibalenſium, ubi auri productio copioſa, ubi comedunt carnes humanas: et iſtæ ſunt in medio maris ad dextram earum. Inſulæ autem Canariæ ſunt procul à Continente ubi eſt Caput album, vulgo Capo Bianco.*

CAP. XIX, *De exitu per viam Continentis Auſtralis exeundo à Portugallia donec ventum ſit è regione Capo Cantin, & Capo Bianco, et Capo Verde: una cum deſcriptione regionum in medio Continentis & intimis Montium. Et de negotio permutationis Salis pro Auro, deque aliis rebus multis.*

CAP. XX, *De limitibus Capo Bianco quod pertinet ad populum Senegæorum, et de Flumine magno diſterminante inter Capo Bianco et Capo Verde, ubi eſt initium Nigritarum verorum ſeu genuinorum.*

CAP. XXI, *In eo docet mores regionum Capo Verde, et Senegæ, et Gambaræ, et Bondomil.*

CAP. XXII, *De Tractu lateris Continentis, qui eſt ad oram Maris Oceani, poſtquam præterieris loca prædicta, quæ ſunt Capo Verde cum Fluminibus ſuis, Senega cum Fluminibus ſuis, et Gambara cum Fluminibus ſuis.*

פרק כג״ יודיע ודרך משך אורך היבשה הזאת הכושית השפלה וכל הנמצא בה על שפת ים אוקינוס ונהרותיה עד דרך מבוא לשון ים סוף:

CAP. XXIII. *Deſcribit viam Tractus per longitudinem Continentis iſtius Æthiopici inferioru. & quicquid inventum eſt in eo ad oram Maris Oceani. & Fluvios eius, uſque ad viam introitus in Linguam Maris Suph.*

פרק כד״ יבאר משך סוף גבול בארבאריקו הנז׳ וים סוף ושפתיו ומעבר הגולפו בארבאריקו נקרא לטולומיאו סינוס בארבאריקוס כי עד כאן הגיעו דבריו ולא יותר ודרך לעבור לאמיקא וקאליקוט ואחר אלה גלילות הודו מציאות היהודים ונהר סמבטיון:

CAP. XXIV. *Deſcribit Tractum finis termini Barbarici prædicti. & Mare Suph ejuſque oras. & tranſitum Golfi Barbarici qui Ptolemæo dicitur Sinus Barbaricus: (nam huc uſque pervenerunt verba ejus. & non ultra:) & viam qua tranſitur ad Meccam & Calecut, & poſt iſtiuſmodi regiones Indiæ: & inventionem Judæorum, & Flumen Sabbaticum.*

פרק כה״ מענייני קאליקוט מלכה ושרית וכוחרותיה וגליל פריטי גייאני הסמוך עליו ונהר סמבטיון:

CAP. XXV. *De rebus Calecut, Rege ejus & Principibus ejus. & Mercimoniis ejus: & de regione Fretigiani quæ confinis eſt ei, & de Fluvio Sambation.*

פרק כו״ יודיע סמיכות וקירוב לאמיקא לגולפו התחלת ים סוף · ומציאות ראש יבשת קאליקוט סמוך למיצר התחלת ים פרס והערה מעטית לכל ארץ הודו ואיי הים בכלל ומעשה הקארובאני ביבשה:

CAP. XXVI: *Docet confinitatem & proximitatem Meccæ ad Golfum initii Maris Suph, & inventionem Capitis Continentis Calecut prope Fretum initii Maris Perſici. Item. Admonitio brevis de tota terra Indiæ & Inſulis maris in genere: & quale ſit opus Caravanarum per Continentem.*

פרק כז״ הערה נוספת על רוב איי הים אוקינוס הראשיות הקדמות הנה עם האחרונות בהודו · ואי טראפובנא וסביבות סינוס מאנייוס בסוף המזרח הדרומי לפנות לצפונו של עולם:

CAP. XXVII. *Admonitio additionalis de pleriſque Inſulis maris Oceani principalibus tam antiquis quam modernis in India: & de Inſula Taprobana eiſque quæ circumjacent Sinui Magno in extremitate Auſtr'orientali aſpiciendo ad Aquilonem Mundi.*

פרק כח״ על באור סביבות סינוס מאנייוס סוף ים הודו ולהפוך סביבות היבשה המזרחית · והיהודים הסגורים:

CAP. XXVIII. *De deſcriptione circumjacentium Sinui Magno in extremitate maris Indici, & quomodo invertendum ſit per circuitus Continentis Orientalis. Et de Judæis ibi concluſis.*

פרק כט״ על מציאות עולם חדש הגדול ותכונתו אשר נמצא להלאה מםשוה היום · ואם אפשר הדבר שיהיה ישוב בדרום להלאה ממנו היינו בלשונם להלאה בטורידא זונא:

CAP. XXIX. *De inventione Mundi novi magni. & de diſpoſitione ejus; qui repertus eſt ultra Æquatorem diei. Et an res poſſibilis ut ſit Habitabilis-locus in Meridie ultra eum; hoc eſt lingua eorum, ultra Zonam torridam.*

פרק ל׳ על עסק מציאות מקום הגן עדן:

CAP. XXX. *De negotio inveniendi locum Horti Eden.*

פרק א בהזכרת אופן צורת המציאות התחתון בכללו הים והיבשה באיכותן:

הסכימו החכמים כלם בעלי החקירות כי העולם כלו בכללו כדוריי והארץ באמצע הכל כנקודה בתוך העגולה תלויה על בלי מה ברצון הבורא וסביבותיה שלשת היסודות ועליהם מספר הגלגלים כלם סובבים זה על זה כגלדי בצלים כי אין ריקות נמצא:

CAPUT I. *Commemoratur quomodo ſe habeat forma* [1] *Mundi inferioris in univerſum, ſc. Maris & Aridæ, cum qualitate ſua.*

Convenerunt Sapientes omnes rerum Scrutatores, univerſum Mundum eſſe ſphæricum & Terram eſſe in medio totius ſicut Punctum in medio Circuli, ſuſpenſam ſuper nihilo ex voluntate Creatoris. In circuitu ejus eſſe tria Elementa: ſupra eam eſſe numerum Orbium, & hos omnes circumvolvi unum ſupra alterum ſicut tunicæ cæparum: & nullum reperiri vacuum.

1 *Mundi*] Heb. *Metsiuth*, quâ quidem voce diverſimode utitur Author noſter: aliquando enim ponitur pro *inventione* cujuſvis rei aut loci activè, quæ eſt ſignificatio primaria & ſimpliciſſima. Quandoque vero ea paſſive intelligit totum illud *quod invenitur*, viz. *Mundum*; quo quidem modo ſæpius reddidi, quia eo ſenſu *Inventus*, ſeu *Quod invenitur* male audiret Latinis auribus, eaſque aliquantulum raderet. Exponi etiam poteſt *Exiſtentia*, quâ intelligitur totum illud *quod extat ſeu exiſtit*, nempe (quod eodem recidit) totus *Mundus* iſte inferior, qui ideo hic in Lemmate hujus Capitis primi (ut & in Authoris Præf.) ſolito explicatius vocatur מציאות התחתון *exiſtentia inferior* ſeu *Mundus inferior*, ſc. quidquid invenitur inferius, infra cœlum. Et hoc non multum abeſt ab ea Arabûm notione qua *Mundum* vocant دنيا *Dun-yâ*, à دني *propinquus fuit*: intelligitur nempe *Hic Mundus* qui apud nos eſt & nobis propinquior, quatenus diſtinguitur ab أخرة *Altero* qui ſuperior eſt & à nobis remotior.

Aliquando noſter *Mundum* vocat עולם *Olam* nomine antiquo, (I. q. Arab. عالم,) quod alias exponitur *Seculum*; uti ſane *Seculum* apud Patres & alios pro *Mundo* uſurpari ſolet. Eſt nempe *Olam* longum tempus fere immemoriale (vel etiam prorſus immemoriale,) quod נעלם *abſconditum eſt* à memoria & recordatione noſtrâ.

Quandoque apud noſtrum occurrit חולד *Choled*, i. q. Arab. خالد *Chald*, i. e. *perenne ſeu durabile tempus*; quo nomine, propter longam durationem, *Mundus* etiam dici ſolet. Eſt enim Verbum خلد *Chalad*, *perennare & perpetuo durare*; unde dictum Nomen *huld* eſt *perennatio*, *æviternitas* ſeu *æternitas*; & Heb. *Choled*, *Seculum* ſeu *longum tempus*, & *ævum* hominis, ſc. *ævitas* ſeu *ætas* ejus; ut in Pſalmis, זכור אני מה חלד *recordare mei qualis ſim ævi*, ſeu *ætatis* ſive *temporis*, nempe quam valde brevis!

Certe delectat videre quam variæ fuerint hominum in rerum Appellationibus deſignandis notiones. Nam apud antiquos Hebræos *Mundus* aliàs quoque vocabatur תבל *Tebel* ſeu *Tevel*, id eſt, *Mixtio*, à בלל *miſcuit, confudit*: Intelligitur τὸ πᾶν *univerſum*, nempe tota illa mixtio quæ à terra ad cœlum; ſcil. omnes ſimul hujus Mundi partes tam ſuperiores quam inferiores, quæ conſtant terra, aqua, aere, ſtellis luminaribus, nubibus, meteoris, &c. hominibus, animalibus, beſtiis, avibus, piſcibus, inſectis, &c. arboribus, floribus, gramine, herbis, &c ex quorum omnium commixtione conſtat Mundus iſte confuſus: nam hæc omnia continet nomen *Mundus*, cum hæc ſingula ſint tot ejus partes. Hac itaque antiquorum Judæorum notione in genere, hic Mundus eſt nil niſi omnium rerum commixtio & confuſio. Sed *Prov.* 8. 31, hoc Nomen magis reſtringitur ad terrenam Mundi partem, & ad ea quæ terræ proxima: legitur enim בתבל ארצו *in Mundo terræ ipſius*, ſc. in ea Mundi parte quæ circa terram eſt inferior & terreſtris. Eodem etiam ſenſu in Pſalmis, כל יושבי תבל *omnes habitatores Mundi*, nempe Mundi terreſtris ubi homines habitant.

Græcis è contra Mundus dicitur Κόσμος *ornatus* ſubſtantive; nempe totum hoc quod Hebræis *Mixtio* ſeu *Confuſio* dicitur, Græcis eſt *Ornatus*, is ſc. qui coram omnium oculis cernitur, quo hoc Univerſum ornavit Deus. Unde Latinis quoque eàdem notione totum hoc Univerſum vocatur *Mundus*, i. e. *Ornatus*

ſubſtan-

ſubſtantive: hæ enim voces quemvis etiam *Ornatum* notant, ut *κόσμος γυναικεῖος Mundus muliebris*, earum ſc. ornamenta in genere.

Alias *Mundus* à rotunditate, vocatur *Orbis*; qui quatenus habitatus, noſtro ſæpiſſime dicitur ישוב *jiſchubh*, i. e. *Habitabile, orbis habitatus* in genere, i. q. Arabibus المسكون *Al Meſcún*, ſeu المعمورة *Al Ma' múra*, quæ ſunt prorſus idem quod Ptolemæi *οἰκουμένη, Habitatum, Habitabile, Orbis-habitabilis*, ſeu *pars ejus habitata*, quæ plerumque vocari ſolet ربع المسكون *Quarta pars Habitati* ſeu *Habitabilis* partis: & aliquando vocatur البر المعمور *Continens habitatus*.

Dictum autem ישוב apud noſtrum in particulari etiam quemvis *Habitatum locum* ſeu partem ſive regionem Mundi ſubinde notat.

ובהיות מטבע המים לסבוב ולכסות כל הארמה שהיא היסוד הכבד מדכל סדר ה׳ בחכמתו וברצונו הקדום ובאמצעות הטבע האלהי אשר שם חול גבול לים רצה ואמר יקוו המים ותראה היבשה לדרוך להולכים בה ותשאר בזה חקירתנו כי הים והיבשה הנראים בעצמותם למטה דם יחדו גם כן כמו כדור סובב והארץ תראה מעט הנה ומעט הנה בו אשר בחצי החלק הכדורי העליון הזה יתהלכו בו כל בני חלד ויתורו בו ויסתעפו בו מי בים והאיים ומי ביבשה או במערות מי בהרים ומי במדברות מי ביערים ומי בנהרות והנה חצי הכדור הזה כאשר יחלק לארבעה רבעיו נאמר בהם צד מזרחי וצד מערבי וצד דרומי וצד צפוני

ואמרו החוקרים הראשונים כי בקצה מזרח הדרומי כלו מעבר למשורה היום אשר יעבור קוטבו

Cumque ſit de naturâ Aquarum ut circundent & tegant univerſam terram, (quippe quæ ſit Elementum omnium graviſſimum,) ordinavit Deus qui per ſapientiam & voluntatem ſuam æternam, & per medium Divinæ naturæ, poſuit arenam terminum mari; voluit inquam & dixit, Congregentur aquæ, & appareat arida quæ calcetur ab ambulantibus in eâ. Reliqua itaque diſquiſitio noſtra circa hoc verſabitur; quod ſc. Mare & Arida quæ ſeorſim inferius apparent, ſint ambo ſimul ſicut Sphæra una circumiens; & quod in iſtius Sphæræ dimidiâ-parte ſuperiori, terra conſpiciatur parum hic parum illic, ut per eam ambulent omnes filii hujus Mundi, & vagentur & diffundant ſe per eam quicunque ſint in mari & inſulis, in Arida & ſpeluncis, in montibus, deſertis, ſylvis, & fluminibus. Et en iſta dimidia pars Sphæræ dividitur in quatuor Quartas, quæ dicuntur plaga Orientalis, plaga Occidentalis, plaga Meridionalis, & plaga Septentrionalis.

Dicunt Scrutatores (i. e. Phyſici) antiqui, per totam extremitatem Auſtr' Orientalem dari tranſitum ad Æquatorem diei, cujus Polus tranſit

באי

באי טאראפובאנה בים הודו
לסבוב הקפת השמש בו ולרוב
החמימות עליו לא כתב טולומיאו
בו ישוב כלום רק קרא כוש התח-
תונה ארץ בלתי נודעת טירא
אינקוניטא וכן לים אוקינוס
דרומי אשר סביבות אפריקא
ממלכות פיס קרא האיים האלה
פורטונאטי אינסולי ומהים ההוא
הסובב כל ארץ כוש לא דבר
מאומה אולם הצד הצפוני כלו
מהחצי הכדור העליון ממזרח
למערב אשר הוא רביע הכדור
הוא הישוב המפורסם וידוע לכל
החכמים אשר חלקוהו לאיקלימים
ולמעלות וחלקים ובו תסוב
חקירתם האמת כי גם בקצה הצפוני
הזה לקרירותו יתמעט הישוב בו גם
כן להיותו כמדבר שממה לא
זורע ולא תצמיח ולא יבנה חום
שרב ושמש כי אם מעט והוא אחר
עבור איי הולאנדי לא יעבור בה
איש ורגל בהמה לא בים ולא
ביבשה כי קור המה : האמנם
בימים האלה כי כבר החל האדם
לרוב על פני חלד נחרבו הישובים
ונתישבו המדברות ונכרתו ונחשפו

per inſulam Taprobanam in mari Indico, ut per eum peragatur revolutio Solis. At propter nimium in illo calorem, Ptolemaus non deſcripſit in eo ullam habitationem; ſed tantum Æthiopiam inferiorem vocavit Terram incognitam. Et ſic in mari Oceano Auſtrali quod circundat Africam quæ ex regno Feſs, inſulas illas vocavit Inſulas fortunatas. Sed de mari illo quod circundat totam terram Æthiopiæ, nihil loquutus eſt; verum tantum de tota plaga Septentrionali quæ eſt in Globi dimidia iſta parte ſuperiori, ab Oriente in Occidentem, quæ eſt quarta-pars Globi: illa nempe eſt pars habitabilis manifeſta. & nota omnibus doctis. qui diviſerunt illam in [2] Climata, & Gradus, & Partes; cum circa eam eorum diſquiſitio veritatis verſetur. At etiam in iſtâ parte Septentrionali infrequens erat habitatio, propter ejuſdem nimiam frigiditatem; ita ut ea fuerit ad inſtar deſerti deſolata, nec in eâ ſementis nec germinatio, cum non niſi parum ad eam [3] perveniat calor Solis aut æſtus. Talis inquam locus eſt poſt inſulas Hollandiæ, per quem nullus homo tranſibat nec pes jumenti nec per mare nec per aridam, quia [omnia] erant frigida. Verum in diebus iſtis cum jam cœperint homines multiplicari ſuper faciem Mundi, frequentiores ſunt habitationes, & deſerta jam evaſe-

2 *Climata & Gradus & Partes*] Cap. 4, diviſio fit per רצועות, quæ ibidem *Zonæ & Lineæ & Parallela* vocantur. 3 יבנה *Tibbane*] Sic utrumque Exemplar. Sed omnino legendum eſt יבנם *Tuccanes*, prout in Lat. reddidi *perveniat*. Aliàs legeretur תבנה *Tibbane* in gen. fœm. uti ſunt reliqua.

היערות ונתיבשו אגמי מים רבים
עם נהרות באופן כי נתפשט
הישוב בארבע רוחות המציאות
ועברו קו אשר גבלו ראשונים
לשבת בכל צד עולמי אשר לא
דברו בהם הקדומים ובפרט טולו
מיאו אשר נעלו ממנו הישובים
החדשים האלה הנמצאים כאשר
נבאר בעזרת האל •

runt habitata, & ſuccisæ ſunt ac denudatæ ſylvæ, & plurima aquarum ſtagna exiccata, una cum quibuſdam fluviis: ita ut nunc extendatur pars habitata, ad quatuor plagas Mundi, & transgreſſi ſunt lineam quam determinaverant priores, ut habitare poſſint in omnibus Mundi lateribus; de quibus etiam priores nihil dixerunt, & ſpeciatim Ptolemæus, à quo occluſæ erant habitationes iſtæ recentiores quæ jam repertæ ſunt, ſicut explicaturi ſumus auxiliante Deo.

פרק ב בחלוקת הישוב אשר בצפון של
כדור לשלשה חלקים כולו לפי דעת הקדומים
אסיאה אפריקא ואברופה וסמני התחלת
תחומם ואנה ישלימו גבוליהם ורוב העמים
אשר בהם

CAPUT II, *Agit de diſtributione Habitationum quæ in Septentrione Globi, in tres partes, quæ ſecundum opinionem antiquorum, ſunt Aſia, Africa. & Europa; una cum ſignis initii terminorum eorum. & quo compleant limites ſuos. Et de multitudine populorum qui in eis.*

אחרי אשר בארנו בפרק
הקודם לזה כי כל הישוב המיושב
על החצי הכדור העליוני וכלו צפוני
בכדור לסבת החום הגדול אשר
בדרומי להלאה ממשוה היום יאמרו
המדברים כי כל הישוב הזה הצפוני
ממזרח למערב נחלק לג̇ חלקים
איברופה אפריקא ואסיאה כמעט
רמוז באלה שם חם ויפת שלשה
אלה בני נח ומאלה נפצה כל
הארץ אסיאה לשם אפריקא לחם

CUmque jam in præcedente Capite explicaverimus, univerſam portionem habitatam eſſe in Globi dimidia iſtâ parte ſuperiori, (quæ tota in Globo eſt Septentrionalis, propter magnum calorem in parte Auſtrali ultra Æquatorem;) notandum eſt Hiſtoricos affirmare, totam hanc habitatam portionem Septentrionalem ab Oriente in Occidentem, dividi in tres partes, [1] Europam, Africam, & Aſiam, quibus deſignantur Shem, Cham, & Japhet, qui ſunt tres filii Noæ, à quibus repleta & diſperſa eſt tota terra; viz.

1 *Europa, Africa, Aſia*] Horum nominum rationes quæ afferri ſolent, tales ſunt quas piget referre. Cum itaque nec à Latinis nec Græcis meliores rationes commode peti poſſint, recurrendum eſt ad Phœnices, à quibus plurima tum Appellativa tum Propria Nomina ad pleraſque Mundi partes tam

per

per Negotiationem quam per Scripta fluxerunt & derivata ſunt. Primo autem quibus Nominibus hæ dictæ partes ab aliis vocatæ fuerint jam docebimus; poſtmodum ad Phœnicia Nomina deveniendo.

In Judæorum Scriptis *Europa* aliquando vocari ſolet *Edom*, per invidiam impoſito nomine; quo tamen magis ſpecialiter *Roma* ipſa regni Edomitici caput notatur. Noſter in Cap. 7, in Argumento dicit, *Edom quæ in Europâ*, ſc. præcipue intelligit *Italiam*, &c. Orientales Europam hodie vocare ſolent فرنكستان *Frangiſtân*, quod quidem nomen tempore Belli Sacri natum: ii enim dicto Bello plurimos francos intereſſe videntes, putabant omnes Europæos eſſe tales, quos itaque ad hunc uſque diem *Francos* vocant. Unde & exteri Principes eorumque Legati veriores Titulos ignorantes, Papam aliquando vocarunt. فردك شاه *Francorum Regem*, & فردك بيك *Francorum dominum*; & aliquando رومشاه *Europæ Regem*, & روم بيك *Europæ dominum*, ut adulandi mos eſt nimium cuique tribuere. Nam apud Orientales nomen روم *Rûm* ad totam Europam ejuſque incolas denotandum ſubinde adhiberi ſolet: Id quod plane evincitur tam aliunde quam ex loco apud Geographum Nubienſem p. 151, بحر الانقليسيين من الروم *Mare Anglorum Romanorum ſeu qui ex Rûm*, i. e. ex Europa. Ad quem locum Gabriel Sionita in Verſione ſua in marg. addit, *id eſt*, *Europæorum*: *nam ab Arabibus* inquit *Europæi omnes Romani appellantur*. Et in Maroccanâ quadam Epiſtola ad Regem Angliæ ſcripta, legitur الى كبير الروم [الروم .ا.] وسلطانهم *Ad ſupremum Rumæorum* [i. e. Europæorum] *eorumque Principem* Carolum II. Et *Europa* D. Molino *Rum-ili* vocatur. Hujus autem uſus & ſignificationis in omnibus cauſa & ratio eſt, quod *Rûm* ſeu *Rûm-ili* primario notet Europæam partem Boſpori Thracici; unde ſecundario pro tota Europa ſumitur. Nam à tranſlato Imperio, Conſtantinopolis & tota Thracia vocata eſt *Rûm*, quæ quidem Græciæ pars Europæa ab Aſiatica hoc nomine diſtinguitur.

Si itaque ut jam factum videmus, totum à parte denominare liceat, nomen *Sarmatia* (quæ vulgo male duplex cenſeri ſolet,) Europæ in genere quodammodo accommodari poſſe videatur, cum tot Provincias & Regna, tam magnam ſc. Europæ partem uno illo Nomine indigitetur. Imo quod tota Europa ſub *Sarmatia* nomine olim venerit & jam venire debeat, in *Hiſtoria Regum Perſiæ* quam meditor, magis probabile (ut ſpero) facturus ſum. Interim autem impræſentiarum addam, neceſſe eſſe ut utraque *Sarmatia* in Europa eſſe cenſeatur, cum Europa uſque ad Volgam extendatur in Ariſtotelis Libro de Mundo, (ſi modo Ariſtotelis ſit,) ubi Cap. 3, legitur Εὐρώπη μέν ἐστιν, ἧς ὅροι κύκλῳ, στῆλαί τε Ἡρακλέους καὶ μυχοὶ Πόντου, θάλαττά τε Ὑρκανία, καθ' ἣν στενότατος ἰσθμὸς εἰς τὸν Πόντον διήκει. Et ſic fere Agathemeres, qui notat ſecundum quoſdam, *Flumine Phaſi & Iſthmo inter Caſpium & Euxinum* Europam ab Aſiâ dividi. & p. 3, & 66, *Aſia & Europa terminum antiquos dixiſſe Phaſin Fluvium & Iſthmum qui à Sarbo ad mare Caſpium extenditur. Poſtea autem recentiores tradidiſſe, Mæotidem paludem & Fluvium Tanain.* Quare autem (ut innuit Annotator D. Tennulius) quidam veterum, & in his Herodotus & Æſchylus, Aſiæ & Europæ terminum ſtatuerint *Phaſin*, rationem reddit Procopius lib. 4to Hiſt. Goth. ſc. *Quia Phaſis ex adverſo Gaditani Freti ſe attollens, terras velut aquis ſecat. A freto quippe fuſum mare terras utrinque ſubmovet: at Phaſis ubi deſinit Pontus, in medium ejus Sinum Lunæ in morem curvatum ſeſe dejiciens, continuat acceptam a mari terrarum diviſionem.*

Alias nomen *Heſperia*, quæ vulgo reputatur eſſe altera Europæ pars Occidentalior, (nempe Italiæ & Hiſpaniæ male reſtringi ſolet,) univerſo occidenti totique Europæ haud incommode tribuatur, & aliquando revera tribuitur, ut mox manifeſtius fiet. Nam cum Aſia vulgo dicatur partium Mundi numero quidem *tertia*, magnitudine vero *dimidia*, hoc in mentem revocat apud Phœnices totius Orbis dichotomiam ſeu in duas partes diviſionem; quarum una erat חצי *'Aſi*, *Dimidia*, viz. חצי המזרחי *Dimidia Orientalis*; altera vero חצי המערבי *Dimidia Occidentalis*; ſeu ſimpliciter מזרח *Oriens*, & מערב *Occidens*, qui quidem eſt locus ערוב *Erôp* ſeu *veſperaſcendi*, ubi ſc. Sol יערוב *Tereb* ſeu *Te'rêp*, id eſt, *occidit*, q. d. *Europas*, ſi verbum cudere liceat. Nam vulgaris pronunciatio fere ubique Gentium, *b* in *p* vertit. Quin & *Te-rob* ſeu *Te-rop* fuerit Nomen proprium Hermanticum, ut יחמור, & יהלם, &c. Vel alias, tertia futuri ſæpe nominaſcit & fit Nomen Subſtantivum, ut Arab. *Tareb filius Kahtan*, & יעקוב *Jaacob*, *ſupplantabit*, יהושוע *Jehoſhua*, *ſalvabit*, &c. Et ut verbum *Jehoſhua* à frequentiori ſalvandi actu, in Nomen abſolutum migravit, ſic à *Te'rop* frequentiori veſperaſcendi actu, quaſi per Inductionem aliquam habitum eſt perpetuo nominaſcens. Et ab horum aliquo vel quovis horum effluxerit *Europæ* nomen: nam in hujuſmodi nominibus ab unâ linguâ in aliam tranſlatis, non eſt neceſſe ut Ectypi ad Prototypum convenientia ſit ad minutias uſque accurata, modo inter ſe invicem ſono quodammodo congruant. Talia enim auribus percepta ab unâ Gente ad aliam plerumque transferuntur ab iis qui rerum tranſlatarum veram ſcriptionem non vident nec perpendunt, ſed auditu tantum ſonum captant, idque literulam addendo, demendo, aut mutando, præſertim *b* in *p*: & maxima ex parte non petunt talia Nomina à formâ abſoluta,

abſcluta, ſed [illegible] ructa, (utpote quæ inter loquendum frequentius auditur,) ſua omnia derivant de ſumuntque talium Nominum Tranſlatores. Exempla ſunto ea de quibus dubium eſſe non poteſt. Uti, pro eo quod in S. Biblis legitur אזוב *Ezôb*, fit Gr. ὕσσωπ ſeu ὕσσωπος: à שבט fit σκῆπτ. ſcil. σκῆπτρον ſeu σκῆπτρον à forma conſtructa τῶ חרב, quod eſt *Gladius* in genere, fit ἅρπη quæ peculiarem gladii ſpeciem notat: ubi *b* in *p* mutatur, ut & in χάλυπ pro حلب *Haleb*, *Aleppo* & Ἰαθριππος pro يثرب *Iatrib*; & πασχᾶ *Paſchà* pro باشا *Baſſà*, quod & à Turco-Græcis literam *b* pronuntiari neſcientes, ſubinde etiam ſcribitur باشا *Paſſà*, minus recte. Et ſic ſemper Cambro-britannorum vulgus in vocibus Anglicanis proferendis. Litera demitur, dum à نارنج *Nârangj* fit αὐράντι ſeu αὐράντιον. Proſtheſews exempla in ſeq. habentur.

Utraque redeam illuc unde diverſus ſum, *Europ* ſit vel יערוב *Jerop* Hêemanticum, vel ex forma futuri nominaſcens; vel etiam ערב *Ereb* ſeu *Erep*, *veſpera*, quod nomen totius plagæ ubi Dies יערוב *Erôp*, *veſperaſcere* & Sol *occumbere* ſolet, ut Arab. غرب *Occidens*. Qui quidem loquendi modus etiam apud Herodotum & omnes Græcos ſemper obtinuit: ut πρὸς ἠῶ ſeu ἠῶ *ad Orientem*, cum ἠοῖος ſeu ἠῷος ſive ἑῷος ſit *matutinus* & *orientalis* ſitu: & ἠοίη θάλασσα eſt *mare orientale*: & τὸ ἑσπέριον πέλαγος eſt i.q. Ἰβηρικὸς ὠκεανός: τὸ δὲ κατὰ δύσιν, ἑσπέριος ὠκεανός, aut κατ' ἐξοχὴν Ἀτλαντικόν: nam πρὸς ἑσπέρην eſt *verſus Occidentem*, quia ἑσπέριος ſeu ἑσπερινὸς eſt *veſpertinus* & *Occidentalis ſitus*. Sic ἑσπέρια μέρη *partes occidentales*: & apud Athenæum, οἱ πρὸς ἑσπέραν οἰκοῦντες *qui verſus Occidentem degunt*: & apud Dionyſium Alexandrinum, ἑσπέριος ὠκεανὸς *Oceanus occidentalis*. Ab hiſce exemplis liquet nomen *Heſperium* non ſoli Italiæ aut Hiſpaniæ, ſed toti occidenti competere. Cumque jam nominis *Heſperia* ratio ex antiquitatis obſcuritate & crepera luce emergens melius eluceſcat, *Heſperus* etiam qui putatur Japheti filius, clarior evadet verbo tenus *Occidentalis quidam homo*, ſeu *Occidentis incola* tantum: talis enim erit Japheti filius. Cum præcedentibus formulis idem eſt quoque loquendi mos apud Arabes, quibus tota Occidentalis Mundi pars vocatur أرض المغرب *terra Heſperia* ſeu *Occidentalis*; & بحر المغرب *mare Heſperium*, eſt totus Oceanus Occidentalis Atlanticus tam Europæus quam Africanus. Hinc inquam ſatis clarum, Nomen *Heſperiam* à quibuſdam eſſe nimis reſtrictum Hiſpaniæ & Italiæ, cum toti Occidenti competat, & non tantum Europam ſed & Africam comprehendat; nam tam hæc quam illa erat à Phœnicia ſitu Occidentalior.

Hæc autem ne gratis dixiſſe videar, audiatur Geographus Nubienſis, qui in Clim. 4 parte 1, docet *Europam & Africam olim unum fuiſſe Continentem, & mare Mediterraneum fuiſſe ſtagnum undique Clauſum; at autem apertum fuiſſe inter Tangjam & Andaluſiam iſthmum qui factus eſt in Canalem 12 milliaribus longum & tunc 6 latum, qui tamen dicti Geographi tempore in 12 milliarium latitudinem evaſerat.* In eundem ſenſum audiatur antiquus Scriptor Agathemerus, qui lib. 2, c. 2, poſtquam egit de communi Orbis diviſione in 3 partes, quas etiam receptis diſtinctionibus difterminat limitatque; addit, ἐν ἀρχῇ τοῦ πελάγους τὴν Λιβύην καὶ τὴν Εὐρώπην, οὐ παρ' μικρὸν ἰσθμῷ, συναμφοτέρας ἐκάλουν ἐπὶ καὶ μόνῳ τῷ τῆς Εὐρώπης ὀνόματι. Quo nihil magis appoſitum & ad rem, dici aut cogitari potuit. Quo tempore facta fuerit diviſio ſeu disjunctio, docet Hier. Vitalis in Voce *Terramotus*, qui ex Averroe notat, *Corduba terramotum tres annos duraſſe; quo tempore ſcribit Joh. Anglicus, Hiſpaniam ab Africâ, & Oſſam ab Olympo diviſam ac ſejunctam fuiſſe.* Freti autem Gaditani Canalis videtur adhuc multo antiquior. Nam Hanno navigavit extra Columnas, uti conſtat tam ex ejus Navigatione quam ex Arriani Indicarum Libro ſub finem, qui Hiſtoriarum octavus, Ἄννων δὲ ὁ Λίβυς ἐκ Καρχηδόνος ὁρμηθεὶς, ὑπὲρ μὲν Ἡρακλείας στήλας ἐξέπλωσεν ἔξω εἰς τὸν Πόντον, &c. Et in Libro περὶ ἀκουσμάτων θαυμασίων ſub calcem, qui Ariſtoteli tribuitur, (ſi modo illius ſit, nam ſtylus & ſcribendi modus non multum redolent Ariſtotelem,) λέγουσι τοὺς Φοίνικας τοὺς κατοικοῦντας τὰ Γάδειρα καλούμενα, ἔξω πλέοντας Ἡρακλείων στηλῶν, &c. Omnium autem potiſſimum eſt authoritas Hannonis Carthaginenſium Regis in *Periplo*, Ἔδοξε Καρχηδονίοις, Ἄννωνα πλεῖν ἔξω στηλῶν, &c.

Supradictam quoque in Orbis diviſione dichotomiam etiam hodie obſervant & ab omni ævo obſervarunt Orientales, qui totum Mundum dividunt in مشرق و مغرب *Orientem & Occidentem*; & quando generaliori aliquo modo aliquid dicitur fieri vel factum fuiſſe شرقا وغربا *per Orientem Occidentem*, id per Univerſum Mundum fieri intelligitur. Et ſic Syri. Ita ut omnium Gentium (exceptis ſitu Occidentalioribus,) in hanc dictam Mundi dichotomiam conſenſus plane cernatur.

Hujus

Hujus itaq; diviſionis authores fuerunt Phœnices, qui ut prius ita quoque commodius dictam dichotomiam inſtituere potuerunt; quippe qui in medio inter utramque *Dimidiam* ſiti fuerunt, & Orbem ſic diviſum reliquis Gentibus exhibuerunt. Ea autem pars quæ iis Occidentalior; Hiſpanis Italia, & Græcia erat Orientalior; ideoque ex neceſſitate loquendi ab his aliter appellari debuit cum Oriens & Occidens non ſint abſoluta, ſed reſpectiva tantum, & per varia Globi partes migrent. Hinc eſt quod quæ Byzantinis erat Ἀνατολὴ, (vulgo *Natolia* ſeu *Anadole*,) Phœnicibus erat מערב *Europa*, δύσις ſeu ἑσπέρα. Perperam itaque (ut nuper dictum) *Heſperia* Italiæ & Hiſpaniæ vel etiam Europæ vulgo ſic dictæ reſtringitur. cum apud Ptolemæum memorentur *Heſperii Æthiopes*, i. e. Occidentales, eodem nempe ſenſu quo Phœnices uſurparunt, ſic dicti. Et *Heſperidum* (i. e. Occidentalium) Pomorum aureorum Horti, erant in Cyrenaica Libyæ, ubi copia auri, ut & ſerpentum ac Draconum, qui quaſi tot illius Cuſtodes, omnes auferendi animo accedentes abigere & arcere dicebantur. Hi enim Horti ex Phœnicum & ſupra laudati Agathemeris ſententia, in Europa fuiſſe dicuntur.

Sed cum tertia Mundi pars vulgo cenſeatur eſſe *Africa*, de hac etiam ſeorſim diſquirendum. Ea (ut vulgo ſtatuitur,) ab Europa dividitur Freto Herculeo, & ab Aſia ἰσθμῷ στενῷ, ducta linea à mari Peluſiaco & Palude Sarbonide ad Sinus Arabici μυχὸν ſeu intimum receſſum. Africa latius ſumpta totum Æthiopiæ Continentem comprehendit; proprie autem dicta (ut ſtatuit D. Golius aliique,) à Tuneto ſeu Carthagine (ſive ab Hippone) ad Barcam & Cyrenaicam & Marmaricam quæ Ægypto proxima, extenditur: & quidem proprie Litoralis eſt, Numidiam ſeu Nomades & Lybiæ interioris partes μεσογαίας excludens.

Arabibus quidem hodie dicitur أفريقية *Afrikia*, (cujus nominis rationes quas afferunt ineptæ, ideoque nolo recitare,) mutuato à Romanis Nomine. Ptolemæo etiam dicitur Ἀφρική: ſed Straboni, Ariſtoteli, Herodoto, & reliquis antiquis Græcis ſemper vocatur Λιβύη ſc. Libya exterior quæ mari proxima. Non eſt itaque *Africa* Nomen hac qua legimus forma, æque antiquum cum eo Aſiæ & Europæ, ſed à Romanis cuſum factumque, idque à برقة ברקה *Barca* ſeu *Varca* ſive *Vareca*, ſicut diverſitas pronuntiantium illud variare potuerit. Nam non tantum Pœni & veteres Hebræi lit. *Beth* pronuntiabant ut *v*, ſed & Arabes ſæpe id facere ſolent, ut apparet tam alibi, quam apud Geogr. Nub. in nominibus لبلودة *la Vaiuna*, الجون البنادقة *Sinus Veneticus*, &c. Eſt autem *Barca* (ut Herodoto vocatur, qui pronuntiabat *Varca*.) vetus nomen Punicum ſeu Canaaniticum, denotans præcipuam Libyæ ſeu Africæ proprie ſic dictæ partem circa Cyrenaicam. Eſt nempe *Barca* ſtricte ſumpta, celebris & ampla illa regio alias dicta *Marmarica*, inter Cyrenaicam ad Occ. & Ægyptum ad Ortum, olim *Mareotis Lybia*, introrſum ubi *Libya deſerta* patens. Populi *Marmaridæ* Straboni, *Barcitæ* Ptolemæo, *Barcæi* Virgilio. Eaque Phœnicibus (præfixo ut ſolet *He* emphatico aut *Aleph*,) eſt הברקה *Havarca* ſeu *Haureca* ſive אברקה *Avreca*; unde Romanis *Africa*. Ea itaque Libyæ pars, eſt *Regio Barcana*, ſeu *Varcana*, ſive *Avarcana* vel *Avrcana*, i. e. *Africana*. Idque eadem ratione qua Africani D Auguſtini *Hipponem* jam à multis ſeculis ſcripſerint بونة בונה *Bona* ſeu *Bone* ſive *Pone*: & tamen pronuntiatio antiqua indicat aliquando ſcriptum fuiſſe הבונה *Habbone* ſeu *Hippone*, ſeu אבונה *Abbone* ſive *Ibbone*.

Et quidem addendi aut detrahendi Literam in initio vocum, exempla infinita & perpetua exhibent Linguæ Orient. ut فامية *Pamia* vel أفامية *Apamia*; شكم vel اشكم *omnier*; Heb. תר vel אתר *explorator*, pl. אתרים: à דון quoque אדון *Adon* eſt *Dominus*, Europæis *Don*, quaſi Judex, jus dicens aliis, adeoque Dominus eorum. Sic Heb. דם *dam*, & Chald. דמא *dema*, abbreviata ſunt ab אדם *adam*, *rubuit*, Nam in Targ. *Exod.* 4. 26, 27, & in Targ. Pſalmorum. ſæpius occurrunt cum proſtheſi lit. *a* vel *i*, ut אדם *adam* vel אדם *eddam*, vel אידם *idam*, vel אדמא *idma* ſeu *adma*, quæ omnes formulæ *ſanguinem* notant. Chaldæis etiam indifferenter dicitur דמדום *damdum* vel אדמדום *adamdum*, *rubedo*; & דמדמני *damdemoni* vel אדמדמני *adamdemoni*, *uva immatura ſubrubeſcentes* ſeu *ſanguinea*. Pro Heb. זמה *Zimma*, Chaldæi dicunt אזמאה *azmea*. Et ſic Judæi moderniores in exoticis ſæpiſſime, ut pro σμίλη, dicunt אזמיל *ezmel* ſeu *izmil*; pro στρατηγός, אסטרטיג *eſtratig* ſeu *iſtratig*; cum magnâ talium catervâ. Quin & in ling. Heb. præfixum *Aleph* formativum in Nominibus ſubinde viſitur, ut in כזב אכזב *aczab*; כזר אכזר *aczar*. פרח אפרח *ephroah*, צבע אצבע *etſba*, & אכן *aken* à כון. Hæc omnia, cum pluribus aliis quæ addi poſſent, certe faciunt ut Syllabæ proſtheſis in Nomine Heb. aut Punico haud difficulter admittatur. Talem Literarum proſtheſin multiplicat etiam lingua Gallica, ut pro *Stephano*, *Eſtienne*, &c.

Et quidem (ut denominationis cauſam & rationem exquiramus) dictum Nomen برقة הברקה *ſplendorem* ſeu *ſplendentem regionem* notat, cum ea regio radiis Solaribus tam copioſe colluſtretur, ut reflexum ab arenis lumen adeo intenſe fulgens, à longinquo ſpectantibus (ad inſtar Corporis Solaris)

aquarum

aquarum ſpeciem referat: & hicce arenarum ſplendor & radiatio, Arabibus (ex linguâ Perſicâ petito nomine,) dicitur سراب *Serâb*, i. e. *aqua ſuperficies*, ſeu *ſuperficialis aquarum ſpecies*. Hæcque viſûs deceptio, proh dolor! ſæpe illudit ſiticuloſos viatores qui inter calidiſſimas illas arenas aquæ refrigerium avidiſſime expetentes, ad longinqua loca dicto modo reſplendentia, ſpe fruſtrata haud raro contendere ſolent.

Hinc etiam Nominis Λιβύη ratio peti poteſt, ſive à *Flamma*, ſive à *Leonum* abundantia deſumptum credamos, cum utrumq eodem recidat. Græci ſic dictam volunt, quia Leonibus abundat, ſatis recte: nam לביא eſt *Leo*, iique *fulvi*. Sed cum לביא contractum ſit pro להביא, à להב *flamma* tam Leo quam hæc Regio (cum utraque ſint fulvi & flammei coloris) ab eadem notione denominata videantur; nempe vel à *fulveſcentium Leonum* abundantia, vel à *fulveſcentibus arenis* ardore pene inflammatis. Unde flammeæ iſtius regionis aduſti incolæ non ſine ratione Αἰθίοπες *vultu aduſti* vocantur.

Qui Africam ſic dictam volunt à Julio Africano, dormitant plane; quaſi Subſtantivum ab Adjectivo derivari poſſit, & non potius hoc ab illo derivetur. Clariſſimus Golius in Notis ad Alferganium, exiſtimat *Africam* ſic dictam eſſe ab افرخ *âfreh*, quod lingua Libycâ (ut ille dicit,) *Palmam* notat. Id autem Nominis petitum eſt ex Numidiæ ſeu interioris Libyæ lingua *Aquel Amarig* dicta, (de qua mox dicam,) quæ non eſt Africæ proprie ſic dictæ lingua unde nec Africæ proprie ſic dictæ (ſeu Libyæ exterioris) Nomen ex ea lingua petenda ſit. Nam hæ duæ regiones, linguis ſemper uſæ ſunt diverſis; nempe Libya exterior, olim Punica, nuperis ſeculis Arabica: interior vero Numidica barbara: de qua Joh. Leoni ab Arabibus ſuis quærenti, quænam & qualis eſſet lingua, reſpondebant eſſe *Aquel Amarig*: cujus tamen nominis rationem non videbatur ſatis deprehendiſſe. Id enim ſuis Characteribus reſtitutum, eſt اقوال امارىغ *ſermones garrulitatum ineptarum*. Et quidem cum Joh. Leo Mohammedanis in itinere ſe ſociaret, & ab illis quæreret qualis eſſet illorum Ethnicorum lingua ſeu ſermo, vix potuerit melius reſponſum expectare ab illis qui tales miſeros homunciones deſpectui habebant: quorum tamen reſponſum ille (forte vim vocum non ſatis perpendens) pro vera ac genuina illius linguæ Nomine reportabat. Errat certe Doctiſſ. Golius, dum haſce voces ſuis Characteribus reſtituere conatur اوال امارىغ, exponitque *Lingua ſuavis & nobilis*. Fallitur enim in prioris vocis ſcriptione, pro اقوال *Aquel* ſubſtituens اوال *Auwel*, q. d. *primarius, præſtans, & præcipuus*; & in vocis poſterioris interpretatione, dum ponit *Amarig* eſſe *ſermonem* ſimpliciter; cum revera ut dicit Ecteri, امراغ (in plurali امارىغ) ſit *multiplicare ſermonem perperam & inepte*, uti ſe habet Ethnicorum illorum ſtulta garrulitas. At è contra, credere miſerorum illorum qui beſtiis ſunt proximi, ſermonem vocari *ſuavem & nobilem*, & tale reſponſum dari à Mohammedanis illos contemnentibus, valde improbabile eſt, & à rei natura prorſus alienum. Reſponſi itaque à Mohammedanis dati Leoni interroganti veritas erat, *Illorum ſermonem eſſe ineptam quandam garrulitatem*.

Ex ſupra dictis igitur probabile eſt, *Africæ* Nomen non eſſe ab *Afreh* lingua Numidica (ut dicit) *Palmam* denotante, ſed potius ab הברקה quod in Libya exteriori in quam Romani (quibus *Africæ* nomen acceptum ferimus,) penetrarunt. Agnoſco quidem Numidiam ſeu Libyam interiorem *Palmis* præ aliis rebus abundare, & à Joh. Leone tanquam proprio Nomine *Regionem palmarum* vocari. Sed cum *Africæ* Nomen ad nos profectum ſit à Romanis, qui non in Libyam interiorem, ſed tantum in exteriorem penetrarunt; certe dictum Nomen ex hac potius quam ex illa petenda erit; cum Romani qui dicti Nominis ad nos Latores, exteriorem poſſederint, interiorem vero nunquam viderint, unde nec aliquid ex interioris Africæ lingua petierint. Multo inquam vero ſimilius eſt, eos Nomen deſumpſiſſe ex ipſa exteriore regione quam poſſederunt, idque eidem aptaſſe, potius quam ex altera interiore eis prorſus ignota nec unquam viſa, quod plane abſonum. Et hinc eſt quod tantum *Libya exterior* pro *Africa* proprie ſic dicta habeatur: *Libya* vero *interior* tanquam alteri prope adjuncta & contigua, minus proprie eodem nomine gaudeat.

איברופא ליפת ובמעט הסכים
לזה הסופר יוסף בן גוריון הכהן
וידוע זה היות כוש מבני חם

Aſia erat Shemo, Africa Chamo, & Europa Japheto. Et fere in hoc conſentit ſcriptor Joſeph ben Gorion Sados. Hocque notum eſt, quod Cuſh

והוא

והוא באפריקא המיוחד בשם
איטיאופיאה שהיא ארץ כוש
ושם בן נח מלך שלם שהיא
ירושלים אשר באסיאה ראש
ממלכת עמים ויפת אשר בא
באיטאליאה שהיא באירופא

ſit ex filiis Cham qui erat in Africâ, quæ peculiariter deſignatur nomine Æthiopiæ, quæ eſt terra Cuſh. Et Shem filius Noe erat Rex [2] Shalem, quæ eſt Jeruſhalem quæ in Aſiâ Caput Regni populorum. Et Japhet is erat qui venit in Italiam quæ eſt in Europâ, uti explicatum

2 *Shalem qua eſt Jeruſhalem*] Urbs ſane vetuſtiſſima eſt *Shalem*, quippe quam circa annum Mundi 2023 (dicente Joſepho) condidit *Shem Noa* filius, is qui in Lege Moſis cognominatus eſt *Melchiſedek*, (i. e. *Rex juſtitia*,) ut affirmant uno ore Judæi omnes : quod etiam creditu facile, cum *Shemum* ad Abrahami tempora vixiſſe ex Lege certum ſit. Et quidem ipſum quamdiu ſuperſtitit, in honore & ſummâ poteſtate ad extremum uſque vitæ terminum permanſiſſe, quivis procul omni dubio facillime crediderit ; ſiquidem tam ipſe *Noa* quam ejus filii (ex quibus *Melchiſedek*,) naturaliter & ex neceſſitate fuerint Reges ; adeoque Juſtiſſimus *Shem* in ſua Hieroſolymorum urbe degens, ejuſdem loci Rex haberi, & Titulo ſeu Epitheto *Melchiſedek*, id eſt, *Rex juſtus* ſeu *juſtitiæ* merito nuncupari debuerit. Quodque *Melchiſedeki* urbs *Shalem* (nam plura ſunt loca ejuſdem nominis,) ſit *Jeruſhalem*, plus quam probabile, propter hujus commodiorem ſitum haud ita procul à mari ſalſo ubi à Regibus pugnatum eſt ; adeo ut ipſe quamvis ſenex, inde tamen in Abrahami occurſum facillime prodire potuerit. Hancque vocari *Shalem*, plane conſtat ex *Pſal.* 76. 2, ubi de Deo dicitur, *Tabernaculum ejus eſſe in Shalem, & habitationem ejus in Sion* : nam harum enuntiationum altera eſt alterius exegetica, cum nemo poterit imaginari Habitationem ejus fuiſſe extra Tabernaculum ſuum, aut in alio loco diverſo.

Mortuo *Shemo*, *Jebuſai* à *Jebûs* Canaani filio prognati, pulſis *Shemi* filiis eam occuparunt, & per plus quam octingentos annos tenuerunt. Hoc tempore *Shalem*, mutato nomine, dicta eſt *Jebûs*, a *Jebuſais* poſſeſſoribus, qui eam de nomine ſuo (ut Victores ſolent,) vocari voluere. Poſtea vero *David* Rex ope Divina adjutus, eandem recuperavit, quamvis *Jebuſai* virium ſuarum fiducia freti, per contemptum cœcos & claudos ei in mœnibus oppoſuerint: & recuperando (ut legitur *Judicum cap.* I,) *incolas ore gladii percuſſit, & urbem incendit*. Sed tamen (ut rurſus legitur *Joſua* XV,) *Jebuſæum habitatorem Jeruſhalem non potuerunt filii Juda delere ; habitavitque Jebuſæus cum filiis Juda in Jeruſhalem ad illum tunc præſentem diem*. Imo & perfectam cum eis amicitiam habuere Judæi, uti conſtat tam ex aliis quam ex hiſtoria *Aravni Jebuſai*, qui amiciſſime voluit dare *Davidi* Aream ſuam cum Bobus & Utenſilibus ; quæ tamen ab eo emere maluit *David*, quia noluit nullius pretii Sacrificium Deo offerre.

Ibi *David* non abſque inſtinctu aut monito Divino, Sacrificium Deo obtulit gratulatorium pro victoria contra inimicos : nam dicta Area erat in *Monte Moriah*, qui ſc. ipſiſſimus erat locus *Davidi* præmonſtratus pro ædificando Templo ; quod tamen non potuit præſtare, quia vir ſanguinum fuit. Legitur 2 *Chron.* 3. 1, *Et cœpit Salomon ædificare Domum Dei* בירושלם בהר המוריה *in Jeruſhalem in Monte Moriah qui monſtratus fuerat Davidi patri ſuo, quem pro loco paraverat David in Areâ Ornan* (ſeu *Aravni*) *Jebuſæi*. Hocque Nomen (ut & plurima alia in S. Scr.) videtur poſt factum huic Monti impoſitum, rei ibi factæ cauſam innuens, ſc. contractum eſt pro מורה יה *More Jah*, i. e. *docens* ſeu *monens Dominus*. Nam à ירה fit מורה *More*, *docens*, *monens*, *inſtruens*, *oſtendens*, *præmonens* ; ubi ſcil. Dominus *docebat* Abraham quid faceret Iſaaco, & ei *oſtendebat* ubi inveniret pecudem ſeu Arietem mactandum, & tandem *monebat* ne læderet Iſaacum : & Davidi quoque *monſtrabat* ubi Deo Sacrificium primo offerret gratulatorium. & deinde *præmonebat* ibi Templum eſſe extruendum. Hic itaque Mons tam auſpicato ab initio ad finem in Dei cultum dedicatus, dictus eſt *Moriah*. Et cum Verſ. 8, dicatur אלהים יראה לו השה *Deus providebit ſibi pecudem*, inde Verſ. 14, ipſe mactationis locus vocatur *Dominus providebit*. Unde poſtea apud eos qui difficultate & periculo preſſi, in Proverbium abiit, בהר יהוה יראה *in Monte Dominus providebitur* nobis ; i. e. Deus providebit nobis, & ex hiſce anguſtiis nos liberabit. In Bibliis Anglicanis legitur, *In the Mount of the Lord it ſhall be ſeen*, minus recte : nam id quod Verſu octavo legitur, *the Lord will provide*, plane indicat ſenſum ejus quod in Verſu 14. eſſe *in the Mount of the Lord it ſhall be ſeen to, or provided for*. Nempe in Monte Domini rei noſtræ cura habebitur, i. e. Dominus rei noſtræ curam habebit & pro nobis providebit, ſicut fecit Abrahamo, providendo ei pecudem ut filio parcere poſſet.

Florentibus Judæis, hæc urbs propter Templum Dei & celebratiſſimam loci Sanctitatem, in S. Bibliis

vocatur עיר הקדש *urbs ſancta ſeu Sanctitatis.* Et à veteribus Perſis dicta eſt كنك دز هوخت *Paradiſus Judæorum* : de qua re plura (volente Deo) in Tractatu noſtro de *Paradiſo terreſtri.* Eiſdem Perſis hæc orbs alio quoque nomine dicta eſt خانه ضحاك تازي *Domus ſeu Habitatio Dehak Arabis* ; inſinuando ibi olim vixiſſe ejuſdem nominis Perſarum Regem, (de quo fuſe in noſtra *Hiſtoria Regum Perſiæ*,) qui magnam partem Imperii Orientalis obtinebat circa ætatem *Manaſſis* Regis Judæ quem abducebant Aſſyrii, eo tempore quo X Tribus in perpetuam Captivitatem abductæ ſunt. Cumque Judæi ex Præcepto Divino verſus ſanctum iſtum locum adorarent & etiamnum adorent, Samaritani (ut in Epiſtola Samaritica ad Angliam miſſa,) per ludibrium dicebant eos adorare verſus צבנח *Gophne*, quæ eſt Hieroſolymis proxima : nempe in vicinia intra pauca milliaria ponitur Γόφνα apud Ptolemæum, quem videas, uti quoque Adrichomium p. 27, de Toparchia Gophnitica in Tribu Judæ.

Apud Græce ſcribentes aliquando legitur Σόλυμα, compendioſe pro Ἱεροσόλυμα. Nugantur vero qui Ἱεροσόλυμα ſic dictam volunt, q. d. ἱερὸν Σαλωμῶντος ; ut & qui ſomniant *Jeruſalem* eſſe per literæ mutationem pro *Jebuſhalem.* Cum enim *Shem* Rex pacificus 50 annis (ut dicitur) ante mortem, eam condiderit & nuncupaverit *Shalem* , (ut ibi moreretur ἐν Σαλὴμ, τουτέστιν ἐν εἰρήνῃ ;) *David* qui ex ejus poſteris, jure poſtliminii eam tandem recuperavit, reædificavit, auxit, regni Judaici caput conſtituit, & vetus nomen novo includens, eam prophetice nuncupavit ירושלם *Jeruſhalem* ; quod abbreviatum vel pro יירוש שלם *poſſeſſura eſt pacem* poſt tot bella, vel יראה שלם *uiſura eſt pacem* hæc urbs, vel incolæ ejus יראו שלם *viſuri ſunt pacem*, vel etiam *Pacificum*, aut *Perfectum & Integrum*, ſc. Chriſtum, cum ne os quidem ejus fractum fuerit ; ut integrum , non vero mutilatum Sacrificium pro nobis offerretur. Non ergo ſine Numine factum eſt ut hanc urbem primo inſtitueret *Shem*, eamque typico Nomine inſigniret ; eam à *Jebuſæis* ablatam reſtauraret *David*, & antiquum nomen reſtitueret ; ut tandem in plenitudine temporis ibi regnaret ὁ Βασιλεὺς τῆς εἰρήνης, (ſi noviſſent res quæ ad pacem ſuam ſpectabant,) qui & factus eſt Sacrificium ſatisfactorium olim adumbratum in *Iſaaco* qui typice ibi oblatus in *Monte Moriah* tunc quidem dumis ſcatente qui tamen poſtea erat הר הבית *Mons Domûs* Domini, ſeu הר הקדש *Mons Sanctuarii* , ubi tandem Templum Hieroſolymitanum juſſu Divino extructum. Adeo ut omnia ab hujus urbis incunabulis ad ejuſdem vaſtationem per Titum Veſpaſianum, conſpirarint ad completionem rerum quas Deus proviſione ſua deſignaverat ; ut ſcil. à *Melchiſedeko* primo inſtitueretur talis urbs in qua veri Dei cultus ſtatim poſt Diluvium exerceretur ; *Iſaacus* Chriſti Typus figurate offerretur ; & poſtea, pulſa *Jebuſæorum* barbariè & Idololatriâ, verus Deus in Palatiis ejus rurſus tandem agnoſceretur , & Chriſtus Dominus (promiſſus *Meſſias* in *Iſaaco* adumbratus) ibi regnaret & coleretur, eſſetque Civitas Magni Regis & Gaudium totius terræ.

Quia vero Civitas erat quaſi duplex, viz. inferior quæ infra *Montem Domûs Domini* in plano condita , & ſuperior, (quæ à Conditore aliquando nominata eſt *Civitas Davidis*) in latere ſeu declivitate *Montis Sionis*, cujus verticem occupabat Templum Domini, Judæi S. Bibliorum Punctatores legendum punctarunt quaſi in forma Duali *Jeruſhalaim*, ſubintelligendo literam *Jod* in ultima ſyllaba, nimis critice & quoque falſo : unde & extra Biblia in eorum Libris, aliquando ſcriptum videmus ירושלים inſerta litera *Jod*, ut hic fit. Non autem ferenda eſt talis Punctatio & lectio quæ totam ſignificationem tam Grammaticam quam Typicam obſcuret incaſſetque. Cumque hæc talis diſtinctio alias non cernatur in S. Bibliis, ſed ibi ſemper vocetur עיר *Urbs* in ſingulari, non autem עירים *Iraim* in Duali, aliquantulum ſuſpicor antiquitatem noſtrorum Siclorum tam Hebraicorum quam Samariticorum, in quorum omnium Inſcriptione legitur ירושלים הקדושה , ſeu ࠉࠓࠅࠔࠋࠌ · ࠄࠒࠃࠅࠔࠄ *Jeruſhalaim Sancta* ; excepto uno Samaritico æreo , in quo recte legitur ࠉࠓࠅࠔࠋࠌ · ࠒࠃࠔࠄ *Jeruſhalem ſancta.* Et ſic Verſio Græca ante Punctationem facta, Ἰερουσαλήμ. Cum enim in illis legatur ירושלים ſecundum Punctationem quæ moderna eſt, ſequetur illos Siclos cuſos fuiſſe ex quo facta eſt dicta Punctatio.

Hæc urbs ab Ælio Adriano Romanorum Imperatore capta, ab eo nominata eſt *Ælia Capitolina.* Is, ut dicitur, Montem Calvarium & Chriſti Sepulchrum (antea extra mœnia) muro cinxit. Hodie & ab aliquot ſeculis, tam à Mohammedanis quam à Chriſtianis Arabice loquentibus , *Beito'lMakdes* nuncupatur. Sic in Libro *Maſalic-Mamalic* , quem alias abbreviate citare ſoleo *Maſm,* اورشلم اي مدينة السلم وهي بيت المقدس *Uraſhlem, ea eſt Urbs Salutis, eadem ſcil. quæ Beito'lMokaddes.* Alias autem plerumque apud ejuſmodi Mohammedanos Scriptores, *Urbs Salutis* eſt ex Nominibus *Bagdadi* circa tridui itinere ab antiquo *Babele* diſtantis : ideoque maximo favore Mohammedanus Author dignatus eſt Hieroſolymas eadem appellatione decorare. Eſt autem *Beito'lMakdes* ſeu *'lMikdas,*

'lMikdas, idem quod בית המקדש *Domus Sanctuarii*, quo nomine non Templum, ſed Urbs ipſa intelligitur; quæ aliquando etiam ſimpliciter dicitur מקדש *Mikdaſh*, *Sanctuarium* Synecdochice. denominatione à potiori & nobiliori ejuſdem parte deſumpta. Syris vulgo audit ܐܘܪܫܠܡ *Uriſhlem* Sed *Jeſu Bar-Ali* in Lexico Syr-Arabico, captato nominis Arabici ſono, vocat ܡܩܕܫ *Makdaſh*. Et ſic in Samaritanorum Sichemenſium Epiſtola ad Clariſſ. Ludolphum miſſa, ſcribitur *Maktaſh*, more (ut videtur) Syr-Arabum inter quos vivunt. Hæcce urbs hodie vocatur quoque (præcipue à Chriſtianis) قدس مبارك *Kuds Mobarek*, i. e. *Sanctitas benedicta*, vel alias قدس شريف *Kuds Sheriph*, i. e. *Sanctitas nobiliſſima*; vel plerumque brevitatis cauſa ſimpliciter قدس *Kuds*, i. q. Heb. קדש *Kodeſh*, i. e. *Sanctitas*. Hinc Europæis Viatoribus corrupta Nomina *Gotz*, *Godz*, & *Cuzmobareb*, &c. quæ Lexici Geographici Author ex aliis Europæorum Libris corraſit: & Molino *Chazzi ſerif*, minus bene.

Hieruſolymorum Urbs apud Arabum Geographos (Synecdochice ut ſupra,) vocari ſolet المسجد الاقصى *Templum extremum* ſeu *eximum*, quippe quod reſpectu Arabiæ & Templi Meccani, verſus eximum Occidentem ſitum habeat. Herbertus noſtras in Itinerarii ſui editione prima (tanquam nomine inter Orientales recepto) ponit *Jeruſhalem* in Oriente vocari *Kjorſakâleel*. Quid autem hoc nominis ſit, & an revera aliquid ſit, vix mihi conſtat. Si recte ſcribit, forte ſit كرسى خليل *Kurſi Chalil*, id eſt, *Sedes Abrahami*, quia is in *Monte Moriah* ubi Templum poſtea extructum, aliquantulum manebat mactaturus Iſaacum. Sed nunquam inveni tale hujus urbis Nomen in Orientalium Libris. In altera dicti Itinerarii editione, hoc (cum aliis aliquot Nominibus Propriis) prorſus omittitur. Quale autem portentum Nominis pro hac urbe ſit *Lecculi*, quod in Indice Geographico legitur, hariolari neſcio, niſi forte ſit pro *le Coudi*.

Sunt qui putant *Jeruſhalem* aliquando vocatam fuiſſe *Gablan*, ſuam opinionem petentes ex Talmude in Tract. *Sanhedrin*, *fol.* 97. 1; ut & ex Tract. *Sota*, *cap. ult.* prope finem, ubi (dum de Judæorum exilio & deſolatione agitur,) legitur quod *in poſtremis temporibus Meſſiæ* בית הוועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן ישום ואנשי גבול יסובבו מעיר לעיר *Domus Synedrii erit pro fornicatione, & Galilæa vaſtabitur, & Gablan deſolabitur, & viri limitis* [terræ Iſraelis] *circuibunt ab urbe in urbem.* Eadem quoque (excepto quod pro ישום legatur יאשם) habentur in dicto loco Tract. *Sanhedrin*, ubi Gloſſator Talmudicus hæc adjicit, והג והגבלים מקום ששמו כך ישתומם *Gablan*, i. e. *Gebalim*, (*ſc. locus ejus nomen ſic eſt*,) *vaſtabitur*. Unde D. Carpzovius & alii putant hoc eſſe ab Arabico جبل Gjebal *Mons*, q. d. Montana regio, *Jeruſhalem* intelligentes. Et ad firmandam ſuam opinionem, ex Strabone adducunt Σολύμους eſſe Καβαλεῖς: cum tamen Strabo iſtos *Solymos* ponat in Piſidia, ab Homero etiam commemoratos. Dicta autem de *Gablan* opinio, ex mendoſa Talmudis lectione videtur proceſſiſſe. Sed in Talmudis Exemplari quodam Seldeniano ad dictum locum in *Sanhedrin*, antiqua manu Doctiſſimi cujuſdam Judæi (qui emendando totum percurrit Talmudem) additur MS correctio marginalis, docens quod pro הגבלן *Gablan* legendum ſit הלבנון *Lebanon*, ſenſu quidem optimo. Et hoc modo omnes aliæ conjecturæ ruunt, dum ſcil. ſublato mendo, legatur *Lebanon*, cujus gloriam eodem modo longe ante Eſaias Propheta etiam deceſſuram ſæpius prædixerat. Miror autem Judæorum deſidiam & incuriam, quod chariſſimum ſuum Talmudem in omnibus editionibus ubique paſſim corrupte & incorrecte mendis ſcatentem prodire ſinant. Si aliquis recudere vellet, ad dictum noſtrum Exemplar Seldenianum (excepto quod proh dolor! unus deſideretur Tomus.) correctiſſima adornari poſſet editio.

D. Lightfoot in Notis ad D. Marcum, exiſtimat quod apud Herodotum Κάδυτις (Gen. Καδύτιος,) ſit *Jeruſhalem*: quæ quidem Κάδυτις, ibi deſcribitur non eſſe minor quam *Sardis*. Et quod eo nomine intelligatur *Jeruſhalem*, potius quam *Damaſcus*, probabile videtur, cum haud ita procul à mari eſſe ibi inſinuetur; & præterea fiat mentio *Montium Cadytii*, cum è contra Ager Damaſcenus ſit in Cœloſyria Campus planus multis fluviis & aquarum ductibus irriguus & fertilis, adeo ut à quibuſdam Paradiſus terreſtris creditus fuerit; quæ itaque regio etiam hodie dicta eſt غوطة دمشق *Damaſci Guta*, quod talem *terram depreſſam & aquis irriguam* notat. Et quoad hocce apud Herodotum memoratum Nomen, nullus dubito quin una litera ex Scribarum errore mutata, Κάδυτις ſit pro Κάδυσις, quod rejecta (ut debet) terminatione, eſt קדש ſeu قدس Καδυς, idem ſcil. Nomen quod ſupra explicatum, quo tam à Judæis quam ab Arabibus olim vocata fuit *Jeruſhalem*. Cumque

id fuerit inter alia celeberrimæ hujus nobis recepta in Oriente Nomina, non eſt mirum cur Herodotus tam celebris loci ſub illo nomine mentionem fecerit, & cur Scribæ (ut in exoticis ſolent) una litera erraverint.

כמבואר ביוסיפון ובספר סופלימי-
נטום קרוניקארום:
האמנם להגיד תחומם וגבוליהם
זה עם זה אנה יתחילו ואנה
ישלימו ומי בתוכם היום נאמר כי
אברופא מתחלת ביבשה מצד
המערבי אשר בספרד ממיצר גיבל-
טירא ברמון ספרד היא במלכות
גראנאטא ויבא ויתארך על כל
סוף איטאליאה והאיים הנדבקים
בה ויסוב ויחבק כל גלילות
הארציפילגו ליון עד למעלה צפוני
של ים אלינספונטי בנהר הטאנאס
גלילות רוסיאה וזה הנהר הוא
סוף לכל האיברופא:
הפרטות אשר בזאת האירופא
הוא כל ספרד וצרפת וכל

eſt in Joſepho, & in Libro dicto [3] SUPPLEMENTUM CHRONICORUM.

Verum quoad declarandum limites & terminos eorum, unum cum altero, ubi incipiant, & ubi deſinant, & quiſnam ſit eos interjacens; jam dicemus Europam incipere in Continenti à parte Occidentali Hiſpaniæ, à Freto Gibeltar ad [4] Rimmon Hiſpaniæ, nempe ad regnum Granatæ; unde continuatur & extenditur per totum finem Italiæ & inſularum ei adjacentium. Deinde ambit & complectitur omnes provincias Archipelagi in Græcia uſque ad ſuperiorem partem Septentrionalem maris Helleſponti, & ad Fluvium [5] Tanaim Provinciarum Ruſſiæ: qui quidem fluvius eſt finis totius Europæ.

Partes Europ. particulares, ſunt tota Hiſpania, Gallia, tota Germania, [6] Da-

3 *Supplementum Chronicorum*] Compilavit & edidit *Jacobus Philippus Bergomas*, anno 1500; quod poſtea emendatius prodiit 1535.

4 *Rimmon*] i. e. *Granatum*, ſcil. *Malogranatum*: ſic enim Author noſter *Granatæ* urbis nomen ſuo modo exprimit per vocabulum ejuſdem ſig. in lingua Heb. Adeo ut heic *Rimmon Sepharad* ſit *Granata Hiſpaniæ* urbs.

5 *Tanaim*] Heb. לטאנאס *La Tanais*, qui quidem Fluvius effundit ſe in بحر الازرق *mare cæruleum* dictum *Mæotidem Paludem*. Arabice ſcribitur تان *Tan*, accolis *Tana*, quæ ſcriptione diſtinguenda eſt à *Tona* ſeu *Dona* ſeu *Donaw* ſive *Danow*, i. e. *Danubius* ſeu *Iſter*, Arab. طنا *Dona*. Articulus *la* eſt ex lingua Italica quæ Authoris vernacula: nam hic Fluvius Italis audit *la Tana*, quod Anglice diceretur *the Tanas*. Et ſic poſtea aliis locorum Nominibus præponitur *la*, ut למיקא *la Mecha*, &c. quod ſemel monuiſſe ſufficiat.

6 *Dacia*] Populum quod attinet, Suidæ Πατζινακῖται vocantur Δάκες à ſing. Δάξ. Latine *Dani*, *Davi*, *Dai*, & *Daci*; à quorum ſervili conditione, *Davus* pro *Servo* apud Comicum. Eſt autem *Dacia* triplex, continens *Tranſylvaniam*, quæ *Dacia mediterranea*; *Moldaviam*, quæ Dacia Ripenſis ſeu *Pannodacia*; *Valachiam*, quæ *Dacia Alpeſtris* ſeu *Alpina*. *Dacia* Turcis dicitur قره بغدان *Cara Bogdân*, id eſt, *Nigra Bogdan*, & Græcis modernis Μαῦρη Δαβία *Nigra Davia*: unde *Moridavia* ſeu *Moldavia*, eadem literæ permutatione qua pro *Mori baccâ* dicimus *Molberry* ſeu *Mulberry*. *Dacia* vel ejus pars vocatur

catur quoque Μαῦρα Βλαχία *Nigra Vlachia*, Turcis قره افلاك *Nigra Iſlâc*, vel ſimpliciter *Iſlâc*. Hinc aliquot virorum nomina, ut *Vlacq* ſeu *Vlachus*; & *Matthæus Flacius Illyricus*, aliique. Non enim ſentio cum D. Cointe, qui gratis dicit verum ejus nomen eſſe *Flavium*. Nam cum ipſe ſit ex Illyria ortus, id indicat eum eſſe *Flacum*. Sunt qui *Bogdan* exponunt *Dei donum*; & quidem lingua Illyrica *Bog* eſt *Deus*, non autem *Dan*, ſed *Dar* eſt *donum*.

אשכנז וראציאה וטורקיאה ואונג-
ריאה ופולקיא וכל יון ומצידוניאה
ודלמציאה טראציאה קורבאקיאה
וכל האיטאליה עם כל האיים
המתיחסים אתה ובאמונת רומא
כנון אנגליאה אסקוציאה מאיוריקא

cia, 7 Turcia, 8 Hungaria, 9 Polachia, tota Græcia, Macedonia, 10 Dalmatia, Thracia, 11 Chœrobacchia, & tota Italia cum omnibus inſulis quæ numerantur cum eâ, & ſunt in Fide Romana, ſicut 12 Anglia, 13 Scotia, Majorca, Minorca, Corſica,

7 *Turcia*] i. e. Turcarum Sedes in Europa, hodie عثمان ولايتى *Oſmanica regio*; & Turca eſt عثمانلى *Oſmanli*: ſic enim id nomen pronuntiant Turcæ, Arabes *Othman*. Eorum vero originalis & nativa Sedes, eſt in تركستان *Turcaſtân* ſupra Mare Caſpium. De hoc autem plura (annuente Deo) in peculiari Diſſertatione de *Tartaria* ſeu *Turcia Aſiatica ac Orientali*. R. Benjamin in Itinerarii ſui pag. 27, 39, 54, &c. Turcas vocat *Togarmim*, תוגרמים והם נקראים טורקוש *Togarmim qui vocantur Turcæ*. Sed quidem *Togarmim* ſeu *Togarmai* potius videntur eſſe تركمان *Turcomani*, familiari literarum metatheſi pro *Tucarmani*. Tales tranſpoſitiones viſuntur in ὑαζίρης pro ὑαζιρης ورزير *wazir*; & apud Ptolemæum & in Mappis Ζιγιερ pro Γιζιερ جزيرة & hujuſmodi ſexcenta alia, quæ non tantum in difficilioribus & exoticis, ſed & in vernaculis accidere ſolent.

8 *Hungaria*] Ab Hunnis occupata regio, Romanis *Pannonia*, Turcis مجار *Maggjâr*. De hoc autem plura in dicta Diſſertatione de *Tataria & Tataris*.

9 *Polachia*] i. e. Poloniæ pars Boreo-Orientalis. Hæc loca ſic nominata ſunt ex *Pôl*, id eſt, *Planities* eorum lingua; utpote quæ ſit regio plana. Turcis dicitur لخ *Lech* ſeu *Leh*, ab antiquo aliquo Rege qui ibi aliquando regnavit. Duo enim Fratres olim, *Lech* quidem *Poloniam*, *Czech* vero *Bohemiam* occuparunt: quæ itaque Regna ad hunc uſque diem dicta nomina retinent.

10 *Dalmatia*] Turcis بوسنة ايلي *Boſna-eli* ſeu بوسنة ولايتي *Boſna vilajeti*, id eſt, *Boſniæ regio*.

11 *Chœrobacchia*] Vulgo *Chirobacchi*, urbs Thraciæ.

12 *In Fide Romanâ, ſicut Anglia*] De Authoris tempore intelligendum eſt.

13 *Scotia*] Videtur deprehendiſſe *Tuaſim* ſeu *Tuadam* Fluvium (qui Scotiam ab Anglia ad Bervicum dirimit,) illam facere diſtinctam Inſulam, eam ab hac ſejungendo. Sic in Argumento Capitis VII, inter Capitum Elenchum generalem, legitur אי סקוציא *Inſula Scotia*. Sed in ejuſdem Argumenti Verſione hoc non notavi, quia in Textu Libri eſt tantum סקוציא *Scotia*. Sed in Textu Capitis II, & VII, & XII, Scotia plane ut particularis Inſula numeratur, aliter quam nos facere ſolemus. Et ſic Geograph. Nub. Clim. VII, parte ſecunda, الجزيرة سقوسية المتصلة بجزيرة انقلطرة *Inſula Scotia contermina eſt Inſulæ Angliæ*. Adeo ut noſter Hebræus, quamvis errans, non ſit in ſua opinione ſolus; ſed ab aliis præeuntibus ſeductus.

מינוריקא:

מינוריקא קורסיקא סארדיניה
שציליאה ציפרי רודי קנדיאה:
גבול האפריקה מתחיל בנגד רמון
ספרד מעבר לים במיצר גיבלטאר
הנקרא מאבריטאניאה ציסארי
דרך טנייר וארזילא ופיס ויכוב כל

Sardinia, [14] Cilicia, Sicilia, Cyprus, Rhodus, & Candia.

Terminus Africæ incipit è regione Granatæ Hiſpaniæ, ab ulteriori parte maris in Freto Gibeltar, [eo in loco] qui vocatur Mauritania Cæſarea, per viam [15] Tanger, & Arzillæ, & Pheſs.

14 *Cilicia*] Hodie *Caramania*. Ne autem hoc Nomen aliquem fallar, diligenter diſtinguendum eſt à *Caramaniâ* in Perſide, quæ Incolis كرمان *Kirmân*. *Cilicia* autem ab Amano monte, Turcis dicitur قره امان ايلى *Cara-amân-ili*, id eſt, *Nigri Amani regio*. Alias *Cilicia* Turcis vocatur ذوا لقدريه *Du'l-Kadaria*, ut Bernardo da Parigi. At D. Rycanto p. 95, *Zulkadrie* ponitur i. q. *Maraſh* ad Euphratem ſita. Aliqua ejus pars eſt plana: altera vero aſpera Turcice dici ſolet طاش ولايتى *Saxoſa regio*, Straboni Τραχεῖα Κιλικία, quam incolunt Τραχειῶται. Alias *Cilicia* vocatur سيس *Sis*, ut Molino. Et ſic apud *Calcaſhendium*, tomi ſecundi pag. 332, سيس قاعدة بلاد ارمن وقاعدة الثغور الشمالية *Sis eſt Sedes-principalis regionis Armeniæ & ſedes limitanearum regionum Septentrionalium*. Vide etiam pag 323. apud dictum *Calcaſhendium*.

15 *Tanger*, *Arzilla*, *Pheſs*] *Pheſs* Arabice فاس *Phâs*, ſeu incolarum exili modo pronuntiandi, *Phes*, id eſt, *Securis*; à Securi aliqua in prima urbis fundatione inventa, ut dicitur. *Arzilla*, (ut vulgo pronuntiamus, interponendo *r* epentheticum,) eſt Oppidum litorale in mari Atlantico, haud procul à Tanger ſitum, Arabibus Africanis ſeu Mauris dicta ازيلا *âzila*. *Tanger* Græcis Τίγγις, Arabibus طنجة *Tangje* ſeu *Tengje*. Europæi in fine addunt *r*, plenioris ſoni cauſa; niſi forte Græcis literis ſcribendo Τίγγις migraverit in Τίγγιρ, quod in multis aliis factum eſt, ut alibi monſtrabitur. Quin & Arabum *He* finale negligenter ſcriptum, ab imperitis quibuſdam Europæis aliquando habitum eſt pro *Re*.

Stephano, Τίγγις πόλις Μαυρουσίας· ὁ πολίτης Τιγγιτης. —— Τιγγιτανός ἐν τῷ ἰβ´ ἐκεῖ. Hac urbe eidem Stephano dicitur quoque Θίγγη, & Gentile, Θιγγῖος. Strabo, Πλησίον δὲ καὶ πολίχνιον μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, ὅπερ Τίγγα καλοῦσιν οἱ Βάρβαροι, Λίγγα δ᾽ Ἀρτεμίδωρος προσηγόρευκε, Ἐρατοσθένης δὲ Λίξον. κεῖται δ᾽ ἀντιπέρας τοῖς Γαδείροις ἐν διάρματι σταδίων ὀκτακοσίων, ὅσον ἑκάτερα διέχει τοῦ κατὰ τὰς στήλας πορθμοῦ. Sunt tamen qui *Lingam* & *Lixum* diſtinguunt. P. Mela, *Ejus oræ finis* Mulucha *: caput atque exordium eſt Promontorium, quod Græci* Ampeluſium. *Afri aliter, ſed idem ſignificante vocabulo, appellant. In eo eſt ſpecus Herculi ſacer: & ultra ſpecum,* Tinge *oppidum pervetus, ab Antæo (ut ferunt) conditum.* Procopius de Bello Vand. dicit Gergeſæos & Jebuſæos quos Joſua filius Naue ex Palæſthina expulit, oppidum *Tingin* ſitu munitiſſimum in *Numidia* ædificaſſe, ubi duæ ex albo lapide erant Columnæ prope magnum quendam Fontem conſtitutæ, quibus Phœnicum lingua literæ inciſæ erant, migrationis cauſam continentes & declarantes. En locum integrum ex Procopio habe, ex *Belli Vandalici lib.* 2, *cap.* 10, *p.* 257: Ἐπειδὴ Ἑβραῖοι ἐξ Αἰγύπτου ἀνεχώρησαν, &c. *Cum Hebræi, ex Ægypto egreſſi, non longe à Palæſtina finibus abeſſent, Dux via Moſes, Vir ſapiens, è vita migravit. Ducatum ſuſcepit Jeſus Naue filius: qui Gente hac in Palæſtinam inducta, virtutem in bello promens humana majorem, ac debellatis indigenis omnibus, Urbium facile potitus eſt, auditque plane Invictus. Tunc temporis maritima omnis regio, à Sidone ad Ægypti fines, Φοινίκη Phœnice dicebatur; nec niſi unum ibi quondam fuiſſe Regem confeſſione omnium conſtat, qui de Phœnicum Antiquitatibus ſcripſere. Illic Gentes numero abundantes degebant, Gergeſæi, Jebuſæi, aliaque aliis diſcreta nominibus in Hebræorum Hiſtoria. At ubi Ducem advenam vinci non poſſe intellexerunt, relicta patria, in Ægyptum conterminam commigrarunt. Hic loco non invento qui ſedes iſtis ſatis laxas praberet, quod jam ab ævo longinquo frequens populis Ægyptus eſſet, in Libyam conceſſerunt; quam totam uſque ad Columnas Herculeas obtinuerunt, multiſque urbibus con-*

ditis,

dris, frequentarunt. Phœnicum lingua etiam utuntur incolæ. Caſtellum quoque ſtruxerunt in urbe Numidiæ; ubi iſt urbs jam dicta Τιγισι, Tigiſis: [l.] Τιγγεσις *Tingis,* ſeu *Tanger.*] *Ibi ad fontem uberrimum Columnæ e lapide candido viſuntur duæ, quæ inciſam Phœnicum literis & verbis ſententiam hanc ſervant,* ἡμεῖς ἐσμεν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου Ἰησοῦ τοῦ λῃστοῦ υἱοῦ Ναυῆ. *Nos ii ſumus qui fugimus a facie Jeſu latronis, filii Nave. Ante horum adventum, colebant Africam alii populi, qui (quod ibi jam inde antiquiſſime habitaſſent,)* αὐτόχθονες, i. e. *regionis ſoboles eſſe dicebantur. Hinc perhibent terræ filium fuiſſe Antæum, ipſorum Regem, qui Clipeæ cum Hercule luctatus eſt. Poſt etiam qui e Phœnicia cum Didone migrarunt, ad colonos Africæ, tanquam ad conſanguineos, ſe contulerunt; atque ipſis volentibus, Carthaginem condiderunt, tenueruntque. Procedente tempore, Carthaginenſes opibus numeroque aucti mirum in modum, vicinos, qui primi (quemadmodum dictum eſt,) è Palæſtina venerant, & hodie vocantur Mauri, acie fuſos, longiſſime ab urbe Carthagine ſibi ſedes legere coegerunt. Dein Romani, omnibus debellatis, extremas oras Africæ, habentes homines domicilia, Mauris aſſignarunt; Carthaginenſes cæteroſque Afros ſtipendiarios habuerunt. Denique Mauri, Vandalis ſæpè victis, quam appellant nunc Mauritaniam, à Gadibus ad Cæſareæ limites pertinentem, & reliquam Africæ partem maximam, occuparunt. Hactenus de ſedibus Maurorum in Africa.*

Phœnicum lingua erat Canaanitica ſeu Hebræa; ex qua itaque ipſa Phœnicea verba elicere haud ita difficile, ſi conjecturæ locus concedatur; miſſo etiam Græcorum more ſcribendi *Jeſu fil. Naue,* pro *Joſua fil. Nun.*

Nos ſumus fugientes	quæ ſic forte priſtinæ	אנחנו בורחים
à facie Joſua	ſuæ Scriptioni reſti-	מפני יהושוע
prædonis filii Nun.	tuenda ſint,	הגזול בן נון

Talem à fugientibus Canaanæis poſitam fuiſſe Inſcriptionem, valde probabile eſt, quamvis à pluribus Authoribus non confirmetur. Hæc urbs à Claudio Cæſare Colonia conſtituta eſt, & *Julia traducta* nuncupata: unde etiam corrupte *Jol.*

ארץ כוש העליונה והתחתונה למטה מדברי חול עד לאחור בים אוקינוס הגדול וילך ויגיע עד הכנסת ים אוקינוס בתוך היבשה להתחיל ים סוף לבא מצרים הוא ים ארביקוס הנקרא המקום הזה מלכות בארבאריקוס וים בארבאריקוס ויעלה למצא נהר

deinde circumambit totam terram Æthiopiæ ſuperioris & inferioris, ab inferiori parte deſertorum arenoſorum uſque ad poſteriora maris 16 Oceani magni. Dein pergit & pertingit uſque dum adjungatur mari Oceano in medio terræ ubi incipit mare Suph, qua venis ad Ægyptum: iſtud eſt mare Arabicum, & iſte locus appellatur Regnum Barbaricum & Mare Barbaricum. Poſtea aſcendit ad inveniendum (i.e. *ut perveniat ad*) Flu-

16 *Oceani*] Per Oceanum plerumque intelligit *Mare Atlanticum,* ſic dictum quia Atlantem in Africa Montem alluit. Eſt autem أطلس *Atlas* Arabice *glaber,* & *cinerem* ſeu ad *nigrum colorem vergens* quidvis, ſive mons ſive aliud. Eodem nomine etiam denotatur *Tramoſerica* veſtis, (Anglice *Sattin,*) propter glabritiem. Hic Mons Hiſpanis dicitur *Montes claros,* Mauris hodie الـــريـــف *Erriph,* id eſt, *Satis & lætus proventu gaudens ſolum* ſeu *terra.* Arabibus hoc Mare (quia totum terrarum Orbem circumambit,) vocatur بحر محيط *Mare ambiens,* Straboni Σκῤῥῦς, *mare circumfluens* ſeu *in ſe rediens.* Cur autem vocetur ὠκεανὸς, Agathemeres ſuam non ſatis aptam rationem reddit, διὰ τὸ ὠκέως ἀνύειν τὴν γῆν. Eſt autem ὠκεανὸς nomen factum ab Ægyptiaco ὠκεαμης, eodem ſignificatu. Hinc Arabes mutuarunt magni ſui Lexici nomen قاموس *Camus,* q. d. *Verborum Oceanus.* Ea autem Maris Atlantici pars quæ ab Anglia verſus Septentrionem protenditur, Arabum Geographis dici ſolet بحر مظلم *Mare tenebroſum,* & بحر رقمي *Mare pictum,* propter denſas nebulas, & alicubi craſſiores tenebras quæ ibi habentur.

נילום

נילוס היורד בדאמיאטה: ושם
ישלים גבולו עד קרוב להר סיני
וזאת האפריקא היא מיוחסת
לחם בן נח והסובב כל הבארב-
אריאה מאליכסאנדריאה עד
סוף ים הבריטניאה ובו נכללו
מלכיות גדולות מבארבאריא
ציריני טוניס ואורן ופיס חולתם
מלבד מה שמצאו המלחים החדשים
אחורי האפריקא התחתונה בסבוב
הים וביבשה אשר אין לזה מספר
כמו שמבואר בעה בפרקים הבאים:

אולם גבול האסיאה אשר הוא
גדול כפלי כפלים מהשני החלקים
האחרים מתחיל לצד דרום
לסוף נילוס ומנהר טאנס הנז' לצד
צפון וילך לו מכל צד ומכל פנה
דרום וצפון עד סוף העולם המזרחי
לסינוס מאניוס וסינורום דגיאו
כולו ובזה תכנס פלשתים וכנען
וכל ארץ ישראל אדום עמון
ומואב ושעיר דמשק וכל מדי
ופרס ועוץ ופריסטי גאני והיהודים
הסגורים ונהר סבטיון וגומר ומגוג

vium Nilum qui deſcendit ad Damiatam: & ibi abſolvit terminum ſuum, uſque prope ad Montem Sinai. Hæ; inquam pars eſt Africa quæ attribuitur Chamo filio Noæ,* quæ ambit etiam totam Barbariam ab Alexandria ad finem maris Britannici. In ea comprehenduntur Regna ampla de Barbaria, *viz*. Cyrene, [17] Tunis, Oran, Pheſs, cum aliis: præter ea quæ invenerunt navigatores recentiores pone Africam inferiorem per circuitum maris & in Continenti, quæ ſunt innumerabilia, ſicuti explicabitur in Capitibus ſequentibus.

Sed profecto terminus Aſiæ, quæ eſt quadruplo major duabus aliis partibus, incipit plagâ Auſtrali juxta finem Nili, & plagâ Septentrionali à flumine Tanae prædicto, & pergit ſibi ab omni latere & omni angulo Auſtrali & Septentrionali uſque ad extremum Mundi Orientalem ad Sinum magnum & Sinarum regionem totam. Et hacce [Aſiâ] includitur Philiſhtim, & Canaan, & tota terra Iſrael, & Edom, Ammon, Moab, Seir, Damaſcus, tota Media, Perſia, Uz, Preſtigian, & Judæi incluſi, Flumen Sabbation, (i. e. Sabbaticum,) & [18] Gomer & Magog, Mare Hyr-

17 *Tunis*] R. Benj. p. 126, dicet *Tunetum* olim vocatum fuiſſe חנס *Hanes*: quod tamen potius eſt in Ægypto. Geogr. Nub. in Clim. 3 parte 2, dicit olim dictum fuiſſe ترشيش *Tarſhiſh*, ut MS; pro quo in impreſſo codice male legitur لرسيس. A Divo Paulo autem didicimus *Tarſhiſh* eſſe in Cilicia. *Tunetum* hodie civitas & Emporium celeberrimum: olim Tumulus editior, 12 forte milliaribus à Carthagine diſtans, unde Scipio Carthaginenſes ad comburendum Claſſem properantes proſpexiſſe dicitur.

18 *Gomer & Magog*] De his vide Textum Capitis III, in Clim. VIImo.

ים

ים אירקניא וסארמאציא והכלב הגדול וכל יתר העמים הנדבקים באלה עד אין מספר עד סינוס מאניוס הנז׳

canum, Sarmatia, & [19] Canis Magnus, & totum reſiduum populorum qui his adjacent, donec non ſit numerus, uſque ad Sinum Magnum prædictum.

19 *Canis Magnus*] Intelligitur Tatariæ Imperator, qui apud Bergomatem ſupra memoratum, dicitur *Can*. Quin & Europæis inveterato more vocatus fuit, *Canis*, uti conqueritur D. *Michovius Cap.* VIII, ubi corrigit eum errorem qui ex nominum conſonantia ortus eſt. Eſt autem قاان *Kân* in lingua Mogolo-Tatarica ſummæ Dignitatis Titulus, qui apud eos non niſi Imperatoribus tribuitur. Perſæ id nominis ab illis mutuantes, ſcribunt خان *Chân*, & uſum aliquantulum mutantes, pro Titulo Principis qui Regi proximus eſt (ſc. *un Duc*) utuntur. Arabes (qui Perſica & Tatarica nomina ſubinde corrumpere ſolent,) ſcribunt خم *Cham*, minus benè.

פרק ג׳ בחלוקת הישוב הצפוני בכדור הנז׳ לשבעה אקלימים ברצועות באורך וברוחב מן המזרח אל המערב:

CAP. III. *Caput tertium agit de diſtributione Habitabilis-partis Septentrionalis in Globo prædicto, in 7 Climata, lineis per longitudinem & latitudinem ab Oriente in Occidentem.*

כל החכמים הקדומים הסכימו וחלקו כל הישוב הזה אשר בצפון הכדור באורך ממזרח למערב ורחבו שהוא ממשוה היום העובר על אי׳ טראפובנא אשר בים הודו

OMnes Sapientes antiquiores convenerunt, & univerſam hanc Habitabilem-partem quæ in Septentrione Globi, diviſerunt per longitudinem ab Oriente in Occidentem; & ejuſdem latitudo quæ eſt ab Æquatore pertranſeunte inſulam [1] Taprobanam in mari Indico, exten-

1 *Taprobana*] Author noſter malam aliquam vulgi pronuntiationem ſecutus, fere ſemper ſcribit טאראפיבאנא *Tarapibana*, facta literarum metatheſi, quam non reduxi. Hæc Inſula hodie incolis *Lankawn* vocata eſt, dicente Knoxio. Olim dicta eſt Σιμοῦνδου, nunc Σαλικὴ, inquit Agathemeres antiquiſſimus Author. Ptolemæo, incolæ Σάλαι. Sed pro Σαλικὴ (quo forte ſcribæ erraverint,) potius legendum videtur Σαλινη: ea enim eſt Inſula quæ in Globis *Zeylon* ſeu *Ceylon*, incolis [illegible] *Selan*. Namque ſonum literæ z in ſua lingua non habent Selanenſes: ſed Belgarum proprium eſt *s* acutum efferre ut z, & hoc modo dictum nomen à vero detorquere; ut & *a*, craſſius ſonare ut *o*. In Periegeſi Arabica, cap. 6, ſcribitur سيلان *Seilan*, apud Turcas Europæos زيلان *Zeilan*, apud Paulum Venetum *Seilam*, minus bene.

In Orientalium Libris, hæc Inſula fere ſemper vocatur سرنديب *Serandib*, nomine conflato ex *Seran* pro *Selan*; & ex ديب *Dib*, quod vicina lingua Malabarica *Inſulam* notat. Sic *Naldiv* (vulgo *Maldivas* vocamus,) eadem lingua *Quatuor Inſulas* ſignificat: tanta enim Inſularum multitudo, à quatuor

quatuor præcipuis & inſignioribus denominata eſt. Et ad littus Indicum *Angediv* ſita. *Quinque Inſulæ*. In dictæ Periegeſeως citato capite, ſcriptum eſt سندیب *Sendib*. Et in Pherh. Gj. سراندیل *Serandil*, utrumque male. Hinc autem eſt, ſc. à voce *Dib*, quod hujus incolæ nuncupati fuerint *Divi*, *Divai* ſeu *Divene*, id eſt, *Inſulani*. Apud Ammianum Marcellinum lib. 22, p. 306, legitur de *Nationibus Indicis certatim cum Donis Optimates mittentibus ante tempus ab uſque Divis & Serendivis*, i. e. ab inſulis & inſulanis plurimis, particulariter ab inſula *Seren* ſeu *Selen* ſive *Selan*. Sed cum hæc ſit præcipua & totius Indiæ maxima Inſula, neceſſe eſt ut de hac ſola ejuſve Incolis intelligatur Philoſtorgius Lib. 3, §. 4, 5, agens de *Theophilo Indo*, qui ἀπὸ τῶν Διβηνῶν *à Divenis ad Romanos miſſus eſt*, Διβοῦς γ' ἐν αὐτοῖς ἡ νῆσος χώρα, τῶν Ἰνδῶν δὲ καὶ αὕτη φέρει τὸ ἐπώνυμον. Et mox rurſus, ἐπὶ τὴν Διβοῦν νῆσον. Ad hunc locum docte diſſerit Jac. Gothofredus, quem tamen alias peſſime fefellit conjectura, dum ſtatuit hanc *Divorum* inſulam forte eſſe *Davadam* in Arabia, vel Δίαν, vel Δίβας: & tandem veritatem aliis & potioribus definiendum relinquit. Deinde notat Nicephorum lib. 9, cap. 18, male legere Διαβας & Ἀιαβηνους, & Interpretem inde feciſſe majorem errorem *Adiabenos*: iſtum tamen alioquin ſecurum eſſe Baronium Ann. 354, num. 12 & 14. Qui itaque hinc corrigatur: nam *Adiabeni* inter Aſſyriam & Perſidem ſiti ſunt.

Rex Selanenſis affectat ſua lingua vocari රජ සිංහ *Raja Singha*, i. e. *Rex Leonum* quamvis revera nulli ſint ibi in tota illa inſula Leones: ſed *Leonum homines* intelliguntur. Et inde eſt quod *Incolæ* ſua propria lingua vocentur සිංහල *Singhala*, id eſt, *Leonini*. Hinc eluceſcit ratio ejus quod in Codice Geographico Perſico *Maſalic-Mamalic* ſcriptum legitur, جزیره سنکادیب وهی سردندیب *Inſula Singhadib*, *ea eſt Serandib*: nempe *Singha-dib* eſt *leonum inſula*.

Amici noſtri defuncti conjectura erat, quod *Taprobana* ſic nominata fuerit à *Dib*, i. e. *inſula*, & رهوان *Rahuan* (ſeu *Rahvan*, ut in Perſarum Libris ſcribitur,) quod eſt Nomen celſiſſimi hujus inſulæ Montis, qui creditur totius Orbis altiſſimus. Is incolis dicitur *Hamalel*, Italis *Pico de Adam*, Belgis *Adams Bergh*, ſeu *Mons Adami*. Incolæ enim Adamum è cœlo ſeu Paradiſo cœleſti lapſum, (talem enim ejus Lapſum intelligunt,) in hunc Montem cecidiſſe credunt, ibique pedis ſui veſtigium ſatis grande ad hunc uſque diem viſendum manere. Quod itaque Veſtigium Incolæ quotannis ſolenniter & religioſe viſitant coluntque. Adeo ut *Taprobana* ſecundum amici noſtri conjecturam, ſic dicta fuerit quaſi *Tibrovan*, id eſt, *Inſula Montis Rahvan*. Ingenioſa ſane conjectura, ſi non obſtaret quod *Dib* in Compoſitione ſemper poſtponatur: atque adeo hac ratione iſta Inſula nominanda eſſet *Rovandib*, non autem *Dibrovan*. Talis autem τῆς *Dib* præpoſitio nuſquam comparet, nec ullibi unquam cernitur.

Toto autem cœlo terraque in re hiſtorica errat Samarita *Gen*. VIII, 4, ponens *Noa Arcam requieviſſe* ࠏࠋ · ࠈࠅࠓࠉ · ࠎࠓࠍࠃࠉࠁ *ſuper montem τῆς Serandib.*

Hæc eſt ipſa & fere ſola Inſula ferax Cinnamomi, quod quidem Aroma ab Incolis ſcribitur කුරුඳු *Kurudhu*, & tamen potius pronuntiatur *Kuru-ndhu*: de quo (volente Deo) plura dicturi ſumus in Notis Biblicis.

Hanc Inſulam accurate deſcriptam vides apud Knoxium noſtratem Anglice; & apud Baldæum quem Belgico poſſidemus. Strabo eam Magnam Britanniam æquare ſtatuit: οὐκ ἐλάττων τῆς Βρεττανικῆς ἡ Ταπροβάνη. *Ben Iſhac fol.* 40, a, dicit, جزیرة سردنیب وهي عظيمة قدر جزيرة الاندلوس قدرها ثمانون فرسخ علي ثمانين فرسخ *Inſula Serandib eſt magna ut inſula Andalus; viz. magnitudo ejus eſt 80 Paraſangarum in 80 Paraſangis.* Nempe utraque dimenſione tam longitudine quam latitudine eſt 80 Paraſangarum. Quid ſupradicti Authores de ea ſtatuant, quiſque videat.

Errones & vagabandi Sortilegi qui nobis perperam dicuntur Ægyptii (*Gypſies*,) & Italis *Zingari* ſeu *Zingani*, mihi videntur ſic dicti, q. d. *Singali*: nam à quavis Regione tales nebulones ſe denominare poſſunt & ſolent, & omnes (ut puto) Regiones ejuſmodi Errones poſſident, qui lingua ſemper à communi diverſa, impoſturæ gratia utuntur. Adeo ut Linguarum in toto Orbe numerus, hac ratione duplex ſit, reſpectu earum quæ vulgo reputari ſolent. *Bernardo da Parigi* in *Vocab. Ital. Turc.* perperam ponit جنكان *Cingan* & جنكانه *Cingana*, quaſi eſſent vocabula Turcica, cum ſint tantum Italica Turcicis literis ſcripta.

ויתרחב

ויתרחב עד ים אוקיאנוס להולאנדי אשר בצפון אשכנז הנקרא מאג-ייא גירמאניא חלקוה לשבעה אקלימים אשר נבאר מספרם ומקום תחנותם ואורך הימים הארוכים אשר לכל אחד מהם כפי מה שראיתי מהקדומים ואם יש חלוקות אחרות ואופנים אחרים אשר ראיתי לאנשי זאת המלאכה מ״מ נטיתי לבי ללכת אחרי עקבות טולומיאו וציוריו להיותו מפורסם אצל חכמי הנוצרים וגם מחכמי ישראל המתעסקים בחכמת התכונה אשר החכמה הזאת הכרחית למשפטיהם בעיון מסיבות הגלגלים עד אנה יסובו בלכתם אשר על זה לא דבר כלל אלדד הדני ובעל המסעות· רק בהליכותיו ובמאורעות לו ואומר בחלוקותם:

כי האקלים הראשון עובר קוטב אורכו על מירואי אשר הוא באמצע נהר נילוס רל״ אי אחת גדולה כמו פוליסינו של יבשה אשר

ditur uſque ad mare Oceanum, per Hollandiam quæ ad Septentrionem אשכנז Aſcenaz, quæ vulgo vocatur Germania magna. Hoc inquam diviſerunt in 7 Climata, quæ numeratim (ut & locum ubi deſinunt) deſcripturi ſumus, una cum longitudine dierum longiſſimorum in ſingulis, prout apud antiquos obſervavi. Et quamvis dentur aliæ diviſiones modique alii, uti apud hujus Artis peritos vidi, nihilominus inclinavi cor meum ad ſequendum [2] veſtigia Ptolemæi ejuſque Mappas, quippe qui celebris ſit tam apud Doctos Chriſtianorum quam apud Doctos Iſraelis operam dantes Scientiæ Aſtronomiæ, quorum judicio hæc doctrina habita eſt neceſſaria ad ſpeculationem Revolutionum Sphærarum, quatenus circumvolvuntur in proceſſione ſua; de qua re nihil omnino dixit [3] Eldad Danæus, nec [4] Author Libri Itinerum; qui egerunt tantùm de perambulationibus ſuis & rebus occurrentibus ſibi ipſis. Ego autem dicam de diviſionibus eorum.

Polus latitudinis Climatis primi tranſit per Meroen quæ eſt in medio fluminis Nili; quæ ſcilicet eſt inſula quædam magna ſicut [5] Peninſula Continentis, in qua eſt Habitatio &

2 *Veſtigia Ptolemæi*] Nempe in multis ſeculus eſt Ptolemæum: ſed Cap. V, plane profitetur ſe doctorum multa quæ Ptolemæum latuerant.

3 *Eldad Danæus*] Iſte Hebræus Author extat Latine excuſus in calce Chronologiæ Genebrardi, p. 53. Hebraice etiam habemus in Bibliotheca publica Oxonienſi.

4 *Author Libri Itinerum*] Is eſt *R. Benjamin Tudelenſis*, qui extat Heb. Lat. cum Notis excuſus per D. l'Empereur. Ille ibi p. 140, dicitur obiiſſe anno Chriſti 1173.

5 *Peninſula*] Author heic utitur vocabulo Veneto *Poleſino*, quod potius ſcribendum fuiſſet *Poleſine* aut *Toleſine*. Hocque mera corruptione à Lat. *Peninſula* detortum.

כו ישוב ומלכות גרול וארוך ונילוס יחלק הנה והנה ומתארך בכל שני צדדיו וישוב להיות אחר בסוף האי הזאת וילך האיקלים הזה ממזרח למערב ויכנסו תחתיו תחת השמים עמים רבים ומדברות ארוכות וישובים גדולים ועובר על קצת ים הודו ואצל טרפובאנא וכוש וליביאה ואיטיאופיאה אינפריאור עד סבוב ים פורטונאטי אינסולי ויומו הארוך יב׳ שעות ז׳ רביעים יען מעברו סמוך לקו משוה היום מלמעלה על היבשה:

האקלים השני עובר קוטב אורכו ממזרח למערב על סינים באיגיפטו אשר בגליל מצרים ויומו הארוך יג׳ שעות ורביע ויכנסו תחתיו עמים רבים ממזרח למערב אורך ארץ הודו ויעבור נגד השמים על נהרי גאנגיי וסינוס פירסיקוס הוא ים פרס וכל ארביארה פיליקש ויעבר על רוחב ים סוף הוא ים אראבי-קוס ויעבור כל ארץ מצרים וכוש עד סמוך הרי מבריטאניא ציסארי ויכנס בים אוקיאנוס המ-ערבי למעלה מהאיים פורטונאטי

האיקלים השלישי יעבור קוטבו ממזרח ללכת אל המערב ויעבור

Regnnm magnum ac longum; & Nilus hinc illinc diviſum per utraque ejuſdem latera extenditur, & deinde in hujus inſulæ extremitate in unum redit. Pergit hoc Clima ab Oriente in Occidentem, & ſub eo collectæ ſunt ſub ipſo cœlo Gentes multæ, & Deſerta longa, & Habitationes magnæ: tranſitque per partem maris Indici, & per Taprobanam, & Cuſh, & Libyam, & Æthiopiam inferiorem, donec tandem circumeat mare Inſularum fortunatarum. Et dies ejus longiſſimus eſt 12 horarum cum tribus quadrantibus, cum tranſitus ejus ſit prope Æquatorem ſuperius per Continentem.

Polus longitudinis Climatis primi tranſit ab Oriente in Occidentem ſupra Syenem in Ægypto, quæ in regione Mitſraim. Et dies ejus longiſſimus eſt 13 horarum cum quadrante. Sub eo comprehenduntur Gentes plurimæ ab Oriente in Occidentem per longitudinem terræ Indiæ: & tranſit è regione cœlorum per [6] flumina Gangis, & Sinum Perſicum, (is eſt mare Perſicum) & totam Arabiam felicem, & per totam latitudinem maris Suph quod eſt Mare Arabicum, & per totam terram Ægypti, & per Cuſh, uſque prope montes Mauritaniæ Cæſareæ: & tandem committitur mari Oceano Occidentali ſupra Inſulas fortunatas.

Polus Climatis tertii tranſit ab Oriente qua itur ad Occidentem,

6 *Flumina Gangis*] viz. Gangis in plura flumina ramificatur & dividitur, ubi in Sinum Bengalenſem exoneratur.

על

על אלכסנדריאה וכל מלכיות הבארבאריאה ויומו הארוך יג׳ שעות ג׳ רביעים ויעבור למעלה בשמים על ארביאה פיליקש וסמוך לזה הולך ועובר סמוך ליור־יאה היא ארץ ישראל שהיא סמוך תוך איקלים שלישי וחצי והוא באמצע הישוב עד טבור הארץ כאשר נבאר במקומו בעה׳

האיקלים הרביעי בתחלתו יעבור סמוך לארץ ישראל דרך ים אולם מעברו עובר על רודי לפי השם המיוחד לו לחכמי המלאכה ויעבור קוטבו דרך השמים ולמטה בארץ תחתיו מדי ודראנגיאנאה וקארמאניה ומדברות אריאה וטרציאה וציפריאה ורודי אשר הוא מסומן עליו כאמור ויתארך באורך ים האמצעי דרך סיציליאה וסרדיניא ער קרוב לים ספרד וקאט־לוניא ויומו הארוך יד׳ שעות ורביע:

האיקלים החמישי יעבור מדרך מזרח על רומי ותחתיו מהתחלת המזרח כל מלכיות סאקא וארץ

tranſitq; per Alexandriam, & omnia regna Barbariæ. Et dies ejus longiſſimus, eſt 13 horarum cum 3 quadrantibus. Deinde tranſit ſuperne per ipſos cœlos per Arabiam felicem: & juxta hanc eundo tranſit per Judæam, quæ eſt Terra Iſraelis, quæ eſt prope medium Climatis tertii, & dimidia [ejuſdem longitudine :] eſt nempe in medio Orbis-habitabilis in umbilico terræ, ſicut explicaturi ſumus in loco ſuo, per auxilium Dei & opem ejus.

Clima quartum initio ſuo tranſit prope terram Iſrael, per viam maris. Sed [ulterior] tranſitus ejus eſt per Rhodum, ſecundum 7 Nomen ei appropriatum per hujus Artis peritos. Tranſitq; Polus ejus per viam cœlorum & per terram deorſum. Sub eo ſunt Media, Drangiana, Carmania, & Deſerta Ariæ, & Thracia, Cyprus, & Rhodus, quod [Nomen] ei aſſignatum, ut dictum eſt. Deinde extenditur per longitudinem Maris Medii, per viam Siciliæ & Sardiniæ, donec appropinquet mari Hiſpanico & Cataloniæ. Et dies ejus longiſſimus eſt 14 horarum cum quadrante.

Clima quintum tranſit à via Orientis per Romam: & ſub eo ab initio Orientis ſunt omnia 8 regna Sacarum,

7 *Sec. Nomen*] Nempe Ptolemæo Διὰ Ῥόδου nominatur.

8 *Regna Sacarum*] Herod. dicit Σκύθας à Perſis vocari Σάκας, quod tamen eſt vocabulum Arabicum ساقى *Saca*, id eſt, *Potatores*, & *Pocillatores*: cum omnes illæ Gentes Septentrionales Potationi nimium indulgeant, ut bene notum eſt de Moſcovitis, Polonis, aliiſque Scythis frigidiſſimas illas regiones incolentibus Et ab eodem fonte apud Græcos Scriptores Perſarum aliquod Feſtum dictum eſt Σακαῖα, quod quidem eſt ejuſdem ſoni Nomen Arab. سقية & Chald. שקיא: non enim eſt nomen Perſicum, ut nec alia quædam quæ ab imperitis Perſica eſſe dicuntur. Scytharum nomen videtur tribui tam Occidentalibus quam Orientalibus Septentrionis Incolis: ideoque optarem ut de his verba facientes, vellent

vellent diſtinctius loqui: nam alias de quo populo loquantur aut in qua regione verſentur, à nobis pariter ignoratur. Doctiſſimus Golius in Append. Atlantis Sinici demonſtrat *Scythiam* eſſe *Cathaiam*; quod quidem Nomen in plerisque Orientalium Libris vulgo ſcribitur خطا *Chata* ſeu خطاي *Chatai*; ſed Author τῆς *Logat Meſnavi*, monet rectius ſcribendum قتا *Kata*, jocoſe addens alterum priorem ſcriptionem eſſe (ut nomen Arabice ſonat,) خطا *Chata*, i. e. *Mendum* ſeu *errorem*. Plura cupiens, videat accuratiſſimam *de Chataia Diſquiſitionem D. Mulleri*.

D. Grueber ex China ad amicum ſcribit, quod *Ta-ta* Sinice ſignificet *Terram Orientalem magnam*. Et quidem *Ta* eſt *magnum*; ſed quod *Ca* ſit *Terra-Orientalis*, non conſtat, nec Chinenſis meus agnoſcebat. At mihi videtur non eſſe Sinicum Nomen, ſed forte Turcico-Tataricum, quo totum Regnum Chinenſe (vel ſaltem Septentrionalior ejus pars) nominatum eſt ex quo in eam dominati ſunt Tatari. Et ſane impoſſibile eſt ex communi uſu loquendi ut *Chataia* quæ ad Sinarum Septentrionem & Occaſum vergit, à Sinenſibus in ſua lingua vocetur *Terra Orientalis*, quod potius dicendum eſſet ab illis Turcis qui à *Chataia* ſunt ſitu Occidentaliores. Nam hoc nomine præcipue intelligitur Deſertum vicinum urbi *Sochen* in Provincia *Xenſi*, quod alias diſtinctius vocatur Turcice قره خطاي *Cara-Chatai*, id eſt, *Nigra Chataia*, vel ut D. Golius reddit, *Terra Chataiæ*. Sic enim ſubinde uſurpatur vox apud Turcice loquentes, ut قرهدن ودكزدن *per terram & per mare, ſeu per continentem & per mare.*

מרי ומתחת לים אירקאניארה	& terra Mediæ, & quicquid eſt In-
הוא ים קספיאו ויתארך סמוך	fra Mare Hyrcanum, quod eſt Mare
לארציפלינו כלו ויון וישוטט על	Caſpium: & extenditur prope Ar-
רומי וילך באורך האיטאליארה עד	chipelagum totum, & Græciam, &
ספרד ויומו הארוך יד שעות ג׳	tranſcurrit per Romam, & tranſit per
רביעים	medium Italiæ, uſque ad Hiſpaniam.
	Et dies ejus longiſſimus eſt 14 hora-
	rum cum 3 quadrantibus.
האיקלים הששי יסוב ויעבור	Clima 9 ſextum circuit & tranſit ab

9 *Clima ſextum*] Noſter ſtatuit tantum 7 Climata, omittens agnoſcere Ptolemæi Clima *Per Pontum*, quod ei ſextum eſt: & ſeptimum eſt *Per Boryſthenem*, octavum *Per Riphæos montes*. Unde autem *Riphæorum* nomen ortum ſit, nondum didici: nam D. Michovius (qui Canonicus Cracovienſis, & in Septentrionalibus illis regionibus toto ſuo tempore verſatus,) in ſua Sarmatiæ & Moſcoviæ Hiſtoria, plane negat alicubi terrarum dari *Riphæos montes*, ſed fabulam & chimæram eſſe dicit; negatque Fluvios *Volgam*, *Duinam* ſeu *Tanaim*, aut *Bob* ſeu *Boryſthenem* (qui *Niger*,) ex illius nominis montibus ſcaturire, ſed è paludibus & locis planiſſimis derivat: & Deum precatur ſe liberandum ab hominibus talia affirmantibus. Sic ille.

Sed ut noſter Judæus in ſua ſententia perſiſtat, mox addit, *Septem Climata ex verbis Ptolemæi*; ubi tamen non videtur ſatis accurate ſecutus Ptolemæum, qui plane ſtatuit 8 Climata, ut dictum. Et non obſtante ſuo per totum illud Clima ſaltum, tamen ordine procedit in diei longitudinem ſtatuendo, quaſi illud Clima non tranſiliiſſet. Cæſius quidem ex utraque Æquatoris parte numerat tantum 7 Climata: & ſic Gaſſendus, & quoque Orientales. Tales enim diviſiones imaginariæ, pro lubitu ſunt. Paralleli definiuntur, intra quos dies longiſſimus procedit augeri quadrante horæ: ita ut quodlibet Clima duos in ſe comprehendat Parallelos, & diem augeat dimidio horæ. Æquator ſecundum Ptolemæum, ſecat inſulam Taprobanam auſtraliore ejus parte; quam tamen inſulam recentiores Globorum & Chartarum Authores rectius collocant magis ad Septentrionem 7 Gradibus. Et quidem ab ipſo Æquatore deberet incipere Clima primum, ubi dies 12 horarum, ut & noctes. Sed quia illa pars olim credita eſt nimis torrida, Clima primum (ut ſupponeretur habitabile,) ſtatuebatur incheare in habitabiliori loco, ubi (ut vult Gaſſendus,) dies eſt 13 horarum; vel alias 12 cum 45, ut vult Ali Bergjendi Perſa. Antiquus Scriptor Agathemeres p. 32, rem facit planam, hoc modo; viz. numerat Parallelos 23, præter lineam Æquinoctialem, à quo primus parallelus diſtat gradibus 4, minutis 15: & maximum ibi diem ſtatuit eſſe horarum 12, minutarum 15. Secundum Parallelum ponit ab Æquatore gr. 8. min. 25; & diem longiſſimum 12, 30'. Tertius Parallelus ſec. eum, ab Æquatore diſtat $12\frac{1}{5}$, &

& longiſſimus dies 12, 45′. Et ad quartum Parallelum *per Meroen*, ponit Climatum initium ab Æquatore diſtans gr. 16, min. 25, ubi ſcil. eſt diſcrimen unius horæ: ita ut dies longiſſimus ibi ſit 13 horarum. *Calcaſſendi Ægyptius tom. 2, p.* 114, de Climatum initiis & finibus ex *Abulpheda* ſequentia exhibet, اختلفوا بترتيبها بحسب العرض والباقي *Diſſentiunt de ordine Climatum, quoad Latitudinem. Sunt qui putant primi initium eſſe ab Æquatore, & ultimi finem eſſe ubi deſinit habitatio in Septentrione, i. e. ad 60 gradus. Sed Abulpheda ponit primi initium ubi Lat.* $12\frac{2}{3}$, *& quicquid inter hoc & Æquatorem, eſſe extra Clima primum; & finem ultimi eſſe ad Latitudinem* $50\frac{1}{3}$, *& quicquid ultra hoc ad Septentrionem, eſſe extra Clima ſeptimum.* Nempe ſequente modo ſe habebit Schema ex *Calcaſſendii* verbis Tranſlatum:

Climatis	initium	medium	finis	amplitudo	Sec. Abulphedam Longitudo, à litore maris Atl. in Occ. ad litus maris Atl. in Oriente.
Primi	$12\frac{2}{3}$	$16\frac{1}{2}\frac{1}{8}$	$20\frac{1}{4}\frac{1}{8}$	$7\frac{2}{3}\frac{1}{8}$	172 27′
II.	$20\frac{1}{4}\frac{1}{8}$	$24\frac{2}{3}$	$27\frac{1}{1}\frac{2}{3}$	7,3′	164 20′
III.	$27\frac{1}{2}$	$30\frac{2}{3}$	$33\frac{1}{2}\frac{1}{8}$	omit.	54 50′
IV.	$33\frac{1}{2}\frac{1}{8}$	$36\frac{1}{5}\frac{1}{6}$	39 *min.* 10′	5 17′ *p.m.*	144 17′
V.	39	$41\frac{1}{4}$	$43\frac{11}{48}$	$4\frac{111}{4810}$ *fere*	135 22′
VI.	$43\frac{1}{3}\frac{1}{8}$	$45\frac{1}{10}$	$47\frac{1}{3}$	$3\frac{111}{285}$	124 27′
VII.	$47\frac{1}{5}$	$48\frac{111}{248}$	$50\frac{1}{3}$	3,8′	119 23′

Solebant olim inſtituere diviſionem in 5 Zonas, 7 Climata, & 14 Parallelos, quos tamen Ptolemæus jubet eſſe 21, quorum ultimus per Thylen. Numerus autem pro cujuſlibet arbitrio minui aut augeri, & aliter fingi & determinari poteſt. Recentiores qui accurate de uſu Globi ſcribunt, ab utraque Æquatoris parte in univerſum *99 Parallelos* ponunt, uno Gradu à ſe invicem diſtantes. Ne autem in Globo locorum Nomina tot lineis obſcurentur, deſcribunt eos per ſingulas Graduum Decadas tantum.

ממזרח למערב על בוריסטניס בא-
רצות אשכנז ויעבור מתחלת
המזרח למעלה ממרי באוזיאנא
ובאמצע ים קאספיאו ועל אלספ
נטי ופונציאוס איכוניאוס למעלה
מקוסטאנטינופולה ויכנס באורך
אשכנז כלו עד גבול פלאנדריס ויומו
הארוך טו׳ שעות ורביע
האיקלים השביעי יבא ממזרח על
הרי אירפאה בקצורת אשכנז ויבא
ויתארך ממזרח למערב על כל
גלילות סיריקאה וסקיטאניאה

Oriente in Occidentem per Boryſthenem in terris Germaniæ. Et tranſit ab initio Orientis ſupra Mediam per Oxianam, & per medium Maris Caſpii, & per Helleſpontum, & Pontum Euxinum ſupra Conſtantinopolim, & contiguum eſt longitudini totius Germaniæ uſque ad limites Flandriæ. Et dies ejus longiſſimus eſt 15 horarum cum quadrante.

Clima ſeptimum venit ab Oriente per Montes Riphæos per extremitates Germaniæ: & venit extenſum ab Oriente in Occidentem per univerſas Regiones [20] Sericæ & Scy-

20 *Regiones Sericæ*] A Ptolemæo ἡ Σηρικὴ ubi incolunt Σῆρες, collocatur ad Boream Sinarum: & ſecundum hunc ſitum, Seres deberent eſſe *Mogolo-Tatari* ſupra Sinarum murum. Quomodo autem *Seres* à Borealibus Sinenſibus diſtinguendi ſint, alii Authores vix poſſunt dicere; ideoque eorum ſitum plerumque confundunt: idque merito, cum Seres & *Sinenſes* ſint una eademque Gens, nomine aliquantulum.

tulum mutato. Idque Atlantis initio teſtatur D. Martinius, ſc. quod *Serica*, *Sina*, & *China* ſint idem.

Hæc autem Nominis corruptio, primo profecta eſt ab Arabibus, qui haud pauca Nomina nobis corrupta partim tradiderunt, partimque alii ex eorum male exaratis Libris tanquam ex vitiato fonte corrupte hauſerunt. *China* enim Perſis & Turcis & Tataris (ad Indigenarum normam) recte vocatur & ſcribitur چين *Chin* ſeu *Tchin*. Cum autem litera چ ore Arabico pronuntiari non poſſit, Arabes perpetua & conſtanti regula, quotieſcunque hæc litera in quovis nomine à Perſis aliiſve accepto occurrit, eam ſemper mutant in ſuum ص *Sad*: adeoque hoc nomen ſuo more ſcribunt صين *Sin*. Unde eſt, ut apud Scriptores pro *China*, ſæpe minus recte dicatur *Sina*: ſeu in plurali Σῖναι *Sinæ*, cum Græci etiam ſonum *tch* ſuis literis exprimere non valeant. Cumque jam litera ن *n* & ſyllaba ر *re* ſcriptura parum differant, Scribarum incuria & ignorantia fecit ut pro صين *Sin* aliquando ſcriberetur & legeretur صير Σῆρs *Sere* vel *Sera*, ſeu potius *Sire*, vel *Sira*, quia η *Eta* ut *i* olim ſonabat. Nam *Serica* Metropolis Ptolemæo vocatur Σῆρα. Hujus exemplum, ubi pro صين *Sin* legitur صير *Sere*, extat apud Abu Mohammed Muſtapham, in ea quam ab Orbe Condito Arabice deduxit Hiſtoriam.

Et quidem, quomodo literarum inter ſeinvicem ſimilitudo, Nominum & Vocum confuſionem peperit, conſtat tam ex plurimis aliis quam vice verſa ex mutatione ſyllabæ ر *re* in ن *n*, ut videri poteſt apud *Camuſi* Authorem *Phiruzabadium*, qui ordine vocum deſinentium in *Nun*, habet قنين الطنبور *Kinnyn* eſt i. q. *Tambur*. Ubi ex *Phiruzabadii* diſpoſitione hujus vocis inter deſinentia in *n*, plane conſtat eum revera legiſſe *Kinnyn*: cum tamen ex ſignificatione certiſſime conſtet, eum ſic legiſſe pro قنير *Kinnyra*. Nempe aliquando *He* finale tranſit in punctum τῦ *Nun*: & aliquando rurſus viceverſa, punctum τῦ *Nun* vel τῦ ز *Ze* tranſit in *He* finale. Illius exemplum extat in dicto *Kinnyn* pro *Kinnyra*; hujus exemplum in *Sira* pro *Sin*. Et τῦ *Ze* tranſeuntis in ſyllabam *re* ſeu *ra*, exemplum viſitur in *Ulug-Begi* & Tuſæi Tabulis Perſicis quas edidit D. Gravius, ubi pro كنكدز *Gangh-diz*, male legitur كنكدر *Cancadera*, nomen certe monſtroſum & Orientalibus auribus prorſus inauditum. Simili etiam errore erraſſe videntur veteres Græci, & ex Arabum male exaratis Libris petiiſſe كرزين Κορίαννον, pro eo quod legi debuit كزبره *Cuzbura*, id eſt, *Coriandrum*: ubi ſyllabæ *ra* tranſitio in *n*; & ex abſentibus aut male ſitis diacriticis Punctis, *ria* lectum pro *Zba*.

Heicque notari poteſt, fruſtra eos eſſe qui σηρικὸν *Sericum* pannum aut filum ſic dictum putent, quia venit aliquando à Seribus & apud eos naſcatur. Fateor quidem Procopium Hiſtoricum monuiſſe, id aliquando etiam vocatum fuiſſe Μηδικὸν, quaſi à *Media* veniens ubi denominatio ſumitur à Gente vel Regione ubi naſcitur. Fateor etiam *Sericum* in China copioſe naſci & provenire, præſertim in Provincia *Chekiang* & alibi, ut monet D. Martinius Atlantis Sinici p. 4, 53, 99, 146. Hæc faciunt ut dicta opinio ſit probabilis: quæ tamen non eſt vera. *Sericum* magis copioſe quam in aliis locis, naſcitur & conficitur in India & Perſia ac Media, unde una cum re Nomen etiam acceperunt Mercatores Arabes, à quibus alii Occidentaliores id reportarunt. Illud enim nomen accepimus ab Arabibus, qui id diſerte acceptum referunt Perſis, apud quos vera vocis originatio reperienda eſt. Id enim Perſice vocatur سره *Sere*, unde Arabes addendo (ut ſolent) ق, faciunt سرق *Serek* ſeu سرقة *Sereca*. Eſt autem apud Perſas سره *Sere*, primario *res quævis melior & præſtantior*, & *præcipua pars rei*. Et quia *Sericum* eſt præſtantius aliis pannis, ideo id vocatur سره *Sere*. Arabes autem perpetua regula, aſſumentes ſibi vocem aliquam Perſicam deſinentem in *He*, illud *He* mutant in *Koph*: ut pro خنده *Chenda* ſcribunt خندق *Chendak*, cum ejuſmodi aliis. Sic pro سره *Sere*, ſcribunt سرق *Serek* ſeu *Serk* ſive *Sirk*: unde Europæi mollius dicunt *Silk*. Uſurpatur etiam in forma alia سرقة *Sereca*: ſic Gjeubari, & *Turgieman* Arabicus, aliique Lexicographi. D. Golius ex Gjeubario habet, سرقة Sereca, *tela*, *parſve*

parſie ejus, panni ſerici, peculiariter *albi*. Et Eſteri Kara-Hiſari in Lexico Arabico-Turcico legit, السـسـرقة حريركك غايت ايوسنه درلر وعند البعض اف حريرة درلر ورابت عليه السرقة اي ثوبا من حرير *Al Sereca eſt Sericum optimum. Apud quoſdam, Sericum album explicatur. Dicitur quoque. Vidi ſuper eum Al Sereca, id eſt, veſtem ex Serico.* Sic Nigro-Caſtellenſis Eſteri dubium omne è medio ſuſtulit.

סופיריאור הנקרא גומר ומגוג ועל כל הסרמציאה סופיריאור ועל ערי הולאנדי והאיים הצפוניים ועל יתר פלאנדריס ואנגליא וסקוציאה ואיברניאה ויומו הארוך טו׳ שעות ג׳ רביעים ויתארך בים אוקיאנוס עד סוף העולם

הנה אלה הם הז׳ האיקלמים נחלקים לפי מה שבינותי מדברי טולומיאו והמחוזות הנמצאות תחת קו חלוקת האיקלמים ההם לפי חלוקתו בציוריו וספריו ושמות אשר קרא להם אולם מצאתי סדר אחר נבדל מזה ולא ישר בעיני כי ראיתי רוב היודעים נוטים לאלה ובזה אספיק

thaniæ [11] ſuperioris, dictæ Gomer & Magog, & per totam Sarmatiam ſuperiorem, & per urbes Hollandiæ, & Inſulas Septentrionales, & reſiduum Flandriæ, & per Angliam, Scotiam, & Hiberniam. Dies ejus longiſſimus eſt 15 horarum cum 3 quadrantibus. Et extenditur per Mare Oceanum uſque ad extremum Mundi.

En hæc ſunt 7 Climata diviſa prout intellexi ex verbis Ptolemæi, & Territoria quæ reperiuntur ſub lineâ diviſionis Climatum, quæ ſunt ſecundum diviſionem ejus in Mappis ipſius & Libris ipſius, & Nomina quibus loca vocavit. Inveni quidem ordinem alium ab hoc diverſum, [ut ſupra dictum :] ſed non videbatur rectus in oculis meis. Cumque viderem pleroſque Doctos ad hunc inclinantes : ideoque hocce contentus fui.

11 *Scythania*] Noſter ſemper ſic vocat *Scythiam*. R. Benjamino p. 108, סקותניא איסטרא *Scythania eſtera*, eſt *Scythia extra Imaum* : ſcil. *Mogolo-Tartaria* ſupra murum Chinenſem intelligitur.

פרק רביעי יזכור בו מה שחלקו חכמי המלאכה הזאת הישוב הזה הנז׳ למעלות ולחלקים ולרצועות

חכמי המלאכה הזאת חלקו הישוב הזה לשבעה איקלימים הנז׳ עם המדברות והיערות והבלתי מיושב אשר בו וזה לתועלות רבות המלאכה ובחכמת התכונה למען יודעו המקומות והגלילות כלם בפרטות בכמה מעלות מוצאם ובאי זו רצועה יוחסו ישובכם הן באורך או ברוחב הישוב הנז׳ ולפי הלוקת טולומיאו לפי מה שנתבאר אצלו ואשר כתב הוא בספריו ובמה שידע ונתגלה לפניו מאורך הישוב כתב וחקק ממזרח למערב תשעים חלקים ויש באלו ג״כ רצועות הנקר־אות זוני או ליניאי או פאראלילי וברוחב הישוב אשר מדרום לצפון סידר בו ששים וחמש מעלות אשר במעלות האלה וברצועות ובריבועים האלו ישתטח וישוטט בהם הישוב כלו עם הבלתי מיושב אשר בו באופן כי מי שיקרא במלאכה הזאת ומי שיעיין במפא מונדו היינו בצורת הישוב ימצא

CAP. IV. *Capite quarto commemoratur, hujus Artis peritos diviſiſſe Orbem-habitabilem prædictum ſc. Gradus, & Partes, et Lineas.*

HUjus *Artis periti huncce Orbem-habitabilem (una cum deſertis & Sylvis & parte non habitata,) diviſerunt in 7 Climata prædicta, idque propter plurimos uſus tam in hac Arte quam in Scientia Aſtronomiæ, ut poſſent ſciri loca & regiones omnes in particulari, quot Graduum eſſet exitus eorum, & ad quamnam [1] Lineam pertineret Habitatio eorum, ſive Longitudine ſive Latitudine Orbis-habitabilis prædicti. Et [hoc] ſecundum diviſionem Ptolemæi, prout ab eo explicantur, & in Libris ſuis ſcripſit. Is enim id quod novit & retectum eſt ante eum, de Longitudine Orbis-habitabilis ſcripſit & exaravit: quod ſc. ab Oriente in Occidentem ſint 90 partes [2], in quibus etiam ſunt Lineationes dictæ Zonæ & Lineæ & Paralleli. Et in Latitudine Orbis-habitabilis ab Auſtro in Septentrionem ordinavit 65 Gradus [3] per quos Gradus & per Parallelos & Quadrantes iſtos expanditur & diducitur Orbis-habitabilis totus, una cum non-habitabili quod eſt in eo: adeo ut quicunque legerit in hoc Opere, & inſpexerit Orbis-habitabilis formam [ſeu figuram] vulgo dictam Mappam Mundi, inveniet ſingulas Provincias, & quod-

1 *Lineam - ſive longitudine ſive latitudine*] i. e. ſive Parallelum ſive Meridianum.
2 *90 partes*] *Ptol. cap. 24, pag. 26.*
3 *65 gradus*] *Ptol.* ponit Gradus 63, & poſtea Meridiem verſus, 16; totum, 79.

כל

כל גליל ונליל וממלכה ראשית וכל מחוז גדול שיהיה או איזו מן האיים אשר בים ובאי זה שיהיה ימצא מקום מנוחתו: וזה אחר מן הדברים הראשיים אשר בזאת המלאכה כאילו תאמר יודיאה שהיא ארץ ישראל אשר באמצע הישוב על טבור הארץ וכן הוא בודאי תמצאנה מצוירת בין הלג״ או לד׳ מעלות מרוחב הישוב מצפון לדרום וכן צורה והנחתה היא סמוך לרצועה ארבעים וחמשה באורך ממזרח למערב וכן כל מלכות ומלכות מצוייר במקומו האמתי לו בציור: אמרו כי אורך האיטאליאה נזכרת בכך מעלות ואורך הבארבאריאה בכך מעלות: ואמרו כי איטפרובאנא תחת משוה היום בסה׳ מעלות באורך ממזרח למערב וכן לכל מקום לכלם ומי שיעיין בספרים המצויירים או במפא מונדי האמיתים ימצא מספר המעלות והרצועות לכלם:

vis Regnum præcipuum, & omne Territorium magnum, & quamlibet ex Inſulis quæ in mari: & ubicunque fuerit, inveniet locum ubi deſinit: & hoc eſt unum ex præcipuis rebus quæ ſunt in hoc Opere. Exempli gratia, Judæa quæ eſt Terra Iſrael, eſt in medio Orbis-habitabilis in ipſo terræ umbilico: & ſic certo invenies eam depictam [4] inter 33 aut 34 Gradus Latitudinis Orbis-habitabilis ab Aquilone in Auſtrum. Et ſic pictura [ſeu delineatio] ejus & ſitus ejus eſt prope Lineam 45 in Longitudine ab Oriente in Occidentem. Et eodem modo ſingula Regna depicta ſunt in locis ſuis veris in Mappa. Dicunt Longitudinem Italiæ collocatam eſſe in tot Gradibus, & Longitudinem Barbariæ in tot Gradibus: & dicunt Inſulam Taprobanam eſſe ſub Æquatore diei in 65 Gradibus longitudinis ab Oriente in Occidentem. Et ſic de ſingulis locis. Et quicunque inſpiciet Libros depictos aut Mappas Mundi veras, inveniet numerum Graduum & Linearum pro illis omnibus.

4. 33 aut 34] Sic fere Globus Cæſianus. Ptol. ponit inter 31 & 32. Mox apud noſtrum pro 45, potius legendum 65: nam Globi habent 60, & Ptol. 66. Et poſteà, pro 65 ס״ה, potius legendum 105 ק״ה: nam Globi habent 100. Hæc per lapſum Scribarum: adeo proclive eſt errare.

פרק ה׳ יודיע אורך הישוב בקו ישר עם הבלתי מיושב אשר בו וצורת הים האמצעי וארכו וגבוליו מראשו ועד רגליו:

הכוונה בפרק הזה להודיע בראשונה כי אורך הישוב הארצי ביבשה מן המזרח למערב הוא זה מתחלת המזרח באינדיאה איסטרא וסינוס מאנייוס בים וביבשה סינארום ריגיאו המזרחי וימשך ארכו עד סוף מיצר גיבאלטאר היינו

CAP. V. *Capite quinto deſcribitur Longitudo Orbis-habitabilis in linea recta, una cum parte non habitata quæ in eo, et figura ejus: et quoque Maris Medii Longitudo et ejuſdem limites, à capite uſque ad calcem.*

SCopus eſt in hoc Capite imprimis docere, Orbis-habitabilis terreſtris Longitudinem per [1] Continentem eſſe ab Oriente in Occidentem; hoc eſt, ab initio Orientis & Sinu magno per mare; & per terram, à Sinarum regione Orientali; & Longitudinem ſuam continuat uſque ad finem Freti [2] Gibeltar,

1 *Continens*] יבשה ſeu יבשת proprie eſt *Arida*, ſc. Terra, nempe Terra firma; idem quod Ariſt. Libro de Mundo, cap. 3, vocat τὸ ξηρὸν, ὃ γῆν τε καὶ ἤπειρον καὶ νήσους ὀνομάζομεν. Nos autem Inſulas ſub Continentis nomine non comprehendimus.

2 *Gibeltar*] Nautis *Gibleter*. Turcis سبتة بغازي *Fauces Septæ*, Arabibus بحر زقاق *Mare Freti*, & زقاق سبتة *Fretum Septæ*, ſeu *Ceuta*, ut alii ſcribunt. Hoc Fretum anguſtiore ſua parte quæ apud *Tituan*, dicitur latitudine habere 7 Leucas.

Tempore Ruderici Regis Hiſpaniæ, (inquit Mariana p. 255,) Mauritaniæ & Numidiæ Imperator fuit *Ulit Miramolinus*: is tamen rectius dici debet وليد امير المومنين *Valid Emiro'lMumenin*, id eſt, *Valid Princeps fidelium*. Ille autem p. 256, pergit narrare, quod *huic Imperatori duo erant Duces, Muza & Tariffus Abenzarca, qui Hiſpaniam invaſerunt: & primo ab eis occupatus eſt Calpe mons & Heraclea urbs ei impoſita, quæ ex eo Gibraltaris nomen accepit, à Tarif & Gebal, quæ vox Montem ſignificat nomine duplicato. Ab eodem Duce, Tariffæ nomen vicino oppido eſt factum, --- cum olim Tarteſſus diceretur.* Hæc ille, ſatis mendoſe; ut & Lexici Geographici Author, qui etiam male legit *Gebel Tarif*. Nam iſti Duces erant موسي بن نصير *Muſa filius Naſir*, & طارق *Taric*; non autem *Tarif*, ubi in uno nominis Arabici punctulo erratur; idque forte propter ق *Kopb* Mauritanicum male acceptum pro *Phe*: nam ab illis id ſcribitur طارف quod Aſiaticis طارق. Nec quidem nomen *Tarif* ſignificat *Montem*, i. q. *Gebal*, ut ille vellet inſinuare; nec ab iſto Duce, *Tariffa* nomen *Tarteſſo* impoſitum. Nam apud Geographum Nubienſem (cui fides in hac parte tuto adhiberi poteſt,) plane aliter ſcribitur nomen Inſulæ & Urbis طريف *arif* à Gadibus 63 milliaribus diſtantis. Et apud eundem Geographum, eodem Capite, viz. *Climatis 4 parte 1, p. 154*, totius rei veritas plane & plene aperitur; docetur nempe جبل طارق *Gjebel Taric* ſeu *Montem Taric eſſe montem rotundum à reliquis montibus ſeparatum, cujus radices alluit mare: ſic dictum fuiſſe, quod ex iſto Monte contra Urbem Inſulæ Viridis (quæ 6 milliaribus à Monte diſtat, & omnium prima à Mauris expugnata eſt anno Hegjræ 90,) cum copiis ſuis deſcenderet Ducum alter dictus* طارق بن عبد الله بن ودمو الزناتي *Taric filius Abdallah filii Wanmu Zanatienſis*, ſc. de familia ſeu Tribu Zanata.

Zanata. v. *Nub.* p. 73. Nempe dictus Mons is eſt qui *Calpe* dicitur, eſtque altera Columnarum Herculis, quibus ambabus ſuperſtructa ſunt Caſtella.

A *Calpe* haud multum diſtant *Gades*, viz. Inſulæ duæ haud procul à litore Hiſpanico, in quarum altera eſt urbs hodie *Gadez*, *Calez*, ſeu etiam *Cales* monoſyllaba. Et harum major (dicente Agathemere) longa eſt 108 Stadia, lata 16. Dictæ Gadium Inſulæ extra Columnas ſitæ ſunt, ut monet Strabo, ἔξω δὲ στηλῶν τὰ Γάδειρα. Heic erat Orbis habitabilis terminus Occidentalis, ut dici ſolebat, τὰ πέρα τῶν Γαδείρων οὐ περατά. Et hoc quidem dicitur, quia finis terræ & initium Maris, ulteriorem in Occidentem tranſitum per terram prohibeant; non ut aliqui perperam credunt, (cum Γάδειρ *murum* ſignificet,) hoc loco eſſe altiſſimum aliquem murum qui hominum ulteriorem tranſitum prohibeat: ſed hoc loco erat Inſula tali nomine inſignita, (quæ erat ultimus Occidentis terminus habitatus,) ultra quam habitationes nullæ, nulluſque per terram tranſitus dabatur. Si enim Pœni ſub Muri aut Aggeris ſpecie, voluiſſent hoc nomine vel proprie vel figurate notare tale Obſtaculum quod ulteriorem humani generis tranſitum prohiberet, non debuiſſent adhibere nomen גדר *Gader* quod *Murum humilem* ſignificat ſed potius חומה *Choma* quod *murum altum* fortem & inſuperabilem denotat, qualia ſunt in Oriente Urbium mœnia ad plus quam 60 pedum altitudinem ſurgentia. Ut itaque res planior fiat, quo ſenſu accipi ſolet *Gader*, in ſequentibus examinabimus.

In S. Bibliis גדר *Gader* plerumque *Sepem* ex Cannis, vepribus, aut arborum ramis contextam denotat. Secundo, notat murum ex ſolutis lapidibus conſtantem, quem vocamus *Maceriam* ſeu *Maceriem*, quibus agri, horti, & vineæ circummuniri ſolent, ad vulpium & aliarum beſtiolarum acceſſum prohibendum. Sic *Prov.* 24, 31, *Tranſivi per agrum & vineam hominis pigri*, וגדר אבניו נהרסה *& Gader*, i. e. *maceria lapidum ejus erat diruta*: nempe maceria ejus lapidea quæ agrum & vineam cingebat, neglecta & ſemidiruta jacebat, reparatione indigens. Syrus hoc loco ܣܝܓܗ ܕܟܐܦܐ *maceria ejus lapidea*. Et apud Turgj. Syrum, ܣܝܓܐ ديوار *Syogo eſt Divar*, ſcil. *murus*, ſeu *maceria*, vel etiam *ſepes*: tanta latitudine exponitur Perſicum ديوار *Divâr*. Nam apud Ecteri, سياج ديوار خاردن دكنلو ديوار *Syag* ſeu *Sepes eſt murus ſpineus*. Quodque *Gader* notet *murum* debilem qualis eſt *Maceria*, conſtat ex *Pſal.* 62. 3, ubi legitur, קיר נטוי וגדר הדחויה *paries vacillans* ſeu *inclinatus*, *& maceria truſata*; id eſt, ruitura, utpote quæ jam pœne detruſa ſit, & cuivis truſioni caſura cederet. Tertio, ſignificat *Maceriam ex caſo lapide*, ut ad rem exaggerandam dicitur *Thren.* 3. 9, גדר גזית *maceria ex caſo-lapide*. eaque adhibito etiam cæmento ſeu Intrita, ut certe neceſſario debuit eſſe *Ezek.* 42. 7, 10, 12, ubi exterior Templi *Peribolus* vocatur גדר *Gader*; qui non admodum altus, ne Templi ſtructuram obſcuraret; ſed tantum ad arcendum leviores qualvis injurias. Ex his omnibus conſtat *Gader* eſſe *murum humilem*, nec adeo altum ut hominum ulteriorem tranſitum in Occidentem prohibere poſſet.

Eundem quoq; hujus vocis uſum in ſua lingua agnoſcit Turgjeman Arabs, جدير ديوار بستن *Gjadir eſt murus humilis*, vel *maceria humilis*, vel etiam *ſepes humilis*, ut ſupra ex *Ecteri* notatur. Quia vero *maceriam* ſeu *ſepem* ſignificat hæc vox, eadem quoque ſubinde ſignificatur *Septum*, ſeu *locus circumſeptus*, *maceria aut ſepe cinctus*, ut *caula* ovium, &c. ut *Num.* 32. 24. Et ſic vult Plinius, dicendo *Gadira Hiſpaniæ inſula*, *quia Gadir Punis Septum notat*. In eundem ſenſum Gjeuharius pariter habet, الجدير مكان قد بني حواليه جدار ويقال للحظيرة من صخر جديرة *Al Gjadir eſt talis locus circa quem ſtruitur Gjedar: & quoque caula* [ſeu *Septum*] *ex lapide*, *dicitur Gjadira*. Eſt autem جدار *Gjedar*, i. q. ديوار *murus* ſeu *maceria*, ut exponit Turgjeman Arabicus.

Qualis ſit harum vocum uſus hodie in Syria & Palæſtina, apparebit ex Reſponſo amici Syro-Arabis, qui mihi de his interroganti ſic reſcripſit, وان تريد تعرف ايش فرق بين السياج والجدير عندنا في بلادنا هو السياج من القصب وعليق وقلم وهو عرضه ثلاث اذرع والذي خارج السياج ما ينضر الداخل البستان او الكروم الذي يعملوا لهم سياجة والجدير ما هو من الحجارة.

الحجارة لاكن يقوموا من التراب حيطي علوبي ذراع ويقطعوا من الشوك ومن غيره ويغرسونه فوق التلم وهاذي يقال له الجدير وفيه الناس يعملوا السياج من حجارة *Si autem cupis ſcire differentiam apud nos inter Siyagj* [ſepem] *& Gjadir* [maceriam] *in patria noſtra, id eſt Siyagj quod fit ex cannis & vepribus & arundinibus, latitudinis trium cubitorum : & id quod extra Sepem, eſt ad lædendum quemvis intrantem Hortum aut vineam proquibus conficiunt talem Sepem. Eſt vero Al Gjadir id quod ex lapide conſtat : & in illo ab humo ſurgunt duo parietes cubitalis altitudinis* : & deinde medium ſpatium terra implentes, *exſcindunt ſpinas & res alias, eaſque in medio ſulco plantantes, hoc vocant Al* Gjadir. *Sunt autem aliqui qui etiam Siyagj ex lapidibus confici dicunt* : id eſt, volunt Siyagj eſſe etiam ex lapidibus conſtructam pariter ac Gjadir, adeoque Siyagj ſignificare *Maceriam lapideam*, quamvis apud pleroſque (ut ſupra) ex concatis & complicatis vepribus confici habeatur.

הנקרא מצר הדרום מאבריטאניאה ציסארי אשר בסוף הבארבאריאה באפריקא אשר בנגד זה לצד הצפוני מעבר לים האמצעי באיב-רופא שם גלילות גראנאטה היא רמון ספרד ופורטוגאלי ופינים טירא בארץ אדום והקו הזה הארצי יוכל אדם לרכוב עליו באורך תמיד מראשו ועד רגלו מבלי יצטרך לעבור שום ים רק ביבשה תמיד בדרך אראביאה ואפריקא ואמרו המד-ברים שהוא קרוב לשבעת אלפים מילים או שמונה: אולם היום הזה כבר אמרתי שנתארך ונתרחב ביותר הרבה באופן כי מצאו ישובים גדולים ומלכיות רבות מהלאה למזרח האינדיאה אסטרא הנז' וסינוס מאניוס· וגם כי כבר סבבו היום הזה ספינות הנוצרים ספרדיים דרך אוניה בלב ים כל אורך הדרום ממערב למזרח ואחר סבבו היבשה ההיא מן הצד הדרומי

quod in latere Auſtrali vocatur Mauritania Cæſarea, qua eſt in extremitate Barbariæ in Africa : & è regione hujus ad latus Septentrionale eſt Trajectus Maris Medii in Europam. Ibi ſunt regiones Rimmon Hiſpaniæ, vulgo Granata, & Portugallia, & finis Continentis in terra Edom. Et ſecundum hancce lineam terreſtrem poterit aliquis equitare per continuatam longitudinem à capite ad calcem, abſque neceſſitate tranſcundi aliquod mare, ſed tantum per terram continuo per viam Arabiæ & Africæ. Hiſtorici dicunt hoc eſſe circiter 7000 aut 8000 milliaria. Verum hodie, ſicut dixi, multo magis extenditur longitudine & latitudine; eo quod jam repertæ ſint Habitationes magnæ & multæ ultra Orientalem partem Indiæ exterioris ſupra memoratæ, & ultra Sinum magnum : Et quoque quia Chriſtianorum Hiſpanorum naves per viam navigationis in corde maris circumiverunt per totam longitudinem Auſtri ab Occidente in Orientem; & deinde circumiverunt Continentem qui eſt à latere Auſtrali ad

לצפוני

לצפוני ומצאו שם מן החרושים רבים כמו שנבאר בעה׳ וכאשר ימצא כתוב בציורי המפא מונדו ובספרי המלאכה הזאת החדושה אשר נעלמו מספרי טולומיאו אשר לא דבר בו מאומה מסינוס מאניוס והלאה בדרך הים ולא להלאת מסינארום ריגיאו בדרך היבשה

אולם בצורת הים עם קשר ומשך כל הימים הדבוקים ומחוברים זה עם זה נאמר איך הוא דבר אמת שהים האמצעי בכללו הנקרא מארי מידיטיראניו מתחיל מן הצד המערבי ממיצר גיבאלטאר אשר שם התחלת ים אוקיינוס הסובב היבשה כלה והים הזה האמצעי ימשך באורך אל המזרח קרוב לשלושת אלפים מילין עד בארוט אשר באסיאה בגליל ארם והוא חוף הים לדמשק ורוחב אמצעותו הוא בגינובא וחוף פיסא ואוסטיאה אשר הוא נגד קארטאגינאה אשר היא אצל טוניס בבארבאריאה רחבו קרוב ליותר מאלף מילים׃

Aquilonare, ibiq; invenerunt plurima [3] nova, (prout declaraturi ſumus auxiliante Deo, & prout invenietur ſcriptum in mea delineatione [4] Mappæ Mundi, & in Libris de hac Arte recentioribus,) quæ latuerunt Libros Ptolemæi, qui ne gry quidem dixit de [5] Sinu magno & ultra per viam maris, nec de via per continentem ultra Sinarum regionem.

De figura autem Maris, una cum annexione & continuatione omnium marium ſibi invicem adjacentium & adjunctorum, dicemus quomodo res ſe habeat; verbum veritatis; quod nempe Mare Medium generaliter dicitur Mare Mediterraneum, incipiens à latere Occidentali Freti Gibeltar, ubi etiam eſt initium Maris Oceani [6] circumeuntis univerſam terram. Et hocce Mare Medium verſus Orientem extenditur in longitudinem prope 3000 milliarium, uſque ad Berytum in regione Syriæ, quod eſt Portus maritimus pro Damaſco. Quoad Latitudinem ejus media ejuſdem parte juxta Genovam, & Portum Piſam & Oſtiam, quæ ſunt è regione Carthaginis, quæ apud Tunetum in Barbaria; latitudo inquam ejus eſt fere plus quam 1000 milliarium.

3 *Nova*] Res novas antea non detectas.
4 *Mappa Mundi*] Authoris Mappa hodie non extat, quantum ſcio.
5 *Sinu magno*] Noſter Author heic ſui obliviſcitur, dum gratis taxat culpatque Ptolemæum, quaſi hujus Sinus non meminiſſet: cum certe apud Ptolemæum lib. 7, cap. 5, Sinuum numero plane accenſeatur Κόλπος μέγας, qui in Mappis Ptolemaicis ſitum habet inter Malaccam & Borneo. Noſter inquam, ſui oblitus videtur, cum is alibi (viz. medio Capitis IX,) diſerte agnoſcat Ptolemæum deſcripſiſſe Orbem uſque ad Sinum Magnum, incluſive loquendo.
6 *Circumeuntis*] Eodem ſc. modo ſic vocatur hoc Mare, quo Arabibus id dicitur بحر محيط *Mare circumiens cingenſve Orbem terrarum.*

האיים

האיים הגדולים והידועים אשר
כו בים הזה הם מן המערב אל
המזרח היינו מאיוריקא ומינוריקא
נגד קאטאלוניאה סארדיניאה נגד
פרווינצא ומארסיליאה קורסיקא
נגד טוסקאניאה ושיציליאה נגד
קאלאבריאה קורפו נגד מאצידוניאה
ונריציאה קאנדיאה רודי וציפריאה
נגד עוץ וציליסיאה וארמיניאה
דרך תוך היבשה מלבד איים
רבים מאד למאות מיושבים
גדולים וקטנים ובלתי מיושבים
ידועים בשם ליורדי הים כגון האיים
הקטנים הסמוכים לנאפולים ולטונים
חולתם לאין מספר:

Quæ in hoc mari ab Occidente in Orientem Inſulæ magnæ acnotæ, ſunt Majorca & Minorca è regione Cataloniæ, Sardinia è regione Provinciæ & Marſiliæ, Corſica è regione Tuſcaniæ, & Sicilia è regione Calabriæ; Corfu è regione Macedoniæ & Græciæ; Candia, Rhodus, & Cyprus è regione [7] Auſitidis & Ciliciæ & Armeniæ, quæ ſunt in via per medium Continentis: præter alias Inſulas plurimas uſque ad aliquot Centenas majores & minores, inhabitatas & non-habitatas, nomine notas deſcendentibus in mare; ſicuti Inſulæ parvæ prope Neapolim & Tunetum, & præter eas innumeræ aliæ.

7 *Auſitidis*] Noſtri Authoris עוץ ſeu *Auſitis*, eſt inter Ciliciam & Syriam; de qua regione vide Notas ad Cap. XI.

פרק ו' בבאור המקומות אשר באורך שפת
ים אפריקא וברבריאה ממזרח למערב באורך
ישר:

CAP. VI. *Capite ſexto eſt Deſcriptio locorum per longitudinem totius oræ maritimæ Africæ & Barbariæ, ab Oriente in Occidentem longitudine recta.*

המחוזות אשר על צד עבר
הים האמצעי הזה אפריקא מן
המזרח אל המערב הם אלו להתחיל

TErritoria [1] quæ ultra Mediterraneum ad latus Africanum ab Oriente in Occidentem, hæc ſunt; incipiendo à Lyſia & Cilicia quæ in

1 *Territoria*] Boni Interpretis eſt, Authoris ſui ſenſum & verum ſcopum recte aſſequi, non autem ſenſum alienum ei affigere, ſequendo impreſſa Lexica, quæ nunquam ita erunt perfecta ut omnes ſingularum vocum uſus & proprietates docere & continere præſumantur, quin liceat ab eis aliquando recedere, meliore authoritate fretus. Idem heic faciendum occurrit: nam cum Judæi de uſu hujus vocis מחוז *Machoz* inter ſe diſcrepent, meum erat bene perpendere quid per eam heic voluit Author, qui nil plane niſi *Territorium* ſeu *Provinciam* hac voce intelligit: idque tam ex hoc Capite quam ex aliis conſtat. Nam Cap. VII. מחוז התוגר eſt *Territorium* ſeu *Provincia Epirus*: ubi hæc vox non poteſt de aliqua Urbe aut Oppido exponi, cum Epirus ſit integræ Provinciæ nomen. Et ſic ex מחוזות *Territoriis* maris Adriatici ponitur Apulia, &c. Eodem modo Cap. XI, *Territorium* Iſtriæ eſt integra Provincia. Et Cap. XXIV legitur, יבשת מחוז גליל למיקא *Continens territorii regionis Meccæ*. Et ſic

Aben

Aben Chabib in initio Commentariorum ſuorum ad *Bechinath Olam*, אוטראנטו אשר במחוז פולייא במלכות נאפולי *Otranto eſt in Territorio ſeu Provincia Apuliæ in Regno Neapolitano.* Et *R. Jedaja Bedreſis* in ſua התנצלות *Apologia*, eodem uſu adhibet, *Provinciam* Galliæ vocans מחוז פרובינצה *Territorium Provence.* E contra autem, noſter de *Urbe* loquens ſemper utitur voce עיר : ut ſupra citato Cap. XI, & alibi, ערי תוגר *Urbes Epiri.* Ex dictis conſtat noſtrum Authorem per *Machoz* ubique *Territorium* ſeu *Provinciam* intelligere. Jam poſtea, quem alium uſum apud alios Authores habeat, ulterius diſquirendum.

Kimchius in Libro Radicum exponit *Machoz* eſſe מדינה *urbem*, vel פלך *Tractum* terræ; vel potius גבול *Terminum*, ex *Pſal.* CVII, 30, *Donec veniant ad terminum deſiderii ſui.* Additque חוז idem eſſe in lingua etiam Arabica; in qua quidem حوز *Hauz* eſt *Ora, Margo,* aut *latus* rei: itemque *Tractus* terræ aut ejuſdem *medium*.

Sunt qui pro *Portu* utuntur hac voce. Et ſic in Pſalmo citato exponit Græcæ Verſionis Author, quem ſequuntur Syrus & Arabs. Et ſic etiam Gorionides Lib. VI, Cap. 55, ubi de Herode dicitur, ויבן אלמן ומחוז לאניות הבאות שם בנה *Extruxit λιμένα & Portum, pro navibus (inquam) advenientibus ibi extruxit.* Noſter autem de *Portu* loquens, ſemper utitur חוף *Choph*; ut Cap. V, ubi de Portubus Piſa, Oſtia, & Beryto agit.

Sed poſt hæc omnia, doctiſſimus R. Pirchon definite & determinate loquens, ſtatuit *Machoz* eſſe proprie *Urbem*: & eo ſenſu exponit ſupra citati Pſalmi locum, מחוז חפצם פירוש עיר ולשון תלמוד בני מחוזא כני המדינה *Machoz deſiderii ſui, i. e. Urbs deſiderii ſui: & in lingua Talmudica, Bene mac Machoza, ſunt Filii urbis.* Hoc confirmatur etiam ex uſu Syrorum & Chaldæorum. Syrorum enim Lexicographi ſcribunt ܡܚܘܙܐ ܟܪܟܐ ܙܥܘܪܐ مدينة صغيرة *Mochuzo eſt Urbs parva ſeu civitas minor*: nempe Oppidum magnum.

Hoc nomine in plurali forma enuntiato, nuncupatur maximum quoddam Oppidum, Urbem magnitudine æquans, infra *Bagdad* ad Tigrim ſitum, Græcis dictum Κτησιφῶν, quod Straboni vocatur κώμη *Pagus, qui tamen* (ut ipſe addit) *Urbis potentia & magnitudine eſt, cum Parthorum multitudinem & apparatum recipiat, & neceſſaria illis ſuppeditet: ibi enim Parthorum Reges propter aeris temperiem hyemare ſolent; æſtivare vero in Hyrcania & Ecbatanis.* Hoc inquam Oppidum Syriace vocatur ܡܚܘ̈ܙܐ *Mochuze*, Arabice المداين *Al Madain*, id eſt, *Urbes*, in plurali forma, quia fuere in plures partes diviſum.

Hinc lucem fœneratur id quod adducit D. Buxtorfius in Lex. Talm. מחוזא *Machoza eſſe nomen proprium alicujus Urbis, cujus cives propingues & corpulenti, maxima ex parte Iſraelitæ.* Eſt nempe Urbs *Cteſiphon* in Chaldæa, (ſecundum Nubienſem) 15 milliaribus infra *Bagdad*, ad occidentalem partem Tigridis ſitum. *Calcaſhendi* ponit 25 milliaribus infra *Bagdad*; additque ibi fuiſſe ايوان كسرى *Æſtivarium Nuſhirravani.* Tom. 2, p. 423. Ibi etiam fuit Schola ſeu Academia Hebræorum, de qua *R. David Ganz* p. 216. Prope initium Hiſtoriæ Saracenicæ, hujus Urbis meminit *Elmacinus*, المداين والماحوزة *AlMadain & AlMahoza*, quaſi his duobus nominibus notarentur duæ diſtinctæ Urbes: ſed delenda eſt Copula; nam alterum nomen eſt alterius exegeticum. Ibi Doctiſſ. Erpenius perperam legit *AlMahura*, pro *AlMahuza*; omiſſo punctulo in Arab. Et ſic fecit in aliis millies, propter male exaratum exemplar Punctis diacriticis ſæpius deſtitutum.

Urbs קטסיפון *Cteſiphon* in Paraphraſi Chaldaica *Gen.* X. 10, reſpondet Hebræo כלנה *Calne*; Syris ܟܠܝܐ *Cal-ye* ſeu *Cal-yo*, Scriberum mendo pro ܟܠܢܐ *Calne*, propter ſimilitudinem literarum *Nun* & *Jod.* Lexicographus Syrus habet, ܟܠܝܐ ܕܒܐܪܥܐ ܕܫܢܥܪ ܗܝ ܩܛܝܣܦܘܢ المداين *Cal-yo quæ eſt in terra Sen-ar eſt Cteſiphon, ſc. AlMadain.* Et huic conformis eſt *Iſa ibn Ali* in Lexico Syr-Arab. ܟܠܝܐ ܗܝ ܕܐܡܝܪܐ ܒܟܬܒܐ ܐܘܪܟ ܘܟܠܝܐ ܕܒܐܪܥܐ ܕܫܢܥܪ المداين ببابل *Cal-yo ea eſt de qua dicitur in Scriptura, Orech & Cal-yo quæ in terra Sen-ar: eſt ſc. AlMadain in Babylonia* ſeu Chaldæa. Sic enim à Syris pronunciantur ea quæ in S. Bibliis dicuntur *Erech* & *Calne*, quæ in Chaldæa ſeu Babylonia ſitæ.

בליציאה ושליציאה אשר בסוריאה בשם רז״ל היא מגבול ארם וללכת על שפת הים עד סוף צר המערב

Syria (uti eam vocant Doctores noſtri,) quæ eſt ex limitibus Aram; & inde eundo per oram maris uſque

הנקרא מאבריטאניה ציסרי נגר
מיצר גיבאלטאר ברמון ספרד אשר
היא קרוב לאלפים וחמש מאות
מילים ויותר נמצאו בו אלו המקו-
מות הראשיים וידועים· בראשונה
היא ליציאה ושיליציאה מארם
ובארוט וצור וצידון ולבנון היורד

ad extremum latus Occidentale dictum Mauritania Cæſarea è regione Gibeltar quod in Granata Hiſpaniæ, (quod eſt ſpatium fere plus quam 2500 milliarium,) hæc inquam reperiuntur loca: viz. præcipua & primo nota, ſunt Lyſia, & Cilicia ex [a] Syria; & Berytum, Tyrus, Sidon, & Lebanon, deſcendentia ad

[a] *Syria*] Hodie lingua Arabica vocatur شام *Sham*, quia ad lævam ſeu Septentrionem Africæ ſita. *Syria* ſic dicitur à צור *Tſur* ſeu *Tſor*, id eſt, *Tyrus*: unde levi mutatione fit سوريا *Suria* ſeu regio circa Tyrum. Alias Syria vocatur سورستان *Suriſtan*. Incola dicitur سرياني *Sur-jani* & ܣܘܪܝܝܐ *Syr-joyo*. Sic enim ſcribitur per *Samech*; quamvis ſecundum nominis originationem, melius ſcriberetur per *Tſade*.

Strabo dicit nonnullos totam Syriam dividere in Κοιλοσύρους & Φοίνικας. Alii aliter: de qua re eum conſulas, p. 415; ut & Ptolemæum. Generali nomine Syria vocatur *Aram*; & diſtinguitur in *Aram-Soba*, de qua alibi agimus; & in *Aram-Naharaim* ſeu *Aram inter duos fluvios*, ideo dictam Græcis *Meſopotamiam*. *Syria cava* Arabice dicitur الغور *AlGaur*, & alias الغوطة *AlGuta*, quæ *cavam & depreſſiorem terram* ſignificant. Syriace audit ܣܘܪܝܐ ܥܡܝܩܬܐ *Syria profunda*. Et pars circa Damaſcum, eſt عوطة دمشق κοίλη Δαμάσκου.

Apud Plinium lib. 5, cap. 19, al. 23, legitur, *Cœleſyria habet Apamiam Marſya amne diviſam à Nazerinorum Tetrarchia: Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris vero Magog. Ibi prodigioſa Atargatis, Græcis Derceto dicta.* Hæcce prodigioſa, ut puto, ea ſunt de Piſcibus Hierapolitanis, quæ narrat Ælianus in Hiſt. Animal. lib. 12, cap. 2. Sed profecto nihil mihi magis prodigioſum videtur, quam ut heic legatur *Magog* pro *Mabug*; & quod iſte locus Plinianus tot viros doctos ſeduxerit, quorum nemo hactenus eum correxit, nec mendum ineſſe animadvertit, ſed ſecurè in ſuis citationibus eum ſecuti ſunt de *Magog* ſacro Scripto infami agentes. Strabo p. 433, docet in mediterraneis Syriæ partibus è regione Laodiceæ, ſitum habere Hierapolim: ἐν μεσογαίᾳ ὑπερκειμένη τῆς Λαοδικείας, Ἱερόπολις. Stephano ſcribitur Ἱερόπολις, emphatice ſic dicta, propter prodigioſa Deaſtræ Atergatis Sacra.

Alibi idem Strabo, p. 515, peſſime confundit *Bambycen* ſeu *Hierapolim* cum *Edeſſa*, his verbis; *Quatuor Schœnorum ſpatio trans flumen* [Euphratem] eſt ἡ Βαμβύκη, ἣν καὶ Ἔδεσσαν καὶ Ἱερὰν πόλιν καλοῦσιν, ἐν ᾗ τιμῶσι Συρίαν θεὸν Ἀταργάτιν. Quam humanum eſt errare! Eſt quidem *Edeſſa*, (non item *Hierapolis* ſeu *Bambyce*) in Meſopotamia trans Flumen, (ut dicit,) ea quæ alias vocatur الرها *AlRoha* ſeu *Errhoe*: & dicente Plinio, ibi eſt Fons dictus Καλλιῤῥόη. An vero hoc Nomen Græcum ab Arabico, vel vice verſa, fluxerit, non determino.

Ut autem (miſſa hâc digreſſione,) rem totam de *Hierapoli* ſeu *Bambyce* aperiam, & omnes hujus Urbis Nominum mutationes perſequar, primo notandum eſt, hanc urbem olim à Perſis Syriam invadentibus, dictam fuiſſe منبه *Mambe*. Sic Calcashendi Tom. 2, p. 29, *Hierapolis ſtructa eſt per* الاكاسرة *Coſroes Reges Perſiæ, & dicta eſt* منبه *Mambe*; *quod dein Arabizatum, fit* منبج *Mambegz*. *Inque ea olim fuit* πυρεῖον *Perſarum*. Ibi ic. fuit Ignis Perſarum Fanum, de quo conſulatur D. Golius in Notis ad AlFerganium. In hoc autem nomine *Mambe*, notanda eſt duplex menda, eaque orta ex literarum permutatione quæ tamen recepta eſt & uſu communi comprobata. Imprimis enim *He* mutatur in *Gjim*: & quidem in omnibus Nominibus Perſicis in *He* deſinentibus quæ forte ab Arabibus uſurpantur, illud *He* ſemper mutari ſolet vel in *Koph* vel in *Gjim*. Secundo, in nominibus à *Pe* aut *Be* incipientibus, illud *Pe* aut *Be* à vulgo ſæpe mutatur in *Mim*. Hujus enim Urbis nomen à Perſis inditum, revera

fuit

fuit پنبه *Tambe*, quo ſignificatur *Bombyx* ſeu *Bombycinum* quidvis, conſonante etiam nomine: Idque propter *Bombycina* ſeu *Cottonia* lanæ in illius regionis arboribus naſcentis copiam, quam & ipſe ſæpe pro nihili pretio ex Syria accepi. Atqui pro پنبه *Tambe*, vulgus ſæpe effutire ſolet منبه *Mambe*. Sic pro Turcico بيڭ *Bin*, id eſt, *mille*, vulgus ſæpe dicit & ſcribit مين *Min*: & pro دوه *Deve*, id eſt, *Camelus*, ponunt ثمه *Teme*: tam pronum eſt quaſvis literas mutare in *Mim*, facilioris pronuntiationis cauſa. Et quidem hujuſmodi ſcriptionis in Libris ſuppetunt mille exempla, quibus hoc dictum nomen *Bombycinum* ſeu *Cottonium* notans, ſcribitur مموغ *Memag*, & مموق *Mamuc*, & پنبق ſeu ڢمبوق vel پنبوق *Pambuc*, vel etiam بمبوق *Bambuc*.

Unde contigit ut hujus urbis nomen à Græcis ſcriberetur Βαμβύκη, q. d. *Bombycina* urbs, Bombycia copia gaudens.

Quæ autem ab Arabibus dicta eſt منبج *Mambigz*, à Syris dicitur *Mabog*. Et ut nemo de ea re amplius dubitet, audiatur *Iſa bar Ali* Syrus ſua lingua loquens, ܡܒܘܓ ܡܕܝܢܬܐ ܗܝ ܕܐܝܬܝܗ ܗܝܪܐܦܘܠܝܣ مدينة منبج *Mabog eſt Urbs quædam, quæ ſc. eſt Hierapolis: nempe Urbs Mambigz.*

Hæce Urbs, vel alias parvum illud Oppidum quod ad Euphratis vicinum Pontem extructum, fuit veterum Ζεῦγμα. quo etiam nomine vocatur ipſe *Pons* Ζεῦγμα πεποιημῦ, quod fluvium jungat: Straboni Ζεῦγμα τῦ Εὐφράτου *juxta Commagenam*. Nam ex adverſo hujus Urbis, Euphrates Ponte jungitur apud aliud parvum Oppidum eodem nomine dictum *Mambe*. In Libro *Maſalic Mamalic* memoratur جسر منبج علي الفرات *Pons Mambigz ſuper Euphratem*; qui quidem Pons è eſt regione Hierapoleos, ſed unius diei itinere ab ea diſtans. Sic AlMegrebi in ſua Geographia Arabica, بينها وبين الفرات حيث قلعة نجم والجسر خمسة وعشرون ميلا *Inter Mambigz & Euphratem, ubi eſt Caſtellum Negjm & Pons, ſunt 25 milliaria.* Ex ſupradictis itaque vides hunc locum à *Bombycis* ſeu Goſſipii abundantia, à Perſis primo dictum fuiſſe پنبه *Pambe*, unde quidam poſtea detorſerunt *Mambe*, & alii *Pambuc* ſeu *Bambuc*: unde Græcorum Βαμβύκη. Dictam Urbem continet Syriæ regio قورس *Cyrrhus* ſeu *Cyrrhiſtica*, omnibus notiſſima, & arborum Cottoneæ ſeu Bombycinæ lanæ feraciſſima.

Ne autem ſupra citatum Plinii locum nimia perfunctorie relinquam, dicti *Nazerini* quorum ibi meminit, ſunt Curdorum pars qui hodie vocantur نصيري Noſeiri, id eſt, *Noſarai* ſeu *Noſeirens*, in parte Montis Libani habitantes. De quorum Religione & Moribus multa habeo dicenda, ſi Adverſaria excutere vacarer. Doctiſſimus Harduinus in Plinianis Animadverſionibus notat tantum, eos apud Europæos Viatores vulgo dici *les Naſſaries*.

Derceto & *Atergatis* deſcribunt *Dea quæ ſemipiſcis*, ſc. Dagon fœminea, à maritimis illis Philiſtæis culta, quam vulgo *Mermayd* vocamus: litorales enim incolæ victum è mari quærentes, tam illas quam Tritones colebant. Et quidem hæc duo nomina unum ſunt, nam Δερκετ & *Targat* plane idem ſonant. Hoc autem Nomen varie ſcribitur & corrumpitur, ut *Atbara*, *Artaga*, &c. Seldenus exiſtimat veram ejuſdem ſcriptionem eſſe אדיר דג *Adirdaga*. id eſt, *magnificus piſcis*, ſeu forte *Honoratus & reverendus piſcis*. Plura cupiens, eum conſulat de *Diis Syris Synt.* II. *cap.* 4.

בים ויפו וכל ארץ ישראל הימירת
אשר לזבולון וירד הגבול עד כל
ארץ פלשתים הימירת דנקראת
צידנים וירד הגבול מחח מצרים

mare: item Joppa, & tota terra Iſrael maritima quæ ſpectat ad Zebulun. Tum deſcendit terminus uſq; ad totam terram Philiſtæorum maritimam dictam 3 Cedenem. Deinde

3 *Cedenem*] Heic mendum ſubeſſe non dubito. Codicis Veneti Deſcriptor ſe melius extricare neſciens, pro *Cedenes* legit צידנים *Sedones*. Sed locus de quo agitur, plane remotus eſt tam à Sidoniis quam à

 Cyrene;

Cyrene: quorum hoc apud noſtrum conſtanter ſemper ſcribitur צירינים *Cyrenes*, ſcriptura fere accedente ad illud Nomen de quo quæritur. Iſte quidem Tractus de quo heic agitur, Adrichomio dicitur *Cedar* Arabiæ pars: unde pro צירינים *Cedene* videatur potius legendum צידרינים *Cedarene*.

הימיי דאמיאטא ופיות לשונות
סעיפי מימי נילוס ואליכסאנדריאה
וכל הנדבק עמה וירד הגבול
עוד על שפת הים בכל אורך
האפריקא היא כל הבארבאריאה
דרך טונים היא קארטאגינא וכל
המלכיות ההם עד אשר יגיע

deſcendit terminus ad Ægypti territorium maritimum, & Damiatam, & oſtia ac linguas ramorum aquarum Nili, & ad Alexandriam totumque quod ei adjacet. Tum adhuc deſcendit terminus juxta oram maris per totam longitudinem Africæ, viz. per totam Mauritaniam via Tunis quæ eſt [4] Carthago; & per tota illa

4 *Carthago*] Lexici Geographici Author refert, *Carthaginem* hodie dictam eſſe *Berſack* incolis, (forte ab antiquo nomine *Byrſæ* à Didone ibi conditæ,) & *Cartin*, & *Rocca de Maſſinaces*; Africanis *AlMenara*. Sic Ille. Arabes ſcribunt برشك *Berſhak*. Alterum nomen المنارة *AlMenara* eſt *Turris* ſeu potius *Pharus*. Et Carthaginenſium *Byrſa*, forte ſit pro בצרה *Byſra* ſeu *Boſra*, (i. e. *Propugnaculum* ſeu *locus munitus* in genere,) familiari literarum metatheſi, quæ mille exemplis illuſtrari poſſit.

Græcis audit Καρχηδὼν, unde apud Plautum Comœdia dicta *Carthedonius*, id eſt, *Pænulus*: in qua quidem Comœdia hæc urbs Punice vocatur *Chaedreanech*; quod, ſi ſcriptio non fallit, videretur eſſe הדרי הנחה *Chadre hanacha*, id eſt, *Camera quietis* & ſecuritatis. ad חניח *haniach*, *ſecure quieſcendum* ibi. Sed conſtans apud Græcos & Romanos primæ Syllabæ ſcriptio Καρ *Car*, ſuadet ab Imperitis Scribis Plautinis factam fuiſſe literarum tranſpoſitionem: adeo ut pro *Chadreanech*, reducta metatheſi legendum ſit *Chardeanech* ſeu *Carde-anech*, quod apprime quadrat receptæ hujus Nominis ſignificationi, ut ſit Hebraice ſeu Punice ſcriptum קרת חנכה *Cardhaneca* ſeu *Cardhanaca* ſive *Carthanaca*, id eſt, *Urbs nova*. Secundum hujus Nominis apud Græcos torſionem, Καρχηδὼν videtur eſſe קרת חדשא *Carthadaſha*, quod etiam eſt *Urbs nova*. Nam קרת *Carath* & קרתא *Cartha* eſt *Urbs*. Si autem קרת חנכה ſit vera dicti Nominis Enucleatio & ad ſuam ſcripturam reſtitutio, tum Romani videntur id Euphoniæ cauſa contraxiſſe, dicentes *Carthago*, pro *Carthanago* ſeu *Carthanaca*.

Eadem hujus Nominis ſignificatio in *Cartagena* Hiſpaniæ urbe ab עזרי בעל *Ezri-baal* vulgo *Aſdrubaal* (patre τῷ חני בעל *Hannibaal*) condita; ea enim apud Polybium Νια πόλις & Καινη πόλις audit. Ejuſdem quoque Nominis urbem in Peruviana regione condiderunt Hiſpani, cujus meminit R. Azarias in *Meor Enaim*: illam *Cartagenam* Salomonis *Ophiram* eſſe conjectans, peſſima certe conjectura. Conſulas ejus Cap. XI, à fol. 55 ad 58, 2.

Antiqua autem Carthago, (ut ad eam revertar,) ſita fuit in regno Tonetano: & Carthaginenſes fuerunt Tyriorum Colonia quædam octingentis p. m. ante Chriſtum annis à Didone deducta, & in Africa plantata. Hi erant *Libyphœnices*, ſeu ut Plinius *Libyphenices*, quorum regio (viz. Ager Tunetanus) Saluſtio *Libyphœnicia* dicitur. Urbs erat primo condita (ut dicitur) in terræ portione haud magna, quam à Rege Africano qui Tunetano Agro potiebatur, aſtute emerat Dido; quantum nempe Tergore Bovino ambire potuit. Illa itaque dictum Tergus ſeu Corium in anguſta ſegmenta diſſecuit diſtribuitque; qua ratione dictis ſegmentis majorem terræ portionem quam Rex ſperaverat, circumcluſiſſe dicitur. Mihi autem videtur alium aliquem ſubfuiſſe dolum, viz. eam tantum terræ emiſſe quantum Bovinum Corium (vivente adhuc Bove) uno die circumire potuit. Nam cum Bos ſine Corio ire non potuerit, ideo (tacita Bovis mentione) ſolo Corio faciendum & emetiendum prætendebat, Bove ipſo ſimul doloſe ſubintellecto. Vel alias, forte fuerit tantum terræ quantum ambiri potuerit à Corio Bovino hominis manu portato; aut tale quiddam. Hujuſmodi enim fœmineo & ingenioſo dolo (propter rei novitatem & elegantiam,) reſiſtere & contradicere non potuerit Rex; ſui etiam forte impotens & amore captus. Fœminæ enim innata aliqua aſtutia, & aliquo (præſertim ſi formoſæ ſint,) ſexus ſui privilegio, omni ſemper ævo viris ſubdole imponere ſolebant. Alias autem, ſi tale quid (ut prædictum) non admittitur, hiſtoria eſt valde improbabilis: cum ſane Corium Bovinum in ſegmenta partitum, vix dimidium jugerum ambire potuerit: quæ tam minuta terræ portio condendæ urbi ſufficere non potuit.

Hoc autem quicquid fuerit, ante Æneæ tempora actum eſt; contra Virgilium. Nam oræ illius maritimæ

ntimæ incolæ Carthaginenſibus antiquiores, erant Canaanitæ ſeu illius terræ Mercatores à Joſua expulſi. Sacra enim Scriptura non dicit Joſuam eos interfeciſſe, eos autem à facie ejus fugiſſe. Et quorſum fugere potuerint Mercatores rei nauticæ periti & navibus inſtructi, niſi per mare ut omnia ſua Bona ſecum portarent? quod per terram æque commode feciſſe non potuerint. Præterea, ſi per terram fugiſſent, omnes naves ſuas quibus victum quærebant, inimicis reliquiſſent. Cum itaque Joſua per viam Deſerti & per terram eos invaderet, omnino oportebat illos fugam capeſſere per contrariam plagam, ſc. per mare, ubi liberrimus exitus patebat illorum navibus totam ſupellectilem & jumenta (ſi quæ habebant) portantibus; quæ omnia per terram portaſſe plane impoſſibile fuiſſet.

Totam itaque oram Africanam ab Ægypto ad Tangiam tenebant iſti populi fugitivi, ex terra Canaan & antiquis ſedibus per Joſuam expulſi: unde & ea ſupra pag. 23. ex Procopio notavimus, probabiliora fiunt; quamvis ab ipſo ſolo (quatenus ſcimus) memorentur, & aliorum Authorum confirmatione indigeant. Sed ad hanc ſententiam corroborandum facit, quod ſc. D. Auguſtinus interrogatis ſuis Hipponenſibus *Cujates eſſent*, accepit ab eis reſponſum, *ſe eſſe Cananæos*. Verba extant in D. Auguſtini Epiſtola ad Romanos inchoata, *Interrogati ruſtici noſtri, Quid ſint? Punice reſpondentes, Chanani; corrupta ſcilicet, ut in talibus ſolet, una litera, quid aliud reſpondent quam Chananæi?* Pace autem D. Auguſtini, dicam, Si ipſe noviſſet linguam Hebræam, plane vidiſſet recte fuiſſe reſponſum, nec opus eſſe excuſationis pro defectu unius literæ: nam Hebraice aut Punice כנעני *Chanani*, eſt Latine *Cananæus* t nec debebat ab illis in lingua Punica Latinam terminationem expectare. Lingua enim Chananæorum & Pœnorum, eadem, & populus idem, ejuſdem originis, utrique ex Syria & Chananitica regione ſeu Phœnicia orti: nam *Syria* eſt *Soria*, facto nomine à צור *Tsor*, id eſt, *Tyrus*, ut ſupra dictum. Adeo ut nihil interſit niſi temporis differentia; quod ſc. una Colonia major & generalior Joſuæ tempore profecta ſit, altera vero Colonia minor poſtea à Didone deducta fuerit.

Quoad uſum vocis *Chanani* in lingua Punica, eadem cum D. Auguſtino formula videtur uſus Plautus in Pœnuli Actûs V Scena tertia, לא כנעני *La Chanani vos, quot ergo jam detrudam ad molas*: id eſt, quia non eſtis ex noſtratibus Chananæis, ſed alienigenæ, ergo ad ſupplicium ſeu labores detrudam.

Nec tantum in Africam, ſed & ad alteram maris oram, in Cyprum & Græciam, fugientes appulerunt. Nam quod Cyprus olim à Phœnicibus occupata & habitata eſt, inde eſt quod Zeno Κιττιεὺς (ab urbe Κίττιον in Cypro) Ciceroni vocatur *Pœnulus*. Κίττιον enim celebris ibi urbs, unde כתים *Kittim* in Sacris tam hujus loci quam viciniæ nomen legitur. Et quidem Cypriotæ olim tam celebres, ut Evagoras Cypri Rex exercitum 500 000 militum contra Artaxerxem duxerit. Hujus filios juniores, Socrates vocat Ἄνακας ſeu Principes, quorum ſc. humeri τοῖς ענקים *Anakim* ſeu *Torquibus* diſtincti & redimiti.

Phœnicibus autem ex Orientaliori plaga in Græciam appellentibus, inde eſt quod Græci ſuas Literas acceperunt à manu קדמי *Cadmi* ſeu *viri Orientalis*. Phœnices enim omnes reſpectu Græciæ, ſiti erant קדמיים *Orientales*, ſeu Καδμεῖοι ut loquitur Herodotus. Nec tantum Literas, ſed & Voces plurimas ab eis acceperunt Græci; quales ſunt לפיר *Lappid* pro *Lampade*; פליגש *Pillegeſh* παλλακίς ſeu πάλλαξ *pellex*; יין *Jain*, οἶνος, *vinum*; ארץ *Erets*, ἔρα, *terra*: cum plurimis aliis, quæ prolixum eſſet enumerare. Linguæ Phœnicum λείψανα quædam apud Plautum reperiuntur: ut *Avo donni*, id eſt, *Ave domine mi*, ſeu *Vivas ô domine mi*: eſt ſc. ſuis characteribus reſtitutum, חוה ארני *Havo adoni*. Talia ſunt נא את העליונים והעליונות שקרה יסמכון ואת *Na eth haeljonim vehaeljonoth she Kereth jiſmecun zoth*, id eſt, *Obſecro ſuperos ſuperaſque qui ſuſtentant vel tuentur urbem hanc*: alii volunt, חורת אישי מכון זאת *choreth iſhe macon zoth*, id eſt, *quos Sculpunt viri hujus loci*, &c. quæ non tam probabilis lectio. Omnia autem Scribarum vitio & corruptela adeo depravata ſunt, ut nil niſi incerta de eis conjectura reſtet: accedit quoque, quod vulgi pronunciatio à Grammaticali punctatione & ſcriptione diverſa fuerit, ut quotidie videmus tam in lingua noſtra quam in aliis. Multa etiam Punica extant apud Euſebium in Præp. Evang. quorum aliqua delibabo, & ſuæ ſcripturæ reſtituam. Ibi enim ex ſententia Phœnicum, Principium creationis Mundi ponitur *Aer tenebroſus chaoſque turbidum*, in quibus *Chaos* eſt כהות *Cauth*, ſeu *Caus*, (ut Judæi Germani efferunt,) id eſt, *obſcuritas, tenebræ*. Poſtea fuit מום Μὼτ *moth*. Deinde creata ſunt Animalia dicta צופי שמים Ζωφασημίν, ſcilicet οὐρανοῦ κατόπται (ut Euſebius exponit,) *cœli contemplatores*. Porro unum cœli Moderatorem eſſe credebant, quem propterea nominabant בעל שמים Βεελσάμην, οὐρανοῦ Κύριος, Græcis Ζεὺς dictus. Poſtea in Genealogia Deorum, venit מישור & צדק Μισὼρ καὶ Συδὺκ, *rectitudo & juſtitia*, vel ut Euſeb. exponit, τουτέστιν εὔλυτον καὶ δίκαιον, *ſolutu facilis & juſtus*. Miſoris filius ponitur Τααυτὸς, Ægyptiis dictus Θωὺθ, Alexandrinis Θωὺθ, Græcis Ἑρμῆς: nempe à *Rectitudine* degeneravit טעות *Taut*, id eſt, *Error, & Idololatria* quæ ex errore orta. Talia enim ſignificat *Tauth*. Deinde ex צדק *Sedek*, is eſt *Jupiter*, ſeu *Juſtitia dei*, orti ſunt Διόσκουροι *Jovis filii*. Eorum tempore natus eſt עליון Ἐλιοῦν, ὕψιστος; & fœmina dicta בארות Βηρούθ, poſtea Βηρυτὸν *Berytum*. Poſtea ex cœlo & terra natus אל Ἶλος, cujus ſocii אלהים Ἐλωείμ, i. e. Κρόνιοι; & דגן *Dagon* Δαγὼν, is eſt Σίτων. Forte autem pro דגן *Dagan*, melius

legen-

legendum דגון *Dagon*, quia *piſcatu* æque ac *cerere* vivebant Philiſthæi & Phœnices maris litora incolentes. Deinde prodit filia עשתרות Ἀσταρτη ſeu Ἀφροδίτη. Poſtea, Ponto naſcitur צידון Σιδών, *Piſcatus*: quo nomine Phœnices condiderunt urbem, ut & antedictum *Berytum*. Deinde venit Ἄδωδις, pro אשדוד Ἄζωτος, *Azotus*, alia Philiſthæorum urbs maritima. Poſtea à שור *Tauri capite* ſtells, ad צור Τύρος, *Tyrum* urbem alluditur. Tandem ſobſequitur מות Μὼθ, *Mors*. *Byblum* urbem poſſidet dea בעלתר Βααλτὶς; Et Τάαυτος Ægypti Regem creat Saturnus, qui Phœnibus ישראל Ἰσραὴλ, quem poſt obitum, in ejuſdem nominis Aſtrum conſecrarunt. Is filium ſuſcepit ex nympha העוברת Ἀνωβρετ, *praegnante*. Iſte erat filius יחיד Ἰεοὺδ, μονογενὴς. Dictus *Taautus* (ut ibi p. 40, 41.) Draconis Serpentumque naturæ divinitatem tribuebat; quam ejus opinionem Phœnices & Ægyptii comprobantes, de Hieroglyphico Serpentis multa myſterioſa excogitarunt.

A Phœnicibus Ægyptii ſuam habuerunt Theologiam, vel ſaltem multa nova inde petita, ei addiderunt. Cum enim Phœnices eſſent è patria pulſi, eorum partem in Ægyptum (Phœniciam & Africam interjacentem) conceſſiſſe, non eſt dubitandum. Imo & ipſe Cadmus in Ægypto fuit, adeo ut à quibuſdam Thebis oriundus credatur, referente Euſebio & Herodoto: & in Ægyptum (inquam) migrantes *Cadmei* ſeu *Phœnices*, Theologiam ſuam ibi diſſeminarunt. Nam (ut Herod. p. 47,) Orpheus in Ægyptum commigrans, ibi τοῖς τε Καδμείοις *amicitiam coluit*; id eſt, cum קדמיים *Orientalibus* ſeu *Phœnicibus* amicitiam habuit. Ægypto enim Orientalior eſt Phœnicia. Harumque Gentium myſteria tandem adeo involuta & intricata evaſerunt, ut ipſi talium numinum cultores ſui myſteriis (ævorum decurſu partim mutatis & partim oblivioni traditis,) implicati & confuſi, tandem ignorarint qualia ea eſſent; adeo ut ipſi de eorundem nominibus inter ſe contenderent & diſſentirent; ut apparet tam ex Euſebii Præp. quam ex Plutarchi Libro de Iſide & Oſiride.

Dictis fidem faciunt Phœnicea Ægyptiorum numinum Nomina, quæ plane indicant ea à Phœnicibus accepta fuiſſe. Talia ſunt *Oſiris*, qui הזור *Ozer*, id eſt, *Circuitor*, ſcilicet *Sol* qui Orbem circuit: cujus filius erat אור Ὧρος *lux* ſeu *lumen*. Dein *Oſiridis* tam uxor quam ſoror erat עסים Ἶσις *terræ ſuccus* ſeu *humor* Solis calore impregnatus & fertilizatus. Unde & *Iſidis* nomine, *Luna* quæ humidis præeſt notatur. Eorum Taurus ſacer, Euſebio vocatur אבים Ἄπις ſeu Μνεῦις, ſcil. *Abis* ſeu *Evis*, qui & שור אבים Σιρ-ἄπις, *Bos ſaginatus*. Et *Anubis* canina forma, erat הנובח *Anobea*, id eſt, *Latrator*.

Eorum *Oſiris*, alio nomine vocatus eſt *Bacchus*, à בכי *fletu* ſic dictus; ut bene demonſtrat Clariſſ. Golius, ex Abulpharagio indicans apud Sabæos (Phœniceæ religionis homines) in medio Menſis *Tammuz* celebrari عيد البوقات (Feſtum בוכיות *Bochioth* ſeu *mulierum ejulantium*,) vel ut ipſe Abulpharagius ex Arabibus exponit, يعني النسا المبكيات عيد يعمل لتاوز الاله ويبكي النسا عليه كيف قتله ربه وطحن عظامه في الرحا ثم ذراها *Feſtum Boucat, erat fœminarum fletuum, quod celebrabatur in gratiam dei Taux* [lege *Tammuz.*] *Illum vero mulieres deflent, quomodo interfecerit eum dominus ſuus, & oſſa ejus in mola comminuerit, & ea comminuta poſtea diſperſerit.* Nempe nomine *Tammuz* intelligunt *Solem*: quamvis, referente Maimonide, Sabaitæ nugatores (ſui ritus uſum & originem obliti) putent ſe lugere aliquem Prophetam ſuum dictum *Tammuz*, ab aliquo injuſto Rege occiſum, &c. Dictæ autem inſtitutionis meminit Propheta Ezekiel Cap. VIII, de fœminis plangentibus pro *Tammuz*, (ſeu Sole,) cui *Julius* menſis erat ſacer & ab eo denominatus *Tammuz* Syro-Phœnicibus, utpote menſis ferventiſſimus & Sole ſaturatus. Solis vero diſceſſum, quia tum poſtea declinare incipit, deflebant, fingentes eum à domino ſuo interfici & in partes diſſipari. Sed initio vernantis anni, ejuſdem *Oſiridis*, ſeu *Circuitoris* acceſſus & rurſus inventio, haud minimum eis gaudium parere ſolebat. Huic opinioni favent Seldenus & D. Hieronymus. Et Euſeb. Præp. p. 27, dicit *apud Phœnices Solem & Lunam ſempiternos habitos eſſe deos,—quorum alterum Oſirin alterum Iſin nuncuparunt. Luna* ſc. eſt humiditatis domina, in lingua Ægyptiâ *Io* ſeu *Ioh* vocata. Et *Sol* dictus *Oſir* ſeu *Circuitor*, propter ceremoniam deflendi eum, alio nomine dicitur quoque *Bacchus*, qui dicente Herodoto eſt *Oſiris*, p. 165, Ὄσιρις δ' ἐστι Διόνυσος κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν. Bacchi autem ἔτυμον à *Bech* ſive voce ſive compellatione Hircorum, (ut quidam perperam volunt,) omnino ἀπροσδιόνυσον habendum. Sed è contra, בוכיות *Bochioth* ſeu בכיות *Bachioth*, id eſt, *Flentes*, *ejulatrices*, ſunt fœminæ מבכות את התמוז *me-Baccoth* τὸν *Tammuz*: i. e. *deflentes Tammuz*: & בכות eſt *Fletus*, *planctus*, quod Judæi Germani (qui ת finale ſemper efferunt, ut ס,) pronunciant *Bachus*. At in voce Βάκχος; terminatio ος potius à Græca lingua videtur adjecta.

Nec quidem immerito factum ut *Bacchus* ſeu *Sol* haberetur deus Vini, quippe cujus virtute maturescant uvæ omniaque foveantur, ejuſque calore tanquam Phallo procreentur, quo & uxor ejus (ſc.

terræ

terræ *ſuccus* & *humor*) fœcundetur. Unde in Simulachro ejus *Phallum* peculiariter adorabant, ut notat Euſebius; & in ſolenni Proceſſione, fœminæ ſine rubore talem *Phallum* à collis pendentem, ut fertilitatis & fœcunditatis ſymbolum portabant. Herodotus p. 123, monet Mercurii etiam Statuam cum porrecto Veretro fieri ita ut tam ad Mercurium quam ad Bacchum referatur Idoli Nomen בעל פעור *dominus turpitudinis*, & בית פעור *locum turpitudinis* ubi colebatur.

Quæ olim adnotavimus ad Ulug-Begi Obſervationes Stellarum, *Oſirim* habitum eſſe pro *Canopo*, & *Iſidem* pro *Canicula*, non egent authoritate veterum quæ illi opinioni ſuffragetur, ut ex dicto Plutarchi de *Oſiride & Iſide* Libello patet. Nempe adeo confuſa erat Ethnicorum Theologia & Theogonia, ut deaſtros ſuos alii hoc alii aliud eſſe ſtatuerent. Imo doctum & ingenioſum illa ætate (ut & hodie in Ægypto) habebatur, res planas & bene notas, obſcuriores reddere, in abdita myſteria convertere, & ingenioſo ænigmate involvere. Ejuſmodi enim erat illorum ſeculorum genius, ut tota eorum Religio eſſet plane ænigmatica; & ingenioſus ænigmatum coſor, in eorum myſteriis doctus Antiſtes habebatur. Namque talium avida erat mirabunda plebs, cui itaque Sacerdotes nugivenduli eo facilius imponere & ſuas ineptias obtrudere potuerunt. Tales itaque homines qui illa ætate maxime æſtimabiles erant & magni habiti apud ſuos, ii erant qui dicto modo omnia in nugas convertendo, nobis poſteris crucem pararunt.

Sed ut id à quo digreſſi ſumus, reſumam; Ægyptiorum *Thoth* eſt quoque à Phœnicibus, ut ſupra monitum. Euſeb. Præp. p. 31, dicit *Ægyptios eum vocare* Θωὺθ, *Alexandrinos* Θὼθ, *Græcos* Ἑρμῆν. Et poſtea p. 33, dicitur Τααυτὸς *Ægyptiis vocari* Θωὺς (ubi *Rho* pro *Sigma*) *Alexandrinis* Θωὺθ, *Græcis* Ἑρμῆς. Iſte eorum deus & Rex quem Saturnus eis præfecit, origine eſt nihil aliud quam Phœnicum טעות *Taut*, id eſt, *error*, & *idolum* quod erroris cauſa. Idem ſc. numen eſt quod Arabibus dicitur طاغوت *Tagut*, ſignificans in genere tam *Idolum* quodvis, quam *quivis erroris Dux & Author*. Sic enim in genere ab Arabibus vocata ſunt antiqua Meccenſium Idola اللات *AlLat*, & العزى *AlUza*, &c. Talis eſt, ut vides, apud Phœnices & Arabes in Idolorum eorumque Latriæ denominatione conſenſus; ut ſc. Nomen quod ab Orthodoxia feliciter impoſitum, ab ipſis etiam idololatris & Paganis libenter retentum fuerit; quod nunquam fuiſſet factum, ſi vim & originem vocis probe intellexiſſent. Tanta erat Idololatrarum in rebus ſuis ignorantia, ut quod revera in errore fundatum, ab eodem per colentium errorem haud illibenter denominari voluerint. Dictum autem Nomen quod ab Euſebio de ſolo Mercurio exponitur eique reſtringitur, generali ſignificatione omni Idolomaniæ æque competit, & ad quodvis Idolum trahatur, cum ſit denominatio generalis nulli ſoli numini reſtricta.

Hoc modo præſtiti id quod faciendum ſuſceperam, ſc. Carthaginenſium & eorum Nominis originem dedi, & qualis fuerit eorum ut & antiquiorum oræ Africanæ incolarum lingua docui, & Phœnicum Theologiam ad Ægyptios propagatam & ab eis receptam fuiſſe monſtravi, idque luculentioribus (ut ſpero) indiciis quam ut de hac re quis amplius dubitare ſinatur.

Addam tantum, quod Ariſt. in libro de Mirabilibus Auſcultationibus, dicat *Phœnices* à Græcis Φοίνικας vocari, à φοινίξαι, quod Perrhæborum lingua eſt ἀμύξαι *trucidare*, quod omnes ubicunque venerunt, trucidaverint. Quod non placet. Eos enim Φοίνικας appellabant, quia *Coccineis* veſtibus induti, quippe quæ in Oriente olim & uſque hodie ſemper affectatæ. Et à Græca φοῖνιξ *ruber color*, dicti ſunt *Pœni*, & Adj. *Punicus*. Hinc etiam φοῖνιξ avis dicta, quia *rubra* ſeu *flammea*.

במלכות אורן בונייאה ועד מלכות
מאבריטאניארה ציסרי הנז' אשר
היא סוף הרצועת הימית נגד רמון
ספרד באמור וקרוב חכל לשלושת
אלפים מילין:
ושם במאבריטאניארה מגבול

regna donec pertingat ad regnum Oran, & Bugja, & uſque ad regnum Mauritaniæ Cæſareæ prædictæ, quæ eſt ad extremum lineæ maritimæ è regione Granatæ Hiſpaniæ, ſicut dictum eſt. Et totum conſtat prope 3000 milliaribus.

Et ibi in [5] Mauritania (quæ eſt ter-

5 *Mauritania*] Alias *Maurusia* dicta, ab incolis Mauris: eſtque duplex, Tingitana & Cæſarienſis. Sexto Rufo, *Hiſpania transfretana*. & in Libro Notitiarum, *Hiſpania Tingitana* nominatur. Nugantur qui volunt terminationem *tania* eſſe à Perſico *ſtan*, q. d. *Mauriſtania*. Sed ut à *Tingi* dicitur Τιγγιτανὸς *Tingites*.

Tingites & Τιγγιτανὸς *Tingitanus*, ſic analogum eſt ut à *Mauri* fluxerit *Mauritanus*, & Subſtantive *Mauritania*, vel *Mauretania* ut in Nummis antiquis ſcribi ſolet, teſtante Carolo Stephano.

Apud Græcos veteres aliquis putarit *Μαυρὸς* ſignificaſſe *clarum*, cum apud eoſdem *ἀμαυρὸς* (præpoſito *Alpha* privativo) ſit *obſcurum*, q. d. *minime clarum*. Cur itaque *Μαῦρος* apud Græcos modernos ſignificet *Nigrum* ſeu *Nigritam*, (ut multi exiſtimant, & communis uſus obtinet,) difficile eſt imaginari; præſertim cum *Mauri* omnes qui (evitata Solis infectione) domi ſe continent, ſint plane albi; ut apparet tam ex aliis quam ex Legato Maroccano محمد بن حدو *Mohammed* (ſeu *Ahmed*) *filio Haddu* qui in Anglia nobiſcum fuit 1683, quamvis ortus fuerit ex Provincia اعطر *Oter* ſeu اعطار *Otear* (nam Legatus ipſe utroque modo ſcripſit) in Regno سوس *Sus* quod Auſtrale eſt. Sic etiam fœminæ domi ſe continentes, albæ ſunt æque ac Angliæ. Verum eſt, quod cum his mixtim vivant aliqui ex populis longe Auſtralioribus, qui ſunt plane nigri, progeniem ſui ſimilem propagantes, quod ab ipſo Legato perquiſivi. Hinc factum eſt, ut ex hiſce nigris una cum *Mauris* mixtim viventibus & nigram ſobolem in illis oris propagantibus, *Mauri* omnes *Nigritæ* eſſe perperam exiſtimentur. Quotquot ex illis albioribus quotidie ſe Soli exponunt, (quod in Legati Aſſeclis vidimus,) valde adoſti ſunt, eodem plane modo ac Ruſtici Anglicani qui ſub dio ſemper verſari ſolent. Tales ſunt *Tawny-Moori*, quo nomine noſtrates Sole nimis aduſtos improperare ſolemus. Reliquæ etiam Maurorum ſpecies apparent in Propriis noſtris Gentilitiis, qualia ſunt *Black-moor*, & *White-moor*, in communi uſu apud Anglos.

Maurorum quidem Nomen apud Livium & Saluſtium extat, antiquiore autem notatione; cum revera nomen ſit originæ Hebræum ſeu Phœnicium, ut mox plane monſtrabitur. Namque ſpatium inter Calpen & Abylen Herculis Columnas, Fretum eſt anguſtum pro trajicientibus ab uno litore ad alterum. Sic noſter ſub finem Cap. XII, *Juxta Gibeltar eſt* מעבר *Tranſitus ſeu Trajectus pro omnibus circumeuntibus per continentem ad eundem in Mare Oceanum*. Et Straboni in *Tingi*, hicce locus *πορθμὸς*, Hiſtie *Trajectus* vocatur. Agathemeres ſuo tempore ponit hujus *Trajectus* latitudinem eſſe 80 ſtadiorum, i. e. 1 C$\frac{8}{2}$ milliarium, Geographus Nubienſis Climatis 4ti parte 1, dicit iſtud Fretum olim fuiſſe Iſthmum, poſtea Regis cujuſdam Africani ſumptu perfoſſum ad latitudinem 6 milliarium, undarum autem alluſu ſe tandem dilataſſe ad lat. 12 milliarium. Idem alibi dicit eſſe 18 milliaribus latum. Lexicon Geographicum (undecunque id hauſerit,) ponit latitudinem hodiernam 12 milliarium. Idem alibi 9 mille paſſus patere dicit.

Hocce maris anguſtia Turcis dicitur سبتة بغازي *Septa bogazi*, id eſt, *Fauces ſeu anguſtia juxta Cevtam oppidum*: paulo corruptius *Set-bogazi*. Vulgo dicitur *Fretum Gaditanum* ſeu *Herculeum*, *Fretum Columnarum*, *Fretum* ſeu *Oſtium Oceani*, *Fretum Hiſpanum* ſeu *Iberum*, *Limen maris interni*, &c. Noſtro Judæo plerumq; vocatur in genere מיצר *Metſar*, id eſt, *Fretum anguſtum*, ut reſpondeat Hiſpanico *Eſtrecho*, Anglice *the ſtreights*. Arabibus dicitur زقاق *Zocak*, quod primario *Angiportum* ſeu *Plateam anguſtam*, ſive *Tranſitum quemvis anguſtiorem notat*: unde &, *Canalem* ſeu *Alveum anguſtiorem*, ſive Fretum. Et hocce Mare Mediterraneum, vel præſertim pars ejus Freto proxima, Arabibus nominatur بحر الزقاق *Mare Freti*.

Cumque heic ſemper à perfoſſo Iſthmo fuerit pro trajicientibus locus cæteris commodior ubi hocce Mare trajicere ſolebant à Pœnis remotius in Mauritania Cæſarienſi & Agro Tunetano degentibus, quicunque prope iſtum מעבר *Trajectum* vivebat, dicebatur מעברי *Ma'uri*, id eſt, *Trajectanus*, ſeu ad Trajectum degens; vel *Trajector*, *Transfretator*, qui ſc. dictum Fretum ſæpius trajicere ſolebat. Et hinc factum eſt ut hujus loci Incolæ primo & primario dicti fuerint *Mauri*: quod tamen Nomen poſtea ad alios remotiores tranſiit. Hoc etiam nos monet unde Hiſpania (ut & Fluvius *Iberus* eam ſecans) à dictis Pœnis vocata fuerit Ἰβηρία *Iveria*, quia nempe erat עבר הים *ever Ultra* vel *trans mare*, ſeu *Ultramarina* regio: nam עבר *ever* eſt cujuſvis maris aut fluminis pars ulterior. Unde etiam hujus regionis Fluvius Gallis dicitur *Ebre* Hiſpanis *Ebro* (pron. *Evro*) q. d. Fluvius regionis *Iveria* ſeu *Transfretanea*, ut à Mauritaniæ incolis dicebatur. Et eadem ratione *Georgia* à Georgio Cappadoce ſic nominata, olim à Phœnicibus & Syro-phœnicibus dicta eſt quoque *Iberia*, quod nempe eſſet في عبر الفرات *phi Ibri 'lPhrat*, id eſt, *in ultrajecto Euphratis*. Sic, quia pater noſter Abraham in terram Canaan olim venerit ex Meſopotamia ab עבר *Ever*, id eſt, *Ultra Euphratem*, is à Cananæis dictus eſt עברי *Ivri* ſeu *Ibri*, id eſt, *Ultraneus* ſeu *Ultrafluvialis* ſive *Ultrajectaneus*; ſcil. *Hebræus*, vel potius *Ibræus* ſeu *Ivræus*. Quod itaque ſcriptum erat Ἰβηρία, olim pronunciatum eſt *Iveria*: nam quod Græci antiqui ſuum β pronunciabant ut *v*, multis & certiſſimis indiciis conſtat: nec hodierni Græci poſſunt literæ *b* ſonum formare, niſi pro eo ſcribendo *μπ*. Hiſpani etiam uſque hodie, ubicunque ſcribunt *b*, id ſemper ſonant

ut

ut *v*, & viceverſa. Hujus rei veritatem mihi interroganti confirmabat *D. Dr Saß* olim Profeſſor Salmanticenſis: idque per exemplum ex quotidiana Menſæ Benedictione in ſuo Collegio Salmanticenſi uſitata; ubi inter cætera, pro *Benedictus ſit Deus qui vivit & regnat in ſecula ſeculorum*, inepte dici ſolet, *Venedictus ſit Deus qui bibit & regnat*, &c.

Mauritania Arabibus omnibus dicitur البربرية *AlBarbaria*, cujus incola eſt البربر *AlBarbar* ſeu بربرى *Barbari*. Hi ſunt veri & genuini Arabes, ut eorum Lingua & Libri ſcripti indicant: lingua enim eſt vere Arabica. Quodque omnes tam ruſticani quam oppidani tales eſſent, agnoſcebat Rex Maroccanus, qui in nupera Epiſtola ad Magnæ Britanniæ Regem ſcripta, de ſuo populo loquens, ſeipſum plane numero τῶν *Alarbes* accenſebat, dicendo نحن العرب *noſotros Alarbes*, ut Hiſpani loquuntur, i. e. *Nos Arabes curamus habere milites fortiores in campo, debiliores oppidis defendendis relinquentes*. Sic ille in dicta Epiſtola. Per errorem itaque noſtrates diſtinguunt eorum Oppidanos in *Mauros*, & Ruſticanos in *Alarbes* & *Algarbes* ſive *Algarves*, cum omnes ſint pariter *Arabes*. Quomodo autem hic error evenerit, paucis dicam. Eſt quidem الغرب *Algarb*, ſeu ut Hiſpani ſonant *Algarve*, *Occidens*: unde Arabes Mauri qui in Occidentali Luſitaniæ parte (Andaluſiæ ſeu Hiſpaniæ Bœticæ proxima, ubi plurimi Mauri mixtim cum indigenis inhabitabant,) ab Hiſpanis vocati ſunt *Algarves*, i.e. *Occidentales*; qui noperis ſeculis ex Andaluſia pulſi, in Mauritaniam Tingitanam conceſſerunt. Unde noſtri Mercatores, (ne in cumulandis Titulis deeſſe viderentur,) Regi Maroccano Libellos ſupplices exhibentes, inter cætera, eum nuncupare ſolent Regem τῶν *Alarbes & Algarbes*. Cum itaque 1683, meum eſſet Regis Angliæ Literas Recredentiales in linguam Arabicam vertere, (ut Rex Maroccanus eas ſine Interprete legere poſſet,) ut de hac re certiores eſſemus, conſulendum curavi Legatum Maroccanum, qui de hiſce Titulis requiſitus, talem diſtinctionem non agnoſcebat, nec Regem ſuum habere Subditos dictos *Algarbes* ſeu *Algarves*, nec quod is unquam dictus eſt Rex τῶν *Algarves*: à quo itaque Titulo in Recredentialibus Arabicis abſtinuimus. quamvis noſtri Mercatores inſtarent, Regem Maroccanum ex tali omiſſione ſuccenſurum. Legatus admittebat quidem dari alicujus Provinciæ maritimæ populum dictum الغرب *Algarb*; ſed nomen τῶν *Algarbes* inter ſui Regis Titulos non venire. Noſtrates autem ex Andaluſenis Hiſpanis ita loquentibus, didicerunt Regi Maroccano iſtiuſmodi Titulum tribuere, quod tamen à genuinis ejus ſubditis non fit, nec ipſe unquam tale quid ab eis exigit. Hiſpanorum itaque error eſt τοὺς *Alarbes* à *Mauris* diſtinguere, cum differentia ſit nominalis tantum, & non realis, & τοὺς *Algarbes* (quia in *occidentali* Luſitaniæ parte vixerunt, ſic dictos,) eo nomine à veris *Mauris* itidem diſcriminare, & Regi Maroccano diſtinctum Titulum ab eis deſumptum tribuere.

Barbari itaque ſunt Arabes qui in Mauritania littus Mediterranei & Oceani uſque ad Atlantem Montem inhabitant, ut & qui in Æthiopia Maris Rubri littus incolunt. Adeo ut cum بر *Bar* ſignificet *Littus & Continentem*, eo geminato videntur vocari *Barbar*. q. d. *Littorales*, ſeu *Continentis littoralis incolæ*; ut D. Golio placet, qui Africanos ſede, Philiſthæos origine eos eſſe ſtatuit. Quod autem melius ſatisfacit, بر בר *Bar* eſt i. q. ברא *Campus, Deſertum, Sylva, & incultus locus*, & quoque *Extra, extraneus, ſylveſtris, campeſtris*: quo quidem nomine, geminato ſono, iſti Arabes ab extra venientes & in Africæ oram irruentes, à Pœnis vocati ſunt *Extori* ſeu *extranei*; vel etiam *Agreſtes & campeſtres* homines, per campos cum tentoriis errabundi, ut Arabum mos eſt. Erat enim Herodoti tempore & omni ævo notum vocabulum, quo Græci *Extraneos* omnes extra Græciam, vocabant *Barbaros*, voce origine Punica, quos etiam *Agreſtes & incultos* eſſe intelligebant. Eodem modo Arabes Aſiatici præ ſe omnes alios (præcipue Perſas) vocant عجم *Agjam*: quo etiam nomine Mauritani ſeu Arabes Africani Hiſpanos & Europæas Gentes indigitare ſolent.

At quoad ſupra dictos *Algarves* & *Mauros* olim in Luſitania degentes, Iſabella Emanueli Regi nuptura, (referente Marianâ) ex conjugalibus legibus eſſe poſtulavit, ut tam Judæi quam Mauri omnes, ut Chriſtianæ Religionis hoſtes, ex regni Luſitani finibus ejicerentur. Hocque ex parte factum eſt; viz. Mauris in Tingitanam regionem trajicientibus, Judæis autem fraude detentis & per vim ad Chriſtianam Religionem adactis. Publico enim Edicto banniti ſunt: cum tamen trajecturi eſſent, clam detenti ſunt, & quaſi Bannitionis Edicto non paruiſſent, ad Religionem Chriſtianam amplectendum coacti & compulſi. Legationis Maroccanæ Secretarius *Hagj Lucas* (quod à fide digno accepi) fuit ex Mauris Luſitania pulſis, qui hodie degunt in Mauritania Tingitana; ubi eorum mos eſt ut Patres diem obituri, eas quas ſecum attulerunt domuum Luſitanarum Claves tradant filiis, utpote quos aliquando ad eaſdem Domos reverſuros ſperent.

אפריקא מלכיות רבות מישמעאלים ומלכות פיס וזולת אלה רבים ונכברים וארוכים מיושבים וגם מדבר שממה: הן כל אלה אשר זכרנו נכללו בערוגת שפת עבר הים האמצעי לכל ארכו מכל האפריקא והבארבאריאה שהיא דרומית לנו אנחנו היושבים תחת ערוגת חצי האיקלים העובר על רומי בכלם ילך וירכב כל איש ויעבור בארכם מארצות המזרח למערב מבלי שימצא ים מפסיק רק נהרות רבים קטנים עם גרולים יורדים לאין מספר היורדים מהרי אפריקא ובארבריאה אל ים האמ־צעי מיריטיראניאו וזכרנו מהאיים אשר בתוכו לצד ארצות אמונת ארום וכן נמצאו איים אחרים קטנים סמוך לטונים אין תועלת בהזכרתם כגון איי לאזירבאס חולתם:

minus Africæ,) ſunt multa regna Iſmaelitarum,& regnum Pheſs;& præterea alia plura egregia & longa habitata:& quoque Deſertum deſolatum. En hæc omnia quæ memoravimus, continentur in area litorali ultra Mare Mediterraneum per totam longitudinem ſuam & totius Africæ ac Barbariæ, quæ eſt ad Auſtrum noſtri qui habitamus ſub area dimidii Climatis tranſeuntis per Romam. Per omnium iſtarum longitudinem poterit quivis ambulare aut equitare & tranſire à terris Orientalibus in Occidentem, & non inveniet aliquod mare impediens: ſunt tantum Flumina multa magna & parva decurrentia abſque numero, quæ deſcendunt è montibus Africæ & Barbariæ in Mare Medium ſeu Mediterraneum. Et jam commemoravimus quaſdam ex Inſulis quæ ſunt in medio ejus, eodem latere cum terris quæ ſunt Fidei Edomææ. Et ſic reperiuntur aliæ Inſulæ parvæ prope Tunetum, quas inutile eſſet enumerare, ſicut Inſulæ [6] la Zerbas, & ejuſmodi aliæ.

6 *La Zerbas*] Alias *La Gerbas.*

פרק

פרק ז׳ נבאר מחוזות כלם הידועים ממלכות ארום אשר באיברופא מתחיל מאנגליאה וסקוציאה ואיבירניאה עם כל אורך הים האמצעי ושפתו עד דרך מבוא ים אדריאנו המגיע לויניציאה :

עקר הפרק הזה להודיע כי בסוף המערב הצפוני תוך ים אוק- יאנוס נגד אחורי מלכות צרפת אשר מתחת אחורי ספרד נמצאו בים ההוא האוקיאנוס הצפוני איים רבים ונכברים כגון אינגלאטירא וסקוציאה שכנתה וקרובה לה וגם האיבירניאה אשר מתחת לה בתוך הים הצפוני הזה: האמנם מקצת גליל ספרד ופורטוגאל החונים על צד הים אוקיאנוס הם סוף הישוב בישוב המערב הארצי ואחוריהם צרפת היא גאליאה עד נהר רינוס הגדולה עובר בקול- וניאה אשר שם סוף גבול גאליאה ואצלה למאנייא גירמאניאה היא אשכנז וראציאה פאנוניאה היא אינגאריאה עד נהר דאנוביאו וירד הגבול עד יון וטרצייאה ומחוז

CAP. *ſeptimo explicabimus notiora omnia territoria regni* [1] *Edem quod in Europa, incipiendo ab Anglia. Scotia. et Hibernia, cum tota longitudine Maris Mediterranei & ora ejus, uſque ad viam introitus Maris Adriatici pertingentis ad Venetias.*

PRæcipuum in hoc Capite, eſt docere, quod in extremitate Boreo-Occidentali in medio Maris Oceani è regione poſteriorum Galliæ quæ eſt ſub poſterioribus Hiſpaniæ, in iſto inquam Mari Oceano Septentrionali reperiantur plurimæ Inſulæ egregiæ, ſicut Anglia, & Scotia quæ ei vicina eſt & proxima illi; & quoque Hibernia quæ eſt ſub ea, in medio iſtius Maris Septentrionalis. Utique partes regionis Hiſpaniæ & Portugalliæ adjacentes ad latus Maris Oceani, ſunt in fine Orbis in Habitatione Occidentali terreſtri. Et poſt eas eſt Tſorpath ſeu Gallia uſque ad Rhenum fluvium magnum qui præterfluit Coloniam, ubi eſt terminus Galliæ. Et juxta eam eſt Aſhcenaz ſeu Germania magna, & Dacia, & Pannonia ſeu Hungaria, uſque ad Flumen Danubium. Deinde deſcendit terminus uſque ad Græciam, & Thraciam, & territo-

1 *Edom*] Hinc & ex fine Cap. VI innoteſcit, quod Nomine *Edom* Judæi præcipuam partem Europæ intelligunt. Et apud R. Benj. p. 10, *Roma* vocatur ראש מלכות ארום *Caput regni Edom.* Alias Roma aliquando vocari ſolet מגדיאל *Magdiel* ſeu מגדילא *Magdila*, id eſt, *Magnificans ſe*, שיתגדל על אלה *quia magnificat ſe ſupra omnia iſta*, ut dicit Abarbanel. De hoc vide Doctiſſimi Vorſtii Obſervationes ad *Dav. Ganz*, p. 306.

החונר

התוגר עד קוסטאנטינ־פולי אשר למעלה על ים ארציפילינו האכנם rium [2] Togar, uſque ad Conſtantinopolim quæ eſt ſupra [3] Mare Archipe-

2 *Togar*] Ex Cap. XI conſtat, eo nomine intelligi Ἤπειρος *Epirus* regio ſeu provincia, quæ hodie dicitur Ἀλβανία ſeu Ἀλβανιτία ſive Ἀρβανία, Turcis ارناوط *Arnaut*. In Ogilbii Atlantis Japonicæ pag. 1, *Togar* dicitur apud Judæos eſſe ex Titulis Imperatoris Turcarum. Mihi autem videtur potius apud eoſdem *Turcam* in genere denotare. quo etiam nomine emphatice aliquando *ipſe Turca*, nempe *Imperator* intelligitur. Sic apud R. Joſ. fil. David Aben-Lebh in Quæſtionibus & Reſponſionibus fol. 6. 1, in plurali תוגרמים *Togarmim* uſurpatur pro *Turcis*, & in ſingulari תוגר *Togor* pro *Turca* in genere. Agit enim ibi de Teſtimonio, in Italia dato per Turcam, de morte alicujus mariti: an ſcil. Turcæ Teſtimonium Judæis ſufficere debeat, ut relicta uxor rurſus nubere poſſit. Et, ſi non ex profeſſo, ſed quaſi negligenter dicit, tum eum credere fas eſt; quia ex profeſſo loquentes, mendacia cudere ſolent.

3 *Conſtantinopolis ſupra Mare Archipelagum*] Hodie *Archipelagus*, olim Αἰγαῖον πέλαγος & Αἰγαῖος πόντος dicebatur. Molino اطه لر دكزي *Inſularum mare*, quia Inſulis abundat. Alias Turcis dicitur اق دكز, i. q. Græcis modernis Ἄσπρη θάλασσα. i. e. *Album mare*; quod quidem nomen aliquando toti Mediterraneo tribuitur. Supra hoc Mare verſus Septentrionem, eſt Προποντὶς, ἡ πρὸ τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου θαλάσσα, ad quam ſita eſt nobiliſſima Thraciæ urbs & Imperii Sedes, olim Βυζάντιον, poſtea à Conſtantino Magno Κωνσταντινούπολις dicta; à cujus tempore propter tranſlatum illuc Imperium, vocata eſt etiam *Nova Roma*. Hinc eſt quod ab eo tempore in Orientalium Libris, روم *Rum* eſt *Græcia* in genere, vel ipſius Caput *Conſtantinopolis*. At in plurali forma, أروام *Arwam* ſunt tantum tales Græci quibus lingua Turcica eſt vernacula, à pueritiis in ea educati; qui itaque omnes Turcici Alphabeti ſonos recte formare norunt, contra quam alii Græci qui aliquot Turcicarum literarum ſonos exprimere non poſſunt. Et quidem Thracia (in qua Conſtantinopolis) peculiariter vocatur روم ايلي *Rum-ili*, id eſt, *Regio Rum*; vulgo *Romania* & *Romelia*, quo etiam nomine *Argia* in Peloponneſo vocari ſolet. Molino Græcia & Macedonia vocantur *Irum-eli* & *Urum-eli*: & apud eundem *Rumelia* eſt tota Europa, propter rationem ſupra allatam pag. 13. Propter eandem cauſam moderna lingua *Græca* hodie vocatur Ῥωμαϊκή, & *Græcus* Ῥωμαῖος ſeu Ῥωμαῖος, & *Græcia* Ῥωμανία, quæ olim Ἑλλὰς ſeu אלישה *Eliſa*; in S. Bibliis *Inſula Eliſæ*, & quoque *Tarſiſh* & *Inſulæ*, id eſt, *Cilicia* & *Archipelagus* inſulis ſcatens. Alias quando veteris Græciæ aut veterum Græcorum fit mentio, ab Orientalibus adhibetur nomen يونان *Junan* (ab יון) *Ionia* ſeu *Iones*. Veterum Interpretum Latinorum in hac parte ignorantia, (dum ſc. *Rum* pro *Græcia* uſurpari non animadverterent,) aliquot errores in Medicorum Libros invexit: ex gr. apud Avicennam, *Abſinthium Rumæum* ſeu *Græcum*, in Latinis Codicibus legitur *Abſinthium* Romanum, &c.

Conſtantinopolis à Judæis fere ſemper ſcribitur קושטנטינה, & ſic Arabes & Perſæ قسطنطينه *Coſtantina*, omittendo *n*. Turcis autem tam incommodum ex ſua longitudine nomen, magis abbreviate vocatur ستنبول *Stanbol*, ſeu استنبول *Iſtanbol*, q. d. *Stinopol* à Græco nomine corruptum; vulgo *Stambol*, quia *n* ante *b* aut *p*, ſemper ſonat ut *m*. Sunt qui ſic dictam volunt, ab euntibus εἰς τὴν πόλιν *is Tin polin*: ſic enim pron. Sed cum hoc nomen Turcis peculiare ſit, non item Græcis, id eſſet imaginari Turcas nimis accuratos in lingua Græca, quam certe ſpernunt & ignorant. Hæc urbs eſt ſitu valde amœna: unde eſt quod Χαλκηδὼν *Chalcedon* Turcice vocetur كور كوي *Cæcorum villa*; quod à Plinio etiam agnoſcitur, dicta *Urbe cæcorum*, *quod tam vicina Byzantio conſtructa fuerit*. Cum enim Byzantium ſit locus plane amœniſſimus, portu ſinuque navium ſtationi commodiſſimus; non niſi cœcutientes ſitum urbis aut oppidi ubi eſt *Chalcedon* prius ſeligerint, ſc. in multo pejori loco, & navigantibus minus accommodo. *Chalcedon* quoque aliàs vocatur قاضي كوي i. e. *Villa Judicis*, quia ibi eſt Judicis ordinarii reſidentia. Errat vero Lexici Geographici Author, qui ponit *Scutari* ſeu *Eſcudar* eſſe *Chalcedonem*, cum à ſeinvicem plane ac à Conſtantinopoli fere æquidiſtent.

Inter Byzantii Nomina apud quoſdam venit *Rubrum Pomum*, quamvis alii alium locum eo nomine intelligant. Occurrit autem in antiqua quadam Prædictione tantum, & non alibi. Turcæ itaque (qui aniilium Prophetiarum nimis creduli,) ſæpe in ore habent antiquum quoddam Vaticinium ſuum de *Ru-*

bro

bro Tomo, quod ſequentibus verbis traditur: پادشاهمز كلور كافرك مملكتي
الور قزل المه الور قبض ايلر يدي يله دك غور قليجي
چقمسه اون ايكي يله دك انلرك بيكلك ايدر اوي يپر باغي
دكر باغچه بغلر اوغلي قزي الور اون ايكي يلدن صكره
كافرك قليجي چقر اول تركي كري سنه دوشره

Imperator noſter veniet, Rubrum Pomum occupabit tenebitque. Quod ſi ad ſeptimum uſque annum Chriſtianorum gladius non inſurrexerit, uſque ad duodecimum annum eis dominabitur, domos ædificabit, vineas plantabit, hortos ſepibus-muniet, filios & filias procreabit Et poſt *duodecimum annum*, (nempe ex quo Rubrum Pomum in illius poteſtatem redactum fuerit,) *apparebit Chriſtianorum gladius qui Turcam recedere faciet.* Viz. in locum unde ortus fuerat, recedere coget & fugabit. In quibuſdam exemplaribus legitur, *Kizil-Alma ve Urum Papai*, id eſt, *Rubrum pomum & Græcorum Papam*; ex quibus verbis quidam intelligunt Conſtantinopolim & Græcorum ibi Patriarcham, vel tranſlatum illuc Romanum Imperium: quamvis ea verba *Papam Romanum* denotare poſſint, ſi tempore conſcribendi prophetiam *Rūm* ſumebatur pro *Roma veteri*, quod jam ſumitur pro *Roma nova* ſeu Conſtantinopoli. Et quia nec poſt 7um neque 12um annum (à Capto Imperio Conſtantinopolitano) Chriſtianorum gladius cum effectu contra ipſos præliavit, at è contra jam multis annis Thracia & Imperium Orientale ſub illorum ditione manſit, ſunt qui augurantur aliam aliquam Imperii Sedem ſub nomine *Rubri Pomi* ſignificari. Sunt qui de Vienna aut Buda aut fortiſſima aliqua urbe Imperiali exponunt. Omnia autem (ut in reliquis Prophetiis) dubia, incerta, & obſcura. Hæc (qualiſcunque ſit) Prophetia extat apud Georgievitzium, à quo accepi, & in proprios characteres reſtitui.

Aliam habent Prophetiam quæ videtur competere urbi *Bagdad*, quam poſſeſſuri erant 40 aut 60 & aliquot annos: & poſtea Turcarum una tertia pars eſſet gladio peritura, altera tertia in captivitatem ducenda, & reliqua tertia pars in patriam (i. e. in Turceſtan unde primo venerant) reditura. Hæcque Turcici Imperii diſſolutio & abolitio facienda eſt per بر يلدز كه قره يلدزدن كلسه *aliquam ſtellam quæ à nigra ſtella veniat* ſeu venire contingat; i. e. per aliquem Principem qui à Septentrionali Mundi parte veniet: quod jam declinante Turcarum Imperio præcipue notandum. Alii ex Turcis Conſtantinopolitanis frequenter in ore habent tertiam prophetiam, viz. *Quod ſicuti in uno quodam Mohammede fundatum fuit Turcarum Imperium, ita in alio Mohammede deſinet & diſſolvetur*; quod dici ſolet regnante Mohammede quarto, qui nuper ſubmotus & depoſitus eſt, ſuffecto jam ejus loco fratre Soleimano. Sed harum Prophetiarum (ſi quid in ſe contineant,) certum & definitum tempus tandem intelligetur, cum ipſa res prædicta extiterit.

בטרם נבאר זה נודיע אורך גלילות
אשר על שפת הים האמצעי
ממקום אשר יכנס ים אוקינוס
במיצר גיבילטאר נגד רמון ספרד
איך ימשך שפת הים ההוא במיצר
גיבילטאר עד סוף איטאליאה אשר
בקאלבריאה לסבוב מלכות נאפולים
ויכנס בים אדריאטיקו המגיע עד
ויניציאה ואיסטריאה:

lagum. Sed profecto antequam hæc explicemus, docebimus longitudinem regionum quæ ſunt ad oram Maris Mediterranei, à loco quo coaleſcit cum Mari Oceano apud Fretum Gibeltar è regione Granatæ Hiſpaniæ; quomodo ſc. continuatur illa ora maritima à Freto Gibeltar uſq; ad Italiæ extremitatem in Calabria per circuitum regni Neapolitani, & coaleſcit cum [4] Mari Adriatico quod pertingit uſque ad Venetias & Iſtriam.

4 *Mari Adriatico*] Ἀδριατικὸς πέλαγος, apud Sheripho'lEdriſi Arabice vocatur خليج البنادقي *Sinus*

Sinus Veneticus: Turcis ونديك كورفزى *Mare Veneticum seu Venetum*, & ونديك بوغازى *Fretum Veneticum.* Quibuſdam dicitur *Mare ſuperum*, ad diſtinctionem à *Mari infero* inter Siciliam & Corſicam & Sardiniam. Ea ſc. eſt Ἀδρία in qua D. Paulum jactavit procelloſus ventus dictus Εὐρακύλων, (in Vulgat. & Verſione Italica *Euroquilo*,) qui vulgo ut videtur Εὐροκλύδων dicebatur, pronuntiatione faciliori. Nam hæc vulgata Lectio recepta erat antiquitus, ut apparet ex conſonantia Verſionis Syriacæ cum Græco. Nec quis debet mirari, cum videamus plurima alia à vero detorta, ut Γολγοθᾶ pro ܓܓܘܠܬܐ *Gogultha*, Βοανεργὲς pro ܒܢܝ ܪܓܫ *Benai regeſh*, &c.

ראשונה מרמון כפרר יערה נבולים באנדלוסיאה וקורדובא ועלה הנבול בקאטאלתייה ואלינצא דאראגון פרפיניאן מים מתים נהר רודאנוס הצרפתי פרוינצא ועלה מרסיליאה גראסא וניצא ניינובא ספיצה פיסא פיומבין ואוסטיאה חוף רומא ועלה בנאיטא ונאפולי ויכנס בפארו דימיסינא אשר באי סיציליאה נגד ריאו דקלאבריאה מלכות נאפולי ומשם יסוב טאראנטו וסוף איטליא ויכנס הים ההוא בים אדריאטיקו ויעלה עד ויניציאה ואיסטריאה:

ואלה מחוזות הים אדריאטיקו אשר באיטאליאה לאפולייא היינו טראני בירליטה בארי וכל גלילותיה לאברוצאה לאנצאנו לאמארקא דאנקונא ארציית וימיית רומאניאה פיסירו רימיני צירויאה ראוינה וקייוזא עד ויניציאה וסבב סוף הים ההוא בגולפו אסטריאנו וירד אחו-רנית בדאלמציאה היא סקייאבוניאה נגד לאמארקא וירד במצדוניאה

Primo itaque à Granata Hiſpaniæ terminus maris aſcendit ad Andaluſiam & Cordubam; & deinde ad Cataloniam & Valentiam de Aragon, Perpinyan, Aquas-mortuas, Fluvium Rhodanum Galliæ, Provinciam, Marſiliam, Graciam, & Niciam, Genovam, Speciam, Piſam, Piombinum, & Oſtiam quæ eſt Portus Romæ: poſtea aſcendit ad Gaetam & Neapolim, & pertingit ad Pharum Meſſinæ quæ eſt in Inſula Sicilia è regione Rio de Calabria regni Neapolitani. Et inde circuit ad Tarentum & finem Italiæ, & coaleſcit mare illud cum mari Adriatico, & aſcendit uſque ad Venetias & Iſtriam.

Et iſta ſunt Territoria Maris Adriatici in Italia; l'Apuglia quæ eſt Trani, Barleti, Bari, & omnes Provinciæ ejus, l'Abruze, l'Anzano, la Marca de Ancona per terram & per mare, Romania, Peſaro, Arimini, Servia, Ravenna, Chiuſa, uſque ad Venetias: deinde circuitur per finem illius Maris ad Golfum Iſtrianum; & deſcenditur retrorſum ad Dalmatiam ſeu Sclavoniam è regione la Marca; poſtea deſcenditur ad Macedoniam ſeu Albaniam, &

היא

היא אלבאניאה ועדי התוגר לאוי-
לונא ורוראצו עד גלילות יון אשר
נגר אי קורפו ללכת מורון קורון אשר
ליון ומשם יסוב הים לאריציפילינו
אשר הוא ים ענול מלא איים
רבים קטנות עם גדולות ושם יסוב
סאלוניקו על אשר יעלה הים הזה
במיצר קוסטאנטינופולי ויעלה דרך
הצפון במיצר אחר עד סוף ים אליס-
פונטי ואיבזיניאוס עד שיגיע לצפוני

urbes Epiri, la Valona, [5] Durazzo, uſque ad regiones Græciæ quæ è regione Inſulæ [6] Corfu qua itur ad Modon [7] & Coron quæ ſunt ex Græcia. Et inde mare circuit ad Archipelagum, quod eſt mare rotundum Inſulis multis tam magnis quam parvis refertum. Poſtea circuit ad Theſſalonicam, donec tandem iſtud mare aſcendat ad Fretum Conſtantinopolitanum: & dein aſcendit per viam Aquilonis ad aliud Fretum uſque ad finem maris [8] Helleſponti &

5 *Durazzo*] *Dyrrhachium* eſt Ἐπίδαμνος urbs Illyricæ: & Δυῤῥαχία eſt ipſa *Illyrica*.

6 *Corfu*] Græce Κορφὸς i. q. κόλπος, à Sinu (qui ibi eſt) Ionio ſeu Adriatico. Olim Κέρκυρα; Lat. per o, *Corcyra*. Alias Φαίαξ & Φαιακία: Homero Φαιάκων νῆσος. Antea olim Δρεπάνη, & Σχερία. Tot habuit nomina.

7 *Modon & Coron*] Olim Μεθώνη ſeu Μοθώνη & Κορώνη, duæ ſcil. Moreæ ſeu Peloponneſi urbes, quarum verus ſitus in D. Randolphi *Charta Moreæ* quæ anno 1686 prodiit, habetur. Ambæ ſimul à modernis Græcis hodie in plurali forma Μοθωκόρωνα vocantur.

8 *Helleſponti*] Ἑλλήσποντος eſt anguſtum mare ab Ægæo in Propontidem ducens. Borealis ejus extremitas noſtro Judæo *Fretum Callipolitanum*, Turcis كليبولي. بوغازي id eſt, *Stretto di Gallipoli*, ut Itali vocant. Hoc ſc. mare incipit à Tenedo quæ in Orientali extremitate Maris Ægæi ſita, & deinde tranſit inter Caſtella quæ Σηστὸς & Ἄβυδος dicuntur, donec ad Καλλίπολις initio Propontidis definat. Hæcque Caſtella Italis nuncupantur *Dardanelli*, ut videtur à vicino Oppido *Dardano*. Turcis nominantur بوغازحصارلري *Caſtella Freti ſeu Faucis*: nam tam Helleſpontus quam quodvis Fretum, vocari ſolet *Bogaz*, quod proprie *Guttur* ſeu *fauces* notat. Turcæ enim ubicunque dominantur, (ut victores ſolent,) vel nova Nomina imponunt, vel alias vetera Nomina corrumpunt, aut aliquo modo mutant mutilantque, vel tandem in ſuam linguam interpretantur: quorum heic aliquot exempla dabo.

Ex. gr. Τένεδος Sporadum inſula in Helleſponto, Turcis dicitur بوزجه اطه *Cineritia inſula*, quia prætemavigantibus Cineritium colorem exhibet, præſertim alba ejus Rupes پلاو داغي *Pelav daghi* dicta, i. e. *Mons* τῆς *pelav*, quia apparet ad inſtar cumuli cibi dicti *Pelav* ſeu Oryzæ coctæ, quæ in patina aliquando altius cumulari ſolet. *Malvaſia* Turcis eſt *Menekſhi*. Urbs *Erythra* eſt چشمه *Fons*. Μῆλος (vulgo *Milo* ſeu *Mylos*) Molino eſt دكرمنلك *Deghirmanluc* ſeu دكرمنلي *Deghirmenli*, id eſt, *Molaria* inſula; Bernardo da Parigi دكرمن اطهسي *Molarum inſula*. Χίος vulgo *Sio*, صاقز اطهسي *Gummi* ſeu *Maſtiches inſula*. Σάμος eſt سوسم اطهسي *Seſami inſula*. Ἔρσος eſt قوش اطهسي *avium inſula*, & ايدوصلق ἀγυστίε, forte Ἀχιάτης. Κύθηρα vulgo *Cerigo*, dicitur چوقه اطهسي *Tanni inſula*. Κάρυσος eſt قزل حصار *Rubrum Caſtellum*. Ζεα ſeu Ζιά, vulgo *Zia* ſeu *Cea*, vocatur كجك دكرمنلك اطهسي *Inſula molaria minor* ſeu *parva*: & Bernardo da Parigi ea alias dicitur

tur مردار اداسي *Inſula fœtida*: & à Turcarum nautis (ut mihi dictum eſt) vocatur يمورطه اداسي *Ovi inſula*, quia in forma ovali. Λάρισσα, vulgo *Larſa*, in Arabum Libris ſcribitur العريش *Alariſh*, Turcis vero dicitur يكي شهر *Nova urbs*, unde & Θεσσαλία vocatur يكي شهر ولايتي *Novæ urbis regio*. Αὐλών, vulgo *Aleſſo*, hodie eſt ارناوط اسكندريه *Alexandria Albania*. Ναύπακτος ſeu Ναύπακτος ἀπὸ ναυπηγίας τῶν Ἡρακλειδῶν, vulgo *Lepantum*, hodie eſt اينه بختي *Eina-bakhti*, corruptum à *Naupacto* nomen. Alias vero dicitur يكي باغچه *Novus hortus*. Ἀθῆναι, eſt اثينا *Afina* ſeu *Atina*: his enim modis vulgo pronuntiatur. Κόρινθος videtur eſſe hodie *Giordeſe*, Leunclavio *Gjereme*. Τῆνος eſt *Stindel*. Mons *Ida* in Mytilene, eſt قوز داغي *Juglandium mons*. *Troja* ſeu *Troas*, (hodie *Dravada*,) eſt اسكي استنبول *Conſtantinopolis vetus*. Παλαιαὶ πάτραι (in oppoſitum νέων πατρῶν, Ciſnami Interpreti Latino *Novarum Patrum*, male,) corrupte ſunt *Balja Batra*, ſeu ut Molinus *Balli Badra*, Bernardo da Parigi & in Diplomate Turcico باليه بادره *Balja Badra*. Λακεδαίμων eſt *Miſithra* ſeu *Mizithra*. *Conſtantinopolis* eſt *Stanbol*. Ἀδριανούπολις Italis *Andrinopoli*, Turcis eſt ادرنه *Edrine*: & Θρᾳκία eſt ادرنه ولايتي *Regio τῆς Edrine*. Ἀλεξάνδρεια Turcis & Arabibus eſt اسكندريه *Iſkanderia*. Θεσσαλονίκη eſt سلانيك *Selanic*, Italis *Salonica*. Θῆβαι (cujus nominis urbes plures,) vulgo *Teva*, *Stibes*, *Stives*, *Ziva* ſeu ازدين *Izdin*. Ζάκυνθος, vulgo *Zante*, eſt ابزاكليسا *Izaclisa* ſeu *Izacliſe*. Μυτιλήνη eſt مدللو *Midillu* ſeu *Midilli*. Καππαδοκία eſt *Genik*. *Sclavonia* eſt *Boſna-eli*. Ῥαγοῦσα eſt دوبره ونديك *Dobra Venedik* ſeu *Dobra Venetia*. Ταῦρος eſt قاف داغي *Mons Kaph*. *Tranſylvania* eſt اردل *Erdel*, & *Tranſylvania* اردل ولايتي *Regio Erdel*: aliàs Molino eſt اردل مجاري *Erdel Magjari*, id eſt, *Erdel Hungariæ*, quæ Turcis dicitur مجار *Magjar*. *Vienna* Turcis eſt بج *Bech*. Germanus eſt نمچه *Nemtje* ſeu *Nemtche*; & *Germania* نمچه ولايتي *Regio Nemtche*. *Pontus* Provincia eſt بوللي ولايتي *Regio Boli*. *Pontus* & *Bithynia* ولايت عثمانجق *Regio Oſmanjchic*. *Baſtura* urbs Lyciæ, eſt قره برون *Nigrum naſus* ſeu *nigrum Promontorium*. *Corycus* urbs Ciliciæ eſt قره حصار *Nigrum Caſtellum*, (ut videtur) Lexicographi *Eſteri* patria. Eodem nomine gaudet *Seleucia* urbs Piſidiæ, & alia loca. *Cydnus* fluvius Ciliciæ, ut & *Neſſus* ſeu *Niſſus* fluvius Thraciæ, vocantur قره صو *Aqua nigra*. *Juliopolis* Bithyniæ, dicitur بيك بازار *Baronum forum*. *Oxylithum* inter Myſiam & Macedoniam, eſt سوري حصار *Acutum Caſtellum*.

Χελωνίτης, ſeu forte Χελώνη, hodie eſt *Caſtel-Torneſe*. Sed in Diplomate Turcico & Capitulationibus Turcicis ad Moream olim ſpectantibus, ſcribitur حلومج *Holumutch* & حلوميج *Holumitch*; quod contractius effertur *Holmutch*, ut in Chartis D. *Henrici Hyde* Equitis Aurati (qui diu ibi vixerat, & per Cromwellium pro cauſa Regia olim injuſte decollatus eſt,) ſcriptum extat. Alius ex noſtratibus, qui etiam ibi vixit, pronuntiat *Clomutch*, quaſi didicerat à Turcis pronuntiantibus *Hlomutch* ſeu *Hlomutch*.

Εὔριπος Turcis eſt اغريبوز *Egribuz* ſeu اغريبوز *Igriboz*, quo nomine intelligitur Εὔβοια in Archipelago Inſula, cujus præcipua urbs eſt *Chalcis*. Et hinc (ut videtur) corruptum vulgo nomen *Negropont*, q. d. *Europont* ſeu *Egripont*, quia *Euripus* (ſeu *Stretto di Negroponte*) ponte jungitur Continenti Achaiæ. *Euripo* autem *Tauromenitano* (in Siciliæ ora Orientali) ſæpius fluere & refluere perhibetur *Euripus Euboicus*, qui Plinio ſepties die & nocte ſe reciprocare dicitur. Sed frequens iſte fluxus

&

& refluxus ab antiquis nimis temere creditus, corrigitur à Gillio, & modernis, qui aſſerunt fieri tantum ſingulis ſex horis, ſcilicet tota nycthemerà bis fluere & toties refluere comperitur. Antiqui itaque vel magnalia de Euripo prædicare affectabant, vel alias falſi ſunt ex partiali aquarum reditu per Promontorii Chalcidis in mare projectionem effecto: illud enim Promontorium longius in mare porrectum, præterlabentes aliquantulum impedit aquas; quarum itaque pars in gyrum acta ad dictum Promontorium rediens, (Anglicè *the Eddy* vocamus,) refluxum imperfecte quodammodo æmulari videtur.

Pyrene Turcis dicitur صوقصو, &. Græcis modernis *Κρυὸ νερὸ*, utrumque *Frigidam aquam* notans, propter inſignem ejuſdem frigiditatem dum è fonte ſalit, quamvis diurno tempore lapides inſigniter caleant in litoribus ubi ejus aquæ in terram delapſæ fluunt. Iſte fons ex Acrocorinthi ſummitate Occidentali ſub ipſis Caſtelli fundamentis erumpit magno & rotundo fluxu, qui per 50 ſaltem orgyias deorſum præceps ruens in humile ſolum cadit. Hoc modo vides aliquid de more Turcico in locis nominandis. Infinitum eſſet hujuſmodi omnia enumerare.

שרי עולם בים נהר לאטאנא ים
נקפא לפעמים ברוב הקור ושם
ינוח ושם תמשך היבשה למעלה
בטארטריאה עד העדר הישוב דרך
הצפון מרוב הקור מאד ושעירים
ירקדו שם :

וראוי להוריע זה כי אורך האיטא-
ליאה מהרי סאלוצה אשר בפיימונטי
עד ריו די קאלאבריאה לפי דעת
יחידים סביב לאלף מילים ארכה
ורחבה לא יעבור למאה ועשר

Euxini,[9] donec tandem perveniat ad Aquilonem Mundi, ad mare fluvii Tanais, mare inquam illud quod aliquando congelari ſolet propter multum frigus: & ibi deſinit. Et inde protrahitur Continens ſupra Tartariam per viam Aquilonis uſque ad privationem Habitationum propter nimium frigoris. Et ſatyræ ſaltant ibi.

Convenit quoque docere, longitudinem Italiæ à montibus Saluciæ quæ in Piedmonto, ad Rio de Calabria (ſecundum quorundam opinionem) eſſe circiter mille milliaria: latitudinem non tranſire ad centum & decem milliaria: eamque eſſe pro-

9 *Euxini*] Quibuſdam *Diſabachi* dictum mare. Pro بنطس *Pontus*, in Arabum Libris ſemper perperam ſcribitur نيطش *Nitoſh*, errando in Punctis diacriticis, ut in nominibus exoticis ſæpe apud eos fieri ſolet. Calcashendio dicitur بحرقرم *Mare Crim.* Turcis قره دكز idem quod Græcis *Μαυροθάλασσα*. *Mare nigrum*, propter denſam & tenebroſam nebulam (بوش *Puſh* vel طومن *Duman* vocant Turcæ) quæ totum illud mare occupat tegitque, & navigatu periculoſum reddit. Eademque obſcuritas pariter afficit vicinum populum *Cimbricum* eorumque urbem *Κιμμέριον*, quæ juxta ad Boſporum olim ſita. Aliud *Cimmerium* eſt *Cimbrica Cherſoneſus* Daniæ, unde forte dicti *Cimbri Taurici*, & noſtri *Cambri* & *Cambri*; quos fortaſſis longa illa Gentium Vagina ex Sueciâ in Daniam olim transfuderit; præſertim ſi ſentiendum ſit cum D. Rudbeckio, qui *Cimmerium* in Septentrionali parte Sueciæ collocat in ſuo Atlante; in quo etiam pro patriæ honore, totius Hiſtoriæ antiquitatem & originem ad Sueciam ſuam (ut mihi videtur magis ingenioſè quam vere) pertrahit.

Sunt etiam qui *Cimmerium* collocant inter Colchos & Iberos. Qui autem in Italiâ inter Bajas & Cumas id ſitum volunt, ipſi in tenebris vere Cimmeriis verſari videntur. De dicto autem *Cimmerio* ad Boſporum, canit Homerus *Odyſſ.* 11, prope initium,

Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, &c.

Et ſic ad reliquam deſcriptionem pergit, ut conſulentibus videre eſt.

מילים והיא נמשכת ותלויה בין שני ימים היינו בין הים האמצעי לים אדריאטיקו מויניציאה אשר רחבו לא יעבור קכ׳ מילין ולא יגיע להם ובתוכו איים רבים קטנים נגד הראלמציאה וצורים וסלעים לחצוב אבנים לבנין בתוך ים איסטריאה

tractam & ſuſpenſam inter duo maria, *viz.* inter Mare Mediterraneum & Mare Adriaticum à Venetiis, cujus latitudo non tranſit ad centum & viginti milliaria, nec quidem ad ea pervenit. Et in medio ejus ſunt Inſulæ plurimæ parvæ è regione Dalmatiæ. Et quoque in medio Maris Iſtriani ſunt petræ & rupes unde excidantur lapides ad ædificandum.

פרק ח׳ בגבולים אשר אחורי כל גבול ים אפריקאנו מתחיל ממיצר גיבילטאר ויעבור ביבשה על מצרים וגבול נילוס ומוצאו וים סוף ומוצאו עד ארץ ישראל ויפו ובארוט וציציליאה .

CAP. VIII. *Caput octavum agit de limitibus qui ſunt pone totum terminum maris Africani, incipiendo à Freto Gibeltâr. Deinde tranſitur per Continentem ad Ægyptum & terminum Nili ejuſque exitum, & ad mare Suph ejuſque exitum, uſque ad terram Iſrael, & Joppam, & Berytum, & Siciliam.*

אחרי אשר בארנו במה שקדם זכרון המקומות אשר באורך שפת ים אפריקא הנקרא ים האמצעי להיותו באמצע הישוב או ים אריה ממיצר גיבילטאר עד בארוט שהוא חוף לדמשק נבאר ונודיע כי אחרי האפריקא אשר על שפת הים וכל הישובים ההם יש מלכיות תלילות רבות אחוריהם מסתעפים והולכים על ההרים הרמים הנקר׳ אפריקא סופיריאור עד כי מההרים ההמה ולמעלה יעלה הגבול באורך ורוחב בגלילות זרות לא נודעו עד כי בימים

POſtquam * jam explicaverimus præcedentia, ſc. mentionem locorum quæ ſunt per longitudinem oræ Maris Africani dicti Mediterranei (eo quod ſit in medio Orbis-habitabilis,) aut [1] Maris Leonis, à Freto Gibeltâr uſque ad [2] Berytum quod eſt Portus pro Damaſco; pergemus explicare & docere, quod pone Africam & omnes illas Habitationes quæ in litore maris, ſint regna & regiones plurimæ diffuſæ & procedentes per Montes excelſos, quæ dicuntur Africa ſuperior; donec tandem à montibus illis & ſuperius, aſcendat terminus longitudine & latitudine per regiones peregrinas quæ non erant notæ, donec tandem in iſtis diebus præſtantiſſi-

1 *Mare Leonis*] In Chartis impreſſis eſt *Mare Leontinum*. v. infra.
2 *Berytum*] R. Benjamino Hebraice vocatur בארות *Beêroth*, i. e. *Putei*; quale quidem Nomen pluribus locis accommodari poſſit & ſolet, cuivis ſc. loco ubi vel ſunt vel fuerunt multi Putei, ut in Italiâ *Puteoli*, &c.

האלו

האלו אשר החשוב מלך פורטוגאל הדריך באניותיו בים אוקיאנוס אחורי היבשה כצר הדרום ההוא התחתון ובגלילות ההם ונקרא הגליל ההוא אפריקא שפלה ומימי ההרים ההם המפסיקים בין הצר האפריקא שלנו יורדים בים ההוא הגדול הוא ים אוקיאנוס המקיף אשר נדבר ממנו בעה בכלל אורך הגלילות והאים והישובים אשר מצאו בו:

אמנם נודיע בזה כי אחורי האפריקא הזאת אשר היא נגד רמון ספרד קאטאלונייא פרווינצה איטאליאה יש מלכיות גדולות לאחורי האפריקא היא בארבאריאה וכי ממלכות פיס ואחוריה וטונים יגיע באורך הקו למצרים ביבשה רחוק מאליכסנדריאה כמו ת מילים רחוק מהים ואצל הגליל הזה יגיעו מימי נילוס היורדים מהרי הלבנה העליונים וירדו דרך מירואי שהוא איקלים ראשון וגם על האיקלים השני עד הגיעם למצרים וירדו מימיו אחרי כן לסעיפים רבים אצל גליל דאמיאטא עד חום הים האמצעי הסמוך לאליכסאנדריאה ויעלו תוצ-אות גליל מצרים ביבשה עד ימצא

mus Rex Portugalliæ navibus ſuis perveniret in Mare Oceanum ad poſteriora Continentis per plagam illam Auſtralem inferiorem & regiones illas. Et illa regio vocatur Africa inferior. Aquæ autem illorum montium qui inter noſtrum latus Africæ dirimunt, deſcendunt in mare illud magnum quod vocatur Oceanus ambiens, de quo auxilio Divino ſermonem facturi ſumus in ſummâ Longitudinis Regionum & Inſularum & Habitationum quas in ea reperierunt.

Et profecto hoc notificabimus, pone illam Africam quæ eſt Barbaria (è regione Granatæ Hiſpaniæ & Cataloniæ & Provinciæ & Italiæ,) eſſe regna maxima; & per regnum Feſs & poſteriora ejus & Tunetum, pervenire lineam ad Ægyptum longitudine per medium Continentem procul ab Alexandriâ, ad diſtantiam circiter 400 milliarium à mari: & juxta hanc regionem pervenire aquas Nili deſcendentes è montibus Lunæ excelſis, & decurrentes per viam Meroes quæ in Climate primo, & quoque per Clima ſecundum, donec perveniant in Ægyptum. Et poſthac aquas ejus pluribus ramis deſcendere ad regionem Damiatam per [3] æſtuarium Maris Mediterranei prope Alexandriam: & deinde aſcendere exitus regni Ægypti per Continentem, donec inveniatur latitudo ma-

3 *Æſtuarium*] Pro חום *æſtuarium*, Codex Venetus legit חוף *Portus*, ſenſu minus commodo. Nam cum in illo mari plures ſint *Portus*, dixiſſe *ad portum*, nullum certum locum indicat. Heic autem intelligi videtur ea litoris pars ubi mare in Ægyptum circa Nili oſtia æſtuat, quæ proprie *Æſtuarium* vocari poſſit.

רוחב

רוחב ים סוף הנקרא ים ארא־
ביקוס היוצא מקצות הים הגדול
המקיף הוא נקרא ים בארבאריקוס
מאוקיינוס אשר שם יתחיל ים הודו
ויגיע הים סוף הזה בתוך היבשה
והמדברות אצל מדבר סיני ויעבור
מעברות היבשה סביבות פלשתים
ואדום ומואב הנקרא אראביאה
פיליקש ויחבק הגבול הזה כל ארץ
ישראל אשר אחורי ים יפו ויסוב
סביבות הר הכרמל והלבנון צור
וצידון עד אחורי בארוט הוא חוף
דמשק ויסוב אחורי הים ההוא
כל ארץ סוריאה וארם־צובה עד
הגיעו לארם־נהרים הנקרא

ris Suph (quod vocatur Mare Arabicum,) egredientis ex extremitatibus Maris magni Ambientis (quod vocatur Mare Barbaricum,) ex Oceano ubi incipit Mare Indicum : & iſtud [4] Mare Suph penetrare in medium Continentis & Deſertorum, uſque ad Montem Sinai : deinde [limitem] tranſire tramites Continentis per circuitum Philiſthæorum, & per Edom & Moab, quæ dicta ſunt Arabia felix : & terminum iſtum complecti totam terram Iſrael quæ eſt pone Mare Joppenſe, & circuire per circuitum Montis Carmel & Lebanon, & Tyrum, & Sidonem, ad poſteriora Beryti quod eſt Portus Damaſci: deinde circuire per poſteriora illius Maris per totam terram Syriæ & [5] Aram-Sobæ, donec perveniatur ad Aram-Naharaim dictam Meſopo-

4 *Mare Sûph*] I. e. *Mare algæ ſeu algoſum.* Cumque id ſit Lingula ex mari Indico exerta, Cap. XXIII vocatur לשון ים סוף *Lingua ſeu Sinus maris Sûph* : ſic enim quivis Sinus vocari ſolet. Hinc eſt quod *Iſa.* XI. 15, לשון ים מצרים *Lingua ſeu Sinus maris Ægypti*, totum mare Mediterraneum, & præcipue partem Ægypto proximam, notet: plane enim cum oſtiis Nili jungitur. Jeſuita quidam Miſſionarius qui in Æthiopiâ (Abyſſinorum regione) ad propagandum fidem aliquot annos vixerat, ibique Eccleſiam ſibi peculiarem comparaverat, in *Tract. de Origine Nili* Anglice impreſſo ſcribit, Mare Rubrum ſic vocari propter Algam in fundo Maris naſcentem dictam Æthiopice *Supha*, cujus paulo infra aquæ ſuperficiem in vadoſis locis rubrum Intuentibus apparet Semen, quo (ſicut Rubiâ tinctorum) pannos rubro colore Inficere ſolebant ; & (ut Ipſum de re ſibi bene notâ loqui conſtare poſſet,) eo ipſo Semine Eccleſiæ ſuæ rubras Cortinas tinctas fuiſſe affirmat. Veram autem rationem cur illud Mare vocetur Rubrum, alibi in hiſce Notis tradidimus.

5 *Aram-Soba*] Tam Syriæ quam Meſopotamiæ (vel utriuſque ſimul) generale Nomen eſt *Aram*, quod itaque plerumque adjuncta habet alia Nomina diſtinguentia, quænam harum Regionum particulares partes intelligendæ ſint indicantia. Syri ſtatuunt *Sobam* eſſe نصيبين *Niſibin.* Hoc autem non poteſt eſſe, quia *Niſibin* eſt in *Aram-Naharaim* ſeu *Meſopotamiâ*, quæ *Pſal.* LX. 2, plane diſtinguitur ab *Aram-Soba*, ut & apud noſtrum Authorem fit. Præterea alibi in S. Bibliis dicitur Rex *Soba* petiiſſe copias in auxilium ſuum ex *Aram-Naharaim*, ab ultra Euphratem. Ergo is erat cis Euphratem. R. Benjamin p. 59, *Soba* eſt חלב *Haleb*, vulgo *Aleppo.* Et quidem noſter Periſſol videtur indigitare Septentrionalia Syriæ juxta Halebum verſus Euphratem. Et quamvis planum ſit ex 1 *Chr.* XVIII. 9, quod *Hamath* & *Soba* diſtinctæ fuerint Urbes aliquando ſub Regibus diſtinctis, ab illa tamen ſæpius quam ab hac denominata videtur tota Provincia, quæ itaque dicitur *Hamath-Soba*, ea viz. τῆς *Hamath* pars ubi eſt *Soba.* Ideoque Spanhemius & Bochartus ſtatuunt quod *Aram-Soba* ſit idem quod *Hamath-Soba*, ſc. verſus Auſtraliora Syriæ, ubi eſt *Tadmor* ſeu *Palmyrene* : idque præcipue colligunt ex 2 *Chr.* VIII. 3, 4, *Et Salomon profectus ad Hamath-Sobam, prævaluit contra eam : Et ædificavit Tadmor in Deſerto, & reliquas Civitates annonarias quas ipſe ædificaverat in Hamath.* Et ut in ſingulis totius Orbis Regionibus, Provinciæ à majoribus ſuis urbibus denominari ſolent ; (ut *Damaſcus* aliquando vocatur

Aram

Aram-Dammiſbec, &c.) ſic poſſit bene conſiſtere quod Aram-Soba ſit in Provincia Hamath, cum Aram ſit generale nomen totius Syriæ, & Hamath particularis Provinciæ, quæ tamen aliquando ab Hamath & aliquando à Soba denominata eſt, prout hæ urbes uni aut duobus Regibus ſubjici contigerint. Et ſane circa dictum locum ſita videretur Soba, ex 2 Sam. VIII. 3, & 1 Chr. XVIII. 3, Et David percuſſit Hadadezer Regem Sobæ uſque ad Hamath, cum iret להשיב ad vertendum (al. להציב ad ſtatuendum) manum ſuam in flumen Euphratem. Cum nempe David converteret ſe ad percutiendum accolas Euphratis ad Occidentalem ejus partem, inter reliquos ſimul percuſſit Hadadezer qui etiam illas partes incolebat. Verſio Anglica vix ſatis bene quoad verba, *As he went to recover his border towards the River Euphrates.* Senſus tamen ſat bene: nam *converiſſe manum* contra illam regionem, erat ut hac ratione poſſet *limitem ſuum recuperare.*

מאספוטניארה ושם ירדו מימי נהר פרת מהרי סארמאציאה ונהרות אחרות יורדים לים בכל אשר בסינוס ים פרס אשר נבאר ענינו להבא כי שם יתבאר מארץ כשדים ומדי ופרס אשר הם מגלילות הסופי באסיאה מאיורי ואולם העולה מארביאה פיליקש לעלות ולעבור המדברות בצד הדרומי אחורי ארם ודמשק וללכת דרך מעבר הקארו-באני שהם נושאי הבשמים מקדם מארצות לאמיקא וקאליקוט סמוך לים הודו הגדול שם מצב היהודים הרבים ושם מלכות הפריסטינייאני ונהר סמבטיון ביבשה ההיא וארץ עדן ומדבר חבור וכל החדושים אשר נזכיר להבא׃

נמצא בזה במשך הספור הזה על צד האמת והתורה והספרים

Samiam: ibique aquas fluvii Euphratis deſcendere è Montibus Sarmatiæ, alioſque fluvios in mare decurrere, cum omnibus qui [vehuntur] in Sinum Maris Perſici, cujus res explicabuntur in ſequentibus; ubi etiam agetur de Terrâ Caſdim, & Madai, & Paras, quæ ſunt ex regionibus Sophii in Aſiâ majori. Et quidem ex Arabiâ felice aſcendemus ad pertranſeundum Deſerta plagæ Auſtralis pone Aram & Damaſcum, & ad eundum per viam qua tranſit [6] Caravâna portantium Aromata ex Oriente è terris Meccæ & Calecut prope mare Indicum magnum, ubi eſt ſtatio Judæorum multorum. Et ibi in Continente illo eſt Regnum Preſtigiani, & Flumen Sabbaticum, & terra Edenis, & Deſertum Chabor, & omnia nova quæ in ſequentibus commemoraturi ſumus.

In hujus narrationis continuatione reperiemus juxta ipſam veritatem

6 *Caravana portantium Aromata*] Tales erant Iſmaelitarum ſeu Arabum Mercatores Ægyptum petentes, quibus olim venditus Joſephus Patriarcha, qui tunc ab illis deportatus eſt. Vox Perſica eſt كاروان Càrvàn, id eſt, *Negotiator*, vel collective *Negotiatores*; ſc. tota eorum Cohors ſimul iter faciens, quæ Arabicè قافلة *Câfila* vocatur. Hinc Mercatorum Hoſpitia publica quæ Arabibus audiunt خان Càn, Perſis كاروان سراي *Càrvàn ſerài* nominantur, i. e. *Caravana hoſpitium*. Nam *Serài* eſt quævis *Domus ampla*: unde in Conſtantinopoli, Imperatoris *Palatium feminarum* Turcis dicitur nomine Perſico *Seràï*, Europæis minus bene *Serail*, & *Seraglio*.

שמצרים

שמצרים מערבית דרומית לארץ
ישראל וארום ועמלק ומואב דרומיים
ממש ופרס מזרחית דרומית ממש
לה ודמשק נ״כ ובבל והודו וארם
מזרחיים צפוניים לארץ ישראל וחוף
יפו וצור וצידון מערביים לארץ:
• ואספיק בזה כי לא אוכל להזכיר
שיעור המרחק ומספר המילין והפר־
סאות אשר בין זה לזה ושיעור
הנטיות במרחקים הצדדין להם כי
זאת מלאכה ארוכה היא מאד:

& Legem & Scriptores, Ægyptum eſſe Auſtro-Occidentalem terræ Iſrael; & Edom, Amalek, & Moab eſſe Auſtrales certe [ſeu directe:] & Perſidem eſſe ferme Auſtro-Orientalem, uti etiam Damaſcum: & Babel, & Indiam, & Aram eſſe Boreo-Orientales terræ Iſrael: & Portam Joppam, & Tyrum & Sidonem eſſe Occidentales [dictæ] terræ.

Et hic quidem deſinam, propterea quod non poſſim commemorare æſtimationem [i.e. quantitatem] diſtantiarum & numerum milliarium & Paraſangarum inter unum locum & alterum; neque æſtimationem [ſeu quantitatem] declinationum in diſtantiis lateralibus [i. e. obliquis;] hoc enim opus nimis prolixum foret.

פרק ט׳ בגבולי פרס וים פרס וגלילות הודו
כלם נקראו אנדיאה סופיריאור ואינפיריאור
וגאנגיס ואיסטרא ובבל ומדי והרי קאספיאו
וים קאספיאו המת והיהודים הסגורים לדעת
הסופרים ואי טאראפובאנא:

CAP. IX. *Caput nonum agit de limitibus Perſiæ & Maris Perſici, et de regionibus Indiæ omnibus quæ vocantur India ſuperior et inferior, et intra Gangem et extra: et de Babel, et Mediâ, et montibus Caſpiis, et mari Caſpio mortuo: et de Judæis incluſis, ſecundum opinionem Scriptorum: et de inſula Taprobana.*

ראוי שנשמור סדר הישובים
והמדברות בפרק הזה בהיות כי
בפרק הקודם לזה כתבנו הגלילות
מאפריקא והמתגלות בין היבשה
מקצות המערב מהאורך בכל
האפריקא עד אשר באנו אל תוך
אשיאה הגדולה והזכרנו מה
שזכרנו מכל ארץ ישראל וסביבותיה
וארם ודמשק וסוריאה וציליציאה
גלילות עוץ וארמיניאה:

CONVENIT ut in iſto Capite ſervemus ordinem Habitationum & Deſertorum, cum in capite præcedente deſcripſerimus regiones Africæ, & diſcurſitationem noſtram huc illuc per Continentem à partibus Occidentis per longitudinem totius Africæ, donec tandem venerimus in medium Aſiæ majoris, & commemoraverimus omnia quæ dicta ſunt de totâ terrâ Iſrael, & circumadjacentibus ei, & de Aram, & Damaſco, & Syriâ, & Ciliciâ, & regionibus Auſitide & Armeniâ.

נזכיר

נזכיר עתה מגלילות פרס והודו אשר הם מהלאה לדמשק לצד המזרח: ונאמר כי מגלילות פרס ועל ים פרס יש ישובים גדולות ומלכיות גדולות ומדברות ארוכות עד הגיע אל סוף הישוב לפי טולומיאו וכתב באורך כל גלילות הודו עד ים הודו כיבשה הגלילות האלה ואלה שמותם קראמאניאה סמוך לים פרס אשר הוא ים עגול וכנס ביבשה מים הודו · ואחר זה אריאה וכל מלכות דראנגיאנה הגדול אראקו· סיאה סמוך לנהרי גאניים הגדולים ומדברות גדולות והרים ויערות בין כל אחד מאלה הגלילות :

ואחרי אלה לרצועות המזרח הודו היא ארץ הודו בגאניים ואינדיא איסטרא ומלכות סירקא הגדול והנפלא ארץ מדברות ויערים גדולים ובשמים וחיות ועופות זרות עם שני גלילות היורדים לצפון הנקראים סקיטאניאה איסטרא בתוך משך הרים ארוכים ויהודים רבים נסגרים שם לפי דעת הכותבים:

אמנם למטה בדרום בצר ים הודו

Jam vero commemoraturi ſumus regiones Perſiæ & Indiæ, quæ ſunt ultra Damaſcum ad plagam Orientalem. Dicimus itaque, de regionibus Perſiæ & ſupra Mare Perſicum eſſe habitationes magnas & Regna maxima, & Deſerta longa, uſque dum pervenias ad extremum Orbis-habitabilis ſecundum ſententiam Ptolemæi, qui ſcripſit de Longitudine omnium regionum Indiæ juxta mare Indicum in Continente. Tales autem ſunt Regiones, & talia Nomina earum: *viz.* Carmania prope mare Perſicum, quod eſt mare rotundum contingens Continentem ex mari Indico. Et poſt hanc eſt Aria, & totum regnum Drangianæ maximum, & Arachoſia prope magnum Fluvium Gangem; & Deſerta magna, cum Montibus & Sylvis inter ſingulas haſce regiones.

Et poſt hæc ad lineas Orientis eſt Hodu, quæ eſt India intra & extra Gangem, & Regnum [1] Sericæ magnum & mirandum; terra inquam Deſertorum & Sylvarum amplarum, & Aromatum, & Beſtiarum & Volucrium peregrinarum; una cum duabus regionibus tendentibus verſus Aquilonem dictis Scythania † exterior in medio tractus montium continuatorum longitudine: ibi inquam concluſi ſunt plurimi Judæi, ex ſententiâ Scriptorum.

Utique inferius verſus Auſtrum ad

1 *Serica*] D. Bartoloccius in Bibliothecâ Rabbinicâ, p. 121, hunc locum citans ex Periſolli exemplari male lecto & pejus intellecto, pro *Sericá*, perperam legit פריק *Perica*: & ibidem pro איסטרה *Eſtera*, h. e. *Extra*, legit אסירה *Aſira*, quod exponit *Aſſyria*, ſenſu plane nullo: nec quidem Aſſyriæ nomen ſic unquam ſcribitur. † Sic uterque Codex MS: Videtur deeſſe *interior et*.

ונד

נגד אינדיאה גאנייס יש אי אחת גדולה בים הודו תחת משוה היום נקראת טראפובנא הגדולה לא ישוער ערכה מרוב טובותיה ועניינה אנשיה שחורים לבושי מוך לבן חצי גופם משתחוים לאלילים ולשמים ואיים רבים סביבותיה עד סינוס מאניוס שהוא סוף מכתב מציאות מורחית ימיי לטולומיאו ומה שנזכיר בתר ישובי המזרח הצפוניים אשר להלאה לארמיניאה ועוץ וארם העליון ללכת בארצות מדי אין קצה למספר הגלילות ההם:

ומנהר טאנס והלאה התחלת האשיאה כגון גלילות סקיטאניא התחתונה והעליונה ואושיאנה היא שושן הבירה ממלכות הסופי ואירקאניאה וקאראמאניאה מלכות הכלב הגדול ובגלילות הלוז שהיא מיוחסת לגומר ומגוג נמצא תוך מדברות היבשה ים גדול ועצום עגול מוקף יבשה כלו ואין לו מבוא בשום ים ולא יחס כלל באוקיינוס רק לבדו נמצא ומוקף יבשה ומימיו מרים ונהרות רבות ילכו בו מתמעט בעליית העבים להשקות

latus maris Indici è regione Indæ Gangeticæ, in mari Indico ſub Æquatore diei eſt Inſula quædam magna dicta Taprobana, quæ tam magna eſt ut valor ejus æſtimari non poſſit, propter multitudinem bonorum ejus & rerum ejus. Incolæ ejus ſunt nigræ, induti [2] goſſipio albo per dimidium corporis ſui, adorantes idola & cœlos. Et circa eam ſunt inſulæ multæ uſq; ad Sinum magnum, qui eſt finis deſcriptionis Orbis Orientalis maritimi ſecundum Ptolemæum. Et, ſi vellemus commemorare reliquas Habitationes Boreo-Orientales quæ ultra Armeniam & Auſitidem & Aram ſuperiorem qua itur in terram Mediæ, infinitum eſſet illas regiones recenſere.

A fluvio Tanai & ultra eam, eſt initium Aſiæ, ſicuti Regiones Scythaniæ inferioris & ſuperioris, & [3] Suſiana quæ eſt Shuſhan Palatium illud regni Sophii; & Hyrcania, & Carmania, & regnum Canis magni. Et in iſtis regionibus quæ pertinent ad Gomer & Magog, inter Deſerta Continentis reperitur mare quoddam magnum & forte, rotundum, totum Continente circundatum, nec eſt ei introitus ad quodvis aliud mare, nec omnino pertinet ad Oceanum, ſed tantum ſolum reperitur Continente circundatum, ejuſque aquæ ſunt amaræ: & quamvis Flumina plurima in eam intrent, diminuitur per [4] aſcenſum nubium ad

2 *Goſſipio*] Hebr. מוך *molle*, eſt nempe mollis veſtis Goſſipina.
3 *Suſiana*] Sic uterque Codex MS legit אושיאנה pro שושיאנה.
4 *Aſcenſum*] viz. aqua ex eo aſcendens, vertitur in nubes. Verum qui illud mare nuperis annis ſulcavit *D. Struis*, in Itinerario ſuo aſſerit, in Sinu Ghilaenſi [*the Bay of Ghilán*] eſſe duos Vortices maximos qui hujus maris aquas exhauriunt & per æquæductus aliquos ſubterraneos evacuant: huncque

que locum adeo periculoſum eſſe, ut ſi aliqua navis ad hoſce Vortices nimis prope accederet, inevitabili exitio ſubmerſa eſſet, voraciſſima abyſſo abſorpta & deglotita. Geographus Nubienſis dicit hujuſmodi Verticem naves rapientem, reperiri in Mari Perſico, & alium in Indiæ Inſulâ قمار *Comâr*, & tertium in extremitate Sinarum. Talis Vortex Arabibus dicitur دردور *Derdûr*, ſeu *Durdûr*, Perſis كرداب *Ghirdâb*, id eſt, *Vortex aquæ.*

היֹשוּבים ויתמעט נ״כ דרך מבועי
המעינות הרבות אשר תמיד יביעו
ויולדו ממנו בגלילות ההם ונקרא ים
מות מפי שהוא מומת ועומד
בעצמו מבלי שיתקשר בשום ים וגם

rigandum Habitationes: & diminuitur quoque per multas fontium Scaturigines, quæ perpetuo fluunt & ex eo naſcuntur in regionibus illis. Vocatur autem [5] Mare mortuum, quia mortuum eſt ſeorſim ſtans, non adjunctum alii cuipiam mari : & quoq;

5 *Mare mortuum*] Sic vocatur, quia eſt inſtar Lacus ſeu Stagni, ex quo nullus aquarum decurſus diſcernitur. Intelligit nempe illud Mare quod, ſupra, Cap. III, vocatur *Mare Hyrcanum*, *quod eſt Mare Caſpium.* Hoc mare variis appellatur nominibus ſecundum loca vel valde vicina vel etiam aliquantulum diſſita, modo ſint celebriora; ut *Mare Gjorzjân & Deilom*, *Mare Ghilân*, *Mare Tabariſtân & Mazenderân*, pro quo Herbertus noſtras minus recte legit *Mozendram.* Alias dicitur *Mare Chozar* ſeu *Chozaræum*, propter regionem خزر *Chozar* ad Boream hujus maris adjacentem, à quâ denominatus eſt celeberrimæ illius diſputationis Author dictus כזרי *Cozari* ſeu *Cozaræus*, vulgo *Liber Cozri*, quem D. Buxtorfius Hebraice & Latine edidit. Quibuſdam Perſarum hoc mare perperam vocatur قلزم *Colzum*: Iſte autem error corrigitur ab alio doctiore Perſâ, qui hocce Nomen reverâ *Mare Rubrum* & *Clyſma* in eo Oppidum notare docet. Semel Scribæ Perſici vitio ſcriptum vidi قطرم *Cotrum* pro Mari Caſpio, pro قلزم *Clyſma*, quod ab Arabibus ſemper tribuitur *Mari Rubro*, quod vocant بحر قلزم *Bahar Colſum*; pro quo in Globis legitur *Bohar Corſun*, male : ſonat autem *Mare Clyſmatis.* Bernardo da Parigi vocat كلسون دكرني *Mare Celſun* ſeu *Colſun*, quid ſcribebat plane neſciens. Alias mare Caſpium dicitur in Globo *mare de Sala* vel *de Bacu*, & Ruthenis *Chualenski more*, &c

Mare Hyrcanum ſic dicitur pro *Hyracanum*, quia hoc mare non ita procul diſſitum eſt à Perſidis Provinciâ dictâ عراق *Hyrâc* ſeu *Irâc*; vel diſtinctionis cauſa عراق عجم *Irâc Perſia* ſeu *Perſarum*, ut dignoſcatur ab عراق عرب *Irâc Arabia* ſeu *Arabum*, quæ in Chaldæâ ſeu Babyloniâ Arabiæ proxima eſt. Quin & *Irâc*, ſeu *Irâc*, ſive *Erâc*, (vel ut apud Geographi Nubienſis Interpretem, *Arâc* ſeu *Aaraeq*,) abſolute poſitum, Babyloniam ſeu Chaldæam notat, quæ in terra *Shin'ar*, ut in Libro *Murſhid*, שנער العراق *Shin'ar eſt Al Erâc*: nempe levi literarum mutatione, eſt plane idem quod in Sacris Bibliis ארך *Erec.* Ubinam vero ſit Provincia *Irâc Perſarum*, (unde *Mare Hyrcanum* denominatum eſt,) apparet in Sanſonii Chartis, ſub nominibus *Hyrach* & *Yerach*, ubi ea ferme ad ipſum mare Caſpium extenditur.

Et quidem non poſſum heic ſilentio præterire inſignem D. Golii lapſum in re Geographicâ in ſuâ Alpherganii editione, ubi in ſitu *Irâca Perſarum* deſignando, multum à vero abeſt. Nempe primo, ſuccincte dicit in Indice, *Irâca tractus late patens, eadem cum Babylonia, quæ & diſtinctius Irâca Perſarum.* Ob portentum erroris, *Irâcam Babylonia* cum *Irâca Perſarum* confundens! Deinde male addit, *Irâca Arabum, id eſt, Aſſyria*, p. 130; cujus contrarium verum eſt. Nam Irâca Arabum (ſeu Chaldæa) multum diſtat ab Aſſyriâ. Et pag. 119 ubi D. Golius forte fortunâ recte ſtatuerat quod العراقين *Eracain* ſit i. q. العراق *Erâc*, i. e. *Babylonia*; mox malè addit quod idem *Eracain* etiam *Aſſyriam & Mediam* deſignet. Et paulo ſuperius in eodem libro, D. Golius adhuc magis confuſe agit, *duas Irâcas eſſe Cuſam & Baſram, illam nempe eſſe Irâc-Arabum, hanc vero Irâc Perſarum* aſſerens.

Verum quidem eſt, quod Nabathæi has duas urbes vocent *Irâcas duas*. Sed nec Nabathæi nec ulli unquam Orientalium dixerunt harum alteram eſſe *Irâc Arabum*, & alteram eſſe *Irâc Perſarum*: cum revera ambæ illæ عراقان *Irâca*, unicum *Irâc Arabum* conſtituant deſignentque; & hæ duæ عراقان *Irâca* ſimul, pro ſimplici عراق *Irâc* ſeu *Babylonià* (ipſo etiam Golio fatente ſupradicta pag. 119,) accipiantur, & ſemper ſic accipi debeant. Peſſime itaque fallitur D. Golius, hac ſequente ratione ſeductus: cum nempe dentur *Irâca* duæ, quæ ſunt diverſæ ac diſtinctæ Regiones ſeu Provinciæ ſic dictæ, (quarum altera eſt in Perſide, dicta عراق عجم *Irâc-Agjam*, altera in Chaldæa ſeu Babyloniæ regno dicta عراق عرب *Irâc-Arab*;) apud Arabes Nabathæos hæc poſterior quamvis unica, rurſus ſpartitur & ſubdividitur in العراقين *Irâcas duas*, quæ viz. ſunt tantum duæ urbes *Cupha* & *Baſra* cum territoriis ſuis: cum inquam D. Golius videns العراقين *Irâcas duas* exponi de hiſce duabus urbibus, (quæ certe in eadem provincia ſeu regione continentur,) ratus eſt illam eſſe *Irâc-Arab*, (utpote quæ ſit verſus Arabiam ſita,) hanc vero alteram eſſe *Irâc-Agjam*, utpote quæ verſus Perſidem ſita ſit,) non ſatis animadvertens unicæ *Iracæ-Babylonica* ſubdiviſionem in *duas Irâcas*; quarum alteram ille (hoc modo falſus,) vocat *Iracam Arabia*, alteram vero *Iracam Perſidis*; cum revera iſtæ ambæ ſimul, unicam *Irâcam Arabum* notent, alteram illam *Perſarum Iracam* excludendo.

Ne autem abſque idonea authoritate ſapere videamur, ubinam ſitæ ſint *Iraca* duæ Provinciæ ſic dictæ, monſtrabimus ex *Megjdii* Hiſtoria Perſica زينة المجالس *Zinato'lMagjâlis*, ubi τῆς *Irâc-Arab limites ponit uſque ad Deſertum* نجد *Negjd & mare Perſicum, & regionem Chuziſtân & Dijâr-becr: ejuſque præcipuas urbes eſſe ſeptem. Longitudinem ejus à* تكريت *Tecrit ad* عبادان *Abbadân, eſſe Paraſangarum 125: latitudinem vero ab* عقبة حلوان *jugo τῆς Hulvân ad* قادسية *Cadeſia à regione Deſerti Negjd, eſſe Paraſangarum 180. Et quod particulares urbes ſint Cupha,* كوفه*, Bagdad, Anbâr, Babel, Baſra, Tecrit, Chulla, Samarra, Hulvân, Hira, Madain, Nahravân, Nomama, Waſit. Et quidem Irâc-Agjam habere 40 & aliquot Urbes: ejus limites eſſe contiguos ταῖς Aderbajajân & Curdoſtân & Chuziſtân & Phârs, & Kûm, &* جيلانات *Gjeilanât. Longitudinem ejus à Siphid-rend (ſeu albo fluvio) ad urbem Yezd, eſſe Paraſangarum 160: latitudinem vero ejus à Gjeilanât ad Chuziſtân, eſſe Paraſangarum 100. Olim quatuor ejus celebriores urbes fuiſſe Iſpahân & Kûm & Rei & Hamadân.* Hactenus Megjdius Perſa. Et eodem fere modo ſub nomine *Arâc*, Geographus Nubienſis deſcribit *Arabum Iracam* pag. 203, عراق العرب وهو بغداد وبلادها وما يليها من ديار بكر وربيعة ومضر *Irâc-Arab eſt Bagdâd & regio ejus & quæ ei adjacent partes τῆς Dijâr-becr & Dijar rabia, & Dijâr-modar.* Et apud eundem ſub nomine الجبال *Alâjebâl* ſeu *Parthiæ*, p. 205 præcedente ritu (ut apud Megdium) deſcribitur عراق العجم *Irâc-Agjam*. Et quia Parthia vocatur *Gibâ*, i. e. *Montes* ſeu *Montana pars*, ideo apud Bernardum da Parigi, hæcce *Partia* (ut Italice ſcribit) vocatur عراق جبلي *Irâc montoſa*; altera vero *Irâc* nuncupatur عراق بابلي *Irâc Babylonica*; quarum hæc in magno Globo Cæſiano, eſt *Arac* in Caldeâ, altera vero *Arach* in medio Perſidis. Huc uſque digreſſus ſum, ne aliquis D. Golii authoritate ſeduceretur.

Ut itaque ad rem redeam, *Mare Hyrcanum* Græcis ſæpe vocatur *Κασπία θάλασσα Mare Caſpium*, quod una cum vicinis montibus *Caſpiis* ſic denominatur à celeberrimâ Urbe & cognomine Provinciâ قزبين *Cazbin* dicta, unde forma Gentilis ſeu denominativa regulariter eſt قزبي *Cazbi* ſeu (ut vulgo,) *Caspi*; eadem analogiâ qua à نصيبين *Niſibin* fit نصبي *Niſibi*, (non autem *Niſibini*,) brevitatis ſtudio loquentium & ſcribentium: & idem fieri ſolet in ejuſmodi aliis. Adeo ut *Mare Caſpium* nihil aliud ſit quam Mare *Caſpi* ſeu *Cazbi*, id eſt *Cazbinenſe*, prope urbem & Provinciam *Cazbin*. Non autem nego quin Adjective aliquando dicatur etiam قزبيني *Cazbini* ſeu قزويني *Cazvini*, id eſt, Cazbinenſis. Sed hoc rarius fit.

Perſarum

Perſarum Scriptores tradunt, aliud hujus Maris Nomen vel ſaltem Epitheton eſſe اسكون *âſgûn*, id eſt, *Myrticolor*; & quoque alias ابسكون *abſgûn* ſeu *abôſgûn*, quod proprie eſt nomen Inſulæ in hoc mari ab urbe *Aſterabâd* (in Globo *Starabad*) tribus Paraſangis diſſitæ. Intelligitur nempe استراباد *Aſterabad* verſus Perſidem: nam alibi eſt alia hujus nominis Urbs, quæ eſt Portus τῆς جرجان *Gjurgjân*, de qua conſulatur Calcashendi Tom. 2. p. 124. Sed quoad dictum hujus maris nomen, cum ex Chorazmiâ veniens Fluvius dictus ابكون *âbgûn*, haud procul à dicta Inſula ſe in iſtud mare exoneret, hoc ipſum mare ideo vocatur *âbeſgûn*, contracte pro اب اسكون *âbi âſgûn*, ſeu *âbgûn* & *âſgûn*; quod ſcitu jucundum æque ac difficile. In magno Globo Cæſiano legitur *Abeſcum*, in ejuſdem magna Mappa Mundi *Abeſum*, in Sanſonii Mappa *Abſcoen*, omnia male.

Geographus Nubienſis tradit hoc mare longum eſſe ab Auſtro in Septentrionem, 1000 milliaribus; latum vero ab Occidente in Orientem tantum 650 milliaribus, contra quam in vulgatis Chartis pingi ſolet. Alibi idem Author (viz. Clim. V parte 7,) accuratius dicit hujus maris longitudinem porrigi ab Occidente in Orientem cum aliquanto flexu ad Septentrionem, ſpatio 800 milliarium; latitudinem vero eſſe 600 milliarium. Et mox addit, cum proſperi fuerint venti, ejus longitudinem navigari poſſe 9 diebus, latitudinem vero 7 diebus. Curſus autem quantum navis uno die conficit, ſecundum ipſum habetur pro 100 milliaribus. Calcashendi Tom. 2 pag. 124, ex *Sherîfho'lEdriſi*, dicit hocce mare eſſe مدور الشكل الي طول *figura rotunda oblonga*, additque وقيل مثلث الشكل كالقلع *Quidam dicunt eſſe figura trequetra ſicut velum-navis*: Orientales enim in navibus ſuis utuntur velis trequetris. Ibidem quoque peripheriam ejus deſcriptam videas. Ea informatio quam habuit Herbertus noſtras, fere quadratum facit. An vero ſit merum ſtagnum, vel alias alicubi aliquem habeat exitum, vide Notas noſtras ſuperiores, pag. 64.

שלפעמים שהיא נקפה בקרח חזק מפני הקור הגדול ואחר בזמן הקיץ בטבע הזלת ומרוצת מי הנהרות יעמידוהו על תלו ומוקף בישוב בהרבה מקומות ובו איים רבים והוא נמצא בין הסרמאציאה לאיסקיטאניאה והרי קאספיאו או ים אירקאניא ומוקף הרים ונבעות מקרוב ומרחוק וירדו ההרים האלו סביבות מדי עד הגיעם למוצאות מי פרת וחדקל ויבא בארץ בבל

quia aliquando ad inſtar gelu duriſſimi congelatur propter intenſum frigus. A poſtea tempore æſtivo per naturam [i. e. medium] defluxionis & decurſus aquarum fluviorum, illud rurſus fit ſubſiſtere ſuper [6] acervo ſuo. Multis locis circundatum eſt Habitationibus: & in eo ſunt Inſulæ multæ. Et quia ſitum eſt inter Sarmatiam & Scythaniam, & Montes Caſpios & Hyrcanos, inde eſt quod vocetur Mare Caſpium & Mare Hyrcanum. Et quidem prope procul que circundatum eſt Montibus [7] & Collibus, qui per circuitum Mediæ deſcendunt, donec perveniant ad exitum aquarum Euphratis & Tigris:

6 *Acervo ſuo*] Heb. תלו *Tilo*. Authoris mens eſt, quod aquarum acervus in uſitata ſua mole ſubſiſtat abſque viſibili diminutione.

7 *Montibus*] Præcipue partibus Montis Tauri, qui Orientalibus dicitur قاف داغي *Kaph*, & totum Mundum circumdare perhibetur. Græcis vocatur ταῦρος, quaſi à טור *Tûr*; i. e. *Mons*. Sed rectius vocatur *Taurr*, ab urbe تبريز *Tawriz* quæ ei adjacet. Et eadem ratione in aliis locis per quæ tranſit, alia habet Nomina plurima, quæ omnia perſequi, prolixum eſſet.

הגדולה: וכל המדברות ההם הגדולים עד הגיעם סמוך לגלילות דמשק

& deinde intrant in magnam regionem Babelis & Deſerta illa magna, donec perveniant prope regiones Damaſci.

פרק י׳ להודיע גבולי ארץ ישראל לבדה וסביבותיה לד׳ רוחותיה ומעבר לאמיק ומדבר חבור אשר זה נודיע אמתתו ממקום אחר

CAP. X. *Caput decimum deſcribit limites terræ Iſrael ſolius, eique circumjacentia ad quatuor plagas ejus, & quoque tranſitum ad Meccam & Deſertum Chabor, cujus rei veritas ex alio loco innoteſcet.*

גם כי הזכרנו מצב ארץ ישראל במשך ספורי קשר הגלילות באורך המערב למזרח כדרך כלל עם הגלילות האחרות אמרתי לכבוד הארץ ולהספיק רצון הקוראים ליחד הפרק הזה לארץ ישראל לבדה ואחר כן מעבר לאמיק וחבור ואת חיל ממקום צאת ישראל ממצרים לבא על ים סוף ולהעמידה באופן גבוליה ותחומיה ושכניה עם ביאור רחב מה:

ונאמר כי התורה ממש נתנה גבול לכל תחומיה באמרה בפסוק ושתי את גבולך מים סוף ונומר וכן הוא כי ארץ ישראל תתחיל מנהר מצרים הוא נילוס במערב לארץ עד נהר פרת שהוא במזרחה: וכן הוא אומר עד הנהר הגדול נהר פרת אשר מימיו מהרי סאר-מאציאה והקו הזה צורק על ארץ ישראל

Quamvis jã commemoraverimus ſitum terræ Iſraelis una cum regionibus aliis in continuatione hiſtoriæ connexionis Regionum per longitudinem ab Occidente ad Orientem, tamen propter iſtius terræ honorem, & ut Lectorum voluntati ſatisfacerem, cogitavi mecum dedicare hoc Caput terræ Iſraelis ſolæ: & poſt modum [agetur] de tranſitu ad Meccam & Chabor. Et quidem incipiam ab eo loco quo egreſſi ſunt Iſraelitæ ex Ægypto, ut venirent ad mare Suph; ut conſtituam illam [terram] ſecundum [juſtum] modum terminorum & limitum ejuſdem, ut & loca ei vicina; una cum explicatione aliquo modo ampla.

Dicemus itaque, Legem omnino dediſſe terminum omnibus ejus limitibus in veritate, in illo Textu, *Et ponam terminum tuum à Mari Suph*, &c. Et quidem ita ſe res habet: nam terra Iſrael principium ſumit à flumine Ægypti ſc. Nilo in Occidentali parte Terræ, & [exporrigitur] uſque ad fluvium Euphratem, qui eſt in plagâ Orientali. Sic nempe dicit [S. Scriptura,] *A fluvio Ægypti uſque ad fluvium magnum, fluvium Euphratem,*

ישראל מנהר מצרים מערבי דרומי עד נהר פרת מזרחי צפוני לה ואולם הצפוני לארץ ישראל לפי דברי התורה היא כבל ומדי ומקצת ארם וליציאה וציליציאה והדרומי לה ממקום שסבבו ישראל ים סוף לסבוב את ארץ אדום עמון ומואב ועמלק סיחון ועוג וכל אלה המקומות נקראים היום מלכי הערב וכן דעת יוסיפון בספוריו כל זה יהיה דרומי לארץ ישראל עד הגיעם אל עבר הירדן שהוא מזרחי דרומי לה וזה היא אורך ורוחב ארץ ישראל כלה ואף כי לא זכינו עדין לכל אלה ולא לעשר העמים עד ירחיב הגבול כי פלשתים וארם ודמשק לנו הוא כאמרו ודמשק מנוחתו אולם המקומות האלה סבבו ישראל מ̃ שנה במדבר הגדול והנורא אשר אחורי ארא-ביאה פיליקש עד בואם אל הירדן וארץ נושבת כל הישובים והמקומות האלה מאדום ומואב וכו' הנ"ל הדרומיים הם נקראים אראביאה פיליקש ומשם במדברות האלה הוא המעבר הגדול לעבור מדברות

cujus aquæ [ſcaturiunt] è montibus Sarmatiæ. Hæc inquam linea convenit cum terra Iſraelis, à fluvio Ægypti Auſtro-occidentali, uſque ad fluvium Euphratem qui Boreo-Orientalis. Verum id quod Occidentale eſt ad terram Iſraelis, ſecundum verba Legis, eſt Babylonia, & Media, & pars Syriæ, & Lyſia, & Cilicia. Et quod Auſtrale eſt, ab eo eſt loco quem circumiverunt Iſraelitæ; *viz.* Mare Suph, circumeundo terram Edom, Ammon, Moab, Amalek, Sichon, & Og: & omnia hæc loca hodie vocantur [a] Reges Arabiæ, quæ eſt opinio Joſephi in Hiſtoriis ſuis. Totum hoc eſt Auſtrale ad terram Iſraelis, uſque dum perventum ſit ad alteram partem Jordanis, quæ eſt Auſtro-Orientalis. Hæc inquam eſt Longitudo & Latitudo totius terræ Iſraelis. Et quamvis non jam meruerimus [i. e. obtinuerimus] omnia iſta, nec terras decem populorum, uſque dum [a] dilatet Deus terminum; (nam Palæſthina, Aram, & Damaſcus noſtra ſunt, uti dicitur, *Et Damaſcus quies ejus*;) certe tamen Iſraelitæ circumiverunt hæc loca quadraginta annis, per Deſertum magnum & tremendum quod eſt pone Arabiam felicem, uſque dum venirent ad Jordanem & terram habitatam. Omnes inquam Habitationes & loca iſta Auſtralia ſupra commemorata, ut Edom, Moab, &c. vocantur Arabia felix. Et deinde per Deſerta iſta eſt tranſitus maximus ad

a *Reges Arabiæ*] Eſt nempe *Reges Arabiæ* phraſis Biblica, per quam itaque Author noſter affectat exprimere *Regna Arabiæ*.
a *Dilatet*] Optio eſt.

חול כליביארה ולהגיע דרך ללכת
לאמיקא עד מוצא הים הגדול
ים אוקיינוס אשר בין המדברות
האלה. בו מדבר חבור ליהודים
השוכנים כמו באהלים ובתי עצים
ותוצאותיו יגיעו למדברות ערב
וישמעאלים אשר שם יהודים רבים.
ומלכים עד אין מספר ומוצאם ירדו
עד הים הגדול אוקיינוס ים הודו
וים לאמיק וקאלקוט במשך שפת
הים ההוא ויצדק עליהם לעתיד
על היהודים שישתמשו מספינותיהם
הקלות להריצם ולבא ולהתקרב
אצל ים סוף לבא לארץ ישראל
וזה אמרו השולח בים צירים ובכלי
גומא על פני מים לכו מלאכים
קלים אל גוי ממושך ומורט :

tranſeundum Deſerta Arenæ 3 ad inſtar Libyæ,& ad pertingendum viam quæ tendit ad Meccam, uſque ad exitum Maris magni, Maris inquam Oceani, quod eſt inter Deſerta iſta. Inibi eſt 4 Deſertum Chabor pro Judæis habitantibus tanquam in tentoriis & domibus ligneis; cujus exitus perveniunt ad Deſerta Arabiæ & Iſmaelitarum: ibi inquam ſunt Judæi plurimi una cum Regibus,innumeri: & exitus eorum deſcendunt ad mare magnum Oceanum, mare inquam Indicum, & Mare de la Mecca & Calecut, per tractum oræ illius maritimæ.Et certum eſt de illis (nempe de Judæis) quod in futurum uſuri ſint navibus ſuis levibus ad tranſportandum ſeipſos, & ad perveniendum &.appropinquandum ad Mare Suph, ut veniant in terram Iſraelis. Et hoc eſt quod dixerunt [Prophetæ,] *Qui mittit per mare* 5 *Legatos,& vaſa juncea ſuper facies aquarum: Ite nuntii leves ad gentem tractam & expilatam.*

3 *Ad inſtar Libyæ*] Pro וליביאה ut in MSS. legendum eſt כליביאה. Conſule Cap. XV.

4 *Deſertum Chabor*] Tale Deſertum nullibi Gentium reperitur, ſed eſt mera Judæorum fabula & figmentum; ut & illud de Judæis incluſis in tot locis, quorum ſæpe meminit noſter; & quod ſuos Reges habeant. Magis ingenuus eſt Kimchius ad *Hoſ.* III. 4, ad hæc verba, *multis dies* אין מלך *ſine Rege*, ubi ille, *Iſti ſunt dies exilii in quo ſumus hodie: nam non eſt nobis Rex nec Princeps ex Iſraele, ſed ad placitum [vel per licentiam] Gentium & Regum ac Principum earum ſumus*. De Judæis in angulo Orientis incluſis, talis ac apud noſtrum hiſtoria ex relatione Judæi Mercatoris apud Cadamuſtum legitur Cap. LX, p. 62, viz. de Judæis 10 Tribuum & eorum Rege in India 150 leucis ultra Calecut, in aliqua inſula haud procul à continente. Ibi omnia Aromata. &c. Sed credat Judæus Apella, non ego. De 10 Tribubus videas *Meor Enaim* Cap. 13, fol. 69.

5 *Legatos*] Iſta Judæus noſter perperam applicat ſuis popularibus, ex quæ dicuntur de Gente alia propter Solis ardorem umbrellifera; de Gente inquam ultra flumina Æthiopiæ, quæ ad Judæos miſſura erat Legatos,tranſmittendo Mare Rubrum in vaſis ex Junco ſeu Papyro arundine qua dicta Flumina abundant, & ex qua (dicentibus Authoribus) Naviculæ conſtrui ſolebant. Conſulatur Theophraſtus de Papyro.

Legatus quidem hodie dicitur *Ambaſciator*, ex infima Latinitate; nam veteres Authores Claſſici formam compoſitam non agnoſcunt, bene autem ſimplicem. Eſtque *Ambaſciator*, ſi vocis originem ſpectes, talis cujus Legatio eſt *Baiſe-main* (ut loquitur Cotgravius & Galli,) *ad baſiandum manum* ejus ad quem mittitur, quod nomine mittentis faciendum. Sic etiam Gallis & aliis Europæis Gentibus vocatur amicorum Salutatio. Hæc autem conſuetudo non in Europa nata eſt, ſed ex Oriente ad nos venit. Illis quidem eſt سلام *Salutatio* ſive ſcripta ſive ore tradita, qua amicis vel præſentibus vel

abſentibus

abſentibus Salutem impertiunt: nam ſcripta Epiſtola quæ nil niſi Complementa continet, vulgo vocatus un *Salâm*, Anglice *a Salam*. Sæpius autem (ut in eorum Epiſtolis vidi) ad abſentes mittitur تقبيل الاياديّ *baſiatio manuum* ad τὴν δεξιὰν: quæ quidem forma, quamvis duas quis tantum habeat manus, eſt Pluralis multitudinis. Nam etſi Arabes habeant Numerum Dualem, & quoque Pluralem paucitatis, his tamen hoc caſu non utuntur, ſed fere ſemper Plurali multitudinis: q. d. ſi plurimas haberet manus, eas baſiaret omnes. Subinde etiam in Epiſtolis dicunt in futuri forma, quæ tamen (ut ſæpe apud Hebræos) Præſentis ſignificationem habet, من عبدكم — يقرئكم السلام ويقبل اياديكم *A ſervo veſtro tali, qui impertit vobis ſalutem & manus veſtras deoſculatur.* Aliquando tamen *manus* legitur in ſingulari numero, تقبيل اليد والقدم من عند اقل العبيد والخدم الى فلان *Baſiatio manûs & pedis à minimo ſervorum & famulorum, ad* τὸν δεῖνα: ubi *manus* eſt in forma ſingulari, ut ſyntaxi conveniat cum القدم quod facit Paronomaſiam cum الخدم.

פרק יא לבאר גבולות הים והשוכנים למעלה מהים ללכת מויניציאה לסאלוניקי ולקוסטאנטינופולי ואיליפונטו והאיים הרבים אשר בארציפילגו וללכת ביפו או בארוט ואליכסאנדריאה של מצרים:

המהלך הזה מויניציאה לים קוסטאנטינופולי מנהגם ללכת על שפת הסקייאבוניאה ואלבאניאה הנק' דלמאציאה ומצירוניאה בדרך פולא או פרינצא וילכו באורך הים אדריאנו עד יעברו כל אורך האלבאניאה אשר היא מצירוניאה למקרון בדרך ראגוזה ודרך לאוילונא מהתוגר אשר כנגד איטרנטו בכוף

CAP. XI. *Caput undecimum explicat limites maris & eorum qui habitant ſupra mare, qua itur à Venetiis ad Theſſalonicam, & Conſtantinopolim, & Helleſpontum, et inſulas plurimas in Archipelago, et qua itur ad Joppum aut Berytum, et ad Alexandriam Ægypti.*

HOcce iter eſt à Venetiis ad mare Conſtantinopolitanum. Solent autem ire per oram [1] Sclavoniæ & Albaniæ, quæ dicitur Dalmatia in Macedoniâ, per viam Polæ aut Parenzæ; unde pergunt per longitudinem maris Adriatici, uſque dum tranſeant totam longitudinem Albaniæ (quæ eſt Macedonia à Macedone ſic dicta,) per viam [2] Raguſæ, & viam [3] Valonæ quæ eſt ex Togar à regione [4] Hy-

1 *Sclavoniæ*] Author noſter ut Itali vulgo, ſcribit *Schiavonia*, i. e. *Illyricum*: Turcis بوسنه ايلي *Boſna*, ſeu *Dalmatia* ut ſupra. Alias dicitur قروات ولايتي *Croatia*, incolis *Hruach*, (ut videtur, pro *Chruach*,) prout colligere potui ex Miſſali Illyrico quod vocatur *Miſſal Hruacki*.
2 *Raguſa*] Dalmatiæ urbs, hodie Ῥαοῦσα, olim Ἐπίδαυρος, non (ut quidam volunt) Ἐπίδαμνος quæ eſt *Dyrrhachium*.

3 *Valona*] Vulgo *la Valona*, & Αὐλωνία: veteribus ὁ Αὐλὼν τῆς Ἠπείρου. Arabes ſcribunt اولونه *la Valona*, Italiæ vulgum imitantes.
4 *Hydruntum*] Vulgo *Otranto*, olim Ὑδροῦς, -οῦντος.

לאפוליא

לאפוליא ממלכות נאפולי ויכנס	druntis quæ in extremitate Apuliæ
בים יון חוץ לים אנדריאטיקוס וימצאו	quæ eſt de Regno Neapolitano. Et
אי קורפו ולאמוריאה ומודון וקורון	quando extra Adriaticum vecti intrant mare Græcum, reperiunt inſulam Corfu, & [5] Moream, & Modon,
ויגעו לתוך ים קאנדיאה הנקראת	& Coron: & deinde pervenientes in
קריטא ויניחו אי רודיכנגדם לים	medium Maris Candiæ (quæ dicitur
ימין אשר סמוך ליבשה לאחוריה	Creta,) è regione ſui ad mare dextrum, relinquunt inſulam Rhodum
בארץ ציליציאה מארץ עוץ סמוך	quæ eſt prope poſteriora continentis
לגלילות ארמיניאה וכל זה יניחו	in terra Ciliciæ, quæ eſt de terra [6] Uz

prope regiones Armeniæ. Hoc inquam totum relinquentes per Conti-

5 *Moream*] Ea eſt veterum Πελοπόννησος, inter quam & Atticam ab Auſtro ad Septentrionem per 5 aut 6 milliaria extenſus eſt Iſthmus, ideo Ἑξαμίλιον dictus. Vulgo *la Morea*, Græcis hodiernis dicitur ὁ Μωρέας, i. e. *Nigra* peninſula, (Turcæ pronuntiant مورة *Mûra*,) propter Mauros qui (ut dicitur) eam inhabitabant: nam in Mediterranei litore ex adverſo Maurorum, nec valde procul ab eis, ſita eſt, illorum olim incurſionibus valde obnoxia.

6 *Uz*] Noſtri Authoris *Uz* ſeu *Auſitis*, eſt Ciliciæ & partes circa eam inter Syriam & Armeniam: his enim circumſcribitur. Sed patet hancce Auſitidem non eſſe Jobi patriam, quæ certe ab hiſce partibus longe diſtabat; ut facile eſt colligere ex ipſius vicinis malum ei inferentibus, qui erant שבא *Sheba*, i. e. سبا *Sabæi* in Arabiâ, & כשדים *Caſdai* ſeu *Caldæi* ex Erac-Arabum ſeu Babylonia, qui eum infeſtabant & pecora abigebant; ut & ex amicis eum viſitantibus & conſolantibus, de quibus infra dicetur.

Si autem ulterius diſquiſiverimos ubinam terrarum revera fuerit *Terra Uz*, præmittendum eſt, quod Abraham, Iſaac, & Jacob cum Cananæis confœderati vixerunt in Canâan, in antecesſum & arrham promiſſionis quam tandem poſſiderunt poſteri eorum. Jacobi autem frater Eſau, & filius Iſmael receſſerunt in Arabiam inſtinctu Divino deducti, ut Jacob ſolus relinqueretur in terra promiſſionis. Eſau enim [*Gen.* XXXVI. 7.] propter gregum ſuorum multitudinem, ex terra Canaan ſponte diſceſſit in *Montem Seir*, & pacifice ibi vixit cum Horitis, qui [*Gen.* XXXVI. 20 *Deut* II. 12.] erant *Habitatores terræ* & antiqui incolæ *Montis Seir*. Horitas tamen poſtea expulerunt filii Eſau. Ille quidem Mons eſt in termino terræ Edom, qui antea à poſſeſſore eum occupante dictus eſt *Mons Hor*; & is [*Num.* XXXIII. 37.] in margine terræ Edom, in quo [*Num.* XX. 23, &c.] ſepultus eſt *Aharon*: incolæ inde dicti *Horitæ*; ex quibus vir quidam inſigniſſimus nomine *Seir*, fecit ut poſtea diceretur *Mons Seir*, & ארץ שעיר *terra Seir*. Nam [*Gen.* XXXVI 20,] per Appoſitionem dicitur החרי בני שעיר *Horitæ filii Seir*; nempe qui antea *Horitæ*, tunc dicti ſunt *filii Seir*. Et ab *Uz* filio *Diſan*, qui ex nepotibus *Seir Horitæ*, hæc terra etiam dicta eſt *Terra Uz*; quæ, quia illuc poſtea conceſſerat *Eſau* per improperium dictus *Edom*, (propter *rubrum* juſculum pro quo Primogenituram vendiderat) poſtea denominata eſt *Terra Edom*. Tot nominum mutationem propter varios diverſis temporibus incolas & poſſeſſores, illa Terra ſubivit. Quodque hæc ſit *Terra Uz*, plane legitur [*Thren.* IV. 21,] שישי ושמחי בת־ארום יושבת בארץ עוץ *Lætare & gaude ô filia Edom quæ habitas in Terra Uz*.

Heic quidem vixit & regnavit *Job*, alias dictus *Jobab*: de quo ad calcem Verſionis Græcæ Libri Job, ſcriptum reliquitur, Οὗτος ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς Συριακῆς βίβλου, ἐν μὲν γῇ κατοικῶν ἐν Αὐσίτιδι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας. Προϋπῆρχε δὲ αὐτῷ ὄνομα Ἰωβάβ. Λαβὼν δὲ γυναῖκα Ἀράβισσαν, γεννᾷ υἱὸν ᾧ ὄνομα Ἐννών· ἦν δὲ αὐτὸς πατρὸς μὲν Ζαρὲ ἐκ τῶν Ἡσαῦ υἱῶν υἱός, μητρὸς δὲ Βοσόρρας, ὥστε εἶναι αὐτὸν πέμπτον ἀπὸ Ἀβραάμ. Καὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς βασιλεύοντες ἐν Ἐδώμ, ἧς καὶ αὐτὸς ἦρξε χώρας· πρῶτος Βαλὰκ ὁ τοῦ Βεώρ, καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Δενναβά. Μετὰ δὲ Βαλὰκ, Ἰωβὰβ ὁ καλούμενος Ἰώβ. Μετὰ δὲ τοῦτον, Ἀσὼμ ὁ ὑπάρχων ἐκ τῆς Θαιμανίτιδος χώρας. Μετὰ δὲ τοῦτον, Ἀδὰδ υἱὸς Βαράδ, ὁ ἐκκόψας Μαδιὰμ ἐν τῷ πεδίῳ Μωάβ, καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Γεθθαίμ. Οἱ δὲ ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν φίλοι, Ἐλιφὰζ τῶν Ἡσαῦ υἱῶν, Θαιμανῶν βασιλεύς· Βαλδὰδ ὁ Σαυχαίων τύραννος· Σωφὰρ ὁ Μιναίων βασιλεύς. In eundem ſenſum Interpres

Interpres Arabs, &c. اجوب كان ساكنا *Job vero habitabat in Terrâ Uz, inter terminos Edom & Arabiæ; & antea vocabatur Jobab. Hic duxit uxorem alienigenam, ipſique natus eſt filius dictus Anûn. Job vero erat filius Zara filii filiorum Eſau; & mater ejus erat de Baſra: & ipſe erat ſextus ab Abrahamo. Ex regibus vero qui regnarunt in Edom, regnavit ſuper illam terram Balac filius Beor. Et poſt hunc Jobab, iſte qui vocatur Job, &c. Et fuit ætas 240 annorum.*

Nempe ante *Jobum*, heic in urbe Dinhaba reſidens regnavit *Balaam*; quem (cum eſſet egregius Incantator.) conduxit vicinus Balac Rex Moab ab Iſraelitarum multitudine metuens, ut eis malediceret. Is vero, multis tentatis, retulit, *Non eſſe incantationem contra Iſraelem*, &c. Nomen ejus [*Gen.* XXXVI. 32.] ſcribitur בלע בן בעור *Bela' filius Beor*, abbreviate pro בלעם *Bileam*, ſeu *Balaam* [*Num.* XXXI. 8. *Mica* VI. 5. 2 *Pet.* XI. 15.] eodem modo quo indifferenter dicitur מלך *Molech*, ſeu מלכם *Milcom*. Sed profecto בלע omnino notari debuit ſuperſcripto Apice, propter cujus defectum intercidit ultima litera *Mem*: & quidem alicubi periere & intercidere aliquot literæ ex aliis quibuſdam vocibus S. Scripturæ. In ſuperioribus Græcis & exinde factis Arabicis, perperam legitur Βαλακ pro Βαλααμ.

Supradictum *Balaamum* poſtea (à Deo maledictum propter Diabolicum vitæ inſtitutum, & propter conatum contra populum ejus,) [*Joſ.* XIII. 22.] interfecerunt Iſraelitæ. Ei mortuo, paulo ante ingreſſum Iſraelitarum in Canaan, ſucceſſit *Job*, [*Gen.* XXXVI. 33.] dictus יובב בן זרח מבצרה *Jobab filius Zerach de Boſra*; de qua urbe dicitur [*Iſa.* LXIII. 1.] *Quis iſte veniens ab Edom, in veſtibus rubro tinctis à Boſra!* Et [*Iſa.* XXXIV. 5, 7.] *Gladius meus deſcendet in Edom.—nam eſt mihi Sacrificium in Boſra, & magna cædes in terra Edom.* Hinc, & ex [*Jer.* XLIX. 22.] conſtat *Boſram* eſſe in regno Edom, ſuper quod *Job* ex magnatibus ejuſdem loci, in Regem promotus eſt. Hæcque urbs ſæpius in S. Bibliis memoratur. Et quidem *Job* ſeu *Jobab* diu regnavit: nam poſt afflictionem ſuam, vixit 140 annos; in toto, 240; Deo compenſationem faciente pro eis quæ antea paſſus fuerat. Eique ſucceſſit חשם *Chuſham* ex terra *Temani*, i. e. *Auſtrali*. Huic in urbe *Avith* reſidens ſucceſſit *Hadad* filius *Bedad*, qui graviſſima clade affecerat Midianitas in Agro Moab. Eo mortuo, regnavit *Samla* ex urbe *Maſreka*. Et deinde *Shaül de Rechoboth fluminis*, quæ ad Euphratem ſita. hodie vocatur رحبة الملك *Rehabat Regis*. Iſto mortuo, regnavit *Baal-chanàn* filius עכבור *Achor*; à quo alia urbs paulo inferius ad Euphratem itidem ſita, uſque hodie dicta eſt عكبر *Acbor*. Huic ſucceſſit *Hadàr* ex urbe *Paü*. Hactenus S. Biblia.

Jobi amicus *Eliphaz* filius Σωφὰρ ex nepotibus Eſau, erat *Temanita*, ſc. ex regione תימן *Teman*, i. e. *Auſtrali*, quæ ad Auſtrum in vicinia adjacebat regioni *Edom* in qua fuit *Boſra*: unde dicitur [*Amos* I, 12.] *Immittam ignem in Teman, qui devorabit Palatia Boſra.* Et quidem ea nominata eſt *Teman* vel à dicto ſitu, vel ex poſt facto à Θαιμὰν υἱῷ Ἐλιφὰζ. De iſta regione Judæis dicta *Teman*, (quæ inter *Elam* & *Sinam* & *Terram Edom*) dicitur quoque [*Habac.* III, 3.] *Deus venit à Teman, & Sanctus à Monte Paran.* Et [*Deut.* XXXIII. 2.] *Deus venit à Sinai, & ſplenduit à Seir, & illuxit à monte Paran*; qui Mons eſt pars Montis Sinai, qui ſec. Ptol. incipiens à mari Rubro, extenditur verſus Terram Sanctam & Edom: unde igitur Deus apparuit, & Iſraelitis illuxit in tranſitu maris. *Eliphaz* itaque videtur fuiſſe Rex تهامة *Temâmæ* ſeu Arabiæ Petrææ (ab urbe حجر *Petra* ſic dictæ) cui adjacet Edom, quæ nempe Ptolemæo eſt in Arabiæ Petrææ Boreali margine; & urbs Βόςρα eſt in ejuſdem margine Orientali, Arabiæ Deſertæ contigua, Long. ξη. δ: al. 69. [illegible] Lat. λα. ς: al. 31. 30.

Alter amicus fuit *Bildad* השוחי *Shuchita*, ex regione שוח *Shuach* ſeu *Sua*, i. e. *humili & depreſſâ*. Eſtque سوخ *Sauch, mollities terræ*, talia quæ calcantia pedem in ſe recipit, uti eſt Arabia Deſerta, in qua à Ptolemæo collocatur Σαυὴ *Sava* ad Long. 73. Lat. 33. Ea enim Arabiæ pars eſt, quæ hodie dicitur تهامة *Tihâma* (in Globo *Theama*;) quia *æſtuoſior*; & غور *Gaur*, quia *depreſſior* reliquâ Arabiâ. Eſtque ad Septentrionem contermina حجاز *Higjâza*, ubi incipit Regio Meccana & *Taman* ſeu Arabia felix; in qua Auſtralius olim à Sabæis Yamanenſibus aliquando extructus eſt سد *Sad* ſeu *Agger* dictus العرم *Al Arim*, quo aquas ex *Tihâma* in *Taman* labentes excipiendo, ingentem ſibi parabant Lacum, ut ex aquæ copia lætiores viverent. Agger autem ex terra arenoſa non ſatis firmus, aquarum ponderi ceſſit, & ruptus eſt; unde facta eſt سيل العرم *Inundatio Al Arim* in omnibus Arabum Hiſtoriis Infamis. quæ Sabæis Aggeris extructoribus multum intulit damnum. Sed ut ad penſum redeam, ſupradicta Arabiæ pars *Tihâma*, videtur eſſe ea quam deſcribit Agatharchides *Lat. pag.* 59, *Gr. pag.* 51, *Ultra Sinum Laanitidem* [l. Ælanitidem] *quem Arabes circumcolunt, eſt* Βανιζομενῶν *terra celebris, campeſtris, tota irrigua, & diffuſa; ſed præter Gramen & Medicam, & Lotum viridem ſtaturam æquantem, nihil producit. Multa inibi efferæ Camelæ, multa cervarum & damarum cohortes, multi ovium greges, ineffabilis*

mulierum boumque numerus: item Leanes, Lupi, &c. Sic ille: unde quale ſit Arabiæ Deſertæ Solum, ſc. Bildadi Regnum, innoteſcit. *Bildad* itaque fuit Arabiæ Deſertæ Rex Σαυχαῖος, qui *Jobum* vicinum *Edomi* Regem viſitatum venit. MS Alex pro Βαλδὰδ, minus bene legit Βαλδὰς υἱὸς Ἀμιὼν τῦ Χοβάρ τῆ Αὐχαίτε τυρανοί, pro Σαυχαῖε.

Tertius Amicus *Sophar Naamathita*, videtur veniſſe ex Arabia felice. Cum enim Arabiam Petræam tribuerimus *Eliphazo Temanita*: & Arabiam Deſertam *Bildado Shuchita*: reſtat tantum Arabiæ tertia pars, quæ ex vi vocis נעמה *Naama*, debet eſſe *Felix, commoda, amœna*, qualis eſt يمن *Taman*, ſic dicta ἀπὸ τῆς Jumn *virore* & *felicitate* qua plus quam aliæ Arabiæ partes gaudet. Hujus regionis populus Ptolemæo audiunt Μιναῖοι, μέγα ἔθνος, collocatque in Mediterraneo Arabiæ felicis circa Long. 75, Lat. 19, paulo Borealius quam *Saba*. Stephanus collocat ad littus Maris Rubri: nec mirum ſi illuc extendatur. Agatharchides in Maris Rubri *Periplo*. pag. ſupra citat. habet, *Supra Phœnicenem eſt Neſſa, —ubi Gerrai, Minai, & omnes vicini Arabes*. Ibi vide plura. Eſt quidem منى *Mina* (al. *Muna*) nomen peramplæ Vallis prope Meccam, ubi tam hodie quam à tempore Iſlamiſmi, in ſolenni Peregrinatione Meccanâ, Sacrificia mactare & Lapillos in Diabolum projicere ſolet totus Mohammedanorum peregrinantium exercitus. D. Pinedo in Notis ad Stephanum de urbibus, ex Strabone legit, *Quatuor maximas Gentes habitare ultimam dictam regionem, quarum Minæi ſunt in parte ad Erythræum mare, quorum maxima urbs* Κάρνα *ſeu* Κάρανα: *hiſque finitimos eſſe Sabæos*. In S. Bibliorum Verſione Græca ad 2 *Paral.* XXVI. 7, Μιναῖοι reſpondet Hebraico מעונים *Meunim*. Apud dictum Stephanum, per duplex *Ny*, ſcribitur Μιννναῖοι, quod forte melius legendum Μιναῖοι, i. e. *Meunim*. Ibi *Uzzias* dicitur cum ſucceſſu pugnaſſe contra *Arabes Gur-baal & Meunæos: quis itaque* מעונים *Meunæi attulerunt Dona Uzziæ*. Non autem עמונים *Ammonita*, quod Scribarum lapſu ita ibi legitur: nam nulla antea ibi Ammonitarum mentio.

Sic Scribarum hallucinatione 2 *Sam.* VIII. 12, pro אדום *Edom* legitur ארם *Aram, Syri*, uti conſtat tam ex ſeq. verſu 14, quam ex collatione cum 1 *Chr.* XVIII. 11, 13. Hoc modo videmus *Jobum* fuiſſe Regem Edom ſeu Idumææ in Arabiâ: & tres vicinos Reges eum viſitaſſe, qui ſc. erant *Eliphaz* Rex Teman ſeu Arabiæ Petrææ quæ ad auſtrum Idumææ, & *Bildad* Rex Arabiæ Deſertæ, & *Sophar* Rex Arabiæ Felicis; qui omnes afflictæ ejus conditionis miſerti, ad eum confluxerunt, amica conſilia ſubminiſtrarunt, conſortio recrearunt, & cum eo de Divinâ providentiâ & miſeriâ humanâ confabulando ſubinde diſceptarunt. Job autem orthodoxus recta de Deo dixit, contra quam fecerunt Reges illi, qui quamvis Dei vindices eſſe viderentur, tamen juſſi ſunt tandem pro ſingulis expiatoria Sacrificia offerre Deo, ut minus recta de eo dicentibus ignoſceret. Qualitate enim Reges fuiſſe oportet, utpote qui aliquoties Jobum mendaciorum incuſarunt, ſeque ei in omnibus æquipararunt.

לימינם ביבשה ויכנסו בים ארצי-
פילגו הגדול מלא איים רבים
אשר סאלוניקי מצוי שם ויעברו
מיצר גליפולה וימצאו קוסטאנטינופולי
בצר שמאל ויעברו דרך מעלה
לצר הצפון ללכת לאנדרינופולי
וללכת לים איוזיניאוס ועד ים נהר
לאטאנס שהוא סוף גבול האירופא
ושם למעלה בצפון תכלית ים
קוסטאנטינופולי המגיע לגבול רוס-
יאה ואפילוניאה ואחר טרטאריאה

nentem ad dextram ſuam, intrant in mare Archipelagum maximum inſulis multis refertum, ubi reperitur Theſſalonica. Dein tranſeuntes per Fretum Galipolitanum, inveniunt Conſtantinopolim ad [maris] latus ſiniſtrum. Nam [ex Mari Ægæo] tranſeunt per viam qua aſcenditur verſus plagam Septentrionalem, [tam ad ſiniſtram] qua itur ad Adrianopolim, [quam ad dextram] qua itur ad mare Euxinum, & uſque ad Mare fluvii Tanais, qui eſt finis termini Europæ. Et ſupra [Byzantium] in Septentrione, eſt finis maris Conſtantinopolitani pervenientis ad limites Ruſſiæ & Poloniæ, & poſtea ad Tartariam. Et

ולמום

ועמים רבים וישובים נוראים סביבות כל הימים האלה מכל צד ומכל פנה:

in omnium iſtorum Marium circuitu, ſunt populi multi & habitationes tremendæ ab omni latere omnique angulo.

אמנם מוי.יציאה ללכת אל ארץ ישראל או למצרים ר״ל כגון לבארוט או לצור או ליפו או לאליכסנדריאה מנהג המלחים בעברם בקורפו להגיע בקנריאה ומקנריא לרודי ולציפריאה בעיר פאמאגוסטא ומשם בפאמאגוסטא יוכלו לסבוב ציליציאה מארץ עוץ וארם ולפנות ללכת כאשר ירצו אם בבארוט הסמוך לציפריאה שהיא מול יפו או לסבוב לצור או ליפו או לסבוב עוד הים הזה מים פלשתים עד שפת ים אלכסנדריא דרך המערב ולהגיע בדמיאטה כפי רצון וצורך הסוחרים להביא סחורותיהם כאשר מנהגם וצרכם שם שמה יגיעו וילכו:

Verum ad eundum à Venetiis ad terram Iſraelis vel ad Ægyptum, (volo dicere quaſi, ad Berytum, ad Tyrum, vel ad Joppam, vel ad Alexandriam,) ſolent nautæ tranſeuntes per Corſu pertingere ad Candiam,& à Candiâ ad Rhodum & ad Cyprum, per urbem Famaguſtam: & inde per Famaguſtam poterint circuire Ciliciam quæ eſt ex Auſitide, & Syriam,& indè proſpicere ad eundum quocunque voluerint; ſive ſit ad Berytum quod prope Cyprum è regione Joppæ, ſive ad circumeundum per Tyrum aut per Joppam,ſive ad ulterius circumeundũ iſtud Mare à mari Philiſhtim uſque ad oram maris Alexandrini per viam Occidentis, & ad pertingendum ad [7] Damiatam, pro lubitu & neceſſitate Mercatorum; ut ſc.illuc perveniant redeantque,ibique importent merces ſuas prout ſoliti ſunt & eorum neceſſitas requiſiverit.

אמנם הערוגה אשר הזכרנו מויניציאה עד ים יון למעלה בגבולות העליונים עד הים הם אלו מויניציאה ביבשה למעלה מחוז איסטריאה ואוסטריאנו ופריאול וכל הסקייאבוניאה והאונגריא הנקראת פאנוניאה אשר למעלה ממנה וכל ארץ מקדון היא אלבאניאה ולמעלה מזה היא

Verum area illa cujus fecimus mentionem,(ſc.à Venetiis uſque ad mare Græcum ſupra in terminis ſuperioribus, & ab his ad ipſum mare,) iſtiuſmodi eſt: nempe à Venetiis [eundum eſt] per Continentem ſupra territorium Iſtriæ & Iſtriani,& Friuli,& per totam Sclavoniam,& Hungariam dictam Pannoniam quæ ſupra ipſas eſt, & per totam terram Macedoniæ quæ eſt Albania; vel ſupra hanc per

7 *Damiata*] R. Benjamino כפתור *Caphtor*, quæ *Jer.* XLVII, 4, vocatur *Inſula Caphtor*.

בוסינא קורבאקיארה ואלקיארה ומרינורת רבורת רבו מספר וגלילות יון כלם מהתוגר הם וכל המעברות הימיות הנם כתובים בקלף המלחים לאורת ולזכרון ליורעם וגם אין ראוי שיעלם כי מן הצר השני לים אנרריאטיקוס אשר רחבו קרוב לק׳ מילין בקרוב נמצא מויניציאה דרך יבשרת ער סוף האיטאליאה וברי־נדיסי הישובים האלה בכלל היינו מויניציא לקאיוזא ראוינא רימיני פיסארו פאנו סיניגאליאה אנקונא חוף פירמי טרונטו יוליארה נוברה וכל לאברוצ׳ לאנצאנו בארי בירליטא טראני וכל לאפוליא ער סוף מלכות נאפולי כי שם בברינריצי ישלים ים ארריאטיקוס ויכנס בסבוב בים טאראנטינוס וקאלבריארה לסבוב האיטאליארה בצר השני הררומי לה בררך ים האמצעי מארי ליאוני מיריטיראניאו אשר קרוב לאי ציציליאה ומסינא נגר ריאו רקאלאבריאה כאשר נרבר בע״ה במעברורת הים ללכת פלאנרריאה לבא מויניצוארה ונספיק בזה :

Boſenam, & [8] Corbachiam, & Valachiam,aliaſq; Provincias multas quæ ſuperant numerum, & omnes regiones Græciæ quæ ſunt de Togar. Et quidem omnes tranſitus maritimi, ecce ſcripti ſunt in Chartis nautarum, in ſignum & memoriale pro cupientibus ſcire illos. Præterea non debet ignorari,quod à latere ſecundo maris Adriatici, (cujus latitudo eſt circiter 100 milliarium,) reperiemus à Venetiis per viam Continentis uſque ad finem Italiæ & Brunduſium,dari hæc loca habitata in genere: nempe à Venetiis [eundum eſt] ad Chiuſam: deinde occurrunt Ravenna,Rimini, Peſaro. Fano,[9] Signigallia,Ancona,Portus Fermo, Tarento, Julia nova, & tota l'Abruza, l'Anſano, Bari, Berleta, Trani, & tota l'Apulia, uſque ad finem regni Neapolitani : nam ibi apud Brunduſium terminatur mare Adriaticum, quod per circuitum ingreditur mare [10] Tarentini & Calabriæ, ut circumeat totam Italiam per latus ſecundum Meridionale illi, per viam Maris Medii , Maris inquam [11] Leonis Mediterranei quod eſt prope inſulam Siciliam & Meſſinam è regione דה Rio de Calabria ; ſicut (auxiliante Deo) dicturi ſumus in Tranſitibus maris per quos itur in Flandriam quando venitur à Venetiis. Interim hoc nobis ſufficiet.

8 *Corbachiam*] Vulgo *Corbavia*, i. e. *Croatia*.
9 *Senigaglia*] Seu *Senigaglia*, ea eſt *Sena Gallica* ſeu *Senogallia*.
10 *Mare Tarentini*] Vulgo *Golfo de Taranto*.
11 *Mare Leonis*] Eſt ſc. ea Maris Mediterraneæ pars quæ alluit Leontinum in Orientali parte Siciliæ.

פרק

פרק יב׳ לבאר המקומות העקריות והראשיות בררך ים מויניציאה לפלאנררים ללכת במיצר גיבילטירא ופורטוגאל ואנגליארה אשר היא סמוך ליבשרה פלאנררים:

אמרו הרכבים והרצים כי מויניציא לפלאנדרים וברונייש ונאנס ללכרת דרך יבשה הוא מהלך בקירוב לארבעים יום וזה לעבור בקוטב האיטאליא מפארואה לויר-ונא ולעיר שלשים או כרומה לזה בקוטב אשכנז ושנוזיציר וכל הגלי-לות ההמה עם קוטב הבורגונייא והפלאנדריאה אשר על שפת ים איקיינוס נגר איי אנגליאה סקוציאה ואיבירניארה במהלך ארבעים יום הם בקירוב והאמנם ללכת מויני-ציאה לפלאנררים ברוניאות הים עם סחורותיהם ראיתי ושמעתי כי יתמהמהו ויתאחרו לפעמים רבים בטרם ישובו לביהם יח חרש ויותר משנתים לפעמים אולם המהלך בטבע ההליכה היומית כנשיברת הרוחות הטבעיים והנהוגים להת-חלף ולהתחרש לא ילכו בשמנה

CAP. XII. *Caput duodecimum declarat loca præcipua & principalia in itinere maritimo à Venetiis in Flandriam, eundo per Fretum Gibeltdr & Portugalliam, & Angliæ partem quæ eſt prope Continentem Flandriæ.*

POſtæ & [1] Curſores ajunt à Venetiis ad Flandriam & Bruges & Gandavum, (eundo per viam Continentis) eſſe iter pene 40 dierum [2]. Nempe tranſeundo per Polum Italiæ à Paduâ ad Veronam, & ad civitatem [3] Trentam aut talem aliquam, per Polum Germaniæ & [4] Helvetiæ, & per omnes iſtas regiones, per Polum Burgundiæ & Flandriæ quæ eſt ad oram [5] Maris Oceani è regione Inſularum Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ, eſt iter circiter quadraginta dierum. Verum qua eunt à Veneriis in Flandriam per Galeras maris cum mercibus ſuis, vidi & audivi eos antequam revertantur ad domum ſuam, ſæpe detineri & retardari per 18 menſes, [6] & aliquando ultra duos annos. Nam iter hoc eſt plus quam tria millia milliarium, imo prope quatuor millia milliarium. Sed revera per naturam curſus diurni cum [proſpero] flatu ventorum naturalium qui mutari & innovari ſolent, eundo non [detinerentur] ne quidem per 8

1 *Equitatores & Curſores*] i. e. Poſtæ equitantes & Tabellarii pedeſtres.
2 *40 dierum*] Hodie inventa eſt brevior via per Galliam, Sabaudiam, & Milanum.
3 *Trenta*] Ut *Granatam* ſolet vocare *Rimmon* interpretando Nomen; ſic *Trenta* notans *Triginta*, heic vocatur שלשים 30.
4 *Helvetia*] Eam Author vernacule vocat *Switzer*.
5 *Maris Oceani*] Heic intelligit *Oceanum Britannicum*: alias apud eum *Oceanus* eſt *Mare Atlanticum*.
6 *18 menſes*] Hodie celeriter navigando, hoc iter poteſt confici 22 diebus, ut experti dicunt.

7 8 *menſes*

חרשים כי המהלך הזה הוא יותר
משלשת אלפים מילין וקרוב לאר-
בעת אלפים מילין וזה עקר המהלך
הראוי והטבעי לפי מציאות המקומות
אשר הם נמצאים בחיוב ואם אפשר
שיגיעו במקומות אחרים למען
סחורותיהם או בסבת השתנות
הרוחות אשר יכריחום ללכת ולהגיע
הנה והנה מ״מ זה הדרך ילכו בו כי
כן יגזרהו טבע חיוב המקומות
המיוכרים ביבשה כאשר המה
לעבור עליהם בים וזאת היא
מויניציאה ידימו נס אל הרוחות נגד
המזרח דרך דאלמאציאה ומאצידו-
ניאה היא סקייאוניאה ואלבאניאה
עד צאת מים ארריאטיקוס הוא
ים ויניציאה ויפנו ברוח אחרת לצד
ימינם באוטרונטו והים טראנטינו
ולסבוב את האיטאליאה ויכנסו בים
האמצעי באורך הקלאבריאה ויניחו
ליצי ומונטאלטו ביבשה לימינם
תמיד ופניהם אל המערב עתה
ויכנסו במיצר מיסינא אשר היא באי
שיציליאה בין מיסינא לרייו דקאל-
אבריאה קרוב לשמנה מילין המיצר
ביבשה היא באיטליא במלכות
נאפולי וילכו בערוגה הזאת בים
האמצעי תמיד קרוב לאלפים מילין

menſes [7]. Et hoc quidem eſt fundamentum itineris convenientis & naturalis ſecundum inventionem locorum qui ibi neceſſario inveniendi [i. e. adeundi] ſunt. Et, quamvis poſſibile ſit ut attingant alia loca propter merces ſuas, aut propter cauſam mutationis ventorum qui aliquando cogant eos huc illuc ire & vagari, [8] nihilominus hæc eſſet via per quam incedere deberent: ita enim decrevit natura neceſſitate locorum in Continente ſitorum, prout illi neceſſe habent per ea tranſire per mare. Hoc eſt, à Venetiis elevant vela ad ventos verſus Orientem, per viam Dalmatiæ & Macedoniæ, (quæ eſt Sclavonia & Albania,) donec egredientes è mari Adriatico (quod eſt mare Venetum,) tendant per alium ventum ad latus dextrum ſuum per Otrantum & Mare Tarentinum, & circumeundo Italiam intrent in mare Mediterraneum per longitudinem Calabriæ, & relinquant [9] Lecci & Montalto per Continentem ad dextram ſuam ſemper, dum eorum facies nunc ſint ad Occidentem ; & tandem ingrediantur per Fretum Meſſinæ (quæ eſt in inſula Sicilia,) inter Meſſinam & Rio de de Calabria, ferme per 8 milliaria. Hocce Fretum eſt ad Continentem in Italia in regno Neapolitano: & per hanc aream iri poſſit per mare Mediterraneum continuo, circiter 2000 milliaria, & ultra: hoc eſt, à Rhegio [10] ſu-

7 *8 menſes*] i.e. proſpero vento vix detinentur 8 menſes in eo itinere. Pro ſeqq. Hebr. Latina præcedunt.
8 *Nihilominus*] Abbreviate מ״מ pro מכל מקום *pro omni loco.*
9 *Lecci*] Sic vulgo dicitur *Aletium.*
10 *Supramemorato*] *Supradicto*, Hebraice exprimitur per Abbreviaturam נ״ל, i. e. נאמר למעלה vel ויותר נזכר למעלה.

ויותר היינו מריג׳או הנ״ל לסאלרנו
נאפולי נאיטא אוסטיא החוף רומי
פיומבינו וחוף סיינא ליגורנו חוף
פיסא ואי קורסיקא בשמאלם בים
רחוק מהיבשה סארזאנא ג׳ינובא
סאוונא מונינו ניצא דפרווינצא ואי
סארדינייא בשמאלם הים רחוק
מהיבשה מארסיליאה ונהר רודאנוס
היורד מליאון ואויניון מים מתים
כל ארצות ארגון פירפינייאן ואלנצא
בארצלונא ואיי מאיוריקא ומינוריקא
בשמאלם בים רחוקים מהיבשה
עד הגיעם לאנדאלוסיאה ומלכות
גראנאטא מאליקא היא רמון ספרד
אשר שם מיצר גיבילטאר ובנגדו
באפריקא ביבשה בצד שמאל
מאבריטאניאה צ׳סארי הפונה
במלכיות ההם מכל צד טאנייר
ארזילא פיס אורן אולם בהיות
הרוגיאות במיצר גיבילטאר הזה הנז׳
וללכת פלאנדרים צריך שיפנו לצד
ימינם בדרך הצפון ובדרך היבשה
ולסבוב אותה בים כל מלכות
פורטוגאל ליסבונא ויסבבו כל
מלכות הביסקאי עד הגיעם בין אי
אנגליאה ליבשת פלאנדרים במיצר

pra memorato ad Salernam, Neapolim, Gaetam, Oſtiam Portum Romæ, Piombino, & Portum Sienæ, Ligornum Portum Piſæ, & inſulam Corſicam ad ſiniſtram ſuam procul à Continente, & Sarzanam, Genovam, Savonam, Monacum, Niceam de Provincia, & inſulam Sardiniam ad ſiniſtram ſuam per mare procul à Continente, Marſiliam, fluvium [11] Rhodanum decurrentem à Lugduno & Avenione, [12] Aquas mortuas, totam terram Aragoniæ, Perpynian, Valentiam, Barcelonam, inſulam Majorcam & Minorcam ad ſiniſtram ſuam per mare procul à Continente; donec tantem perveniant in [13] Andaluſiam, & regnum Granatæ & Malagam: ea eſt Granata Hiſpaniæ quæ ibi eſt ad Fretum Gibeltar. Et è regione illius in Africâ in Continente ad latus ſiniſtram, eſt Mauritania Cæſarea, quæ tendit ad illa regna ex omni latere, viz. Tanger, Arzilla, Feſs, Oran, &c. Veruntamen cum Galeræ ſint in dicto Freto Gibeltar, ad eundum in Flandriam, neceſſe eſt ut tendant ad dextram ſuam per viam Septentrionis & per viam Continentis quem per mare circumire debent, viz. totum regnum Portugalliæ, & Lisbonam: circumeundum quoque eſt totum regnum Biſcaiæ, uſque dum perveniatur inter inſulam Angliam & Continentem Flandriæ per Fretum anguſtum, & per

11 *Rhodanum*] Vernacule Gallis *le Roſne*, Italis *il Rodano*.
12 *Aquas mortuas*] Vernacule *Aigues mortes*, urbs maritima *Occitania* ſeu *Langue d'Oc*.
13 *Andaluſia*] Arabibus Mauris أندلس *Andalus*, i. e. Hiſpania Bætica, q. d. *Vandalus* quippe quam aliquando occuparunt Vandali.

צר וכל הגלילות ההמה ויש שם מיצר ים צר מאוד בין אי אנגליאה ליבשת פלאנדריס לממשלת מלך צרפת בקצת מקומות האי הזאת כמעט קרוב ליבשה לעשרת מילין ומעט מזה וסמוך לאי אנגליאה הזאת נדבק כמעט אתה אי סקוציאה רק שיש סעיף מים מפסיק ביניהם ואי איבירניאה למעלה בים בצפון סמוכה להם וזהו שיעור המהלך הנ׳ באמת לפי מציאות הישוב במקומות האלו כאשר המה אולם נשיבת דרוחות בחלופם לפעמים שלא כסדרן עם רצון הסוחרים יושבי הספינות והדוגיאות או מבריחת הלסטים השובים בים

omnes regiones iſtas. Eſt enim ibi [14] Fretum maris valde anguſtum inter Inſulam Angliam & Continentem Flandriæ, ſub dominio regis Galliæ. In quibuſdam locis iſta inſula eſt prope Continentem intra 10 milliaria aut paulo plus. Et prope iſtam inſulam Angliam, cohæret quaſi cum ea inſula Scotia, niſi quod parvus maris ramus diſcriminet inter eas. Et inſula Hibernia eſt ſupra mare [15] verſus Septentrionem prope illas. Et hæc quidem eſt æſtimatio [i. e. deſcriptio itineris prædicti revera prout inveniuntur habitationes in iſtis locis ubi ſunt Sed aliquando vel propter flatus ventorum per mutationem ſuam extraordinariam, vel propter voluntatem Mercatorum in [16] navibus aut Galeris ſedentium, vel tandem propter fugam Pyratarum

14 *Fretum anguſtum*] Anglice *the narrow Seas*, inter Angliam & Flandriam ſub dominio Regis Galliæ, ut ipſe videtur de ſuo tempore affirmare; quod tamen verius dixiſſet de Rege Hiſpaniæ Flandriæ domino.

15 *Verſus Septentrionem*] Debuerat potius dixiſſe *verſus Occaſum*.

16 *Navibus aut Galeris*] Nempe *Naves* ſunt Onerariæ mercatoriæ, *Galeræ* autem ſunt Bellicæ. Videtur דוגיא *Dugbia*, nomine tenus, idem eſſe cum דוגית *Dugbith* quamvis aliqui ponant differentiam. Hoc, nempe poſterius, exponitur *Navicula piſcatoria*, & *Scapha* ad majorem navem pertinens. Hebræorum enim Juriſperiti dicunt, *Qui emit navem emit ſimul* דוגית *Scapham, & omnia alia pertinentia*. At R. Benj. p. 9, plane pro *Galera* accipit, plurali forma adhibens, דוגיות הנקראות גליראש *Dugbioth quæ vocantur Galeræ*. Et ſic דוגיא *Dugbia*, (cujus plur. *Cap.* XIV, דוגיאות *Galeræ*,) ut exponit R. Elias in ſuo *Tiſbbi*, *eſt navis magna multis remis in utroque latere inſtructa*: eſt nempe talis quæ olim *Triremis*, hodie *Galea* ſeu *Galera* dicitur; quæ ſtructura ac uſu tam ab aliis navibus bellicis quam à رتجبر كمبلر, *navibus onerariis* diſtinguitur. Heicque præmittam, quod de Galeris Anglicanis, ſi ita vocari poſſunt, non loquor nec locuturus ſum; uti nec de antiquorum *Triremibus*, de quibus Tractatum edidit Iſ. Voſſius.

Galera autem Turcica & Veneta (non item Anglica) acutum & longe protenſum habet Roſtrum ligneum : velis utitur triquetris; & non, niſi procellâ exortâ, quadratis: margines ſunt lati declivinſcule promiſſi, in quibus erecti ſtant Pali ferrei à quibus dependent Scalmi cum Remis : & ſupra margines utrinque ſunt 4 aut 5 صفڤلر *Suffa* ſeu *Tabulata* parva ſex pedes quadra, pro ſtationibus militum pugnantium. Proram & Carinam (ad velocius ſulcandum mare) habet acutiorem, ideoque etiam ventrem anguſtiorem : Mala duo, Cataſtroma unicum. E contra vero, navis oneraria Roſtrum habet obtuſum, ſuperne aduncum; ventrem ad recipiendas merces capaciorem; Mala & Cataſtromata plura; Vela quadrata. Reliquas differentias perſequi ſupervacaneum eſſet. *Galera* (quæ ex dicta ſtructura eſt Navi multo velocior,) ab Arabibus tam Aſiaticis quam Africanis vocatur غراب *Ghorâb*, i. e. *Corvus*, quaſi picea nigredine, roſtro extenſo, & Velis Remiſque ſicut Alis volans *Galera*: unde & Vlacho Græce

Græce dicitur Μίλτωσις. Ornatus vero cauſa, Picei aliquando ſuperinduci ſolet ruber aut viridis color, ab ornatum quærentibus. Turcis *Galera* audit قدرغه *Kadirgha*, unde linguæ Græcæ modernæ adſcitum Κάτεργο eadem ſignificatione. Aliàs à Turcis nominari ſolet *Ceckirme*, ſeu جكرمه كمي *Tchecdurme ghemi*, id eſt, *Tractoria navis*, ſeu *Attractoria navis*, quæ Remis trahitur agiturve; Turcis quidem de ſolâ navi bellicâ dictum, ſed eadem ſignificatione quâ ὁλκὰς ſeu ὁλκεῖον Græcis erat, Cymbis tracta navis oneraria. Apud Dom. Germanum, Arabicum شختور *Shochtur* videtur corruptum ex جكدر *tchechtur*, cum Arabes literam ج ſonare non poſſint. Sed apud eum vocis uſus aliquantulum diverſiſt; cum ipſe exponat شختور *Barca* ſeu *Barchio*; quæ tamen Remis agitur. Imperatoris Turcici *Galeræ* accommodato peculiari nomine vocantur جقالر *Jacâl*, quo alias *Hylax* notiſſimum animal vulpi ſimile primario notatur. Alias, *Galea* in genere Turcice dicuntur جراقلي كميلر *Armata ſeu inſtructa naves*: & talium Claſſis, eſt طونانمه *Donanma*, id eſt, *Armata*, ſeu دكز طونانمه سي *Maris Armata.*

Quod autem ad *trahendi* notionem attinet, *Remos agere* apud Turcas dici ſolet كورك جكمك *Remos trahere*; & tranſitive جكدرمك eſt *facere ut trahat* ſeu *ut trahatur*, quod à toto Remigio ſeu Remigum طايفه *Catervâ* fit cum انشاء برابر اهماله *Celeuſmate* انشاء برابر *Si vult Deus æqualiter agamus*; una cum horrida catenarum concuſſione auditu ingrata: quæ Turcica recito, quia Veneti etiam Turcas, ut Turcæ Chriſtianos, ad Remos cogunt & catenis onerant. Remigum Dux ſeu anterior, qui Venetis *Spalliere*, Turcis باش حملدجي πρωτοκωπήτης ſeu, *Impettuer primus*, eſt Puppi proximus, qui novo quovis repetito Remorum impetu, reliquos omnes dicto Celeuſmate præit, ducit, excitatque. A *trahendi* itaque ſignificatione, Galeræ impoſitum nomen *Cecdirme*, quod ex Grammaticali ſignificatione poſſet omnibus Galearum generibus competere, utpote quæ Remis trahantur: id quod tamen recepto uſu communi & generaliori, ſolas *Galeras Triremiges* notare ſolet.

Mauri Galeras proprie dictas non habent, exceptis parvis *Brigantinis*, quas propter remigium & ſtructuram, Galearum generi adnumero. Utcunque tamen apud alias gentes videntes Galeras, earum nomen agnoſcunt, ſuâ linguâ vocantes طريده *Tarida* ſeu *Tareda*, id eſt, *acta compulſa*, & *propulſata navis*, ſc. *Galea*; quo etiam nomine Arabico abſolute poſito, *Galeazza* aliquando vocari ſolet. Maurorum autem Naves bellicæ in genere, plerumque linguâ Francâ vocantur قورصاني *Corſani*, ſc. *Corſali*, *les Corſaires.*

Navium vero Bellicarum (quæ ſolæ remis aguntur,) genera, ex Remigum ſingulis Remis incumbentium numero diſtinguenda eſſe videntur. Nam ut ordine incipiam à minoribus, *Bergantina* (vulgo *Brigantina*) talis eſt ubi ſingulis Remis unus tantum homo allaborat. Hæc Turcice vocatur Italico nomine Turcicis literis ſcripto فرغاطه *Firgata* ſeu فرغته *Furgata*, ſive فرقته *Fircata*, quæ omnia ſunt *Fregata*, ſeu *Barca armata*, quæ alias quoque dicitur فوسته *Fuſta*. In MS Lex. Ital. Turc. in Arch. Seld. *Brigantina* minus recte vocatur *Kara Murſal*, id eſt, *Nigra emiſſaria*, ſeu قره مرسل سفينه سي *Kara Murſel ſephina-ſi*, id eſt, *Nigra emiſſaria navis*. Sed revera *Kara Murſel* non eſt ex *Galearum* ſpeciebus, nec Remis agitur, ſed ſolis velis promovetur: eſtque Navis cujus Prora ſe Puppis ſunt elevatiora quam media pars, contra quam fit in *Galeris*. Eſt autem *Brigantina*, (Galeræ ſpecies minima,) ea quæ Mauris dicitur جفن *Gjefen*, & فليقي *Saliſi*; vel فلقي *Sulſi*; quæ quidem Nomina à Pedro de Alcala Hiſpanice exponuntur *Galeota pequenna*, & *Frigata*. Anglis dicitur *Galey-foiſt*, & *Pinnace*, ſeu *Frigat*: quorum ultimum eſt generale, uti nomen *Galera*, pluribus ſpeciebus competens.

Quando vero intelligitur *Galera* ſpecies aliquanto major quam *Brigantina*, cum ea talis eſt ubi duo homines unicuique Remo aſſignantur. Hæc Mauris dicitur طريدة من جنسين *Tarida min ginſtin*,

ſtin, id eſt, *Galea de dos ordines*, ut exponit Pedro de Alcala. Et, vel huic vel ſequenti ſpeciei accenſendus eſt Perſicus دوني *Phaſelus*, *a Yacht*.

Si autem ſit ſpecies adhuc major, tum nuncupatur *Cirſirme* ſeu *Galea* abſolute & ſimpliciter dicta, nempe *Triremes*, ubi tres homines ſingulis Remis incumbunt. Hæc Mauris طريدة من ثلاثة اجناس *Tarida min ſalaſa agjnâs*, id eſt, *Galea de tres ordines*, ut habet ſupra dictus Pedro de Alcala. Nempe ad ſingulos Remos bini, trini, aut quadrini homines, faciunt duplices, triplices, aut quadruplices ordines; non quidem ſitu inferiores aut ſuperiores, ſed coæquales in eodem Scamno eodemque navis latere ſedentes: nam Remorum ordo, ſimplex; Remigum vero (pro Galeræ magnitudine & Navarchæ Iubitu) duplex, triplex, aut quadruplex eſſet poſſit.

Si ſit earum quæ Remis aguntur *Galera* maxima, tum vocatur *Galeazza* ſeu *Galea groſſa*, ubi ſunt 5 aut 6 homines uni Remo; nempe quintuplex aut ſextuplex hominum ordo, ſemper vero remorum ordo ſimplex. Hæc Turcice vocatur ماعون *Maûn*, ſeu ماعنة *Maune*, Mauris طريدة *Tarida* ſeu *Treda* ſimpliciter. Et quamvis *Galeazza* ſit bellica, eſt tamen formâ navis onerariæ. Galeazzis vero peculiare eſt, in ſummis marginibus habere جتالر *Furcas*, ſc. compagines ligneas furciformes, in quibus ſuos *Perrieros* (ſeu Bombardas mortarias ad jacienda ſaxa & Bombas) collocant. Et in Galeazzarum prora, eſt una quædam magna machina ſeu Compages lignea verſatilis, Italis dicta *Carreto* ſeu *Carreta*, quæ unico ſubdito Pedamento ſive Trabe verſatili, circumvolvi & quaquaverſus dirigi & verſari queat; quæ merito appelletur طوب دندرجي عربة *Bombardi-verſorium Carrtum*, vel ſi volumus Anglice loqui, *a turn-gun carriage*. Hæc autem lignea Compages talis eſt, quæ duas Bombardas oblique (divaricato ad modum furcæ ſitu) capere poſſit, hoc modo: viz. in eadem Compagine ſeu Carreta duæ collocantur Bombardæ ad furcæ ritum à ſeinvicem deductis roſtris; eo ſc. obliquo dextrorſum & ſiniſtrorſum ſitu, ut unius ad metam directæ exploſio, alteram (reſiliendo) ab obliquiore ſitu mox in rectum vindicet retrahatque, & pariter in directum educat, ut in hoſtes explodatur; ipſa vero exploſa prius Bombarda ſeipſam proprio reſultu (*recoil* vocamus) intra Galeazzæ marginem retrudat reducatque, ut hac ratione à nautis commodius tractari & rurſus onerari poſſit. Et deinde viciſſim alterius dicta ratione in rectum deductæ exploſio, dictam illam Bombardam priorem eodem modo in directum contra hoſtes educit. Et ſic viceverſa in perpetuum.

Habemus in Bibliothecâ publicâ Oxonienſi in Libro de Habitu Turcarum, *Galeam* ſeptiremigem Conſtantinopoli affabre depictam, (perperam ibi dictam *Katiga*, pro *Katurga* ſeu *Kadirga*,) quæ quondam ad *Ochuly Baſhâ* pertinebat. Heic in utroque latere ſunt 36 Remi; & quidem ſimplex Remorum, ſed ſeptuplex Remigum ordo viſitur, viz. ſingulis Remis affiguntur 7 homines laxiuſcule catenis alligati: & horum utrumque, ſc. tam Remorum quam Remigum numerus, extraordinarium eſt rarius viſum. Sed in quavis Galea, Remigum numerus pro libitu augeri poteſt, ſi modo Galeæ capacitas id permittat, & Remis affigantur plures Anſæ Laqueive quas teneant trahantque homines plures. Adeo ut hac ratione, ex eadem Galea *Triremigi*, fiat *Quadriremex*, *Quinqueremex*, aut quævis alia.

Galearum autem conſtructio & conſtructarum ſecuritas (ſummiſſis Malis) eſſe ſolet in ترسخانة *Terſ-chana*, vel contractius & minus orthographice, ترسانة *Terſana* ſeu *Tarſana*, quæ ex pluribus Arcubus lapideis aut latericiis conſtat, & Venetiis vulgo audit *l' Arſenál*, quod videtur factum ex præcedente nomine Turcico addendo *l* fini, uti pro سراى *Serâi*, Itali dicunt *Serail* & *Seraglio*. Ea autem quæ viſitur Conſtantinopoli, (ne fallantur aliqui,) in Auſtrali Galatæ extremitate verſus Urbem ſita eſt; & omnino differt à طوب خانة *Tôp-chana* ſeu *Caſa dell' Artiglieria*, ubi ex metallo funduntur Bombardæ, fere in Septentrionali Galatæ extremitate verſus يكي حصارلر *Nova Caſtella* & Mare nigrum ſita. Sed *l' Arſenál* alias vocatur زرن خانة & جبخانة *loricarum domus*, (ſynecdochicè pro omni Armorum genere,) à جبة *Gjebe*, & زرن *Zered*, quorum utrumque ſignificat *Loricam* ex Annulis ferreis contextam, quod ejuſmodi *Lorica* ibi ſerventur, de quibus agit Calcaſhendi tom. 2, p. 231 & 266. Ille enim locus, eſt tam *Navale* quam *Armamentarium*: unde etiam alias vocatur سلاح خانة *Silâh-chanà*, id eſt, *Armorum* ſeu *Armaturæ domus*, & خزانة السلاح *Repoſitorium armorum*; cum omnis generis Bombardæ, Sclopi, Tela & Arma bellica ibi ſervari & reponi ſoleant. Magis autem commune & uſitatum nomen eſt *Terſ-chanà* ſeu contractius *Terſanà*, quo ſignificatus *Domus terraris*,

roris, talis ſcil. terroris quem tanta Navium bellicarum Claſſis tantaſque Armorum Apparatus, (quæ ibi ſervantur,) omnibus merito incutere poſſit.

Sed in nominis *Arſenal* deductione à *Terſana*, ſcrupulum mihi injicit Arſenalis Venetæ antiquitas; dicitur enim eſſe ex antiquioribus Venetiarum ædificiis, forte ante 600 aut plures annos extructa; nempe longe antequam Turcæ vicinas illi urbi partes occuparent, aut nominis occaſionem darent. Adeo ut, ſi eodem ſemper gaudebat nomine, tum id neceſſario ante Turcarum in Europam adventum impoſitum fuerit; atque ita id non à Turcico nomine factum, ſed potius hoc ex illo. Cum autem dictum nomen Turcicum ſit ſignificativum, & Venetum non item, impoſſibile eſt ut illud ex hoc ortum & depravatum fuerit; cujus autem contrarium potius ſit verum, nempe Venetum ex Turcico potius derivatum eſſe. Videtur itaque apud eos ab initio non ſemper habuiſſe idem nomen, ſed Venetos potius *Arſenalem* olim vocâſſe prius *Navale*; & deinde poſtea *l' Arſenàl*, mutuato à Turcis nomine, nuncuparunt. Et hoc ſatis probabile, cum Venetorum *Dogána* (*the Cuſtom-houſe*) pariter antiqua, ſepoſito vetere nomine Italico, vocetur دكان *Docân*, accepto nomine à Turcis, quibus etiam alias dicitur كمرك دكاني *Ghiumruk Docâni* id eſt, *Vectigalium officina*.

Superius dictum eſt de Navibus Bellicis, (Heb. משוטים *Maſhôtim* ſeu אניות שיט *Oniyath Shait*,) quæ *Remis aguntur* omnes; contra quam fit in Onerariis, excepta لوندره *Londra*, quæ Remis agitur, quamvis oneraria longa aliquam magnam *Galeam* mole æquans. Jam autem relictis Bellicis exteris, priuſquam manum de tabula tollam, leviter tangam naves Onerarias exteras; quarum itaque maxima eſt Navis Hiſpanica dicta *Galeona*, Arabice بيوني *Bayôni*, an à loco ubi primo conſtructa, vel à بيون *Bayôn*, id eſt, *ampla*, non determino. Ex reliquis Navibus Turcicis, eſt سيق *Saic*, quæ Mercatoria lata & aliquam magna, forte 300 aut 400 Tonnarum, hominibus tranſvehendis apta. Deinde tale quid eſt ماوصة quæ eſt (ut Italice deſcribitur) *Barca grande da portar mercantie*: & بورطون *Bortun*, quæ eſt navis ſubrotunda & lata. Minores Naviculæ ſunt الشاهقة, & البضعة, & الصلعة, & الشخطور ſeu الشختور de qua ſupra. Et deinde *Cymbæ*, ſunt صندل *Sandal*, & صندلجق *Sandaljûc*, & قايق *Kaic*, & بارجه *Bârtche*, & برمه *Peremè*, & جرمه *Gjermè*, & جنبر *Tchembir*, & جنبكي *Tchembeki*, & زورق *Zawrâk*, & سنبوق *Sumbûk*, & جرديك *Tchernik* ſeu *μονόξυλον*, & كچيدرك كمي *Portatoria ſeu tranſitoria navicula*, quæ ad Porthmum ſtare ſolet, Arabice dicta مركب *Mercikab*. Scapha vero quæ majori navi inſervit, Arabice eſt قارب *Kârib*, q. d. *propinqua*, quippe quæ ſemper in promptu, alias dicta برشة الفلك *Barca τῆς navis*. Lingua autem Græcâ vulgari *Καράβι* eſt *Navis* in genere, ut Arab. فلك *Fulk*, & مركب *Merkab*, & سفينة *Sephina*, & Perſ. كشتي *Keſhti*, & Turc. كمي *Ghemi*. In Libro *Pherh. Gibângbiri*, زنبري *Zemberi* exponitur كشتي بزرك *navis magna*.

יכריחו בעלי הספינות לשנות סרור
המהלך הזה ולבחור להגיע במקומות
אחרים אמנם כלם יחוייבו לעבור
במשך הסרור הזה הנז' וקרוב אליו
במציאות המקומות הנז' ולא יחטאו
אם לא יעברו מעבר הים לעבור

qui per mare captivos ducere ſolent, navium Magiſtri neceſſe habent hujus intineris ordinem mutare, & eligere ut per alia loca [ad metam ſuam] perveniant. Verum omnes illi per hujus ordinis prædicti tractum, vel prope ad illum, tranſire debent, prout loca prædicta occurrunt; & non errabunt. Si vero non, tum poterunt tranſire per alteram partem maris

דרך יבשת אפריקא במלכות טוניס
אשר היא אחורי שיציליאה בדרומו
וכל שפת ים הברבאריאה ההיא
עד הגיעם נ֗כ במיצר ניבילטאר הנז׳
כי שם מעבר כל סובב יבשה
ללכת לים אוקיאנוס ואין אחר
זולתו כמו שנראה ומבואר ליודעי
ספר מהלכי עולם ומלחים ומשם
יסובבו בלכתם לצד צפון למצוא
אי אנגליארה ופלאנדריס ביבשה
כאמור לעיל

per viam Continentis Africæ, per regnum Tunetum quod eſt pone Siciliam ad auſtrum ipſius, & per totam illius maris Barbarici oram, donec hoc modo perveniant ad prædictum Fretum Gibeltâr. Nam ibi eſt Trajectus pro omnibus per Continentem circumeuntibus, ut eant ad mare Oceanum: nec eſt alius præter eum, uti perſpectum & perſpicuum eſt illis qui Mundum perambulantium & nautarum Libros ſciunt. Et inde in itinere ſuo circumire poterunt verſus Septentrionem ad inveniendum Inſulam Angliam, & Flandriam per Continentem, uti dictum eſt ſupra.

פרק י״ג נזכיר בו מהלך אופירה מדברי הנבי־
אים לאחור היבשה דרך ים סוף לאחורי כוש
הנקראת אפריקא השפלה הצריך לאגרת
הזאת

CAP. XIII. *Capite decimotertio ex verbis prophetarum commemorabimus iter verſus Ophir per poſteriorem partem Continentis, per viam Maris Sûph ad poſteriora Cûſh quæ dicitur Africa inferior; quod neceſſarium erat exponere in Tractatu iſto.*

לידעים חן וכבוד בתורת
האלהים לדעת לעות את יעף דבר
כמה שיתמהו היום האנשים
השומעים שמע הגלילות החדשות
האלה אשר נמצאו ונראה להם
שהוא כמופלא ומופת נתחדש
ביבשה ובפרט כי טולומיאו החוקר
הגדול לא דבר מאומה מאלה
ונסתמו מעיניו ויהי כמחריש כאשר
כבר דברתי׃

SCientibus gratiam & gloriam in Lege Dei, ut ſciant [1] tempeſtive annuntiare verbum deſiderio-defatigatis, de eo quod mirantur hodie homines audientes rumorem de Regionibus iſtis noviter repertis, & videtur eis acſi ſit res miranda & portentum quod de novo inventum eſt in Continente, præſertim quia Ptolemæus rerum ſcrutator maximus nihil locutus eſt de iſtis: occludebantur enim ab oculis ejus, & fuit tanquam is qui ſilet, uti jam monui.

1. *Laborem verbi defatigati*] Vel *rei defatigatæ*; intelligitur nempe id in quo laborarunt & deſudarunt multi, ſeu res de qua defatigati ſunt diſquirendo; ut hoc modo ei qui quærendo defatigatus eſt, ſatisfiat. Hæc enim eſt Quæſtio jam diu à multis ſolicitata & vexata, ſc. ubinam terrarum ſit Regio Ophir.

והאמת

והאמרה זה הוא כי אין כל חרש תחת השמש כי מאז מקרם כאשר החלו בני הארם לרוב כבר נתפשטו ונתרבו לשבת ולהתישב בין בתוך השבערה האיקלימים המפורסמים אצלינו ובין למטה מהם בגלילות דרום וגם להלאה ממשוה היום באיים הגרולים אשר בתוך ים הודו אי זאנזיבאר. יאווא מאיור יאווא מינור פיאוטם טקורא אנגמא מאראנאזקר שהיא נגר בארבאריקו שהם רחוקים מהיבשה מאר מאר וגם מה שמצאו היבשה הגרולה והנוראה בקצה הררומי המערבי סובבת והולכת ברוומו של אוקיאנוס לא נורע ענינו לעולם כמעט גרולה מן הישוב הז׳ איקלימים לנו וכלם מלאים צאן ארם נשים וטף שחורים גם ארומים ובהמה רבה ורברים משונים וגרולים ונוראים ובזה יתמהו השומעים ישימו יר על פה מי שמע כזאת והיורע וחוקר דרכי התורה ימצא מזה מה שכבר נתפשטו האומות מבני קרם להלאה מהגלילות הנעלמות היום להמונים עם מה שהזכירה מבני ערן והפסוק יורה עליהם באמרו בסנחריב בני

Sed verum eſt quod nihil ſit novum ſub Sole: nam olim ab antiquo cum filii hominum inciperent multiplicari, jam copioſiores facti diffundebant ſe ad habitandum & ſedem ſibi quærendum tam in medio 7 Climatum quæ hic deſcribuntur, quam infra ea in regionibus Auſtralibus, & quoque ultra Æquatorem diei, viz. in Inſulis majoribus quæ ſunt in medio maris Indici, quales ſunt inſula [2] Zanzibar, Java major, Java minor, [3] Piotam, Tacora, Angama, & Madagaſcar, quæ è regione [litoris] Barbarici: & hæc valde multum diſtant à Continente. Et quoq; quod in [Mundi] extremitate Auſtro-occidentali invenerunt Continentem magnum & tremendum, qui circuit & pergit per Auſtrum Oceani; cujus negotium non erat notum Mundo, ſed fere tantum quantum eſt Habitatio ſeptem Climatum: & tamen omnes iſtæ regiones plenæ ſunt Ovium, Virorum, Fœminarum, & Parvulorum, qui tam nigri quam rufi; præter multas beſtias, & alias res diverſas magnas & tremendas. De his mirantur Auditores, ponuntq; manum ſuper os dicendo, Quis audivit huic ſimile? Verum is qui cognoſcit & ſcrutatur vias Legis, de hoc reperiet, quod jam olim diffuſæ fuerint nationes à filiis Orientis uſq; ultra regiones hodie vulgo ignotas, una cum eo quod [Scriptura] meminit de filiis Eden: nam Textus de eis indicat, ubi de Sancheribo di-

2 *Zanzibar*] Eſt inſula prope littus Africanum ſeu Barbaricum.

3 *Piotam*] An legendum ſit *Piotam*, vel *Fiotam*, vel *Fiutam*, videant alii; nam in aliis quos vidi Libris, ejus mentio non ſit.

ערן אשר בתלסר שהוא תחת
הורו העליונה וגם מה שהזכירו ספרי
הנביאים כי בצד השני מארץ כוש
התחתונה אמר וישמע על תרהקה
מלך כוש ועל כל אלה הנה שלמה
בן דוד מלכנו מצא דרך לכל
המהלכים האלה בחכמתו ובמעלתו
לחרש אניות הולכות אופירה לזהב
בחוף עציון גבר בים סוף בגבול
ארץ אדום אשר המקום הזה
עודנו היום בים סוף קרוב להר סיני
ומשם המבוא הגדול ללכת בארכו
של ים סוף נגד פני דרומו של עולם
עד דרך מלכות בארבאריקו מקום
ראש התחלת ים סוף מים הודו
באמצע היבשה סמוך מצרים הבא
באמצע היבשה עד סמוך למצרים
והר סיני ויש שם מקום ודרך לפנות
בסופו על ימין ועל שמאל לרצון
רוכבי הים על דבר הבשמים אם על
ימין להגיע עד בארבאריקו ולסבוב

cit, *Filii Eden qui ſunt in Tellaſar*, quæ eſt ſub India ſuperiori; præter illud quod Libri Prophetarum de eo commemorarunt. De ſecundo latere terræ Cuſh dicitur, *Et audivit de Tirhaca rege Cuſh.* Et quoad hæc omnia, ecce Salomon filius Davidis regis noſtri per ſapientiam & excellentiā ſuā invenit viam ad omnia iſta itinera, ut ad eundum Ophiram pro auro inſtauraret naves in portu Eſiongeber in mari rubro in termino terræ Edom, qui locus uſque hodie eſt in mari Suph prope Montem Sinai: nam inde eſt introitus magnus ut per longitudinem maris rubri iret adverſus Mundi plagam Auſtralem, uſque ad viam regni Barbarici, viz. ad locum 4 Capitis ubi eſt initium Maris Rubri è Mari Indico per medium Continentis uſque prope Ægyptum; nam per viam Continentis intrat uſque prope Ægyptum & Montem Sinai. Et ibi [juxta dictum Caput] eſt locus & via in cujus fine tendant vel ad dextram vel ad ſiniſtram pro lubitu navigantium per mare propter negotium Aromatum. Si ad dextram, tum pertingendum eſt ad [Sinum] Barba-

4 *Capitis ubi initium Maris Rubri*] Nempe Mare Rubrum eſt Sinus Maris Indici, ideoque hujus Sinus initium eſt ex Mari Indico apud *Bâbo 'l Mandel.* Dictum autem Caput terræ ſeu Promontorium, eſt prope Inſulam *Secutram*, ubi optima *Aloes* naſcitur, quæ ideo vocatur *Socutrina*. Dicitur autem سقوطرا *Socútra* ſeu (ut pronuntiant) *Scûtre* ſive *Scodire*, familiari apud vulgum Metatheſi pro *'Scoride*, mutilato & contracto nomine. Ptolemæo enim dicitur ἡ νῆσος Διοσκυρίδους, in qua etiam Διοσκουρίδου ἡ πόλις, quia ille forte ad Simplicia Medicamenta indagandum ibi aliquando vixerit. Is vero fuit origine Cilix, natus in عين زربة *Ain-zarbe*, unde dictus eſt (ut in meo Dioſcoride Arabico) العنزربي *Al Anzarbi*, unde Græce Ἀναζαρβεύς. Eſt autem *Ain-zarbe* hodie Ἄξαρ apud Hiſtoricos Byzantinos, idque (inquit Leunclavius) pro اق سراي *ac-ſarâi*, id eſt, *Album palatium.* Rectius Molino dicitur *Axſar*, id eſt, *âk-ſi-ebir*, ut ille ſuo modo legit, pro اق شهر *âk-ſhahr*, id eſt, *Alba urbs*, quæ itaque veteribus Græcis dicta Λευκόπολις, modernis Ἀσπρόπολις, eodem ſignificatu. In Lexico Geographico male legitur *Axar* & *Acſchecher* male, pro *âc-Shehr* ſeu *âc-Shahr*.

לקאוו

לקאוו די בינא ספיראנצא לסבוב
את כל ארץ כוש התחתונה כלה
בים אוקיאנוס ואם עד שמאל
לפנות בדרך ים לאמיקא וים
קאליקוט וכל ארצות הודו ואיי הודו
בים הודו מוצא הפשוטים והבשמים

ricum, & deinde circumeundum eſt per Capo de bona ſperanza, ad ambiendum totam terram Cuſh inferioris per mare Oceanum. Si autem ad ſiniſtram, tum tendendum eſt per viam ʃ Meccæ, & deinde maris Calecut, & omnes terras Indiæ, & Inſulas Indiæ in mari Indico, ubi eſt productio Simplicium & Aromatum omnium.

ʃ *Maris Mecca*] Mare Meccanum, eſt Mare Rubrum, cujus pars Ægypto proxima, Turcicè vocatur قلزم دكزي *Mare Clyſmatis*, & سويس دكزي *Mare Sueſanum* ſeu de Sues, ſive *Sueis*. *Mecca* autem Scriptoribus Italis dicitur *la Mecha*, Gallis *la Meque*; unde R. Benjamino למיקה, & noſtro למיק & למיקא. Heic nempe intelligi debet *Mecca* de qua agens R. Benj. p. 65, meminit τῶν התועים הבאים מארץ מרחוק ללכת למיקה בארץ אלימן *Erronum venientium à terra longinqua ad eandem ad Meccam in terra AlJaman*; non *Alman* ut vertit D. l' Empereur. Eſt nempe in Arabia felici ea Mecca quæ è regione mediæ partis Maris Rubri ſita eſt inter *Yaman* & *Higjaz*, (ita ut ad utram harum pertineat dubitetur,) ad quam quotannis inſtituuntur Mohammedanorum Peregrinationes Religioſæ. Noſter vero Peritſolius fœde errat in ſitu ubis Meccæ, eam collocans ad littus maris Indici, ut *Cap.* XXIII & XXIV: & *Cap.* XXVI, plane dicit eam eſſe in Regno *Aden*, quod eſt juxta باب المندب *Bâbo'l Mandab*, id. eſt, *Porta exitii*, propter frequentiora ibi naufragia; vulgo dicta *Bâbelmandel*. Turcis dicitur باب بوغازي *Fretum τῆς Bâb* ſeu *Portæ*. Eſt enim Maris Rubri Fretum anguſtum, viam ex Mari Indico in Rubrum aperiens, Græcis olim dictum Δειρη *cervix*, anguſta & oblonga: unde Inſulæ ei adjacentes *ταναὶ δεῖραι*: & *Berenices* tertia juxta condita, dicitur Δεῖραι & 'Επιδείρης, ad Æthiopicum latus ut dicit Stephanus. Sed quoad ſitum *Meccæ*, eandem puto apud noſtrum Authorem extitiſſe erroris cauſam, quæ etiam Globi maximi Editori Cæſio errandi in hac parte anſam dedit: nam in dicto Globo Cæſiano ponitur duplex *Mecca*, altera quidem rectiſſime inter *Yaman* & *Higjâz*, altera vero perperam ſita eſt in regno *Aden* prædicto. Et ſane veriſimillimum eſt Relatorem aliquem Europæum tam Cæſium quam noſtrum Authorem feſelliſſe, adeoque ambos ex eodem fonte ſuum errorem hauſiſſe. Namque (quod obſervatu utile) Globorum & Chartarum Editoribus familiare eſt eandem urbem locumve vario & diverſo ſitu exhibere, propter diverſitatem Relationum quas in re chorographica ſecuti ſunt ejuſmodi Editores; qui Relationum diverſitate diſtracti, & neſcientes utra earum ſit verior, locorum ſitum ſecundum utramque exhibent, judicium penes Lectorem relinquentes. Adeo ut quicunque hujus dictæ cautionis ignari, Globos & Chartas conſuluerint, in graves aliquando errores ruant neceſſe eſt. Exemplum eſto *Arzerûm* & *Erzerom*, (M. P. Veneto *Darzerim*, pro quo melius eſſet *d'Arzerim*,) quæ ſunt ارزن الروم *Arzerrûm*, unum eundemque locum denotans, circa ſuperiores Armeniæ partes ubi Euphrates oritur. Eſt nempe *Arzen Græcorum*, ſeu ſub Græcorum ditione olim; ad diſtinctionem ab altera *Arzen*: & dicta iſta differentia ſpecificata, prohibet ne hoc nomen iſto modo diſtinctum, ad duo diverſa loca indiſtincte pertinere poſſit. Et pari errore (ad rem ulterius illuſtrandam) in eiſdem partibus ſitum ſæpius in Globis & Chartis occurrit *Bingiul*, Sanſonio male *Bigul*, de cujus (ut videtur) vero ſitu ignarus fuit Globi Editor: is itaque veri neſcius, uni eidemque loco varium ſitum pro Relationum diverſitate tribuere ſatius duxit, quam rem dubiam & ſibi ignotam determinare. Eo autem nomine proprie intelligitur tam ille locus ex quo Euphrates, tam alter longe diſtans ex quo Tigris ſcaturit: nam id nominis cuivis loco lacuſtri convenire poſſit, cum Turcice بيك كول *Bin-giul* ſignificet *mille lacus* aut *mille ſtagna*, quaſi talem locum Χιλιολίμενον diceres. Vulgus dicit & ſcribit مين كول *min-giul*. Et in dicto Globo magno, plura hujuſmodi exempla videas in Arabia & alibi. Nec quidem Ptolemæus à ſupradicto vitio liber eſt: ipſe enim ex variis Authoribus ſua corradens, & ſecundum variorum Relationes ſcribens, (ut & Geographi omnes, cum eorum nullus omnia propriis oculis luſtraverit,) *Mariabam* & *Sabam* in Arabia, facit diverſas urbes; cum ex Abulpheda eis nominibus una eademq; urbs notari conſtet. Et cum his, eadem eſſe videtur tertia apud eum urbs dicta Σαυὴ βασίλειος.

De *Mecca* (quæ à *Medinâ* diſtat 270 milliaribus p. m.) videri poſſunt Doctiſſimi Pocockii Notæ ad Specimen Hiſtoriæ Arabum, & L. de Barthema.

בלם

כלם והדרך הזה נתפרסם בתורה
והלכו בה מלכי ישראל וגם בימי
יהושפט גם כי נשברו האניות
בעציון גבר מ״מ נודע ענינו מהמהלך
הזה בתורתנו ואחת לשלש שנים
היו שבות הספינות נושאות כל
טוב ובכל הגלילות האלה נתגלה
הדבר למלך פורטוגאל ומלך ספרד
לסבוב שמה בכל אלה ולעבור
האיים הפורטנאטי ולהניחם בדרומי
מערבי ולשוט בדרך היבשה קאוו
קאנטין וקאוו ביאנקו וקאוו וירדי
ונהרי סיניגא והפרומונטוריאו הגדול
ההוא הנזכר אשר נתגלה ונתפרסם
היום בסוף היבשה הדרומית
מערבית לפנות באורך כוש בים
וללכת דרך המזרח בדרומה של
יבשה דרך קאוו די בונא ספיראנצה
הנז׳:

אמנם המיצר אשר בגיבילטאר בין
רמון ספרד למאבריטניא בסוף כוש
אשר בסוף האפריקא היא איטיאופי׳
דרומית המיצר הימיי הזה הוא
המבוא הגדול לצאת מים האמצעי
המיירטיראניאו וללכת בכל המהל-
כים האלה כי קשר כל הימים
אשר בכל הגלילות שמה יתחברו
ויתקשרו יחדיו עם האוקיאנוס דרך
מיצר גיבילטאר כאשר אמרתי פעמים

Dicta via nota facta eſt in Lege, quippe per quam iverunt reges Iſraelis, ut etiam in diebus Jehoſhaphat; quamvis fractæ fuerint naves in Eſion-geber. Nihilominus tamen notum erat negotium hujus itineris in Lege noſtra, & ſemel in tribus annis fuerunt reditus navium portantium omne bonum. In omnibus iſtis regionibus res diſcooperta fuit regi Portugalliæ & regi Hiſpaniæ, ut illac circuirent per iſta omnia, & tranſirent per Inſulas Fortunatas relinquendo eas ad Auſtro-Occidentem, & ut navigarent per viam Continentis Capo Cantin, & Capo Bianco, & Capo Verde, & Fluvios Senegæ, & prædictum illud Promontorium magnum quod diſcoopertum & deſcriptum eſt hodie in extremitate Continentis Auſtro-Occidentalis, & ad tendendum per longitudinem Cuſh per mare, & ad eundum per viam Orientalem ad Auſtrum Continentis per viam Capitis bonæ ſpei prædicti.

Verum quoad Fretum quod eſt apud Gibeltar inter Granatam Hiſpaniæ & Mauritaniam in extremitate Cuſh, (i.e. in extremitate Africæ ſeu Æthiopiæ Auſtralis,) Fretum inquam hocce maritimum eſt aditus magnus ad exeundum ex mari Medio ſeu Mediterraneo, & ad eundum per omnia iſta itinera: nam quoad connexionem omnium marium quæ in ſingulis regionibus, ibi inquam conjunguntur & connectuntur ſimul cum Oceano per viam Freti Gibeltâr, prout multoties dixi, nec eſt ullus alius

רבות

רבות ואין מקום אחר זולתו מעבר
שהכל תלוי בו

וידעת לך כי אופירה הזת הכתוב
בתורה ובנביאים מצאוהו והלכו
באיים ההם עם פורטוגאל ומצאו
בו זהב לרוב ומרגלים גדולים זהב
לאין חקר ובנו שם חזקה מגדול
ועדין נקרא שמו אופירה וכן תמצאה
כתוב בספר עולם חדש ספר רביעי
קאפיטולו צ״ו מתחיל הקאפיטולו לו
אדמיראנטי פריסי וזה הגליל בסמי-
כות האיים ׃ האמנם אופירה
הכתוב בתורה היא ביבשה בארץ
כוש התחתונה וזו נמצאת בין איי
קאנאריאה לקאניבאלי ושם כתבו
מה שמצאו שם החפירות הגדולות
הקדומות המיוחסות לשלמה מלכנו
ומשם נתעשר׃

locus præter ipſum, qui ſit Tranſitus à quo omnia pendent.

Scias autem tibi, quod quoad Ophiram iſtam in Lege ſcriptam & in Prophetis, populus Portugallenſis invenerunt eam eundo per iſtas inſulas: & in ea invenerunt aurum multum & margaritas magnas: aurum autem infinitum. Ibiq; extruxerunt Fortalitium & Turrim: & adhuc vocatur ejus nomen Ophira. Et ſic reperies ſcriptum in Libro de [6] Mundo novo, libro quarto, cap. 96. Caput incipit, *Lo admirante preſe*, &c. Et iſta regio eſt confinis Inſulis. Verum Ophira illa quæ in Lege ſcribitur, eſt in Continente [7] Cuſh inferioris: hæc autem reperitur inter Inſulas [8] Canariæ & Canibales. Et ibi [in dicto Libro] ſcripſerunt id quod repererunt; ſc. foſſiones [ſeu foveas] maximas antiquiſſimas q[illegible] Salomoni regi noſtro attribuunt[illegible] qui inde dives evaſit.

6 *Mundo novo*] Plures ſunt Libri iſtum præferentes Titulum: ſed iſte (quicunque ſit) ſcriptus eſt ante ducentos annos.
7 *Continente Cuſh*] Intelligitur *Sophala*
8 *Inter inſulas Canaria & Canibales*] Intelligitur *Peru*, Heb. פרוים, Gr. Φαρυΐμ.

פרק יד על דבר היהודי מעשרת שבטים ועניניו ומהלכו אשר בא ממדבר חבור לפי המגידים ואשר במדברות אשיאה וארביאה פיליצי והגיע למצרים בשנת רפג לפק ובא ברומי:

לתועלת האגרת הזאת אשר חברתיה אני אברהם פריצול לגלות לבלתי יודעים ארחות עולם בחרתי לכתוב הפרק הזה יסובב קוטבו על מהלכי היהודי מהשבטים או שיהיה מיהודה נק שמו דוד בן שלמה שר צבא ישראל אשר בא וראינוהו בגלילנו זה גליל איטאליאה איך בא ממדבר חבור לפי דבריו ועניניו ימצאו הקוראים בו מרגוע לנפשותם פה ינוחו יגיעי חפץ כי לא אחטא בסיפור דברי כפי מה שידעתי מפי חשובים וראיתי במכתב אנשי אמת והיודע האמתי כי הוא לבדו אמת אף כי מקטני אמנה בהבלים אני:

CAP.XIV. *Caput decimum quartum agit de re Judæorum ex 10 Tribubus; et de negotio ejus et itinere ejus qui venit à Deſerto Chabor, ſecundum ſententiam Hiſtoricorum; ipſius nempe qui fuit in Deſertis Aſiæ & Arabiæ felicis, & ad Ægyptum pervenit anno 283 ſec. comp. min. & tandem venit ad Romam.*

IN majorem utilitatem hujus Tractatus quem ego [1] Abraham Peritſol compoſui, ut aliquid manifeſtarem iis qui non norunt itinera Mundi, [2] elegi ſcribere hoc Caput, cujus Polus verſatur circa Itinera Judæi è 10 Tribubus, [3] aut qui fuerit ex Juda, [4] cujus nomen vocatum eſt David ben Shelomo, Princeps exercitus Iſraelis, qui venit, eumque in noſtra regione vidimus, viz. in hac regione Italiæ; nempe quomodo venit à Deſerto Chabor, juxta verba ejus & negotium ejus. Legentes in eo invenient requiem animabus ſuis, & heic quieſcent defatigati deſiderio: non enim errabo in narrationibus verborum meorum, ſecundū id quod ſcivi ex ore præſtantiſſimorum, & vidi in ſcriptura virorum veritatis. Et, eſt qui novit veracitatem meam; nam ipſe ſolus eſt veritas; quamvis & ego ſim ex eis qui parum credant vanitatibus.

1 *Abr. Peritſol*] Codex Venetus legit *Abr. ben Peritſol.*
2 *Elegi*] i. e. propoſui, conſtitui.
3 *De Tribubus*] Viz. de 10 Tribubus. D. Bartoloccius in citationibus ſuis ex hoc loco deſumptis, pro שבטים *Shevatim* in plurali legit *Shevataim* in duali, vertitque *Duas Tribus*, male. Nam שבטים abſolute poſitum, ſemper τὰς 10 *Tribus* notat.
4 *Aut qui fuerit ex Judâ*] Hæc additur conjectura; quaſi forte illapſus ſit inter 10 Tribus, cum originaliter ex Judâ fuerit; nam mox dicitur fuiſſe מכת שני שבטים *è cœtu duarum Tribuum.* Rabbi Ghedaliia in Libro *Shalſheleth*, (ut mox diſertius dicetur,) ſcribit eum Rubenitam ſeu de Tribu Ruben. Tantum in fabuloſa hiſtoria diſſident narratores!

וזאת

זאת היא בשנת רפ״ג באלף הששי שמועה שמענו מארץ הצבי דרך הרוג׳אות מויניציאה במכתב עברי לאמור איך הגיע שמה יהודי אחר מהשבטים מגיר חרשות בקרב הארץ אין צורך בהגדות ההמה עד אשר עבר הים בשנת רפ״ד והגיע בויניציארה ועלה ברומי ומשם נתאמת ליורעים מהלכו ועניני וזה כי היהודי הזה מכת שני השבטים הוא לפי הנשמע מדבריו שאמר שהוא מן העומדים מיושבים במדברות ההם כבני הרכבים באהלים ומצבו במדבר חבור אשר באשיארה מאירי ולמטה מהם

Hæc eſt [narratio] ipſa. Anno 283 millenarii ſexti, rumorem audivimus è [5] Terra Decoris per viam Galerarum à Venetiis ſcriptura Hebraica, dicendo; Quomodo illuc appuliſſet ex decem Tribubus aliquis Judæus qui [6] annuntiavit nova in medio terræ. Non erat neceſſe ea proferre, donec anno 284 mare tranſierat, Venetias appulerat, & ad Romam aſcenderat, & exinde eſſet verificatus [ſeu juſtificatus] apud eos qui iter ejus & negotium ejus ſciebant. Et hoc eſt, illum Judæum eſſe ex cœtu duarum Tribuum, prout auditum eſt ex verbis ejus. Dixit enim ſeipſum eſſe ex ſtantibus inter eos qui in illis Deſertis habitant ad inſtar filiorum Rechab in tentoriis, ſuamque ſtationem eſſe in Deſerto Chabor quod eſt in Aſia

5 *Terra Decoris*] Vel *Terra Capreæ*; eodem enim nomine dicitur *Caprea*, quod ſit *decorum* animal. Hoc autem Epitheto *Terra Sancta* intelligitur, quaſi dicas, omnium terrarum maxime decora.

6 *Annuntiavit nova*] Iſtam ſequentem fabulam de Judæo quodam anno 1534 ex Arabia ad Summum Pontificem Clementem VII miſſo, acriter & quidem merito perſtringit D. Bartoloccius Bibl. Rabb. pag. 42, 43; ubi tamen hocce putidiſſimum mendacium ex alia quadam vera hiſtoria ortum agnoſcit, his verbis: Cæterum ad veritatem hiſtoriæ quod attinet, verum eſt quod Clemens VII A. D. 1533 Literas David Regis Æthiopiæ receperit, quibus Papæ obedientiam ſpoponderat, & quos Fr. Alvarez Joannis Portugalliæ Regis Orator Romam attulerat, cum aliis ejuſdem Regis Credentialibus Literis Sextuual datis Maii 1532; Summoque Pontifici conſignaverat, ut videre eſt apud Rob. Momachum & alios: ſed nihil de Hebræo Oratore in illis, neque alibi mentio reperitur. De hac Legatione, de Regno, hominibus, atque moribus Æthiopiæ populi, (qui Troglodiræ hodie eſſe putantur,) confer eundem Momachum; ubi hujuſcemodi Literæ ex Æthiopicâ in Luſitanam, indeque in Latinam Linguam traductæ fuerunt à P. Jovio pag. 123; & eædem Lat. lingua leguntur pag. 236 Baſileenſis editionis. Verſæ etiam in Italicam, & excuſæ fuerunt Bononiæ per Jac. Keymolen 1535, in 4to, cum hac Inſcriptione, *L'Ambaſciaria di David Re dell' Etiopia, &c.* Hæc audientes Hebræi, ---- crediderunt David eſſe nomen Oratoris miſſi à Rege Æthiopiæ, ſeu à Regibus quibuſdam Iſraeliticis regnantibus in Indiæ partibus. Sic deceptus R. Ghedalia Aben Jachia qui tunc temporis vivebat, id ipſum credidit, & in Libro ſuo *Shalſheleth hakabbala* literis conſignavit, *fol.* 45, *b*, his verbis, וכן בשנת אלפים וכו׳ Et ita in anno 5294 à Creatione Mundi (*hoc eſt A. D.* 1534.) qui fuit annus à vaſtatione Ædis ſecundæ 1466, è remotiſſima regione vir Judæus cui nomen erat Rabbi David Rubenita, Romam venit, locutus eſt cum Clemente Papâ, & invenit gratiam in oculis ejus. Aſſerebat ſe eſſe Principem exercitus Regis Iſraelis. Brevis ſtaturæ ac niger, ut Æthiops erat. Quadraginta quinque annorum ætatem præferebat habere. Ivit itaque ad Regem Portugalliæ, ſecum Interpretes adducens; quia loqui neſciebat niſi tantum Hebraica lingua & Arabica. Dixitque Regi, quomodo Reges Iſraelitici qui habitant ultra Chalach & Chabor & fluvium Gozan, miſerant illum, ut ei diceret an vellet jungere ſe cum illis contra inimicos eorum, atque eis Arietes cornupetentes, quos ad manum haberent, ſubminiſtrare, ad ſubjugandum illos. Reſponditque Rex, quod ita eſſet facturus. Iſte autem R. David ſtetit ibi diebus plurimis. Hactenus R. Gedalia.

ולהלאה

ולהלאה תשלום עשרת השבטים
והם כמוך למדברות ללכת לאמיקא
וגודא אשר על ים סוף ולהם
ולכלם יש מלכים ושרים ועמים
רבים כחול אשר על שפת הים
ומוצא הבשמים והפלפל והסמים
הפשוטים וכל טוב הנמצאת בידם
כאשר נכתוב עוד במקומו האמנם
בין שתי הכתות מהיהודים האלה
יש ביניהם מן הישמעאלים אומה
חזקה ותקיפה ועם מלכים רבים
להם יזיקו לכת מהיהודים האלה לא
יניחום לעבור ולהתקרב זה אל זה
לפי שכבר ימים רבים ושנים שהיו
מתרחבים ובאים להתקרב זה אל
זה ולא עלה בידם וכאשר נתגלה
שמה בגלילות ההם זה ימים רבים
ושנים ביאת הרוגיאות הנצריות
החזקות והתקיפות והרגישו ושמעו
וראו את כלי הקרב אשר בידי
הנוצרים מהמתכות החלולות לזרוק

majori: & 7 infra eos & ulterius, eſſe completionem Decem Tribuum, quæ ſunt prope Deſerta quibus itur ad 8 Meccam & Gjuddam quæ ad Mare rubrum. Illiſque omnibus eſſe Reges & Principes & populos multos ad inſtar arenæ quæ in littore maris; & productionem Aromatum & Piperis & Medicinarum Simplicium, omniaque alia bona quæ in manu eorum reperiuntur, uti ſcripturi ſumus in loco ſuo. Verum inter duas iſtas Judæorum Societates ſunt quidam ex Iſmaelitis, gente ſc. forti & robuſta: & cum Regibus multis qui ſunt ipſis, iſtorum Judæorum Societati nocent, nec ipſis permittunt tranſire ut accedant hi ad illos: nam jam multis hiſce diebus & annis expatiati ſunt tentantes venire ut appropinquarent hi ad illos, ſed non 9 aſcendit in manum [ſeu poteſtatem] eorum. Quando autem in iſtis regionibus innoteſceret de adventu navium Chriſtianorum fortium & robuſtarum, & perciperent & audirent viderentque Inſtrumenta belli quæ in manibus Chriſtianorum ex 10 metallis cavis ad projici-

7 *Infra eos--eſſe completionem*] Nempe iſtæ Tribus inferiores, una cum duabus prædictis, faciunt Decem. D. Bartoloccius in Bibliotheca Rabbinicæ p. 122, hanc adducens Periocham, eandem negligenter vertit, male fido (ut videtur) Codice ſeductus: legit enim השלום *pax*, pro תשלום *completio*.

8 *Meccam & Gjuddam*] Heic eſt unicus tantum hujus Libri locus quo noſter rectum ſitum tribuit *Mecca* quam ſolenniter viſitant religioſi Peregrinantes Mohammedani. Alias enim eam perperam collocat in regno *Aden* prope Mare Indicum, ut ſupra notatum. Heic autem rectè eam ponit juxta locum dictum جدّة *Gjudda*, (vulgo *Gjidda*, & aliquando Nautis Europæis *Ziten* ſeu *Ziden*,) quæ eſt Urbs & Territorium maritimum prope Meccam, viz. ad oram Maris Meccani ſeu Rubri, quod in hoc loco Breviis & Scopulis frequens. Heic colligitur vectigal à religioſis Peregrinatoribus iſtac tranſeuntibus ex terris Occidentalioribus; qui hoc loco cum vento proſpero ſolent mare trajicere curſu navali 24 horarum. Et quidem *Gjudda* circa 60 milliaribus à *Mecca* diſtare dicitur. Circa hunc locum eſt Portus ad quem adpellunt noſtræ naves Mercatoriæ, qui vocatur *Mucha*, unde ad nos adferuntur Calculi albi ejuſdem nominis in formam Palarum cæſi, quibus innaſcuntur herbarum figuræ.

9 *Non aſcendit*] i. e. non bene ſuccedebat, vel non venit in poteſtatem manus eorum.

10 *Cavis metallis* En deſcriptionem Bombardarum & Scloporum.

אבנים

אבנים בכח האש ולהשחית כל
ישוב ומצודה בחרו היהודים אשר
במדבר חבור לפי דבריו לשלוח
היהודי הזה למלך כל הנוצרים הגדול
עם סימנים מה בידו להאמין בדבריו
אשר נתאמתו ונתקיימו ממלך פור-
טוגאל הרוכב על הגלילות ההמה
ההודיים היינו אינדיאנו דרך אניה
בלב ים ויודע מציאות מלכות יהודים
שמה וכתב אל האפיפיור ירום הודו
שהיהודי הזה הנז׳ נאמן הוא ודבריו
נאמנים ומ״מ ויהי מה שיהיו דבריו
נאמנים או לא די לנו היום בגלותנו
זה ובגלילותינו אשר נתאמת למלכים
ושרים וברבים וחוצות רומא
אשר ערין יש מציאות לשבטי
ישראל הרבים מאוד ומלכים רבים
להם והיהודי אשר בא יהיה מה
שיהיה:

ובהיות אמת מציאות היהודים
ומלכיהם יתכן לומר שבא היהודי
הזה בדרך הזה כאופן הזה ממדבר
חבור דרך מעבר הקאראבאני כי
כן המנהג וכן נכתב ונשמע עליו
מפיו ועבר בקוטב אראביאה פיליצי
והגיע לים סוף וירד מצרימה ויעל

endum lapides per vim ignis, & ad perdendum quamvis Habitationem & Munimentum; Judæi qui in Deſerto Chabor elegerunt [ſeu decreverunt] ([11] ſecundum verba ejus)iſtum Judæum ad Chriſtianorum Regem omnium maximum mittére cum Signis [ſeu Crēdentialibus] quæ in manu ejus, ut fidem adhiberet verbis ipſius ; quæ etiam verificata & confirmata fuerunt à Rege Portugalliæ qui navigavit ad iſtas regiones Hodiim ſeu Indicas per naves in corde maris, & inventionem regni Judæorum ibidem novit. Scripſitque ad [12] Papam (cujus exaltetur gloria,) quod prædictus iſte Judæus eſſet fidelis,& verba ejus vera. Nihilominus ſint verba ejus vera ſive non, hodie in hac noſtra Captivitate & [13] Regionibus noſtris ſufficit nobis, verificatum fuiſſe apud Reges & Principes & coram multis in plateis Romæ,quod adhuc ſit inventio [ſeu exiſtentia] Tribuum Iſraelis ,& quod ſint valde numeroſi,habeantque Reges multos. Et quoad iſtum Judæum qui venit, ſit quiſquis ſit.

Cumque jam vera ſit inventio Judæorum & Regum eorum, poſſumus dicere, quod iſte Judæus venerit per hanc viam & hoc modo,viz.è Deſerto Chabor per viam tranſitus Caravanæ: nam ita mos eſt. Et ſic ſcriptum & auditum eſt de ipſo ex ore ipſius : quod nempe tranſiit per Polum Arabiæ felicis , & pervenit ad mare rubrum, & ſic deſcendit in Ægyptum,

11 *Sec. verba ejus*] i. e. prout ille nobis dedit tradiditque.
12 *Papa*] Papa Judæis vocatur *Apipior* ſeu *Epipior*, ex rudiori & corrupta pronuntiatione nata voce ; ſc. cum א proſthetico, & (ut videtur) ר paragogico abbr. pro רומא *Roma*.
13 *Regionibus noſtris*] ſcil. in quibus nos præcipue habitamus.

אחד

אחר זה בארץ הצבי והמתין שם
הרוניאות מויניציאה לעבור באיט-
אליא ויבא עד רומא וישב שם
ברומא כשמנה חדשים עד בוא
תשובת מלך פורטוגאל על אמיתות
דבריו ועניניו:

ואמרו המגידים וגם יהודים חשובים
אשר דברו אתו כי באמת שהיהודי
שאל עזר מהאפיפיור מלך הגויים
שינתנו לו כלי קרב ממתכות לזרוק
אבנים ואומנים טובים להביאם
אתו בארביאה פיליצי להשחית
שונאיהם הנז' ושיתן הוא ביד האפ-
יפיור ומעלתו תועלות אחרות
לתועלת האפיפיור יר"ה ודרך למשול
בקצת מקומות שמה בעלי אספות
ובשמים וסמים פשוטים וזה
למען יתקבצו ויתאחרו היהודים
ההמה יחדיו לבא לעבור לנחול
ולכבוש את ארץ הצבי כי ירושת
עולם היא לישראל ואת כל אלה
ראו עיני בכתבי אמת ושמעו אזני

& poſtmodum aſcendit ad Terram Decoris, ibique expectavit naves à Venetiis ut tranſiret in Italiam, & ſic venit ad Romam: ibique in Roma habitavit circiter octo menſes, uſque dum veniret reſponſum Regis Portugalliæ de verificatione [ſc. ad juſtificationem] verborum ejus & negotii ejus.

Hiſtorici & melioris notæ Judæi qui cum ipſo locuti ſunt, affirmant iſtum Judæum revera auxilium petiiſſe à Papa Rege Gentilium, ut Inſtrumenta bellica ex metallo ipſi darentur ad projiciendum lapides, (& quoque boni Artifices,) ut illa in Arabiam felicem portarent ad perdendum inimicos ſuos prædictos; ipſumque viciſſim daturum in manum Papæ ejuſq;[14] promotionem alias utilitates in uſum dicti Papæ,(cujus exaltetur gloria,) & [aperturum] viam ad dominandum in partem locorum ubi ſunt [15] Authores Collectionum [ſc. divitiarum,] & Aromata, & Medicamenta ſimplicia. Et hoc totum factum eſt ut Judæi illi congregarentur & ſimul adunirentur, ut poſſent venire & pertranſire ad poſſidendum & ſubjugandum Terram Decoris; quia ipſa eſt æterna poſſeſſio Iſraelitis. Omnia hæc viderunt oculi mei

14 *Promotionem*] i. e. Profectus ejus & in altiorem dignitatem promotio.

15 *Authores Collectionum*] i. e. Collectores, Coacervatores, ſc. qui collegerunt divitias & merces copioſas omniſque generis res bonas Sic nempe noſter hac phraſi tranſlate (ut ſolent) utitur, quæ tamen longe aliter *Eccleſ.* XII. 11, ſignificat *Clavos ferreos* majores longos quibus communiri ſolent Rotarum Canthi, & quibus geminati aſſeres conſtringuntur & combinantur, craſſiores Urbes aut majoris Domus Portas ſeu Duplices fores fabrifaciendo. Ibi enim in dicto S. Scr. loco, Rex ſapientiſſimus deſiderat invenire Verba veritatis firma quibus tuto fidere poſſet, quæ ſint ſicut *clavi infixi conſtrictores ſeu authores collectionum ſeu conſtrictionum*; qui nempe colligunt, i. e. conſtringunt & colligant duplices aſſeres, qui alias facilè deciderent & disjungerentur. In Anglicis Bibliis legitur, *As nailes faſtened by Maſters of Aſſemblies*, ſenſu plane nullo: quinam enim ſint *Cœtuum Magiſtri*, difficile eſt divinare; & quod ſicut Fabri ferrarii aut lignarii, ſliorum fuerit Clavos ferreos adigere & malleo infigere, creditu difficilius. Si meum eſſet, ego verterem *As nails fixed, which are Binders*, viz. *great binding nails* in margine addito.

מהאנשים

מהאנשים חשובים אנשי אמת וה׳ אלהים הוא האמת הגמור אשר לא ישקר ולא יכזב ולא יבושו כל החוסים בו והאמת מאלין יצמח ויעשה דרכו:

והיום הזה במרחשון רפ״ה שמענו אומרים איך האפיפיור קלימינטו הזה מלך הגויים דבר והסכים לפטרו ולשלחו בכבוד ובספינה רבה מלאה כלי קרב ואומנים יהודים ונוצרים דרך פורטוגאל ולסדר עליו אל המלך למלאת עוד ברצונו ולצוות לכל אומה נוצרית באשר יעבור לכבדו ולעזרו ולמלאות חפצו בדרוש הנז׳ וכל אלה כאשר יהיה כן יקום:

רק אמרתי לכתוב הדרך אשר יוכל ללכת בה בטוח לדעתו יותר מדרך אחרת אם יצדקו המגידים להוליכו לפורטוגאל ומשם פורטוגאל ירד בים אוקיינוס דרך סבוב יבשת פיס ויניח בים בימינם כל דרך אינסולי פורטונאטי הנקראים היום ספאניאולי וימשך דרך קאפי וירדי ביבשה ויסוב האפריקא דרך היבשה בשמאל ללכת אל המזרח עד פרומונטוריו הגדול הנקרא קאוו די

in Scriptis veritatis, & aures meæ audiverunt ab hominibus præſtantibus viris veritatis. Verum Dominus Deus ipſe eſt perfecta veritas, qui non falſo agit nec mentitur: & non pudore afficientur omnes illi qui ſperant in eum. Nam veritas ab ipſo germinabit, facietque viam ejus.

Et hodie in menſe Marcheſhvan 285, audivimus dicentes, Quomodo Papa (nempe hicce Papa Clemens qui Rex Gentilium) locutus eſt & decrevit dimittere ipſum, eumque honorifice mittere in maxima navi inſtrumentis bellicis plena, & quoque artifices Judæos & Chriſtianos per viam Portugalliæ; & de eo apud Regem Portugalliæ ordinare, ut ipſe ulterius impleret deſiderium ipſius; & cuivis nationi Chriſtianæ per quam tranſire deberet, jubere illum honore afficere eique auxilium dare, & in requiſitis prædictis voluntatem ejus implere. Et hæc omnia prout ſunt, ita ſtabunt ſeu confirmabuntur.

Solummodo mecum decrevi deſcribere viam qua ſecundum opinionem meam potuerit tranſire magis ſecure quam aliâ viâ, ſi recte aiunt Hiſtorici eum in Portugalliam deducentes. Inde enim ex Portugalliâ poſſet deſcendere per Mare Oceanum via circuitus Continentis Feſs, & totam viam Inſularum Fortunatarum (quæ hodie vocantur Hiſpaniolæ,) in mari ad dextram ſuam relinquere, & deinde viam per Capo Verde juxta Continentem continuare, & circumire Africam per Continentem (uti dictum eſt) ſiniſtrorſum, eundo verſus Orientem uſque ad magnum illud Promontorium quod vocatur Capo de Bona

בונא

כונא ספיראנצא ויעבור הגולפו
בארבאריקו למצוא מיצר ים סוף
וירד ביבשה למצוא מדבר חבור
באשר יהיה וילך למקומו כמו
שנבאר כל אלה המוצאות החדשות
להבא

צורת היהודי הזה ומעשיו לפי
הנשמע הוא קצר הקומה דל בשר
אמיץ לבב מתפלל גדול שחרחור
מסגף נפשו בתעניות וכבר עמד
ששה ימים רצופים אשר התענה
לילה ויום לפי דברי הכותבים עקר
לשונו בלשון קדש כמעט בלתי מובן
כעלג לפעמים באו אנשים חשובים
וחשמנים ברומא לבקרו בביתו
ורחפם ולא קבלם ועל פרדה רכב
ברומה לראות בחרושי הארץ ונכנס
על פרדתו בבמה הגדולה ס״ פיירו
ועד המזבח הגדול ולא אבה לרדת
מהפרדה ואתו כעשר יהודים רצים
לפניו ויותר ממאתים נוצרים ה׳
ידבר טוב על ישראל:

ſperanza; & poſtea poſſet pergere ad Golfum Barbaricum ad inveniendum Fretum anguſtum Maris rubri, & per Continentem deſcendere ad inveniendum Deſertum Chabor, ubi poſſet eſſe, & ſic ire ad locum ſuum; ſicuti omnes iſtos exitus novos inſequentibus explicaturi ſumus.

Quoad iſtius Judæi formam ejuſque actiones, juxta id quod auditur, ſtatura erat brevis, carne tenuis, corde fortis, orator maximus, ſubniger, macerans [ſeu affligens] ſeipſum jejuniis: & quidem jam perſtitit 6 dies continuos in quibus diem & noctem jejunavit, juxta verba Scriptorum. Lingua ejus præcipua erat Lingua Sancta, quæ tamen tanquam [16] balbuties vix erat intelligibilis. Viri præſtantiores & Cardinales in Roma ſæpius venerunt ad viſitandum eum in domo ejus, is vero eos repulit, nec admiſit [ſeu excepit] illos. Et ibi in Româ ſuper mulâ equitavit, ut videret nova terræ: & ſuper dictâ mulâ ſuâ ingreſſus eſt in [17] Excelſum maximum D. Petri uſque ad Altare magnum: nec voluit â mulâ deſcendere. Et cum eo erant circa decem Judæi currentes ante illum, & plures quam ducenti Chriſtiani. Deus loquatur bonum de Iſraele!

16 *Balbuties*] i. e. propter barbarum quendam ſonum & inuſitatam pronuntiationem.

17 *Excelſum maximum D. Petri*] Intelligit Divi Petri Templum in Vaticano colle, qui quidem eſt locus excelſior. Sed invidus iſte Judæus meliori nomine non dignatur Chriſtianorum Templum, quam illud vocare *Excelſum*, eodem ſc. nomine quo in veteri Teſtamento Excelſa loca Idololatrica intelliguntur. Sic etiam *Cap.* XXV, Religioſorum Chriſtianorum *Conventus*, huic Authori vocatur *Excelſum*, quamvis in humili loco ſitus, per invidiam & contemptum ſic dictus. Et poſt talem de Templo Chriſtiano fictum Triumphum, (quod ſcil. dictus Judæus mulæ inſidens ad ſupremum Altare ingreſſus fuerit, illudque eo modo polluerit,) iſte verpa ſuum addit Epiphonema, *Deus*, &c.

Quia forte Venetiis Judæi non auſint Chriſtianiſmum male tractare, hoc loco Codex MS Venetus legit בארמון ס פיירו *In Baſilicâ Sant Piero*, i. e. *Sancti Petri*. Sed in MS Bodlejano plane legitur פיירו ס, quaſi intelligeretur, *Divus Petrus*. Quid autem ille per Abbreviaturam ס privatim ſibi voluerit aut in animo clanculum habuerit, forte non ſit in promptu divinare. Meliori ſenſu poſſumus

legere

legare מר *Màr*, id eſt, *Divus* ſeu *Dominus*. Sed cum noſter Hebraice ſcribat, obſtat quod *Màr* nunquam uſurpetur niſi in Dialecto Chaldaica, qua noſter nullibi utitur, ſed ab ea plane abſtinet. Obſtat quoque, quod Judæus Chriſtianum tam bono Titulo honorare certe noluerit, vocando eum *Divum* & *Dominum ſuum*. Alias מ poteſt eſſe Abbreviatio pro מקודש *Mekuddaſh*, id eſt, *Divus* ſeu *Sanctus*, aut מאשר *Meuſhar*, id eſt, *Beatus*. Sed cum מ *Mem* poſſit formare Participium à quovis Verbo ſive bonæ ſive malæ ſignificationis, & Judæi non ſoleant Chriſtianos tam bonis Titulis cohoneſtare, potius dubitandum eſt eum hac Abbreviaturâ voluiſſe מארר *Meorar*, aut מקבב *Mekubbab*, i. e. *Maledictus*; aut præ omnibus מומר *Mumar*, i. e. *Apoſtata*, aut מין *Min*, ſeu מינאי *Minài*, i. e. *Hæreticus*, cum D. Petrus ex Judæo factus fuerit Chriſtianus, & veterem Religionem relinquens, novæ adhæſerit. Nam hiſce Epithetis Chriſtianos ſemper intelligunt. Et forte noſter (ad inſtar aſtuti nebulonis) ita dubie rem expreſſit, ut fere in medio relinquere videretur, & cuique ſuo modo legere liberum eſſe poſſit. R. Benjamin Tudelenſis plane nullum Titulum Sanctorum Chriſtianorum nominibus præmittit, & ſui Itinerarii pag. 11, Templi Vaticani mentionem faciens, dicit הבמה הגדול שקורין לה של ביטרא די רומא *Excelſum illud magnum quod vocant Petri de Roma*. Et ſic de aliis Sanctis, quos nullo Titulo ornare dignatur. Sed è contra, Sanctorum Judæorum nominibus ſemper præmittit Titulum, ut שנט אליה *Sant Eliah*, שנט אברהם *Sant Abraham*, &c.

פרק ט״ו על מלחות מלך פורטוגאל בים אוקיינוס כאשר ראה בראשונה ללכת דרך ארץ כוש השפלה בדרום היא איטיאופיאה למצוא קאוו די בונא ספיראנצא וכל המקומות אשר מצאו והיהודים ומדבר חבור

כבר הודעתי נאמנה כי מעבר
גיבילטאר היוצא מים האמצעי הוא
ים מידיטיראניאו ברמון ספרד אל
חוץ ים אוקיינוס הגדול הוא המעבר
הגדול לסבוב כל הארץ אם
לפנות בימין היבשה ללכת אל
הצפון באיי אנגליאה סקוציאה
ואיבירניאה ויבשת פלאנדרים
והולאנדיאה ואם לפנות בשמאל
דרך מלכות פיס אשר הוא חוץ
למיצר גיבילטאר וללכת בצלע
היבשה ההיא השמאלית דרך
אינסולי פורטונאטי למצוא ישוב
הדרומי ארץ כושית ושחורים

CAP. XV. *De Regis Portugalliæ navigatione in mari Oceano, quando primo ei videbatur iter facere ad meridiem per viam terræ Cuſo inferioris, (ipſa eſt Æthiopia,) ad inveniendum Capo de bona ſperanza: & de omnibus locis quæ invenerant, & de Judæis, & de Deſerto Chabor.*

JAm fideliter notum feci Tranſitum Gibeltâr (qui exit de mari Medio ſeu Mediterraneo per Granatam Hiſpaniæ ad extra in mare magnum Oceanum,) eſſe Tranſitum magnum [ſeu celebre] ad circumeundum totam terram, ſive ſit ad tendendum per dextram Continentis eundo ad Septentrionem per Inſulas Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ, & Continentem Flandriæ, & Hollandiam; ſive ad tendendum ad ſiniſtram per viam regni Feſs extra Fretum Gibeltâr, & eundo juxta coſtam Continentis illius ſiniſtri per viam Inſularum Fortunatarum ad inveniendum Habitabile Auſtrale, terram Æthiopum & Nigritarum, & ad circumeundum Continentem

ולסביב היבשה ההיא בכל ארץ כוש היא איטיאופיאה השפלה הנמשכת ממערב למזרח ולמצוא הקאוו די בונא ספיראנצא הוא ראש תקוה טובה אשר מצאוה מחדש ובכל אלה החכם טולומיאו לא דבר מאומה מזה וקרא המקומות האלה ארץ בלתי נודעת ר״ל טירא אינקונייטא והטעם שקראה כן כי הים אוקיינוס ההוא נראה כיורד והארץ מכסה לספנים הבטת הטראמונטאנא או שיהיה שלא נסו המלחים ללכת שם רק עד פרומונטוריאה גדול אחד עולה תוך הים נקרא רא״ש לא׳ ר״ל קאוו נון: ופירושו מי שיעבור שיעור הראש הזה לא ישוב לעולם לביתו וכן כתב החוקר בעל כפר עולם חדש:

ובהיות מלך פורטגאל שונא את הישמעאלים ואמונתם צוה וסדר שלוש שנים רצופות ללכת במהלך הזה עם נתינת הבטחות והטבות רבות לראשי המלחים והחובלים ולהעשירם ולהעלותם שישלימו

illum per totum terram Cuſh, ſeu Æthiopiam inferiorem, quæ ab Occidente in Orientem protrahitur; & ad inveniendum [1] Capo de bona ſperanza, id eſt, Caput Bonæ ſpei, quod de novo repererunt. Et de iſtis omnibus nihil locutus eſt Ptolemæus Sapiens, ſed tantum terram iſtam vocat, Terram non notam ſeu Terram incognitam. Ratio autem cur eam ſic vocavit, erat quia Mare Oceanum videbatur acſi deſcenderet, & terra occultabat à nautis proſpectum [2] Tramontanæ. Vel poteſt eſſe, quia nautæ non tentarunt eo ire, ſed tantum ad Promontorium aliquod magnum in medium maris aſcendens, dictum Roſh Lo, hoc eſt dicere Capot non: cujus expoſitio ſic eſt, quod ſcil. quicunque hocce Caput ſemel emenſus eſſet, in æternum ad domum ſuam Non reverteretur. Ita enim ſcribit [3] Scrutator [ſeu Philoſophus] ille qui eſt Author Libri de Mundo novo.

Cum autem Rex Portugalliæ odio proſequeretur [4] Iſmaelitas & Religionem eorum, [noluit ut per terram iretur,] ſed juſſit & ordinavit ut tribus annis continuis irent per hoc iter, cum promiſſorum & bonorum multorum datione præcipuis Nautarum & Naucleris, & quod eos ditaturus eſſet. Et ut adduceret illos ad

[1] *Capo de bona ſperanza*] Primis illuc navigantibus olim dicta eſt *Capo tormentoſo* ſeu *procelloſo*: poſtquam vero melius intelligentes qua ratione tutius per illud mare luctandum eſſet, & comperto quod iſto loco periculoſo prætergreſſo, tum bona eſſet ſpes feliciter adpellendi oram Indicam, vocarunt iſtud Promontorium *Caput bonæ ſpei*.

[2] *Tramontana*] i. e. Regionum ultra Montes, ſc. verſus Mundi partem Septentrionalem, quæ Italis dicitur *Tramontana*. Et deinde in genere ubique terrarum eo nomine *Septentrio* notari ſolet.

[3] *Scrutator*] Seu Philoſophus.

[4] *Iſmaelitas*] Noluit nempe iter fieri per terram inter Arabes Mauros quas vocat Iſmaelitas, ſed potius per mare, propter odium dictorum Iſmaelitarum.

רצינו ללכת ולנסות ולחפש את
אשר יוכלו למצוא כי בכל התועלות
יקחו חלקם ושלשה פעמים הלכו
בשלש שנים פעם אחת בכל שנה
ולא מלאה רוחם לעבור הנטייה
אשר כבר הגיעו בה כי מיראת
המעברות הימיות ומהעדר מציאות
יבשה משום צד עכ״ה היו שבים
אחורנית אמנם להפיק רצון המלך
ולהזיק לישמעאלים ולבקש תועלתם
הלכו בשלישית בכח גדול וביד
רמה והגיעו אל המקום ההוא אשר
כבר ראוהו מארץ חול לבנה ויקראו
שמו קאוו ביאנקו היינו ראש לבן
ליובש המקום ויתחזקו עוד ויעברו
כשלש מאות מילין עוד להלאה
מן הראש הנקרא קאוו נו״ן ר״ל ראש
לא לפי השמות אשר קראו להם
והתחילו למצא ביבשה הזאת
השמאלית להם ישובים רבים
מהאנשים שחורים מעט כמו בריטיני
הולכים ערומים נקראים אצלם

perficiendum ipſius voluntatem, eundo & tentando & inveſtigando quantum reperire poſſent, [promiſit] in omnibus emolumentis eos. ſuam partem accepturos. Tribus itaque vicibus iverunt tribus annis, viz. una vice quovis anno. Non autem ſatis plenus erat ſpiritus eorum ad pertranſeundum declinationem ad quam pervenerant; ſed præ metu tranſituum maritimorum, & præ privatione [ſeu defectu] inventionis Continentis ab ulla parte, retro reverſi ſunt. Verum ut Regis Voluntati ſatisfacerent, & Iſmaelitis nocerent, ſuamque utilitatem quærerent, tertio iverunt cum virtute magna & manu excelſa, & pervenerunt ad eundum ad locum quem antea viderant de terra arenæ albæ, cujus itaque nomen vocarunt [5] Cavo bianco, hoc eſt, Caput album, propter loci ariditatem. Deinde ſe animantes tranſiverunt fere trecenta milliaria ultra illum locum dictum Cavo Non, ſeu Caput Non, ſecundum nomina quibus ea loca vocaverunt. Et tum in iſto Continente qui ad ſiniſtram ſuam, inceperunt invenire Habitationes magnas, ubi viri aliquantulum nigri ſicut [6] Bretini, nu-

5 *Capo bianco*] Author noſter Hebraïs literis ſemper ſcribit קאוו *Cavo*, quod vulgo pronuntiatur *Cao* ſeu *Cavo*, ſc. Caput ſeu Promontorium album.

6 *Bretini*] Seu *Bertini*, Italis tales ſunt quibus color ſubfuſcus. Tales alias vocantur *Melatti*, & *Criolli* ſeu *Cruleni*; ſunt nempe miſti fœtus ex nigro patre & alba matre, vel viceverſa, geniti; quorum itaq; color inter utroſque parentes medius. Talis homo Arabibus خلاسي *Chlaſi* dicitur. Iſtius autem regionis populus ortus eſt ex Tribu صنهاج *Sanhági*, cum Articulo الصنهاج *Aſſanhági*, quæ inter Tribûs Africanas non eſt incelebris. De Familia ſeu Tribu صنهاج *Sanhági* & لمط *Lamt*, & de regionibus quæ ab eis denominantur, conſule Geographum, Nubienſem p. 73. Hi populi corrupta pronuntiatione vulgo vocantur *Azanegi*, & regio eorum *Azanbaga*, ſeu *Zanhaga* ſive *Zenaga* in Globo Cæſiano, ubi ad Latit. 20 ſcribitur *Azanagi inter nigrum & ſubcinericium colorem dubii: os veluti pudendum operiunt, nec detegunt niſi cibi ſumendi gratiâ.* Et ab hiſce Accolis, fluvius *Niger* qui paulo auſtralior ad Caput Viride, dicitur *Rio de Senega* ſeu *Zenega*.

אואניגי ואלה הם המקומות אשר מצאו בטרם הגיעם בסוף הערוגה ההיא הדרומית הנקראת קאוו וירדי ר״ל ראש ירוק כי מצאוהו ירוק מאילנות רבות ונקראים המקומות האלה ראש וראשים וקאוו על שם שהיבשה הנבוהה נמשכת ונכנסת בים ועושה ראש וקאוו ופרומונטוריאו בין הים הנראה למרחוק לרוכבי הים ועל כן נקראים שמם קאוו ר״ל ראש:

ובטרם נגיד החרושים והמקומות שנמצאו בכל סבוב האיטיאופיארה הכושיית השפלה הזאת אמרתי לצייר בדבורי זה איך נמשכות הערוגות מהמקומות ההמה ואיך יסובו בלכתם ואיך יהפכו ביבשה למען יודע למשכילים משך הליכותיהם ואנה יהפכו לעלות או לרדת:

ולהתחיל ממקום צאת הספינות ממיצר ניבילטאר או בנסעם מפורטוגאל ומליסבונא לבא לסבוב היבשה הזאת הכושיית הנז׳ אשר פני יושבי הספינות בנסעם יסעו פניהם אל הדרומי ושמאלם תמיד אל היבשה ואת ימינם אל רוחב הים הגדול והנורא ואל האים

di incedentes, qui apud eos vocantur Azanegi. Et hæc ſunt loca [mox memoranda] quæ repererunt antequam pervenirent ad finem illius Areæ auſtralis quæ dicitur Capo verde, hoc eſt dicere, Caput viride, quia ipſum repererunt viride propter arbores multas. Iſta autem loca vocantur Caput, & Capita, & Cavo, propterea quod Continens altior protrahitur & in mare ingreditur, facitque Caput ſeu Cavo, ſive Promontorium intra mare, quod à longinquo navigantibus per mare apparet. Idcirco inquam eorum nomen vocatur Cavo, i. e. Caput.

Priuſquam vero declaremus res novas & loca quæ reperiuntur per totum circuitum Æthiopiæ hujus Cuſhiticæ inferioris, decrevi mecum iſto meo diſcurſu formare [ſeu repræſentare] quomodo Areæ ab iſtis locis protrahantur, & quomodo circuire debeant cum incedunt, & quomodo per Continentem invertant ſe; ut ita intelligentibus nota ſit ſuorum itinerum continuatio, & quo ſe debent vertere ſive ad aſcendendum ſive ad deſcendendum.

Ut itaque incipiamus à loco quo egrediuntur naves à Freto Gibeltâr, (aut in profectione ſuâ à Portugalliâ vel Lisbonâ ut veniant & circumeant prædictum hunc Continentem Æthiopicum qui eſt coram facie ſedentium in navibus in profectione ſuâ,) debent facies ſuas convertere ad Auſtrum, dum ſiniſtra eorum perpetuo ſit verſus Continentem, dextra vero ſit verſus latitudinem maris magni &

הרבים

הרבים אשר נמצאו כאן בכל צד
ובכל פנה קרוב ורחוק מהיבשה
וכפי השמות אשר נקראו או בצורת
המהלכים ואלה הם בראשונה ימשך
פניהם לדרום כמו אלף ות״ק מילין
וימצאו את אלה ודרך שמאלם
תמיד אחרי צלע מלכות פיס אחריו
קאוו די קא שהוא במאבריטאניאה
ציסארי קאוו די לוגאדור קאוו די לוס
קבלול קאוו ביאנקו הנז׳ על שם
החול קאוו וירדי על שמצאוהו
ירוק ורענן מאילנות גדולות ירוקים
מרחוק אשר במיצר הנז׳ עד קאוו
וירדי הירוק הזה כמו אלף ות״ק
מילין הנזכרים מלבד האיים הרבה
מלאים כל טוב אשר מצאו בתוך
הים בימינם רחוקים מהיבשה
אשר נזכיר עניינם להבא ומה
שמצאו בהם כגון ורזים לרוב
כעצי יער צוקארו שרף דם תנין
קאסיאה בילזואי ועא״ ומלבד

tremendi, & verſus inſulas multas quæ in omni latere omniq; angulo propinquius aut longinquius à Continente reperiuntur, juxta nomina quibus vocabantur olim in Mappa Itinerantium [ſeu navigantium.] Et quidem iſta ſunt; Nempe initio facies ſuas verſus Auſtrum protrahere debent fere mille & quingentis milliaribus, ubi hæc invenient: dein via eſt ad ſiniſtram eorum perpetuo per coſtam Regni Feſs; poſt quod eſt Capo de Ca, quod eſt in Mauritaniâ Cæſareâ; Capo de Lugador; Capo de los Cabbol; Capo bianco prædictum, propter arenam; Capo verde, quia illud repererunt viride & floreſcens propter arbores magnas à longinquo virentes: nam à prædicto Freto uſque ad hocce Caput Verde ſeu viride, ſunt circiter mille & quingenta milliaria prædicta; præter Inſulas multas omni bono repletas, quas in medio maris ad dextram ſuam repererunt à Continente diſtantes, quarum negotium in ſequentibus commemorabimus, ut & id quod invenerunt in eis, uti 7 Verzin magnâ copiâ ſicuti ligna ſylvæ, Saccharum, Gummi, Sanguis Draconis, Caſſia, Belzuin, & 8 præterea alia.

7 *Verzin*] *Verzino* eſt Lignum Braſilianum rubrum, quo utuntur Tinctores. Ex eo ſtillat *Sanguis Draconis* Medicis & Pharmacopolis notiſſimus, de quo infra in Notis ad *Cap.* XVI; ubi etiam de *Belzuin*.

8 *Et præterea alia*] Abbreviate ועא pro ועוד אחרים. Inter alia Medicinalia quæ heic ſubintelligenda relinquit, nullus dubito quin veniat *Amomum*; de quo tot Viri Docti toties fruſtra deſudarunt. De hoc autem non prolixe, alios refutando, ſed breviter; cum cujuſvis rei veritas paucis dici poſſit. *Amomum* itaq; in meo Dioſcoride Arabico dicitur حماما *Hamâma*, ubi â circumflexum pronuntiatur craſſe fere ut ŏ. Hinc Græcis ἄμωμον, quod rectius legendum eſſet ἅμωμον ſpiritu aſpero. Aliquot Viri Docti fruſtra de hac Planta diſputarunt, quaſi non eſſet hodie notum veterum *Amomum*. Inepte prorſus à Scriptoribus Botanicis pro eo ſubſtituitur *Solanum arboreſcens*, qui quidem error fundatus eſt in Plinii & Dioſcoridis Latini verbis male intellectis. In illorum enim *Amomi* deſcriptione, adhibetur vox *Uva* pro *Bacca* ſeu *Racemo* integro, quo ſenſu apud Claſſicos Authores ſæpe occurrit. Scriptores autem Europæi hoc non ſatis animadvertentes, *Uvam* pro ſimplici *Baccâ* ſemper accipiunt: ideoque dictas Deſcriptiones perperam intelligentes, *Amomi Uvam in ſe convolutam* putabant dici de *Solano arboreſcente*, quia illud

habet

habet Baccas quarum Semina aliquantulum incurva ſunt, ut & reliquæ Solani ſpecies omnes. Proh ſubtilis inventio! Sed tamen non ſunt in ſe convoluta.

Dicam itaque, ab حمام *Hamâm*, *Columba*, ſit quidem nomen *Hamâma*, ἄμωμον: quod tamen non obſtante vi nominis, non eſt Dioſcoridis περιστερεὼν *Verbena*; ut nec *Geranium*, quod quibuſdam *Pes Columbinus* vocatur, abſque ratione idoneâ. Περιστερεὼν quidem, (quod in mei Dioſcoridis Arabici margine ſcribitur vocari Arabice رعي الحمام *Paſtus columbinus*, Perſice قلنبارش *Calambâ-rijh*,) ſic dicitur quod à Columbis ſeu Palumbibus adametur, dicente Dioſcoride; non quod Pedi columbino ſit ſimilis, uti nec eſt *Geranium* quod apud Gerardum *Pes Columbinus* dicitus. Ideoque, quamvis *Hamâma* verbo tenus ſit περιστερεὼν, eſt tamen Planta toto cœlo diverſa ab ea quæ apud Dioſcoridem & alios ſub illo nomine deſcribitur. Eſt autem حمام *Hamâm* ex Turgjemân Arabico-Perſico كبوتر كوهي *Columba montana* ſeu *ſylveſtris*, ſcil. *Palumbes*, eaque مطوق *torquata*, dicente Damiſio. Gjeuharius toti ذوات الاطواق *torquato generi* columbarum hoc nomen tribuit. *Columba* autem *domeſtica* Arabice vocatur يمام *Yamâm*.

Verum *Amomum* recte deſcripſerunt Dioſcorides & Plinius, & ex his Gorræus in Definitionibus Medicis. Recte quoque deſcripſit Garçias Medicus Regis Decan in India, dicti نظام شاه *Nezâm-ſhâh*, ſeu quod idem eſt نظام ملك *Nezâm-melic*. Recte etiam deſcripſerunt Arabes omnes, quorum verba heic authoritatis cauſa adjiciam. Imprimis itaque in Libro تقويم الادوية ſic definitur,

حماما شجرة كعنقود من خشب مشتبك له زهرة ذهبية طيبة الرائحة
ثلاثة اصناف اجوده الذهبي الطري حار يابس في الثانية Hamâma eſt Frutex ſicut Botrys ligneus complicatus, cui eſt Flos aureolus boni odoris. Ejus ſunt tres ſpecies, quarum optima eſt aureola humida ſeu recens, calida & ſicca ſecundo gradu. Proxime audiatur Chadr ibn Ali, apud quem legitur

حماما هو شي كانه عنقود خشب مشتبك بعضه
ببعض وله زهر يشبه زهر الخيري واجوده ما كان من ارمينية
ولونه يشبه بلون الذهب ولون خشبه كلون الياقوت طيب
الرائحة جدا والصنف الاخضر منه ردي Hamâma eſt res quaſi eſſet Botrys ligneus in ſe complicatus. Florem habet flori Violæ ſimilem. Optima ejus ſpecies eſt ex Armeniâ, cujus color eſt ſicut color auri; ejuſque ligni color eſt fulveſcens, optimi odoris. Species ejus viridis, ſequior eſt; ſc. Medica ſeu ex Mediâ. Avicenna etiam & Beitharides Arabice ex Dioſcoride bene deſcribunt. Optime autem deſcribitur in Libro *Nuzhato'l Nuphûs*

حماما ويقال له بخور الاكراد ورجل
الحمامة نبت كانه عنقود مشتبك بعضه في بعض وله زهر كزهر
الفودنج الجبلي ينبت في صخور واماكن رطبة ظليلة واكثر ببلاد
الثغر من الشام واجوده ما كان من ارمينية خشبه كالشظايا
وظاهره الي لون الفوه وباطنه ابيض طيب الرائحة قريب من رائحة
السذاب وفي روس قضبانه ورق كالكنافيش فيه بزر حريف يلذع
اللسان Hâmama (quæ etiam dicitur Suffitus Curdorum & Pes Palumbis ſeu Columbæ,) eſt Planta ſicut Botrys in ſe complicatus. Habetque florem ſicut eſt flos Pulegii Montani. Naſcitur in Scopulis

&

& locis humidis umbroſis, præſertim in regionibus limitaneis Syriæ: melior autem ejus ſpecies eſt ex
Armenia. Lignum ejus eſt ſicut ſchidia, exterius inclinans ad colorem Rubiæ, interius album, boni
odoris prope odorem Rutæ. Et in virgultorum ejus ſummitatibus ſunt folia ſicut res denſæ ſeu conjectæ,
inque eo eſt ſemen linguam mordens. Cum ſuperioribus etiam ſentit *Ibnu'l Cutbi* in Libro *Malgefa*.

حماما اسم نبطي وهو شجرة معقود خشبي ملبد بعضه ببعض وله
زهر صغار مثل زهر الخيري الاحمر ويسمي باليوناني لوقاين وورقه
شبيه لورق الفاشرا وهي الكرمة البيضا ـ واجود الحماما ما كان
من نواحي ارمينية وكان ذهبي اللون ياقوتي الخشب وهو طيب
الرائحة جدا والماهي اضعف ولونه الي الخضرة لين المجسة وخشبه
متشظي وفيه رائحة سذابية ولا ينبغي ان يوخذ الا بعد استكمال
بزره ويكون فيه حرافة ولذع عند مذاق Hamâma eſt nomen Nabathæum. Eſt autem
Frutex ſicut Botrys ligneus inſe compactus, habetque flores parvos ſicut flores Violæ rubræ [melius
alba] Græce *λευκοΐον*: folia vero ſimilia foliis Brioniæ ſeu Vitis albæ. Melior ejus ſpecies eſt ex parti-
bus Armeniæ; eſtque colore aureolus, ligno flaveſcens, odoris optimi. Eſt autem Medicum debilius,
colore vireſcens, tactu molle, ligno ſciſſum, odoris Rutacei: & oportet ut non legatur niſi Semine
perfecto. Eſtque in eo acredo guſtu mordax. Poſt hos omnes audiatur etiam David Antiochenus in-
ſignis Medicus, حماما ـ وهذا النبات خشب مشتبك كالعناقيد ياقوتي
ذهبي حريف حاد طيب الرائحة من اصل واحد متفرع صلب
المكسر جيد العطرية ينبت بارمينية وطرسوس والكاين منها بالشام
اخضر دقيق ومنه ابيض مشرب بصفرة سريع التفتت وكلاهما ردي
وينبت بنيسان له زهر الي الحمرة كزهر الخيري والساج وورق
كالفاشرا وكلما اشتدت خلصت حمرته ويوخذ باب بعد كمال
بزره فان اخذ قبل ذلك فسد ويعرف جيده بشبه الياقوت لونا
وقوة العطرية والصلابة وقوة هذا النبات تبقي الي سبع سنين
Hâmama eſt Planta lignea complicata ſicut Botrys, fulveſcens aureolus, acris, acuta, boni odoris, ab una
radice ramificata, fractu dura, bene aromatica, quæ naſcitur in Armenia & Cilicia. Ea quæ eſt in Sy-
ria, eſt viridis & tenuis: eſtque ex ea ſpecies inclinans ad flavedinem, cito fragilis: & utræque hæ
ſpecies ſunt pravæ. Naſcitur in Niſan, & flos rubeſcit ut flos Violæ & Folii Indi. Folium eſt ſicut
Brioniæ. Et quamvis ſiccum, ſalva tamen manet ejuſdem rubedo. Legitur in Ab poſtquam completum eſt
ſemen ejus: ſi enim citius legatur, corrumpitur. Quod autem ſincerum eſt, cognoſcitur, ex colore ſi-
mili Hyacintho-flavo, virtute aromatica & duritie. Hujus autem plantæ virtus ſeptennium durat.
Hoc modo vides quid de eo differant Orientales. Proxime videbitur aliorum in præcipuis conſenſus &
cum ſuperioribus collatio.

Garcias Cap. XXXI, ait nomen *Hamâma*, pedem columbinum ſignificare; ſeque in India donatum
fuiſſe Amomi Ramulo, quem contulit cum Dioſcoridis deſcriptione, ad quam venuſtiſſime quadrabat,
& licet tum ſiccus, pedem tamen columbinum referebat. Eſt nempe Columbæ ſpecies plumipes, cujus
hirſutum pedem quodammodo æmuletur hæc planta conſtans virgultis ſeu ramulis inſe complicatis, cum
floribus & frequentioribus foliis: cujus iconem videre licet à Cluſio ibi additam, qui dicit hujus Amo-
mi Fragmentum unum ab Ormuz & alterum à Conſtantinopoli acceptum fuiſſe. Sed ibidem Cluſius
Dioſcoridem & Plinium non ſatis intelligens, perperam dicit illa fragmenta non convenire cum Dioſco-
ridis

ridis & Plinii Amomo ; ſuam in hac parte ignorantiam prodens. Dioſcoridis vero Deſcriptio talis eſt, quæ cum ſupra allegatis Arabibus convenit : viz. lib. 1. 14, Amomum eſt θαμνίσκος ἰσανεὶ βότρυς· ἐκ ξύλου συμπεπλεγμένος ἑαυτῷ, &c. puſillus frutex, in uvæ modum ſuopte ligno in ſeipſum convolutus. Florem habet parvum ceu violæ albæ : folia vero Vitis albæ ſimilia. Præſtantiſſimum cenſetur Armeniacum, colore aureolum, ligno fulveſcente, valde odoratum. Medicum, quoniam in planis aquoſiſque locis provenit, infirmius exiſtit. Eſt autem magnum & ſubviride, tactu molle, virgultis ligneis venoſis, odore Origani. Ponticum fulveſcit, nec longum nec ægre fragile : eſt vero βοτρυώδης racemoſum, fructu plenum, & odore nares feriens. Deligito recens, & Candidum aut ſubrubrum : non compactum aut cohærens, ſeu complicatum [quia marceſſit,] ſed laxum atque diffuſum, ſemine refertum, ſimile βοτρυδίοις, (عنافين صغار *Benb.*) ponderoſum, valde odoratum, minime mucidum ſituve obſitum, acre linguamque mordicans, ſimplici minimeque vario colore. *Plinii lectio quæ mendoſa & imperfecta videtur, talis eſt* : Amomi uva in uſu eſt, Indicâ vite Labruſca : ut alii exiſtimavere, frutice myrtuoſo, palmi altitudine : carpitur cum radice, manipulatim leniter componitur, protinus fragile. Laudatur quam maxime Punici mali foliis ſimile. Nec rugoſis, colore ruffo. Secunda bonitas pallido. Herbaceum pejus : peſſimumque Candidum, quod & vetuſtate evenit. Pretium uvæ in libras LXX, friato vero Amomo XLVIII. Naſcitur in Armeniæ parte quæ vocatur Otene, & in Mediâ, & in Ponto. Adulteratur foliis Punicis & gummi liquido, ut cohæreat convolvatque ſe in uvæ modum. Eſt & quæ vocatur Amomis, minus venoſa, atque durior, ac minus odorata : quo apparet aut aliud eſſe, aut colligi immaturum. Hoc modo vides quomodo comparetur Uvæ in ſe convolutæ, quam quidem comparationem non intelligentes plerique de Amomo Scriptores, miſerrimum ſibi pararunt confugium, per uvam intelligentes *baccam* aliquam ſimplicem : cumque bacca ſimplex ægre in ſe convolvi diceretur, ulterius excogitarunt Solani arboreſcentis baccas in ſe habere acinas incurvas ut ferrum equinum, quod imaginati ſunt eſſe *in ſe convolvi*. Si autem iſti Botanici meminiſſent quod apud Claſſicos Scriptores *Uva* plerumque ſit *Botrys* ſeu *Racemus*, tum Plinii & Dioſcoridis Definitionem melius intellexiſſent.

Ut itaque rem abſolvam, *Amomum* eſt *Pes Columbinus*, figura & magnitudine & radicis ſimplicitate *Roſæ Hiericuntinæ* haud diſſimile. Eſt nempe in Oriente columbarum ſpecies quædam cujus Pedes plumis hirſutæ ſunt : & hæc eſt Plumipes columba, à cujus Pede dicta planta denominatur *Amomum* ; cujus Iconem videas apud Cluſium ad Notis in Garciam, & apud Parkinſonium ſub nomine *Amomi ſpurii*, pag. 1567 : quod tamen certe eſt *Amomum* verum.

De *Amomi* naturâ & qualitatibus heic differere, prolixum eſſet : ideoque abſtinebo. Aliquid vero breviter colligi poteſt ex ſuccedaneis, de quibus *Ibnu'lCutbi* in Libro *Malayeſa*, يضر المعدة ويصلحه بزر الكرفس وبدلها وزنها اسارون اووج اوعود القرنفل وقيل وزنها وج ومثله كمون ابيض Nocet ſtomacho: corrigitur autem ſemine Petroſelini. Succedaneum ejus eſt ejuſdem ponderis Aſarum, aut Acorum, aut Lignum arb. Caryophylli. Alii dicunt ejuſdem ponderis Acorum, aut Cuminum album. His conſonanter ſcribit Galenus, Amomi facultates eſſe ſicut Acori, niſi quod hoc ſit ſiccius, illud vero concoquendi facultate magis præditum.

כי מצאו איים רבים מלאים יונים גדולים הגוף ומלאות שפנים ונחשים	Et præterquā quod repererunt Inſulas magnas refertas columbis corpore magnis, & refertas [8] Cuniculis, &

8 *Cuniculis*] Noſter videtur nomine *Shaphan* intelligere *Cuniculos*, communi hujus vocis acceptione. Ego autem omnino in hac parte ſentio cum D. Bocharto, qui ponit *Shaphan* eſſe magnum aliquem murem ſylveſtrem ferme magnitudine Cuniculi, qui in Oriente frequens, eodem modo ſub terram cuniculos agens. Sed dictus Vir Doctus omnis deſtitutus eſt commodo vocabulo Latino quo hoc nomen vertat. Apud eum enim legitur Ἀρκτόμυς *Mus Septentrionalis*, quod quidem nomen non bene competit animali Auſtrino ſeu Muri terræ Iſraelis ; & multo minus oræ Africanæ de qua jam loquimur, quæ adhuc Auſtralior eſt. Cum itaque hoc animal Arabibus vocetur يربوع *Tarbúa*, ex vi vocis multo aptius dici poſſit *Mus quadriforius*, propter 4 fores quas in Antro habet ad 4 cœli plagas ; nam *nec mus ſe uni credidit antro*. De eo prolixe agit D. Bochartus. Addo, hoc murium genus Perſis dici موش دشتي *Mus campeſtris*, Turcis طوشني عرب *Lepus Arabicus ſeu Arabum*, cum inter Arabes frequentiores ſint quam Lepores.

גדולים

גדולים וחיות זרות ואחרי היותם
בפירמאנטוריאו הזה הנקרא ראש
ירוק הוא קאוו ויררי צריך להפוך
הספינה ופני יושבים נגד המזרח
כמו אלף מיל ושם ביבשה הזאת
השמאלית להם מוצאות גדולות
וישובים רבים אלו שמותם בשמות
הראשונים קאסטיל די לאמינא
פורטו די לאגו קאוו די לגאלו ובכלם
יש הרים וגבעות ומעינות ונהרות
וגֹ הנה יש איים רבים בתוך
הים הגדול בימינם ואחרי זאת
הופכים הספינה ופני יושביה אל
הדרום יותר מאלף ותר׳ מילין וימצאו
למטה מן האיטיאופיאה הכושיית
השפלה הזאת מלכות זינאבא
אשר שם פילין לבנים רבים וחזקים
והרים גדולים ונהרות נוראים
יורדים בים ההוא ואחריו קאוו די
לארקאל ולמטה בסוף הירידה
הזאת מהיבשה בתוך הים תמצא
הפרימונטוריאו הגדול הידוע הנקרא
ראש טובה תקוה היורד בים
יותר מכל היבשה הדרומית הוא
הנקרא בלשונם קאפו די בונא
ספיראנצא אשר בוראי לדעת
התרים והחוקרים הוא להלאה

ſerpentibus magnis, & animalibus peregrinis. Et poſtquam fuerint in iſto Promontorio vocato Caput viride, opus eſt navem & facies ſedentium invertere verſus Orientem per circiter mille milliaria. Ibique in hoc continente ſiniſtro, ſunt productiones maximæ & habitationes plurimæ: & hæc ſunt nomina [quorundā] eorum, prout ea nominârunt antiqui; Caſtel de la Mena, Porto de Lago, Capo de la Galo. Et in iſtis omnibus ſunt montes & colles, & fontes & fluvii. Sunt quoque hic multæ Inſulæ in medio maris magni ad dextram eorum. Et poſtea navem faciemque ſedentium in ea debent invertere verſus Auſtrum per plus quam mille & ſexcenta milliaria, & tum infra Æthiopiam iſtam Cuſhiticam inferiorem invenient regnum Zinaba, ubi ſunt Elephantes albi multi & robuſti, & montes magni, Fluviique [9] terribiles qui in illud mare deſcendunt. Et poſt illud eſt Capo de l'Arcal. Et infra in fine hujus deſcenſus à Continente in medium maris, reperies magnum quoddam notiſſimum Promontorium vocatum Caput bonæ ſpei, quod in mare deſcendit magis quam reliquus Continens Auſtralis, & [10] lingua eorum vocatur Capo de bona ſperanza; quod certe ſecundum opinionem [11] explorantium & Scrutantium, eſt ultra Æquatorem diei juxta illum Continentem in medio

9 *Terribiles*] Heb. נוראים. MS Venetus legit גדולים *magnos*, eodem ſenſu.
10 *Lingua eorum*] i. e. Chriſtianorum.
11 *Explorantium & ſcrutantium*] ſc. Exploratorum & Scrutatorum: quorum illud, nempe תרים *Exploratores* ſeu *Speculatores*, dici poteſt tam de Mercatoribus quam de Nautis & Pilotis; hoc, ſc. *Scrutatores*, de Phyſicis & Philoſophis, qui de terra & mari, &c. diſquirere ſolent & naturæ abdita ſcrutari.

ממשוה

ממשוה היום ביבשה ההיא בתוך
הים איקיאנוס יותר מאלף ות״ק
מילין וחשבתי לפי הנודע והמצוייר
כי הוא באמצע כל ארץ כוש
התחתונה ושם הים מתהפך להכנס
ביבשה מאד בשמאל המלחים
ויושבי הספינות אמנם הראש הזה
ממנו בסופו בתוך הים הוא להלאה
בדרום ורחוק ממשוה היום כאלפים
מילין לפי ציור הקו כאמור למעלה:

גם ראוי לדעת כי במקום הזה
מארץ כוש היא האיטיאופיאה
השפלה יש איים רבים בתוך הים
על ימינם עד אין מספר כאמור
ומהנה ללכת לפי משך היבשה
וצלע הארץ ההיא צריך להפוך פני
יושבי הספינה נגד הצפון ולעלות
על פי אופן צלע היבשה קרוב
לארבעת אלפים מילין וימצא ישובים
גדולים ועצומים מריגיאו בארבאריקו
ולמעלה ביבשה הרבה ורחוק
ריגיאו אוזאניאה וכל אלו יתקרבו
ללכת למצוא בגולפו ולשון פה
הים המתחיל להכנס בים סוף הוא
ים אראביקוס העולה בין היבשה
ודרך המדברות עד הר סיני נגד
לגלילות מצרים ומעבר ההתחלה

Maris Oceani plus quam mille & quingentis milliaribus: & ſecundum id quod notum eſt & [Chartis] delineatum, exiſtimo hoc eſſe in medio totius terræ Cuſh inferioris. Et mare ibi invertitur ut intret valde multum [12] per Continentem ad ſiniſtram nautarum & ſedentium in navibus. Verum hocce Caput quod ex eo eſt, (*viz.* in ipſius extremitate in medio maris,) ulterius eſt in meridiem diſtans ab Æquatore diei bis mille milliaribus, ſecundum lineæ alicujus delineationem, uti dictũ eſt ſuperius.

Convenit etiam ſcire quod in iſto loco qui ex terra Cuſh (quæ eſt Æthiopia inferior,) ſint multæ inſulæ in medio maris ad dextràm eorum, quæ ſunt abſque numero, uti dictum eſt. Et ab iſtis eundo juxta protractionem Continentis & coſtam terræ illius, neceſſe eſt ſedentibus in navi facies ſuas invertere verſus Aquilonem, & deinde aſcendere eo modo quo ſe habet coſta Continentis ferme quater mille milliaribus; [quo facto] ibi invenient Habitationes magnas & fortes de regionibus Barbaricis: & ſuperius in Continente [13] multum & diſtans, eſt regio Ozania. Et quidem omnia iſta ſunt prope locum per quem itur ad inveniendum Sinum ſeu Linguam ubi mare [Oceanus] incipit intrare in Mare Rubrum, quòd eſt Mare Arabicum aſcendens inter Continentem & viam Deſertorum uſque ad Montem Sinai adverſus regiones Ægypti. Et quidem tranſitus per iſtud initium (quod eſt de

12 *Per Continentem*] viz. in illum Continentem.
13 *Multum & diſtans*] i. e. multum diſtans.

הזאת

הזאת מלשון פרה ראשית ים סוף
הזרה ולהגיע אל היבשה הנגריית
מהגולפו הזה כהכנסו ביבשה הזאת
היא מחלקי אסיארה והורו ושם
גלילות לאמיקא ולמעלה ממנה
אחורי לאמיקא בתוך היבשה שם
ימצאו המרברות הגדולות מליביאה
אשר באלה יגיעו למרבר חבור
מקום אשר היהודים הרבים
ומלכותם מצויים שם וקרוב לזה
היא מקום מעבר הקארובני מהגמ-
לים אורחות נישאי הבשמים
למצרים או לדמשק וכל זה גליל
אראביאה פיליקש המרה הגלילות
אשר עברו בני ישראל ארבעים
שנה במרבר אחורי ארום והר שעיר
ומואב ומרין וסיחון ועוג וארץ
ישראל למעלה מכל אלה היא
והולכת ועולה בצפון לכל אלה עד
סמוך ים פלשתים נקרא ים צירניאו
ומידיטיראניאו ודי בזה וברוך אשר
הגיעני הלום במכתב ישר:

ונשוב לדברינו בפירמונטוריאו
אשר נגד גליל לאמיקא וללכת דרך
ים הורו למצוא קאליקוט אשר הוא
רחוק מזה בפירמונטוריאו אשר
היא סמוך לתחלת הכנסת ים פרס
בתוך היבשה אמרו המלחים
הכותבים כי יש מהלך שלש וארבעים

Sinu ubi eſt dicti Maris rubri principium,) qua pervenitur ad Continentem huic Sinui oppoſitum ubi [mare] in dictum Continentem ingreditur, is inquam eſt de partibus Aſiæ & Indiæ, & ibi ſunt regiones Meccæ. Et ſuperius ab illa per poſteriora Meccæ in medio Continentis, ibi inveniunt Deſerta Libycis majora, per quæ veniunt ad Deſertum Chabor, locum ſc. ubi ſunt Judæi plurimi, & eorum regna ibi reperiuntur. Et prope huc eſt locus tranſitus Caravanæ camelorum itinerantium qui portant Aromata ad Ægyptum & Damaſcum. Et tota hæcce regio eſt Arabia felix: nam iſtæ ſunt regiones per quas tranſierunt filii Iſrael quadraginta annis in Deſerto per poſteriora Edom & Montis Seir, & per Moab & Midian, & Sichon, & Og. Terra autem Iſrael ſupra omnes iſtas eſt, pergens & aſcendens ad Boream iſtorum omnium donec appropinquet mare Philiſtæorum vocatum Mare Cyrenaicum & Mediterraneum. Et quidem hoc jam ſufficit: benedictus ſit ille qui me huc perduxit in ſcriptura recta.

Nunc revertemur ad verba noſtra de Promontorio quod eſt è regione Meccæ, qua itur per viam maris Indici ad inveniendum Calecut, quæ longe hinc diſtat per aliud Promontorium prope initium introitus maris Perſici in medium Continentis. Aiunt Nautæ qui ſcriptores ſunt, Quod à Meccâ ad Calecut ſit iter 30 aut

יום מלאמיק לקאליקוט ושם בקליקוט
הוא מוצא כנוס הבשמים הבאים
מרחוק ממקומות אחרות ומאיי הים
אשר סביב בים הגדול ההוא אשר
לפי הנמצא כתוב בספרי המלחים
ההם יש יותר מאלף ותק׳ איים
ויש שם נ״כ יהודים רבים באיים
ההמה בקצתם:

אמנם מיתר המקומות אשר
ביבשת הודו ואינדיאה אסטרא עד
סוף הישוב ועד סוף סינוס מאניוס
אין צורך להאריך עתה בזה כי
ככר הזכרתי ענינו במה שקדם
גם נזכיר בו מעט קט רק נשוב
לדברינו ממיצר גיבאלטר עד שמצאו
מקום הזינאני הבריטיני והשחורים
אשר הזכרתי ונכתוב מה שמצאו
ברוב המקומות אשר כתבתי עד
תשלום כל המקומות אשר הלכו
שם בים בימינם וביבשה בשמאלם
לפי דרך יושבי הספינות והכל
דרומי לנו ולעולם ולפי הנשמע
אצלי במעט סבבו כל היבשה
המורחית וכן נמצא כתוב ונראה
עניינו בעין הראות בצורת העולם
היינו מאפא מונדו החדש העשוי
בחכמה מחכמי המלאכה הזאת

40 dierum: ibique in Calecut eſſe productiones Collectionis Aromatum [i. e. univerſorum Aromatum] quæ à longinquo veniunt tam ab aliis locis quàm ab inſulis maris quæ ſunt circa mare illud magnum; quæ ſecundum id quod invenitur ſcriptum in Libris illorum Nautarum, ſunt plures quam† 1500 inſulæ. Et in quibuſdam harum inſularum reperiuntur Judæi multi.

Verum quoad reliqua loca quæ ſunt in Continenti Hodu, & Indiæ exterioris uſque ad finem Orbis-habitabilis & uſque ad finem Sinus magni, non opus eſt nunc prolixe agere de iſtis: jam enim hujus rei mentionem feci in præcedentibus, & adhuc aliquantulum ejus mentionem [in ſequentibus] facturi ſumus. Solummodo itaque revertemur ad diſcurſum noſtrum de Freto Gibeltâr, uſq; dum repererunt locum Senegæ, & Bretini, & Nigritarum quorum [ſupra] mentionem feci: & ſcribemus id quod repererunt in multis locis de quibus ſcripſi, uſque ad completionem omnium locorum per quæ iverunt per mare ad dextram ſuam, & per Continentem ad ſiniſtram ſuam, juxta iter ſedentium in navibus [i. e. navigantium:] totumq; hoc Auſtrale eſt, tam nobis quam [univerſo] Mundo. Et ſecundum id quod apud me auditum eſt, [dicti nautæ] circumiverunt fere totum Continentem Orientalem. Et quidem ſic reperitur ſcriptum; ejuſque negotium apparet [14] oculorum viſui in Figurâ Mundi ſeu Mappâ Mundi novâ quæ hoc tempore ſapienter facta eſt ab hujus Ar-

† 1500 *inſulæ*] Maldivas intelligit. 14 *Oculorum viſui*] ſc. per ocularem demonſtrationem.

בזמן

בזמן הזה אשר באו מאשכנז ומויניציא ומפריניצי:

tis peritis qui venerunt ex Germania, & à Venetiis, & Florentiâ.

פרק יו̈ בביאור קצת המקומות החדשות בכוש היא באיטיאופיאה אשר מצאו הפורטוגישי מן הקודם אל המתאחר והשמות החדשים אשר הושמו עליהם והחדושים הטובות אשר בהם:

CAP. XVI. *Capite decimo ſexto continetur deſcriptio aliquot locorum novorum in Cùſh ſeu Æthiopiâ, quæ repererunt Portugallenſes à primo qui illuc ivit uſque ad ultimum illuc profectum; una cum nominibus novis quæ eis impoſuerunt, noviſq; rebus bonis quæ in illis.*

ידוע יהיה לקוראים כזה כי הספינות ממלך פורטוגאל הן היו לבדם אשר הלכו ומסרו עצמם בסכנה ללכת בראשונה במהלכים האלה מקום אשר לא שערום קדמוניהם ובסבת השתנות האויר לטבעם והמזגים בלתי מסכימים לגלילות ההנה היו המלחים ויושבי הספינות מתמעטים ומתים מהם רבים עד שהרגילו לדעת הזמנים הטובים ללכת ולשוב בזמנים המתיחסים ולמדו משפט המהלכים ההמה ולא היו נזוקים כאשר בתחלה באופן כי נתברר להם לאנשי פור- טוגאל דרך לעבור גאולים לסבוב ארץ היבשה הזאת הכושיית כלה בים אוקיאנוס בנקלה כמו שנתבאר בהרגל אל הויניציאני וגינוויסי מעברות ים מידיטיראניאי ואדריא טיקי:

Lectoribus notum ſit Regis Portugalliæ naves ipſas ſolas fuiſſe quæ perrexerunt & ſeſe periculo expoſuerunt ut primo irent per iſta itinera ad loca de quibus ne quidem [1] putârunt anteceſſores eorum. Et propter cauſam mutationis aeris, & naturam eorum & temperamenta eorum hiſce regionibus minime congruentia, nautæ & navigantes diminuti ſunt, & mortui ſunt ex illis multi; donec tandem aptiorum temporum cognitione experti ſunt, ut irent & redirent temporibus accommodis. Et ſic illorum itinerum conditionem didicerunt, ut non eſſent damnum paſſuri uſi primo: eo modo ut tandem illis Portugallenſibus perſpicua eſſet via ut immunes tranſirent ad circumeundum totum hunc Continentem Æthiopicum per mare Oceanum facillime, uti explicabitur, eadem aſſuefactione qua Veneti & Genovenſes [aſſueti ſunt] tranſitibus Maris Mediterranei & Adriatici.

1 *Putarunt*] Vel, ne quidem conjectando æſtimarunt qualia eſſent.

והנה בראשונה בנסוע הפורטוגיסי
מארצם ללכת באיטיאופיאה השפלה
הנזכרת נתרחקו מן היבשה השׂ
מאלית להם ונטו דרך המערבי
דרומי ומצאו בראשונה אינסולה
אחת אשר קראוהו פורטו סאנטו
חוף קדוש אשר לא נתישבה מעולם
ומלך פורטוגאל מלא אותה נערים
ונערות וצאן ובקר וגם אנשים
ונשים שמעתי שהיו אנוסים בזמן
בני הגרוש ומצאו בה חזירים יערים
ושפנים רבים ויונים עד אין מספר
והיונים לא היה בטבעם טבע ודמיון
לברוח מבני אדם גם מצאו בה דבש
ושעוה לרוב אמרו החוקרים כי לא
נראה כדבש ההוא מעולם עוד
מצאו בה אילנות רבות לעשות
דם תנין משרף הנוטף מהם ועושין
אותו בזה האופן וזה כי האנשים
העושים המלאכה עושים חתיכות ·

Et ecce cum primo Portugallenſes à terrâ ſuâ proficiſcerentur ut irent ad Æthiopiam inferiorem ſupradictam, à Continenti illo longius receſſerunt, & declinarunt per viam Auſtro-Occidentalem, & primo invenerunt inſulam unam quam vocarunt Portum ſanctum, quæ à [2] ſeculo habitata non fuerat. Et rex Portugalliæ eam implevit pueris & puellis, & ovibus & bobus, & quoque viris & fœminis. Audivi ipſos fuiſſe coactos tempore [3] filiorum exilii. Ibique invenerunt Porcos ſylveſtres multos, & Cuniculos multos, & columbas innumeras, in quarum natura non erat ulla ſimilitudo [aut propenſitas] ut à filiis hominum aufugerent. Ibi quoque invenerunt copiam mellis & ceræ: ipſi qui rem explorati ſunt, dicunt nunquam viſum fuiſſe tale mel. Præterea invenerunt arbores multas ad conficiendum [4] Sanguinem Draconis ex Gummi quod ex illis ſtillabat. Hoc autem iſto modo faciebant: nempe homines hoc opus facturi, [tempore illis noto] in medio

2 *A ſeculo*] Seu, ab æterno, i. e. nunquam.

3 *Tempore filiorum exilii*] I. e. Judæorum ex Portugallia exulantium, quos nempe partim revera expellebat & partim expellere prætendebat Emanuel Portugalliæ Rex qui Iſabellam Caſtiliæ filiam duxit, obiitque 1492. Quemcunque autem ex Judæis non plane expellebat, cogebat Judaiſmum relinquere, & Chriſtianiſmum amplecti. Tales ſunt quos Judæi vocant אנוסים *Coactos, compulſos*; Portugallenſes vero eos nuncupant *Chriſtianos novos*: quorum tamen Converſio non eſt vera, ſed ficta tantum. Nam quamvis Sacerdotio Chriſtiano fungantur, corde tamen adhuc Judæi ſunt. De hoc vide *Cap. XVIII.*

4 *Sanguis Draconis*] Arabico دم الثعبان & دم التنين *Sanguis Draconis*, quo quidem nomine gaudet tam propter rubrum colorem, quam propter ejus arboris fructum admirandum: nam detracta ea qua is fructus tegitur pelle, illico Dracunculus apparet tanto artificio à natura fabricatus, ut à peritiſſimo aliquo artifice è marmore ſculptus videatur; collo oblongo, ore hiante, ſpina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conſpicuis. Hicce Fructus (ut in Cadamuſto legimus) externa figura eſt inſtar Ceraſi, guſtu eximius, coloris Veneti.

Eſt autem *Sanguis Draconis* Succus rubet manans ex eadem arbore ex qua eſt Tinctorum noſtrorum Lignum Braſilianum, & affertur ab Inſula Portus Sancti Canariarum una. Hinc eſt quod D. Plempius in Notis ad Avicennam, putet dictum Sanguinem eſſe ex rebus nuper à Novo Orbe delatis, ideoque Avicennæ tempore non fuiſſe notum nec ei cognitum. Fallitur autem maxime, cum in Socutra & aliis locis veteris Orbis copioſe reperiatur, ut in Æthiopiâ, Syriâ, Indiâ, &c. De hac re audiatur Ibn Beithar

&

& quoque Ibn'ol Cutbi, qui *de Sanguine Draconis* verba facientes, dicunt eum هو صمغ احمر يوتى به من سقوطرة جزيرة الصبر السقوطري *eſſe Gummi rubrum delatum à Scotra inſula Aloes Socutrina*. Et ſane in omnibus Medicorum Orientalium Libris, eſt res notiſſima.

Arabibus vocatur etiam alio nomine دم الاخوين *Sanguis duorum fratrum*, per alluſionem quandam. Sic Perſis dicitur خون سياوشان quod *Sanguis* ut videtur *fratrum* denotat veteri lingua, ut & Turcicum hujus Gummi nomen اكي قرداش قاني *Duorum fratrum ſanguis*. Vocatur item Turcice ارقاني *Er Câni*, id eſt, *Hominis ſanguis*; aut minus recte ارقان *Er-Cân*, ut habent Scriptores Arabes, tam alii quam ii quos ſecutus eſt D. Golius, qui ab eis ſeductus in ſuo Lexico cum vocali i legit ارقان *Ircân* unâ voce, quam nec illi nec ipſe perceperunt eſſe Turcicam. Eſt autem ſignificatione idem quod hujus Gummi aliud nomen Arabicum دم ادم *Dam Adam*, ſeu contractius دودم *Dewadam*, i. e. *Sanguis hominis*, ut legitur in Libro *Nuzhato'l Nuphûs*. Ea autem quæ iſtud Gummi producit Arbor, alia plura præterea apud Arabes habet nomina; qualia ſunt عندم *Andam*, & شيان *Shyân*, & سمر *Samur*, & ايدع *Aida'*, & بقم *Bacam*. Italis dicitur *Verzino*, Anglis & aliis *Lignum Braſilianum*, cum præcipue ex Braſilia ad nos afferatur, quamvis reperiatur etiam in plurimis aliis regionibus, à quibus æque denominari poſſit.

Hanc arborem apud Gerardum depictam videas in Herbario, p. 1339. Nec multum abludit quod habet Geographus Nubienſis ſub finem Climatis 8, ubi ait Arborem البقم *AlBacam* eſſe ſimilem τῇ الدفلي *Oleandro*: ut & quod habet *Camuſi Author* & *Chadr Ibn Ali*, qui affirmant folium ejus eſſe ſicut folium اللوز *Amygdali*, ſc. longum & anguſtum. In Libro *Nuzhato'l Nuphûs* folium ejus dicitur eſſe ſimile ei quod in *Ramo palmæ, acuminatâ Extremitate*. Et *Ali Birgjendi* Perſa dicit درخت ان چون درخت انارست وبرك ان چون عناب *Arborem ejus eſſe ſimilem Malo-punica, & folium ejus eſſe ſimile folio τῆς unnâb*: ubi per *Unnâb* non videtur intelligere *Zizyphum*, cujus folium fere rotundum; ſed Arborem اراك *Arâc*, quæ malo-punicæ ſimilis. Nam *Unnâb* pro vario uſu utraſque has Arbores notat. Ex quibus omnibus ſummarim colligimus, folium ejus eſſe longum & anguſtum. Sed accuratior videtur Gerardi deſcriptio, ubi folia ſemper virentia ſunt ancipitum inſtar Gladiorum longitudinis bipedalis, ad inſtar Gladiolorum Iridem florem producentium.

Laudati Authores, hujus arboris ſpecies numerant tres, quarum optima eſt كولمي *Caulemicnſis* ſeu كوكمي *Caukemenſis* (nam utroque modo legitur) in Indiâ Orientali. Altera eſt *Chinenſis*: & tertia لامري *Lâmerienſis*. Hæc Inſula *Lâmeri*, Paulo Veneto *Lib.* 3, *Cap.* 18, dicitur *Lambri*, in qua Incolarum aliqui caudati ſunt, caudis unius palmi longitudine, ut canes: quod idem alius Author refert de Incolis inſulæ Formoſæ.

Eſt autem & alius *Draconis Sanguis* à præcedenti longe diverſus, ſubtilior & pretioſior, duplo carior, qui Mercatoribus noſtris Indiam Orientalem petentibus dicitur Anglice *Dragons blood in drops*, quæ quidem ſpecies naſcitur ex quadam Arundine farcta, quæ ideo vocatur *Dragons-blood cane*: ex quo genere poſſideo Bacillum uno conſtans internodio quatuor pedum longitudine, ex Dono amici ſingularis Ampliſſimi Viri D. *Johannis Tyrrill* Navis bellicæ pro Rege Angliæ Præfecti ad Indos. Ex dictæ Arundinis nodis (una cum foliis) emergit Fructus ad inſtar Nucularum, quarum duas ſpecies penes me habeo à D. *Joh. Engliſh* Mercatore Anglo olim acceptas; minorem, figurâ rotundam, magnitudine Avellanæ minimæ; majorem, figurâ oblongâ, magnitudine Avellanæ majoris: utraque autem ſpecies externe multos habet gibbulos ad inſtar baccæ Mori. Fracto putamine duriuſculo, intus apparet nucleus talis qui in Ceraſis. Quod autem res eſt, dictus fructus externe tegitur materia aliqua rubra facile friabili, ita ut eam quis digito abſtergere poſſit; quæ tactu chartam aut manum rubedine afficit. Et hæcce rubra materia ea eſt *Sanguinis Draconis* ſpecies ex qua fit Vernix qua Ciſtæ & Pyxides Chinenſes obduci ſolent. Modus autem rubram materiam colligendi, eſt dictum fructum in aqua calida macerare, donec materia illa rubra in fundo vaſis ſubſidat: unde aquâ aut evaporatâ aut effuſâ, dictus *Sanguis Draconis* Guttis ſeu Fruſtulis concretis ex fundo vaſis colligitur.

גדולות בתוך עץ האילן הנטוע בארץ בהכאת חתיכת גרזן סביביו בזמן ידוע אצלם ולשנה הבאה בזמן ידוע נ״ב באין ומלקטין ולוקחים השרף הנוטף מן החתיכות הנזכרים ורותחים אותו ומסירים הזוהמא ממנו ועושין עגולים מזה לסחורה וזה הנקרא דם תנין סאנגוינים הראגונים ואמרו כי האילן הזה בחדש מארצו עושה פרי טוב ויפה כצורת גורגרניות ירקות טוב טעמם מאד וסביבות האי הזאת מפורטו סאנטו חוף קדוש יש מקומות לדייגים על שפת האי ללכוד ולצוד דגים טובים וטעם יקר טוב מאד להם מה שלא ישוער ערכם והאי הזאת קטנה וסובבת כמו כ״ה מילין ויש בה הרים ונהרות קטנים:

ligni hujus arboris in terrâ plantatæ inciſiones magnas faciebant percuſſione ſciſſionis ſecuris circumcirca ipſam [arborem.] Et ſimiliter anno ſequenti noto etiam tempore venientes colligebant & accipiebant Gummi ab iſtis dictis Sciſſionibus fluens, illudque ebullire facientes removebant ab illo [omnes] fæces, & ex eo conficiebant Globulos pro mercaturâ. Et hoc illud eſt quod vocatur Dam Tannin, i. e. Sanguis Draconis. Aiunt hanc arborem menſe Martio producere fructum bonum & pulchrum, figurâ Ceraſorum viridem, ſaporis optimi. Et circumcirca hanc inſulam Portus Sancti, ſunt loca pro piſcatoribus ad oram inſulæ, ad capiendum & venandum piſces bonos qui præſtantiſſimum habent ſaporem, quorum valor æſtimari non poteſt. Hæc inſula eſt parva, ambitu circa 25 milliarium. Et in ea ſunt Montes & fluvii parvi.

פרק

פרק יז על אי מאדיראא וטעם שמה וטוב ענינה

מן האי הנזכרת פורטו סאנטו חוף קרוש נסעו והלכו עוד רחוק מזה בתוך הים על ימינם דרך דרומי מערבי ומצאו אי אחרת רחוקה מזו כמו ארבעים מילין וקראו שם האי הזאת אי מאדירה שר״ל אי העצים ר״ל שהיתה אי נרולה כמו מ״ה מילין כלה מלאה עצים באופן כי לא היה בה אמה או חצי אמה קרקע שלא היה בה אילן גדול ולא היו יכולין ליהנות ממנה עד שהסכימו המלחים יושבי הספינות לשרוף האיסולה כלה או רובה וכן עשו וישימו אש לשרוף האילנות ויגדל האש עד לב השמים עד כי הוצרכו המלחים לברוח בתוך מי הים עד צוארם ב׳ ימים וב׳ לילות ויצו המלך מפורטוגאל להושיבה נ״כ צאן אדם להיותה חשובה ונאותה בהרים ומעיינות ונהרים קטנים ונטעו בה עץ פרי וקני לרבש לעשות צוקארו ויזרעו

CAP. XVII. *De inſula Madera, & ratio Nominis ejus, & bonum ejus negotium.*

EX prædictâ inſulâ Portu Sancto profecti ſunt & iverunt adhuc longius hinc per medium maris ad dextram ſuam per viam Auſtro-Occidentalem, & invenerunt aliam inſulam ab hâc diſtantem circa quadraginta milliaria: hujus inſulæ nomen vocarunt Inſulam [1] Maderæ, hoc eſt dicere, Inſulam lignorum: volumus nempe inſinuare eam eſſe inſulam magnam circa 45 milliarium, totamque eo modo arboribus plenam ut non fuerit Solum unius cubiti aut dimidii in quo non ſit arbor aliqua magna. Adeo ut non potuerunt ex illa utilitatem percipere, niſi nautæ in navi commorantes vellent totam inſulam comburere, vel ſaltem majorem ejus partem: quod itaque fecerunt, & appoſuerunt ignem ad comburendum arbores, qui quidem ignis crevit uſque ad cor cœlorum, donec tandem nautæ neceſſe habuerint fugere in medium aquarum maris uſque ad collum ſuum duabus diebus & duabus noctibus. Juſſitq; rex Portugalliæ ut pecudibus & hominibus incoleretur, eo quod eſſet præſtans & conveniens propter montes, & fontes, & fluvios parvos. Et in eâ plantârunt arbores omnis generis fructuum, & [2] cannas pro melle ad facien-

1 *Madera*] Nomen factum eſt à Lat. *Materia*, qua tam in Vulgata Bibliorum Verſione quam alibi ſignificatur idem quod Anglice *Timber*, quia tali materia abundabat iſta inſula.

2 *Cannas pro melle*] Expreſſus Cannarum ſuccus qui in Saccharum (inſperſa calce viva) percoqui ſolet, heic vocatur *Mel*, propter aliquam cum eo (tam conſiſtentia quam dulcedine) ſimilitudinem. Et ſic *Zabrâvi* Arabs per רבש הקנים *mel cannarum* intelligit Saccharum, nempe expreſſum Cannarum liquorem dulcem, qui poſtea coquendo in Saccharum vertitur.

כה חטים ושעורים וגנות ופרדסים
וכרמים מגפני קאנריאה וצפריאה
העושים שם אשכלות ארוכות
יותר מארבעה זרתות המתבשלות
בימי הפסח ומראית צהוב לענבים
לא ישוער טובם וערכם ויינם
ואחרי כן נשארו בה בקצת מקומות
פאוני מדבריים לבנים וגם יונים
גדולים לרוב ואינם מתפחדים
מבני אדם עם אילנות גדולות
מעצי גופר ועצי אתרוגים ליהנות
מעציהם לעשות מהם לוחות
וטבלאות יפות ותיבות עם מלאכת
המשור החותך העצים בכח מרוצת
שמונת הנהרות הקטנים אשר
יחתכו העצים בתנועת המשור
ומהטבלאות והלוחות והקרשים
ההם יעשו תיבות וכלים נאים
אשר מהם יובאו בדרך סחורה
לשרת רוב ערי מלכות פורטוגאל
ובפרט בליסבונה הדברים הטובים
אשר באי מאדירא הוא זה צוקארו
לרוב חטים יונים בלי פחד אדם
חיות רבות אחרות וצאן ובקר
ובשר אין קץ. עם מעינות ותהומות
בלי חוף בים ומקום צידת דגים
לא יתכן ולא ישוער ערכם וסובבת
כמו מה מילין:

Saccharum. In ea inſuper ſeminarunt Tritica & Hordea: & [plantarunt] hortos,& pomaria,& vineas ex vitibus Candiæ & Cypri,quæ ibi producunt racemos ultra 4 ſpithamos longos, qui maturi ſunt diebus Paſchatis: iſtis uvis aſpectus eſt fulvus, nec poteſt ſatis æſtimari bonitas earum,& pretium earum, & vinum earum. Poſtmodum in quibuſdam locis relicti erant in ea Pavones agreſtes albi,& quoq; columbæ maximæ quæ à filiis hominum non metuebant; una cum arboribus magnis de lignis Gopher & lignis Citrorum,ut ex eorum lignis uterentur ad conficiendum aſſeres & tabulas pulcherrimas, & ciſtas artificio ſerræ quæ ligna ſecat per vires curſus octo fluviorum minorum, quæ inquam ligna ſecant motu ſerræ:& ex iſtis tabulis& aſſeribus & plancis conficiunt ciſtas & vaſa pulchra,quæ per viam mercaturæ advehuntur ad ſerviendum majori parti civitatum regni Portugalliæ, & particulariter Lisbonæ. Res itaque meliores quæ ſunt in inſula Madera, ſunt Saccharum multum, Triticum, columbæ quæ non metuunt homines. & alia animalia multa, & oves, & boves, & caro infinita, cum fontibus & abyſſis; tamen abſque ullo [3] Portu ad mare,[unde ſit ſecuritas à navibus hoſtium majoribus.] Eſt quoque locus venationis piſcium, quorum pretium perpendi & æſtimari non poteſt. Et [tota inſula] eſt ambitu circa 45 milliarium.

3 Portu] Ubi ſcil ſit ſecuritas à navibus hoſtium majoribus.

פרק יח׳ מה שנסעו מאי מאדירא. ומצאו שבעה איי קאנארי ומקאנארי לאיי קאניבאלי אוכלי בשר אדם ומוצא הזהב לרוב ואי קאנארי רחוקים מן היבשה נגד ראש לבן קאוו ביאנקו .

אחרי מציאות האי הזאת אי מאדירא הנז׳ נטו המהלך עוד באמצע הים מערבי דרומי על ימינם כמו מאתים ועשרים מיל עד שנתגלו להם איי קאנארי וזה תארם וענינם בתוך הים כי שבעה המה קטנות יושבות בעגול ובהקבלת העין זו ולזו רחוקות כמו מ׳ או חמשים מילין ז׳ מזו ולשונם נבדל זו מזו ארבע מהן מיושבות מעם נוצרים אשר כבש אותם מלך פורטוגאל בחוקה ושם נוצרים בתוכם ושלשה מהם עובדי לשמים שמש ירח וכוכבים מקומם של אלו תקיף וחזק מהרים רמים וחזקים ויש אי אחר מאלה סובבת כמו תשעים מילין וכמו ח׳ אלפים נפשות לא יוכלו הנוצרים הפורטוגיסי להורישם:

CAP. XVIII. *Capite decimo octavo docetur, quomodo euntes ab insulâ Madera invenerunt 7 insulas Canarias: & à Canariis [iverunt] ad insulas Canibalium qui edunt carnes humanas, Item, de productione auri magnâ copiâ: & insulas Canarias eſſe procul à Continenti è regione τῦ Capo bianco.*

POſt inventionem iſtius inſulæ, (ſc. inſulæ Maderæ prædictæ,) inclinarunt iter adhuc per medium maris Auſtro-Occidentalis ad dextram ſuam, circa 220 milliaribus, uſq; dum detectæ iis eſſent inſulæ [1] Canariæ. Et hæc eſt earum forma & negotium earum in medio maris: ſunt nempe 7 inſulæ parvæ quæ cedunt in rotundum, & [2] receptione oculi diſtant una ab altera 40 aut 50 milliaribus: earumque Lingua diverſa eſt una ab altera. Quatuor earum inhabitatæ ſunt à [3] populis Chriſtianis quos vi ſubegit rex Portugalliæ, qui poſuit quoque [alios] Chriſtianos in medio eorum. Harum tres colunt Cœlum, Solem, Lunam, & Stellas: & iſtorum locus fortior eſt & validior, propter Montes excelſos & fortes. Eſt quoque iſtis alia inſula ambiens circiter 90 milliaria, [continens] circiter 8000 animas: Chriſtiani Portugallenſes non potuerunt ipſos expellere.

1 *Canaria*] Inſulæ ſic dictæ, quia primi illuc advenientes plurimos ibi Canes repererunt: & Incolæ vel inde dicti *Canibales*, vel quia ad inſtar Canum carnes crudas vorant. *Aſores* ſunt *Accipitrum* Inſulæ, itidem ex vi nominis. Et horum veritas ab Hiſtoricis confirmata eſt.

2 *Receptione oculi*] i.e. perceptione oculi prout oculus ſpeciem recipit primo intuitu, vel quantum oculis quis percipere poſſit.

3 *Populis Chriſtianis*] Nempe Chriſtianis novis, (de quibus vide ſupra,) inter quas etiam collocavit alios Chriſtianos veteres.

הנמצאות אשר שם ומלבושם ומאכלם יש דברים רבים למלאכת הצביעה והגוונים והציירים, בהמות הרבה וקרדובאני עבים וטובים בלא חטה ויין ולחמם שעורים וקצירם בחדש מרצו שתיתם חלב עזים ובשרים הרבה יאכלו כלם מציאות חמורים יעריים והולכים ערומים והנשים ערומות והפקר רק שהמלך בועל אותם ומושחים גופם בחלב עזים עם מין עשב מרה לחזק עור בשרם:

האמנם אחר הנחת האיים האלה מקאנאריי לצד ימין בים המערבי דרומי שמו אל נגד היבשה פניהם לצד שמאל לשוב דרך קאוו ביאנקו הוא ראש לבן ארץ חול לבנה יבשה ומלחה ועברו בקוטב הים אוקיינוס הזה כמו מאתים וצ מילין ומצאו שלשת איים אחרות והים ביניהם והיבשה רחוקה מאד בשמאלם ויש לים ההוא במקום הזה מרוצה מסובנת לאשר לא ידע ערכו כי שם נראה הים כאילו רץ ויורד בסבוב האיים וההרים הנכנסים בו והספינות והמלחים יסתכנו בו ואלו האיים הם בהקבלת

Ea quæ ibi inveniuntur, & veſtitus eorum & cibus eorum, ſunt res multæ ad artificium tincturæ & coloratorum & pictorum; beſtiæ multæ, & Cordovanæ craſſæ & bonæ: [4] abſq; tritico & vino. Panis eorum eſt hordeaceus: meſſis eorum eſt in menſe Martio: potus eorum eſt lac caprarum: & carnibus multis veſcuntur omnes: ibi inveniuntur aſini ſylveſtres: incedunt nudi: fœminæ quoque nudæ & communes, tantum rex [5] eas maritat primo. Et corpus ſuum inungunt adipe caprarum cum ſucco [ſeu preſſurâ] alicujus herbæ ad corroborandum cutem carnis ſuæ.

Certe poſt relictas inſulas iſtas Canarias ad partem dextram per mare Auſtro-Occidentale, poſuerunt facies ſuas verſus Continentem ad latus ſiniſtrum, ut ſic reverterentur per viam Capo bianco, quod eſt Caput album, terra arenæ albæ & aridæ & ſalſæ: & tum tranſiverunt per Polum maris Oceani hujus circiter ducentis & nonaginta milliaribus, & invenerunt tres inſulas alias, & mare inter ipſas, & Continens valde diſtat ad ſiniſtram eorum. Et huic mari in hoc loco eſt curſus periculoſus ei qui non novit [6] æſtimationem ejus: nam ibi apparet mare acſi decurreret & deſcenderet per circuitum inſularum & montium qui ingrediuntur in ipſum: atque naves & nautæ periclitantur in eo. Et iſtæ inſulæ ſunt in [7] acceptione

4 *Abſque Tritico & Vino*] Poſtea vero huc tranſplantatæ ſunt Vites Rhenenſes, à quibus (per mutationem Soli) provenit pingue illud Canarienſe Vinum quod hodie in Anglia bibitur.
5 *Eas maritat primo*] i. e. Primo cum eis congreditur, prima nocte rem habens cum illis.
6 *Æſtimationem ejus*] ſc. quomodo judicandum ſit de eo.
7 *Acceptionem faciei*] i. e. prout aſpicit quis recta coram facie ſua, ſeu ſicut facies ejus directe accipit objectum viſendum.

פנים

פנים בים נגר ראש קאנטין אשר ביבשה גם הוא מקביל נגר קאוו בייאנקו הנז ויש באיים האלו מציאות דברים רבים כמו באיים האחרות ואחת מהנה קראוהו הנוצרים גאנזין על שם העופות הרבים הימיים אשר מצאו שם והעופות צדים ואוכלים דגים רבים במקום מעוטי המים ההם וכל מה שזכרנו מכל האיים האלה מפורטוגאל עד הנה כלם הם בתוך הים המערבי הדרומי רחוק מאד מהיבשה כמעט לפעמים קרוב לשלוש מאות מילין:

עוד ראוי לדעת כי מאיי קאנאריאי הנז׳ נמצאו איים רחוקים מאד מהם והוא מהלך כמו חמשה ועשרים יום לנטות מעט מעט לאיי קאנארי במערבי צפוני ההוא אשר נקראו איי ספאניולי וזה האיש אשר מצא אותם על יד כריסטופאלו קולומבו גינוביסי ושם מוצא זהב לרוב מאד בחול היורד בנהרות האיים ההמה ואלו האיים הם נוטים מעט בצד צפוני לאיי קאנארי כאמור ושם אנשים משונים וזרים מאד ושם תרו הנוצרים מאד ומצאו הזהב לרוב היורד כמורד החול מהנהרות היורדים מן ההרים הרמים וזאת

facici adverſus Caput Cantin quod eſt in Continente: etiam oppoſitæ ſunt τῷ Capo bianco prædicto. Et eſt in iſtis inſulis inventio rerum multarum uti in aliis inſulis: & unam ex iſtis vocarunt Chriſtiani [8] Ganzin, ſecundum nomen volucrium multorum marinorum quos ibi invenerunt: & iſti volucres venantur & comedunt plurimos piſces in locis illis aqua minutis. Et totum quod commemoravimus de omnibus iſtis inſulis à Portugalliâ huc uſque, omnes ſunt in medio maris Auſtro-Occidentalis valde diſtantes à Continente [9] fere aliquando prope trecenta milliaria.

Præterea decet ſcire quod de inſulis Canariis commemoratis, reperiuntur inſulæ multum diſtantes ab illis: & eſt iter fere viginti quinque dierum ad declinandum paulatim ad inſulas Canarias per plagam Septentrio-Occidentalem, quæ vocantur Inſulæ Spaniolæ: & hicce vir qui eas invenit, [id fecit] per manum Chriſtophori Columbi Genovenſis. Ibi eſt productio auri magnâ copiâ valde in arena quæ deſcendit per flumina inſularum iſtarum. Et iſtæ inſulæ declinant aliquantulum ad latus Septentrionale inſularum Canariæ, ſicut dictum eſt. Ibi ſunt homines deformes & peregrini valde. Et ibi explorarunt Chriſtiani multum, & invenerunt aurum multum quod deſcendebat uti deſcendit arena, à fluviis deſcendentibus à montibus altis. Et hoc

8 *Ganſin*] *Ganſa* Hiſpanice eſt Anſeris marini ſpecies, quam *Cormorant* vel *Sea-gull* vocantur.
9 *Fere aliquando*] Vox *fere* redundat in Hebraico.

המציאה היתה ע״י אשה אחת אשר לכדו אותה מאחת מאיי ספאניולי האלה אשר הטיבו לה והאכילוה בספינותיהם והלבישוה ונתנו לה מתנות הכלים מטפחת וסעיף ומכסה כנר פשתן של הבל ואחר החזירוה בת חורין ביבשה והיא היתה נרמא למה שהשיגו הנוצרים לתור במקום ההוא למצוא זהב לרוב ועם טורח ופחד מחיות רעות ושמעתי שהניצרים בפשרה הניחו שמה נוצרים רבים לעמוד וללמוד וללמד מוצא תועלת המקו-מות האלה ובחצי תקופת שמש מתו כלם וראיתי בכתב אחר שאנשי המקום ההוא הרגום לגמרי:

אחרי כן נעתקו מן האי כפאניולא הזאת והלכו ושטו עוד במערבי דרומי ברוח אוסטרו מהלך שלשים יום עד שמצאו איים רבים אחרים כמו ארציפילינו היוני ושם מצאו האנשים הרעים השחורים הנקראים קאניבאלי אשר בספינותיהם העש-ויות מאילנות גדולים חלולים וחקוקים בחחק אבני סלע וצור ומעץ

inventum fuit per manum fœminæ alicujus nigræ quam prehenderunt in una ex inſulis Spaniolis iſtis, cui benefecerunt, & eam cibarunt in navibus ſuis, & induerunt ipſam, eique dederunt dona [10] vaſorum, mantile, & peplum, & tegumentum panni linei nullius valoris; & poſtmodum reſtituerunt illam liberā in terram. Et ipſa fuit in cauſa ut obtinerent Chriſtiani ſcrutari in illo loco & invenire aurum multum, ſed cum labore & metu ab animalibus noxiis. Et audivi quod Chriſtiani per aſſenſum [ſeu compactum] reliquerunt ibi aliquot Chriſtianos ad commorandum & diſcendum, & ad docendum productionem utilitatis locorum iſtorum: & dimidia revolutione Solis, mortui ſunt: ſed in alio Scripto vidi quod homines illius loci interfecerint eos abſolute.

Poſtmodum tranſlati ſunt ab inſula Hiſpaniola, & iverunt & exſpatiati ſunt adhuc per plagam Auſtro-Occidentalem cum vento auſtrali iter triginta dierum, uſque dum repererunt multas inſulas alias ad inſtar Archepelagi Græci; & ibi invenerunt homines peſſimos nigros dictos Canibales, qui erant in navibus ſuis factis ex arboribus magnis concavis & excavatis per vim lapidum petræ & rupis: ex una nempe arbore

10 *Vaſorum*] i. e. Ornamentorum, inter quæ eſt מטפחת *Mantile*, Angl. *a Towell*, ſeu *Sudarium* magnum quod ad inſtar Ventralis lintei à zonâ dependebat: cujus uſus præcipue ad detergendum ſudorem aut humorem quemvis. Aliquandò erat loco *Zonæ*, ut *Shâſh* qua Orientales hodie medium cingunt aut ut capitis Involucrum complicant: Eſt enim Linteum plures ulnas longum. Et *Ruth* III, 3. tam amplum erat, ut 6 menſuras Hordei continere poſſet. Alterum heic nomen סעיף, potius ſcribendum eſſet צעיף, ut in Bibliis. Eſtque *Velum* amplum quod totum corpus involvebat: *a long Vail or Mantle*, ut Anglicè vocamus.

אחת

אחת יעשו ספינה אחת ובהם ילכו
למרחוק באיים אחרות ויחטפו
משם אנשים ונשים לאכלם ופעמים
רבות יסרסו האנשים ויקשרום
ויפטמו אותו וישמינוהו ויהרגום
אחרי זאת וימלחוהו כאשר יעשו
הנוצרים מן החזירים ושם באיים
האלו איים נפרדות מאד אחרות
מלאות נשים לבדנה לא ישב אדם
בם עד בא יום זיוגם כבהמות
פעם אחת בשנה ליחמנה עם
אנשיהם וכאשר תהרינה ותלדנה
זכר יגדלוהו וישלחוהו לאביהם
והנקבות תחזקנה תמיד אצלן בכאן
מוצא ענינים גדולים ואבנים טובות
באיים האלה אם היה יכולת
להשיגם אמנם יושבי הספינות
הרגישו מרחוק כמו שני מילין אור
צהוב כאבנים קטנות מצהובות
ולא היו יכולין ללכת שמה כי היו
הספינות מתפחדות ממיעוט המים
הנראה על רוב סביבות האיים ההם
ואינם יכולים להתעכב וללכת
ביבשה שמה כי יושבי האיים ההם
חרבים והרעים הקאניבאלי אוכלי

faciunt navem unam, & in talibus eunt in longinquum ad inſulas alias, & inde rapiunt viros & fœminas ad comedendum eos: & multoties caſtrantes ipſos viros, ligant eos ſaginantes & pinguefacientes eos; & poſtea interficientes illos, eoſdem ſale condiunt ſicut Chriſtiani faciunt porcis. Et ibi inter inſulas iſtas ſunt inſulæ aliæ omnino diſtinctæ, [11] plenæ mulierum tantum, nullus vir habitat in eis uſq; dum veniat dies copulationis eorum ſicut beſtiæ ſemel in anno, ad congrediendum cum viris ſuis. Et cum concipiunt & pariunt maſculum, educant ipſum & mittunt ad patrem ſuum: ſed fœmellam ſemper retinent apud ſe. Hic eſt etiam productio rerum magnarum, & lapidum pretioſorum in inſulis iſtis, ſi poſſibile eſſet attingere illas. Certe ſedentes in navibus à longinquo perceperunt ſuper facie aquarum ad diſtantiam circiter duorum milliarium aut minus quam hoc, lucem flavam ſicut parvorum lapidum flaventium: ſed non potuerunt illuc ire, quia [12] naves metuebant ab aquarum paucitate quæ multoties viſitur circa inſulas illas. Nec poſſunt moram facere aut ire ad terram ibi, quia illarum inſularum incolæ plurimi ſunt & peſſimi Canibales, comedentes carnem cujuſvis

11 *Plena mulierum tantum*] Hujus Inſulæ dicta جزيرة النسا *Inſula fœminarum*, mentionem faciunt omnes Hiſtorici Orientales. In ea nempe fœminarum mos eſt, ut quamprimum pepererint, infans ſi mas ſit, ſtatim ablegatur; ſi fœmella, apud matrem retinetur. Hæcque Inſula eſt in mari Indico, in quo etiam eſt alia dicta *Inſula maſculina*, ſc. *marium* ſeu *maſculorum*, quos ſemel quotannis viſitant alterius Inſulæ mulieres: quæ quamprimum conceperint, ad ſuam mulierum inſulam redeunt, ibique manent donec conceptum partum pepererint. v. Paulum Venetum.

12 *Naves*] i. e. Nautæ ſeu Homines navium.

בשר כל אדם שונאים כל איש ואשה שימצאו וגם לפעמים הם בעצמם האיש החזק בעת כעס ושנאה יכוף את הרפה וזה לפי הנשמע מארבע נשים לקחו ומצאו הניצרים ביבשה אסורות וקשורות בחוזקה והובאו במרוצה רבה בספינה ובפורטוגאל ולמדו לשון העיר והגידו כל מה שהגידו בכלל ובפרט:

אולם האי אספניאולא אשר תרו אותה ומצאו הזהב כמה כאבנים ובעד סונאליו אחת אשר זרק איש אחד מהנוצרים אל אחד מיושבי האי הזאת מרחוק נתנו אליו כל כך משקל זהב ל״ב דראמי וכן לכוס זכוכית וקערה אנקיא ויותר מזהב ובאלה המקומות לא היה יכול להתקיים איש מגלילותינו שמה בעד השתנות האויר והיו נפסדים ומתים כאמור ולא ידעתי אם מלחי הספינות המציאו תקון ותרופה על זה להבא:

hominis, & odio habentes quemvis virum & fœminam quem inveniunt: imo aliquando inter illos ipſos, vir robuſtior tempore indignationis & odii cogit debiliorem. Et hoc eſt ſecundum id quod auditum eſt à quatuor fœminis quas repererunt & prehenderunt Chriſtiani in terrâ ligatas & fortiter conſtrictas, quæ adductæ ſunt [13] curſu maximo ad navem, & inde in Portugalliam, ubi didicerunt linguam urbis [Lisbonæ], & nuntiarunt totum quod narrarunt in genere & in particulari.

Sed quod ad inſulam Hiſpaniolam, [14] perſcrutantes ipſam invenerunt in ea aurum ad inſtar lapidum; & pro [15] tintinnabulo quod aliquis Chriſtianus projecit ad unum ex incolis iſtius inſulæ à longinquo, dederunt ei tantundem ponderis auri, ad 12 drachmas: & ſic pro populo vitreo & cochleari, unciam & ultra auri. In iſtis autem locis non potuit ſubſiſtere aliquis ex noſtris regionibus, propter mutationem aeris: nam corrumpebantur & moriebantur, uti dictum eſt. Et non novi an nautæ navium repererint ullam correctionem aut remedium pro hoc in futurum.

13 *Curſu maximo*] i. e. celeriter, propter metum ab incolis.
14 *Perſcrutantes*] i. e. Fodientes.
15 *Tintinnabulum*] Author utitur vocabulo vernaculo *Sonaglio*, quod eſt Tintinnabulum parvum rotundum, qualia equorum pectori aut accipitrum pedi alligare ſolemus.

פרק

פרק יט ביאור רחב עוד על מוצא דרך יבשה דרומית לצאת מפורטוגאל עד נגד קאוו קאנטין וקאוו ביאנקו וקאוו וירדי וביאור גלילות רבות בין אמצע היבשה ובתוך ההרים וענין חלוף גליל מילי לקנות משקל מלח בזהב ודברים רבים אחרים

ידוע כמה שקדם כי במעבר הזה לבא באפריק הזאת השפלה ולסבוב היבשה הדרומית אשר כלה על שפת ים. אוקיאנוס ענינו ומהלכו להדריך הספינה בים ובצלע היבשה משמאל יושבי הספינה ופניהם אל הדרומית וזה לעבור מלכות פיס כאמור ולמצוא ביבשה ההיא כל הראשים היינו הקאווים הנזכ׳ האלה אחר עבור מלכות פיס ובכל המבריטאניאה ציסארי קאוו די קא קאוו די לונאדור קאוו די קאנטין קאוו ביאנקו חולי״ על שם יובש היבשה והחול לכן ואחריו תגרו ביבשה קאוו וירדי על שם המצב ההוא המעוטר באילנות רעננים וטובים ואלה הקאוי והראשי מתראים ונראים בים נגר כל איים אשר הזכרנו וראוי שנבאר בפרק הזה מה שנודע ונתחזק באמת לסוחרים רוכבי הים ההיא מציאות

CAP.XIX. *Explicatio adhuc amplior de productione [ſeu inventione] viæ Continentis Auſtralis, exeundo è Portugallid uſque ad loca è regione Capo Cantin & Capo Bianco & Capo Verde. Item deſcriptio multarum regionum per medium Continentis et infimam ontium. Et de negotio permutationis regionis Meli, ubi emunt æquipondium Salis pro auro: et de rebus aliis multis.*

NOtum eſt ex eo quod præceſſit, quod in hoc tranſitu eundi ad Africam iſtam inferiorem, & circumeundi Continentem Auſtralem, qui totus eſt per oram maris Oceani, negotium ejus & iter ejus eſt ad deducendum navem in mari per coſtam Continentis ad ſiniſtram navigantium, dum facies eorum ſunt verſus Auſtrum. Et hoc eſt, ad tranſeundum regnum Feſs uti dictum eſt, & ad inveniendum in Continente illo omnia iſta Capa i. e. Capita jam commemorata. Poſtquam tranſitur regnum Feſs & tota Mauritania Cæſarea, &[1] Capo de Ca, Capo de Lugador, Capo de Cantin, & Capo bianco arenoſum ſecundum nomen ſiccitatis Continentis & arenæ albæ; poſt illud & adverſus illud in Continente eſt Capo Verde, juxta nomen illius ſtationis circumcinctæ arboribus frondentibus & bonis. Iſta Capita viſuntur & apparent per mare è regione omnium inſularum quas commemoravimus. Et convenit ut explicemus in hoc Capite id quod notum eſt & tenetur in veritate apud mercatores navigantes per mare illud, viz. inven.ionem loci

1 *(Capo de Ca]* i.e. Capo ab hac parte. *Cantin* eſt Angulys. *Lugador* forte ſit pro *Bogador* aut *Megador*, quæ in hiſce partibus reperiuntur.

Q המקום

המקום מקאוו קאנטין אשר הוא
ביבשה קודם קאוו ביאנקו וצורתו
וענינו היותו גבוה מאוד ונכנס בים
והרים גדולים ועצומים ימשכו ממנו
דבוקים זה לזה וילכו קשורים
ביבשה ובמדברות אשר ההרים
האלה יאריכו בריהם כל אורך ארץ
כוש האמצעית המדברית והם אשר
יחלקו האיטיאופיאה שלנו אשר
על פני ים מידיטיראניו אשר לפני
טונים ואוראן לאיטיאופיאה השפלה
הדרומית על ים אוקיאנוס וכן
המימית והנהרות מן ההרים אשר
באמצע יבשת כושית חציים ילכו
אל ים מריטיראניאו וחציים ילכו
אל ים אוקיאנוס ומקום קאוו
קאנטין הזה יש בו ישוב גדול
מעם שחורים ובריטיני ושם הסטי-
פולי מכל הסחורות המתיחסים
להעלות ביבשה לישובי השחורים
והעמים ההם הנמצאים בהרי
ובמדברות אשר הם תחת הערוגה
הזאת והמקום הזה חם ויבש מאד
מעט מים חסר בהמות ודגן ותירוש
ויצהר אין בו ומקומות הרבה חסרי
מלח אשר המלח עקר גדול להם
ומרפא מכל מהלה ונגף כי אין
להם מלח כלל:

Tò Capo Cantin quod eſt in Continente ante Capo bianco, figuram ejus & negotium ejus, quod ſit altum valde, & intret in mare. Et montes magni & fortes [i. e. numeroſi] protrahuntur ex illo adhærentes unus alteri, & pergunt conjuncti per Continentem & per Deſerta: nam montes iſti prolongant ramos ſuos per totam longitudinem terræ Cuſh medianæ deſertæ. Et hi ſunt qui dividunt Æthiopiam noſtram quæ eſt verſus mare Mediterraneum ante Tunis & Oran, ab Æthiopia inferiore auſtrali ſuper mare Oceanum: & ſic aquarum & fluviorum ex montibus qui ſunt in medio continentis Æthiopici, dimidia pars tendit ad mare mediterraneum, & altera dimidia pars tendit ad mare Oceanum. Et in hoc loco Capo Cantin eſt maxima habitatio populorum nigrorum & Bretini: & ibi eſt [a] Stapole pro omnibus mercibus quæ deſtinantur tranſportari per Continentem ad habitationes nigrorum & populorum illorum qui reperiuntur in montibus & deſertis, qui ſunt ſub areâ iſtâ. Et hic locus eſt valde calidus & ſiccus, paucitate aquæ, penuria beſtiarum; & frumentum & muſtum & oleum non ſunt in eo. Et multa loca deſtituuntur ſale, quod quidem ſal eſt fundamentale magnum apud eos, & medela in omnem morbum & plagam: ſed nullum omnino ſal eſt eis.

[a] *Stapole*] ſc. Emporium ſeu ſtabilis locus mercaturæ. Et qui ad talem locum pertinet ibique mercaturam exercet, Italis vocatur *Stapulario*. Anglis etiam firma & durabilis mercatura, vocatur *the Staple of the Kingdom, ſeu a ſtaple commodity*. Item fili aut filorum in panno durabilitas & firmitas, vocatur *the ſtaple of the thread*.

וזאת צורת המהלך אשר בקאוו
קאנטין הזה הוא מקום מוצא
הסחורות ואחר מזה המקום יעלו
הקארובאני תוך היבשה למדברות
הגדולות למקום ישוב אחר גדול
נקרא אודין ומאודין ימצאו טיגאזא
ומטיגאזא לטאנבוט ומטאנבוט
למלכות מילי הגדול חסרי המלח
אשר הזכרתי שיש מהלך יותר
משבעים יום להגיע שמה דרך
גמלים עד ההרים הגבוהים ואחר
יוליכוהו על ראש אנשים ביגיעה
רבה אשר יקנוה במחיר החליפין
בכל כך מדת זהב במדת מלח כי
הוא צריך למרפא חוליים והם חסרים
לכל דגן תירוש ויצהר ואין להם קור
כלל כלם הולכים ערומים וברוב
מאכלם מובא להם מטאנבוט
והם אוכלים תמרים לרוב לחמם
לחם שעורים ולמילי יביאו סחורו-
תיהם ויחליפו בחליפין זהב וכסף

Hæc autem eſt forma itineris, quod eſt per Capo Cantin iſtud, quod eſt locus productionis mercium: & poſtea ab hoc loco aſcendunt Caravanæ per medium Continentis per Deſerta magna ad locum alium magnæ habitationis dictæ Hoden: & ab Hoden reperiunt [3] Tegazzam, & à Tegazza eunt ad [4] Tanbut, & à Tanbut ad regnum magnum Mele, ſale deſtituta: atque commemoravi quod ſit iter pluſquam ſeptuaginta dierum ut perveniant illuc viâ camelorum uſq; ad montes altiſſimos. Et poſtmodum transferunt illud [Sal] per capita virorum magno labore; tum emunt illud pretio commutationum, tanta ejuſmodi menſura auri pro eadem menſura ſalis: nam eſt neceſſarium ad medendum morbos. Et illi deſtituuntur omni frumento, muſto, & oleo: & non omnino eſt illis frigus, ideo omnes incedunt nudi. Et ut plurimum cibus eorum apportatur eis à Tanbut: illi vero plerumque [5] comedunt dactylos. Panis eorum eſt Panis hordeaceus. Et ad Mele portantes merces ſuas mutant pro permutatio-

3 *Tegazza*] Æthiopice ተከዘ *Tacazi* eſt *Flumen*, *Amnis* in genere; ſpeciatim vero eſt Nomen proprium Fluminis quod in Nilum exoneratur, dicente D. Ludolpho; qui per Nilum videtur intelligere نيل غادة *Nilum Ghana* ſeu *Ghinea*, viz. *Nigrum* fluvium, qui æque ac alter Ægyptum ſecans fluvius, vocari ſolet *Nilus*. Adeo ut *Tegazza* regio à dicto flumine ſic denominata videatur, ad Longit. 11, Lat. 24. Graduum. Eſt autem in impreſſis Chartis alius etiam *Tagazi* fluvius in regno Algerino, unde in mare Mediterraneum effunditur. Hic autem (quamvis eodem gaudeat nomine) non poteſt eſſe locus de quo agit Noſter, præſertim quia mox inferius addit, *Tegazzam* ſignificare *terram euulſam auro* lingua Numidica, quæ in regno Algerino non obtinet. Eſt & in Globo magno *Tagazza* fluvius ad auſtrum Meroæ inſulæ, qui in Ægypti Nilum exoneratur

4 *Tanbut*] In Globis *Tanbata*, ubi deſtituuntur Sale, ut & in regione *Meli* ſeu *Melli*. Ibi enim Sal pro æquali pondere Auri venditur: eſt enim præcipua eorum medicina contra ſtomachi cruditatem & indigeſtionem, & corruptionem inde provenientem. Sic etiam aliquando in Anglia, Vomitiones quotidianæ ex ſtomachi corruptela natæ, Poſcâ immodicè ſalitâ & per 30 dies continuos epotâ, curari ſolet.

5 *Comedunt Dactylos*] In Globo Cæſiano notatur, *Hæ regiones ſunt valde infrugiferæ, & gens infrequens, ſed palma arbor ibi frequens.* Hinc eſt quod tam in Globis & Chartis quam apud Leonem Africanum.

hæ regiones vocentur *Biledulgerid*, quod reſcribendum بلد الجريد i.e. *Regio nuda* (eadem formâ & conſtructione qua apud Ulug-Begum dicitur كف الخضيب,) nempe omnium rerum nuda. Eſt enim جريد *Gjerid* Arabicè *nudus* in genere, ſpecialiter *Nudus palmæ truncus aut ramus*, foliis & cortice denudatus: unde & pro *Lanceâ* uſurpatur, quippe quæ videatur eſſe ramus denudatus. Marmolius dicit *Beledul gerid* ſignificare *regionem dactylorum*. Sed Lex. Geographicum ex eo màle legit *Beled Geneva*.

כליאטי וענינים אחרים ויוליכו
הסוחרים ממילי מה שעשו חליפין
החלק יובא לטונים וברבאריאה
והוא כהלך כשלוש חדשים מקום
אריות ונמרים ובנות יענה לאין
מספר וביצותיהם טובים לאכול
ובמקום אודין הנז' המוכן גם הוא
למציאות כל הסחורות האלו ועושין
שם חליפין וסחורות ומכר מהאנשים
שחורים אשר במחיר יובאו וכל
אלה המקומות מדבר יבש מוצאם
וקאוו קאנטין הזה אשר על צלע
שפת ים יבשת דרומית לים אוקיינוס
הוא ראשית המעברות לכל
המקומות והסחורות האלה ומקום
מלון כל סוחרי ערב העולים
לטינאזא ר"ל בלשונם ארץ עמוסת
הזהב ומשם לטאנאבוט או למלכות
מילי הגדול חסרי המלח הנז' למעלה

nibus auri & argenti Meleatenſis & rebus aliis: & tum defertur à Meli illarum quas ibi commutaverunt mercium, pars ad Tunis & Barbariam, quod eſt iter trium menſium, locus leonum, pardorum,& quoque infinitorum [6] Struthiocamelorum, quorum ova bona ſunt ad comedendum. Et locus Oden commemoratus, eſt quoque aptus pro inventione omnium iſtarum mercium: & ibi faciunt permutationes & negotiationes, & venditionem virorum nigrorum qui pro pretio importantur. Et omnium iſtorum locorum exitus eſt Deſertum aridum. Et Capo Cantin hoc quod ad coſtam oræ Continentis auſtralis ad mare Oceanum, eſt principium tranſituum ad omnia loca & negotiationes haſce, & locus pernoctatorius omnium mercatorum Arabiæ qui aſcendunt ad Tegazzam, quod in lingua eorum eſt Terra onuſta auro. Et inde [itur] ad Tanbot aut ad magnum regnum [7] Mele, deſtituta ſale, ut ſupra memoratum eſt: at eſt

6 *Struthiocamelorum*] Struthionum multitudo & frequentia in Deſertis Africanis, rem facilitavit Regi Maroccano, ut anno 1682 una cum ſuo Legato plures quam 30 Struthiones pro Munuſculo ad Regem Angliæ mitteret: quod tamen, ne nullius pretii Munus eſſe videretur, in ſuis Literis Credentialibus (quas tunc pro Rege noſtro Anglice vertebam.) alicujus momenti eſſe inſinuavit, ſignificando ſe à populis Deſertorum incolis illud redemiſſe, relaxando eis illo anno 1000 Realium Tributum, quod alias ſolviſſe debuerant. Regis Maroccani verba ſunt, ويصلك منا شيا من النعام كاذينا به من الصحراء قبيلة مخروجة اليه مطلبها كل سنة الاف ريال *à nobis ad te veniet aliquid Struthionum*, [i. e. pauci ſtruthiones,] *quos ex Deſerto ad nos attulit Gens ad hoc taxata-tributo; cujus ſumma quotannis perſoluta, eſt* 1000 *Reales*.

7 *Ad-Meli*] In Codd. MSS pro סמילי, legendum לסילי, eodem modo quo exhibemus.

והוא

והוא מקום זהב וכסף לרוב כאבנים והוירזין כקוצי היערים בין מעונות אריות והררי נמרים נחשים ותניני יבשת ומיני ארבה וגזם וילק לאין מספר רחוקים מטונים מהלך כשלוש חרשים וכל הגלילות האלו בלא בנינים ובלא בתים ואין להם חומות אבן דלתים ובריח רק שוכנים בקבוצי כפרים האנשים והנשים ערומים ושטופי זמה ושם מנהג מגונה בנשים להאריך השדים שלהם ומכריחים למשוך אותם בחבלים ולחלקם לשנים בכח משיכת הבל וזה יפיים לפי מנהגם׃

locus au i & argenti magnâ copiâ inſtar lapidum, & Verzini inſtar Spinârum ſylveſtrium, inter habitationes leonum & montes pardorum, & ſerpentes & Dracones terræ, & ſpecies locuſtarum (uti [8] Sectores & Linctores) innumeræ: & diſtant à Tunis itinere trium menſium. Et omnes iſtæ regiones ſunt ſine ædificiis, ſine domibus, nec ſunt eis muri lapidei, portæ, aut vectes; verum habitant in congregationibus villularum viri & fœminæ nudi, inundati luxuriâ. Et ibi eſt turpiſſima conſuetudo fœminarum deducendo [9] in longitudinem mammas ſuas, & cogunt protrahere eas funibus & in duas partes dividere per vim tractionis funis. Et hæc eſt pulchritudo eorum ſecundum modum ſuum.

8 *Sectores & Linctores*] A גזם جزم *ſecuit, amputavit*, ex Locuſtæ vocantur *Sectores*, quæ rodendo ſecant amputantque teneras arborum frondes. Namque non tantum Herbas, ſed & Arbores, ut Ficus, Oleas, &c. perdere dicitur גזם *Amos* IV, 9; quamvis *Gezem* non ſit Volator, ſed tantum Reptor, ut proprie ibidem notat Chaldaicum זחלא, & Syriacum *Moſhûto*. Sic Lex. MS optimum, ܡܫܘܛܐ ܬܘܠܥܬܐ ܐܘܟܡܬܐ ܕܪܫܗ ܣܘܡܩ *Moſhûto eſt Vermis niger rubro capite.* Et Mox Arabice addit quod Moshuto ſit الجراد الدباب الذي لم ينبت له جناح *Locuſta reptor cui non naſcuntur alæ.* Et in eundem ſenſum Iſa Ibn Ali primo Syriace exponit, ܡܫܘܛܐ ܡܦܪܫ ܩܡܨܐ ܕܠܐ ܓܦܐ ܐܝܬ ܠܗ ܗܘ ܘܡܚܒܠ ܠܗ ܙܪܥܐ *Locuſta impennis ſeu cui non ſunt alæ, quæ ſata perdere ſolet.* Deinde Arabice ulterius explicat, الجراد الذي ليس له اجنحة ويسمي الجندب والدباب *Moſhûto eſt Locuſta cui non ſunt Alæ, quæ vocatur Al-jundub & AlDebbâb ſeu Reptor.* Quoad alteram Locuſtarum ſpeciem, quæ eſt ילק Yelek *Linctor*, ſic dicitur à לקק *linxit*, quia lingendo & ſugendo res virentes & tenera, conſumit. Sed heic notandum eſt, quod quoblibet reptans animalculum, ſive ſit revera vermis ſive muſca ſeu tale quidvis, phraſi Orientali vocetur vermis.

9 *In longitudinem mammas ſuas*] Vide Herberti Itinerarium de Fœminis ad Caput bonæ ſpei, ubi talis fœminæ infantem lactentis Icon exhibetur.

פרק

פרק כ בגבולי קאוו ביאנקו התחלת עם זינאגי והנהר הגדול המפסיק בין קאוו ביאנקו לקאוו וירדי בה תהלת השחורים האמתיים:

אחרי אשר ביארנו בפרקים הקודמים מציאות האיים הנזכרים אשר מצאו המלחים מימינם בתוך הים אוקיינוס הגדול בנסעם מפורטוגאל וללכת בדרומי מערב להם נשוב לדרך המהלך האמתי במה שדברנו לסבוב דרך שמאל את היבשה הכושית הזאת בדרך קאוו לבן שהיא ארץ חול ולבנה ומציאות אנשיה דלי בשר ובריטיני והוא הנקרא גבול הזינאגי הבריטיני הנז׳ והוא מהלך שפ׳ מילין באורך היבשה מראש לבן לראש קאפו וירדי ושם בראש קאפו וירדי מוצא נהר סנינא והוא נהר גדול יורד מהרי תולדת נילוס הם הרי הלבנה אשר תולדות מימי נילוס יוצאים משם והנהר הגדול סינינא עושה סעיפים רבים ונגרים בים אוקיינוס הזה והוא המפריד בין הזינאגי בריטיני לגלילות סינאגא אנשים שחורים וחזקים והנה בסוף הנהר

CAP.XX. *De limitibus Capo bianco ubi eſt initium populi Zenagi: & de flumine magno diſcriminante inter Capo bianco & Capo verde, ubi eſt initium Nigritarum genuinorum.*

POſtquam in præcedentibus Capitibus explicaverimus inventionem inſularum commemoratarum, quas repererunt nautæ ad dextram ſuam in medio maris Oceani magni, cum proficiſcerentur ex Portugalliâ & incederent ad Auſtro-Occidentem ſibi, revertemur ad viam itineris veri, uti commemoravimus, ad circumeundum per viam ſiniſtram per Continentem hunc Æthiopicum per viam Capo albo, (quod eſt terra arenoſa & alba,) & inventionem virorum ejus qui ſunt tenues [ſeu macri] carne & Bretini: & ibi eſt finis termini Zenagæorum ſubfuſcorum prædictorum. Eſtque iter trecentorum & octoginta milliarium per longitudinem Continentis à Capite albo ad initium Capo verde: & ibi in initio Capo verde eſt exitus fluvii Senegæ; qui eſt fluvius magnus deſcendens à montibus originis Nili, qui ſunt montes lunæ: nam origines aquarum Nili inde egrediuntur. Et iſte magnus fluvius Senega facit multos ramos qui defluunt in mare iſtud Oceanum: & is dividit [1] inter Senegæos Britinos & regiones Senegæorum virorum nigrorum & robuſtorum.

[1] *Inter Senegaos Britinos &c.*] i. e. inter Senegæos ſubfuſcos ſeu ſubcineritios, & Senegæos nigritas veros qui vehementer & valde nigri ſunt.

הזה

הזה בהכנסו בים אוקיינוס מתרחב
מאד כמעט כל אחד מסעיפיו רחב
מיל אחד ויש להם תחום הגון
לעבור בו בספינות והים הזה
בפיות הנהר הזה יורד ועולה בכל
יום בכל ששה שעות ביום ולמעלה
בנהר הזה הבא מנילוס כאמור
שתולדתו מהרי הלבנה מגיעו ההרים
ההם במדבר הגדול הנז והם
המפרידים האיטיאופיא השפלה
אשר על ים אוקיינוס מן האיטיאופיא
העליונה אשר על ים מריטיראניאו
הוא ים טונים ובודאי יש מהלך
בקוטב המדברות וההרים האלו
ללכת ביבשה מים אוקיינוס השפל
הזה עד ים פלשתים וטונים קרוב
למהלך ששה חדשים ואלה הם
מן המקומות שלא דבר בהם
טולומיאו כלל:

מצאתי כתוב בטוב הנהר הזה
סיניגא אשר הוא מהרי נילוס
ומסעיפיו אשר הוא מטיב לכל
הגלילות האלו ועושה ומגדיל
פרות רבות אחרות ועושה פיות
רבות להכנס בים אוקיינוס גדולות
ורחבות מכל אלו יען נמצאו אחרי
אלו בארץ כוש האיטיאופיאה
השפלה הזאת נהרות מזה המכוון

Et heic in fine hujus fluvii ubi intrat in mare Oceanum, dilatat ſe valde, ita ut ſinguli ejus rami ſint latitudinis unius milliaris: & eſt illis Portus conveniens ad tranſcundum per ipſum cum navibus. Hocque mare in oſtiis hujus fluvii [2] deſcendit & aſcendit ſingulis diebus, ſingulis ſex horis diei. Et ſupra hunc fluvium qui venit à Nilo ſicut dictum eſt, (cujus origo eſt ex montibus lunæ,) perveniunt iſti montes ad Deſertum magnum prædictum: & iſti dividunt Æthiopiam inferiorem quæ eſt ſuper mare Oceanum, ab Æthiopiâ ſuperiore quæ eſt ſuper mare Mediterraneum quod eſt mare Tunis. Et pro certo datur iter per polum Deſertorum & montium iſtorum, ad eundum per Continentem à mari Oceano inferiore hoc ad mare Philiſtæorum & Tunis circiter itinere ſex menſium. Et hæc ſunt loca de quibus Ptolemæus nihil omnino dixit.

Inveni ſcriptum de præſtantia hujus fluvii Senegæ qui ex montibus Nili, & de ramis ejus, quod ille beneficus ſit omnibus regionibus iſtis, quod producat & grandes efficiat fructus alios plurimos. Præterea facit multa [alia] oſtia ad intrandum in mare Oceanum majora & latiora omnibus iſtis: namque inveniuntur poſt iſta in terra Cuſh ſeu Æthiopia hac inferiore, fluvii præter iſtum qui [3] innuitur [ſeu intenditur,] qui ubi prope ſunt ad intrandum in

[2] *Deſcendit & aſcendit*] i. e. decreſcit & creſcit, ſeu fluit & refluit.
[3] *Qui innuitur*] Heb *Mecav-ven* active eſt *Intendens*, at *Mecuvvan* paſſive eſt *qui intenditur*.

אשר

אשר ירחבו בכמוך להכנס בים שיהיו רחבים חמשה וששה מילין האחר ויותר ועם איי יבשה רבים באמצע הנהרות וכל הגלילות אשר מהנה סינינא עד ללכת בכל ארצות הדרום עד המזרח בצלע שפת הים אוקיינוס כלם רטובים ורעננים בסבת ירידת רבוי הנהרות מההרים האמצעיים ביבשה וכהפך הצד השני כלו אשר לאחור גליל ראש לבן הוא קאוו בייאנקו יותר מש׳ מילין יבש הוא נקודים:

דמלכות הזה הנקרא מלכות סינינא הוא ראשית מלכות השחורים ועמים רבים וישובים גרולים וארוכים ורחבים בתוך הגלילות הלזו ובפרט על צלעי שפת סעיפי רבוי הנהרות הגדולים וידעת לך כי מנהר סינינא הלזה היורד בים אוקיינוס ובמשך צלע היבשה הזאת דרך אורך הים הזה בלה ארץ רעננה וירוקה ורטובה ביותר מתשע מאות מילין והיא בלא הרים כלל סמוך לים רק כי ההרים יראו היותם רחוקים מן הים מאר בין האיטיאופיאה המרברית ומן המעינות והנהרות הרבים אשר יתהוו שם הם ומימיהם ירדו וירטיבו כל האיטיאופיאא השפלה

Oceanum, ita ſe dilatant ut ſint unuſquiſque latitudinis quinque aut ſex milliarium aut ultra: una cum multis inſulis Continentis in medio iſtorum fluviorum. Et omnes regiones quæ ſunt ab hac parte Senegæ uſque dum eatur per omnes terras auſtrales uſque ad Orientem per coſtam oræ maris Oceani, ſunt humidæ & virentes propter cauſam deſcenſus multitudinis fluviorum â montibus medianis in Continente: & è contrario, alterum latus totum quod eſt poſt regionem Capo bianco ſeu Capitis albi, per plusquam trecenta milliaria, eſt ſiccum 4 punctualiter.

Regnum hoc quod vocatur Regnum Senegæ, eſt principium regni Nigritarum: & populi multi & habitationes magnæ longæ ac latæ ſunt in medio regionum iſtarum; & particulariter ad coſtas orarum ramorum eſt multitudo fluviorum magnorum. Et ſcias tibi, quod ab iſto fluvio Senega qui deſcendit in mare Oceanum, & per continuationem coſtæ Continentis iſtius per viam longitudinis hujus maris, tota terra eſt frondens & viridis & humida per plus quam nongenta milliaria. Eſtq; omnino abſque montibus prope mare: nam montes illi videntur valde procul à mari in Æthiopiâ deſertâ. Et à fontibus & fluviis multis qui ibi ſe exhibent, tam illi quam aquæ eorum deſcendunt & humectant totam hunc Æthiopiam inferiorem. Sic etiam humectant ſylvas magnas quæ

4 *Punctualiter*] i. e. prorſus, ſeu ad minima quævis puncta ſive minimas minutias.

הזאת

הזאת וכן ירטיבו היערות הגדולות אשר באמצע ומים לשתות לכל חיתו יער וטורפי טרף:

ſunt in medio, cum aqua ad bibendum pro omnibus animalibus ſylvæ & rapientibus prædam.

פרק כא׳ יודיע בו מנהגי גלילות קאפו וירדי הוא ראש ירוק וסינגא וגאמבארא ובנדרומיל:

CAP.XXI. *Docet mores regionum Capo verde ſeu Capitis viridis &* [1] *Senegæ, & Gambaræ, et Bondomel.*

ראוי להודיע מנהגי הגלילות והעמים האלה ידיעה מספקת כללית גם פרטית מעט לספיק חשק הקוראים ונאמר כי לפי מכתב החוקרים יאמרו כי הגלילות וכל גליל משועבד לשרים רבים והשרים הרבים האלה יקימו ויקבלו עליהם מלך אחד לרצונם על כלם ומעלים ויתנו מס למלכם מסוסים ומחיה ומיני קטנית ואין להם אבנים ר״ל ללבון לבנים ולא יודעים לעשות סיד כי אין אבני שיש בכל אלה ולפעמים יהיו למלך אחד שלושים וארבעים נשים מפוזרות בכפרים הנה והנה כי כן מנהג ישוב הגליל ואלה הנשים הנותנות שם סדר להחיות המלך וסיעתו אשר יסוב המלכות היום הנה ולמחר שמה או שבוע הנה ושבוע שמה ולנשים

COnvenit notas facere conſuetudines regionum & populorum iſtorum, cognitione ſufficiente tam generali quam particulari, ad ſatisfaciendum deſiderio Lectorum. Dicemus itaque ſecundum ſcripturam Scrutatorum, qui aiunt regiones [in genere] & ſingulas regiones, ſubjectas eſſe Principibus multis : & iſti Principes multi conſtituunt & recipiunt ſuper ſe Regem unum pro lubitu [i. e. conſenſu] ſuo ſupra omnes: & [2] ſuſcitant tributum idque dant regi ſuo de equis & de animalibus, & de ſpeciebus leguminum. Et non ſunt eis lapides, nempe ad conficiendum lateres, nec ſciunt parare calcem : nam non ſunt lapides qui ſint in iſtis [locis] omnibus. Aliquando Regi uni ſunt triginta aut quadraginta uxores diſperſæ per villas huc & illuc : (ſic enim eſt mos habitationis iſtius regionis :) & iſtæ fœminæ ſunt quæ ibi dant ordinem [i. e. mandatum] ad cibandum regem & comitatum ejus, quando circuit per regionem hodie hic, cras

1 *Senega & Gambara & Bondomel*] In Globis *Zanbaga & Budumel & Gambia*, male.
2 *Aſcendere faciunt*] i. e. ſuſcitant imponuntque Tributum ſolvendum, Angl. *raiſe a Tax*,

האלה עברים רבים גם שפחות
לצורך העבודות ולשרת הנשים
והמלך בהגיעו אצלם והמלך נקרא
אצלנו עני ורש ממלבושים ומזונות
כי יחיה כמנהגם ממתנות ודורונות
הנתונים לו ואם כי רבים מהם
יהיו להם קצת אבנים טובות אשר
אלה לא יחיו גופו וכאשר תהרין נשי
המלך ירחיקם המלך מאצלו ואלה
כלם הם מקימיטאני ומוך הרבה
להם והם שחורים מאד והולכים
ערומים רוב הגוף כי מעט מגופם
יכסוהו בבגד מוך מושלך עליהם
ובגלילות האלה אין להם קור
וסתו לעולם רק מעט מזער קרירות
כמו קרירות חדש אפרילי ליושבי
איטאליאה וגם המטר היורד שמה
על הרוב הגשמים חמים ופושרים
והם נקיים בגופם מאד מאד לפי
שסדר מנהגם לטבול תמיד בכל
יום ארבעה וחמשה פעמים ובטרם
אכלם עכפ אשר בי על כמו אלה
אמר הנביא המתקדשים והמטהרים
אל הגנות והם בעלי דברים וקולנים
וזה מעט הוא שהתחילו לעשות
ספינות לצרכיהם מיום אשר ראו
ספינות ודוגיאות הנוצרים וטוב

ibi; aut ſeptimanâ hic, & ſeptimanâ ibi. Et iſtis mulieribus ſunt multi ſervi & quoq; ancillæ pro neceſſitate ſervitiorum & ad miniſtrandum uxoribus & regi quando venit ad ipſas. Et Rex vocaretur apud nos Afflictus & Pauper tam veſtimentis quam alimentis: vivit enim ſecundum conſuetudinem eorum ex Donis & muneribus ei datis. Nam quamvis multi ex eis habent aliquos lapides pretioſos, hi tamen ejus corpus [i.e. vitam] ſuſtinere nequeunt. Et quando uxores regis concipiunt, rex eas à ſe procul removet. Iſti omnes ſunt Mahometani: habentque Goſſipium valde multam. Et iſti ſunt valde nigri, incedentes nudi majore parte corporis, niſi quod parvam aliquam partem corporis ſui tegant veſte goſſipinâ projectâ ſuper ſe. In iſtis regionibus non habent frigus nec hyemem in æternum, ſed tantum parum admodum frigoris inſtar frigoris menſis Aprilis habitantibus in Italiâ: & quoque pluvia quæ ibi cadit, plerumque conſiſtit in imbribus calidis & tepidis. Iſti ſunt valde nitidi corpore ſuo, cum ex eorum conſuetudine ordinetur lavare ſemper quatuor aut quinque vicibus ſingulis diebus, & [3] præcipue ante cibum. Fortaſſis de eis qui ſimiles erant iſtis, dixerit Propheta, *Qui conſecrant & purificant ſe in hortis.* Suntque verboſi & ſtreperi. Et breve eſt ex quo inceperunt conficere naves in uſus ſuos, ſcil. à die quo viderunt naves & galeras Chriſtianorum, & bonum earum figuram & diſpoſitio-

3 *Præcipue*] Heb. abbreviate עכפ pro על כל פנים *per omnes facies aut modos*, Angl. *by all meanes.*

שורם

צורם ותיקונם אמנם הם בקיאים
מאד לשוט על פני כל מים מכל
בני אדם:

ובין היבשה הזאת סמוך לשפת
נהר סינינא הנ"ל יש מקום גדול
אחר נקרא מלכות בונדומיל נפלא
מאד וגדול וארוך ושם יש מוצא
תמרים לאין חקר והיא עקר מחייתם
תקראו תמרי בונדומיל לי פלמי
די בונדומיל לפי השמות אשר
קראום תרי הארץ ומרגליה המלך
וכל הגליל שטופי זמה ואלו הם
קנאים בנשותיהם ומבקשים להרבות
תשמיש ברפואותיהם וגם כן להגדיל
ולנפח עיבי אבר האמה ולהרבות
עביו במשיחת מיצי עשבים או
עקיצות איזה בעל חי ידוע אצלם
כי הנשים האלה בהביטן אל איש
לא תתרצנה באנשים עניי האבר
וקטני ראש תגויה וכמנהג הזה
נמצא במקומות רבות בארצות
המזרח כאשר נזכיר:

הגליל הלז חסר מזונות מאד
וממקומות אחרות יותר רטובים
יובא אליהם מזון רק כי יש שם
מיני קטנית יפים בתכלית וטובים
אשר יצמחו בארצותם עם פירות

nem [ſeu apparatum.] Attamen exercitatiſſimi ſunt ad natandum ſuper faciem cujuſvis aquæ, magis quam omnes alii homines.

Et in iſto Continente prope ripam fluvii Senegæ prædicti, eſt alius locus magnus dictus Regnum Bondomel mirabile valde magnum & longum: & ibi eſt productio palmarum in infinitum. Hæ ſunt præcipua ſuſtentatio eorum, & vocantur li Palmi de Bondomel, i. e. Palmæ Bondomelenſes, ſecundum nomen quò vocarunt eos Scrutatores terræ & exploratores ejus. Rex & tota regio inundati ſunt luxuriâ: & iſti ſunt zelotypi in uxores ſuas: & procurant multiplicare concubitum per medicinas; & ſic etiam magnum reddere & ad craſſitiem inflare membrum [4]Virile, & multiplicare craſſitiem ejus per unctionem ſuccorum herbarum, vel per [5] punctionem alicujus animalis apud eos noti: nam fœminæ cum aſpiciunt ad viros, non ſunt contentæ viris qui ſunt pauperes Membro & parvi capitali parte corporis. Et talis conſuetudo reperitur in multis locis terrarum Orientis, ſicut commemoraturi ſumus.

Hæc regio valde deſtituitur cibis: & ab aliis locis magis humidis importatur illis cibus. Solummodo ſunt ibi Leguminum ſpecies pulcherrimæ ad perfectionem uſque & optimæ, quæ naſcuntur ex terris eorum, cum

4 *Virile*] a. v. Heb. eſt *Cubitus, Ulna*, modeſtius loquendo, ut & nos ſolemus dicere *the Yard.*
5 *Punctionem*] ſc. pungendo herbas vel plantas, extrahunt earum venenoſum ſuccum qui tumeſcere facit carnem quæ eo inungitur.

רבים וטובים ועושין יין של תמרים וחלב שדי הבהמות כמו מים להם אמנם היום זה מעט שהתחילו והשיגו לזרוע כל זרע זרוע חטה ושעורה ומתגדל מאד בתולדתו וגם כי התחילו להתדמות לנו בעשיית כלים רבים ומלאכות רבות יש בעליית המקומות האלו לעלות הרבה אצל המדברות מציאות נחשים ושרפים כקורות באופן כי בפעם אחת יאכלו צאן או עז אחת רק כי יושבי הגלילות כלם אנשיהם ונשותיהם מכשפים ומכשפות וחוברי חבר ויש להם דרכים רבים להבריח בלטיהם ולגדור גדר להנצל מהטורפים במה שיוכלו כי שם הכשוף האמתי והחברים החכמים במלאכה להבריח הנחשים וכל המזיקים להם לשלח אותם לעזאזל מדברה:

במקום האלה יש מנהג לשרוף בעצי בושם האנשים החשובים כאשר ימותו ואם הוא נשוא אשה או נשים תלך אשתו בתופים

fructibus multis & bonis: & [6] vinum faciunt ex palmis: & lac uberum beſtiarum eſt inſtar aquæ illis, [ſc. copioſa eſt ad inſtar aquæ.] Verum hodie breve eſt ex quo inceperunt & attigerunt ſerere quodvis ſemen quod ſatur, ut triticum & hordeum, & valde creſcit in productione ſua: namque jam inceperunt eſſe ſimiles nobis in confectione vaſorum multorum & operationum multarum. Eſt autem in aſcenſu ad iſta loca, [neceſſe] ut aſcendatur multum per Deſerta ubi eſt inventio ſerpentum & preſterum magnitudine trabium, eo modo ut una vice comedant ovem aut capram integram. Verum cum habitatores iſtarum regionum omnes tam viri quam uxores eorum ſint venefici & veneficæ & incantatores incantationum, habent multas vias ad fugandum incantationibus ſuis, & ad ſepiendum ſepimentum ut liberentur à rapacibus animalibus quantum poſſunt. Nam ibi eſt veneficium verum & incantatores peritiſſimi in arte fugandi ſerpentes & omnia quæ eis nocent, ut mittant ea ad Azazelem in Deſerto.

In iſtis locis eſt mos comburere lignis aromaticis viros honoratiores quando moriuntur: &, ſi ſit maritatus uxori aut uxoribus, ibunt uxores ejus cum tympanis & choreis poſt mortem mariti ſui ut ſe projiciant in

6 *Vinum ex palmis*] Angl. *Palm-wine*, (quod in Oriente dicitur *Toddi*,) procuratur per inciſionem trunci palmæ, unde deſtillat liquor palato gratiſſimus: qui tamen diu ſervari non poteſt, quia ex regionis calore poſt paucas horas aceſcit. Et autem ex peculiari Palmarum ſpecie, in cujus ſummitate naſcitur Pulpa quædam edilis, fere ad guſtum Braſſicæ capitatæ. Hæcque Pulpa vocatur ἐγκέφαλος φοίνικος *Cerebrum palmæ* apud Plutarchum: Verſionis autem Latinæ (ut & Anglicæ) Author, rerum Orientalium rudis, inepte vertit *Cerebrum Phœnicis, brains of a Phenix.*

ובמחולות

ובמחולות אחרי מות בעלה להשליך נופן במדורת אש גדולה ועליהן ישליכו הקרובים קדרות מלאות חלב ושומן ושמן ונפרית למהר מיתתן וכל המנהגים האלה הם בגלילות סינינא וגאמברא ובונדומיל ועוד ראוי לדעת כי גליל בונדומיל הזה אשר הוא בין היבשה הכושית ורחוקה מים אוקיינוס יש מעט צאן ובקר ומציאות פילין מדבריים ההורגים את האנשים ·להיותם כפראים ויש הרבה מהפילין האלה שחורים ומטולאים לבנים ואדומים וגם יש מוצא הגיראפי אשר כבר ראינו אותו בזמנינו בעיר פירינצי בשנת רמ״ה לפ״ק הסוסין מעטים ויקרים ובמחיר יבואו מנהג הנשים בשמחתן והלהוטות באהבה לרקד ולכרכר לאור הלבנה בנגוני קול תופים גדולים וכנורות זרות והכאות כלים אחרים אשר בידם והניאוף גדול מצוי שם ואין כלימה כי מצוה חשובה היא להם:

עוד ראוי לדעת כי בגלילות האלה ביבשה יש גליל אחד אשר הזכרנו ענינו הנקרא גאמברא למעלה ממלכות סינינא וחשבתי לפי מה שבינותי שהוא בודאי

rogum ignis magni: & conſanguinei ſuper eas projiciunt ollas plenas adipis & pinguedinis & olei & ſulphuris ad accelerandum mortem earum. Et omnes iſtæ conſuetudines ſunt in Regionibus Senegæ, & Gambaræ, & Bondomel. Et præterea convenit ſcire quod in hac regione Bondomel quæ eſt in Continente Æthiopiæ procul à mari Oceano, eſt paucitas ovium & boum: ſed reperiuntur Elephantes agreſtes qui interficiunt homines, 7 cum ſint villani. Et ſunt multi ex iſtis Elephantibus qui nigri, & maculati albo & rufo. Ibi etiam eſt productio Camelopardalis quam jam vidimus noſtris temporibus in civitate Florentiæ anno ducenteſimo quadrageſimo quinto ſecundum ſupputationem minorem. Equi pauci ſunt & pretioſi, & caro pretio veniunt. Conſuetudo fœminarum eſt in lætitiâ ſuâ cum inflammantur amore, ſaltare & tripudiare ad lucem lunæ cum muſicâ ſonorum tympanorum magnorum & Cytherarum peregrinarum, & ſonatione aliorum inſtrumentorum quæ in manibus earum. Et ſcortatio magna ibi reperitur: non eſt in ſcortatione ignominia, ſed eſt præceptum apud eos æſtimabile.

Præterea convenit ſcire, quod in iſtis regionibus in Continente, ſit alia regio cujus negotium commemoravimus, quæ vocatur Gambara, ſupra regnum Senegæ: & aliquando exiſtimavi ſecundum id quod intellexi, quod certe hæc ſit ex regione Ophir

7 *Cum ſint Villani*] i. e. incolæ parvarum villarum, ubi pauci ſint homines qui irruentibus beſtiis reſiſtant.

מגליל

מגליל אופיר אשר בתורה ואשר
כבר זכרתי אותו אשר שמה שלח
שלמה מלכנו אניותיו בדרך ים
סוף אשר סבבו היבשה עד הנה
ואמרו הולכות אופירה לזהב כי
במקום הזה מוצא לזהב לאין חקר
וכל אלה אשר זכרנו בפרק הזה
מציאותם מראש וירדי עד הנה
כלם תחת מלכות סיניגא הם
ונכללים יחד והם ביבשה משמאל
הים להולכי מזרח והנה בצלע
היבשה הזאת הנמשכת מקאוו וירדי
עד הנה באורך יש נהרות רבות
וגדולות וטובות מעוטרות בשפתי
הנהרות מכל מיני אילנות וישובים
ומציאות ספינות קטנות עשויות
מאילנות חלולות:

quæ in Lege, cujus jam mentionem feci, & ad quam miſit Salomon rex noſter per viam maris rubri naves ſuas quæ per Continentem circumiverunt huc uſque, cum dicatur, *Euntes ad Ophir pro auro*: nam in hoc loco eſt productio auri infiniti. Et omnia hæc quorum inventionis mentionem fecimus in hoc capite, à Capo verde uſque huc, ſunt omnia ſub regno Senegæ, & ſimul comprehenduntur, ſuntque in Continente ad ſiniſtram maris euntibus in Orientem. Et ecce in coſtâ hujus Continentis qui protrahitur à Capo verde huc uſque in longitudine, ſunt fluvii multi, magni & boni, qui in ripis ſuis circundati ſunt omnibus ſpeciebus arborum & habitationum: & ibi inveniuntur naviculæ factæ ex arboribus excavatis.

פרק כ״ב על משך צלעי היבשה אשר על שפת ים אוקיינוס אחר עבור המקומות הנזכרים אשר המה אלו קאפו וירדי ונהרותיו וסיניגא ונהרותיו וגאמברא ונהרותיו הגדולים וכל מלכות בונרמיל ללכת לקאפו רושו הוא ראש אדום:

CAP. XXII. *De protractione coſtarum Continentis qui ad oram maris Oceani poſtquam aliquis pertranſiverit loca prædicta, quæ ſunt Capo verde cum fluviis ſuis, Senega cum fluviis ſuis, & Gambara cum fluviis ſuis magnis, & totum regnum Bondomel qua itur ad Capo roſſo, quod eſt Caput rubrum.*

כתבו המרבים בעלי המהל-
כים כי אחרי עבור מלכות בונדומיל
אשר ביבשה וראשי הפרומונטוריאו
ההם אשר בים הזה כלם
ימשכו וימצא עוד פרומונטוריאו

SCripſerunt Hiſtorici authores itinerariorum, quod poſtquam tranſitur Regnum Bondomel quod in Continente, & Capita Promontoriorum illorum omnium quæ ſunt in iſto mari, continuant donec inveniant aliud Promontorium dictum Capo

גרול

גדול אחר הנקרא קאפו רושו
ל ראש ארמוני וזה להיות הגליל
ההוא נראה מרחוק כמראה ארמוני
ויש בו גלילות רבות וישובים
גדולים הן על שפת הים ובפרט
על שפתי הנהרות הגדולים
הנמצאים היורדים שמה מהרי
איטיאופיאה אשר באמצע היבשה
כאמור וההרים ההמה כבר אמרנו
שהם המפרידים בין שתי האיטיאו-
פיאי וכתבו החוקרים והתרים
ההמה שיש נהר ונהרות כאלה
גדולים ועצומים לרוחב יותר מעש-
רים מילין אשר בראשונה מרחוק
כבר חשבו המלחים ויושבי הספינות
התרים הנזכרים שיהיה סעיף ולשון
ים אחר שיכנס ביבשה בטבע
הים וכאשר רצו לחקרו מצאוה
היותו נהר גדול ומימיו מתוקים
וטובים רצים ונגרים בים אוקיינוס
ונקראו כל הנהרות האלה דרך
כלל עם האחרים נהרי קאסאמאסא
וכלם קרובים לראש ארמוני הנל
והנוצרים אשר באו לשמה קראו
להם שמות כשמות הימים ימי חגי
קדושיהם ביום הגיעם שמה כגון
ס אנא ס יאקומו ודומיהם;

וראוי לדעת כי על שפתי הנהרות
האלה לעלות תוך היבשה בשמאל

roſſo, hoc eſt dicere Caput rubrum: & hoc eſt, quod illa regio à longinquo viſa ſit tanquam aſpectus ruber. Suntque in ea regiones plurimæ & habitationes magnæ, quæ ſunt ad oram maris, & particulariter ad ripas fluviorum magnorum qui ibi reperiuntur deſcendentes è montibus Æthiopiæ qui ſunt in medio Continentis, ſicut dictum eſt. Et iſti ſunt montes de quibus jam diximus quod dividant inter duas Æthiopias. Et ſcripſerunt Scrutatores & exploratores illi quod ſit ibi fluvius, & fluvii magni & fortes, latitudine ultra decem milliaria. Hoc primo à longinquo nautæ & navigantes exploratores prædicti putarunt eſſe ramum aut ſinum alicujus maris qui in Continentem ingrederetur ſecundum naturam maris: ſed quando currerent ad examinandum ipſum, repererunt eſſe fluvium magnum, & aquas ejus eſſe dulces & bonas, currentes & fluentes in mare Oceanum. Et omnes iſti fluvii cum aliis per viam generalem vocantur fluvii Caſſamaſſæ: & iſti omnes proximi ſunt ad Caput rubrum memoratum. Chriſtiani autem qui illuc pervenerunt, vocarunt eos nominibus ſecundum nomina dierum Feſtorum Sanctorum ſuorum eo die quo illuc ad eos appellerent, ſicut S. Anna, S. Jacomo, &c.

Convenit etiam ſcire quod ad iſtorum fluviorum ripas qua aſcenditur in medium Continentis ad ſi-

יושבי

יושבי הספינה יש בו נ״כ יושבים
גדולים מאנשים שחורים ומאכלם
כשאר השחורים אשר זכרנו רק כי
אחרי הרבות הנוצרים לעבור דרך
הארצות האלה ועם תורגמן אשר
נשאו ונתנו יחריו התחילו ללמוד
דברים רבים מדרכי הנוצרים
בעבודות האדמה ובזריעת מיני
תבואות חטה ושעורים שקנו
בחליפין ובקצת מלבושים ובבנינים
בקצת מקומות ובכלים להשתמש
בהן ובספינות לעבור בים במקומות
שלא הורגלו ולעשות הוילונים
והחבלים קרוב למנהגינו וכן בדב-
רים רבים אמנם בשטוף הזמה
לא יתבוששו יתנהגו בם תמיד
והנשים תשכבנה כמעט בפרהסיא
כזונות ההפקר לנו ויתר גם כי
הנשים תחקורנה ותכסופנה באנשים
שהיו מסורבלים בבשר אבר האמה
וישהדלו להגדילו במשיחות או
בעקיצות כאמור והנשים הערומות
הלבנה מצויירות בגווני סמים ומכסין
מעט שתותיהן וערותן בחלק קטן
בבגד מוך צר וארוך ויחקקו שריטות
בבשרן ויש מי שתשרוט בשוקים
ויש מי שתשרוט בחזה ומי בזרוע
והחקיקות והשריטות האלה עומדות

niſtram navigantium, ſint etiam habitationes magnæ hominum nigrorum, quorum cibus eſt ut aliorum nigrorum quos commemoravimus. Verum poſtquam Chriſtiani frequenter per viam terrarum iſtarum tranſirent, & per interpretem acceptionem ſimul & dationem [i.e. commercium] inſtituerent, inceperunt addiſcere multas vias de viis Chriſtianorum in agricultura & ſatione ſpecirum frumenti, viz. tritici & hordei quæ emerant permutationibus; & in quibuſdam veſtimentis, & in ædificiis in aliquibus locis, & in vaſis quibus utebantur, & in navibus ad tranſeundum per mare ad loca quæ nondum explorata erant, & ad faciendum vela & funes prope noſtro modo: & ſic in multis aliis rebus. Verum in inundatione luxuriæ non inter ſe erubeſcunt: in ea enim aſſuefaciunt ſe perpetuo. Et fœminæ ad concubitum admittunt fere tam publice ac meretrices apud nos, & magis; quamvis fœminæ inquirant & deſiderent in viros qui ſunt bene veſtiti carne in membro virili, & qui procurant magnificare illud per unctiones aut punctiones, ſicut dictum eſt. Et fœminæ incedunt nudæ, pictæ coloribus ex medicamentis, & tegunt parum nates & pudenda ſua goſſipini panni parvâ particulâ anguſtâ & longâ: & in carne ſuâ faciunt ſciſſiones, & ſunt quæ ſciſſionem faciunt in cruribus, ſuntque quæ ſciſſiones faciunt in pectore, & ſunt quæ in brachio: & iſtæ ſculptiones & inciſiones

לנצח

לנצח כי כתובת קעקע הוא ולא יוסר לעולם ולא ידעתי אם זה לשם מעשה עבודת עז״הוא להם או מנהג יופים רק פני אשה לא ישנוהו:

במקום הזה אשר אנחנו כו סביבות נהרי קאסאמאסה חשבתי לפי מה שבינותי במלאכה הזאת כי כל הנהרות האלה הנגרים ביבשה הזאת מהאיטיאופיאה הם נגרים מקשר ההרים האמצעיים אשר ביבשת כמו שיעשו מימי נילוס מקשר הרי הלבנה והכינם החכמה האלהית בתקון הטבע להרטיב כל חלקי שני החלקים האלה משתי האיטיאופיאה הנ׳ ועל כן נאמר למבינים כי הגליל הלז התחתונה לפי אמיתות ציורו וכל הנזכרים אצלו שהם על שפת ים אוקיינוס מציאותם ומקביליהם הם בקוטב היבשה העליונה בארץ כוש ואיטיאופיאה סופיריאור לזאת נגר פלישטינא איניפטו צירינים טונים ואורן שהם כלם למעלה על שפת ים מירטיראניו האמצעי אשר מן האיטיאופיאה השפלה הזאת לעבור נגר קוטב העליתה בשווי הוא מהלך ביותר משש״ה חרשים אם היה יכולת באדם לעבור בטוח וחי וגלילות היבשה

manent in æternum: eſt enim ſcriptura ſtigmatis quæ non removebitur in æternum. Et non novi an hoc fiat eis propter aliquod opus cultus idololatrici, vel an ex conſuetudine pulchritudinis. Verum fœminæ facies ſuas nunquam immutant.

In hoc loco quo jam ſumus circa fluvios Caſſamaſſæ, exiſtimavi aliquando ſecundum id quod intellexi in hoc negotio, quod omnes iſti fluvii fluentes per Continentem Æthiopiæ, fluant ex connexione montium medianorum qui ſunt in Continente, ita uti faciunt aquæ Nili ex connexione montium lunæ: & ita aptavit illos ſapientia Divina ſecundum diſpoſitionem naturalē, ut humectarent omnes partes duarum iſtarum partionum, ſc. duarum Æthiopiarum prædictarum. Propterea dicemus intelligentibus, quod hæc regio inferior ſecundum veram ejus deſcriptionem & omnia cum eo commemorata, ſint ad ripam maris Oceani inventa: & eorum oppoſita ſunt in polo Continentis ſuperioris, in terra Cuſh ſeu Æthiopiâ quæ ſuperior eſt huic, è regione Palæſtinæ, Ægypti, Cyrenes, Tunis, & Oran; quæ omnia ſunt ſuperius ad oram maris Medii ſeu Mediterranei. Nam ab Æthiopia hac inferiore ad tranſeundum verſus polum ſuperiorem æqualiter, eſt iter pluſquam ſex menſium, ſi ſit poſſibile homini ut tranſeat ſecurus & vivus. Et regiones Continentis &

s

והחרים

וההרים האלו האמצעיים נקראים בתורה כושים פוטים ולובים והמקומות האלה אשר כשפתי ים אוקיינוס הזה ובכל הערוגות האלו יש להם ישובים רבים וגדולים וארוכים לאין מספר כאמור ויש להם שמות חרשות אשר קראו להם הנוצרים מלבר השמות אשר קראו להם יושביהם בלשונם אשר אין דעתי להאריך בזכרונם כי יצטרך לספר גדול תבוה להזכיר פרטי כל גליל וגליל ובכל מחוז ומחוז רק אסתפק בהכרחי ובמה שיכשר הידיעה ממנו העקר ואת הטפל אניחנו לאורך הפרטים אל האנשים המעיינים במלאכה ומה שנאמר כזה באלה המקומות אשר בשפתי ים אוקיינוס יש בו דברים רבים מועילים ואילנות גדולות מה שלא ישוער עביים וגודלם יען נמצאו אילנות שצריכים עשרים איש לחבק אחד מהם בין שיהיו אילני סרק או עושי פרי וזה לרוב רטיבות הנהרות הנגרות וטוב האיקלים במבט טוב אמרו המלחים כי הים במקום הזה בסביבות שפתי עגולי היבשה הזאת שהים רץ ויורד במרוצה רבה מה שלא ישוער כחו וצריך למלחים להתרחב בים

montes iſti mediani vocantur in Lege Cuſhim, Putim, & Lubim. Et loca iſta quæ ſunt in ripa maris Oceani & in omnibus areis iſtis, habent habitationes multas & magnas & longas in infinitum, ut dictum eſt. Et ſunt eis nova Nomina quæ ipſis impoſuerunt Chriſtiani, quibus non eſt numerus, præter nomina quibus ea vocarunt incolæ eorum linguâ ſuâ: nec eſt mens mea prolixe agere de commemoratione eorum; nam neceſſe eſſet habere Librum magnum & altum ad commemorandum particularia cujuſvis regionis & provinciæ. Sed contentus ero neceſſariis, eoque quod convenit ſcire tanquam principale: & quoad acceſſorium, relinquam illud cum prolixitate particularium viris hanc Artem conſiderantibus. Quoad id quod de hoc dicturi ſumus, ſunt in iſtis locis quæ ad ripas Oceani, res multæ perutiles, & arbores magnæ quarum craſſities & magnitudo non poteſt imaginari: reperiuntur enim arbores quæ requirunt viginti homines ad amplectendum unam ex eis; eæque ſunt tam arbores ſteriles quam fructiferæ: hocque ex copioſa humectatione fluminum diffluentium, & ex bonitate climatis cum [Cœli] aſpectu bono. Dicunt nautæ, mare in hoc loco eſſe in circuitu riparum rotundarum Continentis hujus, idque eſſe mare currens & deſcendens tam forti curſu ut vires ejus æſtimari [ſeu exprimi] nequeant: debent itaque nautæ latius expatiari in mare & longius

ולהתרחק

ולהתרחק ממרוצתו ויש בגלילות האלה אלמאריא ר״ל ספינות רבות אשר גם הם יתרחקו מן המרוצה הזאת:

עוד ראוי לדעת כי בתוך הים הכושי הזה נגד כל המקומות והפרומונטוריא׳ האלה יש איים רבים נפרדים זה מזה ויש מהם איים יעמדו בשלוש משולש גדולות וקטנות מיושבות רחוקות מהיבשה גם קרובות וגם בלתי מיושבות אשר נמצאו שם רבוי יערות הוירזין ועצ״א תחשים גדולים ויונים רבים לאין מספר גדולים טובים ושמנים ואין פחד אדם עליהם כי לא הורגלו גם הם בראיית אדם כמו שהזכרתי באיי הים האחרים והנה עד כאן תכלית ערוגת שפת ים הכושי וקאוו רושו ראש ארמוני ונהרי קאסאמאסא:

ab ejus curſu recedere. Suntque in iſtis regionibus multæ [1] Almadiæ, i. e. naviculæ quæ etiam procul ſe continent ab hoc curſu.

Præterea ſciendum eſt, quod in medio maris hujus Æthiopici adverſus omnia loca & Promontoria iſta, ſunt inſulæ multæ ſeparatæ una ab altera: & ſunt ex eis quæ ſtant ſicut [2] trinitas triangulata, tam magnæ quam parvæ, habitatæ, procul à Continente & quoque prope illum, & etiam non habitatæ, in quibus reperitur multitudo ſylvarum Verzini, & aliæ res; & ſerpentes magni, & columbæ infinitæ magnæ & bonæ & pingues, quæ non timent ab hominibus, quia non ſunt aſſueti viſui hominum, utl mentionem feci in aliis inſulis maris. Et en huc uſque eſt complementum arcæ litoris maris Æthiopici & Capo roſſo ſeu Capitis rubri, & fluviorum Caſſamaſſæ.

1 *Almadia*] i. e. parvæ incolarum Cymbæ quæ ex uno cortice grandiore conſtant. Eſt nempe Betulæ cortex, ex quo tam Cymbas quam alia vaſa parare ſolent.

2 *Trinitas triangulata*] i. e. in formâ triangulari.

פרק כ״ג יוריע עוד מה שנשאר בדרך משך היבשה הזאת הכושית וכל הנמצא בים אוקיינוס הזה והנהרות הגדולות עד דרך מבוא תחלת הכנסת לשון ים סוף ביבשת ארביאה:

למען נשמור סרר המהלך הזה האמתי ודרך ישובו הסובב את כל ארץ החוילה אשר שם הזהב בארץ כוש השפלה נוריע בזה מה שנמצא בצלע שפת הים הזה וללכת לסבוב היבשה אשר מראש ארמוני ומלכות נהרי קאסאמאסא יש שני איים בים על ימינם בלתי מושבות מלאות אילני וירזין ואילני קאסיארה פיסטולא ואחרי המלכות הנזכר קאסאמאסא יש מקומות רבות מיושבות לאין חקר ונהרות גדולים לאין מספר ופרומונטוריאי גדולים ורבים ואמרו המלחים במקום הזה שיש נהרות רחבים יותר מארבעים מילין והנהרות נקראים ביסינוי ואחר נמצא פרומונטוריאו גדול בים נקרא קאוו די וירגא ראש וירגא ומזה מאה וארבעים מילין לקאוו סאגרים אשר אין כמוהו ביבשת צלעי הים לגבהותו וכל הראשים האלה מעוטרים ומכוסים מכל טוב וירוקים סביבותיהם

1 *Caſſamaſſa*] Europæis Navigatoribus dicitur *Caſamanſa*.

באילנות

CAP. XXIII. *Docet id quod reliquum eſt per viam continuationis Continentis hujus Æthiopici, & totum quod invenitur in mari iſto Oceano, & fluvii majores uſque ad viam introitus in initium ubi intrat lingua* [i.e. Sinus] *maris Suph in Continentem Arabiæ.*

UT ſervemus ordinem itineris hujus veri [ſeu realis], & viam habitationis ejus quæ circumit totam terram Havilæ ubi eſt aurum in terrâ Cuſh inferioris, hic notificabimus id quod reperitur in coſtâ oræ hujus maris, eundo per circuitum Continentis qui eſt à Capite rubro & regno fluviorum 1 Caſſamaſſæ. Sunt ibi duæ inſulæ in mari ad dextram eorum non habitatæ, plenæ arborum Verzin & Caſſiæ fiſtulæ. Et poſt prædictum regnum Caſſamaſſa, ſunt multa loca habitata in infinitum, & fluvii magni innumeri, & Promontoria magna & multa: & dicunt nautæ quod in hoc loco ſint fluvii ultra quadraginta milliaria lati, qui fluvii vocantur Beſſegevi. Et poſtea reperitur Promontorium magnum in mari, vocatum Caput Verga. Et hinc ſunt centum & quadraginta milliaria ad Capo Sagres, cui non eſt ſimile in Continente laterum maris præ altitudine ſuâ. Et omnia hæc Capita circundata ſunt & tecta omni bono, & viridia ſunt circa ea, cum arboribus magnis: & magnæ

באילנות רבות גדולות והישובים
גדולים למטה קרוב לשפת הים
ויותר מיושבים לשפתי הנהרות
היורדים בין היבשה ישובים ארוכים
לאין קץ הנה והנה מפה ומפה
והם רעננים ורטובים ממימי הנהרות
רק כי למעלה בין היבשה חום
גדול מאוד לטבענו ובמוצא מורד
הנהרות מן ההרים שם הזהב
והכסף ואבני הבדולח וגם אבנים
טובות רבות והנה במקום הזה קאוו
סאגרים דל ראש קדוש בנה עליו
השר הנוצרי דון אנריק מפורטוגאל
בנין גדול וחזק וכל אלו הגלילות
עובדי אלילים המה מעשי חרשים
כלם אלילי עץ ואבן והם שחורים
וחתומי פנים בשריטות אש כמו
שעושים הבריטיני והולכים ערומים
ומכנסים להם מקליפות אילן ובלא
כלי זין להם רק קשתות לזרוק
חצים ואבני קלע מאכלם דרך
הרוב לחם אורז ודוחן וכל מיני
קטניות יפים להם מאד ודבש לרוב
עד אין חקר עם פירות אחרות
ובשר פרים ועזים:

ונגד הראש הקדוש סגרים הזה
יש בים נגדו שתי איים קטנים

habitationes ſunt inferius ad oras maris, ſed plures habitationes ſunt ad ripas fluviorum deſcendentium inter Continentem, habitationes inquam longæ in infinitum hinc & illinc, huc & illuc: ſuntque virentes & humectatæ aquis fluviorum. Verum ſuperius inter Continentem, eſt nimis magnus calor pro naturâ noſtrâ: & in exitu deſcenſus fluviorum ex montibus, ibi eſt aurum & argentum & Lapides Bdolach, & quoque [2] lapides pretioſi multi. Et en in loco iſto eſt Capo ſagres, quod eſt dicere, Caput ſanctum, ſuper quod Princeps Chriſtianus Don Henricus de Portugal ædificavit ſtructuram magnam & fortem. Et in omnibus iſtis regionibus colunt idola quæ ſunt opus artificum: omnia illa ſunt idola lignea & lapidea. Suntque nigritæ, faciebus ſuis ſignati ſtriis igneis, uti faciunt Bretini: & incedunt nudi, niſi quod habeant fœmoralia ex corticibus arborum. Suntque abſque inſtrumentis armaturæ: ſunt autem illis tantum arcus ad ejaculandum ſagittas, & lapides fundæ. Cibus eorum [3] ut plurimum eſt ex Oryzâ & Milio & omni genere Leguminum quæ ſunt eis pulcherrima & mel infinita copia, cum fructibus aliis, & carne juvencorum & caprarum.

Adverſus iſtud Caput Sagres ſeu Sanctum, ſunt in mari è regione ejus, duæ inſulæ parvæ refertæ omni bo-

2 *Lapides pretioſi*] Falli videtur noſter Author, cum Æthiopia (teſtante D. Ludolpho & noſtratibus qui ibi vixerunt,) nullas Gemmas gignat: eas enim, ſi quas habent oram maritimam incolentes, aliunde per mercaturam accipiunt.

3 *Ut plurimum*] Heb. *per viam latitudinis*, q. d. ut cum aliquâ latitudine loquar, viz. non nimis ſtricte, ſcrupuloſe, & accurate loquendo.

מלאים כל טוב בלא ישוב ושם עצי וירזין ומחצבים ועופות גדולות ופאוני ויונים לרוב ונחשים ורמשים זרים ורחוקות האיים כמו ששה מילין זו מזו והישוב הזה מראש קדוש הוא סאגרים אנשיהם העשירים נושאים נזמי זהב עם אבנים טובות באזניהם ובאפם ובשפתותיהם אשר בעת האוכל יסירו אותם בנקלה כי כן דרכם להסירם וגם כי הנקבים אשר בבשר האנשים בעד מהנזמים ומהאבנים הנזכרים הם נקובים ברוחב :

ואחר קאוו סאגרים הזה ארבעים מיל נמצא נהר ס׳ ויצינצו רחבו מ׳ מילין בראיה ונסיון ואצלו הר גדול מכוסה אילנות גדולות וירוקים ואחריו בצלע היבשה הזאת נהר ירוק ויררי והוא רחב מן האחר וגם בזה יש הר גדול ויפה ומעוטר בכל טוב וכנגדו בתוך הים שמונה איים במקום הזה נגד היבשה מלאים דברים הגונים לסחורה ומלאים פראים רבים ואלה השמנה איים הם מגיעים להיות נגד היבשה למקום אחר גבוה הנקרא קאוו אליגרו ר״ל ראש שמח יען כי כל הסיבוב הזה רטוב יפה ושמח ואחר

no, ſine habitatione: ibi ſunt arbores Verzin, & 4 mineralia, volucres magnæ, & pavones, & columbæ plurimæ, & ſerpentes, & reptilia peregrina: & hæ inſulæ à ſeinvicem diſtant circiter ſex milliaribus. Et in habitatione hac de Capite Sagres ſeu ſancto, homines eorum ſunt divites portantes monilia aurea cum lapidibus pretioſis in auribus ſuis & in naſo & in labiis ſuis, quæ tempore cibi removent facillime: ſic enim eſt via eorum removere illa: nam foramina illa quæ in hominum carne ſunt propter monilia & lapides prædictos, ſunt foramina lata.

Poſt Capo Sagres hoc quadraginta milliaribus, reperitur Fluvius S. Vincentii, cujus latitudo eſt quadraginta milliarium per demonſtrationem & experientiam: & prope eum eſt mons magnus opertus arboribus magnis & virentibus. Et poſt illum in coſta Continentis iſtius eſt Fluvius verde ſeu viridis, qui eſt altero latior. Et hic etiam eſt mons magnus & pulcher & omni bono circumcinctus. Et fere adverſus illum in medio maris ſunt octo inſulæ in loco iſto è regione Continentis, quæ ſunt plenæ rebus idoneis ad mercaturam, & plenæ onagris multis. Iſtæ octo inſulæ perveniunt donec ſint è regione alterius loci alti in continente dicti Capo allegro, quod eſt dicere, Caput alacre, quia totus iſte circuitus eſt humidus pulcher & lætus. Et poſtea in coſta oræ ma-

4 *Mineralia.*] Sic in More Nevochim - - - *Mineralia* notat: alias vero ſæpe quaſvis *Lapicidinas* ſignificat.

זרה

זרת בצלע שפתי הים ביבשה מראש שמח יש הר גבוה ותלול נקרא הר אריה ליאון והיא ארץ שפלה חולית ונהר גדול אצלו נקרא נהר רושו ארמוני לפי שתחתית הנהר החיל ממנו ארום וכן הקאוו והראש אשר הנה נקרא ארמוני וכן יש אי אחר בים נגר זה הראש קראוהו הנוצרים אי ארמונית אינסו-לא רושא ואחר הקאוו רושו הזה הוא ראש ארמוני ימצאו נהרות רבות וראשי הרים רבים נמשכים בים הרבה מאד ואצל סביבותיהם יש מרוצת מים בתוך הים רבה מאד בסבת הפיך סבובי הראשים הנזכרים ורבוי מי הנהרות הנגרים וכן יש איים רבים נגרם בתוך הים וכל אלה יקראו מגבול ים אוקיינוס מכוש השפלה עד שיגיע הצלע ושפת היבשה הזאת למצוא פה התחלת ים סוף אשר זכרנו פעמים רבות ואשר מהר נמצא מקומו והוא כי אחר ראש ארמוני הזה הנזכר והנהרות הנזכרים נמצא בשפתי הים הזה כל הראשים האלה והיער הגדול הנפלא בשפולי תחתית מלכות בארבאריקו ואלה קצת שמות הנהרות והראשים נהר פלמי מרוב תמרים אין חקר ועוד שתי

ritimæ in Continente Capitis alacris, eſt mons altus & tumefactus, dictus Mons Leon ſeu Leonis : hæc autem terra eſt depreſſa arenoſa : & juxta eam eſt fluvius magnus dictus Fiume roſſo ſeu Fluvius ruber, quia in inferiore parte [i. e. fundo] fluvii, arena ejus eſt rubra. Et ſic eſt Capo ſeu Caput quod hic vocatur Rubrum. Et ſic eſt inſula alia in mari è regione hujus Capitis, quæ à Chriſtianis vocatur Inſula roſſa ſeu Inſula rubra. Poſt Caput iſtud rubrum inveniuntur fluvii magni & Capita montium multorum quæ valde multum protrahuntur in mare : & apud circuitus eorum eſt valde magnus aquarum curſus in medium maris, propter gyrationem circuituum prædictorum Capitum & multitudinem aquarum fluviorum decurrentium. Et ſic quoque ſunt inſulæ aliæ multæ è regione earum in medio maris. Et hæc omnia ſic vocantur à termino maris Oceani Cuſh inferioris uſque dum perveniat quis ad coſtam & oram iſtius Continentis ad inveniendum ubi ſit initium maris rubri (cujus mentionem fecimus multoties,) quorum loca facile inveniuntur : quia nempe poſt Caput iſtud rubrum prædictum & fluvios prædictos, omnia hæc Capita hic in ora maritima reperiuntur ; ut & Sylva maxima & miranda in infimis inferioris partis regni Barbarici. Hæc autem ſunt quædam ex Nominibus fluviorum & Capitum : Fluvius Palmæ, propter infinitam multitudinem Palmarum. Suntque

נהרות במשך הים אורך שבעים מילין קאוו די מונטי ראש הר קאוו קורטיס והיער הגדול הנזכר מלא חיות קטנות עם גדולות בסוף מלכות הנקרא ריגיאו בארבאריקו לטולומאו מיושב מאנשים זרים לא נשמע לשונם לתורגמן הנוצרי מוצא רבוי האליקורניאי ואיים רבים בים נגד המקום הזה והים רחב מאד עם מוצא תניני ים נוראים אשר פעמים רבות יפחידו רוכבי הים באניות ויפסידום כהרף עין ובמקום הזה ביבשה נמצא עיר גדולה בנויה אלא מוריסקא ושמה מילינדי וכן שם העם נקרא גוי מילינדי מקום מוצא כל טוב זהב וכסף ומחצבים ופשוטים ועצי וירזין ואלמוגים:

ועתה במקום הזה ראוי להוריע כי כל מה שזכרנו מפורטוגאל עד הנה שהוא התחלת ים מלכות ברבריקו בבאן הוא תכלית וסוף יבשת כוש השפלה הנק׳ איטיאופיאה באשא ובכאן בשפת הים בעליית מלכות בארבאריקו הזה ולעלות למעלה הוא בתחלת הגולפו הגדול הזה אשר ממנו יתחיל לעשות

præterea duo alii fluvii poſt protractionem maris per longitudinem ſeptuaginta milliaria. Capo de monte ſeu Caput montis: Capo Cortes: & prædicta ſylva magna quæ plena eſt animalibus tam parvis quam magnis in fine regni quod Ptolemæo dicitur Regio Barbarica, habitata ab hominibus peregrinis quorum lingua non intelligitur ab ullo interprete Chriſtiano. Ibi eſt productio multitudinis ſ Unicornium. Et inſulæ multæ ſunt in mari è regione iſtius loci, ubi mare eſt valde latum, cum productione Draconum marinorum & piſcium terribilium qui ſæpiſſime terrefaciunt eos qui per mare in navibus vehuntur, eoſq; perdunt in nictu oculi. Et in iſto loco in Continente invenitur urbs magna ædificata alla Moriſca, cujus nomen eſt Melinde: & ſic eſt nomen populi qui dicitur Gens Melindenſis: ibi eſt productio omnium bonorum, auri, argenti, mineralium, ſimplicium, & lignorum Verzin & Almugim.

Et nunc in hoc loco convenit docere quod totum id cujus mentionem fecimus à Portugalliâ huc uſque ubi eſt initium regni Barbarici, eſt complementum & finis Continentis Cuſh inferioris quæ vulgo dicitur Æthiopia baſſa. Et hic in orâ maritimâ ſuperioris partis regni hujus Barbarici & qua ſuperius aſcenditur, ipſum eſt initium Golfi magni qui exinde incipit

ſ *Unicornium*] Author heic utitur Italicâ voce *Alicorni*. Ea quidem beſtia quæ Unicornem vulgo pictam maxime æmulatur, eſt *Onager* ſeu Aſinus Indicus. Qualis autem ſit Unicornis Biblica, bene docuit Doctiſſ. Bochartus in Hierozoico.

לשון

לשון ים סוף העולה ביבשה ומיושב רובו מפה ומפה עד אצל הר סיני בשלשה אלפי מילין בארך ישר אמנם למטה בגולפו הזה הגדול צריך לעבור כל רחבו כמו תש פרסאות ולמצוא יבשת הודו וסינוס פירסיקוס ושם עיר לאמיקא וקאליקוט אשר נבאר ענינם בפרק הבא ואחר מעבר הגולפו הגדול הזה נקרא כל החלק הארצי הזאת מן האסיאה הגדולה והשפלה ותמשך לפרס והודו כאשר נבאר:

facere linguam maris Suph (quæ aſcendit in Continentem & maxima ex parte hinc illinc inhabitatur uſque ad montem Sinai) ſunt circa triginta milliaria longitudine directa. Verum infra hunc magnum Golfum neceſſe eſt tranſire per totam ejus latitudinem per ſeptingentas Paraſangas ut invenias Continentem Indiæ & Sinum Perſicum. Et ibi eſt urbs la Mecca, & Calecut, quarum negotium explicabimus Capite ſequente. Et poſt tranſitum Golfi iſtius magni, tota pars illa terreſtris dicitur eſſe de Aſiâ majore & inferiore, & continuatur ad Perſiam & Indiam, ut explicaturi ſumus.

פרק כד יבאר משך סוף גבול בארבאריקו הנז ויס סוף ושפתיו ומעבר להלאה בגולפו בארבאריקו ואת כל אשר בו כי כן קראו טולומיאו ועד כאן פירש בספריו ולא יותר ומעבר לגולפו היא מציאות לאמיקא וקאליקוט ואחר אלה גלילות הודו ומציאות היהודים ונהר כבטיון וכל אלה בחלק האסיאה:

CAP. XXIV. *Exponit tractum finis termini [Regni] Barbarici prædicti: & mare rubrum ejuſque oras: & tranſitum ulterius ad Golfum Barbaricum & totum quod in illo: ſic enim vocavit eum Ptolemæus, & huc uſque explicavit in Libris ſuis, & non ultra. Et quoque de tranſitu ad Golfum, ubi eſt inventio la Meccæ & Calecut. Et poſt iſta, de regionibus Indiæ, & inventione Judæorum, & flumine Sabbatico. Et hæc omnia ſunt in parte quæ eſt Aſia.*

להודיע מציאות המוצאות האלה כפי מה שכתבו המלחים החכמים במלאכה הזאת נאמר כי בגולפו הגדול הזה הנזכר למעלה אחרי סוף למלכות בארבאריקו ביבשה הוא התחלת לשון ים סוף אשר יכנס היבשה המדברית עד

AD declarandum inventionem iſtorum exituum ſecundum id quod ſcripſerunt nautæ hujus artis periti, dicemus, quod in magno hoc Golfo ſupra commemorato, poſt finem regni Barbarici in Continente, ipſum eſt initium linguæ maris rubri, quod intrat in medium Continentis deſertalis uſque ad montem Sinai, itinere circa ducentorum millia-

הר סיני במהלך אלפים מילין ובו
בים סוף הזה איים רבים הנה
והנה רובם איי קאלאמיטא הם
אשר הספינות שיהיה בם ברזל
לא ילכו בם בסמוך להם וגם הים
סוף הזה מימיו אינם עמוקים ורוב
החול אשר בשפתי הים הוא
ארמוני וגם כי באמצע ארכו יגיעו
לתחום מדברי החול אשר לפעמים
ברוח קדים חרישית יחרוש הרוח
את היבשה ההיא והחול יעלה
באויר וישאהו הרוח ויגביההו ויכסה
בחול אנשים רבים וימותו ובזה
תמצא המומיא לעוברי מדברות
אולם על שפתי צלעי ים סוף הזה
מפה ומפה יש ישובים ועירות
גדולות ביבשה לסיבת מוצא מי

rium. In iſto mari rubro ſunt inſulæ multæ hinc & illinc: multæ ex eis ſunt inſulæ Calamitæ [ſeu Magnetis:] adeo ut naves in quibus eſt ferrum, non audeant ire prope illas. Maris iſtius rubri aquæ non ſunt profundæ, ſed [1] arenæ maxima pars quæ in maris littoribus, eſt rubra. Et in medio longitudinis ejus pervenitur ad terminum deſerti arenoſi, quod aliquando eſt ſub vento orientali [2] aratorio, ubi ventus ita exarat Continentem illum, ut arena aſcendat in aerem: ventus enim rapit illam elevatque, ita ut arena tegat multos homines & moriantur. Et hic eſt quod inveniatur Mumia ab iis qui tranſeunt per Deſerta. Verum ad oras coſtarum iſtius maris rubri hinc illinc ſunt habitationes & magnæ urbes in Continente, propter egreſſionem aquarum fluvialium dulcium qui deſcen-

1 *Arena --- eſt rubra*] Fallitur heic noſter, ut & alii multi qui de *Maris Rubri* nomine fruſtra diſquiſiverunt. Eſt enim Θάλασσα ἐρυθρά, nil niſi *Mare Edom* ſeu *Idumæum*, quippe ad cujus littus adjacet Regnum *Edom* quod *Rubrum* ſignificat. Ita ut *Mare Rubrum* idem ſit acſi *Mare Edomæum* diceretur. Noſtram ſententiam quod attinet, *Gen.* XXV, 30, legitur *Idcirco vocatum eſt nomen ejus Edom*, i. e. *Ruber*. Sic etiam Verſio Samar. [illegible], & Verſio Arab. الاحمر, quorum ſingulorum Interpretatio eſt ὁ ἐρυθρός: Is eſt *Eſau*, qui (ut cum profana hiſtoria res conciliatur,) fuit Rex, ſc. regionis *Idumæa* ſeu *Edom* ab hoc mari non ita remotæ quin ut id ab ea denominata fuerit Θάλασσα ἐρυθρά. Alias hodierni Judæi in ſuis Libris per invidiam nomine *Edom* totam ditionem Rominam intelligere ſolent.

2 *Vento aratorio*] Hinc explicari poteſt locus *Jonæ* IV, 8, ubi idem adhibetur vocabulum notans Ventum illum furioſum qui Jonam vexabat arenam exarando & in faciem ejus ſpargendo, ita ut pene ſuffocaretur. Herbertus & alii in Itinerariis Orientalibus mentionem faciunt talium in arenoſis Deſertis flantium Ventorum, qui virorum & camelorum tota agmina aliquando obruere & opprimere ſolent, & in arena ſepelire. Si autem arenoſa procella non ſit nimis vehemens, poſteriora vento obvertiſſe ſufficiet camelis & hominibus, ne ſuffocentur. Idem fere D. Wanſleb de præſente Statu Ægypti Anglice p. 22, prodit de Vento *Meriſi*, qui adeo urens & procelloſus ut ferme ſpirandi facultatem hominibus adimat, in minimas quaſvis rimas penetret, & totum aerem quiſquiliis & arena obnubilet & obſcurum reddat, & morbos lethales generet. Inſigne incolis gaudium, quando iſti Venti Auſtrales vel rarius vel faventer ſpirant, dicti خمسين *Kamſin* qua inter Paſcham & Pentecoſten Coptitarum; & à Novembri ad Februarium: tunc autem non quotidie, ſed aliquoties tantum accidunt. Sed & ejuſmodi Venti ab Ortu flantes eodem nomine vocantur. Prædictus itaque Ventus Jonam impetens, eum arenâ & quiſquiliis obruebat & ferme ſuffocabat.

נהרות

נהרות מתוקים ירדו מההרים אשר בתוך היבשה מזה ומזה וירטיבו רוב חמקומות כלם ואחרי כן כל הנחלים הולכים אל הים והנחלים והנהרות טובים ליושבי הארץ:

ועתה נניח עסק ים סוף ונשוב למטה בנזלפו הגדול אשר בסוף מלכות בארבאריקו האמור שהוא סוף ארץ כוש השפלה ללכת לאמי-קא או לקאליקוט אשר אלה הם בגלילות יבשת האיטיאופיאה התחתיתה בצלעי ים הודו אוקיינוס ונאמר כי צריך לעבור הנולפו הגדול הזה אשר רחבו יותר מת״ש פרסאות ושמה יגיע לבא למצוא שפתי צלעות ים לאמיקא ואחריו מהלך כמו מ׳ ימים ארץ קאליקוט אשר דרך היבשה ההיא ימשכו ללכת לים פרס הוא סינוס פירסיקוס ואחריה ברצועה ההיא בים הודו וים גאנייש עד סוף רצועת הים המזרחי ושם סינוס מאניום:

אמנם לבאר פרטות המקומות הראשיות אשר על שפת ים הודו ואוקיינוס הזה ואשר למעלה מהם ביבשת היא אינדיאה העליונה נצטרך לחזור בראשונה בסדר הזה

dunt ex montibus qui in medio Continentis hinc inde, & humectant maximam partem locorum illorum omnium. Et deinde omnes torrentes in mare eunt: nam torrentes & fluvii boni ſunt pro habitatoribus terræ.

Et jam relinquemus negotium maris rubri, & revertemur inferius ad Golfum magnum qui eſt in extremitate dicti regni Barbarici, ubi eſt finis terræ Cuſh inferioris, ut eamus ad Meccam aut Calecut quæ ſunt in regionibus Continentis Aſiæ inferioris ad coſtas maris Indici Oceani. Dicemus itaque, quod neceſſarium ſit tranſire Golfum iſtum magnum qui latitudine excedit ſeptingentas paraſangas: & ibi pertingat aliquis ut veniat ad inveniendum oras coſtarum maris la Meccæ: & poſtea eſt iter circa quadraginta dierum ad terram Calecut, ubi per viam illius Deſerti continuant ire ad mare Perſicum, quod eſt Sinus Perſicus; & poſtea per eandem lineam ad mare Indicum & mare Gangis, uſque ad [3] finem lineæ maris Orientalis: & ibi eſt Sinus magnus.

Verum ad explicandum particularitates locorum principalium quæ ad oram maris Indici & Oceani iſtius, & eorum quæ ſunt ſupra iſta in Continente ſeu Indiâ ſuperiore, neceſſe eſt ut revertamur primo ad [4] hunc ordinem, & dicamus quod

3 *Finem*] Author heic pretendendo ducere tantum ad Calecut, ducit longe ultra eum in extremum Orientem:

4 *Hunc ordinem, &c.*] D. Bartholoccius in ſua Bibliotheca Rabbinica pag. 124, egregie cæſpitat in hujus loci interpretatione, uti ibi videre licet.

ונאמר כי אחר מעבר הגולפו הנז ילכו ויגיעו ליבשרת מחת גליל לא- מיקא אשר קרוב לים הודו ואם ירצו לעלות בגליל הזה העליון אשר ביבשה הזאת שם ימצאו מרברות גדולות וגם ישובים מהיהודים היושבים על נהרי גאניים כאשר כבר כתבתי על זה וכמו שנתבאר לנוצרים וכן כתוב בספרים החדשים כי בגלילות האלה אשר למעלה מגבולות לאמיק וכן למעלה ממדברות קאליקוט נמצאו יהודים רבים לאין מספר ומלכות מלכים רבים יש להם ונבדלים ורחוקים אלו מאלו היינו בין היהודים אשר למעלה מלאמיק ובין היהודים אשר למעלה על קאליקוט כי יש מהלך רב ביניהם אולם בין האיים אשר בתוך ים הודו אין קצה למספרם ולהם בים וביבשה עושר זהב ובשמים ואם יאמרו מכתבי הנוצרים האלה כמכתביהם כי אם יש מקומות רבים מאלו היהודים שהישמעאלים והשחורים ההם צערו אותם ויבזום וירדפום מ״מ די לומר שיש ליהודים מציאות להם בוודאי בעושר וכבוד ובמלוכה ובמציאות דברים ובשמים

poſt tranſitum Golfi prædicti, procedent & pervenient ad Continentem territorii regionis la Meccæ quæ prope mare Indicum. Et, ſi voluerint aſcendere per regionem iſtam ſuperiorem quæ eſt in iſto Continente, ibi invenient Deſerta magna, & quoque habitationes Judæorum qui ibi habitant ad [5] fluvios Gangis, uti jam ſcripſi de hoc; & ſicut explicatur à Chriſtianis: & ſic ſcribitur in Libris recentioribus, quod in iſtis regionibus quæ ſunt ſupra terminos la Meccæ, (& ſic ſupra Deſerta Calecut,) reperiantur ibi Judæi plurimi donec non ſit numerus, & regnum multorum Regum eſt illis. Sunt autem ſeparati & longinqui iſti ab illis, hoc eſt, inter Judæos qui ſupra la Meccam & inter Judæos qui ſupra Calecut: nam eſt iter maximum inter eos. Verum inter inſulas quæ ſunt in medio maris Indici, infinitus eſt numerus eorum: & ipſis tam in mari quam in Continente, ſunt divitiæ, aurum & aromata. Si vero dixerint Scriptores Chriſtiani iſti in Scriptis ſuis, quod quamvis ſint multa loca horum Judæorum, tamen Iſmaelitæ & Nigritæ iſti moleſtent ipſos eoſque contemnant & proſequantur; nihilominus ſufficiens eſt dixiſſe quod ſit Judæis ipſis pro certo exiſtentia in divitiis & honore & regno; & exiſtentia rerum & aro-

5 *Fluvios Gangis*] Sic etiam infra in plurali effert, eo quod Ganges ubi in Sinum Bengalenſem effunditur, in plures ramos ſeu rivos dividatur. Hujus Libri exemplar quod citat D. Bartoloccius, heic addit, הוא נהר גנגז *ipſe*, (nempe Ganges) *eſt fluvius Gozan.*

יקרים וחשובים בירם וכן כתב
החכם החוקר הנוצרי בספר עולם
חרש נרפס זה ימים רבים בויניציאה
ואם כי הניצרים יערימו כל אלה
וכן כתב בספרו עולם הרש בספר
שני קפיטולו ששים אמר שם
שנתגלה להם מציאות יהורים רבים
ומלכים גרולים עליהם ומציאות
בשמים רבים ורוב הפלפל בירם
ומתחיל הקפיטולו בלשונם צירקא לי
קוסי דילא אינדיאה ר״ל סביבות
עניני האינדיאה:

וכן נבאר מוצאי נהר סמבטיון בגלי-
לות האינדיאה הזאת העליונה בין
נהרי גאנייס אשר בלשוננו גוזן כאמרו
ויגלם קירה וכו בחלח וחבור והרי גוזן
וערי מרי והמקומות האלה הם
למעלה ביבש הערלאמיק ועל קא-
ליקוט ונהר סמבטיון למעלה מקא-
ליקוט מוצאו ומפסיק בין האינדיאני

matum pretioſorum & præſtantium. Et ſic ſcripſit Doctor ille Philoſophus Chriſtianus in Libro de Mundo novo impreſſo ante multos dies Venetiis. Et quamvis Chriſtiani occulent hæc omnia, tamen ſic inquam ſcripſit in Libro de Mundo novo, libro 2do, capite 60mo, ubi dicit quod detecta fuit ipſis exiſtentia [ſeu inventio] Judæorum multorum & Regum maximorum ſuper eos; & quod ſit exiſtentia aromatum multorum & copia piperis in manu eorum. Incipit vero Caput illud in lingua eorum *Circa le coſe del India*, i. e. circa res Indiæ.

Et ſic explicabimus egreſſionem fluvii[6] Sambation in regionibus Indiæ iſtius ſuperioris inter fluvios Gangis, quæ linguâ noſtrâ eſt Gozan, ſicut dixerunt,[7] *Et tranſportavit eam ad Kir*, &c. *ad Chalach & Chabor & montes Gozan & urbes Mediæ.* Iſta autem loca ſunt ſuperius in Continente ſupra la Meccam, & ſupra Calecut. Fluvii quidem Sambationis ſcaturigo eſt ſupra Calecut, & diſcriminat inter Indos illos &

6 *Sambationis*] D. Bartoloccius pag. 117, 118, fluminis Sabbatici hiſtoriam refutat, & omnes Authores qui talis Fluminis vel meminerunt vel de eo plenius tractarunt, ad numerum vicenarium recenſet. Addo, quod talis alicubi detur fluvius quem Judæi ſic aliquando vocaverint, veriſimile videtur: ſed talem nominis rationem afferre, quaſi tunc olim ſic dictus fuerit quod die Sabbati quieſceret, eſt mera fabula, quam ſequentem originem habuiſſe exiſtimo. Cum nempe Judæi à Senacheribo ducerentur Captivi, primo inter deportandum non potuerunt celebrare Sabbata ſua. Poſtea vero cum aliquam requiem & reſpirationem obtinerent, prima qua potuerant occaſione Sabbatum celebrarunt ad ripam fluvii *Gozan*, qui itaque à quibuſdam dictus *Fluvius Sabbaticus*. Deinde alii poſtea hujus nominis veram cauſam & originem ignorantes, finxerunt (ut Judæi fabuloſi ſunt,) iſtum Fluvium ſic nominati, quaſi die Sabbati quieſceret, & reliquis diebus flueret; vel è contra, quaſi ſola die Sabbati flueret, reliquis vero diebus curſum ſiſteret, nam Authores de hoc variant, & poſteriorem ſententiam affert Joſephus. *Gozan* autem fuiſſe *Fluvium Sabbaticum* propter allatam rationem ſic dictum, nullus dubito. Qualis autem is ſit, & ubi ſit, alibi (volente Deo) docebitur; cum longiorem poſcat diſcurſum.

7 *Et tranſportavit* &c.] Noſter heic miſere tractat hunc locum Biblicum, inſerendo *Kir* ex 2 *Reg*. XVI, 9, & XVII, 9; & quoque ſubſtituendo *Montes* loco *Fluminum*, &c. Rabbi Benj. p. 97, ſubſtituit *Montes* pro *Urbibus*, ויגלם בלחלח וחבור והרי גוזן והרי מרי *Deportavit eos ad Lachlach & Chabor & fluvios Gozan, & ad montes Medorum.* In his autem (ut & in Targum *Cant*. V, 4. male legitur לחלח *Lachlach* pro חלח *Chalach*, quæ hodiè vocatur حلوان *Hulvân.*

ההם

ההם לקצת מלכות היהודים ושם
תמצאם בוודאי ומי שיכפור בזה ויסכל
ענינו ויהתל כדברי אשר נאמר עליו
נמי שיכפור בדברי התלמוד לרז״ל
תנא שאל קיסר לר׳ מה יום מימים
אמר ליה מאן גבר מגוברין ואחר
המשא והויכוח השיבו ואמר
לו נהר סמבטיון יוכיח ואיש שלא
יתרצה באלה אומר אליו בני
אתה אם לא תתרצה במכתבי
קדש עלה נא וראה מה שכתוב
בספריהם וברפוסיהם ליוסף בן
גוריון הגדול להם נקרא אצלם בילו
יודאיקו ר״ל מלחמת היהודים ושם
כחלק שני בספר אחרון קפיטולו לה׳
בשוב טיטוס מפרס ומדי אמר שהלך
ומצא את היהודים האלה מעבר
לנהר סבטיון השובת אחד מימי

partem regni Judæorum: & ibi illum reperies pro certo. Quicunque negat hoc & ſtultum putat negotium ejus, & ludificat in verba quæ dicuntur de i'lo, is negat verba Talmudis Doctorum noſtrorum b. m. [8] Traditur, *Rogavit Cæſar Rabbinum* [Sanctum,] *Quid eſt dies* [unus] *præ aliis diebus? Reſpondit ei, Quid eſt vir præ aliis viris? Et poſt tranſactionem & diſputationem, regeſſit ei dixitque, Fluvius Sambation arguit aliquid.* Et quicunque non eſt contentus iſtis, dicam illi, O Fili mi tu, ſi non acquieſcis in Scriptis ſacris, [9] aſcende nunc & vide id quod ſcriptum eſt in Libris eorum & Impreſſionibus [10] eorum Joſephi filii Gorionis qui magnus apud eos, [libro] ipſis vocato De bello Judaico. Ibi enim parte 2da, libro ultimo, cap. 35to, cum [11] Titus reverteretur ex Perſiâ & Mediâ, dicit, quod iverit & invenit Judæos iſtos ab altera parte fluvii Sabbation, qui

8 *Traditur*] viz. in Talmude, Tract. *Sanhedrin fol.* 65, 2, *in Gemara*, ubi agitur de præſtantia Sabbati, his verbis, שאל טורנוס רופוס הרשע את ר׳ עקיבה אמר לו מה יום מימים אמר לו ומה גבר מגוברין אמר ליה דמרי צבי שבת נמי דמרי צבי אמר ליה הכי קאמינא לך מי יימר דהאידנא שבתא אמר לו נהר סבטיון יוכיח בעל אוב יוכיח קברו של אביו יוכיח שאין מעלה עשן בשבת *Quaſivit Tyrannus Rufus ille impius à R. Akiba, dixitque ei, Quid eſt Dies unus præ aliis Diebus? Reſpondit ei. Et quid eſt Homo unus præ aliis Hominibus? Regeſſit* Tyr. *Quia Dominus ſic voluit.* Alter, *Sabbathum etiam, quia Dominus ſic voluit. Dixit* Tyr. *Hoc tibi dicam vel regeram, Quis dicet hoc tempus eſſe Sabbathum? Reſpondit* alter, *Fluvius Sabbaticus arguit; Pytho arguit; Sepulchrum patris ejus arguit; quia fumus ejus non aſcendit in Sabbatho*: uti etiam Pythones ſeu Engaſtrimythi non dabant Reſponſum die Sabbathi.

Iſte *Tyrannus Rufus*, apud Bucholzerum anno Chriſti 133, ſcribitur *Tynius Rufus*, tunc temporis Præſes Judææ, ab Imperatore cum exercitu miſſus ad reprimendos Judæos rebelles. Sed forte propior fuerit tempori Chriſti: quia multoties cum eo diſputaſſe dicitur R. Akiba, qui cum ſemper cum rubore dimiſit; de qua re lepidam refert hiſtoriam D. Buxtorfius in Lex. Talm. voce טורנוס.

9 *Aſcende*] Sic Arabes per تَعال *Taâl, aſcende*, volunt dicere, *Veni huc, Adeſdum.*

10 *Eorum*] viz. Chriſtianorum.

11 *Titus*] Hæc hiſtoria paulo aliter narratur apud Flavium Joſephum Belli Judaici *lib.* 7, *cap.* 24. Ibi contra noſtrum, dicitur hunc Fluvium quieſcere 6 diebus, & fluere ſolo Sabbatho: & iſtum Fluvium quem Titus pertranſiit, eſſe in Syriâ inter Arcæas & Raphanæas Agrippæ regni civitates. Noſter vero quaſi ex Joſepho, ponit Titum tranſeuntem ſupra Indiam. Quomodo autem Titus illuc pervenerit, ipſe videat.

השבוע

השבוע והמתין שביתתו ועבר מעבר לנהר והיהודים ההם קבלוהו וכבדוהו בכבוד וקרא שם הנהר סבאטינו וזה מה שארצה לדבר עתה בדרוש הלז מהיהודים ההם ומלכיהם ועושר הבשמים וזהבם וכספם וגם מנהר סבטיון אשר הוא והם בגלילות הודו ר״ל קצתם מהם על תוך יבשת קאליקוט למעלה מורה כאשר בארתי היטב בספרי אשר חברתי לויכוח קראתי שמו מגן אברהם כשמי ודברי רז״ל הם אמת ודבריהם אמת וכבר כתב חכם נוצרי הנ״ז כי מצא יהודים רבים סוחרים בקאליקוט מכל מיני בושם ודברים אחרים והם מן השבטים אשר למעלה מקאליקוט בין הרי גוזן ונהריו ושם למעלה מהן נהר סמבטיון הנז׳ המבדיל בין האינדיאני ועל יבשת גליל לאמיק שם מדבר חבור מן הצד האחר היותר קרוב לנו ובין שתי הכתות האלה מן היהודים אשר מצבם בין הרי גוזן ונהריו ובין היהודים בחבור מתחת אראביאה פיליצי כי יש ישובים וגלילות רבות

ceſſat uno dierum ſeptimanæ, & quod expectaverat quietem ejuſdem & tranſivit ad alteram partem fluvii; ubi Judæi honore ipſum affecerunt & exceperunt illum honorifice: & vocavit nomen iſtius fluvii, Sabbatinum. Et hoc eſt quod volui nunc dicere in hac Diſquiſitione de Judæis illis & regibus eorum, & divitiis Aromatum & auro eorum & argento eorum, & quoque de fluvio Sabbation; quod ſc. ille & illi ſint in regionibus Indicis: hoc eſt dicere, quidam illorum ſunt in medio Continentis Calecut, illo ſuperius, ſicut bene expoſui in Libro meo quem pro Diſputatione compoſui, & vocavi Nomen ejus [12] Clypeum Abrahami, ſecundum Nomen meum. Et verba Doctorum noſtrum b. m. vera ſunt, & eorum res veræ. Et jam [ut vidiſti] ſcripſit Doctor Chriſtianus prædictus, [13] ſe inveniſſe in Calecut Judæos mercatores omnium generum Aromatum & aliarum rerum, & illos eſſe ex illis tribubus quæ ſupra Calecut inter montes Gozan & fluvios ejus, & ſupra illos eſſe fluvium Sambation prædictum qui diſcriminat inter [Judæos] & Indos. Et ibi in Continente regionis la Meccæ eſſe Deſertum Chabor, eo ſcil. [Continentis] latere quod eſt nobis magis propinquum. Et inter duas iſtas Judæorum ſocietates quarum ſtatio eſt inter montes Gozan & fluvios ejus, & inter Judæos qui in Chabor infra Arabiam felicem, eſſe habitationes &

12 *Clypeum Abrahami*] Dictus Liber MS extat in Bibliotheca Bodlejana, mole huic (quem damus) ſuppar. Eſt nempe Diſputatio contra Chriſtianos Hebraice ſcripta.

13 *Se inveniſſe in Calecut Judæos*] Hinc origo totius hujus male fundatæ Hiſtoriæ, ducta ex veris Præmiſſis falſa Concluſione: ſcil. quia erant in Calecut aliquot Mercatores Judæi, ergo & Judæorum decem Tribus erant in Calecut; quod tamen non ſequitur.

מפחרות

מפיזרות מכת ישמעאלים אשר יזיקו ויִמנעו היהודים האלה להרבק יחדיו כאשר בארתי למעלה ולכן אפשר לומר ולפי הנשמע מרומא כי משם בא היהודי מהשבטים באיטאליאה מחבור דרך ארביאה פיליצי שהיא למעלה מלאמיק ומלאמיק הזאת אשר היא למטה קרוב לים הדרומי האוקיינוס אשר הזכרנו וללכת דרך המזרח בקאלי-קוט דרך ים פרס להודו והוא קאליקוט העיר הגדולה מוצא מקום כנוס כל בשמים והסחורות וכל הענינים יקרים המובאים שמה ממקומות קרובות ורחוקות ושמעתי מספריהם כי מלאמיק לקאליקוט מהלך מ̈ ימים לפי דברי החוקרים והתרים אשר לדעתי יש הרבה מזה ועתה נדבר על קאליקוט וקצת הצריך אליו:

regiones magnas conſperſas ſocietatibus Iſmaelitarum qui nocent & impediunt Judæos iſtos ne coaleſcant ſimul, ſicut ſupra expoſui. Ideoque poſſibile eſſe dicere ſecundum id quod à Româ auditum eſt, quod Judæus iſte à Tribubus inde [14] venerit ad Italiam à Chabor per viam Arabiæ felicis quæ eſt ſupra la Meccam: Et à la Meccâ (quæ inferius eſt ad mare auſtrale Oceanum, cujus meminimus,) redeundum eſt per viam Orientis in Calecut, viz. per viam maris Perſici in Indiam. Iſta Calecut eſt urbs magna, ubi eſt inventio loci collectionis omnium Aromatum & mercium, & omnium rerum pretioſarum quæ illuc importantur ab aliis locis propinquis & remotis. Et audivi ex Libris eorum, quod à la Meccâ ad Calecut ſit iter quadraginta dierum, ſecundum verba Scrutantium & Explorantium [talia :] ſed meâ opinione eſt plus quam hoc. Nunc autem loquemur de Calecut, & de quibuſdam ei neceſſariis.

14 *Venit ad Italiam à Chabor*] Via tranſitus ſeu itineris ejus plenius narratur ſupra *Cap.* XIV. Nam noſtro non inſuetum eaſdem hiſtorias bis referre.

פרק

CAP. XXV. *De negotiis Calecut, Rege ejus & Principibus ejus, & mercibus ejus; & de regno Pretigiani quod ei confine eſt à latere quo eſt verſus Fluvium Sabbaticum prædictum.*

פרקכה על עניני קאליקוט מלכה ושריה וסחורותיה וגליל פריטי ייאני הנסמך עליו מן הצד לנהר סבטיון הנזכר:

INveni ſcriptum in Libris eorum & in Libro qui vocatur [1] Novus orbis, lib. 2do, cap. 58vo, quod à Liſbona quæ eſt principium regni Portugalliæ, ad Calecut quæ in Aſiâ in initio Indiæ, ſint ter mille & octingentæ Paraſangæ, quæ ſunt circa quindecies mille & ducenta milliaria: eſtque iter ſexdecim menſium ad minimum conveniente tempore cundi & revertendi. Et ſic in hoc Capite explicat, & dicit, quod [2] Preti-Giani invenitur ſupra Calecut in Continente in Provinciis ſuperioribus

מצאתי כתוב בספריהם ובפרק נח מספר שני מהספר הנקרא עולם חדש כי מליסבונה ראשית מלכות פורטוגאל עד קאליקוט אשר באסיאה בתחלת הודו יש שלשת אלפים ושמונה מאות פרסאות שהם כמו חמשה עשר אלף ומאתים מילין והוא מהלך ששה עשר חדש לפחות בזמן הגון ללכת ולשוב וכן בפרק הזה מפרש ואומר שהפרי-טי ייאני הוא נמצא למעלה מקאליקוט ביבשה במדינות העליונות

1 *Novus Orbis*] Author eſt *Albericus Veſpucius* qui linguâ Portugallicâ ſcripſit: non autem habemus niſi ejus Epitomen, eamque Italice tantum.

2 *Preti-Gianieſt ſupra Calecut in Continente*] Urbs Calecut eſt in citeriore Indiæ litore in Regno Malabar, ad Long. 105, Lat. 12. Nomen ut Perſæ volunt, Perſicum eſt, كالا كوت *Calâ-cût* id eſt, *Craſſa tela*; vel etiam *Telarum acervus*, ut includat quoque tenuem illam telam quam ab hac urbe vocamus *Calico*, cum ea non ſit ſola & unica quæ ibi texitur.

Noſter Peritſol (ex Libro *de Novo Orbe* fere ducentis ab hinc annis Portugallice exarato) recte heic ſtatuit *Pretigiani* regnum in *Aſiâ* eſſe, vel ſaltem ibi olim fuiſſe; contra receptam opinionem. Nuſquam vero hodie reperitur talium Regum ſeries, ut quidam perperam exiſtimant; ſed is erat tantum unus, qui (ut aliqui volunt,) Regno ſuo reliquit Nomen ad hodiernum uſque diem continuatum. Quod autem hujus Principis Sedes à quibuſdam exiſtimetur fuiſſe in Africâ, eſt tantum receptiſſimus error, & mera fabula à pluribus hodie abunde refutata. Et nos in calce hujus Diſſertationis, omnes Regum Abyſſinarum Titulos in medium adduximus, inter quos nullus huic ſimilis reperitur.

Author *Relationis de Origine Nili*, (Sacerdos nempe Romanus* qui diu in Habaſſiâ vixit,) cum hanc hiſtoriam falſam eſſe compereret, ſatagebat diſquirere qua ratione tantus error primo irrepſerit: & tandem dicit ſe potuiſſe nullam invenire cauſam probabiliorem, quam quod inter variarum Provinciarum homines ad Curiam Regiam pro Juſtitiâ impetrandâ accedentes & diverſis à ſeinvicem Dialectis utentes, aliqui ſint coram Curiâ ſtantes qui ſemper clament *Jan oy*, id eſt, *Rex meus*, ſeu *ô Rex mi*, donec tandem à Rege exaudiantur, & Petitionis reſponſum accipiant. Alias dicit ſe nullam reperire poſſe cauſam in qua tam fabuloſa hiſtoria fundaretur.

Nomen quod apud Europæos vulgo circumfertur, Belgice ſonat *Priester-Hans*, Gallice *Preſter-Jean* ſeu *Prêtre Jean*, Italice *Preti Guan* ſeu *Preti-Giâni*, quæ omnia *Presbyterum Johannem* notant; quod tamen nomen quibuſdam videtur eſſe *Pretioſus Johannes*: ideoque D. Kircherus Æthiopice exprimere tentans,

tans, eo ſenſu effert *Belul Jukanns.* Author anonymus Æthiopicæ Grammaticæ in 8 *vo*, hunc Imperatorem nominat *Belúl Jan*, quo dicit ſignificari *Pretioſus Lapis*, nempe Gemma Annuli Salomonis, à quo Æthiopes ſuos Reges deſcendiſſe credunt, propterea quod eorum Sabæ Regina illum viſitans, ab eo impregnata fuit. Alii æque infeliciter tentarunt id explicare ex linguâ Perſicâ, quæ tamen Æthiopibus adeo prorſus ignota eſt, ut non vel unum aliquod ex ea vocabulum ſibi adſciverint vel linguæ ſuæ admiſcuerint. Et cur hujus Regis Titulus ex lingua incolis inuſitata & ignota petitus fuerit, divinare neſcio. Uteunque dictæ opinionis Authores id ſcribunt فرستجانی *Phriſtagiáni*, quod revera nihil ſignificat, nec talis vocabuli forma in Perſ. lingua reperitur Grammaticæ analogiæ conciliabilis. Volunt autem detorquere à فرستادن *Piriſtâden*, i. e. *mittere*, quaſi *Apoſtolicus Johannes* ſeu *Legativus* ſeu *Miſſivus* vocatus fuerit. D. Golius defunctus, ſcriptum reliquit hujus Principis Nomen eſſe Perſicum پرستار خان *Preſtâr Chan* ſeu *Hân*, i. e. *Miniſtrans Princeps*, q. d. Miniſter Evangelii vel Miniſtrans ad altare, cum Evangelii Præcones *Miniſtri* vocentur : vel ut alii exponunt *Serviens* ſeu *adorans Princeps*, quia adorabat Crucem. Proh miſera effugia! Certe پرستار *Preſtâr* eſt nil niſi *Servus* vel *Serva*, *Famulus* ſeu *Famula* ſive *Ancilla*. Et quod liber Princeps tali vocaretur Titulo, non bene ſonat; & quod Tatari ex linguâ Perſicâ illis ignotâ, Principi ſuo Titulum peterent, minus probabile. In mendoſiſſimo illo Lexico Perſico quod D. Caſtellus maxima ex parte à D. Golii exemplari edidit, ſcribitur quod پرپستار *Friſtâr* (male pro پرستار *Preſtâr*) in Libro *Shabnâma* & alibi, ſit *Legatus*, q. d. *Legativus*, ut ſupra. Id autem ex ſola authoritate *Haceredis* mendaciſſimi hominis Perſæ, qui tam hoc quam alia multa falſa impoſuit D. Golio; qui quidem falſa illa ibi ad edendum ſcripta reliquit, quamvia alias fateatur ſe non multum ponderis in illius authoritate poſuiſſe. Ego autem dictum Librum *Shabnâma* ſæpius evolvendo & variis occaſionibus ſcrutando, nihil tale unquam reperi. His itaque rejectis, meliora & probabiliora eorum loco ſubſtituere conabimur: & primo quis fuerit dictus Princeps, deinde ubi fuerit, & quale ſit dictum Nomen, diſquiremus.

Circa annum Domini 1253, à Lud. IX Galliarum Rege ad Magnum Tatariæ Chamum miſſus eſt Guil. de Rubruquis, qui narrat, *Quo tempore Galli Antiochiam ceperunt, quidam nomine* Con Can *dominabatur in Kara Kithai & contiguis ad Septentrionem regionibus unde egreſſi ſunt Turca. In eadem Kara Kithai quidam Neſtorianus Opilio, potens Princeps populi Tayman fuit: & poſt obitum* Con Can, *regnum Cataja invaſit, &* Johannes *dictus eſt à Neſtorianis, qui multa de ejus magnitudine confinxerunt & mentiti ſunt, unde tot in Europam fabula de illo* Presbytero Johanne *dimanarunt. Et frater fuit, & ipſe potens Opilio, nomine* Unt, *qui habitavit trans montes Kara Kithai, itinere 3 ſeptimanarum à fratre ſuo* Johanne *remotus. Subjecti ejus vocabantur* Crit *ſeu* Merkit, *& etiam erant Neſtoriani. Oppidum ejus erat Caracorum. Sed ipſe defecit à Chriſto ad idola, & fratri ſuo* Johanni *ſine maſculâ prole defuncto ſucceſſit, & nomen* Chan *aſſumpſit*, &c. Sic ille. Sed pro *Unt*, proculdubio reſcribendum eſt *Unc*, qui ipſe, (non vero ejus frater, ut heic ſtatuitur,) fuit *Presbyter Johannes* vulgo celebratus. Idque ex authoritate Pauli Veneti, qui dicto Authori opponendus, cum & ipſe etiam in illas regiones penetravit: & Lib. 1, cap. 51, 52, plane dicit *Uncham* eum eſſe qui *Presbyter Johannes* vocitatur. Is in Tatarorum Hiſtoriâ penes me in privato Muſæo Perſice conſcripta, nominatur اونك خان *Unc-Chân* ſeu *Ung chân*: eique frater fuit جاكمبو *Jacobus*; quod etiam erroris arguit dictum *de Rubruquis* ſtatuentem *Presbyteri Johannis* fratrem dictum fuiſſe *Johannem*, cum revera ipſe *Unchân* ſit celebratiſſimus ille *Johannes*: & quo tempore چنكيز خان *Gjenghiz-chân* ad imperium aſpiraret, præerat duabus Tribubus كرايت *Crâyat* ſeu *Kirâyat*, (ſeu *Cerrit* vel *Crit*,) & سباقير *Sâhir*. Sed inter duos hos Principes primo optimos amicos, de ducendâ virgine (ſc. *Gienghizi* filiâ quam *Unchân* in matrimonium expetebat,) contentio orta eſt, & tandem iſto ſummoto & depoſito, alter Imperium adeptus eſt, quod contigit anno *Hegj.* 599, Chriſti 1202, Mogulenſium anno *Porci*. Alii dicunt hos duos de eadem virgine ducenda contendiſſe. Omnia autem cum perſonarum & locorum nominibus particularius narrantur in dicta Tatarorum Hiſtoriâ Perſicâ, ubi memoriæ proditum eſt, hos duos principes per 8 primos annos amicitia fuiſſe conjunctiſſimos; donec tandem illius filii & fratres & aulici invidia ducti, ægre ferrent Gjenghizi potentiam, præſertim cum noluerit in matrimonium dare filiam quam Unchân deperibat; ſed illum ſprevit & deridiculo habuit, quod talis Regulus ad tam potentis Regis filiam adſpirare voluerit. Unde Jacobus Unchâni frater conſcripto contra Gienghizum exercitu, fuſus & fugatus eſt. Tunc autem Unchân qui invidiam celaverat, apertam inimicitiam quoque prodens, cum ſuis inivit conſilium alterum oppugnandi; quod tamen duo juvenes proditores ad hoſtem fugientes revelarunt. Et tandem inter duos exercitus talis fuit conflictus & cædes, ut nulla fere Hiſtoria talem memoraverit. Et victo Unchano, Imperator evaſit Gienghiz, &c. Sic Scriptor Perſicus.

Apud

Apud D. Martinium in Atlantis Sinici pag. 2, deſideratus Princeps vocatur *Preſte Joan*, quem pag 23, collocat circa regnum *Tebbet* ſeu *Tobbet*, ſive *Tubt*, i. e. *proſperitas* (apud Sanſonium corrupte TOBROT, apud alios TUMOT,) ſic dictum, quia ibi anno 1202 devicto & occiſo *Ungh-Chano*, prima monarchiæ ſuæ fundamenta jecit Gjenghiz-Chân, ideo cognominatus تبت تنگری *Tebbet Tangri*, i. e. *Proſperitas Dei* ſeu *à Deo proſperatus*. Ipſe enim Tatarorum diviſa Tributim Dominia, in monarchiam redegit.

Referente dicto Martinio, *Presbyteri Johannis* regnum olim fuit quod Sinenſibus hodie dicitur *Se-fan*, ſeu Confinia occidentalia Sinarum, continentia regiones *Uſ-çang*, *Kjang*, & *Tibet*, quæ nomina plurimas involvunt Gentes, quas ſupra centum eſſe diverſas perhibent Sinenſes: inter eas eſt & *Cangingu* regnum, quod *Presbyteri Johannis* Venetus vocat. Sic ille. Quin & regnum *Tangut*, ſeu potius *Tangu* ſive *Tanju*, ejus dominio accenſendum erat.

Gregorius Abulpharagius Syrus in Dynaſtiarum Hiſtoria quam Doctiſſimus Pocockius Arab. Lat. edidit, dicit iſtum Principem Chriſtianum fuiſſe nominatum *Johannem*. Alii voce *Preſtre* decepti, volunt fuiſſe *Sacerdotem*. Talia autem de eo dicta Tatarorum Hiſtoria Perſica non agnoſcit. *D. Golius* ſupra citatus, recte quidem (ut mihi videtur) ſtatuit nomen *Johannes* factum eſſe ex خان *Hân*. Sed altero nomine *Preſtar*, plane deceptus eſt, ſe extricare neſciens. Nam quod fuerit *Sacerdos* ſeu *Presbyter*, in errore fundatum videtur, dum ſc. Itinerantes ſeu Viatores noſtri Europæi inſuetis auribus male (ut ſolent) captaverint ignotos & peregrinos Orientalium Nominum ſonos; quod ex linguarum ubi verſentur ignorantia provenire ſolet, eos variis erroribus implicando, ut heic fit: dum nempe perperam audierint *Preſter* ſeu *Priſter*, pro فرستوه *Phriſtoa* ſeu پرستوه *Priſtoa*, quod fuit & etiamnum eſt Titulus Regum ditionis Tataricæ prope Sinarum confinia, ubi dictus Princeps regnaſſe ſupra perhibetur in Atlante Sinico Doctiſſimi Martinii, qui in China plus quam 40 annos vixit. Hujus autem Tituli uſus docetur in Libro *Pherhengh Gihângîri* Authore *Anjou*, (qui gente Perſa, patria Indus,) ubi legitur, فرستوه نام پادشاه شهر فغنشور *Priſtoa eſt nomen Regum urbis Phoganſhûr*: in iſta ſc. urbe Reſidentiam habent. Ipſe enim non erat totius Tatariæ monarcha, ſed Liber princeps alicujus Ditionis ſeu Principatus, antequam Tataria tota à Gjenghizo in unam Monarchiam redigeretur. Cumque (ut vidimus) *Presbyteri Johannis* vulgo ſic dicti patria fuerit circa Tatariæ regnum Tibetanum Sinis confine, & Tataria ac China aliquando diverſis aliquando eidem domino paruerint, id inter Hiſtoricos confuſionem peperit, ita ut alterutrius regni nomen pro alterutro ſubinde ſubſtituerint; dum id quod de Tatarorum aliquo regno aut Principatu verum fuit, Chinæ tribuerint, & vice verſa: idem quod apud Paulum Venetum & alios factum videmus, ut & apud dictum Authorem Indicum, ubi rurſus legitur, فغنشور نام شهریست از ملک چین که مردمان انجا بغایت جمیل وخوب صورت باشند وپادشاه انجا فرستوه نام دارد *Phoganſhûr eſt nomen urbis regni Chinenſis, ubi homines ſunt valde pulchri & bonâ formâ præditi. Et ibidem Regum Titulus eſt Priſtoa.* Ubi planum eſt, hunc dictum locum in Tataria eſſe, (non autem in China,) cum utrumque Nomen in ſe habeat literam r quæ non ſonatur apud Sinenſes: ideoque non poſſunt eſſe Nomina Sinica, ſed omnino Tatarica. Cumque dictus locus ponatur in China, promum ſit credere ab ea haud procul diſſitum, ei confine eſſe, (uti eſt regnum Tibetanum,) cum à citato authore ad ejuſdem ditionem pertinere cenſeatur. Deinde ulterius notandum eſt, quod Tatariæ Principum Titulis ſemper ſubjungi ſoleat خان *Chân*, ſed ut ſonent *Hân*; quod Europæi illuc migrati audientes, putarint dictas voces junctim ſonare *Priſter Hans*, quod Belgice eſt *Presbyter Johannes*, quod certe proclive erat.

Non poſſum quidem noſtræ ſententiæ veritatem nec contrariæ falſitatem apodictice aſſerere: ſed tantum problematice ventilare: cum imaginari quod Liber aliquis Princeps aut Rex fuerit Presbyter, abſurde ſonet; & multo magis quod Itinerantes noſtri audierint eum eodem nomine Europæo vocatum à ſuis Tataris, quorum lingua nullas Europæas voces in ſe continet. Alias mirum eſt neminem unquam ejus Titulum quo eum *Presbyterum* vocabant, lingua Tatarica notaſſe, ſed tantum Europæa. Si autem (ut dicitur) fuit Chriſtianus Neſtorianus, (ut & aliqui ſub eo Tatari,) & quoque Sacerdos, poteſt eſſe ut in Baptiſmo habuerit nomen *Johannes*. Sed cum poſtea in Principatu à Chriſtianiſmo ad idola defecerit, valde improbabile eſt ipſum nomen Chriſtianum agnoviſſe & retinuiſſe, aut eodem ab aliis vocatum fuiſſe; ſed potius *Priſtoa Han*, Tatarorum Ethnicorum more idola colentium. Dato autem & non conceſſo, quod primo olim aliquis Rex fuerit *Sacerdos* nominatus *Johannes*, & tali traditione ſparſa & noſtratibus inſuſurrata, hoc credulis facile ſuaſerit ſe poſtea in Principatu audiviſſe nomen *Hans* ſeu *Johannes*, cum revera audirent tantum Titulum *Hân*, dum ab omnibus tunc in Principatu vocaretur *Priſtoa Hân*. Utcunque tamen res ſe habuerit, talis inter Tataros de Sacerdotali Rege traditio olim extitiſſe &

U 2 etiamnum

etiamnum extare videtur. Nam (qui hoc ſeculo in Regno Tibet peregrinati ſunt,) referunt *ibi in Regno Tibet eſſe Regem qui ſimul etiam ſit Sacerdos, ſupra omnes Lamas*; quod certe de dicto *Presbytero Johanne* ſubintelligendum eſt. Unde quis colligat ignorantes illos Tataros talem apud ſe traditionem habere, eamque omnibus illuc adventantibus venditare. Sed iſto jam ſeculo Tibetanos adhuc talem Sacerdotalem Regem aut Regalem Sacerdotem habere, non debet credi, ſed potius proceſſiſſe ab ignorantia ſermonis & colloquii Tatarorum quibuſcum collocuti ſunt Jeſuitæ, præteritum tempus *quod habuerint*, pro præſenti *quod jam habeant* perperam intelligentes; quod ſæpe accidit colloquentibus in lingua utriſque confabulatoribus non ſatis nota. Quod autem Rex, ſive ſit Sacerdos ſive non, ſit ſupra omnes in ſuo regno Lamas ſeu Sacerdotes Tatarorum idololatricos, non eſt mirum. Ideoque hac in parte verum dixerint.

Supradicti Principis extare dicitur *Liber de Regionibus Orientalibus*, quem Rev. P. D. Couplet (ut mihi dictum eſt) ex Oriente ſecum attulit in linguam aliquam Europæam verſum, cujus forma eſt in 8vo.

Et ſane, (ut res ulterius illuſtretur,) eodem modo Germaniæ Rex ſummus ſucceſſive dictus eſt *Imperator*, Romæ *Cæſar*, Perſiæ olim *Coſroes* hodie *Sophi*, ſic (ut Lectori conſtare poſſit quam frequens ſit in variis Tatariæ Principatibus ejuſmodi Titulorum uſus,) Regum Chatai & Choten Titulus in Orientalium Scriptis occurrens, eſt دنكو *Tengbu*. quod plane Sinicum eſt *Tien-fu*, i. e. *Cœli filius*, quod apud eos eſt Regum Epitheton; alias aliquando dictum طمغاج *Tamgâgj*, à familia *Tamung* corrupto nomine. Eodem modo Regum Turciſtaniæ Titulus eſt خاقان *Châcan*, Regum Pherganæ in Sogdiâ اخشيد *Achſhid*, (ut & Series quædam Præfectorum urbis Damaſci dicti fuere اخشيدي *Achſhidi*,) Regum Moguienſium Titulus eſt ايلخان *Ilchân* & قاان *Kân*, quod Arabum ignorantes ſcribæ aliquando verterunt in قارن *Kâran*, unde Κάρανος Xenophonti. Et quoque à Tatarico قاان *Kân* factum eſt Perſis خان *Chân* ſeu *Hân*, quod ſubinde eſt generalis Titulus omnium Regum *Chatai* & *Samercand* & *Turciſtân* & *Tibbet*, &c. Alias ſubinde Regum *Tegmæ* Tit. eſt ايلك *Ilek*, Regum *Tabariſtân* اسبهبد *Iſpahbad*, Regum Peguenſium بيغو *Peigbu*, Imperatorum Indiæ ſeptentrionalis مغول *Mogûl*, Regum Lahor جبال *Tchapâl*, Regum Calicut *Samorin*, Regum Nahrowâræ & Kanûgj in India auſtrali بلهرا *Belhera*, & aliquando *Kanûgj* ex nomine urbis. Reg. Kuhiſtaniæ Tit. eſt ملاحدة *Malâhida*, Regum Chotlan & Talican in Provincia Badachſhan, eſt هياطلة *Heiâtila*, Regum Ghilan ديكى *Tiki*, Regum Tatariæ minoris كراي *Gherâi* ſeu *Gray*, Regum Ghargjiſtân in Mawaralnahra شاره *Shâra*, Regum Japoniæ Sioice *Ta mam*, Malaice مها راج *Maha Radgia*, quæ omnia ſignificant *Magnus Rex*; qui quidem Titulus etiam videtur tribui Regi τῆς سوروسون *Suroſoân*, qui dictus eſt عبد القهار ابو النصر *Abdulcahhâr Abulnaſr*, cujus Legati 1683 in Angliam miſſi, cum Malaice ſcripſerunt راج بسر بسر *Radgia beſar beſar*, i.e. *Rex maximus*. Regum inſulæ Selan (quæ vulgo çeylon) Tit. eſt *Dewi maha Radgurum*, i. e. *Divinus magnus Regnus*. ſubauditur *Vir*. Et ut in extremo Oriente, ſic idem mos unum generalem Regibus tribuendi Titulum, in Arabia, Ægypto, & Aſſyria & alibi obtinuit. Nam Regum Philiſtæorum Tit. erat אבימלך *Abimelech*, Regum Arabiæ felicis تبع *Tobba*; Regum Omman الجلندي *Algialandi*, Regum Ægypti Πυρὸς, i. e. ὁ βασιλεύς.

Abyſſinorum Regum Titulus eſt ንጉሥ *Neghûs*, i. e. Rex, qui olim dicti ſunt ነጋሢ *Nagâſi*; quamvis hodie *Pretex* tantum hoc poſteriore nomine notetur, ut dicit Doctiſſimus Ludolphus. Et hinc eſt quod in Arabum Hiſtoriis, Abyſſinorum Rex quivis abſolute ſemper vocetur النجاشي *Al Nagjâſhi*. Et in Perſarum Hiſtoriis ubi Regum Abyſſinorum mentio fit, ملك حبشة *Rex Habaſhia*, & نجاشي *Nagjâſhi* promiſcue uſurpantur. Ex quo autem iſte Titulus in uſu eſſe deſiit, incolæ Imperatori

peratori

peratori ſuo tribuunt Titulum حطى *Hati:* qua de re nos certiores facit *Ibn Abdu'bâki* in Libro Hiſtoriæ Abyſſinorum Arabice ſcripto, جميع ورق السودان يعطون الطاعة لملك الحبشة وكان قديما يلقب بالنجاشي واما الان فيلقب بالحطي *Omnes Tribus Nigritarum præſtant obedientiam Regi Habaſhia qui olim cognominabatur Al'Nagjâſhi, ſed hodie cognomento eſt Al Hati.* Quia vero Æthiopes Reges ſuos à Salomone deſcendiſſe credunt & gloriantur, apud plurimos eorum ſolemne eſt ut vocitetur ابن الحكيم *Ibn A'Hakim,* i. e. *Filius Sapientis,* quo nomine tanquam proprio eum Titulo ſubinde ornare ſolent. Hoc modo altiore facta indagine, non comperimus Abyſſinos ipſos ullum *Presbyteri Johannis* Titulum agnoſcere nec ſuis Regibus tribuere. Quodque is qui vulgo illo nomine circumfertur, nunquam fuerit in Æthiopia, ſed certe in Tartaria, abunde monſtravit D. Kircherus in ſua *Chinâ illuſtratâ,* & D. Ludolphus in ſua Habaſſiæ ſeu Æthiopiæ interioris Hiſtoria doctiſſima.

D. Bartoloccius in ſua Bibliotheca Rabbinica pag. 126, meminit Epiſtolæ ſeu Tractatuli Inſcripti פרשטרי גואן *Preſtre Gjoan,* ex India Hebraice ad Papam Romanum ſcripti, & Conſtantinopoli impreſſi, ubi Scriptor deſcribit monſtroſos homines, Gigantes, Pigmæos, Amazones, Phaonos, Centauros, Phœnicem, &c. Additque ibi eſſe Maria & flumina referta pretioſis lapidibus; ibi quoque eſſe Aromata, Simplicia, Fluvium Sabbaticum, & Judæorum multitudinem, robur & Imperium; adeo ut ſi Pretigian non cohiberet eos perpetuis exercitus ſui vigiliis & cuſtodiâ, totum orbem terrefacerent & invaderent. Proh fabulas!

הרחוקות מהים וזאת ראיה
אמיתית וידיעה מפורסמת על
היהודים הנמצאים שמה בקרוב
להפריטי ייאני אשר שמענו כל ימינו
מפי הכומרים השחורים אשר באו
ובאים כל היום ומגידים בבירור
מציאות יהודים רבים אצלם וגם
מהכומרים האלה יש ברומי כת
אחת ממספר קרוב לשלשים יושבים
בבמה אחת חדשה נתיסדה מחדש
לשמם וכל אלה שמעתי מהאנשים

procul diſtantibus à mari. Et hæc eſt demonſtratio vera & notitia manifeſta Judæis ibi inventis in vicinia Pretigiani, uti audivimus omnibus diebus noſtris ab ore Sacerdotum nigritarum qui venerunt & veniunt ſingulis diebus, & narrant pro certo inventionem multorum Judæorum apud ipſos. Et quoq; in Roma eſt iſtorum [3] Sacerdotum Societas una, numero fere 30, habitantes in Excelſo uno novo quod de novo fundatum eſt Nomini ipſorum. Omnia hæc audivi à viris Doctis qui fuerunt in Ca-

3 *Sacerdotum Societas — in Excelſo fundato Nomini ipſorum*] Seu alias, *Numini ipſorum*: nam שם emphatice eſt *Deus*. Propter habitum nigrum (in contrarium Sacerdotum Judæorum qui Albis indui ſolebant,) loco *Cohanim*, Chriſtianos miſſionarios vocat *Cumarim*, i. e. *atratos, pullatos*, vocabulo Idolorum Sacrificulos ſemper notante. Deinde eorum Conventum vocat *Bama* ſeu *Excelſum*; ſc. talis excelſus locus in quo idola olim colebantur. Sic etiam in calce Capitis XIV, eodem Titulo decorat D. Petri Templum in Vaticano, id vocans *Bama* ſeu *Excelſum idololatricum*. Deinde per *Nomini ipſorum*, beatiſſimi JESU Nomen intelligit iſte verpus, qui invidia ductus noluit niſi hoc modo obſcure exprimere.

Qualem autem Societatem heic intelligat, diſquirendum. Non poteſt intelligere *Societatem Jeſu* hodiernam, quia iſte Liber ſcriptus eſt anno 1525, antequam fundaretur Jeſuitarum Societas quam tandem erexit Ignatius Loyola circa 1542 aut 1543. Noſter itaque intelligit *Societatem Jeſuatorum*, de qua Jac. Phil. Bergomas in Supplemento Chronicorum, qui quidem Liber ab iſto Judæo alibi citatur. Is inquam p. 330, 331, ſic narrat: 'Ordo Jeſuatorum ſecularium Urbano ipſo præſulante, apud Senam Hetruriæ 'urbem initium ſumpſit. Hi quippe Religioſi à principio per domos turmatim ſimplici habitu induti, 'sum

"cum ingenti charitate & ſimplici quadam religioſitate ſuo in ſudore & manuum ſuarum labore, ad in-
"ſtar Apoſtolorum & Diſcipulorum Chriſti, in unum vivere & Deo ſervire cœperunt. Quos cum Sum-
"mus idem Pontifex Urbanus V ad ſe, Romam vocaſſet, intellecta hominum integritate & animi ſimpli-
"citate, eorum vivendi modum plurimum laudavit, & ita etiam approbavit: & à ſe laudatos cum Tu-
"nicis albis & Caputio contemptibili ſibi pro Habitu datis, abire permiſit. Et ad eorum protectionem,
"confeſtim Nepotem ſuum virum graviſſimum & religioſiſſimum in Protectorem aſſignavit: qui & ipſe
"mox ad honeſtandum ipſius religionis Habitum, authoritate ſibi conceſſa, Griſeam Chlamydem deſu-
"per deferendam ſine Calceamentis contulit, atque eos & Gratiis & Privilegiis Apoſtolicis plurimis
"communivit, & per ſpecialem Prærogativam illos *Apoſtolicos Clericos*, ex Privilegio nuncupari vo-
"luit. Nunc autem mirum in modum multiplicati, & per omnem Italiam mirabiliter diffuſi, &c. Hæc
ille. Hanc Hiſtoriam Polydorus Virgilius fere eodem modo narrat, quem videas.

חכמים אשר היו בקאליקוט בשנתים ימים בשני פעמים והגידו הנה לפני הדוכוס אירקולים פרה פירארה ענין קאליקוט ולאמיק והפריטי ייאני וגם רוב היהודים הנמצאים שם ומלכיהם ומעשיהם :

האמנם לדבר על עניני קאליקוט מלכה ושריה ומנהגיה ומאכלה וסחורותיה הם אלה המלך גדול במלכות רב ומכובד מאד וביתו תפארתו בנוי בנין יפה מאבני שיש ולבנים מחומר ומעוטר בכותליו מאד בבגד משי וזהב יפים ומטתו גם כן בבגדי זהב מה שלא ישוער ואינו אוכל דבר משום בעלי חיים אשר יהרגום לא בהמה ולא חיה ולא עוף ולא דגים רק מאכלו פירות טובים ומיני מאכלי דגן ושעורים ומיני קטנית יפים וטובים שמה עם צוקארו ודבש וחמאה וחלב העיר הזאת בנויה מבתים מאבני שיש וחומר הגונים ורובם בלא עליות ואין

lecut bis intra biennium dierum, & hic coram Hercule Duce Ferrarienſi narrarunt negotium Calecut & la Meccæ, & Pretegiani, & de multitudine Judæorum ibi inventorum, & de Regibus eorum & actionibus eorum.

Verum ad loquendum de negotiis Calecut, Rege ejus, & Principibus ejus, & moribus ejus, & cibo ejus, & mercibus ejus, hæc ſunt: Rex magnus eſt in regno amplo, & valde honoratus: domus gloriæ ejus extructa eſt ædificio pulcherrimo ex lapidibus marmoreis & lateribus ex luto;& 4 circundati ſunt parietes ejus multum panno ſerico & auro, pulcherrimis: & Lectus ejus quoque conſtat pannis aureis inæſtimabilibus. Non edit aliqua quæ vitâ prædita fuerant quæ interficiant, nec beſtiam, nec animal, nec volucrem, nec piſces: ſed cibus ejus ſunt fructus boni, & ſpecies ciborum ex frumento & hordeo & ſpeciebus leguminum quæ ibi ſunt pulchra & bona; & Saccharum, & mel, & butyrum, & lac. Et hujus civitas extructa eſt ædibus ex lapidibus marmoreis cum cæmento bene convenientibus: pleræque

4 *Circundati ſunt*] ſc. intus veſtiantur parietes panno ſerico.

לעיר

לעיר חומה ולא דלתים ובריח יתר העם והעמים אוכלים מה שירצו אולם הריגת הבהמות פרות וצאן מאד רע וקשה להם סחורות הבשמים רובם מובאים שמה מבחוץ וכן רוב מיני הסחורות כלם יובאו שמה מאיים רבים בים ההוא קרובים ורחוקים כבר נמנו וכתבו חכמי רוכבי הים ההוא אוקיינוס ההודיי שנמצאו ומצאו יותר מאלף ות̇ק איים הנקראית יחדיו בשם אחד איי זילויי איסולי זילויי ואלה הם הסחורות המובאות שמה בקאליקוט בספינות אשר לפעמים יגיעו שמה בבת אחת שלש מאות וארבע מאות ספינות קטנות וגדולות כמנהגם נושאות קנמון הטוב והקנילה פלפל נארופולי אשר הם מרחוק יובאו ביותר מן איי המזרח לאקא אמברא

autem earum non habent ὑστέρων. Civitati nullus eſt murus, nec portæ nec vectes. Reliquus populus & vulgus comedunt quicquid volunt: verum mactatio beſtiarum, vaccarum & ovium, mala & difficilis eſt illis. Mercium aromatum major pars importatur ab extra: & ſic major pars omnium generum mercium, quæ illuc importantur ab inſulis propinquis & remotis in illo mari. Jam autem [5] ſi enumerentur[Authores, ſcripſerunt peritiſſimi navigantium illud mare magnum Oceanum Indicum, quod reperiantur & ipſi repererunt ultra mille & quingentas inſulas, quæ ſimul vocantur uno nomine, Inſulæ Zelue. Et hæ ſunt merces quæ importantur ibi in Calecut navibus quæ aliquando illuc perveniunt una vice 300 vel 400 naves tam parvæ quam magnæ ſecundum conſuetudinem eorum portantes Cinnamomum bonum & Canellam, Piper, Caryophyllos, quæ à longinquo apportantur ab ultra inſulas orientales: Lacca,[6] Ambra,

5 *Si enumerentur*] a. v. numerantur, & ſcripſerunt, ſc. numeratis ſuffragiis, Authores omnes ſcripſerunt & concordarunt.

6 *Ambra*] Orientalibus عنبر *Anbar*, i. e. *Ambarum* ſeu *Ambra*. An vero heic intelligatur ἀντιχάτης ſeu ἤλεκτρον *Succinum*, vel alias عنبر اشهب *Ambra cinerea ſeu griſea*, non dicitur. Illud omnibus bene notum, Perſice vocatur كهربا *Cah-robâ*, i. e. *paleam rapiens*, quia fricando calefactum, paleam aut ſtramina aliaſque tales minutias & quiſquilias ad ſe trahit rapitque. Hoc autem (Giggeio & Dom. Germano dictum *Embroclunum*,) eſt longe diverſum quiddam, de cujus origine æque ac de altero maxime dubitatur, necdum inter doctos tam in Europa quam in Oriente de ea convenit. Quale etiam ſit Nomen, & ex quanam lingua petitum, dictu difficile. Mihi videtur Arabes illud feciſſe ex Perſico هنبر *Hanbar* ſeu *Hambar*, quod ſignificat *bonum, elegans, pulchrum*, ſpecialiter *cæruleum*, quaſi dicas, eſſe rem bonam & elegantem cærulei coloris: talem enim colorem ſæpius habere ex ſequentibus monſtrabitur.

Quid Europæi Scriptores de ea ſtatuerint, quivis ſuopte labore poteſt conſulere: integri enim Tractatus de ea excuſi extant. Meum itaque erit Orientalium ſententias referre. Et primo, Săid Gjurgianenſis

ſia Perſice ſcribit, *Ambram generari ex melle & cera qua congeruntur ab Apibus in fiſſuris rupium mari prominentium nidificantibus, & qua poſtea à Sole colliquata à rapidis ventis in mare dejiciuntur, ubi Ambra ex-ſiccatam acquirunt: & particulas favorum aliquando cum ea mixtim cernit: eamque reperiri in litore maris Indiæ & Perſiæ & Ommân, & quoque maris Heſperii in Andaluſiâ, & maris Græci.* Eandem opinionem ex aliis Authoribus Perſicis refert D. Gentius in [illegible]tia ad Librum *Guliſtân*. Et huic opinioni etiam favetur in Tranſactionibus Philoſophicis anni $168\frac{3}{4}$ Oxonii editis, pag. 1031.

Chadr Ibn Ali Arabice ſcribit Ambram eſſe fruſtulum in aliqua arbore Indica repertum, tam conſiſtentia quam colliquatione ceræ ſimillimum. Secundum alios, eam eſſe fimum beſtiæ marinæ, aut ex ſpuma maris: Ibn Sinam tamen ambas has ſententias rejicere. Secundum alios, eam eſſe ex certis quibuſdam fontibus in fundo maris. Secundum alios, eam eſſe ex cera & melle apum in rupibus nidificantium, &c. (ut ſupra ex Sâid Gjurgjanenſi) Aliquando accidere poſſe, ut eam piſcis aliquis propter dulcedinem deglutiat, cui tamen Colicam generat eumque enecat: & deinde [mare] eam evomitam & à partibus piſcis ſeparatam in littus rejicere: pejorem vero eſſe eam quæ in ventre piſcis manens reperitur. Hactenus Chadr.

Paulus Venetus in Oriente acceperat, Ambram ex Cetis eſſe circa Inſulam maſculinam & Madagaſcar. Ecteri Turcice ſcribit, Ambram eſſe maximi alicujus piſcis nomen. Secundum alios, eam eſſe certæ alicujus arboris lacrymam ſeu gummi. Alios referre, eam ex ſpuma maris naſci. Secundum alios, in fundo maris naſci plantam, & beſtiis marinis eam depaſcentibus, earum fimum deinde ambram fieri. Zeino 'lAttâr in Libro Miphtâho 'lChazain Perſice ſcribit, Secundum Ibn Haſan, Ambram eſſe fimum alicujus beſtiæ marinæ depaſcentis aliquam herbam in fundo maris naſcentem: pleroſque autem affirmare, eam in ventre alicujus piſcis reperiri. Sed Sheicho'rRâis (is eſt Avicenna) affirmare quod emanet ex fonte in imo maris. Dein plures eſſe opiniones. Suam autem opinionem eſſe, eam ex cera naſci; præſtantiorem ejus ſpeciem eſſe cineream & vocari ceruſſeam; aliam eſſe cœruleam, & vocari piſtacciuam; aliam eſſe flavam, & vocari papaverinam. Ibno'lCotbi Author optimus in Libro Malayeſâ Arabice ſcribit, Ambram ſcaturire ex fonte picifero in fundo maris Indici; & propter unctuoſitatem, in aquæ ſuperficie innatare. Nullum autem fundamentum habere opinionem eorum qui affirmant eam eſſe fimum vituli marini. Optimam ejus ſpeciem eſſe cineream inclinantem ad albedinem; deinde cœruleam claram; poſtea flavam; dein viridem; peſſimam autem eſſe nigram. Eam inſuper nominari المبلوع *AlMablû*, i. e. *Deglutitum* quiddam, eo quod per τῶν Cete in mari verſantium ora hiantia in ventres deſcendat una cum aqua & piſciculis & aliis rebus; tum ore recluſo, aquam per branchias exire, manente in ſtomacho Ambra, quæ aliquando ipſum enecat, aliquando vero eam evomit antequam enecet. Alias rupto ventre exit. David Antiochenus Arabice ſcribit, Rectum eſſe quod ſint in fundo maris fontes evomentes pinguedinem quæ in aquarum ſuperficie ſupernatans, à mari in littus ejicitur. Dici quoque, eam eſſe rorem in mare cadentem, qui poſtmodum concretus evadit; vel eſſe fimum certi alicujus piſcis; hæc autem eſſe meras nugas. Sed rectius credendum, piſcem quendam eam deglutire, & deinde evomere; vel mori, eamque reperiri in ventre ejus. Præſtantiſſimam ejus ſpeciem eſſe cineream; ei proximam eſſe cœruleam, deinde flavam, tum piſtaccinam; quæ autem corroſa aut ſugillata apparet, aut quæ ſecta non apparet ſincera, & ejuſmodi alias, eſſe pravas. Eam adulterari Gypſo, Ladano, & Cera; neque diſcerni poſſe, niſi ex guſtus acrimonia ſeu mordacitate. Eam reperiri in mari Omman & Mandab, & in litore Sinus maris Heſperii. Eam plerumque evomi in menſe Niſan. Fruſtum ejus valere mille Siclos. Et in ſinceriori Ambra reperiri unguiculos avium, quos in ſe cadentes excepit. Hoc ultimum eſſe ex qualitate glutinoſa, qua apum aut avium exuviæ in eam natantem cadentes, ei adhærent & cum ea miſceri videntur.

Omnium autem copioſiſſime de Ambra differit Arabice *Calcaſhendi Ægyptius* tom. 1, p. 340, viz. Secundum Mohammed Ibn Ahmed Al Temimi, &c. الاصل الصحيح فيه Fundamentale & verum eſt de ea, quod ſcaturiat ex rupibus & fontibus qui ſunt in terra fundo maris collecta & quando condenſatur, extrahitur ejuſdem pinguedo propter avulſionem à loco ſuo ubi hærebat, & tum ſupernatat in ſuperficie aquæ: cumque ibi calida ſit & liquebunda, ventorum & fluctuum violentia eam in tam parva quam magna fruſtra dividit, & in litora projicit. Et nemo poteſt ad eam accedere, propter vehementiam fervoris & æſtuationis ejus. Cum autem ibi manſerit per aliquot dies, eamque aer perſtrinxerit, concretior evadit, adeo ut incolæ litorales eum colligere poſſint. Dicit Ahmed Ibn Jaacob, Aliquando eam deglutit piſcis quidam magnus dictus اضيال *Ikjâl*, (forte leg. اضبال *Ievâl*, pro *whale*,) eaque non deſinit in ventre ejus æſtuare, donec moriatur, & ſupernatet, eumque mare projiciat in littus, ubi diffiſſo ventre exit Ambra; quæ ideo vocatur العنبر السمكي *Ambra piſcina*, & العنبر المبلوع *Ambra deglutita.* Dicitque Al Temimi, eam colore referre ignem, malam eſſe in

odora-

odoramentis propter هوكة inſipiditatem quam à piſce contraxerat. Dicitque, Mare aliquando ejicere Ambræ fruſtum, quod videns avis quædam nigra ſicut Hirundo, motitat circa eam alas, & mox roſtro eam raptura in illam incidit; roſtrum vero & ungues tenaciter ei [viz. Ambræ] adhærere, donec [avis] moriatur & vetuſtate conſumatur, roſtro & unguibus in ea [Ambra] manentibus; quæ ideo vocatur العنبر المناقيري *Ambra roſtrata*. Dicit AlTemimi, Incolis litoralibus illius maris ubi invenitur Ambra, eſt نجب cortex quidam quam conſcendunt ne lædantur [i. urantur] particulis Ambræ; ſuper eum itaque noctibus cunctis incedunt in litoribus maris; & quando aliquis videt Ambram, (dormitante aut negligente eo qui conſcenderat,) innuit ſocio ſuo ut deſcendat pro ea, & capiat eam. Dicit AlTemimi, Ambræ colores ſunt variæ: eſt enim Alba, quæ eſt Griſea: eſtque cœrulea, & cinerea, & الجرازي *Secata ſeu Secta*, quæ eſt variegata; & الصفايح *Laminaris*, quæ eſt rubra; quæ duæ ſunt pretio viliores. [Hæc reſpiciunt formam ejus.] Dicit autem, Meliorem & præſtantiorem Ambram eam eſſe quæ contraxerit fortiorem odorem & acris ſit abſque depravatione ulla. Ahmed fil. Jacob dicit, Ambræ genera eſſe varia, & ſpecies diverſas, & loca unde eruitur eſſe diſtincta; eamque præſtantiorem eſſe ſecundum loca ſua & materiam ſeu ſubſtantiam ſuam. Id autem de quo circa eam convenit, eſt quod ſpecies ejus ſint ſex: quarum prima eſt الشحري *AlShihrenſis* quam ſc. mare Indicum ejicit in littus [urbis] شحر *Shihr* regionis τῆς Jemen: additque, eam eſſe omnium ſpecierum Ambræ optimam & excellentiſſimam, colore pulcherrimam, ſubſtantia limpidiſſimam, & pretio cariſſimam. Secunda eſt الزنجي *Zingjenſis*: & ea eſt quæ mare Barbaricum mari Indico ab Auſtro contiguum rejicit in littus τῆς Zingj & loca adjacentia. AlTemimi dicit eſſe opinionem AlHoſein filii Jezid Siraphenſis, hanc eſſe optimam & præſtantiſſimam; eamque hinc deferri ad Aden, & colorem ejus eſſe album. Tertia eſt السلاهطي *AlSalâhitenſis*, de qua Temimi dicit meliorem eſſe cœruleam pinguem oleaginoſam, hancque eam eſſe quæ uſurpatur in odoramentis. Tertia eſt القاقلي *Kaculenſis*, quæ à mari قاقلة Câculæ in regione Indiæ, adfertur ad Aden τῆς Jemen; eamque eſſe Griſeam, optimi odoris, pulchram aſpectu, & levem; inque ea eſſe parum aliquid ſiccitatis; hancque eſſe pejorem Salâhitenſi, nec idoneam eſſe ut adhibeatur in alimentum niſi ex neceſſitate; eſſe vero idoneam pro الذرارير *inſperſoriis* & المكلسات *calcinatoriibus*, [quæ ſc. in vulnera inſpergatur ut calcinatæ res exiccantes.] Quinta eſt Indica, quæ affertur à littoribus Indiæ interioris, & defertur ad Baſram: dari quoque ab India allatam ſpeciem dictam الكرك بالوس *Kerk Bâlus*, quam adferunt prope τῆς Ommân, ibique eam emunt magiſtri navium. Sexta eſt المغربي *Occidentalis*, quæ affertur à mari Andaluſiæ, unde per mercatores defertur in Ægyptum: & hoc eſt omnium [generum] peſſimum, colore referens Ambram Shihrenſem. Dicit autem Temimi, circa illud errari. Additque, dari Ambræ ſpeciem dictam الند *AlNed*: & quod جماعة اهل معرفة *virtuoſorum ſocietas ſeu doctorum cœtus* narret, dari è mari egredientem beſtiam ſimilem bovi ſylveſtri, quæ eam ejicit è podice ſuo, unde deſumitur: & eam eſſe lenem extenſibilem, & quicquid ex ea eſt dulce odore, & pulchrum ſubſtantiâ, eſſe optimum & præſtantiſſimum; ex ſpeciebus autem, eſſe unam aliquam Shihrenſem, quæ eſt nigra, cui ineſt flavedo quæ manus tingat quando tangitur; ejuſque odorem eſſe ſicut odor Ambræ ſiccæ, niſi quod is non duret, ſi igni apponatur; & tamen uſurpari in odoramentis, quando rarior eſt Ambra Salâhitenſis. Eſſe quoque ſpeciem Zingjenſem, quæ Shihrenſi par ſeu æqualis eſt aſpectu, at infra eam odore; hancque eſſe nigram abſque ulla flavedine. Dari etiam الحمري *Hamarenſem* [forte حميري *Himyarenſem*,] quæ manus & pilorum radices tingit tinctura bona; ſed in odoramentis non eſt uſui. Dico autem ego, Noſtro tempore de ea quam fœminæ geſtant Ambra dicta الند *Ned*, notum eſt in ea eſſe aliquid Ambræ. Dicitur in Libro نهاية الارب *Nihâyato'lArib*, hanc eſſe trium generum, quorum trium primum eſt optimum & odoratiſſimum, & componitur ex tribus partibus, ſc. una parte Ambræ odoratæ, una parte Agallochi Indici odorati, & una parte Moſchi odorati. Secundum eſt hoc inferius, eique inditur ex Ambra cruda odorata decem مثاقيل *Sicli*, & ex *Ned* vetuſta & bona de-

cem مثاقيل *Sic'i*, & ex Agallocho bono viginti مثاقيل *Sicli*. Tertium quod omnium inſimum, pro decem مثاقيل *Siclis* [Ambræ] crudæ, habet decem مثاقيل *Siclos* Neddæ venuſtæ, & triginta مثاقيل *Siclos* Agallochi, & ex Moſcho quantum requirit hoc genus tertium. Continet autem مثقال *Siclus* τὸν درهم *Dirhem* ſeu Drachmas 1⅔. Hactenus Calcashendi.

Sed forte omnis Ambra odorata non ſit ejuſdem originis; nam Ambra alba quæ ab Inſulis Caribienſibus venit, (fœminis Anglis uſitata,) revera creditur quorundam Animalium excrementum: præſertim eſſe fimum volucris magnitudine Anſeris, lingua inſulæ Madagaſcar dictæ *Aſchibobuch*. Tranſact. Philoſ. vol 2 ex *Od. Barboſa* Dicitur. quod interius ſumpta ſubducat alvum.

Quid in tanta opinionum varietate & incertitudine ſtatuendum ſit, temere definire nolo; ſed Lectori (quantum poterit) judicandum relinquo. Societatis Mercatorum Belgicorum Informatores ante aliquot annos (ut ex eorum vulgo *Journal* conſtat,) ex India Orientali ipſos certiores fecere, *Ambram emanare ex radicibus arboris in maris litore creſcentis, cujus radicum extremitates in ipſum mare extenſæ effundunt Ambram*. Hæcce Ambra de qua loquimur, vulgo vocatur عنبر اشهب *Ambra griſea* ſeu *cinerea*, quia una ejus ſpecies, eam habet colorem. Eſtque molle & odorifera. Altera flava quæ dura & inodora, vocatur كهربا *Cabrobâ*, vulgo *Carabe*, Græcis πληρυγιοφόρος.

בילוואי הנמשל כמעט לעפר להם
זנגביל הרבה תמצא ממנו צמיחתו
שמה בקאליקוט ממש אגוזי מוס
קאטו ואגוזי הודו זיבימו ומוסקו לרוב
כי שם מוצא החיות האלו מאד

7 Belzui, quæ habentur fere ſimilia pulveri apud ipſos: & Zinziber multum, de quo reperitur cujus germinatio eſt ibi in Calecut certiſſime: nuces moſchatæ, & nuces Indicæ, Zibethum & moſchus magnâ copiâ, nam ibi eſt productio iſtorum ani-

7 *Belzui*] Ab Europæis alias ſcribitur *Benjui, Bengui, Bengivi, Benjovin, Benguin, Benzuin, Benzoin, Bengevin, Benjuinum*, &c. unde Anglis *Benjamin*, Hiſpanis *Menzoin*; quæ omnia ſunt vocabula corrupta. Nec mirum, cum apud Orientales etiam hujus nomen varie ſcribatur & corrumpatur: viz. vitioſe ſcribitur انكيران *Enghirân*, & انكوان *Enghuwân*, & انجوان *Engjuwân*, & انكوزه seu انكزه *Enghuze*, & انكسا *Enghuſi* ſeu *Enghiſi*; & انكسك *Enghaſec*, ut vulgus apud Perſas & Armenos ſæpe pronuntiat. Syris omiſſo *Nun*, dicitur ܐܓܒܕܘܢ *Agbdono*. Recte autem & legitime ſcribitur Perſice انكزان *Enghuzân* ſeu انكدان *Enghudân*, unde Arabizatum eſt انجزان *Engjuzân* ſeu انجدان *Engjudân* ſive *Angjudân*, & in Latinis libris *Anjuden*, id eſt Perſice *Tenens* ſeu *continens* τὸ *Engh* ſeu هنك *Hengh*. His enim nominibus intelligitur planta ipſa ſeu Ferula qua continetur tam *Aſſa fœtida* quam *Aſa dulcis*, dictæ هنك *Hengh* ſeu انك *Engh*, & انكزد *Enghuzbid* ſeu *Angbizbed*: namq; زد *zbed* videtur vetus vocabulum expreſſo & concreto ſucco ſignificando accommodatum: ut à كنكر *Kengher*, i. e. *Scolymus*, (i. q. Arab. حرشف *Harſhaph*, Hiſp. *Alcarchofa*, *an Artichoke*,) fit كنكرزد *Kengher-zhed*, i. e. *Scolymi ſuccus inſpiſſatus*, &c.

Aliquis primâ fronte putaret *Benguin* depravatam eſſe انجوان *Enguen*, præmiſſo ב, ut in Avicennæ Indice Latino pag. 421 pro انجره *Angjera*, i. e. *urtica*, male legitur *Bangjera*: nec mirum, cum

in

in ejus & Serapionis Indice, fere omnia Simplicium nomina corrupte & falſo ſcripta leguntur. Sed revera aliter ſe res habet. Nam *Benguin* ſeu *Bengus*, eſt nomen urbis & regionis ubi Laſerpitium copioſe provenit, & inde ad alia loca defertur. Eſt nempe urbs بنجوان *Bengjuan* in extremis limitibus Perſiæ prope Indiam, de qua Geographus Nubienſis Clim. III, part 7, ſub finem, Lat. pag. 134, (poſtquam locutus eſt de urbe *Bengjuan* & locis ei finitimis,) dicit ويجلب مما دار بارضها الحلتيت الذي لا نظير له ويجني منه الشي الكثير الذي لا يتحصل لكثرته *Et à partibus ei terra circumjacentibus affertur Laſerpitium plane incomparabile, quod tanta legitur copia ut præ ejus multitudine non colligatur.* Heic plane videmus unde hujus gummi nomen ortum eſt: nam exoticorum nomina unà cum ipſis rebus ad nos aliunde deferri ſolent. D. Vartomannus Lib. 2, cap. 15, meminit Laſerpitiom etiam ab Indiæ urbe Sarnan deferri ad Bangellam (ſc. *Bengala*) unde Europæi mercatores accipiunt. Et Cadamuſtus cap. 83, ex India citeriore ad nos afferri refert. Quis vero aliquando per Levantinos mercatores ad nos veniat, Schroderus Pharm. p. 606, ſcribit *quod ex Terra Sancta veniat*, (quod verum ſit, nam non in uno tantum loco naſcitur,) *&*, *quod Benzoin ſit Aſſa dulcis ex arbore procera manans; calidum eſſe in quarto gradu; & quod forte ſit Agallochi lacryma.* Proh, peſſima conjectura! Nam *Benzoin* non eſt *Aſſa dulcis* ſola, ſed & fœtida; eſt nempe *Aſſa* in genere. Deinde non eſt ex aliqua arbore, multo minus procera; ſed ex Frutice ſeu Ferula. Nec eſt lacryma Agallochi, cujus arbores, magnæ & proceræ, ligno albo, quæ cæduntur, decorticantur, terra ſepeliuntur aliquot annos, donec exterior pars ſuccoſa putruerit, manente tantum meditullio ſeu corde arboris, quod durius, quod eſt ipſum Agallochum: non bene olens niſi uſtum. Unde ſunt ex noſtratibus qui credunt nunquam reperiri niſi terra ſepultum. De عود *Oud* ſeu Agallocho fuſe agit Calcaſhendi tomo 1. p. 350. omneſque ejus ſpecies enumerat.

Sed ut à D. Schroderi confutatione ad rem redeam, *Benzoin* revera eſt lacryma ſeu concretus ſuccus *Silphii*, quod (notante Dioſcoride 3. 94,) in Syria, Armenia, Media, & Libya naſcitur: & (ut notat D. Martinius Atl. p. 24,) in regno *Lao quo*, vulgo *Laos* ad auſtrum Sinarum, prope *Kiao chi* ſeu Cochin-chinam. Differt autem ſec. locum ſeu ſolum in quo naſcitur: nam dictus ſuccus in Libya natus, benignus eſt & odoratus colore albus, Græcis dictus ὀπὸς Κυρηναϊκὸς *Succus Cyrenaicus*, à *Cyrene* regione Libyæ: Medicis dicitur *Aſſa dulcis*. Medicus autem & Syriacus, viroſus eſt, guſtu & odoratu ingratus: qui tamen longo uſu gratior fit, adeo ut apud Orientales æque ac apud nos dulciaria, avide voretur & in deliciis habeatur. Hic eſt ὀπὸς Μηδικὸς, ſc. *Aſa fœtida*, Arabibus dictus حلتيت *Hiltit*, Turcis قاصني *Caſni.* Quin & *Hiltit* utramque *Aſam* tam طيب *dulcem* quam منتن *fœtidam* notat: præcipue autem fœtida intelligitur Indico nomine هينك *Hingh* ſeu هنك *Hengh*, unde fit Perſicum انك *Engh*, Dialecto Shirazenſi in Perſide dicta انكنك *Enghinek fœtida*; & alias Perſice راو ماده *Kâv-mâda*. Quin & Ὀπὸς ſimpliciter dictus, ſolet denotare *Succum Cyrenaicum*; & aliquando *Silphium* ipſum Hippocrati, qui *Silphii Succum* ὀπὸν κυρηναῖον vocat.

Σίλφιον Latine dicitur *Laſer*: & ex eo extractus Succus, *Laſerpitium*. Ex nomine *Laſer*, Galli corruptam cuderunt vocem *L'Aſſa* ſeu *L'Aſe*, literâ *l* in Articulum abeunte, & ultimæ literæ ſono pereunte Gallico more; eodem plane modo quo Galli & Itali ex Perſico لازورد *Lazurd*, fecerunt *L'Azur*; & rurſus mutando *r* in *l*, Lapis *Lazuli*. Solino *Laſerpitium dulce* dicitur *Serpe*. Hinc Doctiſſ. Plempius in Notis ad Avicennam, dicit Græce mutando *r* in *l*, fieri Nomen Σιλφι ſeu Σίλφιον; & ab illo Latinorum *Sirpe* ſeu *Serpe*, fieri *Laſerpitium*, pro *Lac Serpitium* ſeu Silphii ſucco albo; aliquando tamen apud Authores *Laſerpitium* ipſam plantam denotare ſolet. Dicta notatio à Lacte ſumpta, adhuc planior & certior fit, ſi animadvertimus, quod dictus Succus Syris dicatur ܚܠܒܐ ܕܣܠܦܝܘܢ *Lac Silphii*, & ܚܠܒܐ ܩܘܪܝܢܝܐ *Lac Cyrenaicum*; idque eadem ratione qua apud Bar-Bahlûl *Gummi Arabicum* albeſcens vocatur ܚܠܒܐ ܥܪܒܝܐ *Lac Arabicum*, & *Sagapenum* eſt ܚܠܒܐ ܡܕܝܐ *Lac Medicum* ſeu ex Media. Alias forte nomen *Laſerpitium* factum fuerit ex *La Serpe*, Articulo tandem coaleſcente cum ipſo nomine. Ejus meminerunt Cato de re ruſtica, Catullus, & Plinius.

Italis *Silphione* eſt ipſa planta: Dioſcoridi ejus Caulis tantum dicitur *Silphium*, Radix *Magydaris*,

 (Perſis

(Perſis اشترغاز *Uſturgâz*,) Folia *Maſpeta*. Arabice tota planta ſubinde nominatur محروت *Mabrût*, quod tamen præcipue de ejus Radice intelligitur. Apud Zeino'lAttâr Perſice ſic legitur & definitur, حلتيت صمغ محروت ومحروت را انجدان خوانند وبشيرازي درافه خوانند و حلتيت ار بپارسي انكيژد خوانند وبهندي هنك خوانند وبشيرازي انكيژد كندة خوانند *Hiltit eſt gummi τῆς Mabrût: & Mabrût eſt Engjudân. In dialecto Shirazenſi, vocatur Drâfa. Alias Hiltit Perſice dicitur Engbizhd, Indice Hengh, & in dialecto Shirazenſi Engbizhed fœtens.*

Totius itaque ſumma eſt, quod *Silphium* ſeu *Laſer* ſit Ferulæ ſpecies illa, quæ in Libyæ Cyrenaica regione naſcens emittit *Laſerpitium dulce*, quod *Benzoin* & *Aſa dulcis* vocatur: eadem vero planta in Media & Syria naſcens, *Aſam fœtidam* producit. In Libro Nuzhato'lNophus ubi hæc planta copioſe deſcribitur, *Silphium* ſeu planta ipſa æque ac ejuſdem Gummi, diſtinguitur in album ac dulce, & in nigrum ac fœtidum, & colligendi modus docetur. وجمع هذا الصمغ بان يشرط اصله وساقه فيخرج منه لبن فيجفف ويستعمل فالحلتيت الطيب الابيض والحلتيت المنتن من الانجدان المنتن الاسود *Colligitur hocce gummi incidendo radicem & caulem plantæ, unde egreditur Lac, quod exſiccatum reſervatur in uſum. Et quidem Hiltit dulce, eſt album; & Hiltit fœtens eſt ex Engjudân ſeu Laſere fœtente & nigro.*

Pharmacopœi Germanici *Liguſticum* & *Oſtrutium* (i. e. *Aſterantium*) ſeu *Imperatorium* pro *Silphio* ſubſtituere ſolent; & quoque *Angelicam majorem*, quam Dodonæus perperam putat eſſe verum *Laſer*. Peſſime autem errat B. da Parigi, ponens *Belzuinum* eſſe حصلبان *Haſalbân*; cum hoc Arabice revera ſit *Roſmarinum*, quod Turcice dicitur دبش اوتي *Dentata herba*, quia multis dentibus conſtare videtur. Et idem vice verſâ errat vocando *Roſmarinum* ببرجة *Piperitin*, propter quandam (ut videtur) mordacitatem, male confiсto & impoſito nomine.

ריאו ברבארו לרוב וכל מיני אבנים
טובות ומרגליות אינצינסו ואלואי
לרוב פורצילאני וירזין בעצי סרק
ואילני יער סנדאלי ועצא ופשוטים
רבים ומחצבי מרה שלא ישוער וכל

malium valde: [8] Rhabarbarum multum, & omnia genera lapidum pretioſorum, & [9] margaritæ: Incenſum [ſeu Thus] Aloe magnâ copiâ, Verzin, Porcellana, cum lignis infrugiferis & arboribus ſylveſtribus: [10] Santalum, & res aliæ, & Simplicia

8 *Rhabarbarum*] I. e. Rha exoticum extra Græciam natum: Ii enim omnia præter ſe & ſua, Barbara vocare ſolebant. Græcis pro Nomine ſufficiens fuit prima Syllaba: integrum enim Nomen Perſice eſt راوند *Râvend*, ſeu راوند چيني *Ravend Chinenſe*, quod Michovius effert *Cini Reveni*. Alias ex Tartaria advehi ſolet. Porcellana eſt herba *Portulaca*, refrigerans & in calidis regionibus grata.

9 *Margarita*] Nomen *Margarita* origine Perſicum eſt مرواريد *Murvârid*, i. e. *Unio*. Et tale eſt etiam Nomen Proprium *Margarita*, amabilem & pulcherrimum *Unionem* denotans.

10 *Santalum*] Lignum eſt tam rubrum quam luteum, Arabice صندل *Sandal*, Syris mutando literam ܣܢܕܪ *Sander*, & Anglis *Saunders*. Hæc autem omnia depravata ſunt & detorta à Perſico hujus Ligni nomine چندل *Tchandal*, ſeu ut minus recte aliquando ſcribitur چندن *Tchandan*. Arabes enim, ut ſupra dictum, literam چ pronuntiare non valentes, eam ſemper mutant in ſuum ص *Sâd*.

אלדה

אלה למכור ביניהם לסוחרים הקונים להוליך למקומות הצריכים או לסוחרי הקארובאני הרגילים לעבור המדברו הארוכות עם רבוי גמלים הולכים להוריד מצרימה או לרמשק או לבארוט או לאליכסנ־דרי׳ או שהסחורות האלה יתנום וימכרום לנוצרים ההולכים היום עד המקומות ההם :

אמנם הסחורות הטובות להביא שמה מגלילותינו הם כל מיני מירציריאה מפלאנדרים וממילאן וכל מיני בגרי צמר ופשתים רקים וכל מיני משי צאנדאלי וטאפאטא בתי עינים נמכרים שם ביוקר מאד בראשונה ונייר לכתוב יין טוב המשומר בכליו לימים רבים ומיני שמנים טובים ומיני כל מתכות וחטה :

אמרו המלחים תרי המדינות כי למעלה ביבשה על קאליקוט מלך תקיף ורם מגלילות ועמים רבים תחתיו נצב על מחוז קאלוקוט וזה בטרם יגיעו למלכות פריטי יאני ומהם באים בכל עת דרך יבשה בעיר קאליקוט עם רוב הסחורות

plurima alia, & mineralia quæ non poſſunt [11] æſtimari. Et omnia hæc ut vendant inter ſe mercatoribus ementibus ad portandum ad alia loca quæ eis indigent, vel mercatoribus Caravânæ qui ſolent tranſire per Deſerta longa cum multitudine Camelorum euntibus ad deportandum in Ægyptum, & Damaſcum, & Berytum, & Alexandriam; vel ut tradant merces & vendant illas Chriſtianis qui hodie proficiſcuntur uſque ad loca illa.

Verum merces bonæ ad importandum illuc ex regionibus noſtris, ſunt omnes ſpecies [12] merceriæ à Flandriâ & à Milano: & omnes ſpecies pannorum laneorum & lineorum ſubtilium: & omnes ſpecies Serici, ut [13] Sandali & Tafata. Perſpicillæ olim ibi vendebantur valde care, & Charta ad ſcribendum: Vinum bonum reſervatum in vaſis multis diebus: & ſpecies oleorum bonorum, & ſpecies metallorum, & triticum.

Aiunt nautæ harum provinciarum Luſtratores, quod in Continente ſupra Calecut ſit [14] Rex fortis & excelſus propter regiones & populos multos qui ſunt ſub illo, præſidens ſuper territorium Calecut: hoc autem eſt antequam perveniant ad regnum Pretegjani. Et ex illis ſunt aliqui ſemper venientes per viam Continentis

11 *Æſtimari*] i. e. recenſeri, propter magnam copiam.
12 *Merceriæ*] viz. Panni linei, &c.
13 *Sandalum*] Serici panni ſpecies quæ vulgo dicitur *Sarcenet*. *Tafata* origine Perſicum eſt تافته *Táfta*, i. e. *contortum*; viz. fortiore filo duplicato & contorto conſtans tela.
14 *Rex fortis*] Magnus *Mogul* heic intelligitur.

חנוב

הנזכ׳ כי בארצם ובנהרותם ובתוך
יערי אילניהם מוצאם והם שחורים
ועשירים ותקיפים ושמחים ול-
בושיהם מכסים חצי הגוף או רובו
והם מבגדי משי שחורים או לבנים
וקצת מן המעיל אשר עליהם
ימשיכוהו דרך הארץ וינררהו ואמרו
שהם עובדי אלילים ואני אומר לפי
מה שחקרתי ובינותי כי הם יהודים
בודאי לפי שחקרתי מתורגמן אחד
ערבי אשר דברתי עמו פה פיראר״א
ואמר כי בהיותו בקאליקוט בדברו
עם העם הזה על עסקי סחורה
שהרים ידו באצבע אחת אל השמים
וישבע באחד חי העולם והתורגמן
מפרש שנשבע בשמש לבלתי תת
מעלה ליהודים ונכון הוא בחקם
שאין ראוי לפי הקדמותיהם היום
ליחס כבוד עם רב ומלכות לישראל
עד יערה ה׳ רוח ממרום עלינו
וחרפת עמו יסיר ושבו בנים
לגבולם ודי בענין זה וכבר דברתי
זה שלש רגלים׃

ad urbem Calecut cum multis mercibus prædictis: nam in terris eorum & fluviis eorum eſt productio talium. Et illi ſunt [15] nigri, & divites, & robuſti, & hilares: & veſtes eorum tegunt dimidium corporis, aut majorem ejus partem: ſuntque ex pannis ſericis nigris aut albis: & partem pallii quod eſt ſuper illos, trahunt per terram, pertrahuntque illud. Et aiunt eos eſſe cultores idolorum. Sed ego dico ſecundum quod inquiſivi & intellexi, quod [16] pro certo ſint Judæi. Inquiſivi enim ab Interprete aliquo Arabico quocum locutus ſum hic Ferraræ: & dixit, quod cum ipſe eſſet in Calecut, cum loqueretur cum aliquo ex iſto populo de rebus mercaturæ, quod ille levavit manum ſuam uno digito ad cœlum, & juravit per unicum viventem in ſeculum. Et iſte Interpres explicavit quod juraverit per Solem, ne daret gloriam Judæis. Nam certum eſt quod in ſtatutis eorum non decet ſecundum principia eorum hodie, attribuere gloriam populi magni aut regni Iſraelitis, donec excitet [ſeu infundat] Deus ſpiritum ab alto ſuper nos, & opprobrium populi ſui removeat, & redeant filii [Iſraelis] ad terminum ſuum. Et hoc ſufficiat de iſto negotio: nam jam locutus ſum de hac re tribus vicibus.

15 *Nigri*] Potius dixiſſet Olivaſtri.
16 *Pro certo ſint Judæi*] Proh ſtulta credulitas & judicium temerarium?

פרק

פרק כו׳ יוריע סמיכות וקירוב לאמיקא לגולפו התחלת ים סוף ומציאו׳ ראש יבשת קאליקוט סמוך למיצר התחלת ים פרס והערה כוללת לכל ארץ הודו ואיי הים בכלל ומעשה הקארובאני מהגמלים להעלות הבשמים ביבשה העליונה:

כבר בארתי על הסובבים ביבשה מכוש השפלה בים אוקיינוס כי בהגיעו לסינוס ברבאריקוס אחר עבור היער הגדול הנזכר אשר אצל ראש ארמוני ואחר עבור כל פיות הנהרות הגדולות צריך שיעבור כל הגולפו בארבריקו אשר בו למעלה מיצר התחלת ים סוף ואחר עבור כל אלה יסובב היבשה וירד לדרום בים וימצא ראש יבשת לאמיק ואל הראש השני אשר כנגדו הוא ראש יבשת קאליקוט כמו מהלך ארבעים ימים דרך ים ובין שני הראשים האלה מלאמיק וקאליקוט יש מיצר ים אחד הנכנס ועולה ביבשה הרבה מאד ומתרחב ועושה סבוב גדול ביבשת פרס בבל וכשדים וסובב הים הזה קרוב לאלפים מילין ונקרא סינוס פירסיקוס

CAP. XXVI. *Declarat confinitatem & approximationem la Meccæ ad Golfum initii maris Suph, & [1] inventio Capitis Continentis Calecut prope Fretum initii maris Perſici: & monitio generalis de tota terra Indiæ & inſulis maris in genere. Et opus Caravanarum cum Camelis, ad deferendum Aromata per Continentem ſuperiorem.*

JAm explicavi de circumeuntibus Continentem Æthiopiæ inferioris per mare Oceanum, quod quando perveniunt ad Sinum Barbaricum, poſtquam tranſierint ſylvam magnam prædictam quæ eſt apud Caput rubrum, & poſtquam tranſierint omnia oſtia fluviorum magnorum, neceſſe ſit tranſire totum Golfum Barbaricum qui eſt in eo ſupra Fretum initii maris Suph. Et poſtquam tranſierit quis omnia hæc loca, circumibit Continentem, & deſcendet ad auſtrum per mare, & inveniet Caput Continentis la Meccæ. Et ad Caput ſecundum quod eſt adverſus illud, ſc. Caput Continentis Calecut, eſt iter circa quadraginta dierum per viam maris. Et inter duo iſta Capita de la Mecca & de Calecut, eſt [2] Fretum maris unum quod intrat & valde multum aſcendit per Continentem, & amplificat ſe, & facit magnum circuitum per Continentem Perſiæ & Babylonis & Chaldææ: hoc mare circumit per fere bis mille milliaria, &

1 *Inventio Capitis*] i. e. quomodo inveniatur attingere illum locum ſeu illud Caput.

2 *Fretum maris*] viz. Fretum juxta هرموز *Hermuz*, ſeu Anguſtior introitus maris vel Sinus Perſici, alias Arabice باب المندب *Babe'l Mandab*, i. e. *Porta exitû*, propter pericula & nimis frequentia naufragio.

מארצות הסופי באמונת הנביא עלי
קרוב מעט לאמונת מחמד:
ועל צלעות הצד המזרחי לים
פרס הזה הוא הדרך והרצועה לעלות
הודו העליונה במלכות דראנגיאנא
ואראנוסא אמנם יתר גלילות הים
פרס הזה אשר למטה ממנו ימשכו
כלם אחרי צלעי שפת ים הודו
הגדול אשר טולומיאו דבר בם וקרא
את שמם הודו איסטרא רל
אינריארה איסטרא והודו נאניים
רל הודו הנמצא בין נהרי נאניים
אשר בלשוננו נחן וימשכו אלה
המדינות מהודו עד סוף העולם דרך
שפתי הים אוקיינוס הדרומי עד

vocatur Sinus Perſicus ex terris [3] Sophii qui eſt in Fide prophetæ Ali proxime ad Fidem Mohammedanam.

Et ad coſtas lateris Orientalis hujus maris Perſici, eſt via & linea ad aſcendendum in Indiam ſuperiorem per regnum Drangianæ & Arachoſiæ. Verum cæteræ regiones hujus maris Perſici quæ ſunt infra illud, protrahuntur omnes poſt latera oræ maritimæ Indiæ, de quibus Ptolemæus locutus eſt: & vocat nomina eorum Hodu eſtera, i. e. India extra, & India [intra] Gangem, i. e. India quæ invenitur inter fluvios Gangis, qui in noſtra lingua eſt [fluvius] Gozan. Et protrahuntur iſtæ Provinciæ ab Indiâ uſque ad extremitatem Mundi per oras maris Oceani auſtralis, uſque dum pervenia-

3 *Sophii qui in fide propheta Ali*] Nempe Perſarum Rex *Iſmael* fuit ex Religioſa familia eorum qui à gerendo veſtes ex صـوف *Soph*, i. e. *Lanâ*, (nam Sericum non induunt,) dicuntur صـوفي *Sophi*, q. d. *Laniferi*, *Lanoſi*, *Lanearii* ſeu Laneas gerentes veſtes. Unde & uſque hodie Perſarum Reges (utpote qui ex eadem familia orti) *Sophi* vocantur. Multum autem falluntur illi, qui propter moderniorem aliquem Regem proprio nomine *Sephi* dictum, Reges omnes rectius vocari debere *Sephi*: id enim nominis ante *Shah-Sephi* tempora obtinuerat. Dicta Sophiorum Secta talis eſt, *quæ res Divinas & ad amorem Dei ſpectantes quotidie meditari, eaſque viſibilium rerum figuris obſcurè & figurate adumbrare ſolet.* Ab illo nomine fit Verbum Arab. صاف *lanifer* & *lanoſus fuit*, & صوف *more Sophorum velavit & obvolvit ſermonem*, & Paſſive تصوف. Hinc in Sophiorum Inſtitutis peritia & ſcientia vocatur علم تصوف *Scientia Sophiiſmi* ſeu *Inſtituti Sophiorum*, quod quidem Inſtitutum præcipue continetur in Libro Perſico cui Titulus معنوي ومثنوي *Mahnavi & Meſnavi*. Quoad Religionem, tam Turcæ quam Perſæ ſequuntur fidem Mohammedis, & Coranum amplectuntur, diverſè autem explicant. Maxima autem differentia, propter quam Turcæ & Perſæ ſeinvicem odio habent & conviciis proſcindunt, eſt de quatuor immediatis ſucceſſoribus, quorum tres priores *Abu-beer*, *Omar*, & *Othmân* Turcis chari & honorati, & quartus *Ali* deſpectui habetur: è contra, Perſæ iſtum ultimum plusquam tres priores & quam Mohammedem ipſum æſtimant, honorant, & Sanctiſſimum fuiſſe exiſtimant; reliquos vero ut nebulones vilipendunt. Hinc & ſolennis illa qua ſe Muſlimos eſſe profitentur Formula, quæ etiam in Nummis inſcribi ſolet, Turcis eſt لا اله الا الله محمد رسول الله *Non eſt Deus niſi ipſe Deus, & Mohammed eſt propheta Dei*; Perſæ vero his verbis ſubjungunt علي ولي الله *Ali vero eſt Amicus Dei*. Deinde in Alcorani expoſitione, multa oriuntur Diſſidia, unde ſeinvicem Schiſmaticos eſſe proclamant, majorem ſpem eſſe de Chriſtianis eſſe quam de Perſis, & in die Judicii aſinos à Judæis inequitandos eos futuros eſſe pronuntiant Turcæ.

הגיעו

הגיעו בסוף הנקסינוס מאניוס לדברי טולומיאו וסינארום ריניאו ביבשה:

אולם מעלה מהגלילות האלה ההורייות ולעבור כל המדברות וללכת לצפון העולם ילך ויגיע אצל גלילות סקיטאניאה וסרמאציא סופיריאור ואינפריאור עד ארץ המגוג ויסובו בלכתם לגלילות מדי ושושיאנדה היא שושן הבירה בקארטונדה וגלילות הטארטארו הגדול:

האמנם לשוב למטה לים קאליקוט בארץ הדרום להודו עד סינוס מאניוס בסוף העולם הדרומי כלו מיושב מישובים גדולים ומלכיות רבות ותקיפות וכל טובות המציאות בידם מלבד רוב האיים אשר בים לאין חקר ואין מספר כלם כאחד בספינות ידובקו אלה מארץ מזרח יבואו ואלה מדרומו של עולם יגיעו לעשות הסטיפולי והקבוץ הכולל מכל הסחורות לעיר קאליקוט הגדול שמה ינוחו יגיעי הים שמה ימצאו מרגוע לסחורותיהם אם במכר או במחיר חדה דרכם

atur ad finem qui vocatur Sinus magnus, juxta verba Ptolemæi, & ad Sinarum regionem per Continentem.

Sed ſupra regiones iſtas Indicas, ad pertranſeundum omnia Deſerta, & ad eundum ad ſeptentrionem Mundi, ibit & perveniet quis ad regiones Scytaniæ & Sarmatiæ ſuperioris & inferioris, uſque ad terram Magog: & tum circumibunt in profectione ſua ad Provincias Mediæ & Suſianæ, (quæ eſt Suſan Palatium quod eſt in [4] Corduenis,) & Tartariæ magnæ.

Verum revertendo infra mare Calecut ad terram Indiæ auſtraliorem uſque ad Sinum magnum in fine Mundi auſtrali, totum eſt habitatum habitationibus magnis & regnis magnis & fortiſſimis: & omnium bonorum inventio eſt in manibus eorum: præter inſulas quæ ſunt in mari tanta multitudine ut perſcrutari & numerari nequeant; quæ omnes ut una [5] conjunctæ ſunt navibus, viz. iſtæ à terra Orientis veniunt, illæ ab auſtro Mundi appellant ad faciendum Stapole & Conventionem generalem pro omnibus mercibus in magna urbe Calecut. Ibi quieſcunt defatigati maris: ibi inveniunt ſolatium mercibus ſuis vel per venditionem vel per [6] pretium; & hæc eſt via conſuetudinis eorum. Et poſtmodum unuſquiſque revertitur ad viam ſuam cum argen-

4 *Corduenis*] ſc. eſt prope *Cordyaam* quæ eſt كرد *Curd* ſeu كردستان *Curdiſtân*, ſcil: Cordorum regio montana inter Aſſyriam & Perſidem, de qua plurima in Notis Biblicis, ſi Deus vitam & vires ſuppeditaverit.

5 *Conjunctæ ſunt*] Seu cohærent, nempe omnes iſtæ (i.e. iſtarum incolæ) inter ſe conveniunt in hâc re, ſc. ut navibus veniant ad mercandum in Calecut, eamque faciant *la Stapole* ſeu ſtabilis mercaturæ locum.

6 *Per pretium*] ſc. in permutatione pro aliis mercibus.

מנהג למו ואחרי כן איש לדרכו ישובו עם כסף מכרם בידם או מחיריהם : -

אמרו כי האיים האלה אשר סביבות קאליקוט רובם עובדי אלילים הם לפי דעתם ויש בהם עירות גדולות וקבוצים רבים ונהרות מושכי חול של זהב לרוב עם אבנים טובות ומרגליות ויש מקומות אשר יש משפט מות להורג פרה או שור או בהמה דקה באמרם כי יש ברכה בם ובאמצעותם סמוך לסינוס פירסיקוס הוא ים פרס יש שם איים מלאים יהודים לאין מספר ושחורים מלאים כל טוב וסחורה רבה ויערי בשמים וירזין וקאסיאה תרי הים והאיים בספינותיהם:

וראוי לדעת כי בטרם חקירות מלחי פורטונאל ילדו זה כשלשים שנה לסבוב בים כל יבשת כוש והודו התחתונה הזאת ולבא אל קאליקוט מקום קבוץ כל הסחורות האלה היה מנהגם אצל הסוחרי הגדולים והרבים ההם לעשות השיירות הגדולות עם רבוי הגמלים הנקראים קארובאני והיו עוברים המדברות עד בואם סביבות ים סוף בעציון גבר או להר סיני ומשם היו מתחלקים קצתם להוליך לדמשק או

to venditionis ſuæ in manu ſuâ, vel cum pretiis ſuis [in aliis mercibus.]

Dicunt iſtas inſulas circa Calecut eſſe pleraſque earum idololatricas opinione ſua. Suntque in eis magnæ civitates & multæ Societates, & fluvii trahentes arenam auri magna copia, cum lapidibus pretioſis & margaritis. Suntque loca ubi judicium eſt mortis interficienti vaccam aut bovem aut parvum aliquod animal: dicunt enim, quod benedictio eſt in illis. Et in medio earum prope Sinum Perſicum qui eſt mare Perſicum, ſunt ibi inſulæ plenæ Judæorum innumerorum & quoque Nigritarum, refertæ omni bono, cum negotiatione plurimâ, & ſylvis Aromatum & Verzin & Caſſiæ, [quarum incolæ] ſunt luſtratores maris & inſularum navibus ſuis.

Jam convenit ſcire, quod ante explorationem nautarum Portugallenſium, ſoliti ſunt circiter triginta annos circumire per mare totum Continentem Æthiopiæ & Indiæ iſtius inferioris, & venire ad Calecut locum congregationis omnium mercium iſtarum. Eratque conſuetudo apud mercatores illos magnos & multos facere Catervas magnas cum multitudine Camelorum, quæ vocantur Caravânæ. Et tranſibant per Deſerta donec venirent per circuitum maris rubri ad Eſion-geber aut ad montem Sinai: & inde dividebantur, quidam eorum ut perferrent [merces] ad Damaſcum, aut Be-

בלארוט

לבארוט או ליפו וקצתם לאלכסנדריא של מצרים ומאלה המקומות היה דרך ומבוא לדוגיאות ארום ויניציאני זינוביסי פרינטיני לקנות ולקבץ כל מיני בושם פשוטים וסמים ותרופות להביאם לאיברופא בארצותם בארץ אדום ועתה כי נתמעט הדרך והמבוא הזה משיירות הקארובאני בסבת מלחי מלך פור-טיגאל ומלכי ספרד אשר נשא לבם אותם בספינותיהם ילכו לקנותם ולהביאם הם בעצמם ואם נתמעטו סחורות הקארובאני לא נתמעט בארצות האינדיאה וקאליקוט כי שם לא ילכו הויניציאני ולא הורגלו וגם לא יסובבו את ארץ כוש אם שיברחו מהשגת גבול למלכי ספרד או מיראתם לעבור שמה ועל כן הויניציאני יעשו יקר מוזלל למכור היום ביוקר את אשר יביאו מבארוט ויתיקרוהו לכפלים המעט אשר יביאו באמרם כי החלק המעטי המובא בידם צריך שיספיק ולהמכר לכפלים לתושיה בכסף הקרום למותרכים למען יקבצו כל כך כסף מן הבושם המעט הזה כסף המקובץ מן הרוב הקדום וכן הוא באמת כי ארצות ספרד צרפת ופרווינצא

rytum, aut Joppam; & quidam eorum ad Alexandriam Ægypti. Et ab iſtis locis erat via & introitus pro Galeris Edom, viz. Venetorum, Genovenſium & Florentinorum, ad emendum & colligendum omnes ſpecies Aromatum, Simplicium, & Drogarum, & Medicamentorum, & ad portandum illa in Europam in terras ſuas in terram Edom. Sed jam quamvis minus frequentata ſit via & introitus iſte per Catervas Caravanarum propter cauſam nautarum regis Portugalliæ & Regum Hiſpaniæ quorum tulit animus ut irent navibus ſuis ad emendum ea & ad apportandum ea ipſi per ſe, & quamvis merces iſtæ Caravanarum infrequentiores factæ ſint, non tamen infrequentiores factæ ſunt in terris Indiæ & Calecut: nam eo non proficiſcuntur Veneti nec aſſuefacti ſunt, neque etiam circumeunt terram Cuſh, vel quia 7 fugiunt invadere terminum regum Hiſpaniæ, vel propter ſuum metum eundi illuc: & hac ratione Veneti faciunt carum ex vili, ut tradant [ſeu vendant] hodie carius id quod afferunt à Beryto, & faciunt duplo carius id parvum quod afferunt; cum dicant quod illa pars pauca quod apportatur in manibus eorum debeat ſufficere & ea egentibus vendi pro duplo pretio reſpectu ejus quo olim vendebatur, ut ſic colligant tantam ſummam argenti ex aromate iſto parvo tanquam ſummam collectam à multitudine olim. Et ſic eſt revera: nam iſtæ terræ Hiſpania, Gallia, Pro-

7 *Fugiunt impedire*] i. e. nolunt impedire negotiationem Regum Hiſpaniæ.

בורגוני'א

בורגוניא וגם פלאנדרים ואנגליאה סקוציאה ואיבירניאה ורוב אשכנז והולאנדי כלם מסחורות פורטוגאל יספיקו ומכל מיני בושם וסחורותיהם יחיו ויעמודו ואל ויניציאה לא יצטרכו ללכת כראשונה ומלבד כי גם חוף הים היפה אשר לעיר זינובא ולינורנו אשר באיטאליאה גם היא תושיט סחורותיה ובשמיה לטוסקאנה ופאטרימוניאו וכל צלעות המארימי ורומא ונאפולא:

ונשוב אל הקודם בעקר הערת הפרק הזה כי כל הבשמים והפשוטים ורוב המחצבים והאבנים טובות כלם מרחוק יבואו אם מארצות כוש היא האיטיאופיאה העליונה והשפלה אשר זכרנו ואם מהודו או מאיי הים אשר באוקיינוס הגדול והנפלא אשר נדבר בהם עוד מעט לתת תוספת הערה באגרת הזאת להשביע נפש שוקקה לשמוע חדשה בקרב הארץ לעם אשר לא שמעו אופן הישוב ומעשהו ואיך הוא וחלוף המקומות ותולדותיהם בכל הדברים הנזכרים יבוא וידע ענינו:

vincia, Burgundia, Flandria, Anglia, Scotia, & Hibernia, & major pars Germaniæ, omnes inquam iſtæ ex mercibus Portugalliæ habent id quod ſufficiat, & ex omnibus ſpeciebus Aromatum & mercium eorum vivunt & ſubſiſtunt, nec opus habent ire Venetias uti olim; præterquam quod portus maritimus pulcherrimus qui eſt urbs Genova & Ligorna in Italia, etiam illa porrigat merces ſuas & aromata ſua ad Tuſcaniam & Patrimonium, & omnia latera maritimi, & Romam, & Neapolim.

Revertamur jam ad præcedentia de fundamento argumenti hujus Capitis, quod ſc. omnia aromata & ſimplicia & major pars mineralium & lapidum pretioſorum omnia inquam à longinquo veniant, ſc. vel à terrâ Cuſh quæ eſt Æthiopia ſuperior & inferior cujus mentionem fecimus, vel ab Indiâ & inſulis maritimis quæ ſunt in Oceano magno & mirando, de quibus loquemur adhuc aliquantulum dando additionem [s] monitionis in hoc Tractatu, ad ſaturandum animam deſiderantem audire id quod novum eſt in medio terræ, populo qui nunquam audiverunt modum Orbis-habitabilis & negotium ejus, & quomodo ipſe ſit, & mutationes locorum & accidentia eorum in omnibus rebus commemoratis, ut accedat & ſciat rem eorundem.

[s] *Monitionis*] i. e. informationis, ſc. dando additionalem monitionem ſeu informationem ſive argumentum.

פרק כז הערה נוספת על רוב איי ים אוקיינוס הראשיות הקדומות הנודעות הנה עם אחרונות בהודו ואי טראפובאנה וסביבות סינוס מאניוס בסוף המזרחי הדרומי ולפנות לצפונו של עולם:

מה שנזכיר הנה בפרק הזה הוא לתת תוספת ביאור וזכירה לרוב האיים הראשיות אשר הם חוץ למיצר גיבאלטאר ובדרך הצפון בראשונה ואחר בדרך הדרום למען יובן ענינם ומה הם ואנה הם בראשונה זכרנו למעלה על איי אנגליאה סקוציאה ואיבירניאה וזכרנו ענינם בצפון המיצר מגיבאל-טאר ואלה משלשת מלכים הם והם צפוניים למהלך סבוב היבשה הצפונית מן האיברופא בים אולם לדרום המיצר הנזכר ימצאו לאין מספר אם למערבי דרומי ימצאו את אלה נגד פיס שם איים קטנים ונגד קאוו קאנטין שלשים איים וכן נגד קאפו בייאנקו ונגד ראש ווירדי כמו ששה איים גם להתרחק מן היבשה הזאת הרבה כבר מצאו איים טובים כגון מאדירא איי ספאניולי הם פורטונאטי אינסולי

CAP. XXVII. *Admonitio [ſeu informatio] additionalis de maxima parte præcipuarum inſularum maris Oceani tam de antiquis quæ bene notæ ſunt, quam de modernis, quæ ſunt in India: & de inſula Taprobuna, & circumjacentibus Sinni magno in extremitate Auſtro-Orientali, reſpiciendo etiam verſus Aquilonem Mundi.*

ID quod hic [1] commemoraturi ſumus in hoc Capite, eſt ad dandum additionalem explicationem & memoriale majoris partis inſularum capitalium quæ ſunt extra Fretum Gibel'âr & per viam Septentrionalem primo: & poſtmodum per viam auſtralem, ut intelligatur negotium eorum, quænam ſint & ubi ſint. Primo ſupra commemoravimus inſulas Angliæ, Scotiæ & Hiberniæ, & recenſuimus negotiũ eorum in Septentrione Freti Gibeltár: & iſtæ ſunt ſub tribus regibus, & ſunt Septentrionales reſpectu itineris per circuitum Continentis Septentrionalis Europæ per mare. Verũ ad auſtrũ Freti prædicti, reperiuntur [inſulæ] innumerabiles: nam ad Auſtro-Occidentem reperiuntur iſtæ: ſc. adverſus Fefs, ibi ſunt inſulæ parvæ: adverſus Capo Cantin, tres inſulæ: ſic è regione Capo bianco & Capo verde, circiter ſex inſulæ: & quoque elongando multum à Continente hoc, jam repererunt inſulas bonas, qualis eſt Madera, & inſulæ Hiſpaniolæ [2], quæ ſunt inſulæ Fortunatæ; inſulæ Canariæ, inſulæ San-

1 *Commemoraturi ſumus*] Eſt repetitio ſeu recapitulatio eorum quæ antea deſcripſerat.
2 Ut à Canariis Canes multi, ſic ab Hiſpaniolis (vulgo *Spaniola*) ſunt Canes aquatici quos vocamus *Spaniels*.

איי

איי קאנאריי אינכולי סאנטי ואחר
כל אלה במרחק הרבה מאלו בים
האיים הרעים מאיי קאניבאלי
אוכלי בשר האנשים ואחרי אלו
בשוב אחורנית לצד דרומי מעט
ס̈ אנא ורבים מאלה עד עברם
הראש הגדול ראש טובה תקוה ד״ל
קאוו די בונא ספיראנצא אשר
למטה בים כוש אשר סביב לזרה
בים כעשרים איים הנה והנה
קרובים ורחוקים מן היבשה עוד
למטה אחר עבור סינוס בארבארי-
קוס בגולפו הגדול ללכת לאמיקא
וקאליקוט שם מוצא האיים הגדולים
והרבים אשר כל טוב המציאות
בתוכם וכלם הם אשר יביאו
בקאליקוט בספינותיהם הסחורות
הנזכ׳ ואלה שמות קצת מהראשיות
מהאיים האלה ואנזיבאר יאווא
מאיור יאווא מינור מאדאגסקאר
אוזים קאטין וכו׳ יעלו מספרם לפי
דברי ספר עולם חדש יותר מאלף
וחק׳ איים ובתוך המספר הזה יש אי
גדולה ועצומה בתוך הים וטראפו-
באנה שמה אשר אין ערוך אליה
לגודלה ולטובה ולמוצא כל
הטובות אשר בה כנוס אילני כל
מיני בושם כיערי ההרים ואילנות
גדולות ונהרותיה מושכות חול

ctæ. Et poſt omnes iſtas per diſtantiam multam ab iſtis per mare, ſunt inſulæ malæ [ſeu ſequiores,] ut inſulæ Canibalium comedentium carnes hominum. Et poſt eos, retrocedendo aliquantulum verſus Auſtralem plagam, eſt S. Anna, & multæ tales, donec pertranſierint Caput magnum, ſc. Caput bonæ ſpei, vulgo Capo de bona ſperanza, quod inferius eſt in mari Cuſh: & quæ circa illud per mare, ſunt circiter viginti inſulæ hinc illinc vel propinqui Continenti vel procul ab eo. Præterea inferius poſtquam tranſeatur Sinus Barbaricus per Golfum magnum ut eatur ad la Meccam, & ad Calecut, ibi reperiuntur inſulæ magnæ & multæ, in quarum medio eſt omnium bonorum inventio, & omnes iſtæ eæ ſunt quæ afferunt ad Calecut merces commemoratas navibus ſuis. Hæcque ſunt nomina principalium aliquot inſularum iſtarum: Zanzibar, Java major, Java minor, Madagaſcar, Ozim, Catin, &c. &aſcendit numerus earum juxta verba Libri Mundi novi, ad pluſquam mille & quingentas inſulas. Et hoc etiam numero continetur in medio maris inſula quædam magna & fortis cujus nomen eſt Taprobana, cui nulla eſt æquiparanda propter magnitudinem & bonitatem ſuam, & propter productionem omnium bonorum quæ ſunt in eâ; uti collectio arborum omnium ſpecierum aromatum ſicut ſylvæ montium, & arbores magnæ, & fluvii cjus trahentes arenam aurcam à

זהב ממקום התחלת מקורי הנהרות אף כי אבנירה אשר סביבות התחלת המעינות והנהרות אבנים טובות הנה ארומות ולבנות וירקות אפס כי עז מאד חית היער אשר בה ועופות השמים אשר בה המעופפים ומפחדים מאד יושביה ושם מוצא הגריפוני והיערות יערי פלפל ויערי ורזין והיא יושבת בים נגר יבשת אינדיאה גאנייס והיא תחת משוה היום לדברי טולומיאו אשר הזכירה וציירה בספריו ומקומה האמיתי בים אוקיינוס בין מיצר פרס לסינום מא-ניוס שהוא סוף קצה ים הודו וסובבת יותר מאלפים מילין הרבה וכל אלה שחורים הם וכל טוב סחורות בידם אשר כבר זכרתי זכרם מבשמים וסמים ופשוטים ומחצבים ואבנים טובות ומרגליות ורזין ריאוברבארו פאפאגאלי לבנים פורצילאני ויתר הפנינים אשר נשכחו אמם עתה הכל אשר בים וביבשה עד סינוס מאניוס מובא לקאליקוט העיר אשר זכרתי וס-דרתים עוד הנה בסדר קטן בקוצר לזיכרון עוד לקוראים:

loco originis [dictorum] fluviorum; præterquam quod lapides qui ſunt circumcirca initium fontium & fluviorum, ſint lapides pretioſi, rubri, & albi, & virides. Excepto quod valde fortia ſint animalia ſylveſtria; & volucres cœlorum qui in ea volitant, 3 terrefaciant valde habitatores ejus. Et ibi eſt productio Gryphium: & ſylvæ ejus ſunt ſylvæ Piperis & Verzin; & illa ſita eſt in mari è regione Continentis Indiæ Gangeticæ, eſtque ſub Æquatore diei, ſecundum verba Ptolemæi qui eam commemoravit & deſcripſit [ſeu depinxit] in libris ſuis. Et verus ejus locus eſt in mari Oceano inter Fretum Perſicum & Sinum magnum qui eſt in fine extremitatis maris Indici, circuitque multo plus quam bis mille milliaria. Omnes iſti ſunt Nigritæ, & omnes bonæ merces ſunt in manu eorum, quarum commemorationem jam recenſui, uti Aromata, Drogæ, Simplicia, & Mineralia, & Lapides pretioſi, & Margaritæ, Verzin, Rhabarbarum, Pſittaci albi, Porcellana, & abundantia Unionum, quorum reperiuntur Matres. Nunc omnia quæ ſunt in mari & in Continente uſque ad Sinum magnum, importantur in urbem Calecut, quæ jam hic commemoravi & ordinavi illa ordine parva & compendioſa, ut ſit adhuc memoriale legentibus.

3 *Terrefaciant*] I. e. Beſtiæ ſylveſtres & rapaces volucres prohibent ne aliquis accedat ad prædicta illa bona auferendum: nam & incolas ipſas terrefaciunt valde.

פרק כ״ח אל ביאור סביבות סינוס מאניום סוף ים הודו ולהפוך סביבות היבשה המזרחית והיהודים הסגורים:

כבר בארתי כי סינוס מאניום הגדול הוא הנקר כל האינריארה דרך ים וביבשה על סביבות הסינוס מאניוס הזה מלכות סיריקא והרי אימאוס והוא סוף יבשת הודו וסוף כל הישוב אשר הגיע לדבר בם טולומיאו החכם אמנם להלאה מהמקומות האלה אשר במזרח לא דבר בו כלל:

ועתה ביום הזה אשר נתרחב הישוב ונתישבו המדברות וההרים והיערות נחשפו ונשרפו ומצאתי כתוב מה שעברו הספינות הנוצריות להלאה מהמקומות האלה הנזכרים וסבבו בים ארץ היבשה המזרחית אחר מעבר סינוס מאינוס ומצאו איים רבים בתוכו הנה והנה אין קצה למספרם ואפשר שגם אלה האיים ממספר האיים הם אשר זכרתי שכלם יכולים גם הם לסבוב ולבא בקאליקוט וכלם מלאים כל טוב כראשונות ואלה קצת משמותם

CAP. XXVIII. *De Expoſitione circumjacentium Sinus magni in fine maris Indici, & ad invertendum per circumjacentia Continentis Orientalis: & de Judæis incluſis.*

JAM explicavi quod Sinus magnus eſt finis totius Indiæ per viam maris: & in Continente juxta circumjacentia Sinus magni iſtius, eſt regnum Serica & montes Imai. Et hic eſt finis Continentis Indiæ & finis totius Orbis-habitabilis ad quem pervenit ut loqueretur de eo Ptolemæus [1] Sapiens. Verum ultra hæc loca quæ ſunt in Oriente, nihil omnino locutus eſt.

Nunc autem hodie cum dilatata ſit pars habitabilis, & habitata ſint Deſerta & montes, & ſylvæ denudatæ ſint & combuſtæ, inveni ſcriptum quod naves Chriſtianæ tranſiverunt ultra hæc loca prædicta, & circumiverunt per mare Continentem Orientalem poſt tranſitum Sinus magni, & invenerunt inſulas multas in medio ejus hinc & illinc, nullus eſt finis numero eorum. Et fortaſſis etiam iſtæ inſulæ ſint de numero inſularum quarum mentio feci: nam illæ omnes poſſunt etiam circumire & venire ad Calecut; & omnes quoque refertæ ſunt omni bono uti priores. Et hæc ſunt no-

[1] *Sapiens*] Tam Doctorem quam Philoſophum & quemvis Doctum hoc nomine ſæpe intelligunt.

אשר מצאתי כתוב בספריהם ריגיאו
לאק סמוך לנבול אינריאה איסטרא
מלכות באליר הגרול העליון לכל
אלה אשר כתבו הסופרים אצלו
שיהודים רבים סגורים בו והוא
בצר המזרחי הצפוני גם נתחרשו
עור ישובים אחרים בחרושי הגלילות
האלה המזרחיים כיבשה וקראום
בשם יושביהם טיביט צינבא
בוקטארי עד ריאו דארוסא וקרוב
לזה למעלה מהכל עיר גרולה
לאלהים אין כמוה תחת השמים
אשר כל טוב להם מהרברים היקרים
ומתנהגי כפי. הטבע ואלה הם
בוראי עובדי השמש ועד הנה נודע
ונתגלה מה שנתוסף העולם בתוספת
הישוב שנתחרש מרה שלא כתב בו
טולומיאו וכל אלה הם בצפון
המזרחי כיבשת ים אוקיינוס הצפוני
מזרחי ההולך וסובב לצפון הולאנרי
מהלך נפלא ועצום גרול ונורא
מאר כי לא יוכל עור איש לעבור
דרך ההוא כי היבשה מרבר שממה
היא ושעירים ירקרו שם מרוב
הקור מאר וזהו סוף ותכלית כל

minibus earum, prout inveni ſcriptum in Libris illorum: viz. regio Lac prope terminum Indiæ exterioris: magnum regnum Belur omnibus iſtis ſuperius, de quo ſcripſerunt Authores quod multi Judæi incluſi ſint in eo: eſtque in latere Boreo-Orientali. De novo etiam diſcoopertæ ſunt ibi multæ Habitationes aliæ ſecundum novas diſcoopertiones regionum iſtarum Orientalium in Continente: & vocarunt eorum nomina ſecundum nomina incolarum eorundem, Tibet, Sinaba, Buchtari, uſque ad Rio de Roſa: & prope huc ſupra omnia, eſt Civitas [a] magna Dei, non eſt ſimilis ei ſub cœlo; nam poſſident omne bonum de rebus pretioſis, & gubernantur ſecundum naturam: & iſti ſunt pro certo Cultores Solis. Et huc uſque notum eſt & manifeſtatum id quod additum eſt in Mundo per additionem parti-habitabili de novo diſcoopertæ, de qua nihil ſcripſit Ptolemæus. Et hæc omnia ſunt in parte Boreo-Orientali in Continente maris Oceani Boreo-Orientali, qui tendit & circumit per Septentrionem Hollandiæ itinere mirabili, forti, magno, & tremendo valde; quia non poteſt aliquis tranſire per viam illam, cum Continens ſit Deſertum deſolatum; & Satyræ ſaltant ibi, præ valde magna copia frigoris. Et hæc eſt finis &

a *Magna Dei*] i. e. maxima. Videtur intelligere Magni Cam Sedem vulgò dictam *Cambalue*, quod in vetuſtis MSS Latinis ſcribitur *Cambalue*, rectius. Eſt enim خان بالق *Cân-balue* ſeu *Can-balac*, contracte pro قاان بلقصون *Cân-Balacſun*, quod in lingua Mogolo-Tatarica eſt *Imperatoria civitas*, ubi ſedes Regia: de qua alibi plura, ſi Deus vitam prorogaverit ejuſque permiſſu. De hâc interrogati Legati Siamenſes, talem aliquam certam civitatem non noverunt; nam migratoria eſt, ut & اوردو *Ordu*.

היבשה המיושבת והמרברית אשר יוכל אדם לרכוב על סוס עליה ולרגלה ולתור אותה בדרך ים אוקיינוס ובדרך מיצר גיבאלטר כי הוא הפתח הפתוח לסבוב כל היבשה מהשבעה איקלמים אשר אנחנו בו היינו איברופא אפריקא אשיאה מלבר האיים אשר בימים כלם ועתה נרבר מעולם חרש הנמצא אשר אין לו קשר ודבקות אתנו ולא נורע עד היום הזה:

completio totius Continentis habitati & deſerti per quem quis poteſt equitare cum equo ſuper illum, & illum explorare ac inveſtigare eum, & circumire illum per viam maris Oceani & per viam freti Gibeltâr: nam illa eſt porta aperta ad circumeundum totum Continentem 7 Climatum in quo ſumus, (i.e. Europa, Africa, Aſia;) præter Inſulas quæ in omnibus maribus. Et nunc loquemur de Mundo noviter reperto, cui non eſt colligatio & connexio nobiſcum, nec notus eſt uſque hodie.

פרק כ״ט על מציאות עולם חרש הגרול והנורא ותכונתו אשר נמצא להלאה ממשוה היום ואם אפשר הרבר שיהיה ישוב בררום להלאה מהמשוה הזה הנקרא טורירא זונא בלשונם הנוצרי והיוני:

CAP. XXIX. *De inventione Mundi novi magni & terribilis, & de diſpoſitione ejus, qui repertus eſt ultra Æquatorem diei: & an poſſibilis ſit res ut detur habitatio in meridie ultra iſtum Æquatorem, ubi vocatur Torrida zona linguâ eorum Chriſtianâ & Græcâ.*

הסכימו רוב התוכנים ובעלי חקירת העולם והקוסמוגריפי ובפרט טולומיאו בספריו ובציוריו כי למטה ביבשה בצר הררום תחת ונגר משוה היום הנקרא בלשונם טורירא זונא ולהלאה מזה בצר הררום לעולם אין ישוב נמצא תח בסבת החום החזק אשר יכהו ניצוץ השמש בררום ההוא אל פני ארצה וכאשר נתרבו הימים ופרו

COnſentiunt major pars Mathematicorum & authorum inveſtigationis Mundi & Coſmographorum, & particulariter Ptolemæus in Libris ſuis & Mappis ſuis, quod infra Continentem in latere meridionali ſub Æquatore diei & è regione ejus, (ubi vocatur in lingua eorum zona torrida,) & ultra illum in latere auſtrali Mundi, nulla reperiatur habitatio. Et hoc eſt propter cauſam caloris intenſi, quia percutit illum [locum] Scintilla Solis in auſtrali illa plaga ſuper faciem terræ. Sed poſtquam multiplicati eſſent dies, & fru-

ורבו החוקרים בעולם והחכמים
והשרים אשר שלחו לתור הים
למצוא חדשות בעולם נתבטל המונח
הזה הראשון הקדום וחשבו אחרי
מה שמצאו בגלילות קאוו ריבונה
ספיראנצא שהוא להלאה הרבה
ממשוה היום שאפשר למצוא ארץ
חדשה אחרת נוספת הרבה להלאה
מזה אחר משוה היום ואחרי שזה
היה אפשר אצלם אחרי כן מצאוהו
מחוייב ואמתי בהיות שמצאוהו
ממש עין בעין חוקרי ותרי מלך
פורטוגאל זה קרוב לעשרים שנה
ועל המונח הזה שמעתיהו מבואר
במקרה בהיותי בפירינצי בימי השר
לורינצו רימידיצי בזמן שהובא אליו
הדורון מהגירופא ובשמים ובאל-
צימו ממלך שלטון מצרים שמעתי
בביתו ושהיה בפניו פירו בנו חיוב
מציאות ישוב להלאה ממשוה היום
ובן ראיתי פה פיררא בזמן דוכוס
ארקולים איש חשוב בקיא במלאכה

ctificarent & multiplicarentur exploratores Mundi, & Sapientes & Principes quos mittebant ad obſervandum mare & reperiendum nova in Mundo, ceſſavit hæc aſſertio prima antiqua, & exiſtimarunt poſtquam inveniſſent regiones Capitis bonæ ſpei quod eſt multum ultra Æquatorem diei, poſſibile eſſe reperire aliam terram novam addititiam longe ultra hoc poſt Æquatorem diei. Et poſtquam hoc fuiſſet poſſibile illis, tandem invenerunt id eſſe neceſſarium & certum: nam pro certo invenerunt illud oculari inſpectione Exploratores & Speculatores regis Portugalliæ, jam circiter 20 annos. Et occaſione hujus ſuppoſiti, audivi rem clare explicatam accidentaliter cum eſſem Florentiæ in diebus Principis Lorenzo de Medices quo tempore afferrentur ei pro munere Caryophylli cum Aromatibus & Balſamo à Rege Sultano Ægypti; audivi inquam in ædibus ejus (cum etiam eſſet in [1] præſentia ejus Petrus filius ipſius,) neceſſitatem inventionis loci habitabilis ultra Æquatorem diei. Et ſic vidi hic Ferraræ tempore † Ducis Herculis virum aliquem egregium

1 *In præſentiâ ejus Petrus filius ipſius*] Qui ſc. teſtis eſſe poteſt; cujus tamen partialitatem quis meritò ſuſpicetur, propter relationem: an itaque idoneus ſit teſtis, dubium: cum vero res hiſce diebus non ſit magni momenti, eum admittemus. † Ferraræ & aliorum locorum Princeps vocatur *Duc* ſeu *Dux*, in aliis quibuſdam locis, talis appellatur *Doge*. Unde in oppoſito litore Barbarico Oppidorum Tripolis, Tunis & الجزاير *AlGjezâir*, (vulgo *Algier* & *Argier*,) Princeps ſeu Prætor ſive Gubernator ſupremus vocatur *Doje*, ſeu ut Mauri tenuius pronuntiant *Dáje*. Illi autem Principes in Subſcriptionibus Epiſtolarum quas pro Regibus Angliæ interpretatus ſum, ſi Arabice exaratæ erant, ſubſcribebant ضاي vel ظاي, in Epiſtolis vero Turcicè exaratis داي; quæ utraq; ſonant *Dáje*, pro *Doge*. In Epiſtola Turcicâ à Prætore Algerenſi ad Jac. II Regem Angliæ miſſa (quam pro Rege interpretatus ſum initio Martii $168\frac{8}{7}$,) ipſe Prætor ſubſcripſit ſe ابراهم داي جزاير *Ibrahim Daje Gjezâir* ſeu *Alger*.

הזאת אשר ברח מפיומבינו ואשר רכב ים אוקיינוס הזה הדרומי הגדול קרוב לעשרים שנה וקיים מציאות ישוב הדרומי הגדול להלאה ממשוה היום כאשר נגיד ענינו :

ונראה לי כי כמו שיחסרו הימים ויארכו לנו אנחנו היושבים תוך שבע האיקלימים הלזו אשר נתישבנו בהם ממשוה היום והנה הל׳ מן הדרום אל הצפון וגם שיתקרר הזמן ויתחמם לנו לפי איכות מצב האיקלימים אשר נש״ב בו ונקבל אנחנו הפחות והיותר בקור וחום וקוטן הימים והתארכם בסבת גלגול עליית השמש וירידתו בהתקרבו והתרחקו מעלינו ברביע הכדור הצפוני אשר אנחנו בו כן אפשר שימצא יבשה וישוב ברביע הכדור השני ושימצא בו ארץ מוחזקת שישתנה להם ג״כ הזמן בעליית השמש וירידתו והתרחקו והתקרבו שמה ושיהיה להם ג״כ השתנות מה בזמנים וימים ושיוכלו הישובים ויושביה לעמור ולהתישב שם להלאה ממשוה היום ע״ל פי טבע

exercitatum in hac arte, qui aufugerat ex Piombino, & navigaverat hoc mare Oceanum auſtrale magnum prope per 20 annos, qui affirmabat inventionem loci-habitabilis ultra Æquatorem diei, uti declarabimus negotium ejus.

Et mihi quidem videtur, quod ſicuti abbreviantur & prolongantur dies nobis qui habitamus in medio ſeptem iſtorum Climatum; (habitamus etiam in illis ab Æquatore diei & citerius, i.e. ab Auſtro ad Septentrionem;) & quoque quod ut frigeſcit nobis tempus & rurſus caleſcit, ſecundum qualitatem ſitus Climatis in quo habitamus & participamus plus aut minus de frigore aut calore; & ut imminuuntur dies propter cauſam [a] revolutionis aſcenſus ſolis & deſcenſus ejus in approximatione ejus ad nos aut elongatione à nobis in hac quartâ Septentrionali parte Globi in quo nos ſumus; ſic poſſibile eſt ut reperiatur Continens & locus-habitabilis in quartâ-parte Globi ſecundâ, & quod in ea reperiatur terra firma, & quod mutetur illis etiam tempus per aſcenſum Solis ejuſque deſcenſum, & per elongationem & approximationem ad illum, & quod ſit illis quoque mutatio in temporibus & in diebus, & quod poſſint loca iſta habitata eorumque habitatores ſubſiſtere & habitare ibi ultra Æquatorem diei ſecundum naturam diſpoſitionis ſuæ & temperamenti ſui à nativitate, ab utero, & à conceptiòne, & conſervare ſeipſos vivos tempus con-

[a] *Revolutionis aſcenſus Solis*] Argumentum ejus eſt; Quod ſicut Sol & Calor, &c. aliquando à nobis abſunt, quaſi tunc ſervitura eſſent alii cuidam parti ubi talis calor vulgo deſideratur, ideo poſſibile eſſe ut alius aliquis reperiatur locus ubi ea is calor aut frigus uſui ſit: adeoque probabiliter ſequitur ut talis detur locus.

תכונתם ומזגם מלידה ומבטן ומהריון ולהחיות הזמן הרגיל והנהוג לפי טבע הנולדים ומזג הרכבתם :

ונאמר בודאי כי הספינות ממלך ספרד הלכו במצות המלך ויעברו מיצר גיבלטאר וילכו מהלך ששה עשר חדש על הדרוש הזה באופן כי בהיותם בקאפו וירדי הוא ראש ירוק ביבשה הדרומית בשמאל הים ועברו בתוך הים אינסולי פורטונאטי הנקראים ספאניולי או אינסולי קאנאריאי הרימו נס הוילו-נים על תרני ספינותיהם ושמו לרוח אוסטרו פניהם נגד הדרומי תמיד ומעט מזרחי והניחו כל האינסולי הנזכרות בימינם בתוך הים ויבשת כוש השפלה על שמאלם והלכו תמיד ברוח אוסטרו הנזכ׳ ובצד הדרומי מזרחי. מעט כאמור מהלך שני חדשים וחצי ולא מצאו ולא ראו מאומה וכמעט אבדה תקותם לשוב כי כבר התחילו בעוצר ובחסרון מים ועצים בספינות עד אשר זכה אותם הרצון האלהי הקדום שראו יושבי על התורנות יבשת גדולה וארוכה וירוקה ומיושבת כלה מוכתרת מהרים ובקעות וגבעות ויערות גדולות ונהרות מים מתוקים וטובים

ſuetum & uſitatum ſecundum naturam eorum qui naſcuntur, & temperamentum Compoſitionis eorum.

Dicemus itaque pro certo, quod naves à rege Hiſpaniæ iverunt mandato ipſius regis, & tranſeuntes per Fretum Gibeltar, profecti ſunt itinere 16 menſium in inquiſitione iſta; adeo ut cum eſſent apud Capo verde ſeu Caput viride quod eſt in Continente auſtrali ad ſiniſtram maris, & è regione hujus in medio maris eſſent Inſulæ fortunatæ dictæ Hiſpaniolæ aut Inſulæ Canariæ, tum elevarunt ſignum velorum ſuper mala navium ſuarum, & poſuerunt ad ventum auſtralem facies ſuas, verſus auſtralem ſemper, ſed parum Orientaliter, & omnes iſtas inſulas heic commemoratas reliquerunt ad dextram ſuam in meditullio maris, & Continentem Cuſh inferioris ad ſiniſtram ſuam, & iverunt continuo per ventum auſtralem prædictum ad latus Auſtro-orientale aliquantulum (uti dictum eſt) itinere duorum menſium & dimidii: & non invenerunt nec viderunt quicquam, adeo ut ferme perierat eorum ſpes revertendi: jam enim incipiebant eſſe in arctatione & defectu aquarum & lignorum in navi, uſque dum Divina voluntas æterna dignos eos faceret ut ſedentes ſuper [navium ſuarum] malis viderent Continentem magnam longam & viridem quæ tota eſſet habitata, circumcincta montibus & planitiebus & collibus, & ſylvis maximis, & fluviis aquarum dulcium & bona-

וכאשר סבבו הצלע ההוא יותר מאלף פרסאות כי חשבו אולי תהיה אי גדולה לאלהים אחרי כן נמנו וגמרו לפי מה שראו משך צלע היבשה ההיא ואופני הפוך וסבוב הליכותיה שהוא ארץ מוחזקת ארוכה מארץ מדה ורחבה בתוך הים וקראוה עולם חדש לגדלו ואורכו:

ואלה התארים אשר השיגו וראו מיושבי הגלילות ההמה אשר עמדו שמה הנה והנה קרוב לשני חדשים ואכלו ושתו עמהם בחברה ובדרך תורגמן ובטורח נמרץ דברו ברוחק העמים ההם אשר שם שחורים כלם נוטים לאדמימות עם אדמוני עינים פני להבים פניהם הולכי ערומים כלם עד יום מותם יושבים בחורים ובמחבואות ובמעונות כמו סכות מוקפות וחשופי שת כל שתותיהם פנים ואחור בלי כסות ומכנסים ומשת-משים הנשים כבהמות וכאן הנשים הלהוטות במשגל גם כן תעשינה כמשפט הנשים אשר בתחתית כוש התחתונה להגדיל האבר

rum. Et quando circumiverant latus illud, plus quam mille Paraſangas, (exiſtimarant enim quod fortaſſis eſſet inſula magna Dei,) poſtmodum [3] concluſerunt & decreverunt (juxta id quod viderent protractionis Continentis hujus, & modorum inverſionis & circuitus profectionum ejus,) quod eſſet terra firma, [4] longa præ terra menſura ejus, & latitudo ejus in medio maris: & vocarunt illam Mundum novum, propter magnitudinem ejus & longitudinem ipſius.

Et iſtæ ſunt formæ [ſeu deſcriptiones] quas obtinuerunt & viderunt habitatorum regionum iſtarum: nam ibi ſubſtiterunt huc illuc {migrantes} prope duos menſes, & comederunt & biberunt cum illis in conſortio & ope interpretis, & ſumma cum moleſtia locuti ſunt difficulter. Populi illi qui ibi ſunt, omnes ſunt nigri & inclinantes ad rubedinem, cum rubedine oculorum, facies fulvæ erant facies eorum. Omnes incedunt nudi uſq; ad diem mortis ſuæ. Habitant in foraminibus & latibulis, & in habitationibus ad inſtar tabernaculorum circumductis, ſuntque denudati natibus, ſc. omnes nates eorum tam antrorſum quam retrorſum ſunt ſine tegumento & fœmoralibus: & congrediuntur cum fœminibus ad inſtar beſtiarum [retro]. Et hic fœminæ inflammatæ ſunt in concubitum: & quoque hic faciunt ſecundum morem licrum quæ ſunt in infima parte Cuſh inferioris, † magnificando Membrum

3 *Concluſerunt*] Eſt נמנו ad verbum, *Numerata ſunt*, viz. ſuffragia, per quæ concluſerunt rem. Eſt ſc. figurata locutio referenda ad ſuffragiorum computatores.
4 *Longa præ terrâ*] Phraſis ex *Job.* 11. 9.
† *Magnificando*] ſc. incraſſando membrum virile.

במשכות

במשיחות או בעקיצת איזה בח̇ה̇
להגדיל עביו ואחר תשגלנה בן
תבעל אמו את באחותו וכן כלם
ואין להם שר ומושל ולא תורה ולא
אלהות רק נאמר שמתנהגים על פי
הטבע ואין להם מטלטלים ונכסים
שיחזיקו להם לבדם כי הכל הפקר
שמה ואוכלים ומתפרנסים יחדו
והאנשים בועלים הנשים לפעמים
רבות יפטרו אותן ויעשום הפקר
ללכת כאשר ימצאו ולפעמים יפול
שנאה ותחרות ביניהם וילחמו
בשנאה איש אל רעהו בחצים
ובקשתות ובאבנים ובהכאות זרות
כי אין להם כלי זין ומציאות
ברזל אין בכל הגליל ההוא
והגוברים ילכדו את אויביהם
ויהרגום ויאכלו אותם וימלחום כמלח
כדרך שעושין הקאניבאלי שבשר
האדם טוב בפיהם כי העמים האלה
בריאים הם מאד לטוב האויר ההוא
והרוחות המנשמות שמה מאריכים
ימים ליותר ממאה וחמשים שנה
ואין חלאים מצואים שמה כ״א
מעט ואם יתחלחלו בחלי מה
יתרפאו מאליהם בשרשים מפור-
סמים להם ויש שם בשפתי הים
מקום. לצוד צודת דגים ברשתות

per unctionem aut punctionem alicujus [5] animalis ad augendum craſſitiem ejus: & tum poſtmodum futuentur. Filio maritabitur mater ipſius, frater ſorori ſuæ: & ſic omnes illorum. Non eſt eis Princeps aut Dominator, nec Lex neque Divinitas: ſed dicendum eſt quod regantur ſecundum naturam. Et non ſunt eis bona mobilia, nec opes quas poſſideant ſibi ſolis: nam omne ibi eſt commune, & comedunt & ſuſtentantur ſimul. Et viri qui duxerunt uxores, ſæpiſſime dimittunt illas, & faciunt eas liberas ut eant quocunque invenerint. Aliquando incidit odium & invidia inter eos, ut pugnent ex odio vir contra ſocium ſuum ſagittis & arcubus & lapidibus & percuſſionibus miris: non enim ſunt illis inſtrumenta armorum: nec eſt inventio ferri in tota illa regione. Et ii qui fortiores ſunt, capiunt inimicos ſuos & interficiunt eos, ipſoſque comedunt, & condiunt eos ſale ſicut faciunt Canibales: nam caro hominum bona eſt in ore eorum. Populi iſti ſunt ſani admodum, propter bonitatem aeris illius & ventorum flantium ibi, & prolongant dies ultra centum & quinquaginta annos. Et nulli morbi ibi reperiuntur niſi pauci: ſi autem aliquo morbo ægrotaverint, ſanantur à ſeipſis radicibus notis ſibi ipſis. Eſtque ibi in oris maris illius, locus ad venandum venationem piſcium

[5] *Animalis*] בח̇ eſt בעל חיים *vitâ præditum.* Alibi dixit, Per punctionem extrahendo herbarum venenatarum ſuccum ut eo ungerent Membrum idque tumefacerent.

משוטות אשר להם ויש שם דגים
רבים וטובים מה שלא ישוער
ערכם כדמות הדגים שלנו גדולים
וקטנים וגם מינים אחרים זרים
לנו ובהרים הגדולים ההם אשר
ביבשה במשך הנהרות הגדולים
הנגרים יש יערות גדולות עושי כל
מיני בושם והיערות מלאים חיות
גדולות עם קטנות הטורפים אריות
ונמרים לאין מספר ונחשים כקורות
וכל מיני חיות ורמשים רעים משך
מימי הנהרות ההם המתוקים
וטובים ימשכו זהב טוב בתוך החול
לאין חקר ואבני המחצב הקטנים
הם אבנים טובות ראויים לתקון
וסמוך לשפתי הים כלו מלא מאם
המרגלית ר״ל מאטירפירלא וכהיות
המנהג אצלם· שכל מה שימשך
מטבע מוצא הגליל ההוא להיות
הפקר לכל על כן לא יחשבו
הזהב למאומה וכל מוצאות אבנים
טובות לאין ולהבל נגדם כלם חוברי
חבר ומכשפים ולוחשי לחש להשמר
מהטורפים ועם ערמות רבות
אחרות:

הגליל הזה הוא תחת פולו ים
אנטארטיקו בלשונם והלאה מראש
גדי ועל פני רקיע השמים עליהם

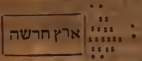
diverſis retibus quæ habent: & ibi ſunt multi piſces & boni, ita ut non æſtimari poſſit valor eorum, ſecundum ſimilitudinem piſcium noſtrorum majorum & minorum, & quoque aliæ ſpecies peregrinæ nobis. Et in montibus illis magnis qui ſunt in Continente per tractum fluviorum magnorum fluentium, ſunt ſylvæ magnæ facientes omnes ſpecies aromatum. Et ſylvæ plenæ ſunt animalibus tam parvis quam magnis rapacibus, Leones & Pardi ſine numero, ſerpentes inſtar trabium, & omnes ſpecies animalculorum & reptilium noxiorum. Protractio aquarum fluviorum iſtorum dulcium & bonorum trahit aurum optimum in medio arenæ in infinitum. Et lapides lapicidinæ minores, ſunt lapides pretioſi convenientes [6] ad præparationem. Et prope oras maris totum illud plenum eſt Matris Margaritarum. Et quia conſuetudo eſt apud ipſos ut quicquid producatur à natura productione regionis illius, ſit omnibus commune, idcirco non æſtimant aurum quidquam, & omnis productio lapidum pretioſorum, pro nihilo & pro vanitate eſt coram ipſis. Omnes ſunt Incantantes incantationem & venefici & muſſitantes muſſitationem ad præſervandum ſe à rapacibus animalibus; cum multis aliis aſtutiis.

Hæc regio eſt ſub Polo maris antarctici in linguâ earum, & ultra Caput Hœdi [i.e. Capricorni]. Et ſuper

6 *Ad præparationem*] i.e. ut præparentur & poliantur.

לעת

לעת ערב יראו כוכבי מה מחוברים
וקרובים זה לזה ומסומנים בקוים
אחרים כמין סלסול מהופך אשר
ידריכו הרואים לרכוב בים ההוא
אשר תחת הבטתם נשעננו ימים
רבים והם כצורת אלו ששם
כוכבים גדולים נצבים בהדרכה זו
שנים למעלה ושנים למטה
ושנים לצדם וי״ו קוים ותוים באמצעם
וזאת צורת רביע היבשה אשר
תרו אותה:

עוד בקשו עם הספינות הנזכרות
לתור קצת מן האיים אשר מצאו
באחד מצדי היבשה הזאת לצד
דרום השפל אשר היתה שפלה בים
מצהבת פניה מרחוק לאור הבוקר
כאור זהב ומראית יקר מאבנים
קטנים על שפתיה ולא יכלו ללכת
שם כי הים הולך ונקפה בשנוי
תכניתו או כי לא היה שם תהום
מספיק לצריך לספינות וייראו מנשת

faciem firmamenti Cœlorum ſupra illos circa tempus veſpertinum vident ſtellas aliquas quæ conjunctæ ſunt & ſibi invicem propinquæ, & ſignatæ ſunt lineis aliis quaſi criſpaturâ-capillorum inverſâ, quæ dirigunt videntes eas ut poſſint navigare per mare: nam ſub aſpectum earum nitebamur per plures dies. Suntque ad inſtar figurarum iſtarum: videlicet ſex [7] ſtellæ magnæ ſitæ ſunt hoc modo; duæ ſupra, duæ infra, & duæ ad latus earum: & ſexdecim lineæ vel ſigna ſunt in medio earum. Et hæc eſt figura quartæ-partis Continentis quam explorarunt.

[8] Terra nova.

Præterea quæſiverunt prædictis navibus explorare aliquos ex illis inſulis quas repererunt in uno laterum iſtius Continentis ad latus meridionale inferius, quia fuit inferius in mari: flaveſcens erat [9] aſpectus ejus à longinquo ad lucem matutinam ſicut lux aurea & color pretioſior, propter lapides parvos qui erant in ripis ejus. Non autem potuerunt illuc ire, quia mare pergit [10] condenſari propter mutationem conſtitutionis ejus, aut quia non erat profunditas ſufficiens pro neceſſitate navium, adeoque timuerunt accedere illuc.

7 *Stella*] De hiſce ſtellis videas Alb. Veſputium Lib. Navigationum. p. 127, cap. 107. Bayerus autem in Uranometria omnes optime & elegantiſſime delineavit. Eum ergo videas, ſi lubet.

8 *Terra nova*] Ea eſt America, ſic dicta ab Americo Veſputio, qui ad hujus terræ inveſtigationem Regis Caſtiliæ juſſu à Caliſa ſeu Gadibus ſolvit 1497. Ab eo denominatio facta eſt, quamvis ante eum Chriſtoph. Columbus dictam inveſtigationem inchoaverat anno 1492. Americæ figuram ex Chartis Geogr. quæras.

9 *Aſpectus ejus*] Sc. unius harum inſularum quas viderant.

10 *Condenſari*] concretum vel nimis craſſum fieri ex mixtione luti & arenæ.

משם

שמה ואת זה לא יכולתי להבין
וכאשר מצאתי כתוב כן כתבתי וה׳
יודע ועד ישתבח שמו שתקן המצי-
אות לרצונו ואומר אני ה׳ עושה
כל:

Hoc autem [11] non potui intelligere : ſed ſicut inveni ſcriptum , ſic deſcripſi. [12] Deus autem Sciens eſt & æternus: laudetur Nomen ejus, qui ordinavit Mundum ſecundum voluntatem ſuam, dicitque , *Ego ſum Dominus faciens omnia.*

11 *Non potui intelligere*] Optandum eſſet ut videremus Hiſpanicum exemplar unde hæc hauſit : aperte enim (ut vides) profitetur ſe non potuiſſe ibi ſcripta intelligere : ſed κατὰ πόδα ſui Authoris verba ſecutus eſt.

12 *Deus autem ſciens*] Sic etiam Arabes , quando narrarunt hiſtoriam vix credibilem , addunt والله اعلم *ſed Deus eſt ſcientiſſimus*, i. e. melius novit an vera ſit necne. Alias aliquando ſubdunt, والعهدة علي الراوي *ſed fides ſit penes relatorem*, quod ingenue dictum.

פרק ל׳ על עסק מציאות מקום הגן עדן:

CAP. XXX. *De negotio inventionis Loci Horti Eden.*

בענין ידיעת מקום גן עדן
אנה מקומו ביבשה לפי פשט
הכתובים נבוכו בו חכמים רבים כי
לא ידעו מקומו ואנה אפשר שימצא
ורז״ל אמרו כי להגיד מעשה בראשית
אי אפשר שיהיה עקרו הציור השכלי
והמקובל ממנו האמנם בגמרא
ובב״ר אמר ר׳ אבהו אין מקרא יוצא
מידי פשוטו למדה שאפשר בחכמת
אלהים להמציא מקום ביבשה
אשר כטבע נצר מטעיו לעורר האדם
בהשלמת חלקיו השכליות המורב-

IN negotio cognitionis loci [1] Horti Eden, ubi ſit locus ejus in Continente ſecundum literalem ſenſum Scripturæ, perplexi ſunt in eo Sapientes multi : quia non norunt locum ejus, & ubi ſit poſſibile ut inveniatur. Et Doctores noſtri b.m. in declarando opus Bereſhith , ſeu Creationis, dicunt impoſſibile eſſe ut fundamentum ejus ſit idea intellectualis , & ut de ea accipiatur. Verum in Gemarâ & in Bereſhith-rabba, dixit R. Abbu, *Scriptura* [2] *non egreditur è manibus ſimplicis ſui ſenſus* : nam poſſibile eſt in ſapientia Dei facere quaſi exiſtat in Continente locus qui ſit de natura ſurculi plantationum ſuarum ad excitandum homines ad per.

1 *Horti Eden*] i.e. ἡδονῆς voluptatis, ſeu Paradiſi terreſtris. In hujus autem inveſtigatione Author noſter ſuam & aliorum Judæorum ſequitur methodum, cui ipſum & illos relinquo, alio commodiore loco de hac re prolixius diſputaturus, permiſſu ejus qui ad ſuperiorem melioremque & magis admirabilem Paradiſum æternæ ipſius potentiæ nutu , tempore ab eo præfinito nos promovere, evehere, & advocare poteſt ; cui gloria & honor ſit ultra omnia ſecula & in æternum.

2 *Non egreditur*] i. e. non egreditur è ſenſu literali ſed ſemper exponenda eſt literaliter.

בית

בורת בתוך החומר ולהדריכו אל הצריך לקיום החלק החמרי עם השכל ולדעת הטוב והרע ההוא הצריך אליו בטבע היצירה החמרית ולזה יחס הכתוב נטיעת הגן הזה לה׳ אלהים בשני שמות של קדש למעלת המקום ורוממו אמר ויטע ה אלהים גן בעדן וגום ויהיה סגולת המקום הזה ונטיעותיו אלו חמריות ורוחניות בפקיחת העין לבחירת האדם כאשר יעשו טבעי פרטי הסמים הפשוטים והמורכבים לצורך רפואת האדם וירפאורו ויהי מה גן עדן נטע ה׳:

וקצת מהמדברים אמרו שהמקום הזה הוא מקום ממוזג ביבשה שוה האויר והמזג טוב המזג אשר לא ירע ולא ישחית המתכלכל בו והמתפרנס מצמחיו כי טוב הוא מאד ואני אמרתי אם הכתוב יקראהו מטע אלהים בארץ ומקדם נוכל לשאול דרך פשט הכתוב אנה הוא כי נמצאהו ואם תאמר שיהיה תחת נקודת משוה היום ביבשה אנה היא הנקודה הזאת כי הנקודה האמיתית בכדור כדורי לא

ſectionem partium ſuarum intellectualium compoſitarum in medio materiæ, & ad dirigendum ipſum ad id quod neceſſarium ſit ad 3 conſervationem partis materialis cum intellectu, & ad cognoſcendum bonum & malum illud ei neceſſarium per naturam formationis materialis. Et hinc eſt quod Scriptura arborum Horti hujus plantationem attribuat Domino Deo duobus Nominibus Sanctitatis, propter excellentiam loci & ejuſdem ſublimitatem: dixit enim, *Et plantavit Dominus Deus hortum in Eden*, &c. Eſtque proprietas hujus loci & iſtarum plantationum ejus materialium & ſpiritualium, 4 in apertione oculi ad electionem hominis liberam, prout faciunt naturales particularitates Medicamentorum ſimplicium & compoſitarum ad neceſſitatem ſanationis hominum, & ſanant eum. Sit autem quicquid ſit, Hortum Eden plantavit Deus.

Quidam Phyſicorum dicunt, quod hic locus ſit aliquis locus temperatus in Continente, æqualis aeris & temperamenti, optimi ſitus, qui non lædit nec corrumpit illum qui alitur in eo & qui ſuſtentatur ex germinibus ejus: nam eſt bonus valde. Ego autem dico, ſi ſcriptura vocat ipſum *Plantationem Dei in terrâ*, &, *ab Orientali plagâ*, poſſumus rogare per modum ſimplicem[i.e.literalem] Scripturæ, Ubi ſit ut reperiamus illum? &, ſi dicturus es, quod ſit ſub aliquo puncto Æquatoris diei in Continente, Ubi ſit hoc punctum? Nam puncti veri in Globo Sphærico nemo

3 *Conſervationem*] i. e. durationem ſeu permanentiam. 4 *In apertione oculi*] Aperti ſunt oculi eorum, viz. Adami & Evæ. † Sc. qui veſtitur aurâ ejus ætherea.

ידע אנוש ערכה לפי שהנקודה
האמיתית ענין אלהי הוא ואם
תאמר כי הגן הזה הוא במזרחו
של עולם כאמרו גן בעדן מקדם
וכמאמר פשט חכמים אמרו שם
מקדם במזרחו של עולם ובאמת
עדין לא נודע מקומו איו כי תחת
משוה היום מהחום הרב אין בו
מזג שוה וגם מקדם בארץ המזרח
בגלילות אשיאה לא נודע לנו מקום
שוה ראוי ומתיחס לפשטי פסוקי
התורה ואם תאמר שהוא בגלילות
אראביאה פיליצי מכח הפסוקים
של סנחריב בעדן אשר בתלסר
ואמר הפסוק ארץ עדן בקרוב למקום
הידוע על היהודים אשר למטה
בארביאה פיליצי אשר יאמרו היום
כי גליל עדן סמוך להם באמת כי
על זה גם דרכיו פה לא יתכנו
לרוב החום מאד וגם כי הארבעה
הנהרות ממנו הנזכרים בתורה
לאשר ידע מוצאם היום לא
ימצאו בו מקום גן עדן לפי שארבעת
הנהרות היוצאים להשקות את הגן
מצאנו אותם חלוקים ורחוקים
זה מזה כרחוק מזרח ממערב
בראשונה פישון שהוא נילוס היוצא
מהרי הלבנה ויורד למצרים באורך
רוחב כוש לאיקלים מירואי לא

novit pretium: punctum enim verum eſt res plane Divina. Et, ſi dicis, quod hic Hortus ſit in Oriente Mundi, ſicut dicitur, *Hortus in Eden ab anteriore-parte*; & ſecundum literalem-ſenſum Doctorum qui dixerunt ibi *Ab anteriore-parte*, eſſe in Oriente Mundi; pro certo nondum cognoſcitur locus ejus ubi ſit. Nam ſub Æquatore dici propter magnum calorem, non eſt ibi temperamentum æquale. Et etiam ab anteriore-parte, in terrâ Orientali in regionibus Aſiæ, non eſt nobis notus locus aliquis æqualis & conveniens cui applicetur literalis-ſenſus Verſuum Legis. Et, ſi dixeris, quod ille ſit in regionibus Arabiæ felicis, (ex vi Verſuum de Sancheribo, *In Eden qui in Tellaſar*, & Verſus qui dicit *Terra Eden*,) prope locum notum de Judæis qui infra ſunt in Arabiâ felice, qui hodie dicunt regionem Eden eſſe ſibi proximam: revera ad hoc etiam viæ ejus [ſc. de æquali temperatura] hic non conveniunt, propter nimium calorem. Et quoque cum ſit ex illo [Horto] quatuor fluvii in Lege commemorati, illi qui norunt ſcaturiginem eorum hodie, non invenient in ipſa locum Horti Eden: nam quod attinet quatuor fluvios exeuntes ad irrigandum hunc hortum, invenimus ipſos diviſos & diſtantes à ſe invicem ſicut diſtat oriens ab Occidente. Primo, Piſhon qui eſt Nilus, eſt qui egreditur ex montibus Lunæ & deſcendit ad Ægyptum per longitudinem latitudinis Æthiopiæ & per Clima Meroes.

ידעתי

ידעתי בו גן ערן כי לא נכתב בתוכו
וגם הנהר השני הסובב את כל
ארץ כוש וארץ אופיר וארץ חוילה
הנה מצאנו שם הזהב על יד
התרים ולא מצאו גן ערן והשלישי
חדקל היורד למדי אצל ים קאספיאו
ונקרא בלשונם טיגריס כבר מצאנוהו
לדניאל בספרו יושב על נהר חדקל
וכן ציירוה הקוסמוגראפי סמוך
לסוסיאנה היא שושן הבירה ובאלה
אין זהב ואין גן ערן והנהר הרביעי
הוא פרת אשר קראוהו חכמי
הנוצרים איבפראטים והוא היורד
לדרך בבל ולים פרס אנה נמצא
אצלו גן ערן לא במקום מוצאו
שחכמי התלמוד בגמרא היו יורדים
בו לבבל בימי מלואו באמרם
שם בגמרא רבת פרת ולא בסופו
שהיא בים פרס מים הודו ולא
נמצא בו גן ערן ואם תאמר באורך
דרך ירידתו כי רב הוא הנה הפרת-
מים אשר למלך אחשורוש ושרי
המדינות אשר על אורך נהר פרת
כי פרתמים שם נגזר מפרת ולא

5 Non novi in ipſo eſſe Hortum Eden, quia non ſcribitur eſſe in medio ejus. Et quoad fluvium ſecundum qui circumit totam terram Cuſh & Ophir & Havilam, en invenimus ibi aurum per manum exploratorũ: ſed ipſi non invenerunt Hortum Eden. Tertius Hiddekel eſt qui [6] deſcendit in Mediam juxta mare Caſpium, & vocatur linguâ eorum Tigris: jam invenimus illum apud Danielem in libro ſuo, *Sedens juxta fluvium Hiddekel.* Et ſic eum depinxerunt Coſmographi prope Suſianam, quæ Suſan Palatium. Et in iſtis nec aurum eſt nec Hortus Eden. Et fluvius quartus eſt Phrât, quem Sapientes Chriſtianorum vocant Euphratem: is eſt qui deſcendit per viam Babel & ad mare Perſicum. Sed ubi reperitur apud ipſum Hortus Eden? Non certe in loco ſcaturiginis ejus: nam Doctores Talmudici in Gemara deſcendebant per illum ad Babel in diebus plenitudinis [ſeu incrementi] ejus, cum dicant ibi in Gemara, *Crevit Euphrates*: neque in ejus fine qui eſt in mari Perſico quod ex mari Indico: nec in ipſo reperitur Hortus Eden. Si autem dixeris, [Eden] eſt per longitudinem viæ deſcenſus ejus qui eſt magnus, ecce Partemæi qui pertinebant ad Regem Ahaſuerum & Principes Provinciarum qui per longitudinem fluvii Euphratis (nam Partemim eſt Nomen derivatum à Perât,) non invenerunt Hortum Eden nec auri productio-

5 *Non novi in ipſo eſſe*] i. e. non percepi nec novi in ipſo eſſe Hortum Eden.
6 *Deſcendit in Mediam*] Fallitur hic noſter, vel ſaltem confuſe loquitur: rectius enim dixiſſet, Qui deſcendit in Aſſyriam ex Media quæ juxta mare Caſpium: alias enim Tigris ſat procul à dicto mari diſtat. Mox rectius dicit, Tigrim eſſe prope Suſianam.

מצאו

מצאו כו נן ערן ולא מוצא זהב
ממנו ואנה נמצאנו כי תאמר אלי
בחכמה שא נא עיניך וראה את
המקום מרחוק כי שם חנוך ואליהו:

ויעוד שאלה גדולה על כל אלה
על ארבעה הנהרות ממש אשר
ארבעתם יצאו מערן ממקור אחד
ואנחנו נראה פישון שהוא נילוס
יוצא מארץ הררום העליון מהרי
הלבנה לדעת הכל אשר בין מרברות
כוש היא איטיאופיאה ויורד למצרים
ואלסנדריא ומימיו נוזלים על שפת
ים מריטיראניאו האמצעי באפריקא
בבארבאריאה והשני אפשר כי
הוא כן שיסובב אופיר וחוילה
גלילות סינינא ונאמבארא אולם
חרקל שיורד מררך הרי ים קספיאו
בצפון הודו ולצפונו של עולם ופרת
הנולד בהרי ארמיניאה הגדולה
ויורד לים הודו ופרס בדרומו של
עולם אשר יתכן שיהיו מוצאם
ממקום א׳ מהרי הלבנה אשר באמצע
כוש היא איטיאופיאה באפריקא
אשר ב׳ מהם מציאותם שם באפריקא
פנים ואחור והשנים האחרים

nem ex illo. Ubi ergo inveniemus illum? Dices mihi per ſapientiam, Eleva nunc oculos tuos,& vide iſtum locum à longinquo, nam ibi ſedentes ſunt Chanoch & Eliahu?

Eſt autem adhuc quæſtio major omnibus iſtis, videlicet de quatuor hiſce fluviis ipſiſſimis; nam omnes illi prodierunt ex Edeno ex uno fonte. Nam nos videmus Piſonem (qui eſt Nilus,) prodeuntem ex terrâ auſtrali ſuperiore è montibus Lunæ, qui ſecundum opinionem omnium eſt inter Deſerta Cuſh ſeu Æthiopiæ, & deſcendit ad Ægyptum & Alexandriam, & aquæ ejus decurrunt ad oram maris Mediterranei ſeu mediani per Africam in Barbariam. Et quoad [7] ſecundum, poſſibile eſt ut circumeat Ophir & Havilam, regiones Senegæ & Gambaræ. Verum Hiddekel deſcendit a via montium maris Caſpii [8] in Septentrionale Hodu & Septentrione Mundi. Et Euphrates eſt qui naſcitur è montibus Armeniæ majoris, & deſcendit ad mare Perſicum & Indicum in auſtrum Mundi; cum jam potius conveniat ut ſit eorum origo ex uno loco, ſc. ex montibus Lunæ qui in medio Cuſh ſeu Æthiopiæ in Africa anterius & poſterius. Ibi enim inveniuntur duo ex illis: & quoad duos alios Hid-

7 *Secundum*] Intelligitur hic fluvius *Niger*, qui ab Ortu in Occaſum Æthiopiam ſecat: & quia Ghineam præterfluit, Arabibus نيل غانة *Nilus Ghana* nuncupatur.

8 *In Septentrionale Hodu*] i. e. Indiæ. Verum eſt quod Tigris deſcendit à via montium maris Caſpii; ſed quod addit, *in ſeptentrione Indiæ*, non poteſt bene intelligi; hæc enim ſunt prorſus *ἀσύστατα*. Verius dixiſſet Tigrim oriri ex ſeptentrionali parte Aſſyriæ, ut revera eſt. Mox melius, ex Gorduenis montibus educit. In hac autem re profecto Judæi noſtri manibus aqua hæret, nec poteſt ſe commode excuſare quin reus ſit qui Fluvium ipſum ſeducere voluerit.

חדקל

חרקל ופרת התחלת מקורם כאשי־
אה העליונה הגרולה אחר מהם
והוא חרקל כמעט מהרי סקיטאניאה
וסארמאציא אי בקארטואנה והשני
מאלה הוא פרת שירר מררך
אשיאה התחתונה לבבל ולים
הורו ופרס ואם כן הוא מה נרבר
ומה נצטרק במציאות ארבעת
הנהרות האלה אשר השנים פישון
וגיחון יהיו בשתי גלילות אפריקא
יכוש והשתי הנהרות האחרים חרקל
ופרת באשיאה העליונה כרחוק
מורח ממערב ולשון ים מצרים
הוא ים סוף וארץ ישראל וכל
פלשתים וקצת ארם בניהם וספק
אחר נוסף על אלה כי מצאנו גיחון
לירושלים והורדתם אותו אל גיחון
אמרו המפרשים גיחון אחר הוא
מכל הספקות מסופקים :

האמנם בכל מה שקראתי ברעות
הקודמים לא נתישב רעתי בהם
ואנכי אבתוב העולה על רוחי בסוף
האגרת הזאת ליחס תכליתם
ברברי תורה ולא אומר לקוראי

dekel & Phrât, initium fontis eorum eſt in Aſiâ ſuperiore majore; viz. ipſorum unus Hiddekel eſt ferme è montibus Scytaniæ & Sarmatiæ aut Corduenis; & horum ſecundus qui eſt Phrât deſcendit à via Aſiæ [9] inferioris ad Babyloniam & ad mare Perſicum & Indicum. Et, ſi ita ſit, quid dicemus & quomodo nos juſtificabimus in inventione quatuor fluviorum iſtorum, quorum duo, ſc. Piſhon & Gihon ſunt in duabus regionibus Africæ & Cuſh; & duo reliqui fluvii Hiddekel & Phrât in Aſiâ ſuperiore, ſicut diſtat Oriens ab occidente? Nam [10] Lingua [i. e. Sinus] maris Ægyptii, (ea eſt mare Suph,) & terra Iſrael & tota Philiſthæa, & pars Syriæ ſunt inter eos. Et quoque dubium aliud iſtis addetur, quia invenimus Gihon prope Jeruſalem, *Et deduxeritis illum ad Gihon*. Dicunt autem Commentatores hunc eſſe alium Gihon: ſed nihilominus tamen hæc dubia dubitantur.

Revera in omnibus quæ legi de opinionibus antiquorum, non ſedata eſt mens mea in illis. Ego itaque jam in fine hujus Tractatus ſcribam ea quæ [11] aſcendunt ſuper ſpiritum meum, applicare completionem eorum verbis Legis. Nec dicam legentibus hunc Tractatum, Accipite opini-

9 *Inferioris*] Melius dixiſſes, ut mox, *ſuperioris*. Mirè certè in hoc Capite hallucinatur Author, & in viis Paradiſi plus quam aliis cæſpitat; idque merito cum Chriſtum veram viam ſequi renuat.

10 *Lingua maris Ægypti eſt mare Suph*] Male ſtatuit *Mare Ægyptium* eſſe *Mare rubrum*. Nam ex *Iſa.* 11. 15, plane conſtat quod per *linguam maris Ægyptiaci*, intelligatur ea Mediterranei pars Ægypto proxima in quam 7 Nili oſtia exonerantur. Propheta enim in eam exitium hoc modo denuntiat, *Anathematizabit Dominus linguam maris Ægyptii; & agitabit manum ſuam ſuper Fluvium, quem percutiet in 7 rivos ſuos.* Mari autem rubro quod ab Ægypto diſtat, aliquid inflixiſſe, certe nec Ægyptum nec ejus fluvium tetigiſſet, nec ad eam ullo modo ſpectare potuit. Dicat autem quod vult ὁ πλάνης: nos ad alia properabimus.

11 *Aſcendunt ſuper ſpiritum meum*] i. e. Veniant in animam meum.

האגרת

האגרת קבלו דעתי כי הרשות בידם
רק אומר קבלו דברי תורה כפשוטן
וכהלכתן ועל הכל קבלו דת על
דרך ביאור חכמי האמת אשר ירמוז
הכל אל הציור השכלי והמקובל
ממנו ועל הדרכים כמו אלו נחלקו
כי גדולי גאוני ישראל אחרונים
במציאה אין כמותם אחריהם עד
היום הרם והרמבן האחד כתב
במורה בספורי האבות על וירא
אליוה באילוני ממרא והנה שלשה
אנשים ואל הבקר רץ אברהם וגו
כלם מראות אלהים ולא כפשוטן
רק במראות הבתרים שאימה נפלה
על אברהם וכן בלוט ומצות אפה
ויאכלו וגו והרמבן השיגו בפרשת
וירא בתוכחת מגולה ואומר כי כלן
כפשטן הן ורבים כמו אלה אליו
ביניהם בחדושי התורה להרמבן כן
אומר מה לי עתה באגרת הזאת
בספורי זה כי יהיה ספור בראשית
כלו רומז אל המקובל והנסתר ממנו

onem meam, nam [12] licentia eſt in manu eorum: ſed dicam, Accipite verba Legis ſecundum ſimplicem [i. e. literalem] ſuum ſenſum & ſecundum conſuetudinem ſuam & ſupra omnia, Accipite verba Legis ſecundum explicationem [13] Doctorum veritatis, qui innuerunt [i. e. retulerunt] omnia ad ideam intellectualem & Cabbalâ-receptam apud illos. De iſtiuſmodi autem viis diviſi ſunt magni excellentes Iſraelis poſteriores, de inventione hac, non ſunt ſicut illi poſt eos ad hunc uſque diem, viz. Maimonides & Nachmanides. Unus horum ſcripſit in ſuo More ad enarrationes patrum ad [14] *Et apparuit ipſi Dominus in quercubus Mamre*, &c *Et ecce tres viri*, &c. *Et ad armentum cucurrit Abraham*, &c. quæ omnia ſunt viſiones Dei, & non ſecundum ſimplicem ſuum ſenſum, ſed tantum ſicut viſiones diſſectorum-animalium, ubi [15] *terror incidit ſuper Abrahamum*: Et ſic de Lotho, *Et azyma coxit*, &c. Nachmanides vero animadvertit in illum in Paraſha *Et apparuit*, reprehenſione manifeſtâ, dicitque omnia iſta eſſe ſecundum ſimplicem ſuum ſenſum: & ejuſmodi multa inter eos ſunt apud Nachmanidem in ſuo Chidduſhe-hattora. Sic itaque dicam, Quid mihi nunc eſt in hoc Tractatu in iſta enarratione mea? [dicamque inquam]

12 *Licentia*] Nempe licentia non credendi.

13 *Doctorum veritatis*] i. e. *Cabbaliſtarum*. A קבל cabal *accepit*, eſt קבלה Kabbala *Acceptio*: quo nomine intelligitur Doctrina ore tenus tradita & accepta, quæ eſt Theologia quædam myſtica de Divino auditu, ut vocant, & de Arcanis ac Myſteriis Legis Divinæ.

14 *Et apparuit*] Ex *Gen.* 18. 1, 2, 7

15 *Terror incidit*] Putant nempe Abrahamum revera non vidiſſe talia; ſed ſopore in eum cadente, illum vidiſſe viſionem tantum. Sed bonus hic dormitat Maimonides, ſomniatque vigilans. Recte itaque in illum animadvertit Nachmanides, eumque merito reprehendit, in Libro ſuo dicto *Chidduſhe Tora*, id eſt, *Innovationes* ſeu *Novæ expoſitiones Legis*.

ולא

ולא כפשוטו או שיהיה כמשמעו
ובדרך קול פסוקי התורה ממש
ועל זה באתי ואומר שהאדם נברא
למטרה בארץ וה׳ הכניסו בגן עדן
לעבדה ולשמרה וזהו מקומו. באופן
הגון לדעתי ומתקרב לדעת האמת
הגע״ה הזה הוא בגליל הרי הלבנה
במקום אחד מיוחד שמה אשר
הוא מקום סגולה מאת ה׳ אדון
כל הארץ אשר לא יעבור בו איש
ורגל בהמה שוה המזג וטוב
המצב גן עדן שמו אשר נטעו ה׳
מקדם בראשונה לנוח בו האדם
אשר יצר ואם לא חטא כבר היה
ידוע מה שימשך מזה ומהמקום
ההוא נהר יוצא מעדן להשקות
את הגן והיה לארבעה ראשים
אשר שנים מהם פישון וגיחון
יסובבו הגלילות ההמה מארץ כוש
העליונה והתחתונה כאשר המה
עושים היום הזה ממש האחד
נילוס יורד לארץ כוש במצרים
והשני לכוש לדרום אופיר וחוילה
אשר שם הזהב בודאי וגיחון של
ירושלים גיחון אחר הוא כאשר
נראה היום נהרים רבים נקראים
רינוס בצרפת ואשכנז ואיטאליאה
והשנים האחרים חדקל ופרת ילכו

quod ſc. ſit enarratio τῆς Bereſhith tota illa, innuens ſenſum Cabbaliſticum & occultum à nobis, & non ſecundum ſenſum-literalem ſuum? vel, quod ſit [16] ſecundum auditum ſuum & ſecundum ſonum verſuum Legis proprie? Ideoque venio & dico, quod Homo creatus fuerit infra in terra: Deus vero introduxit ipſum in Hortum ad colendum eum & ad cuſtodiendum eum: & iſte erat locus ejus modo conveniente, mea opinione. Quod autem magis accedit ad opinionem veram, eſt quod iſte Hortus Eden ſit in regione montium Lunæ in loco aliquo appropriato ibi, qui eſt locus peculiaris à Domino qui Dominus totius terræ, per quem nunquam tranſit vir nec pes beſtiarum, æqualis temperamenti & boni ſitus: & Hortus Eden eſt nomen ejus, quem plantavit Deus ab antiquo olim, ut in eo quieſceret homo quem formaverat. Et, ſi non peccaſſet, jam notum eſſet quid inde † traheretur. Et ab illo loco prodiit fluvius, ab Eden, ad irrigandum Hortum, fuitque in 4 capita, quorum duo ſunt Piſon & Gihon qui circumeunt regiones iſtas terræ Cuſh ſuperioris & inferioris, ſicut hodie faciunt ‡ certiſſime. Unus nempe eſt Nilus deſcendens per terrã Cuſh in Ægyptum: & ſecundus per Cuſh ad meridiem Ophir & Havilæ, ubi eſt aurum pro certo. Gihon vero Hieroſolymæ eſt alius Gihon, ſicuti viſitur hodie quod plures fluvii vocentur Rhenus, viz. in Gallia & Ger-

16 *Secundum auditum ſuum*] i. e. prout audimus pronuntiatum, & ſec. ſonum verborum in Verſibus ſeu Textu Legis. † Id eſt, *ſequeretur*. ‡ Seu *proprie*.

קדמת אשור אסיריאה בלעז ומיסו־
פוטאניאה וכן ציירוהו וכתבו עליו
כל החוקרים בארחות עולם
וכן כתבו החכמים בתלמוד על פרת
שהוא נוטה לדרך בבל וחדקל
עובר בגלילות שושן הבירה אשר
שם דניאל ראה מראות אלהים:

אולם לדעת איך ילכו שתי
הנהרות האלה הנולדים מהרי
הלבנה באמצע כוש ואפריקא
והנם היום נמצאים באמצע
האסיאה בארצות אשור ובבל ושושן
הבירה ובין כוש ואסיאה יש לשון
ים סוף למצרים וארץ פלשתים
וכנען ואין נהר מהם נגרר במהלך
הזה ונאמר אנחנו בו כי הפסוק
ממש מסייע אל הביאור הזה
באמרו ההולך קדמת אשור חזה
שילכו השתים הנהרות האלה
מתחת לארץ לדרך אשור בדרך
מבוע טבעי וכמשפט וטבע קצת
נהרות בעולם להיות הולכות מהלך
מה על הארץ ואחר יסתתרו ויהיו
נובעים אל מקום אחר וקרוב לזה
כתב הרמב״ן ז״ל בפרשת בראשית
בחדושי התורה אשר באר וכן
מצאתי בדברי חכמי הטבע שהים
המסתיר מימיו למטה ומקבצם

mania & Italiâ. Duo itaque alii Hiddekel & Phrât eunt per Anteriorem-partem [i.e. Orientem] Aſſur vulgo Aſſyriæ, & per Meſopotamiam. Et ſic depinxerunt eum & de eo ſcripſerunt omnes ſcrutatores in [17] in ſemitis Mundi. Et ſic ſcripſerunt Doctores in Talmud de Euphrate, quod ſc. inclinet ad viam Babylonis; & quod Tigris tranſeat per regiones Palatii Suſan, ubi Daniel vidit viſiones Dei.

Verum ad ſciendum quomodo duo iſti fluvii qui naſcuntur ex montibus Lunæ in medio terræ Cuſh & Africæ, jam hodie inveniantur in medio Aſiæ in terris Aſſur & Babel & Palatii Suſan, (cum inter Cuſh & Aſiam ſit lingua maris Suph verſus Ægyptum, & terra Philiſthæorum, & Canaan, & neuter horum fluviorum [18] fluat per hoc iter,) dicemus nos hic de eo, quod Verſus [i.e. Textus] directe juvet hanc expoſitionem, cum dicit, *Qui aſcendit verſus Aſſyriam:* & hoc eſt, quod eant duo iſti fluvii ſub terram ad viam Aſſyriæ per viam Scaturiginis naturalis, & ſecundum morem & naturam quorundam fluviorum in Mundo, qui eunt per aliquod iter ſuper terram, & poſtmodum occultantur & ſcaturiunt in alio loco. Et huc prope accedit id quod ſcripſit Nachmanides b. m. in Paraſha Bereſhith in Innovationibus Legis quas explicuit. Et ſic inveni in libris Peritorum naturæ [i. e. Phyſicorum,] quod mare occultat aquas ſuas infra, & colligit eas continetque illas, &

17 *In ſemitis Mundi*] i. e. in Itinerariis ſuis.
18 *Fluat*] נגרר *ducatur ſeu trahatur.*

ומחזיק

ומחזיק בם ככר יוליכם למרחוק
ויהיו נובעים דרך המעינות
הנובעים ויתחרשו להיות מתוקים
ויצאו לאור ויולידו נהר וכן מצאתי
בדבריהם ממש על נהר נילוס
הנוזל מהרי הלבנה כאמור ובאמצע
המורד יפקד מקומו ויחסר ירידתו
לעינים בהגיעו למעלה ממירואי
בהרים הרמים והגבוהים וממקום
אחר יצמח ויבא למצרים ואולי כי
אפשר לבאר עוד על פי האופן
הזה על חדקל ופרת אשר מקורם
מהרי הלבנה עם פישון וגיחון
ולא יראו החוצה עד בואם מתחת
לארץ קדמת אשור ושם יעשו
פעולתם על הארץ להראות חדקל
בשושן הבירה ובארץ בבל והרביעי
הוא פרת ה׳ יפרנו וירבנו :

זהו מה שכוונתי אני אברהם
פריציול יצו גר פיראדה לכתוב באגרת
הזאת היום ר״ח כסליו רפ״ה ואתנה
שלוחים לשר חשוב בישראל לזכרון
תם תלחי ישׁׄמׄמׄוע לק״י :

dein defert eas in longinquum ut ſint Scaturientes viâ fontium qui ſcaturiunt, & renovantur ut ſint dulces: & tandem prodeunt in lucem & producunt fluvium. Et ſic inveni in ipſiſſimis verbis eorũ de fluvio Nilo, quod ſc. defluat à montibus Lunæ ut dictũ eſt, & in medio deſcenſionis deſideratur locus ejus, deficitque deſcenſus ejus [19] ad oculos cum pervenit ſupra Meroen ad montes excelſos & altos, & ex alio loco oritur & venit in Ægyptum. Et fortaſſis ſit etiam poſſibile explicare hoc ipſo modo de fluvio Hiddekel & Phrât, quorum fons eſt ex montibus Lunæ una cum Piſon & Gihon: nec apparent extra donec veniant ſub terrâ ad Anteriorem-partem Aſſyriæ. Et ibi faciunt operationem ſuam ſupra terram, ut appareat Hiddekel circa Palatium Suſan & terram Babel. Et quartus fluvius eſt Phrât: Deus [20] nos fructificet noſque multiplicet.

Et hoc eſt quod intendi ego Abraham Peritſol (cuſtodiat eum rupes ſua & redemptor ſuus,) commorans in Ferrara, ſcribere in hoc Tractatu, hodie in [21] novilunio Chiſleu 285: & dedi eum ut Munera Principi alicui honorabili in Iſraele, in memoriale.

[22] Finitus eſt. Laus Deo vivo: & ſit nomen Dei benedictum ex nunc & uſque in ſeculum. In ſalutem tuam ſperavi Domine.

19 *Ad oculos*] ſc. ad viſum oculorum, i. e. plane & perſpicue.

20 *Nos fructificet noſque multiplicet*] Eſt alluſio ad nomen *Phrât*, ſine juſta cauſa; vult enim his inſinuare deductum eſſe à פרה *fructuoſus fuit & fructificavit*; quod falſum.

21 *Novilunio*] Abbrev. ר״ח eſt pro ראש חדש *caput menſis.*

22 *Finitus eſt*] Alii Authores ſolent ſubjungere tantum, תם ונשלם תהלה.לאל בורא עולם *perfectus* [*ſeu finitus*] *&* *abſolutus eſt.* *Laus Deo Creatori Mundi.*

Exemplaris MS Veneti Tranſcriptor hanc ſequentem Concluſionem ſubjungit,

וככן נשלם ספר אגרת ארחות עולם
להחכם השלם התורני ר״ אברהם פריצולו
ז׳לה״ה: ברוך אלהי עליון מראשית אחרית
הוורה אשר לא עזב חסדו ואמתו מעמנו
לתת לנו כח להתחיל ולהשלים הספר הנהמד
הזה חכו ממתקים וכלו מחמדים ואם מצער הוא
והקוראים כו במיעוט דברים ימצאו הרבת
מים קרים על נפש עיפה שמועה טובת
מארץ מרחק ישמח לב הקונה ואשר זכנו
בזרת למען רחמיו הרבים וחסדיו הגדולים
יתן ויחזור לנו עוז ותעצומות להדפים
עוד ספרים לרוב כאשר עם לבבנו ויצמיח
לנו ישועה בקרוב כי״ר א׳:

Et ſic perfectus eſt liber Iggéreth Orchoth Olam Doctoris perfecti Theologi Rabbi Abr. Peritſol, memoria ejus ſit in vitam futuram. Benedictus Deus excelſus qui à principio ad finem eſt; qui non deſeruit miſericordiam & veritatem ſuam à nobis, dando nobis vires ad inchoandum & perficiendum Librum hunc deſiderabilem, palatum ejus dulcia continet, & totus deſiderabilia comprehendit. Et quamvis parvus ſit, Legentes in eo paucis verbis reperient multum aquarum frigidarum ſuper animam defatigatam, nempe auditum bonum à terrâ longinquâ: lætabitur cor emptoris. Et qui nos dignos fecit hoc propter miſericordias multas & benignitates ſuas magnas, det nobis robur reddatque fortitudines ad edendum adhuc multos libros, ſicut eſt in animo noſtro; & germinare faciat nobis ſalutem præſto. Sic ſit voluntas ejus, Amen.

FINIS.

TRACTATUS
ALBERTI BOBOVII

Turcarum Imp. MOHAMMEDIS IV[ti] olim
Interpretis primarii,

DE TURCARUM
LITURGIA,

PEREGRINATIONE MECCANA,

CIRCUMCISIONE,

ÆGROTORUM VISITATIONE, &c.

Nonnullas ANNOTATIUNCULAS, pro ut occaſio ſe obtulit, paſſim adjecit THOMAS HYDE S. T. D. è Coll. Reginæ *Oxon.* Protobibliothecarius Bodlejanus.

Subjungitur *Caſtigatio* in *Angelum à Sancto Joſeph*, Carmelitarum diſcalceatorum in Perſide Præfectum olim generalem.

OXONII,
E THEATRO SHELDONIANO 1690.

AD LECTOREM

PRÆFATIO.

SEquentes de Ritibus Turcarum obſervationes accepi ab amico Doctiſſimo D. Thoma Smith S. T. D. qui ab Itinere Conſtantinopolitano redux, eas ante aliquot annos mecum communicavit, ſuadens ut aliquando publici juris facere vellem; quod jam tandem factum eſt. Eas autem illius rogatu ſcripto prius conſignaverat Albertus Bobovius, *patria dialecto* Bobowski *dictus, gente Polonus, aliquot ab hinc annis defunctus. Cujus mors dolenda, tum quia noſtratibus ſemper erat amiciſſimus & in omnibus officioſiſſimus, tum quia erat impenſiſſimus Linguarum amator & aſſiduus cultor, & in earum multis tam Europæis quam Aſiaticis verſatiſſimus & peritiſſimus: unde habitus eſt dignus qui ſub Turcarum Imperatore* Mohammede IV[to] *Stipendium mereretur ut* ترجمان باشى Tergjumān Baſhi, *i. e.* Interpres primarius. *Maximè autem dolendum eſt, quod morte præreptus eſſet antequàm ad Chriſtianiſmum rediiſſet; quod facere ex animo anhelabat, cupiens ut in Anglia inter Chriſtianos honeſto aliquo modo panem lucrari potuiſſet, & ab Infidelium conſortio recederet. Juvenis quidem primo à Tataris ductus eſt Captivus, & venditus Turcis, à quibus (explorato ejus ingenio dotibuſque) in Seraglio educatus eſt 20 annis, unde ut Magnatis alicujus Famulus abiit in Ægyptum, & hoc modo factus Liber, tandem ad Conſtantinopolim rediens, in dictum officium adſcitus eſt. In Iſlamiſmo autem initiatus, una cum Religione (ut mos eſt) Nomen mutans vocatus eſt* على بيك Ali-Beigh, *ſeu ut vulgo efferunt* Ali-Bei.

Studioſus fuit, & multa ſcripſit; præſertim Grammaticam & Lexicon pro Lingua Turcica: & circa annum 1653, rogatu D. Baſire, Eccleſiæ Anglicanæ Catechiſmum Turcice vertit, & tota S. Biblia in eandem linguam tranſtulit pro D. Levino Warnero, qui (ut Typis mandari poſſent) tranſmiſit ad Leydam, ubi hodie in Bibliotheca Leydenſi ſervatur MS exemplar. Pſalmos Davidis ipſius manu ſcriptos ipſe Turcicè poſſideo.

Hæc quæ de Turcarum Ritibus ſcripta reliquit, poſſunt eſſe curioſo Lectori grata, quia eædem res ab aliis nondum tam bene deſcriptæ, nec quidem ab ullo Chriſtiano accurate deſcribi potuere: cum nemo niſi Muſlimus abſque ſummo vitæ periculo poſſet admitti ad tales Ritus videndum. Nam ſi Chriſtianus ſe admiſceret eorum Sacris, præſertim Peregrinationi Meccanæ, omnia haberentur profanata, & ille morte mulctaretur, nec poſſet à ſe viſa referre. Alias vero extra Religioſam illam Peregrinationem, Mercator forte Urbem adeat & redeat. Cùm itaque à Mohammedano hæc ſcripta ſint, probatam & veram credamus relationem; præſertim cum totam eorum ſtultitiam tam libere prodat, & arcana nobis Chriſtianis ridenda propinet; unde poſſumus plenius de eorum Fide & Moribus & Indole judicium facere. Et quidem illorum (ut et Pontificiorum) ineptias et ſtultitiam vidiſſe, poteſt omnes alios in veriore Religione melius confirmare. Nam fere omnes illorum Ceremoniæ, præſertim Meccanæ, ſunt plane ridiculæ et ſuperſtitioſæ, ab aſtutis nebulonibus excogitatæ ad ſeducendum inani religionis ſpecie palantium Arabum animos eoſque demulcendum. In dictis Ceremoniis quam ridiculum eſt Templi peribolum toties circumitare, cum humerorum agitationibus, &c. Imo et tota panegyris eſt tanquam inſanorum et fatuorum turma nugis occupata. Quam deploranda eſt cæcitas miſerorum, qui amicos ægrotantes monent de præſcindendis unguibus, quia poſt mortem factum non valet; et quod credent mortuos ſubjici duorum Angelorum Examini in ipſo Sepulchro, ibique vapulare; et quod defunctum moneant ut per-

gat

gat ſtrenue negare Trinitatem, et fortiter aſſerere Fidem Mohammedanam in altero Mundo, eadem firmitate qua hæc fecerat in hoc Mundo; et ut memor ſit Profeſſionis ſuæ, quod acceptaverit Deum pro Domino, Mohammedem pro Propheta, et Alcoranum pro Libro ſuo, &c. (quaſi mortui eos loquentes audire poſſent,) metuentes ſuos defunctos apoſtatizare poſſe, et à ſua fide deſciſcere. Hæc autem faciunt credentes animam pro 3 aut 4 diebus corpori aſſidere vel circa illud volitare, donec factum fuerit dictum Examen. Ideoque feles arcent, fœtores et fragores et omnes inconditos ſonos prohibent, ne forte talia circumvolitantem Animam turbare et juſto citius fugare et abſterrere poſſint.

Sed interim, ut quod juſtum eſt ipſis Turcis faciamus, agnoſcendum eſt eos verum Deum colere. Nam Mohammed Arabes ab Idololatria ad veri Dei cultum et cognitionem partim vi et partim ſubtilitate adduxit: quæ in parte bene fecit, et Aſſeclæ ejus pro Dei Unitate contra omnes fortiter contendunt et ſcribunt. Imo Mohammedanorum plurimi in amore Dei excellunt, et de Amore Divino plurimos Tractatus pathetice ſcriptos ediderunt. Præterea multi ex eis Eleemoſynis et Juſtitia aliiſque virtutibus tam moralibus quam Theologicis elucent: et, ſi quid mali eis accidat, id ſtatim pro peccatis ſuis contigiſſe agnoſcunt & exponunt. Fruſtrà autem ſunt qui credunt eos colere Mohammedem, quod non faciunt: ſed tantum ut omnium maximum Prophetam æſtimant. Nam qui ex Turcicâ Secta ſunt, ita prorſus ab omni Idololatriæ ſpecie abhorrent, ut ne quidem in Nummis propriis aut in Libris picturam faciant, aut Scachis figuratis ludant, ne forte in uſum Idololatricum trahantur; quamvis Perſica Mohammedanorum Secta ubique picturas faciat eiſque utatur. Iſti autem Turcæ, veræ Religionis fundamini (ſc. Dei Unitati) ſuperſtruunt ſtramen & ſtipulam, quæ in die diſtinctionis ignem probationis non ferent.

Harum obſervationum Textus eſt in ipſiſſimis Authoris verbis, quæ raro mutavi, niſi forte leviora, & quæ Grammaticæ repugnarent, aut ubi Arabicorum interpretatio nimis laxa & perfunctoria. Si quid Textui inſertum, id diſtinctionis cauſa Uncis incluſum. Notas adjeci paucas in ea quæ ab Authore tacta: multa alia addi potuere: ſed quæ ille non tetigit, ego plerumque intacta reliqui; ne Opus nimis prolixum foret, & ne meum potius quam illius eſſe cenſeretur.

Et quia Mecca & ad eum Peregrinatio in prædictis ſæpius memoratur, qui de ea plura videre cupit, urbis & Templi deſcriptionem videat in Itinerario Lud. Vartomanni Patritii Romani, qui omnia ex αὐτοψίας nobis tradit, Cap. 15, 17, 18, 19, 20. Videatur quoque L. de Barthema p. 151, Italicé. Vale *Lector, & his qualiacunque ſint utere & fruere.*

De Precibus Mohammedanorum.

Quinquies per diem orare debent Mohammedani ex Alcorani præſcripto horis cōnſtitutis; nempe I, *Horâ matutinâ ante ortum Solis*, quæ Turcicè vocatur صباح دماري † Sabâh namâzi *Oratio matutina*. II, *Horâ meridianâ* in declinatione Solis, quæ eſt اويله دمارى Oile namâzi *Oratio Meridiana*. III, *Horâ* [1] *veſperarum*, quæ ايكندى دماري Ikindi namâzi *Oratio pomeridiana*. IV, *Hora poſt occaſum Solis veſpertina*, quæ اخشام دماري Achſhâm namâzi *Oratio veſpertina*. V, *Seſquihorâ intra noctem*, quæ ياتسي دماري Yatſi namâzi *Oratio decubitoria* ſeu ante decubitum.

Has Orationes præcedere debet طهارت Taharet *Luſtratio*; nempe *Lotio* [2] *faciei, manuum uſque ad brachia, pedum uſque ad talos & tibias, ablutio oris & narium dicta* مضمضه mezmeze *oris collutio* ſeu *ablutio*, & استنشاق Iſtinſhâk *narium inſufflatio* ſeu *ablutio narium* aquam intrò attrahendo, مسح الراس meſhu'rrâs *abſterſio capitis*, مسح الرقبة meſhu'rrecaba *abſterſio cervicis*, quæ madidarum manuum ſuperinductione fiunt. Hæ Luſtrationes ſunt Ceremoniales, quæ additis brevibus oratiunculis fiunt, nec verbis tam facile demonſtrari poſſunt, niſi cum magna ſermonis prolixitate: viſu autem facile percipiuntur & addiſcuntur.

Pollutio [3] quæ nocturna eſt ſeu in ſomnio, vel ex coïtu vel ex quavis ſpermatis emiſſione, vocatur جنابت *Gjenâbat*; & hoc modo *polluti* vocantur جنوبلر *Gjunûblër*. Talibus non licet intereſſe precibus nec quibuſvis negotiis civilibus, antequam peregerint غسل *Guſl*, quæ eſt totius corporis *ablutio*. Inauſpicatum enim

Editoris Notæ.

† Aliàs quibuſdam dicta *Salâm namâzi*.

1 Sic ſcribit Ali-Beigh, in plurali more Hebræorum veterum, quibus Pomeridianum tempus vocabatur בין הערבים *inter duas veſperas*; quas ſecerant Declinatio Solis poſt meridiem & poſt occaſum. Hæc Precatio Arab. dicitur صلوة العصر Salâto 'lUſr *Oratio pomeridiana*. Eſtque exactè medio temporis pomeridiani, ſive dies ſint longiores ſive breviores. Et ſic oratio matutina quovis tempore anni eſt ſeſquihorâ ante ortum, & veſpertina eſt ſeſquihorâ poſt occaſum Solis: vel ſecundum alios, unâ horâ ante ortum & poſt occaſum. Quotidiè toto tempore Ramazân, his additur تمجيد Tamgjîd *Doxologia*, hora quarta matutina, aut media nocte. Et circa nonam matutinam diè Veneris & Mercurii toto anno eſt *Salà* precatio peculiaris.

2 Quæ quidem Lotio fit ex مطهره Mathare *Purificatorio* ſeu *Luſtratorio vaſe*, quod eſt Gotturnium luſtrale ſeu Aqualis roſtratus ex quo membris affunditur luſtralis aqua. Hoc creditur conferre ad animæ purificationem ab omni immunditia ſpirituali, ut olim apud Judæos. Vocatur hæc lotio ابدست *Abdeſt*.

3 Nec quidem Coranum ſuum tractabunt tangentve qui hoc modo polluti ſunt; ideoque ad talem temeritatem præcavendum, externo ejuſdem operculo aliquando inſcribi ſolent hæc verba لا يمسه الا المطهرون la yamaſſoho illa 'lmotahharuna, *non tangunt eum niſi puri*.

eſt inter illos polluti faciem videre, vel cum eo comedere, aut aliud quodvis negotium tractare: unde Proverbiale dictum ابشم راست كلممور شايد جو حكون برجنوبك جوزينه باقم *Res mea non benè ſuccedit, forte hodie polluti faciem inſpexerim.* Hæcce lotio eſt etiam Ceremonialis, ſuiſque ſuperſtitionibus ornata. Et eodem modo ſe habent حيضلو Haizlu *menſtruata* & نفسا Nopheſa *puerpera.*

Orationes ſunt duplicis generis, ſc. vel ex obligatione سنت Sunæ, i. e. *conſuetudinis* ſeu Legis traditionalis, (quæ conſtat ex Mohammedis dictis peculiari [4] volumine ſcriptis;) vel ex obligatione فرض *Pharz*, i. e. *Præcepti* Dei textu aliquo Coranico comprobati. Inter iſtas utriuſque generis Orationes fiunt اقامات Ikamât *Stationes*, ركعات Rekaât *Inclinationes* Capitis & mediæ partis corporis, سجدات Segjdât *Proſtrationes*, قعودات Kuûdât *Seſſiones* quæ poſt binas quaſque *Proſtrationes* fieri ſolent. Interponitur quoque قراة Kar'a *Lectio* ſeu *Recitatio* Corani, & تشهد Teſhahhud [5] *Teſtificatio*, & تسليمات Teſlimât *Salutationes* quibus Angelos ſuos Cuſtodes humeris orantium inſidentes ſalutant, Caput ad humeros dum hoc faciunt vertendo.

Preces matutinæ ex obligatione *Sunnæ*, ſunt ايكي ركعات *duæ Inclinationes*, quælibet cum binis *Proſtrationibus* in faciem, & una قعود *Seſſione*. Et ex oblig. τῶ *Farz* etiam ſimiliter. In *Sunna* tacite recitantur Corani Suratæ minores, in *Farz* autem eadem clara voce. Fiunt ergo in toto, quatuor *Inclinationes*, [& [6] octo *Proſtrationes*, & duæ *Seſſiones*, quæ cum *Lectionibus* ſeu *Recitationibus* Coranicis, Preces matutinas abſolvunt; præmiſſis etiam *Luſtrationibus* cum adjunctis *Oratiunculis* privatis.]

Preces Meridianæ conſtant ex quatuor *Inclinationibus Sunnæ*, & duabus *Seſſionibus*. Poſtea peroratur *Farz*, quæ etiam eſt quatuor *Inclinationum*, & duarum *Seſſionum*. Deinde iterum ſequitur *Sunna* duarum *Inclinationum*. Fiunt ergo in ſumma, decem *Inclinationes*, [& quatuor *Seſſiones*.] Et Alcoranus in his omnibus tacite recitatur.

Preces pomeridianæ conſtant ex quatuor *Inclinationibus Sunnæ*, & duabus *Seſſionibus*.

Editoris Notæ.

[4] Hoc opus vocatur سنة *Sunna*, (cum Judæorum *Miſna* conſonante nomine,) quam Arabice ſcripto conſignavit *Bochâri*, continens Mohammedis Traditiones שבעל פה *Orales*, ſingulas deducendo huic ab illo & ab altero, & tandem ab aliquo qui à Mohammedis ore accepit.

[5] *Teſtificatio*, ea eſt communis Formula qua quiſque ſe Fidei Mohammedanæ addictum profitetur & teſtificatur, dicendo لا اله الا الله محمد رسول الله *Non eſt Deus niſi ipſe Deus, & Mohammed eſt Propheta Dei, ſeu potius Legatus Dei*; Perſæ addunt علي ولي الله *ſed Ali eſt Amicus Dei.* Hoc faciunt ad Dei Unitatem aſſerendam contra Chriſtianos, quibus (propter Doctrinam Trinitatis) τριθεΐαν imponunt, & eo nomine eos vocant مشركون Mushrikûna *Aſſociantes*, quia Chriſtum Deo aſſociant eique æqualem habent: illi autem dicunt Deum eſſe unum, & non habere ſocios nec æquales. Quicunque autem Chriſtianus eam Formulam pronuntiare, audiens fuerit, ad Iſlamiſmum amplectendum ſtatim cogunt, vel alias capite plectunt. Sic enim illorum Religio ab ipſis nominatur اسلام, Iſlam *Status ſalutis*, qui Lat. *Iſlamiſmus* vocari poſſit; & ſtatum iſtum ingrediens, eſt مسلم *Muſlem* ſive مسلمان *Muſlimân*.

[6] Quæ hîc & alibi Uncis incluſa, ab Editore addita ſunt; cum Author brevitati & feſtinationi ſtudens, particularia enumerare & recenſere neglexerit.

His.

His peractis, peroratur *Farz*, quæ eſt totidem *Inclinationum* & *Seſſionum*. Eſt autem heic *Suna* in libero arbitrio precantis: poteſt enim vel perorari vel omitti. Heic quoque tacite recitatur Alcoranus.

Preces veſpertinæ ſunt *Farz* trium *Inclinationum*, & duarum *Seſſionum*: una ſc. *Seſſio* fit poſt duas *Inclinationes* priores, & altera poſt unam illam *Inclinationem* poſteriorem. Inter duas priores *Inclinationes* recitatur Alcoranus alta voce, poſt poſteriorem voce ſubmiſſa. Poſtea peroratur *Sunna* duarum *Inclinationum* & unius *Seſſionis* tacite. Fiunt ergo in ſumma, quinque *Inclinationes*, [& tres *Seſſiones*.]

Preces nocturnæ conſtant ex *Suna* quatuor *Inclinationum*, & duarum *Seſſionum*, cum tacita Alcorani recitatione; quæ tamen ſi libuerit alicui, omitti poteſt. Poſtea ſequitur *Farz* quatuor *Inclinationum*, & duarum *Seſſionum*. Inter duas priores *Inclinationes* recitatur Alcoranus clare voce, inter poſteriores autem ſubmiſſa. Poſtea iterum ſequitur *Suna* duarum vel quatuor *Inclinationum*, & unius vel duarum *Seſſionum*, pro lubitu. Poſt *Seſſionem* primam vel ſecundam aſſurgentes perorant Orationem quæ dicitur وترنمازي Vitr namazi, i.e. *Oratio ſingularis*, cui nulla eſt par: quæ tamen, ſi alicui placuerit, poteſt differri uſque ad tempus matutinum, & poſt evigilationem recitari, quod melius exiſtimatur. Hæ omnes tacitè recitantur. Sunt ergò in hac orandi vice, decem vel duodecim *Inclinationes*, [quinque aut ſeptem *Seſſiones*, &, ſi placuerit, una *Oratio ſingularis*.] Singulis itaque diebus ſupradictis horis, in ipſo puncto vel paulò poſt, (inter tempus unum vel alterum) perorari ſolent quinque Precationes prædictæ.

Ubi precandi tempus advenerit, اذان اوقنور Azan okunúr *Proclamatio promulgatur*, quod facit موذن Muezzin *Præco* ſuper منارة Menara *Turri* vel apud portam Templi in loco aliquo altiori, his verbis, الله اكبر الله اكبر اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان لا اله الا الله ان محمدا الرسول الله ان محمدا الرسول الله هي علي الصلوة هي علي فلاح الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله *Deus eſt maximus, Deus eſt maximus. Teſtor quod non ſit Deus niſi ipſe Deus, Teſtor quod non ſit Deus niſi ipſe Deus. Teſtor quod Mohammed ſit Propheta Dei, Teſtor quod Mohammed ſit propheta Dei. Accurrite ad preces, accurrite ad bonum-opus* [*ſeu Cultum.*] *Deus maximus eſt, Deus maximus eſt. Non eſt Numen præter ipſum Deum.* In matutina Promulgatione additur, الصلاة خير من النوم الصلاة خير من النوم *Oratio melior eſt quàm ſomnus, Oratio melior eſt quam ſomnus.*

Poſt promulgationem peractam, exclamat etiam Præco فاتحه اوقوجه Phatiha okûya, i.e. *recites Phâtiha* ſeu *Apertricem Suratam*, [ea ſc. eſt prima Corani Surata, ſic dicta quod librum aperiat inchoetve,] quæ apud Mohammedanos eodem in uſu eſt quo *Pater noſter* ſeu Oratio Dominica apud Chriſtianos: [ea nempe pro quotidiana prece uſurpari ſolet.] Hæc Promulgatio fit extra Eccleſiam. Convocato populo, alia Promulgatio fit in ipſo Templo, eadem forma cum præcedente, niſi quod pro هي علي فلاح *accedite ad proſperum opus*, [ad præparandum populi animum & ſupinam quamvis negligentiam amoliendam,] additur, قد اقامت الصلاة قد اقامت الصلاة *Jam incipiunt preces, jam incipiunt preces.* Poſt hanc Promulgationem populus uno impetu aſſurgit, per ordines diſpoſitus uti Cohortes militum Chriſtianorum *par les ranges*; pollicibuſque

licibuſque manuum ad molliorem aurium partem applicatis, dicunt الله اكبر *Deus eſt maximus*; prius tamen perorandi propoſitione [ſeu intentione] facta his verbis, viz. ſi Oratio eſt *Sunnæ*, quilibet tenendo pollices ad aures dicit, نويت ان اصلي سنة هذا الوقت *Propono* [ſeu *intendo*] *orare Sunnam hac vice*; (vel ſi eſt *Farz*, tum loco *Sunnæ* dicit فرضا *Farzan*,) اداء لله تعالي *pro ſolutione Deo excelſo*, ſeu *ut perſolvam Deo quod debeo*. Si ſimul cum Parocho ſeu Antiſtite peroranda eſt *Pharza*, addit مقتديا بالامام *imitando Antiſtitem*: ſi Antiſtite abſente, ſolus peroraturus eſt, loco *Antiſtitis* ponit, بالقران [7] *Alcoranum*. In ſupradicta *Oratione ſingulari*, non ſpecificat nec *Sunnam* nec *Pharzam*, ſed dicit نويت ان اصلي واجب الوتر *intendo orare Orationem ſingularem debitam* Deo. Poſt تكبير Tecbir *Magnificationem* Dei ſeu Doxologiam quæ fit prædictis verbis *Deus eſt maximus*, &c. incipiens cum بسم الله الرحمان الرحيم *in nomine Dei miſeratoris miſericordis*, dicit hanc Orationculam, سبحانك اللهم وبحمدك وتبارك اسمك وتعالي جدك وجل ثناوك ولا اله غيرك *Gloria & laus ſit tibi ô Deus mi, & benedicatur nomen tuum, & exaltetur magnitudo tua, & glorioſa ſint tua encomia, nec enim eſt Deus alter præter te.*

Poſtea perorant فاتحة *Phatiham* ſeu primam Alcorani Suratam (junctis manibus & pedibus, oculis in terram defixis, veſtibus bene complexis ſeu compoſitis) tacitè vel clarè ſecundum indigentiam precationis [ſeu prout requirit.] Dictæ *Phatihæ* adjunguntur tres aliquæ periodi ex Alcorano; quibus recitatis, dicit الله اكبر *Deus eſt* † *maximus*, & inclinat Caput: poſtea iterum dicit الله اكبر *Deus eſt maximus*,

Editoris Notæ.

7 Cum Articulo alias emphatice dictus *Alcorân*, q. d. ô *Corân*. Hic Liber alias vocatur الفرقان *AlPhurcân*, i. e. *Diſtinctor ſeu Diſtinguens*, ſc. inter Bonum & Malum. Quoad vim vocis, قران *Corân* eſt vel *Collectio*, quia ſc. Omar Succeſſorum ſecundus ſoluta Mohammedis folia collegit, eaque in unum Librum compegit: vel eſt *Lectio*, (quæ potior ratio,) q. d. *Legendum quiddam*, vel *quod ſæpe legitur*; eadem prorſus ratione qua Judæis ſacra Biblia vocantur מקרא *mikra*, à legendo. Et ſic Judæos imitatur *Bochâri* in nuncupatione ſui Libri *Sunna*, quæ continet Mohammedis Effata, quæ ipſius Aſſeclis reſpectu Corani pro Secundaria Lege habentur, ſicut Miſna eſt Judæorum *Secundaria Lex* reſpectu Moſaicæ, ejuſdem ſc. Duplicatum & Repetitio, additis inſuper veterum Rabbinorum Dictis, Conſtitutionibus, & Deciſionibus, quæ (ne prorſus exciderent,) in unum Corpus Collegit R. Jehuda Sanctus circa annum Chriſti 150. Hæc enim Collectio (quæ Talmudis Textum conſtituit) vocatur משנה *Miſna*, ſeu in plurali משניות *Miſhnaioth*; in cujus Operis Complementum, recentiores Rabbini ſuas etiam Commentationes & alias Deciſiones addiderunt, quæ omnia ſimul תלמוד *Talmud* vocantur, i. e. *Doctrina*; ſcil. Doctrinæ tam Eccleſiaſticæ quàm Politicæ Corpus. Bochârii quidem Liber dicitur سنة *Sunna* pro ثنة *Thanna*, idque fortè diſtinctionis ergô: quia etiam prima Corani Surata dicitur مثني *Mathni* & مثناة *Mathna*, & totus Coranus in plurali المثانى *AlMathâni*, propter frequentiſſimas ejuſdem apud eos *Repetitiones* ſeu *Recitationes*.

† Dicitur Arabes olim coluiſſe maximæ molis Idolum dictum اكبر *Acbar*, à cujus cultu eos ægre abduxit Mohammed; donec tandem ſuaderet eos quod الله *Allâh* ipſe eſſet اكبر *Acbar*, ſcilicet *Maximus*, ſummoto Idolo, & ejus loco poſita Inſcriptione الله هو اكبر *Deus ipſe eſt Acbar*. Quo facto, coluerunt *Deum* & *Acbar* ſimul; & poſtea *Deum* ſolum, relicto *Acbar*.

&

& iterum ſe inclinat uſque ad medium corporis: & tum poſtea in erectione ſui, dicit. سمع الله من حمده *Exaudiat Deus eum qui illum laudat*, ſeu *exaudiat Deus ſui laudatorem.* Poſtea inclinatur ad genua, & dicit ربنا لك الحمد *ô Domine noſter, tibi ſit laus*: & eodem tempore antequam faciem in terram demittat, dicit ter vel quinquies vel potius ſepties, سبحان ربي العظيم *Gloria ſit Domino meo maximo.* Poſtea proſtrata facie in terram, inter duas manus dicit totidem vicibus سبحان ربي العلي *Gloria ſit Domino meo excelſo.* Tunc iterum aſſurgit, & perorat *Phâtiham* & alias aliquas Alcorani Periodos: & tum tandem eodem modo *Inclinationem* & *Proſtrationem* peragit: quibus peractis, aſſidet pede & calcaneo dextro erectiore, ſiniſtro demiſſiore, (talis autem ſeſſio valde incommoda eſt inaſſuetis.) & manibus ſuper genua poſitis, recitat hanc Orationem, التحيات لله والصلوات والطيبات والسلام عليك يا ايها النبي ورحمة الله وبركاته والسلام علينا وعلي عباد الله الصالحين اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله *Celebrationes & Benedictiones & optima quævis ſint Deo: & pax ſuper te ſit ô propheta, necnon miſericordia & benedictio Divina. Super nos quoque & ſuper probos ſervos Dei ſit pax. Teſtor non eſſe Numen aliud præter Deum, & teſtor Mohammedem eſſe ſervum ejus & prophetam ejus ſeu legatum ejus.*

Poſt hæc iterum aſſurgit, & incipiendo à *Phâtiha*, duas alias *Inclinationes* perficit. Si verò Oratio fuerit duarum tantum *Inclinationum*, hac Oratiuncula concludit, اللهم محمد وعلي ال محمد كما صليت علي ابراهيم وال ابراهيم وبارك محمد وعلي ال محمد كما باركت وارحمت علي ابراهيم صل علي وعلي ال ابراهيم ربنا انك حميد مجيد وارحم علي *ô Deus noſter, propitius eſto Mohammedi & familiæ Mohammedis, uti propitius fuiſti Abrahamo & familiæ Abrahami: & benedicas & miſericors eſto Mohammedi & familiæ Mohammedis, uti benedixiſti & miſericors fuiſti Abrahamo & familiæ Abrahami, ô Domine noſter, quia tu es laudabilis & glorioſus.*

Hac Oratiuncula finita, obvertit os ſuum ad humerum dextrum, & ſalutando ibi ſedentem (ut credunt) Angelum cuſtodem, dicit: سلام عليكم ورحمة الله *pax & miſericordia Dei ſit vobis.* Poſtea obverſus quoque ad ſiniſtrum humerum, ibi quoque ſimiliter ſedentem Angelum cuſtodem ſalutat, eiſdem verbis. Deinde dicit سمعنا واعطانا غفرانك ربنا واليك المصير *exaudi nos, & concede nobis indulgentiam tuam, ô Domine noſter, nam ad te eſt reditus.* Poſtea excerpta ex capſula corolla, recitant clara voce اية الكرسي *Verſum de Throno* ex Alcorani Surata ſecunda, quæ ſic ſe habet الله لا اله الا هو الحي القيوم لا تاخذه سنة ولا نوم له ما في السموات وما في الارض من ذا الذي يشفع عنده الا باذنه يعلم ما بين ايديهم وما خلفهم ولا يحيطون بشي من علمه الا بما شاء وسع كرسيه السموات والارض ولا يوده حفظهما وهو العلي العظيم *Quoad Deum, non eſt*

Deus:

Deus niſi ipſe, vivens, ſubſiſtens. Non apprehendit eum ſopor nec ſomnus: ejus eſt quicquid ſit in cœlo & quicquid in terrâ. Quis eſt hic qui intercedat apud eum, niſi cum ipſius licentiâ? Novit quicquid ſit coram manibus eorum, & quicquid pone eas: illi autem non comprehendent aliquid de ſcientiâ ejus, niſi quatenus ille voluerit. Thronus ejus eſt Cœlum & Terra: nec moleſtiam creat ei cuſtodia eorum. Tum dicit سبحان الله *Gloria ſit Deo* triginta vicibus numerando Globulos ſeu Sphærulas Corollæ: & in trigeſimâ dicit سبحان ربي العظيم دايما *Laus ſit Domino meo ſemper maximo.* Et poſtea incipit الحمد لله *Laus Deo*, hoc quoq; trigeſies repetito: & in trigeſimo dicit الحمد لله رب العالمين *Laus Deo Domino Mundanorum,* [ſc. Creaturarum omnium quæ ſunt in Mundo.] Deinde incipit الله اكبر *Deus eſt maximus*, & trigeſies repetit: trigeſimo tamen plura addens, ſc. الله اكبر اعلم اعظم كبيرا لا اله الا هو وحده ولا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شي قدير *Deus eſt Maximus, Sapientiſſimus, ſupremus ſumme: non eſt Deus niſi ipſe ſolus, nec eſt ei ſocius. Illi eſt regnum & ei Laus, ille enim eſt Omnipotens.* Heic populus erectis ad cœlum manibus, rudi boatu dicunt هو *Hû*, i. e. *Ipſe*. يا الله قادر سن *verè potens es ô Deus*: & interea Præco hunc Verſiculum recitat cum clamore, الا ان اوليا الله ولا خوف عليهم ولا يحزنون *Scitote quod Sanctis Dei non eſt timor, nec ipſi mœrore premuntur.* Poſt illud exclamat Præco & populus ſepties امين *Amîn.* & ſemel يا قاضي الحاجات *ô Præſtitor indigentiarum*, ſeu rerum quibus egemus: & iterum امين *Amîn.* Deinde يا موجب الدعوات *ô Exauditor precum*: & iterum ſepties امين *Amîn.* Poſtea dicit والحمد لله رب العالمين *& laus Deo Domino creaturarum.* Tandem Præco dicit. (populus interim manibus faciem & barbas abſtergentes,) قبول حقرا جل وعلى فاتحة *Acceptibile Deo glorioſo, & ſimus ſuper Phâtiha*, i. e. recitetis unam *Phâtiham* [8] ſeu primum Alcorani Caput, ut Deus preces noſtras acceptet hac oratione recitata. Tum iterum Præco dicit صحابه دعا را سين كاينات صلوات *Pro ſociis ejus preces fundite, & pro domino creaturarum orationes*: [ſc. Mohammedem dominum rerum exiſtentium ſeu creaturarum impie vocant.] Heic finitæ ſunt Preces, & populus exit è Templo. At interea Præcones ſepties cantant Verſiculum, *La i lâhe illal lâh.*

Oratio autem quam Presbyter tacite perorat, erectis manibus ad cœlum & facie verſa ad populum, (populo امين *Amîn* acclamante,) iſta eſt, اللهم ربنا تقبل منا صلواتنا وقراءتنا وصيامنا وقيامنا وركوعنا وسجودنا وقعودنا وتسبيحنا وتهليلنا ودعاءنا وندائنا وتضرعنا وتصدقنا ولا تضرب بهم

Editoris Notæ.

8 *Phâtiha*, primum AlCorani Caput ſeu Sûra ſic dicitur, q. d. *Apertrix*, quia Librum inchoat aperitque: & quia frequens ejus mentio, non gravabor heic recitare, *Laus Deo Domino Creaturarum, Regi diei Judicii. Te adoramus, & tuum auxilium imploramus. Ducito nos in viâ rectâ, in viâ eorum quibus gratioſus es, in quos non iratus es, & qui non errant.*

وجوهنا

وجوهنا واصلح اعمالنا واغفرلنا ذنوبنا يا مولانا ولپادشاهنا
ووزراءنا وحكماءنا ومشايخنا وايمةنا وصلحاءنا والدينا
واساتدنا ولمنعمنا ولمن حقه علينا ولمن وصينا بالدعاء الخير
والمومنين والمومنات والمسلمين والمسلمات احياء منهم او اموات
برحمتك يا ارحم الراحمين سبحان ربك رب المعزة عما يصفون وسلام
على المرسلين والحمد لله رب العالمين *ô Deus, accepta à nobis Preces noſtras, Recitationes noſtras. Jejunia noſtra, Stationes noſtras, Inclinationes noſtras, Proſtrationes noſtras, Seſſiones noſtras, Glorificationes noſtras, Laudationes noſtras, Orationes noſtras, & Exclamationes noſtras, Supplicationes noſtras, & Eleemoſynas noſtras, neque rejicias eas in facies noſtras. Rectifica* [ſeu *corrige*] *opera noſtra, & remitte nobis peccata noſtra ô Domine noſter, & Imperatori noſtro, & Proregibus* [ſeu *Conſiliariis*] *noſtris, & Gubernatoribus* [ſeu *Judicibus*] *noſtris, & Prædicatoribus* [ſeu *Doctoribus*] *noſtris, Antiſtitibus* [ſeu *Parochis*] *noſtris. Doctis noſtris, & Probis* [ſeu *Piis*] *noſtris, Parentibus noſtris, Magiſtris noſtris, Benefactoribus noſtris, & iis quibus aliquid debemus, & iis qui ſe noſtris bonis precibus commendârunt. & Fidelibus utriuſque ſexus, & Muſlemiis utriuſque ſexûs, ſive ſint vivi ſive mortui; per miſericordiam tuam ô miſericordiſſime miſericordium. Abſit* 9 *ô Domine, Domine potentiarum ab eo quod tibi* 10 *attribuunt* [ſeu *imputant* :] *& pax ſit. ſuper Miſſos,* ſc. Prophetas. *Et laus Deo Domino Creaturarum.*

EXPLICIT OFFICIUM.

Addit Author,

Precum obſervantia valde commendatur apud Mohammedanos: & quo plus ditior & majoris notæ ſit aliquis Mohammedanus, eò citiùs (ſi ſemel vel aliquoties preces omiſerit,) pro impio, pagano, & infideli reputatur. Minoris notæ homines, ſi preces publicas & templum non adeunt, ejiciuntur ex Parochijs ab Antiſtitibus, i. e. Curatis. Dicunt enim الصلوة عمود الدين *Preces ſunt columna Religionis*; & من ترك الصلوة فقد هدم الدين *quicunque deſerit preces, diruit religionem.* Magna injuria æſtimatur Turcæ & pro maximo opprobrio habetur, ſi aliquis eum vocaverit بي نماز *ſine precibus* hominem, qui ſe non peragit quotidie ſuas preces. Habent inſuper Concionatores Turcarum cantionem Satyricam contra eos qui non aſſidue orant, quâ illos contemnunt & deridendos propinant.

Editoris Notæ.

9 Ali-Beigh reddebat, *Longè abes ſeu exemptus es.* Sequens Dei Epitheton ſeu Attributum رب المعزة Rabbo'l Maʿzza *Dominus potentiarum* ſeu *fortitudinum*, eſt i. q. אלוה מעזים Eloah Mauzzim, *Dan.* XI. 38: quo Titulo ſeu Epitheto ibidem diſtinguitur *Deus Omnipotens* ab אלהי נכר *diis alienis impotentibus.*

10 Abſit à te id quod tibi attribuunt Chriſtiani, quod ſc. ſis Pater, & habeas uxorem & Filium. Hæ preces durant circa ſemihoram: & diebus Mercurii & Veneris eas ſequitur وعظ Waaz *Concio*, quam habet Concionator illis dictus واعظ *Waiz* ſeu نصيحتجي *Naſihatgji*, i. e. *Monitor, Suaſor, Conſilii dator.* Inter precandum omnes Roſaria manibus tenent.

I. Senten-

I. SEntentiarum irrevocabilium Author & Oraculum, eſt مفتي *Mufti*, cujus Tituli ſunt, اعلم العلماء المتبحرين افضل الفضلاء المتورعين ينبوع الفضل واليقين وارث علوم الانبياء والمرسلين حلال المشكلات الدينية كشاف المفصلات اليقينية مفتاح كنوز الحقايق مصباح رموز الدقايق المويد بعنايت الله الملك معين مفتي الانام زمان فلان ادام الله فضايله *Doctorum profundiſſimorum doctiſſimus, Præſtantium impeccabilium præſtantiſſimus, Fons excellentiæ & certitudinis, Hæres ſcientiarum prophetarum & Apoſtolorum, Solutor difficultatum Religionis, Revelator Diſtinctionum certitudinis, Clavis theſaurorum veritatis, Lampas ænigmatum ſubtilium, Confirmatus gratiâ Dei Regis Adjutoris, Mufti* [ſeu *Oraculum*] *hominum hujus temporis, ò deinu, perennes faciat Deus virtutes ſeu excellentias ejus.* In quavis etiam civitate eſt *Mufti*, qui civibus ſuis ſententias fert, & cauſas graviores decidit.

II. مسوجي *Muſevved-gji*, eſt *Actuarius* Muftii. qui verba diſceptantium & controverſias interrogationeſq; cum reſponſis expedite & diſtincte deſcribit, & in parvis Schedulis præſentat τῷ *Fhetva-Emini*.

III. فتوي اميني *Phetva-Emini*. i. e. *Fhetvæ Fiduciarius*, cui nempe concreditur dictarum Schedularum cuſtodia. Iſte prius Schedulas illas colligit, conſiderat, & quid reſpondendum ſit aliquando conſilium dat ſuggeritve [11] *Muftio*. qui tandem rem decidit unico verbo اولور Olûr *ita eſt*, ſeu *licet*, vel اولمز olmàz *non eſt* ſeu *non licet*, reſponſum ſubſcribens.

IV. قاضي عسكر *Judex militiæ* ſeu *exercitûs*, dictus *Judex Judicum*; cujuſmodi duo ſunt, Europæus, & Anatolienſis, quorum iſte præcedit alterum. Superiores Tituli τῷ *Mufti*, his etiam dari ſolent, uſque ad *Apoſtolorum*, non ultra. Ex Kadileskeriorum officiis eſt etiam قسامية *Keſſamiyet*, i. e. *Diſtributio*: illi enim conſtituunt قسام *Diſtributorem*, qui in Lege exercitatus. defunctorum Bona inter hæredes prout Lex ordinat, diſtribuit. Iſti etiam iniquiſſime agunt, decem per centum ſibi accipientes: ideoque defunctorum bona grandi pretio æſtimant, ut ipſorum exinde præmium proventuſque magis creſcat & augeatur: unde hæredes ſæpe multum damnum patiuntur.

V. مولا *Molla*, ſeu barbarè منلا *Monla*, eſt *Præſes*, cui antiqui Reges Othoma-

Editoris Notæ.

[11] Iſte eſt ſupremus omnium Judex quem in magnis negotiis conſulit Imperator, & à cujus ſententia raro receditur. Eſt autem مفتي *Mufti* Participium, q. d. *Dans Phetvam* ſeu *Dator Phetvæ*; eſt enim فتوي *Phetva* Judiciale Reſponſum quod Scripto dari ſolet, cui ille (ut ſupra) ſubſcribit اولور *fit*, vel اولمز *non fit*. vel aliàs فتوي تمل واجب *Meritis reus eſt*, vel فتوي موجبنجه عامل اولنه *Phetvæ effectum ſortiatur*.

VI.

nici per diem 500 Aſpros perſolvebant, ut ſine corruptione pecuniariâ aut muneribus judicium populis adminiſtrare poſſent. His autem temporibus habent Titulum ſine Vitulo; vocantur nempe بش يوز اقچه مولاسي *Præſes* 500 *Aſprorum*, quos non recipiunt: et tamen ex officiis quæ in majoribus civitatibus habent, plurimum lucrantur; nam lucro corrupti, plus danti cauſam adjudicant.

VI. قاضي Kâzi *Judex*. His quoque per diem 40 Aſpri perſolvebantur. Hodiè ex corrupto lucro et iniquo quæſtu vivunt.

VII. نايب Nâib *Vicarius* Judicis. Hic ſolet deambulare per civitates & pagos & totam ſui Judicis juriſdictionem, ponderans panem, & explorans maſſam, & alia victualia viſitans, ne ſint putrida, & ut juſto pretio vendantur curans. Hodie rerum venditores & Propolæ eos Honorariis ſuis corrumpunt, ut vendant uti volunt: imò ii qui Honoraria non adferunt, ſtrictius viſitantur & puniuntur [12] fuſtibus & *Tahta-Kiole*.

VIII. كاتب Kâtib *Scriba, Notarius*. Hi in Judicum ſuorum Curiis ſententias bunt pro pecuniis.

IX. مقيد *Mokâyid* eſt *Actuarius* Curiæ, qui Acta in Libros refert.

X. محضر *Muhzir*, Id eſt, *Apparitor* vel *Citator*, qui cives & plebejos ad juſtitiam citat. Sed milites citare non poteſt. [Is Turcicè vocatur چاوش *Châuſh*, quod noſtratibus malè ſonat *Chem*: præcedentes autem Tituli omnes ex lingua Arabica petuntur.]

De Eccleſiaſticis hominibus dictis مرتزقه [13] *Murtazika*.

I. سلاطين امامليري *Principum* ſeu *Regum* [14] *Antiſtites*, ſcil. Sacerdotes Tem-

Editoris Notæ.

12 Verberatio Fuſte vocatur ضرب *Durb* ſeu *Durib*, vulgo *Drub*. Sed *Tachta Kiole* (ut id ſcribit Ali-Beigh) eſt *Columbar*, ubi Collum per aſſeris foramen tranſmittitur ſupplicii cauſa. Id nomen Perſicè reſcribendum eſt تخته كوله Tachta Kûle *Aſſer pro Collo*: nam *Cula* ſeu *Cûl* ſive *Gûl*, (dicente Perſa) eſt *Collum*: & dicitur تخته كولش كردن Cachta Cûlesh Kerden, i. e. *Columbare cum punire*. Arabicè *Columbar* dicitur غل *Gûl* ſeu *Gol*.

13 i. e. *Suſtentati* ſeu *Stipendiarii*, qui publicis Stipendiis aluntur & ſuſtentantur. Templum majus vocatur جامع Gjâmi, i. e. *Cathedrale*, *Baſilica*, ubi totus etiam populus confluit diebus Mercurii & Veneris: aliis diebus adeunt minores Eccleſias Parochiales dictas مسجد *Meſgjid*, Perſice مسكو *Meſkîu*, unde noſtratibus perperam *Moſque*.

14 Sacerdotes majores alias dicuntur جامع امامليري *Cathedralium Antiſtites*. Non autem *Antiſtite* heic intelligitur Præſul aliquis maximus, ſed communis quivis *Parochus* ſive *Curatus*, dictus امام Imâm *Antiſtes*, quia inter celebrandum & recitandum Preces variis geſtibus & geſticulationibus (quas imitatur populus) præit & anteit, unde *Antiſtitem* vocat Ali-Beigh. Sed revera خطيب *Chatib* eſt *Sacerdos* major, & *Imâm* eſt minor ſeu ejuſdem *Curatus*. Prope Sacerdotem Preces celebrantem eſt تبليغ Tebligh *Xyſtus*, ubi ſedent بليغلر Belighler *Facundi* ſeu *Dicendi periti*, qui tanquam Præcentores in dicto Xyſto ſedent ubi commodè ab omnibus videri poſſunt, ut populus in omnibus geſtibus & geſticulationibus inter precandum uſitatis eos ſequatur & imitetur. Sunt enim in hac parte Doctores.

plorum Regiorum. Deinde ſunt امامليك خطبة *Parochi ſeu Sacerdotes Parochiales*, qui etiam ex pecuniis in pios uſus legatis ſtipendia habent, illi quidem majora, iſti minora: non autem excedunt 60 Albos [15] pro quovis die, nec minus accipiunt quàm tres vel duos.

II. نعتخوان Na't chôn *Attributorum Lector*, is eſt qui Attributa et Laudes Mohammedis & Sociorum ejus cantat die Veneris ante Orationem meridianam.

III. جزءخوان Gjüz-chôn *Partium Lector*, ſc. Lector unius & triginta Partium Alcorani, quæ pro Fundatoribus in Templis vel in Sanctorum Monumentis legi, ſeu recitari ſolent. [Nam præter 114 Suratas ſeu Capita, Alcoranus dividitur in 31 partes, quarum ſingulæ plures Suratas continent.]

IV. تربه‌دار Turba-dâr *Monumentorum cuſtos*: [nempe Regum & Magnatum Mo-

Editoris Notæ.

15 *Albos* nummos quod attinet, ii ſunt qui vulgo Mercatoribus *Aſpers* vocantur. Hujus nominis rationem non attingunt qui putant ſic dici quaſi *Aſperi* ſeu non bene tonſi ac politi nummi, perperam à Lat. lingua arceſſendo. Iſte autem Nummulus Turcice dicitur آقچه âkteha, i. e. *Albulus*: unde à Græcis ſua lingua hodierna vocatur Ἄσπρος, i. e. *Albus*, & Ἄσπρα pecuniam albam in genere notat; eodem modo quo etiam Germani Nummulos ſuos argenteos vocant *Weis-pfenning*; i.e. *Album Denarium*, ut à nummis æneis aut cupreis rubentibus diſtinguatur. Alias Turcæ paucos habent Nummulos argenteos ſibi peculiares, excepto ارجلك Uſchlik paulo ſuperans Denarium Anglicanum, & پرا Però ſeu بشلك Beſchlik circa duos Denarios. Communiter enim utuntur Chriſtianis Nummis, & præſertim *Thalero*, qui Germanis ſic dicitur à *Thale* ſeu *Dale*, i. e. *Vallis*; unde *Thaler* ſeu *Daler*, q. d. *Vallenſis nummus*, à valle Sancti Joachimi ubi primo cuſi ſunt. Hinc factum ut tandem Scutati omnes (quos Nummos *Imperiales* vocamus) *Thaleri* hodie vocentur, olim Joachimici, qui nunc in Germania comparatu difficiles. Penes me eſt *Dimidius Joachimicus* plusquam ducentis abhinc annis cuſus in Valle Sancti Joachimi in Bohemia, tempore Ludovici Regis Bohemiæ, altera parte ſignatus Imagine Sancti Joachimi, cujus nomen ſignificatur ſolitariis literis S. I, ex dono amici noſtri integerrimi D. Petri Axen Holſatenſis, qui Heydæ Dithmarſorum habitat, ſi adhuc in vivis ſit. Generalioris uſus apud Turcas eſt ارسلان قروشي *Thalerus Leoninus*, qui etiam ſimpliciter ارسلانى *Leoninus* (ſc. Thalerus) vocari ſolet; & aliquando nuncupatur ابو كلب *Abu Kelb*, i. e. *Pater canum*, hoc Epitheto *Leonem* intelligendo, quaſi is ſit ſummum genus canum, & hi ſint ſpecies ejus infimæ. Habent quoque Turcæ *Reichs Daller*, qui ipſis dicitur قره قروش *Thalerus niger*. Thalerus etiam Hollandicus *Leone* notatur, & aliquando *Cruce*, quod quidem ſignum Turcis (exiſtimantibus eſſe duas tranſverſas Trabes,) hodie vocatur دیرك *Direk*, i. e. *Columna*, olim *Crux*. Talem Thalerum pulcherrimum vidi ex Nummis qui è ſubmerſa olim nave recuperaverat Dux Albemarlenſis ante paucos annos, in cujus altera parte erat Majuſcula Litera X tam magna quæ totam Nummi faciem occupabat: hæc ſcil. erat *Crux*, nam Thalerus erat Portugallicus *Cruzada* dictus, quia *Cruce* notatus. Hinc mutuatum eſt Turcicum nomen قروش *Cruce* ſeu *Craze*, quod nomen origine Turcicum non eſt, ſed (neglectâ & ignotâ peregrinæ vocis genuino ſono,) pronuntiant *Grúſch* quaſi pro Italico *Croce*. De ſupradictis *Albis* notandum eſt, quod Thalerum conficiant 80 boni Albi, aut 100 accii. Sed varium eſt hoc prout pretium fertur inter Mercatores, quod jam plus jam minus eſt; vel alias pro libitu Imperatoris aut Bashâ Turcici, qui aliquando jubet ut Albi accii pro bonis tranſeant. Boni quidem vocantur Turcice صاغ آقچه لر *Albuli ſani*; accii autem چوروك آقچه لر *Albuli corrupti*, qui in Meſopotamia & aliis à Metropoli longius diſſitis locis ſæpe populo obtruduntur, ſi Basha pro ſuo lucro hoc jubeat; cum Albulus ſanus ſit corrupto major aliquando una tertia parte. Ex eadem ratione qua (ut ſupra notatum) hodiernis Græcis Nummus argenteus vocatur Ἄσπρος, ſic apud veteres ab ἀργὸς videtur fieri ἄργυρος argentum, & ἀργύριον pecunia.

numenta peculiares habent cuſtodes qui die noċteque ſemper adſunt, appenſis circumcirca Lampadibus]

V. قنديلجي *Lampadarius*, qui in Templo Lampades & Candelas accendit, oleumque & Candelas neceſſarias cum goſſipio pro Ellychniis in ſua cuſtodia & poteſtate habet. Quavis noċte Menſe Ramadan innumeræ Lampades tum ſuper Turres exterius appenduntur, tum ab una Turre ad alteram, radiationibus varias formantes Picturas Florum & Navium & Avium, imò & Verſiculorum Alcorani, qui à longinquo legi & diſcerni poſſunt. Hoc præcipuè ſuper Templa Regia fieri ſolet, [uti eſt سليمانية *Soleimanya*, &c.]

VI. موذن Muezzin *Præco*, qui plures uni Moſcheæ [18] inſerviunt, & per Hebdomadas viciſſim Preces promulgant. Ultra 25 Albos non habent, nec minus quam unum.

VII. قايم Kâim *Ædilis*: is eſt qui Templa expurganda curat, Storeas, & Tapeta ac Stragula ſternit, Alcoranos cuſtodit, &c.

VIII. فراش Ferrâſh *Scopator* Templorum et Monumentorum.

IX. ابكش Abkeſh *Aquæ hauſtor*, is eſt qui aquam è puteis haurit et in urnas ffundit, unde preces adituri abluuntur.

De Ceremoniis Mohammedanorum in ſua Peregrinatione Meccana.

UNA pars Peregrinantium, ſc. Europæi et Aſiatici, [17] congregari ſolet in Damaſco: altera pars, ſc. Africani in [18] Cairo: tertia in [19] Zebid: Arabum et Inſularum Indiæ populi faciunt quartam: Perſarum et Chaldæorum et Tartarorum Mogulenſium et ex Uzbek peregrinantes conveniunt [20] Babyloniæ in Chaldæa.

Editoris Notæ.

16 Juxta Templa & Moſcheas ſemper extruuntur altæ Turres dictæ منارة *Minâra*, in quas aſcendentes Præcones, ab alto tempora precandi clara voce promulgant; quia Turcæ à Campanarum uſu abhorrent, utpote quæ à Chriſtianis uſurpentur.

17 Solennem Peregrinationem aggreſſuri, in certis & condictis locis annuatim noto tempore conveniunt, ut propter metum Latronum & Prædonum (quibus illæ Regiones ſcatent,) turmatim tutius tranſire poſſint, plurium millium turmam conſtituentes.

18 *Cairo* (ut vulgo effertur) in Ægypto, rectius vocatur قاهرة *Câhira*, i. e. *Victrix*.

19 *Zebid* eſt Arabiæ Oppidum prope Mare Rubrum.

20 Pro *Babyloniâ*, Author melius dixiſſet بغداد *Bagdâd*, quæ veteri Babyloniæ ſucceſſit, non autem in eodem loco. *Babylonia* enim ad Euphratem olim ſita eſt; ſed *Bagdâd* anno Chriſti 766 ad Tigridis Orientalem ripam ab AlManſure condita eſt circa tridui itinere diſtans à *Babylone*, cujus loco hodie extat tantum parvus quidam Pagus. At ex ejus ruderibus quotidie eruunt Lateres & Lapides aliorſum portandos, cum hæ regiones valde deſtituantur Lignis: unde *Rates* Mauſilenſes & aliorum locorum ſuperiorum (quæ Anglice *Rafts* vocantur,) optimum in hiſce locis exhibent mercaturam, cum adverſo flumine remeare non poſſint. Conſtruuntur enim ex multitudine Trabium colligatarum, (ſubditis quoque inflatis Pellibus caprinis ad inſtar Veſicarum) quæ poſtea disjunctæ & diſtributæ, incolis Bagdadenſibus & aliis magno lucro divenduntur. *Bagdâd* quia Chaliphatum ſedes, & eo nomine ſacra, epicheton habet مدينة السلام *Urbs ſalutis*, unde & *Tigris* ad cujus ripam condita eſt, aliquando vocatur دجلة السلام *Flumen ſalutis*.

Hæc Peregrinatio eſt فرض *Farz* ſeu [21] *Præceptum* Divinum, & à Deo inſtituta: ideoque Muſlimi eam ſemel in vita ſuſcipere et Meccam inviſere debent. His tamen conditionibus, ut ſit Liber, non ſervus; Prudens, non fatuus; Puber, non impuber; Sanus, non infirmus; et ut habeat commeatum pro itu et reditu victûs et vecturæ, quantum ſc. ipſi ſuperſit à neceſſitatibus aliis et familiæ ſuæ ſuſtentatione uſque ad reditum. Mulieres quoque Meccam adire debent: ſed vel cum marito, vel cum parente, vel alio valdè propinquo, qui ſit prudens et puber, et non ſit Maguſæus ſeu Ignis adorator, neque vir ſceleſtus et improbus conductus expenſis fœminæ.

Conveniunt dictæ [22] Turmæ ad Montem عرفات *Arafât* prope Meccam, à menſe شوال *Shawâl* qui decimus eſt, uſque ad duodecimi menſis ذي الحجة *Di'lHaggjæ* ſeu *Feſtivatricis* diem nonum, qui ideo dicitur عرفة كوني *Dies Arafa*, eſtque Vigilia hujus Feſtivitatis ſeu Paſchatis Turcarum. Quando heic congregantur, Medinenſes collocantur in loco dicto ذو الحليفة *Du'lHaleifa*; Damaſceni et ad illos

Editoris Notæ.

21 Jubetur nempe in Alcorani Surata ſecunda his verbis, *(Conſtituimus Templum Meccanum pro certo refugio populorum pœnitentium. ---Et illuc convertetis facies veſtras ubicunque eſtis. Sapha & Merwa ſunt ſigna potentia Dei: qui ad Meccam peregrinatur, debet viſitare eas.* Hæ ſunt duæ rupes prope Meccam, de quibus alibi. Templum Meccanum Arabice vocatur كعبة *Caaba*, propter *Cubicam* ſeu quadratam ejus formam; quo etiam nomine quævis domus major, modo ſit quadrata, vocari ſolet. Hoc olim erat Templum Idololatricum, ubi ab Arabibus paganis colebatur العزي *Al Uza*, ea eſt *Venus*, & aliud idolum dictum اللات *AlLât*. Hodie autem eis tam Sacrum, ut verſus illud facies ſuas inter precandum obvertant Mohammedani omnes (ut Judæi verſus Hieroſolymam,) in quacunque Orbis parte fuerint: unde plaga illa vocatur قبلة *Kibla*, i. e. *anterior pars* precantium, ad quam ab omni loco & regione inveniendam in Libris ſuis Regulas & Tabulas de تحويل قبلة *Converſione Kibla* Mathematice calculatas habent. Meccæ autem Viſitatio ſolemnis ſuſcipitur tam propter Alcorani Præceptum id jubens, tam propter ſingularem loci ſanctitatem, utpote in quo natus eſt Mohammed & ibidem prædicavit & religionis ſuæ fundamenta jecit, ibique pleraſque Alcorani Schedas (ſui reliquias) ſparſit: non autem propter ejus Sepulchrum, ut vulgo perperam & fabuloſe creditur, & quod ferreo Sarcophago incluſus magnetice in tecto pendeat. Is enim humi ſepultus jacet in urbe *Jathrib*, (quæ hodie *Medina*, quia eſt & vocatur مدينة النبى *Medinato'l Nabi*, i. e. *urbs propheta*,) in Templo Medinenſi in loco humi defoſſo qui ejus Sepulchrum vocatur; de qua re videatur Oculatus teſtis Lud. Patritius Romanus, pag. 197, Cap. 11, 12. Meccam viſitantes ditiores, Dona egregia & pretioſa pro Templo & Cuſtodibus ejus ſecum portant, peccatorum veniam & indulgentiam plenariam expectantes, ſi aliquoties vel ſemel tantum in ſacerrimo illo loco preces fuderint. Et talis Peregrinator vocatur حاج *Hâgj*, id eſt, *Feſtivator*, qui ſc. ſolenni huic feſtivitati interfuerit: iſque per totam vitam præ aliis nondum peregrinatis, Sanctus & Reverendus æſtimatur. Olim etiam quando erat Templum idololatricum hominum poſt idola inſanientium, egregia Dona & Divitiæ illuc comportabantur, unde ابرهة *Abraha* Æthiopum & Himyaritarum ſeu Homeritarum Rex, paulo ante Mohammedis tempora cum Habaſſinis ſuis (adductis quoque Elephantibus) venit ad expugnandum Meccam, animo deſtruendi Templum illud, & frequentiam quæſtumq; ad *Sanaa* Sedem ſuam Arabiæ felicis urbem transferre volens: unde vocatus fuit ille صاحب الفيل *Elephantum dominus*; & Æra inde ducta, dicta eſt عام الفيل *Annus Elephantium*. Iſto autem Abraha feliciter repulſo, Meccæ ſuum manſit lucrum (tunc Idololatricum & nunc Mohammedanum,) & ſuppoſita Sanctitas; quod [illegible]eria gaudii Mohammedanis ad hunc uſque diem.

22 Harum Turmarum Præfectus ſeu Dux generalis, vocatur سور اميني *Sûr-Emini*, i. e. *Agminis Fiduciarius-dux*, a. v. *the Drove-Truſtee*, and *the Truſtee of the Drove.*

aggregati,

aggregati, in loco dicto جحفة [23] *Gjahpha*; Erakienſes & ipſis aggregati, in loco dicto ذات عرق *Dât-Erki* ſeu *Irk*; Negdienſes & illis aggregati, in loco dicto قرن *Karn*; Jemanenſes & illis aggregati, in loco dicto يلملم *Yelemlem*; & ibi induunt Operimentum dictum احرام *Ihrâm*, (q. d. *Sacrum*,) quod fit ex lanâ ad modum Lintei ſeu Induſii ſive Camiſiæ; quam quidem induunt vel ipſo die vigiliæ Paſchatis, vel ante, quod præſtantius eſt: nam poſt diem Vigiliæ non licet. Illis autem [qui Meccæ propius ſe ſtiterant,] ſc. qui inter quinque prædicta loca & Meccam manent, licet adire Meccam etſi non induerint illud Operimentum, uſque ad locum dictum حل *Hill*, ubi induere debent: eſt autem locus extra Cœmiterium Templi Meccani. Meccenſes quidem in ipſo Cœmiterio induunt illud *Ihrâm* in præſtituta Peregrinatione: in illa vero quam ſolum ex devotione faciunt, debent induere in *Hill*. Quando volunt induere iſtud Operimentum, debent præſcindere ungues propter latentes ibi ſordes, & tondere myſtaces, & barbam, & radere pubem, caput, & corpus; & poſtea vel totum corpus abluere quod melius, vel ſaltem caput, pedes, & manus: & tum induunt Operimentum illud album, & ſuper Collum mittunt pallium ſeu ſtolam dictam رداء *Ridâ*, etiam albam: utrumque novum quod pulchrius, vel ſaltem bene lotum: & liceat coopetire pudenda aliquo altero panno. Quando autem cæteras omnes veſtes exuebat, debuit ſuffitu Agallochi vel Storacis vel alius Thymiamatis ſe incenſare, & ſuffire, poſtea duarum Inclinationum Orationem perficere, & decies ſubſiſtendo dicere, لبيك اللهم لبيك لا شريك لك لبيك ان الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك *Adſum Tibi* [24] *moriger ô Deus, adſum Tibi: non eſt ſocius Tibi: nam laus & beneficentia Tua eſt, & Regnum Tuum eſt ſine ſocio.* Minus iſtis verbis dicere non poteſt: plus autem perorare poterit ſi placuerit. Hoc dicto, fit محرم *Muhrim* ſeu *Sacratus*. Et deinde abſtinere debet ab obſcœnis ſermonibus, à prævaricationibus, contentionibus, ab occiſione Venationis, imo & ab oſtenſione ſeu indicatione ejuſdem, nec occidat pediculos; nec cooperiat caput dicta Syndone, vel faciem ſaltem, vel abluat caput & barbam cum decocto Althææ, vel ſe ſuffiat; nec caligas nec veſtem, nec Tiaram nec pileum induat; nec ocreas, niſi ſi non invenerit جمجمة *Gjemgjema* vel نعلين *Naalin*, i. e. *Calcpedia altiora* vel *depreſſiora*; his autem inventis, tunc poterit reſcindere ocreas uſque infra talos. Nec induat veſtes coloratas croco, vel Curcumâ Jemanenſi, vel Cnico, niſi fuerint lotæ uſque ad exinanitio-

Editoris Notæ.

23 Sunt qui male legunt حجفة *Hagjefa*: ſed in Camus legitur جحفة ميقات اهل شام *Gjahfa eſt Statum-locus Damaſcenorum ſeu Syrorum.* Geographus Nubienſis & Calcaſhendi eodem modo legunt, & dicunt eſſe *Statum-locum populorum Ægypti.* Eſt ſc. nomen Villæ 82 milliaribus à Meccâ diſtantis.

24 In communi ſermone, ſi inferior ſuperiorem aliquem vocantem audit, reſpondet, لبة *Lebbe*, vel لبيك *Lebbeica*, q. d. *adſum tibi moriger & obſecuturus tibi*: vel ſi aliquis loquentem non ſatis audit, volens ut dicta repetat, ſimiliter dicit لبة *Lebbe?* Et ab uſu dictæ in Viſitatione Meccanâ Formulæ, fit Verbum لبى *Lebba*, id eſt, *morem geſſit* legi Peregrinationis Meccanæ, ſeu *defunctus ea fuit*; viz. obſequens dididit ſe peragendis Meccani Feſti ſacris, dixitque *Lebbeica*. Eſt quoque لبى *Lebba* propriè i. q. اقام *Subſtitit* aliquo loco, *inſtitive*, ad inſtar morigeri juſſa expectantis.

nem

nem coloris. Poterit tamen ſacer ille Peregrinator ablui, ingredi Balneum, & ingredi domum umbræ gratia, vel lecticam, & accingere Crumenam longam Arabibus dictam هميان *Himyân*, & Turcis اقچه كمري *Nummulorum*[25] *cingulum*. Poterit etiam pugnare cum inimicis, & ſupraſcriptam orationem perorare alta voce poſt preces, & in omni aſcenſu & deſcenſu loci alti & depreſſi, & antelucano tempore, & in occurſu inequitantis Camelum. Quando ingreditur Meccam, debet priùs rectà ire ad Templum quod primo intuitu ſalutans dicat, الله اكبر *Deus eſt maximus*, & لا اله الا الله *Non eſt Deus niſi ὁ Θεός*. Et priuſquam accedat ad حجر اسود *Lapidem nigrum*, (ex quo olim Patrem Abrahamum ſuum[26] Camelum conſcendiſſe dicunt,) ubi iterùm elatis manibus ad aures, uti ante orationem eandem dicat: & ſi ſine incommodatione ſociorum potuerit, ipſum Lapidem oſculetur, aut tangat manu & eadem faciem perfricet; aut tangat aliqua re quam habebat in manu, nempe Corollà; aut ſignum faciat ſe velle oſculari, ſemper ea quæ ſupra dicendo, et Deum laudando, & pro propheta preces fundendo. Tum circumeundo Templum, peragat *Proceſſionem* illam quæ vocatur طواف القدوم *Circuitio* ſeu *Proceſſio boni-adventûs*, quam incipit à dextra parte portæ. Et extendat Stolam ſeu Palliolum ſuum ſub axillas mittendi gratiâ, & alteram partem projiciat ſuper humerum ſiniſtrum, & procedat pone الحطيم *AlHatîm* ſeu *Murum* illum humilem qui non pertingit uſque ad medium corpus: hunc murum ſepties circumeat, parvis paſſibus, ſed properando & humeros agitando in tribus prioribus *Circuitibus* اظهارا للجلادة علي المشركين *in manifeſtationem certaminis contra Aſſociatores* (i. e. Chriſtianos) prompte & alacriter ſuſcipiendi. In quatuor reliquis *circuitibus* procedet gravi paſſu: et quotieſcunque præterierit dictum Lapidem, illum ſemper ſalutet. Et finiat Proceſſionem ſuam iterum oſculando vel amplectendo (ut ſuprà) dictum Lapidem: et oſculetur et ſalutet angulum Arabiæ felicis, uti dictum Lapidem, quotieſcunque ante ipſum præterierit; nam ſic erit pulchrè actum et pie. Poſteà peroret duas *Inclinationes* عند المقام *proximè ad Mekâm*, petram ſic dictam quæ eſt portæ vicina, (et in illa Patris Abrahami pedum veſtigia oſtenduntur,) aut ubicunque commodius fuerit in Templo. Hæcque *Peroratio* poſt quaſlibet ſeptem *Circuitiones*, et illa *Oſculatio Anguli*, ſunt واجبان *duo neceſſaria*, quæ ex debito facienda ſunt. Et hoc modo abſolvitur *Proceſſio ſuo primo adventu*: et eſt *Sunna* pro extraneis, non autem pro incolis Meccenſibus. Poſtea idem alio tempore revertitur, et oſculatur *Lapidem nigrum*, et egreditur ad الصفا *AlSapha* ſeu *Claritatis* montem vicinum Meccano Templo extra portam بني مخزوم *Beni Mahdûm*, et aſcendit eum, et Templo ſe obvertens dicit الله اكبر *Deus eſt maximus*, et لا اله الا الله *Non eſt Deus niſi ipſe Deus*, et الصلوة والسلام علي نبينا محمد *Benedictio & Pax ſit ſuper prophetam noſtrum Mohammedem*; et tum ſublevatis manibus, orabit quod vult. Poſtmodum progreditur ad Montem المروة *AlMerwa*, i. e. *Silicum*, qui eſt Meccæ proximus plenus Silicum alborum, et ibi ambulat pedetentim: ſed in-

Editoris Notæ.

25 Nummos enim ad hunc uſque diem in zonâ ſuapportant, ut in Evangelio dictum.

26 Alii dicunt, quod pro pulvinari capiti ſuo ſuppoſuerit.

ter duos Cippos virides currit citius quouſque eos prætergrediatur; et facit id ſuper montem *Merwa* quod fecerat ſuper montem *Sapha*. Et hic eſt locus *Circumcurſûs* qui debet curri ſepties, incipiendo à monte *Sapha*, & finiendo in *Merwa*. Poſtea maneat in Meccâ محرم *Sacratus*, & ex devotione agat Proceſſionem circa Templum quoties voluerit.

Quando autem erit ſeptima dies menſis *Zi'lHaggje*, Antiſtes aliquis concionatur, et docet Peregrinos ceremonias Sacrificandi. Sic etiam concionatur nona et undecima die ejuſdem menſis. Et quando peroraverit Orationem matutinam diei ترويه *Turwiæ* ſeu *Potationis*, quæ eſt dies octava, (ita dicta, quod ea die Peregrini omnes ſolent bibere ex puteo Meccano *Zemzem* aquam dictam ماء زمزم *Aqua Zemzem*, et Camelorum ſuorum ſitim quoque ea die extinguere.) tum poſtea egredietur ad vallem dictam مني *Mina*, ibique permanebit uſque ad Orationem matutinam diei عرفة *Arefæ*: poſtea diſcedit ad montem *Arefat*; et quando declinat Sol, concionatur Antiſtes duas Conciones, uti in die Veneris fieri ſolet; et docet modum Sacrificandi. Poſtea perorat Orationem meridianam et pomeridianam, unam ſtatim poſt alteram, cum una *Præconizatione* et duabus *Aſſurrectionibus*. Poſtea diſcedunt populi una cum Antiſtite ad vicinum Montem dictum جبل الرحمة *Mons miſericordiæ*, ubi luſtrantur. (Et quidem totus Mons *Arefât* eſt locus Stationis et Commorationis, excepto medio montis.) Tum obvertit faciem ſuam verſus *Kiblam* ſeu *Meridiem*, manibus elevatis et vultu exporrecto, dicendo الحمد لله *Laus Deo*, et الله اكبر *Deus eſt maximus*, et لا اله الا الله *Non eſt Deus niſi ipſe Deus*, et prædictam Orationem اللهم لبيك *O Deus præſtò ſum Tibi*, &c. Deinde precatur pro Propheta, et orat pro ea re quæcunque ſit qua indiget. Populus verò manet pone Antiſtitem in proximo, obverſi ad meridiem ut poſſint audire verba ejus. Deinde poſt occaſum Solis, impetuoſè proruunt cum Antiſtite ad مزدلفة *Muzdélefa* locum inter montem *Arefat* et vallem *Mina*: et quieſcentes prope Montem dictum جبل فرخ *Mons pulli*, ibi perorant Orationem veſpertinam et nocturnam, cum *Proclamatione* et *Aſſurrectione* una: et, ſi aliquis peroraverit Orationem veſpertinam in via vel in Monte *Arefat*, debet illam heic recitare. Uſque ad diluculum habent tempus perorandi, dum pernoctunt in *Muzdélefa*. Quando autem oritur aurora, orabunt--- [27] et manebunt in Templo Meccano, et facient idem quod fecerunt in *Arefat* et in *Muzdélefe*, i. e. perorabunt eaſdem Orationes. Et quidem *Muzdélefe* tota eſt locus Commorationis, (ſc. ubi eis commorari liceat,) excepta Valle dicta وادي محسر *Vallis deſpecta*. Quando autem mane ante ortum Solis iter faciunt Peregrini ad Vallem *Mina*, incipiunt in illa Valle projicere lapillos vel Siliculos à tergo ex media valle unum poſt alterum uſque ad ſeptem: et in qualibet Projectione, dicit الله اكبر *Deus eſt maximus*: non autem dicit amplius اللهم لبيك *O Deus præſto ad ſum*, &c. nec commorabitur in ea, ſc. in Valle [28] *Mina*. Poſtea ſi voluerit, maſtabit Victimam; et tum radet Caput et tondebit myſtaces: licet enim homini mactare, non autem mulieri. Poſtea eadem die, vel mane, vel poſtridie ibit

Editoris Notæ.

27 Ali-Beigh omiſit hujus Orationis nomen.

28 Scribitur *Mina*; ſed vulgo pronuntiatur *Mena*, ut ſolent facere tam Arabes quam Turcæ in contrarium ſcriptionis in hiſce duabus Vocalibus.

ad

ad Meccam, & ibi peraget *Proceſſionem Viſitationis* ſine رمل *Reml* & سعي *properatione et curſu*, ſi jam iſta duo peregit in priore *Proceſſione*; ſi non, tum faciet illa. Poſt hæc licebit congredi cum mulieribus.

Tempus autem præcipuum pro mactatione 29 Victimarum, eſt poſt ortum auroræ diei نحر *Nehr*, qui eſt primus dies τ͂ϋ بيرام *Bairâm*. Quod ſi in illa die non mactaverint, ſed ad alterum uſque diem expectaverint, illa Victima erit reprobata. Poſtea redibit ad Vallem منى *Muna*, & projiciet tres Lapillos etiam ſecunda die τ͂ϋ *Bairâm*: & poſtea, ſi voluerit, ibit ad Meccam. Et ſic poterit facere uſque ad quartam diem τ͂ϋ *Bairâm*, quouſque ter projiciat Lapillos ſuos; poſtea non. Et, ſi voluerit ibi permanere quouſque 30 Lapillos ſuos projiciat, bene quidem. Et, ſi voluerit projicere Camelo inequitans, aut pedes, poterit: noctes autem illas projectionis pernoctabit in *Muna*: nam abominabile eſt ante ſuum in propria perſona diſceſſum, ſupellectilem ſuam ante ſe mittere ad Meccam. Quando autem redibit ad Meccam, quieſcet in محصب *Mahſab* ſeu *loco glareoſo* ſaltem unâ horâ. Et quando vult migrare ex Meccâ, peragat *Proceſſionem* vel *Viſitationem Reditûs* ſepties ſine رمل *Properatione* & سعي *Curſu*: & hoc neceſſario fieri debet ab extraneis, non autem ab incolis. Poſtea aquam ex puteo *Zemzem* hauriat, & bibat, & vadens ad portam Templi oſculetur ejus limen, & ponat pectus & ventrem ſuum & faciei genam dextram ſuper ملتزم *Multazim*, ſc. locum inter portam & lapidem nigrum, & leviter arripiat *Cortinam*, (i. e. Telam pictam quam Rex Turcarum quotannis mittit pro Tegumento Templi Caabæ, quam ideo vocant كعبة اورتوسى *Caabæ Operculum* ſeu *Tegumentum*:) & ibi precetur diligenter & ploret; et tandem retrogradus recedat, donec ex Templo exierit. Si autem Peregrinator ſacer non intraverit Meccam, ſed tantum ſe receperit ad Montem *Arefe*, ibique commoratus fuerit, abſolutus eſt à *Circumitione pro Adventu*, nec ullam pœnam luet pro ejuſdem omiſſione. Et qui commoratus fuerit in *Arefe*, (aut per eum tranſierit) una hora poſt declinationem Solis in die Vigiliæ, vel poſt ortum auroræ in die Victimarum, conſequetur meritum Peregrinationis, quamvis fuerit dor-

Editoris Notæ.

29 *Victima* apud eos Arabice vocatur قربان *Korbân*, quæ occidi ſolet tempore hujus *Beirâm* ſeu *Feſtivitatis*, quæ celebratur mactatione Beſtiarum & carnium diſtributione erga amicos, & præſertim pauperes. Finito enim totius menſis *Ramazâni* Jejunio, (ubi interdiu jejunatur, ſed noctu epulatur, & turres domuſque Lucernis publicis & artificioſis ſplendent,) ſequentis Menſis *Shawâl* Novilunio incipit eorum *Paſcha* Turcice dictum بيوك بيرام *Beirâm magnum* per triduum durans, Arabice dictum عيد الكبير *Feſtum magnum*, & عيد القربان *Feſtum victimæ* ſeu *victimarum*. Et poſtea, ſc. poſt anni ſemiſſem celebratur كچك بيرام *Beirâm parvum*, quod eſt حاجلر بيرام *Beirâm Peregrinantium* à Meccâ redeuntium, quod item triduum durat. Utrumque omni convivationis genere (vino excepto) celebratur. Sunt etiam qui vino indulgent. De Novilunio ſatis maturè obſervando valde ſcrupuloſi ſunt; ideoque ad altiores montes mittuntur Speculatores primam Lunæ apparitionem exploraturi; qui, quamprimum Lunulam viderint, ad urbem accurrentes proclamant مژده لك Muzhdaluk *Nuntium*, qui omnibus eo audito Feſtivitatem mox orditurîs lætus habetur.

30 Lapillos & Glaream projiciunt, ad arcendum Diabolum, ne eos in ſuis Sacris peragendis turbet ſeve immiſceat, aut eos tentare aggrediatur, prout tentavit Abrahamum ne Deo obediret in immolatione filii ſui.

miens

miens vel deliquium animi patiens, & neſciverit quod ſit dies Vigiliæ. Cui autem elapſum fuerit hoc tempus, elapſum ei erit etiam meritum Peregrinationis: quapropter debebit *circumire* & *currere* & perſolvere omnes ceremonias in anno futuro, & non faciet Victimam (pro [31] omiſſione.) At, ſi aliquis deliquium patiens ſocio ſuo commiſerit ut pro ipſo peragat dictas ceremonias, veſtemque *Ihrâm* ſeu *Sacrationis* induat, illeque peregerit, bene erit factum.

Mulieres etiam has ceremonias peragent ut viri, excepto quod debebunt denudare faciem, non autem Caput: at ſi fiverit aliquod velum demiſſum ex Capite verſus faciem, liceat, modo illud velum non attingat faciem. Mulier autem Orationem اللهم لبيك *O Deus adſum Tibi*, &c. clara voce non recitabit, nec inter duos ſupradictos Cippos faciet رمل *Properationem* nec سعي *Curſum* ut viri, neque caput radet: ungues autem præſcindet, poterit etiam induere veſtes [32] conſutas: non vero appropinquabit ad *Lapidem nigrum*, quando viri ſunt circa ipſum. Et, ſi tempore illo quo induta eſt veſtibus ſacris peragens Naziræatum, abluet corpus totum, & omnes devotiones peraget excepta *Circuitione* Templi, quamvis poſt *Circuitionem Viſitationis* menſtrua habebit, abſoluta erit à *Circuitione Reditûs*, nec quicquam nomine pœnæ dabit pro omiſſione ejus; uti etiam ab ea abſolvitur incola Meccanus. At ſecundum Antiſtitem Ebn Mohammed & Ebn Juſuph, ſi incola redibit ex Valle *Muna* ad Templum Meccanum, non abſolvitur à *Circuitione Reditûs*.

De Ceremoniis in Visitatione Ægrotorum et Agonizantium usitatis.

ÆGrotos viſitare apud Turcas pro صواب *bono-opere* ſeu *opere-charitatis* habetur, præſertim Parentes & Conſanguineos. Et Curatorum ſeu Parochorum officium eſt hoc omnibus præſtare. Viſitatores aliquid ex fructibus vel rebus medicinalibus ægroto adferre ſolent, & de ſalute corporis & animæ admonere: &, ſi vires ægroti id ferre poſſunt, etiam de adminiſtratione bonorum colloquuntur. Teſtamentum quoque in præſentia viſitantium factum 40 diebus ante mortem, eſt validum: alias invalidum. Hæredibus nihil derogatur, præſertim præſentibus: longe diſtantibus parum aut nihil datur; Fiſcales enim Regii بيتمالجي *Beit-mâlgji*, i. e. *Theſaurarii* dicti, ſibi uſurpant. Agonizare incipientibus Curatus vel doctior aliquis ægroto verſus meridiem ſe convertere jubet, pubem, ſub axillas, caputque radere conſulit, unguesque præſcindere, nam poſt mortem non licet. Deinde perorat اللهم اعن هذه عبدك علي سكرات الموت *O Deus, adjuva hunc ſervum tuum contra agones mortis.* Alii dicunt الله كچيدي اسان ايليه *Deus migrationem ejus facilitet.* Poſtea Curatus legit Suratam يس *Yas.* Tum poſt lectionem, auribus aliquoties inculcat لا اله الا الله محمد رسول الله *Non eſt Deus niſi ipſe Deus, &*

Editoris Notæ.

31 Vultne pro compenſatione delicti? vel, propter omiſſionem, non permittetur ei facere Victimam?

32 Nam *Ihrâm* virorum erat veſtis integra inconſuta, toti corpori obvolvenda.

Mohammed eſt propheta Dei: & deinde iterum dictam Suratam repetit uſque ad 40 vel centum vices, quouſque ægrotus expiraverit. Mulieres pueros ab agonizantibus expellunt. Lugere & plangere mortuos, pro peccato habetur: voluntati Divinæ aſſentire jubent. Poſt expirationem, Thymiama ex Ligno-Aloë, Storace, Ambrâ, vel aliâ aliquâ odoriferâ re accendunt, (Thus enim utpote Chriſtianorum Suffitum, non amant,) & cum eo corpus ter, quinquies, vel ſepties obambulant. Tercentum Aſpros ab aliquo [33] juſti lucri homine mutuo accipiunt, & pro prætermiſſis Precibus, Jejuniis, Eleemoſynis & Victimis mortui mirâ circumrotatione pauperibus piis diſtribuunt: hanc ceremoniam vocant اسقاط *Iskât*, i. e. *Sparſio* ſeu *Diſtributio*, quæ pro ditioribus fit ſine ulla mora. Sepulchrum effoditur, ditioribus cum لحد *Lahd* ſeu *foſſa ſubterranea* in latere ſepulchri; pauperibus ſine dicta foſſa. Tum Syndonem conſuunt perfumantque, & corpore ſuper aſſere extenſo ac ſyndone obtecto, aqua tepida & ſapone unus ex ſenioribus Eccleſiaſticis corpus lavat, altero aquam adminiſtrante: alios autem aſpicere non ſinunt. Corpus ter lavatur: & tertia vice Camphoram admiſcent. Corpus lotum Capulo conditur, Sandapilæ imponitur, & à quatuor viris ad ſepulturam aſportatur: vicini ejuſdem Parochiæ ſubſequuntur, & viciſſim Sandapilæ accurrunt, eamque portare conantur, & pro tam bono opere indulgentiam peccatorum ſibi acquirere ſperant. Quod ſi mortuus fuerit ante veſperam, unde cito ſepeliendi tempus non fuerit, cadaverque in domo remanſerit, conveniunt vicini, & allatæ Coronæ precariæ (quæ ex magnis Globis ad modum pomorum conſiſtit, quamque cadaveri circumducunt,) aſſident, & *Lá Iláh illalláh* recitantes, globos unus alteri porrigendo decantant. Feleſque à cadavere arcent: nam multi ignari & ſuperſtitioſi putant quod animam adhuc corpori aſſidentem abſterreant. Sed ſapientiores dicunt hoc fieri; ne forte felis ſupermingat, & ſic corpus polluat.

Antequam ad ſepulturam perveniant, corpus in Atrium Moſcheæ referunt, & lapidi مصلي طاشي *Moſalla táſhi* (i. e. *Oratorii lapidi*) imponunt, & ميت نمازي *Meit namázi*, i. e. *mortuorum preces* ſeu *Officium pro defunctis* ſtando, ſuper Calceorum Calcaneis cum intentione (ſive ſit pro maſculo vel fœminâ, pubere vel impubere) ſine incurvatione & prolapſu, cum ſalutatione Angelorum recitant. Perorantes in tres ordines diſponuntur, etſi ſeptem tantum ſoli fuerint. Cadaveri مؤذن *Muezzin* ſeu *Præco* præire debet. *Non eſt Deus niſi ipſe Deus* clara voce recitans: eſt quoque aliquis ſubſequentium amicorum mortui, *qui dicet*, الله رحمت ايلسون الله رحمت ايلسون دينه *Deus ejus miſereatur*, *Deus ejus miſereatur*. Statim ubi primum ad ſepulchrum pervenerint, duo homines corpus imponunt, & dicunt بسم الله وبالله وعلي ملة رسول الله *In nomine Dei, & cum Deo, & ſecundum inſtitutum prophetæ Dei*. Poſtea occludentibus illis لحد & قبر *foſſam & ſepulchrum*, dicit Curatus اللهم اجره من الشيطان ومن عذاب القبر *O Deus, extrahe ipſum à Diabolo & à tormento ſepulchri*. Eos qui ſine Capulo ſepeliuntur, plus meriti reperturos putant: & à Capite uſque ad pedes unam amphoram aquæ effundi, (pro corporis refocillatione, vel ut alii volunt, pro herbarum viridium incremento,) bo-

Editoris Notæ.

33 Male partas pecunias pro Eleemoſynis dare nolunt, ne Deo non ſint acceptæ.

num

mum ducunt. Poſt ſepultum corpus, aliquis ex amicis ſepulchro adſtantibus dicit, اللهم جاف الارض عن جنبيه و صعد روحه و لقه منك رضوانا *O Deus, diducas terram ab utroque latere ejus, & aſcendere facias animam ejus, remittaſque eam à te contentam.* Mox alter etiam elevatis manibus dicit, انا لله وانا اليه راجعون اللهم نزل بك وانت خير منزول جاف الارض عن جنبيه وافتح ابواب السماء لروحه واقبله منك بقبول حسن وثبت عند المسايل منطقه *Nos ſumus τῦ Dei, & ad ipſum revertimur. O Deus habitatum ivit ad Te, Tu autem optimum habitaculum. Diducas terram ab utroque latere ejus, & aperias portas cœleſtes pro anima ejus, & acceptes eam pro Te bonâ acceptatione, & confirma ſermonem ejus tempore inquiſitionis.* Iſtam Inquiſitionem fieri credunt in ſepulchro ejus, quando nempe duo [34] Angeli mortis منكر *Munkir* & نكير *Nekir* dicti, mortuum in pedes vel in nates erigunt, illumque de Deo & de ſua religione, libris, &c. cum [35] percuſſionibus gravioribus ſeu cum quæſtione & tortura interrogabunt. Deinde tertius quoque erectis

Editoris Notæ.

34 Alias, Angelus mortem inferens nuntianſque vocatur ابو يحيى *Abu Jahja*, qui eſt عزرايل *Azrael*, Epitheto dictus قابض الارواح *Spirituum ſeu Animarum prehenſor.* Eum enim Animas corporibus ſolvere tradidere Perſarum Magi, quibus itaque is dictus eſt مرداد *Mortis dator.*

35 Mohammedani credunt Animam poſt mortem cum Corpore manere vel circa illud volitare per tres aut quatuor dies, (prohibentes itaque omnia quæ Animam quoviſmodo abſterrere aut turbare poſſint,) donec factum fuerit Examen; & poſtea Animam migrare in medium ſtatum, ſeu potius medium tempus inter Mortem & Reſurrectionem dictum برزخ *Berzach.* D. Golius in Lex. exponit de *medio loco*, cum Authores unde hauſit, id non dicant: nam exponunt eſſe *medium tempus*; dicitur enim من مات فقد دخل البرزخ *Quicunque moritur, intrat in Berzach*; ſc. in temporis interſtitium ſic dictum. Deinde credunt inter Paradiſum & Ignem eſſe سور *murum* ſeu *Limbum* dictum عرف *Orph*, aut (ut in Corano plurali forma effertur) اعراف *Aräph*, quod eſt inter Ignem & Paradiſum *interſtitium notum ſeu dignoſcens*, Igni proximum.

A Judæis etiam creditur ſuperſtitioſum illud de *Percuſſione* ſeu *Tormento Sepulchri* ſeu *in ſepulchro*, quod (ut Elias in *Tiſhbi* refert ex *Midraſh* R. Iſaac filii Parnach,) fieri ſolet quando Angelus mortis inquiſiturus veniens ſuper Sepulchrum ſedet, & mortuum (cujus Anima tum ſtatim in Corpus redit,) in pedes erigit, ipſumque cum quæſtione & tortura verberat catena ſemiferreâ & ſemiigneâ quam in manu habet. Prima verberatione diſſolvuntur Membra ejus: ſecunda ejus Oſſa diſſipantur; Angeli autem venientes colligunt ea. Et tertia vice percutiendo, redigitur in pulverem & cinerem, & redit in Sepulchrum ſuum. Unde dixit R. Meir, קשה דין חבוט הקבר מדינה של גיהנם שאפלו צדיקים גמורים ויונקי שדים ונפלים נדונו בו חוץ מי שמת בערב שבת והדר בארץ ישראל וכולי עיין שם *Gravius eſſe Judicium Percuſſionis ſepulchri quam Judicium Gehennæ, quoniam in etiam qui plane juſti ſunt, & Lactentes ubera, & Abortivi eo judicantur; excepto eo qui moritur in veſpera Sabbati, & qui moratur in terra Iſrael. Reliqua ibi videas.* Hebraica recito ad emendandum D. Buxtorfium, qui hunc locum citans, legit *moritur* pro *moratur*, & pro יונקי שדים *Lactentes ubera*, legebat יונקי שרים *Lactentes Principum*, quos exp. *filios principum*, ſenſu minime idoneo. Qui cupit plura de hac re, videat Librum ראשית חכמה R. Eliæ ben Moſis de *Vidas*, pag. 49; & Librum הכוונות R. Iſ. *Luria*, p. 55. 2. Conſtat hanc opinionem eſſe valde antiquam, tam quia extat in dicto Midrash quod Mishnæ fere coævum, tam quia retinetur in publica Judæorum Liturgia, ubi inter *Beracoth* legitur, יהי רצון והצילנו וכולי *Sit beneplacitum tuum ut liberes nos à decretis malis & paupertate & contemptu, & ab omnibus ſpeciebus pœnarum, & à judicio Gehennæ, & à Percuſſione Sepulchri.* Eſt itaque Mohammedi ejuſque Aſſeclis inſinuata veterum Judæorum opinio ex amphibolia vocis שאול orta, & (ut in illa ætate ignorantes illi proni

erectis manibus dicit, اللهم هذا عبدك وانت اعلم به منا وما نعلم منه الا خيرا وقد اجلسته لتسال اللهم فثبته بالقول الثابت في الاخرة كما ثبته بالقول الثابت في الحيوة الدنيا اللهم ارحمه والحقه بنبيه محمد صلى الله تعالى عليه وسلام ولا تضلنا بعده ولا تحرمنا اجره *O Deus, iſte eſt ſervus tuus, & tu melius noſti illum quam nos: nos autem nil niſi bonum novimus de illo. Et ecce jam co[…]e feciſti illum ad examen, ô Deus: confirma igitur illum ſermone* [36] *firmo in altero Mundo, uti confirmaſti illum ſermone firmo in vitâ hujus Mundi. O Deus, miſerere illius, & adjungas eum Mohammedi prophetæ ſuæ (ſuper quem ſit benedictio Dei & pax,) & ne ſeducamur poſt ipſum, neque privemur merito ejus.* Hoc dicto, idem circumſtantes admonet, dicendo قرنداشكوز ايجون مغفرت طلب ايدك والله تعاليدن فتثبيت استيك *Pro fratre veſtro remiſſionem petite, & à Deo confirmationem* [ei in religione ſuâ] *deſiderate.* Poſtea omnes conſident, & امام *Parochus* ſeu *Curatus* recitat aliquot Verſiculos ex initio Suratæ *Vallæ*, & ex fine ejuſdem: poſtea Suratam *Regni* integram, & ſepties Suratam *Salutis*: & alii plura adhuc recitant. Tum diſcedunt, manente Parocho vel doctiore aliquo amico defuncti, (cum paucis forte propinquis,) qui ante faciem mortui ſepulti conſiſtens, alta voce clamat يا فلان ابن فلان *O δεῖνα fili τοῦ δεῖνα*, ter. Poſteà cùm jam hac compellatione putet ſe eum reddidiſſe attentum, addit, اذكر العهد الذي خرجت عليه من الدنيا شهادة ان لا اله الا الله وحده لا شريك له وان محمدا رسول الله وان الجنة حق والنار حق والبعث حق وان ساعة انية لا ريب فيها وان الله يبعث من في القبور وانك رضيت بالله ربا وبالاسلام دينا وبمحمد عم نبيا وبالقران اماما

Editoris *Notæ*.

ni erant errare,) fundata in male intellecto illo Davidico *Pſal.* XVIII, חבלי שאול *Dolores inferni circumdederunt me.* Hinc, quia שאול tam *Infernum* quam *Sepulchrum* ſignificat, aliqui ex deliris Judæis perperam hunc locum interpretati ſunt de *Doloribus ſepulchri*; cum revera David ſuos Dolores eſſe maximos innuens, eos cum Doloribus Inferni comparavit. Nam alias Dolores in ſepulchro nemo nec ſentit nec credit, niſi in hac malè conficta opinione fundentur. In Verſione Anglicana eſt ſenſus ſanior, *Dolores Gehennæ.* Mohammedani in ſuis Catechiſmis docent quomodo Angelis Inquiſitoribus reſpondendum ſit, *Et quando interrogabunt te de Sectâ tuâ, dicas te eſſe Sectæ AlHanbal: & quando de Religione tuâ, dicas te eſſe Religionis Abrahami*, &c. Secta enim Hanbalæa præ tribus reliquis Sectis majoribus magis orthodoxa habetur, eamque eſſe viam quam ipſe Mohammed ſectatus eſt affirmant. Dicta leguntur in Catechiſmo lingua Turcica exarato, cui Titulus كتاب احوال واصول دين *Liber de rebus & Fundamentis Religionis*, quem una cum aliis Codicibus MSS, mecum communicavit Doctiſſimus amicus *D. Gale.* Dictarum Angelorum Inquiſitorum unum credunt eſſe album qui eos ad virtutes excitat, alterum vero nigrum qui eos pro delictis taxat: utrique vero de anteacta vita inquirunt. Salutant illos genuflexi, dependentem barbam interim manu tenentes barbati, imberbes manum pectori imponunt.

36 Hoc eſt, ut firmus ſit in negatione Trinitatis & in profeſſione Fidei Mohammedanæ in futuro Mundo, eodem modo quo firmus fuit & ſtrenue negavit Trinitatem in hoc Mundo.

وبالكعبة

وبالكعبة قبلة وبالمومنين اخوانا ربي اللة لا اله الا هو وهو رب العرش العظيم *Memento fœderis cum quo exiviſti ex hoc Mundo, teſtando non eſſe Deum præter ipſum Deum ſolum, & Mohammedem eſſe prophetam Dei, & † Paradiſum eſſe pro certo, & Ignem pro certo, & Reſurrectionem pro certo, & Horam venturam eſſe de qua non eſt du-*

Editoris Notæ:

† Omnium voluptatum Paradiſus in Corano promittitur, ubi ſunt Horti cum Fluviis, & pulcherrimæ Virgines cum magnis oculis, quod in Oriente pulchrum habetur: ideoque Stibii ſeu Collyrii circulo oculos ambiunt & circumlinunt, ut majores eſſe videantur. Sed ſenſuales iſtæ Paradiſi voluptates à ſapientioribus Mohammedanis cenſentur allegoricæ, ut melius ab intellectu humano concipiantur; eodem modo quo in Bibliis ſacris multa dicuntur ἀνθρωποπαθῶς. Nam cum ad Legatum Maroccanum ſcribens commemorarem Hortum ad inſtar Paradiſi amœnum, ille me quaſi reprehendens reſcripſit, Paradiſum eſſe talem locum cui in hoc Mundo nihil aſſimiletur, talem ſc. quem nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in animum hominis intravit. Multi ex vulgo apud Turcas credunt Paradiſum eſſe virorum tantum, non autem Mulierum, nec eas habere Animas. Hinc D. Rycaut in Hiſt. Imp. Othomanici Anglice conſcripta 8vo, pag. 271, de Nuptiis agens, incaute illam opinionem ut veram & ratam tradit, his verbis, *Turcarum mulieres non habent principia Virtutis, Moralitatis, aut Religionis quæ propter bona aut mala opera altera vita præmia aut ſupplicia reſpiciant: ideoque diſſolutæ ſunt hujus vitæ deliciis & voluptatibus indulgentes*: quantum nempe patiantur viri, qui (dicente Bellonio) apud Turcas mulierum Curatores habentur, qui pro eorum peccatis reſpondeant, ex vi prædictæ opinionis. Cum enim Eva ex Adamo deſumpta fuerit, fœminas poſt mortem in viros reſolvendas eſſe eiſque rejungendas fore, & una cum eis pœnas dare aut felicitate frui. Hæc autem aliquorum virorum opinio temeraria eſt, & non ſatis perpenſa. Nam plane contradicit Fidei Turcaeum Regulæ Alcorano, ubi viris beatis in Paradiſo promittuntur fœminæ pulcherrimæ; quod fieri non poteſt ſi fœminæ ex Paradiſo excludantur. Vel ſi fœminis frui in Paradiſo allegoricum ſit, earum tamen in Paradiſum ingreſſus non eſt allegoricus; nam allegoria veræ hiſtoriæ ſuperſtruitur. Præterea nullus dubito quin in Officio pro defunctis (ut in omnibus Liturgiis fieri ſolet,) eædem formulæ fœminas æque ac viros reſpiciant, & pro utriſvis indifferenter recitentur: ideoque Ali-Beigh nullam agnoſcit diſtinctionem. Ego quidem in hac parte curioſus, ſatagebam ut de hujus opinionis veritate aut falſitate certior eſſem. Cum itaque initio Maii 1687 ex Turcicis Captivis Budenſibus, ad Oxonium adducti eſſent Vir cœlebs formoſiſſimus 23 annorum cui nomen *Shabân*, & fœmina vidua nomine *Camina*, cum ſuo puerulo nomine *Mehmed*, ego coram his linguâ Turcicâ (nam aliam non callebant,) proponebam Quæſtionem, *An ex Turcarum ſententiâ, fœminæ haberent Animas, & expectarent ſe tandem Paradiſum ingreſſuras?* Vir ſtatim Turcice reſpondebat non habere, nec Paradiſum earum eſſe. Mulier autem eadem lingua eum tanquam ſtultum & ignarum juvenem reprehendens, affirmabat fœminas habere Animas æque ac viros, & tam fœminas quam viros Paradiſum ingreſſuras; nempe reſuſcitatos omnes ſimplici pilo ſuſpendendos fore, impios quidem ſupra Gehennam, juſtos vero ſupra Paradiſum; & fracto pilo, hos in felicitatis, illos in Ignem ſupplicii locum, caſuros. Sic illa. Et, ſi hæc non eſſet fœminarum recepta opinio & fides, cur domi quotidie ſupplices Deo preces funderent, & ſuſciperent laborem faciendi Peregrinationem Religioſam itinere moleſtiſſimo, & cur viri hoc paterentur? Cum multis aliis quæ allegari poſſint. Cumque illa tam fortiter pro ſuo ad Paradiſum jure contenderet, ulterius quæſivi *Cur itaque apud Turcas fœminæ nunquam adeant Templa?* Illa quidem faſſa eſt hoc verum eſſe: ſed propter hanc ſolam rationem, quod ſc. cum viris commiſceri non debeant: domi autem ad Deum preces fundere affirmabat. Hoc vero non vetat, quin abſentibus viris aliquando ſolæ Templa ingrediantur precaturæ: nam ſubinde ingredi viſuntur. Unde D. Georgievitius dicit, *Quod ſi fœmina dum in Templo eſt, ſe ibi primo ſentit gravidam, partus ille vocatur* نفس اوغلی (ut ille exponit) *Spiritus Sancti filius*. Sed fortaſſis *Sancti* nomen omittendum fuiſſet. In Græcorum quidem Eccleſiis eſt Γυναικωνῖται, ubi fœminæ ſeparatim à viris recitatas Preces audire poſſunt; & viros videre, nec ab eis videri. Sed in Turcarum Eccleſiis nullus talis pro fœminis diſtinctus locus paratur: ideoque domi ſe continent. Supradicta autem inter viros opinio tanquam παράδοξον jocose potius quam ſerio proponitur, & à nullis niſi ignaris & incautis ut vera reputatur. Inter Turcas multi ſunt Prædeſtinarii, qui dicant quod هر كيمڭ اجل يازلن كلور باشندن *Cujuſque Fatum ſcriptum ſit in ſuâ fronte ſeu Capite ſuo.* Sed plurimi alii contrariam ſententiam tenent, à peſtifera contagione fugientes, ſi tale quid accidat. Nam Sectæ & Opiniones inter eos æque ac inter Chriſtianos multiplices ſunt.

bium,

bium, & Deum reſuſcitaturum eſſe omnes qui in ſepulchris, & te amplexum fuiſſe ipſum Deum pro Domino, & Iſlamiſmum pro Religione, & Mohammedem (ſuper quem ſit pax) pro prophetâ, & Alcoranum pro Antiſtite, & [37] *Caabam pro Kibla, & Fideles pro Fratribus. Dominus meus eſt ipſe Deus, non eſt Deus niſi ipſe, & ille eſt Dominus magni Empyrei*, ſeu *Expanſi maximi.* Et poſtea demum perorata *Phâtiha*, iſti quoque ad domos ſuas redeunt.

Mortuorum pauperum corpora vicini ditiores ſuis ſumptibus humari curant: vel aliàs extenſo in platea corpore, nummi à tranſeuntibus expoſcuntur; quibus tandem vicini qui funeri interſunt, Veſpillonibus & Pollinctoribus aliiſque pro laboribus ſuis perſolvunt.

De Circumcisione.

Circumciſio non eſt eis adeo neceſſariò habita, quin in quibuſdam caſibus incircumciſi poſſint religionem Mohammedanam colere & profiteri. Nec hoc ipſis opprobrio vertitur: multi enim vel commoditate privati, vel jam ſeniores ad illam religionem accedentes, dolorem & carnis corruptionem pertimeſcentes, Circumciſionem tolerare nolunt. Circumciſio quavis [38] ætate inſtitui poteſt, in pueritia, adoleſcentia, virilitate, ſenectute: ſed potiſſimum in pubertate facta laudatur. Pueros circumcidendos cum pulcherrimis Veſtibus & Tiaris ornatos, & equis impoſitos cum famulorum comitatu, ad domos amicorum mittunt, ubi variis modis oblectantur & dona recipiunt. Poſtea Parentes deducunt filium circumcidendum, ad locum expreſſè ſipariis velatum, (in quo jam Tonſor vel Chirurgus paratus, & penes ſe orbiculum plenum *raſuris alutæ* سختيان طلاشي *Saſtiyân dolâſhi* dictis ſervans, fiſcellam quoque & novaculam habens, expectat,) ibique caligis extractis, & puero in pedes erecto, [39] Præputium fiſcellâ conſtrictum abſcinditur. Et cum puer præ dolore exclamat, unus ex duobus parentibus digitis in melle ad hoc comparato os ei obſtruit; cæteris ſpectatoribus acclamantibus الله الله الله *O Deus, ô Deus, ô Deus.* Interim quoque Muſica perſtrepit, tympana & alia crepitacula concutiuntur, ne pueri

Editoris Notæ.

37 De *Caaba* & *Kibla*, vide Notam 21 ſupra.

38 Puer circumcidendus non debet eſſe Infans, ſed ſermonis quodammodo peritus propter Confeſſionem quam recitare debet, *Non eſſe Deum niſi ipſum Deum, & Mohammedem eſſe Legatum Dei.* Fieri itaque ſolet anno octavo aut ulterius, quando puer jam gradiri didicit, & Circumciſori interroganti diſtincte reſpondere novit.

39 Vox *Fiſcella* huic loco vix quadrare videtur, cum *vas vimineum* ſignificet. Author autem pro *fiſſo virgulto* aut *molli vimine* uſurpare videtur. Judæi præputii cutem deducunt in laminæ argenteæ rimam quæ ad inſtar forficis eam firmiter tenet; ut dum in longitudinem tenditur, acuta Novaculâ (hodie non Silice) prope extremam Glandem ſubito amputetur. Quo facto, ut extrahatur ſanguis & citius ſanetur vulnus, Circumciſor ſaucium Membrum ſtatim ore ſugit, eiq; per modum emplaſtri applicat Gummi quoddam glutinoſum & valde ſanativum ex Novo orbe delatum, dictum *Copal* ſeu *Pancopal* ſive *Gome de Copes*; vel (ut à Judæis vulgo nuncupatur) *o'eum de Coparva.* Tot enim modis variatur nomen. Apud Judæos puerum circumcidendum manibus ferre & portare dum illa peragitur Operatio, honorificum habetur, quia tenens eum offert hoc Deo Sacrificium, novum in Eccleſiam membrum inſerendo. Et talis Suſceptor, vocatur סנדק *Sandak*, i.e. *Syndicus* & Pater eſt בעל הברית *Fœderatus* ſeu *Dominus fœderis*, ſc. τῆς המילה *Circumciſionis.* Poſtea cum ſanatus eſt ſaucius, ſequitur טבילה *Baptiſmus*, qui eſt totius corporis immerſio, ad purificationem & à peccatis ablutionem. Infantes autem fœmellæ (quarum nulla Circumciſio,) cenſentur Baptizatæ in Parentibus: ideoque earum nullus fit Baptiſmus ſeu Lotio niſi adultiore ætate, contingente aliqua pollutione.

planctus

planctus & ploratus audiatur. Hoc facto, puero membrum prædictis raſuris obvolutum in manum datur tenendum, ne raſuræ excidant, & in lectum pulchre odornatum reponitur: parentes interim aſſident, & puerum laudant, quod intrepidus manſit, nec ploravit, &c. totaque nocte conſolantur, nec dormire permittunt; ſed raſuris ſanguine repletis mutatis, novas ſubſtituunt, & (arundinum aut ſtorearum cinere vel putridorum lignorum pulvere in vulnus priùs inſperſo,) membrum manu tenere cogunt, donec ſanguis ſiſtatur. Nocte autem illa Hiſtriones Comœdias repræſentant, ut puer aſpiciens à ſomno abſtineat. Mane convivæ diſcedunt, & puer per 15 dies ſe in lecto continet: poſtea cicatrice obducta, ad balneum deductus abluitur. Nullæ heic preces peraguntur nec devotiones, præterquam quod Chirurgus in actu dicat بسم الله *in nomine Dei*. Divites filiis ſuis pauperum filios aſſociare ſolent, ut cum iis audaciores facti, Circumciſionis dolorem non pertimeſcant. Et tales poſtea toto vitæ curſu amicitiam colunt, ſeſeque mutuo سنتداش *Sunnat-dâſh* [40] compellare ſolent.

Editoris Notæ.

40 *Sunnat-dâſh* ſeu *Sunna-dâſh* Turcice q. v. eſt *Circumciſionis ſocius*. Nam *Sunna* eſt *Ceremonia, mos receptus* in genere; ſpeciatim *Circumciſio* t'& سنّة أولمش eſt cui *præſtita eſt Ceremonia*, ſcil. *pro more circumciſus*. Alias *Circumciſio* Arabice dicitur ختان *Chatan*. Et quidem ditiores nocte Circumciſionis parant lautum Convivium variis cupediis inſtructum. Ut vero *Chatan* obtinet in maſculis, ſic in fœmellis fieri ſolet Operatio dicta خفض Chafad *Depreſſio* ſeu *Suppreſſio*, ſcil. excreſcentis Carunculæ ſeu Clitoridis, quippe quæ in quibuſdam fœminis ſit juſto longior & quoque exerta; quod in calidis regionibus ſæpius accidit, præſertim in Ægypto: in hiſce autem frigidioribus rarius. Tales ſunt quæ Arabice خنثى *Chontha*, i. e. *Androgyni* ſeu *Hermaphroditi* vocantur, Turcis *Nec vir nec fæmina* dictæ, utriuſque ſexus partes agentes, ad agendum aut patiendum ferè æquè paratæ: quæ itaq; dictæ Excreſcentiæ amputatione, ſuo ſexui reſtringuntur. In hac autem Operatione eſt nulla ſolennitas, utpote quæ non fit ex aliquo religioſo ritu aut præcepto, ſed tantum ad tollendum naturæ vitium, quod coitum impediret. Plerumque tollitur fortiore Ligaturâ, quæ nutrimentum impediens, ex atrophiâ maraſmum inducat; unde pars ſuperflua ſponte marceſcit & putreſcit, vel ſaltem abſque nimia ſanguinis effuſione amputari poteſt. Hoc fieri ſolet per Chirurgas mulieres, quæ ſuis amicabus in hac parte ſubvenire norunt. Sunt qui dicunt hanc in puellis Amputationem licitam eſſe tantum in Mohammedanorum Secta Hanifæa, non in tribus reliquis Sectis majoribus. Chriſtianæ autem in Syriâ & Ægypto non amputant. Plura heic addere ſuperſedeo, ne dum Philoſophis gratificari ſtudeo, caſtiores & delicatiores aliorum aures offendam.

Tituli τοῦ Tatar-chan Crimenſis, ſeu minoris Tatariæ Regis, cujus familiæ Nomen eſt Gheras.

جناب امارت ماب ايالت نصاب دولت انتساب سعادت اكتساب
ذو القدر الاتم والفخر الاشم ذاهب مذاهب عزواقبال سالك مسالك
المجد والاجلال المختص بمزيد عنايت الملك المنان غازي كراي
خان قريم ونوغاي وجرکس واق کرمان وطات وتامان وساير عظيم
اوردولرك خان وسلطاني ادام الله تعالي معاليه *Tu ad quem revertitur Imperandi poteſtas, Præfecturæ portio, Proſperitatis genus, Beatitudinis lucrum, completa pollens Potentia & ſpectabili Gloria; Tu qui ambulas in via Fortitudinis & Proſperi eventûs, Tu qui inſertus es in ſeriem Gloriæ & Majeſtatis, electus cum magna Gratia Regis propitii,* [i. e. Dei,] *Bellicoſus Gherâi-Chân, τῆς Crim, & Nogâi, & Circas, & Albi-Kirmân* [al. *Albi-Caſtri*] *& Tat, & Tamân, & aliorum magnorum Ordorum ſeu exercituum Rex & Domine; Deus altiſſimus celſitudinem tuam perpetuet.*

Tituli

خليفهٔ روی زمين وسلطان سلاطين في ارضين مالك الرقاب ادام
ملك المسلمين والكافرين شاه شاهان دوران پادشاه خواقين
عظيم الشان سلطان صاحب قران قيصر جليل نصرت نشان پناه خلق
جهان ظل الله في الارض راحت فشان سلطان روم ايلي واناطولي
وعربستان وعجمستان وتركستان وتاتارستان ويمن وسنكستان
وقبط وسرنان وقرمان وكردستان جركس ابازه وكورجستان
صاحب بحر سفيد وسياه وعمان حاكم انكروس وافلاك وبغدان
وجزاير افريقيه وبربرستان وساير هزار وهزار ايالت و ولايتلرين
وارثی سلطان محمد خان بن سلطان ابراهيم خان بن سلطان
احمد خان انار الله براهينهم وثقل بالحسنات موازنهم

Vicarius (Dei) in ſuperficie terræ, Dominus Dominorum orbis terrarum, Poſſeſſor collorum hominem, Rex fidelium & infidelium, Rex Regum Mundi, Imperator Orientis & Occidentis, Imperator Chakanorum, magnæ authoritatis, Princeps & Dominus feliciſſimæ conſtellationis, Cæſar Majeſtoſus, Victoriæ ſignaculum, Refugium populi totius Mundi, Umbra Dei in terra quietem ſpargens, Rex Græciæ & Aſiæ minoris [ſc. Anatoliæ,] *& Arabiæ & Perſiæ & Turciæ & Tartariæ, & Arabiæ felicis & petrææ, Ægypti & Syriæ & Cara-Ananiæ & Curdiſtan, Circaſſiæ & Abazitarum & Georgianorum, Dominus maris albi & nigri & Oceani.* [ſc. maris τῆς Omman,] *Princeps Ungariæ Valachiæ & Moldaviæ, Africæ, Algeri, et Barbariæ, nec non aliarum mille et mille Regionum ac Provinciarum hæres, Sultan Mohammed Chan filius Sultan Ibrahim Chan filii Sultan Ahmed Chan: Deus illuminet eorum axiomata, et præponderet beneficiis trutinas eorum,* [vel *illuminet Probationes* ſeu *Argumenta eorum, et præponderare faciat bonis actionibus trutinas eorum,*] nempe in Die Judicii, quando omnium hominum Argumenta pro ſe & Actiones ad trutinam vocantur.

Tituli Veziri Supremi.

دستور اكرم مشير افخم نظام العالم مدبر امور الجمهور بالفكر الثاقب
متمم مهام الانام بالراي الصايب ممهد بنيان الدولة والاقبال
مشيد اركان السعادة والاجلال مرتب مراتب الخلافة الكبرى مكمل
ناموس السلطنة العظمى شير بيشهٔ وغا وهزبر كوهسار هيجا
المحفوف بصنوف عواطف لطايف الملك الاعلى نصوح باشا ادام
الله تعالى اجلاله وضاعف حشمته واقباله ويسر بالخير اماله

Senator venerandiſſime, Conſiliarie magnificentiſſime, Ordinator Mundi, Reipublicæ moderator cogitatione ſublimi [ſeu *firma*,] *negotia humana peragens conſilio ſcopum pertingente, Concinnator fundamenti* [ſeu *ſtructuræ*] *proſperitatis et felicitatis* [Othomanicæ,] *exaltator ſtabilimentorum beatitudinis et Majeſtatis* [ejuſdem,] *Diſpoſitor Dignitatum Vicariatus maximi, executor Legis Imperii magni, Leo querceti in Bello, Leo montanus in conflictu, coopertus variis gratiis et beneficiis Regis ſupremi, Naſuh Baſha: Deus æternam faciat tuam Eminentiam, et duplicet tuam gravitatem et proſperitatem, et ſecundet cum bono ſpes tuas.*

C A S T I G A T I O

In *Angelum à S^to Joſeph*, aliàs dictum *de la Broſſe*, Carmelitam diſcalceatum, ſui Ordinis in Iſpahân Perſidis olim Præfectum.

ANno 1681 Pariſiis prodiit Latine Liber dictus *Pharmacopœa Perſica*, cujus Tranſlatorem ſe libenter præferre voluit ſupradictus Angelus, cum is revera ſit tantum Editor. Eam autem ex Perſico olim verterat P. Matthæus, ut (ſi opus eſſet) pluribus probare poſſem. Id quod iſte Angelus in eo præſtitit, erat alicubi Medicamentis Pſeudepigrapha adſcribere Latina. Cumque alieno Operi Nomen ſuum præfigere metuerit, id quidem diſerte non fecit, ſed inſinuavit tantum Opus eſſe ſuum, & Lectori ſupponendum reliquit, hunc Librum in Epiſtola dedicatoria vocando *Conatus ſuos*; hoc modo ſuum in Medicina Tutorem P. Matthæum debita laude fraudans, ejus nomen reticendo & celando. Circa annum 1685, in manus meas incidit dictus Liber, in cujus Præfatione poſtquam Editor ſatis apposite de dicta Pharmacopœa & de re Medica diſſeruiſſet, mox extra orbitam vagatur, ſub prætextu excuſandi errores ſuos, aggreditur *Digreſſionem* ut ipſe vocat, circa nævos & errores in Evangeliorum Verſione Perſica in Bibliis Polyglottis facta per Simonem Perſam Tabeizeoſem, & in eorundem Interpretem Latinum D. Samuelem Clericum, (me enim non tetigit,) fingitque *Editores vel ex hoc forte capite impunitatis legem ſtabiliri ſibi pollicentes, tum quod menda hac peregrina linguæ involucris contegantur, tum quod diuturno hactenus toti Orbi Chriſtiano ſilentio maneant conſopita.* Addens, *quod haud probè noveris quis in hac parte magis nocens & reus, An ſc. antiquus Interpres Perſicus Simon filius Joſeph, An Verſionis Perſica Latinus Interpres Samuel Clericus, An Compilator ipſe Waltonus, An Author Annotationum Thomas Gravius horum trium Advocatus aut Vas.* Sic ille. Sed ſpes fefellit iſtum æmulum, qui hoc modo fictum pro ſe adornat triumphum, hinc ſibi impunitatem pollicitus, quod ſc. putaret omnes dictorum Bibliorum Editores jam tunc defunctos eſſe, & quod nemo apud nos ſupereſſet Linguæ Perſicæ peritus; adeoque ipſum tuto poſſe quidvis pro lubitu fingere & falſo taxare, & injuſtas ſuas Cavillationes cudere & proferre, credulisque & ignaris obtrudere, nemine contradicente. Quod quidem tentavit, partim ut Opus à Reformatis ſuſceptum & cum laude præſtitum, invidioſe ſugillaret; partimque (quod alicui faſſus eſt,) ut Polyglotta Pariſienſia (quæ prodeuntibus Polyglottis Londinenſibus depretiata ſunt,) vel meliori vel ſaltem aliquo pretio vendi poſſent. Ego autem jam paratus ſum monſtrare omnes illius Exceptiones eſſe meras Cavillationes & Prætextus ſine cauſa ullo, multo minus juſta; eaque quæ pro mendis taxat, recte ſe habere, iſtumque Cenſorem propriâ ſuâ virgâ vapulare; quod ſc. dum aliorum nævos & errores perſtringere ſatagit, ſuæ ipſius inſcitiæ ſpecimen dediſſe, & vel craſſam ignorantiam vel affectatam malitiam prodidiſſe, compertus ſit. Supradictum itaque Perſam gratis ſtatuit *haud dubiè fuiſſe idiotam & incautum, qui rudiorem tantum patria dialectum addidicit.* Dignus quidem Cenſor! qui poſtquam ipſe 15 aut plures annos in Perſide ejuſque confiniis vixiſſet, doctiorem Perſiæ dialectum non didicit, nec quidem communiorum vocum ſcriptionem ſatis novit; uti plenius conſtat ex ejus *Gazophylacio Perſico*, ubi tam ampla errorum meſſis, ut omnes corrigere aliud ei ſuppar volumen conficeret: ibi enim quævis fœmina vix pejus in orthographia erraverit quam ille. Quod certiſſimo eſt indicio iſtum hominem inter ignarum vulgus garrire tantum didiciſſe, voces auditu accipiendo; Libros autem non ſatis evolviſſe, nec accuratum in ea lingua ſtudium poſuiſſe. Sed illud opus hoc tempore non tango, alio forte tempore tacturus. Impræſentiarum itaque ejus Pharmacopœæ me contineo; cujus tamen ſingulos errores & lapſus taxare, & injuſtas Cavillationes excutere & examinare, nec libet nec vacat; id enim nimis prolixum foret, & inter anguſtos hoſce quos mihimet præſcripſi limites continere impoſſibile. Prætermittam itaque eum *Bagdád* confudiſſe cum *Babylone*, quæ duabus aut tribus à ſeinvicem diætis diſtant; cum hæc ad *Euphratem*, illa autem ad *Tigrim* ſita ſit. Taceo etiam quod *Zin el Abedin* exponat *Ornamentum ſeculorum*, perperam ex ſono captans ابدین pro عابدین, quod debuerat vertere *Ornamentum Religioſorum*, quod ejuſdem ſoni nomen notiſſimum & uſitatiſſimum; id quod facile percepiſſet, ſi in orthographia fuiſſet verſatior. Conniveo etiam dum ponit *Ganum* ſignificare *Divitem*; & *Lycium Caſpium* eſſe idem quod *Puſh Derbendi*; cum in Libro Zehno 'l Attâr illud ut hujus ſuccedaneum conſtituatur, his verbis بوش دربندی — وبدل آن حضض. Hæc inquam, cum multis aliis omittendo, pauca ex eis quæ ad rem noſtram magis directè faciunt, cum ea qua par eſt ſeveritate, perſtringam: non tamen tanto livore quo ille ſupradictos Viros Doctiſſimos indigne paſſim tractavit, memorando *Waltonum & Complices in rem malam conſpirantes*, &c. Proh miſeram retributionem in eos quorum operâ prodiit terſior & emaculatior Bibliorum Editio quam Pariſienſis, & pluribus linguis cumulatior, ex melioribus & vetuſtioribus Codicibus MSS, unde Editionis Pariſienſis defectus & lacunæ plurimæ correctæ & impletæ ſunt;

& non tantum integri Verſus integraque Capita, ſed & (qui in MSS Pariſienſibus deſiderabantur,) integri Libri Biblici ſuppleti ſunt.

Cum itaque viderem ſupradictos Viros Doctos in iſtius hominis Præfatione tam male tractatos; & loco laudis quam commeruerant, injuſte taxatos; perquiſivi ubinam terrarum reperiendus eſſet iſte Carmelita, quem tandem intellexi eſſe Amſtelodami, & D. Wetſtenii ibidem Bibliopolium quotidie frequentare. Cum igitur D. Wetſtenius nobiſcum eſſet in Oxonio, per illum miſi Epiſtolam ad *D. de la Broſſe*, ubi illum leniter & amice monui de duriore ejus cenſura eaque injuſta; & autoritatibus probavi vocum quas ille taxabat, uſum eſſe legitimum, & earundem Interpretationem Latinam eſſe veram, ipſiuſque malas inſinuationes eſſe fruſtraneas: petendo ſimul ut Reſponſum ad me mittere vellet, & obteſtando quod non contentionis, ſed veritatis amore hoc feceram, &c. Et poſtquam per integrum annum fruſtra expectaſſem, rurſus ad nos rediit D. Wetſtenius renuntians ſe Literas meas tradidiſſe, & Dominum *de la Broſſe* ideo Bibliopolium ejus deſeruiſſe, ne forte (ut conjicere fas erat) illum pro Reſponſo urgeret. Poſthæc vero, cum Papiſmus in Anglis triumphare incepiſſet, dictus پا برهنه *Nudipes* Carmelita (ut Perſæ vocant) liberavit foſſam & ad nos venit, & menſe Januario 168 $\frac{6}{7}$ ad me in Bibliotheca publica ſe contulit; primo quidem fraudulenter & incognitus (duce D. Fairfaxio Jeſuita,) ut peregrinus per diſcurſum exploraturus qualis eſſem, & quid haberem dicendum. Cumque miſcueramus ſermones de quibuſdam rebus Criticis, ego conquerebar me de illis ipſis rebus de quibus tunc colloquebamur, ad *D de la Broſſe* ſcripſiſſe & (ut putabam) ei ſatisfeciſſe, quia nullum hactenus Reſponſum ad me miſerat. Tum dictus Fairfaxius dicebat illum ſibi notum eſſe, & ſe moniturum eum ut Reſponſum ad me mitteret. (Hæcque dum iſte Carmelita præſens aſtabat, dubius an ſe mihi revelaret.) Cum itaque ſignificaſſem me avere Reſponſum, ſequente die qui erat Saturni, abſente Fairfaxio (doli enim conſcius noluit rurſus cum altero comparere,) ad Bibliothecam rediit Carmelita, aliis aliquot ſtipatus, dicens ſe jam tum veniſſe ut mihi notum faceret nomen ſuum: quod cum nominaſſet, ſtatim inter nos orta eſt acris Diſputatio linguâ Latinâ. Cum autem videret ſe nihil prodeſſe poſſe argumentis ſuis, miſerum & puerile quærens refugium, exorſus eſt loqui Perſice, meque illâ linguâ aggreſſus eſt. Ego autem (præter ejus expectationem) prompte & alacriter in eadem lingua reſpondebam. Unde homo mirabundus ſtetit, & profeſſus eſt ſe multum mirari. Tum rurſus Latine altercati ſumus, ut aſtantes audire poſſent & inter nos judicare: & mox rurſus Perſice; unde rurſus miratus eſt. Deinde agnovit ſe à me prolixam accepiſſe Epiſtolam. Mihi autem quærenti cur non miſiſſet Reſponſum, regeſſit ſe jam veniſſe ut ore ſuo reſponſum mihi daret. Tum (cum eſſet clamoſus, eadem repetens, & nil novi afferens,) urgebam ſemel & iterum ut ſcripto daret reſponſum: ſed noluit, & toties recuſavit. Cum vero jam inſtaret hora undecima qua claudenda eſſet Bibliotheca, ſuaſi ut poſt prandium ad me vellet redire, ut Allegationes meas probare, & rem ei evincere poſſem: alias unius Affirmationes & alterius Negationes non multum valere, niſi quatenus ex Codicum Autoritate penderent. Ille autem poſt omnia plane recuſavit ad me venire, & diſerte dixit ſe redire nolle. Nec ex illo tempore illum vidi, quamvis tres ſaltem dies poſtea in Oxonio maneret.

Inter ea de quibus prima vice (illo tunc incognito) collocuti ſumus, dictum Authorem Perſicum accuſabat, quod in Evangeliorum Verſione Perſica Beatiſſimi Salvatoris Nomen non ſcripſerat يشوع *Jeſus*, ſed عيسى *Iſa*. (ſeu ut iſte Carmelita pronuntiabat *Aiſa*,) quod ille dicebat eſſe malitioſe factum, utpote quod ſonaret *Eſavum* potius quam *Jeſum*. Proh craſſiſſimam ignorantiam! Si iſte homo non fuiſſet valde ignarus, vel ſui oblitus eſſet, potuiſſet conſulere Xaverium ſuum Indorum Apoſtolum in Hiſtoria Chriſti quam pro Xav[illegible] Perſice vertit ipſius Perſicus Magiſter Abdelſennarin, ubi promiſcue uſurpantur nomina يشوع *Jeſus* & عيسى *Iſa*. Et ſic noſter Simon in initio habet يشوع *Jeſus*, & paſſim عيسى *Iſa*. Et cur hoc culpabile ſit in iſto, non autem in altero, equidem non video. Potuiſſet etiam conſulere Perſicam Pſalmorum Verſionem in Iſpahân Perſiæ olim factam per Prædeceſſorem ſuum پادري جوان مير جماعت كرمليان *Padre Joannem conventus Carmelitarum ibi Præfectum*; cujus quidem Verſionis poſſidemus Originale Exemplar Authoris Sigillo & adſcripta manu munitum. Ibi inquam in Limbo MSti Sigilli quod initio Libri præfigitur, hoc ipſum Nomen ſcriptum eſt عيسى *Iſa*, uti in Bibliotheca publica Oxonienſi videre eſt inter Codices ex Muſæo ſupradicti D. Gravii emptos. Si itaque Carmelitæ in Perſia ſic ſcribunt inculpate, an ſolus noſter Simon Tabrizenſis Perſa culpandus eſt, dum illi ſunt immunes? Quinimo in dictæ Pſalmorum Verſionis Præfatione, (quod miror,) Chriſti *Jeſu* nomen aliquoties ſcribitur عيسوي *Iſavi*, quod eſt vel

Eſavita

Eſavita vel *Jeſuita* utrum via: Papa enim ibi vocatur جانشين عيسوي مسيح *Locum-tenens Jeſusa Chriſti*, quod dictu profanum & horrendum. Perpendat Carmelita quid hoc ſit, & excuſet ſi poteſt. Sed ad rem: cum in Xaverii Hiſt. Chriſti Perſice, & in Carmelitæ Prædeceſſoris Sigillo, & ab omnibus aliis in Perſide hoc Nomen ſcribatur عيسي *Iſa*, mirum eſt ſi *D. de la Broſſe* hæc prorſus ignoravit. Si non ignoravit, tum vel ſui multum oblitus eſt, vel ex mera invidia detrectandi animo cavillare voluit in re de qua pauciſſimi eſſent competentes Judices, ut ita ille in iniqua ſua Cenſura tuto agere poſſet. Nam procul dubio novit omnia ſua eſſe gratis dicta. Sed nugator iſte (ut videretur aliquid feciſſe,) pugnat cum umbris, ex ſuo cerebro cudens Chimæras & creans monſtra & errorum portenta; ſicut homo qui fingit ſibi hoſtes de quibus victis triumphet, potius quam triumphare nolit. Alias enim optime novit quod dicto modo illud nomen ſcripſiſſe, ratum ſit & receptus mos id ſcribendi per Orientem tam apud Chriſtianos quam apud Mohammedanos. Cumque dictus Perſa Chriſtianus ſperaret quod ſua Evangeliorum Verſio aliquos Mohammedanos (inter quos vixit) convincere & convertere poſſet, an ergo uteretur Nomine يشوع *Jeſhua* illis ignoto, vel potius عيسي *Iſa* omnibus bene noto? Proculdubio tu ipſe ſæpius collocutus es cum Mohammedanis de Jeſu Chriſto, & in illius Nomen credendum illis commendaveris: alias ad quid fuit Miſſio tua? Et tu loquens cum illis vel Evangelium prædicans, nonne uſus es Nomine عيسي *Iſa* illis notiſſimo? Alias per Nomina ab illis non ſatis intellecta, non extiteris apud eos potens Orator. Et jam شرم نيست *Nonne pudet te* (ut tuo ad me verbo utar,) præcogitatæ hujus malitiæ quam ſine omni cauſa in Evangelicæ Verſionis Authorem profudiſti? In Alcorano Arabico & apud ejuſdem Interpretes Perſicos ſemper ita ſcribitur; non ex aliqua invidia, ſed quod ſit ubique receptiſſimus illud ſcribendi mos. Et, quod illi non cuderunt hoc, apertum eſt, cum non ſit origine Arabicum, ſed ipſi pro peregrino & exotico id habent: ſi autem malo animo id Chriſto affixiſſent, tum illud malum in ſignificatione latuiſſet. Quod non ſit: nam in *Eſteri* & *Turgjumân Arabe* plane dicitur eſſe nomen exoticum, vel Hebraicum vel Syriacum. Si vero in lingua Arabica aliquid ſignificet عيسي *Iſa*, eſt *Novacula Cos*, qua ſc. exacuitur Novacula; quæ quidem ſignificatio nil mali in ſe continet. Præterea non poteſt eſſe ex invidia cuſum & confictum, cùm Mohammedani Nomen ejus hoc modo ſcribentes, bona ſemper de eo loquantur; nec ullus unquam Mohammedanus probroſum aliquid contra Chriſtum protulit: ſed è contra, tam in ſermone quam in Libris ſuis mentionem ejus faciunt cum ſummo honore; illumque raro nominant, niſi facta comprecatione ع م *ſuper eum ſit pax*. Imo noſter Angelus (quod contra ſuam ſententiam facit,) in ſua Præfatione agnoſcit Mohammedanos Cœnobitas in Perſide clam fateri *id eſſe inter eos Arcanum, quod Chriſtus juxta teſtimonium Alcorani natus ſit ex Virgine, & ſolus prophetarum nec mortuus nec moriturus, & in cœlum quartum evectus*. Si dicti Mohammedani Chriſtum unquam vel in verbis vel in Scriptis calumniati fuiſſent, aut in minimis vituperaſſent, tum noſtri Carmelitæ ſuſpicio aliquam probabilitatis ſpeciem habuiſſet. Sed hujus contrarium verum eſſe compertum eſt. Nam quamvis nolint aperte agnoſcere eum eſſe Filium Dei, ſemper tamen reverenter ejus mentionem faciunt. Et certe ſi Chriſtum in aliqua re vituperare voluiſſent & ab ejus exiſtimatione aliquid derogare, id non feciſſent in ſolo Nomine, dum in cæteris omnibus eum laudarent & honore afficerent. Ut vero planius conſtet quam bene de eo ſentiant, in ipſo Alcorano ſub illo Nomine quod Carmelita ita ſuſpectum habet, ipſe عيسي *Iſa* dis ertis verbis appellatur كلمة الله وروح الله *Verbum Dei & Spiritus Dei*. Et in Surata ſecunda legitur, اتينا عيسى بن مريم البينات وايدناه بروح القدس *Dedimus Iſa filio Mariæ ſigna manifeſta, & corroboravimus eum Spiritu Sancto*. In quem locum Commentator Perſicus Mohammedanus habet عطا داديم عيسي كه

پسر مريم بود نشانهاء روشن و معجزات هويدا چون اخبار از غيب

واحياء موت وغيره منش كردانيديم اورا وقوت داديم بجان پاكيزه

Donavimus τῷ Iſa qui filius Mariæ fuit, Signis claris & Miraculis evidentibus, ſicuti eſt occultorum revelatio & mortuorum revivificatio: & fortificavimus eum eique potentiam dedimus per Spiritum Sanctum. Cumque jam plane conſtet quod ipſe Mohammed ejuſque Aſſeclæ Arabes & Perſæ Chriſtum Jeſum tam bene excipiant, miror qua fronte iſte Carmelita potuerit tam falſo inſinuare Chriſtianum Perſam malo aut indecoro nomine appellaſſe ſuum Salvatorem, quem certe alio quovis reſpectu honorat, & debito modo reveretur & veneratur. De futuro autem fortaſſis deſinet nugari & falſas ſuas cavſationes prætendere; cum jam videat in Univerſitate Oxonienſi ſupereſſe aliquem qui nugas ejus quamvis linguæ Perſicæ involucro

involucro contectas, coram omnibus exponere & retegere poteſt; & ea quæ in nos vibrat jacula quamvis Perſica, in eum feliciter refundere, & ignita ejus miſſilia retorquere, novit. Hæc diſcurſu tantum inter nos tractata ſunt. Quid autem in impreſſa ſua Præfatione contra Tabrizenſem Perſam, & Reverendiſſimum Waltonum, & Doctiſſimos Viros Gravium & Clericum cum inani rationum ſpecie oblatrat, jam ſtatim ex parte videbitur & examinabitur.

In Præfationis pag. 38, querelam ſuam orditur, primo taxando Simonem filium Joſeph, quod *Spiritum Sanctum* vocet Perſice جان پاک *Gjân pâk*, quod ait hunc ſenſum efficere, *In nomine Patris & Filii & Anima pura.* Et quod dictus Simon proculdubio vere Schiſmaticus & Hæreticus fuerit circa Spiritus Sancti Divinitatem, quod Creaturi adhibuerit جان *Gj-oun*, quod *Animam ſenſitivam* & *creatam* deſignat. Tum proxime conqueritur quod معمودیت *Baptiſmus* ſemel exponatur per شستکاه *Lavacrum.* Quod autem *Regenerationis Lavacrum* ponatur pro *Baptiſmo*, non indiget defenſione. Deinde objicit quod *Naturam Divinam* exprimat per nomen proprie *maſſam farinæ* ſignificans, nomen inquit quod Gallice *une bonne pâte* ſignificaret, vel alias *fermentum*: &, quod pro *Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo*, hunc exhiberet ſenſum, *Sicut Pater habet vitam in perſonâ fermenti ſui.* Et poſtea, quod *Terſâ* vox quam pro *Chriſtiano* adhibet, non ſignificet *Chriſtianum*, ſed *Ignicolam*; adeoque pro eo quod ſonare deberet, *Baptizando aquâ Chriſtianos facite*; &, *Quicunque ex aqua Chriſtianus fiet, ſalvus erit*, Simonem Tabrizenſem poſuiſſe vocem quæ potius ſonaret, *Aquâ adhibitâ Idololatras ſeu Ignicolas facite*; &, *Quicunque ex aquâ fiet Gentilis aut Adorator Ignis, ſalvus erit.* Et, quod propter hæc & ſimilia, omnes in Perſia Patres Miſſionarii hanc Verſionem ſpernant & deridiculo habeant. Quid autem hoc ad rem? Proculdubio iſti Miſſionarii omnes alias Verſiones à Reformatis editas ſprevissent, ſi eas linguas calluiſſent: illorum itaque ignorantiæ debetur, quod non fecerint. Stulti autem ex multo riſu cognoſcuntur: & quis curat riſum miſerorum Fratellorum, qui plerunque ſunt indocti & eruditione deſtituti; nec quidem (quod maxime pudeat eos) in lingua Perſica ſatis verſati, ut ex eorum inepta cenſura patet. Nam ſi Sacerdotes Romani in Europa ſunt valde indocti, quid expectandum eſt ab illis in Oriente? Quicquid enim in Europa non perfecerant, in Oriente ubi eruditio rarior & philoſophia non cultior, minime perficietur. Ibi enim Miſſionarii non quidem doctrinæ acquiſitioni allaborant; ſed potius, eos quos Mohammed ſummo labore & induſtria ab Idololatria abduxerat, ad eandem (hoc eſt, ad Pontificiam Religionem) reducendo occupantur. Illorum ergo teſtimonium, cum ex ignorantia & erga Reformatos invidia proceſſerit, haud multum moror: nam ſi noſtri Carmelitæ objectiones ſunt frivolæ, haud majoris momenti ſunt ex ſociorum ejus ejuſdem farinæ qui cum illo ſentiunt. Poſtquam vero ſupradictis objectionibus in Simonem Perſam jam trecentis abhinc annis mortuum (tanquam cum umbris pugnaturus) involaverat, deinde aggreditur D. Clericum taxare, *Quod quodammodo agnoverit dictæ Verſionis Perſicæ indignitatem, Syndereſis preſſus ſtimulo; & quod patrat ejus Conſcientia anget, errorum notam quam præcavere nititur, rejiciendo in Thomam Gravium: &, quod non preli neceſſitas, ſed ardor lucri eum urgebat inter tot Libros Sacros tam mendoſam Verſionem inſerere*, &c. Iſte homo amat aggredi mortuos qui pro ſe reſpondere non poſſunt: vivis autem parcit, miſericordiâ non erga illos ſed erga ſeipſum motus. Et nullus dubito quin Synterēſeos ſtimulus eum preſſerit cum hæc ſcriberet, dum conſcius ſibi fuerit omnes ejus objectiones eſſe frivolas. Omnia enim iſta quæ tam operoſe & tanto clamore inculcat, ſunt gratis dicta, meræ nugæ, & inanes bullæ leviſſimo quovis flatu tactuve evaniturææ. Namque iſte Sciolus, ſuam tam in lingua Perſica ignorantiam, quam erga Reformatos malitiam prodit, aſſerendo quod جان *Gj-oun* ſeu *Gjân* ſignificet tantum *Animam ſenſitivam*, & quod *Mens pura* (ut D. Clericus vertit,) potius exprimenda ſit per خرد aut روان: quod falſiſſimum. Nam lingua Perſica non habet in ſe aliam vocem magis propriam quam جان پاک *Gjân pâk* ſeu *Pâkeza*, qua *Spiritus Sanctus* exprimatur. Ideoque quotieſcunque روح القدس *Spiritus Sanctus* in Alcorani textu occurrit, toties ejus Interpretes Perſæ adhibent جان پاکیزه *Gjân pâkeza*, cum in ſua lingua alium exprimendi modum meliorem non habeant. Idem quoque fecerunt Miſſionarii in Perſide Patres Jeſuitæ qui Evangelia Perſice verterunt, ſcribentes quod Chriſtus conceptus eſt à جان پاک *Gjân pâk*, & in Deſertum ductus a جان پاک *Gjân pâk*, ut à Diabolo tentaretur, &c. Adeo ut, ſi Simon Perſa culpandus ſit, æque etiam culpandi ſunt dicti Jeſuitæ. Videat ergo Carmelita. Cumque ei obſtaret Perſicorum Alcorani Interpretum autoritas, non potuit evadere niſi prætendendo quod iſti Mohammedani ſint Hæretici & male ſentientes de Spiritu Sancto: quod certe minus probabile, cum *Spiritus Sanctus* toties illis recommendetur in ſuo Alcorano, & ut *Dei* Synonymum ibi ponatur. Nam ſive *Deus* ipſe ſive *Spiritus Sanctus* ibi nominetur, perinde habetur. Eſt ergo illius Aſſertio falſiſſima & gratis dicta, cum illi omnes de *Spiritu*

Sancto

Sancto æque ac de Deo rectiſſime ſentiant, uti tam ex Alcorano quam ex omnibus aliis eorum Libris conſtat, ubi nihil derogatorium de *Spiritu Sancto* unquam dictum eſt vel ab illis auditum. Quoad alias voces quas uſurpandas præſcribere vellet Carmelita, خرد *Chred* eſt tantum *Sapientia* ſeu *Scientia* hominum in genere; & روان *Revân* eſt *Anima ſenſitiva*: ideoque ſecundum ipſius Carmelitæ ſententiam, non poteſt eſſe vox digna quæ applicetur *Spiritui Sancto*, cum apud optimæ authoritatis Authorem Sheich Saadi in Libro Guliſtân Perſico commemoretur روان گوسفند *Anima ovis*. Ideoque cum à nemine hactenus in lingua Perſica poſſit reperiri vox aptior quam جان پاك *Gjân pâk* qua *Spiritus Sanctus* exprimatur, Carmelitæ incombit vel aptiorem vocem reperire, vel in poſterum tacere.

Sed fortaſſis nulla ſit in quavis lingua vox quæ iſtius Carmelitæ exceptioni non pateat: cum vocum uſus & ſignificatio, ſit ex conſenſu hominum pro arbitrio imponentium, qui omnium vocum uſum ſenſumque rebus ſenſibilibus primo applicarunt, cum hoc fuerit coram oculis & naturâ prius, dum adhuc rerum Metaphyſicarum prorſus ignari eſſent; donec poſtea cultiores evadentes, eaſdem voces à ſenſu proprio & primario ad ſenſum figuratum & metaphoricum tranſtulerunt, à naturali ad artificialem uſum trahendo, quod ſecundarium. Qui hoc non credit, conſulat Linguam Hebr. quæ omnium prima, quæ etiam (ſi quæ ſit) à Deo ipſo infuſa. Et in hac lingua omnes Metaphyſicas voces à proprio & primario ſenſu tranſlatas comperies. Ex. gr. אל *El Fortis*, eſt *Deus* etiam, q.d. *Fortiſſimus*: & אלוה *Eloah* ab إله *Alaha*, i. e. *Coluit*, eſt quoque *Deus* qui præ omnibus colitur. Et ſic erit res ſi expendimus voces יהיה *Jihje*, et אהיה *Ehje*, et מלאך *Malach*, et Θεός, et Ἄγγελος, et ejuſmodi alias. Et in רוח הקודש *Ruach hakkodeſh*, id eſt, *Spiritus Sanctus*, *Ruach* eſt *Ventus*, & hominis aut bruti *Spiritus* ſeu *Anima*, cum memoretur *Spiritus beſtiæ* qui deorſum tendit. Et tandem (cum non detur alia vox aptior,) pro *Spiritu Dei* uſurpatur. Et idem dicendum eſt de Arabico روح القدس *Rouho'lKuds*, & de Græco πνεῦμα ἅγιον, & de Latino *Spiritus Sanctus*. Hæc inquam omnia ſub eodem prætextu Cavillare potuerit Carmelita, cum πνεῦμα ſit à πνέω *ſpiro*; & *Spiritus* à *Spirando* ſit *Ventus*, & *Spiritus* ſit *Anima* quæ *inſpiratur*, & *Angelus* vel bonus vel malus. Imo *Spiritum Sanctum* ab Evangeliſta Matthæo Cap. IV, vocatur tantum Πνεῦμα, abſq; ulla reſtrictione aut diſtinctione quinam ſit Spiritus; adeoque ſecundum noſtrum Carmelitam de *Vento* intelligi poſſit, quaſi Chriſtus à *Vento* aſportatus fuerit in Deſertum ut à Diabolo tentaretur: quod abſit. Et ſane de hujuſmodi vocum uſu, id quod de facto verum eſſe comperimus, factu erat omnino neceſſarium, ut melius ſciamus quid dicimus, vocibus captui noſtro conformatis. Cujus rei neceſſitas ſatis apparet ex S. Bibliis, tam ex vocibus ſimplicibus quam ex complexis ſeu conſtructis ex quibus loquendi formulæ oriuntur: cum in Sacris Scriptis multa per hujuſmodi voces tranſlatas & figuratas dicantur ἀνθρωποπαθῶς, ut aptentur intellectui humano qui non concipit inviſibilia niſi per res viſibiles exprimantur. Ita ut quamvis indignum videatur Deo attribuere formam externam, ut faciem, & manus, & pedes; & quoque gaudium, & pœnitentiam, aliaſque animi paſſiones quæ impotentiam & imperfectionem notant; tamen videmus hoc fieri & factu neceſſarium: alias nec Nomen dandum eſſet Deo ejuſve Spiritui, nec de eis aliquid dicendum. Vocum enim Cuſores & ſignificationum impoſitores primi, eas primario (ut dictum) aptarunt rebus naturalibus, deinde poſtea & ſecundario ad res ſupernaturales tranſtulerunt. Igitur ſi Perſicum جان *Gjân* quod primario eſt *Anima ſenſitiva*, poſtea transferatur ad *Mentem Divinam* ſeu *Spiritum Dei*, non aliter ſit quam in Lingua Hebraica & Arabica & Græca & Latina & omnibus linguis fieri ſolet & factu neceſſe eſt. Nam ſi talia non admittantur, (ut dictum) impoſſibile eſſet de Deo aut de Spiritu Sancto aliquid decore & digne exprimere eo've nominare adeoque de eis prorſus ſilendum eſſet. Ex his conſtat inanem iſtum Cavillatorem tot verbis quibus paginas ſuas onerat eiſque tument, plane nihil dixiſſe, ſed eum potius ſpiritu malitiæ & ignorantiæ tumuiſſe, & aerem tantum verberaſſe cum nobibus pugnando, & ſtramina in Ventum vibrando & torquendo; vel alias tentaſſe ut luctaretur cum Spiritu, quem tamen ſenſibiliter tangere non potuit.

Idem quoque dicendum eſt de altera Carmelitæ Cavillatione de uſu vocis سرشتن *Seriſhten* quod primario eſt *depſere* maſſam farinæ & depſendo temperare & indere ei fermentum. Deinde figurate سرشت *Seriſht* eſt i. q. Arabicum مزاج *temperamentum* & *indoles* hominis, et i. q. طبيعت *Natura*, à طبع *impreſſit*, q. d. quod ei impreſſum, vel quod ei indepſitur ſeu commiſcetur et contemperatur. Cum itaque Perſicum سرشت ſit i. q. Arabicum طبيعت, ſi Carmelita admittit hoc

uſurpari

uſurpari poſſe de *Naturâ Divinâ*, non debet negare alterum, nec conqueri ſi apud Simonem Perſam سرشت tranſlate ſumptum *Natura Divina* applicetur. Ita ut quoad id quod de Deo dicitur, *Quod habet vitam in ſemetipſo*, ſi Perſa noſter expreſſerit *in ſemetipſo* per در سرشت خود *in naturâ ſuâ*, non ſcio quid in hoc culpandum eſt, quin abſque ulla indignitate aut temeritate de *Naturâ Divinâ* dici poſſit. Iſte autem Carmelita (ut hypotheſi ſerviat,) pro lubitu non vult admittere vocum uſum figuratum et metaphoricum, quo nihil eſt frequentius: quo quidem argumento poſſet in omnes autores tam ſacros quam profanos pugnare eoſque damnare. Quis itaque non videt ejus Objectiones eſſe frivolas, et nullius ponderis Argumenta? cum ille ipſe nunquam abſque figuratis dictis locutus eſt nec eſt unquam locuturus. Nam eædem objectiones tam in quemvis loquentem quam in Sacra Biblia urgeri poſſint, ut ſupra notatum.

Maxima autem Carmelitæ querela eſt, quod Perſicæ Verſionis Author Simon Tabrizenſis utatur ترسا *Terſâ* pro *Chriſtiano*, & quod D. Clericus Latinus ejus Interpres ita exponat. Iſte Cenſor dicit in duobus Lexicis id exponi *Ignicola*. Sit ita. Sed quid eſt unius aut alterius Codicis autoritas contra omnes alios? Ego certo ſcio & pronuntio non dari aliam vocem puram putam Perſicam qua *Chriſtianus* exprimi potuit. Cur autem aliter ab aliquo Lexicographo exponatur *Ignicola*, hæc eſt cauſa: cum nempe ترسا *Terſâ* in quibuſdam Lexicis exponatur per ſolum كافر *Kiafir*, quod eſt in genere *Infidelis, perfidus, ingratus, apoſtata*: ergo alius aliquis ineptus Vocabuliſta rurſus alia voce ſimilis ſignificationis expoſuerit *Ignicola*, qui etiam dictorum infidelium cœtui annumerari poteſt. Quamvis vero *Kjafir* ex vi vocis generalem illam interpretationem admittat, Mohammedani tamen eo nomine peculiariter *Chriſtianum* intelligunt; id quod etiam Carmelita contra ſeipſum fatetur Præf. p.3. Nam apud eos كافر *Kiafir* & نصراني *Naſrâni* ſunt termini convertibiles: ideoque dum in Libro *Waſilato'lMakâſid* ترسا *Terſâ* exponitur كافر *Kjafir* ſeu *Infidelis*, tamen dicti Libri Epitomator legit ترسا نصراني *Terſâ* eſt *Naſrâni* ſeu *Chriſtianus*, plane indicando qualis *Infidelis* intelligatur. Liber *Nimetullâh* Laudianum in Bibliotheca Oxonienſi duas expoſitiones illas conjungens legit ترسا نصراني كافر *Terſâ eſt Naſrâni ſeu Kiafir*, ſc. talis infidelis qui Chriſtianus appellatur. Et ut in dictis Libris Perſico-Arabicis *Terſâ* exponitur per *Naſrâni*, ſic in aliis Libris Arabico-Perſicis, *Naſrâni* vice verſa exponitur per *Terſâ*: ſic Liber *Mokaddema Adab*, ترسا نصراني *Naſrâni eſt Terſâ*, ſeu *Chriſtianus*. Et ibidem قس دانشمند ترسايان *Sacerdos eſt Doctus τῶν Terſâ ſeu Chriſtianorum*: & راهب زاهد ترسايان *Monachus eſt Religioſus τῶν Terſâ ſeu Chriſtianorum*: & اسقف قاضي ترسايان *Epiſcopus eſt Judex-Eccleſiaſticus τῶν Terſâ ſeu Chriſtianorum*: & فصح عيد ترسايان *Paſcha eſt Feſtum τῶν Terſâ ſeu Chriſtianorum*. Quoad cum ex Roſario Perſico Verſum in quo Gentius male vertit *Terſâ eſſe Simulacrorum cultorem*, in eundem Librum Commentator Arabs inter Codices Seldenianos in dicto Verſu voces گبر وترسا aliter rectius exponit المجوس والنصارى *Magjûs & Naſâri*, i.e. *Ignicola & Chriſtiani*. Si autem hæc omnia Mohammedanorum teſtimonia non ſufficiant, addam Alcorani Commentatorem Perſicum: ubi enim in Alcorani Surata ada legitur, قالوا لن يدخل الجنة الا من كان هودا او نصارى *Dixerunt, Nemo ingredietur Paradiſum niſi qui ſit Judæus aut Chriſtianus*, ibi Comm. گفتند جهود كه ببهشت نرود الا جهودان ونصاري گفتند كه ببهشت نرود الا ترسايان *Dixerunt — Judæi, quod ad Paradiſum non ibunt niſi Judæi, & dixerunt Naſâri quod ad Paradiſum non ibunt niſi Terſâ ſeu Chriſtiani.* Et mox in eadem Surata, قالت اليهود ليست النصارى على شي وقالت النصارى ليست اليهود على شى *Dixerunt Judæi quod Chriſtiani non ſint de re: & dixerunt Chriſtiani quod Judæi non ſint de re.* Ad quem locum Commentator Perſicus, گفتند جهودان نيستند گروه ترسايان بر چيزي از دين حق وگفتند

وگفتند ترسایان نیستند جهودان برچیزی که معتدبه باشد

Dixerunt Judæi, Non ſunt oi *Terſâ in aliquâ re religionis vera*: *& dixerunt oi Terſâ quod Judæi non ſint in re aliquâ tolerabili* ſeu *quæ tranſire digna ſit.* Quod itaque *Terſâ* ubique et ab omnibus pro *Chriſtiano* uſurpetur et accipiatur, ſatis ſuperque conſtat: quod probandum erat. Hujus autem Nominis prima notio eſt, quod ſecundum vim vocis Grammaticalem Perſice eo ſignificetur *Timens*, ſc. Deum; quaſi Emphatice is dicatur *Chriſtianus*, qui eſt maxime timens Deum. Et eadem eſt notio Arabicæ vocis راهب *Râhib*, i.e. *Timens*, qua ſignificatur *Monachus* ſeu *Religioſus*, utpote qui notetur præ ſe ferre timorem Dei. Talis ſc. eſt utriuſque Grammaticalis ſignificatio primaria. Uſus autem voluit ut ſecundario illud pro *Chriſtiano* in genere uſurpetur, et hoc pro *Monacho* Chriſtiano in particulari accipiatur.

Hoc modo Lector, pugnavi cum nihilo, hoc eſt cum Carmelitæ Objectionibus, reſpondendo ad illa quæ reſponſum non merentur. Sed quia res controverſæ ſunt in lingua noſtratibus ignots, nolui ut inultus triomphatet talis Nugivendulus; nempe nec in mortuos qui pro ſe reſpondere non poſſunt, nec in vivos quidingue Perſicæ peritiâ deſtituuntur. Nam alias vix operæ-pretium duxiſſem in tam frivolas Cavillationes animadvertere, ſi non fuiſſent in peregrina lingua, adeoque ignorantibus aliquid eſſe viderentur. Quam facile (Domine Carmelita) inanes tuæ bullæ profligantur! Nonne cum hæc ſcriberes, conſcientiæ ſtimulus te tetigit pupugitque? cum impoſſibile ſit quin tibi conſcius fueris iniquæ inſimulationis, tuaſque Objectiones nihil in ſe habere. Et cum probe noveris tua omnia eſſe nugas, nonne potuiſti ſine tanto rancore & virulentia ea proferre? Noſti enim nil ponderis ineſſe præter venenom; et te in nulla re præponderare poſſe, niſi in inſulſis dicteriis. Si autem auſus fueris aliquid reponere, nec tibi ſuffecerit hoc modo vapulaſſe, pejus adhuc vapulabis: nam ſtylum contra te exacuam, quem longe adhuc pungentiorem perſentiices.

والسلام علي من اتبع الهدي

A01 146845

Digitized by Google